De Tweede Ronde. Jaargang 14

bron
De Tweede Ronde. Jaargang 14. G.A. van Oorschot, Amsterdam 1993

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_twe007199301_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

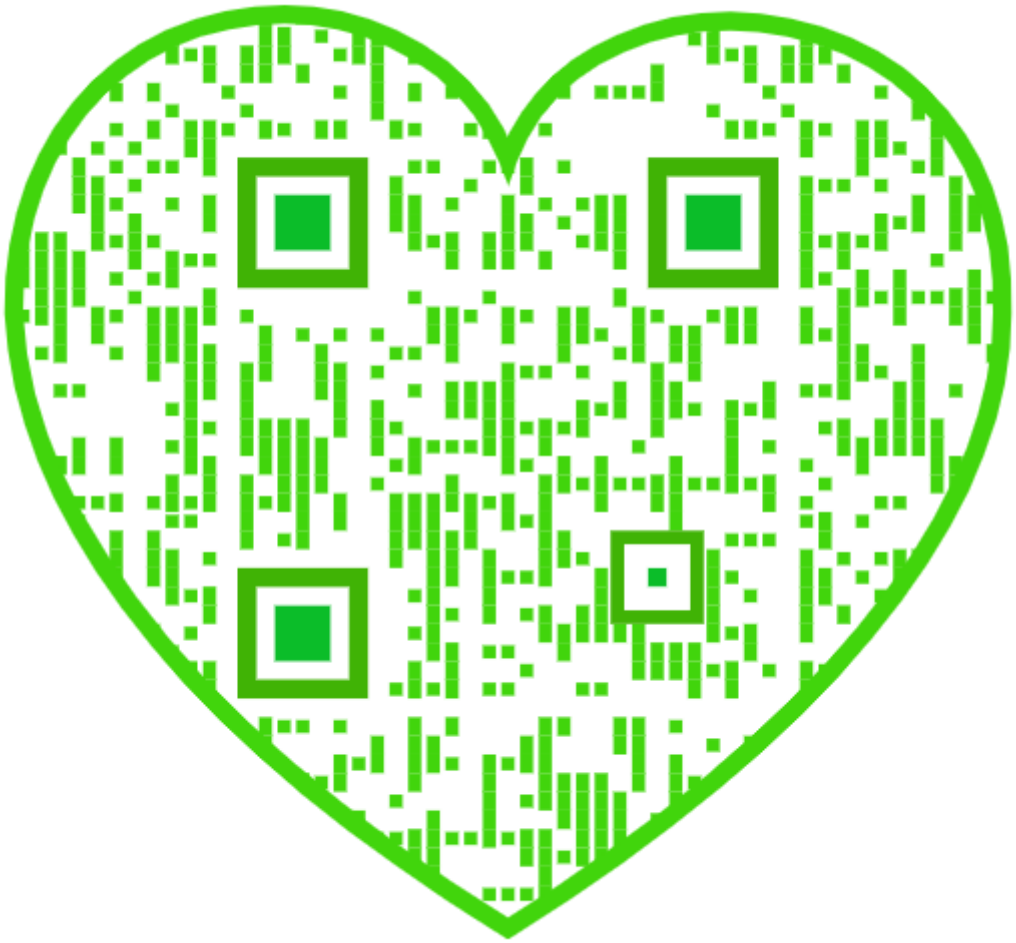

[De Tweede Ronde 1993, nummer 1]

Brief van de uitgever

Toen de redactie van *De Tweede Ronde* ons benaderde met de vraag of wij het blad wilden overnemen, hebben wij zonder aarzeling ja gezegd. *De Tweede Ronde* behoort immers, net als het reeds door ons uitgegeven *Tirade*, tot de aantrekkelijkste literaire tijdschriften van Nederland.

Hoewel wij ons uiteraard niet willen bemoeien met de inhoud van het blad, maken wij bij het eerste nummer dat onder onze hoede verschijnt dankbaar gebruik van de gelegenheid die de redactie ons biedt om te werken op uw gemoed. Wij streven ernaar de exploitatie van DTR meer rendabel te maken. Daarom wordt het abonnementsgeld met ingang van dit nummer verhoogd met *f* 8,- per jaargang. Ook de winkelprijs van losse nummers moet worden aangepast en wordt *f* 17,50. Maar dit is niet genoeg, wij willen ook nieuwe abonnees winnen voor het blad. Wie zichzelf abonneert of een abonnement cadeau doet, kan een geschenkpremie tegemoet zien. Raadpleeg hiervoor de antwoordkaart in dit nummer. Daarnaast doen we onze abonnees een uniek aanbod, dat de gehele jaargang 1993 van kracht blijft. Ieder die tien nieuwe abonnees aanbrengt, ontvangt als premie de zeven delen van Tsjechows *Verzamelde Werken* uit onze Russische Bibliotheek (of zeven andere delen als men Tsjechow reeds bezit). Levering vindt plaats nadat de nieuwe abonnees het abonnementsgeld hebben voldaan. Wij hopen dat dit aanlokkelijk gebaar zal leiden tot een solide abonneebestand dat een hechte basis biedt voor het voortbestaan van *De Tweede Ronde*.

Wouter van Oorschot
Gemma Nefkens

Voorwoord

In dit Lentenummer *Nederlands proza* van twee nieuwe auteurs in ons blad, Jan Hontscharenko en Maarten Terwiel, en een verhaal van Frans Pointl. In *Nederlandse poëzie* o.m. werk van Wim Brands, Jean Pierre Rawie, Renée van Riessen en Georgine Sanders. Ook in deze rubriek twee nieuwelingen: Jan Dullemond en Len Tiber.

Het buitenlandse gedeelte van dit nummer betreft Australië. Dit land is allang niet meer het provinciale naneefje van Engeland, maar een natie met een indrukwekkend pluriforme cultuur (in totaal maken 140 voormalige nationaliteiten deel uit van deze smeltkroes). *Vertaald proza* bevat vijf verhalen, van Murray Bail, Lolo Houbein (immigrante uit Nederland), Mudrooroo (belangrijkste *aboriginal*-auteur), Patrick White (Nobelprijswinnaar) en Tim Winton (jong talent). De selectie in *Vertaalde poëzie* moest beperkt blijven tot zes dichters: Kevin Hart, Kate Llewellyn, Peter Porter, Peter Rose, Bobbi Sykes en John Tranter. In *Tekeningen* aandacht voor *aboriginal*-kunst, in *Essay* o.m. aandacht voor Australische mythen, over vuur en veedrijversvrouwen.

Zoals men uit de pers heeft kunnen vernemen, wordt DTR met ingang van dit nummer overgenomen door Uitgeverij G.A. van Oorschot, een ontwikkeling die ons met gepaste trots vervult. Het uiterlijk voorkomen van het blad heeft in verband daarmee een lichte wijziging ondergaan. De inhoud staat voortaan op de eerste en tweede pagina; p. 2 bevat tevens een brief van de uitgever, waarin hij een aanbod doet dat vele lezers, naar wij hopen, niet zullen kunnen weerstaan.

Redactie

Nederlands proza

Poesjkin en de muis
Jan Hontscharenko

‘Pwièp-piep.’

‘Voor muizen is het te koud, muis. Kom maar omhoog. Je mag even in mijn hoed schuilen. Het is wel niet mijn allereigenste cilinderhoed, maar een hoed is een hoed - warm!’

‘Maar Poes, hoe klauter ik in godsnaam naar jou omhoog, met mijn zwakke pootjes en mijn rammelende ribbetjes, tegen je broekspijp op. Nee, je bent te groot, die hoed bereik ik nooit.’

‘Heeft mijn poëzie je dan geen verlichting gebracht? Toch wel enigszins, hoop ik. Kom omhoog, vertrouw op je stijgvermogen: fladder, fladder, op de vleugels van nimmer vervliegende woorden. Hu-hu-hu! Sorry, muis.’

‘Nee, niet grappig, Poes.’

‘Je hebt gelijk. Ik haat vleermuizen. Vampiertjes, uch!’

‘Pwiep.’

‘Pas op muis, die dronkelap gaat braken.’

‘Och, daar draai ik mij niet voor om. Eens kijken waar hij zich mee heeft volgevreten. Ik heb wel zin in aardappeltjespuree. Of varkensworstjesbraaksel, geweekt in gesuikerde melk. Geknoflookt. Of wodkadoordrenkt, hmmm. Ik ben uitgehongerd.’

‘Nou dan heb je pech. Kijk nou, braken kunnen ze ook al niet meer. Een groenige brij, niet eens lekker kletterende gal!’

‘En dat voor jouw voeten.’

‘Ze werpen alles voor mijn voeten. Peuken, gehoon, kranten met visvet. De meest elegante fluimen. Maar jij hebt mij bloemen gegeven. Echt, dat was aardig van je. Très joli, ma petite souris.’

‘Je suis à vos pieds, mon Pouchkine.’

‘Bij de lantaarnpaal ligt een briefje, muis, lees eens voor.’

Met serviele pasjes tippelde de muis door de sneeuw en snuffelde: ‘... verzoek ik u onderstaand strookje in te vullen. Wilt u zo vriendelijk zijn daarop ook aan te geven of u wensen hebt die voortvloeien uit uw dieet?’

‘Uch, hou op, buikloopverwekkende prietpraat van het gepeupel.’

‘Nee, wacht. Hier op de achterkant, Poes. Jij, getuige van mijn tra-

nen, zoveel liefkozingen, vriendin zonder uren, troostend water dat geen enkel levend mens ooit zal proeven...'

'Hu-hu-hu. Het is oneerbiedig mij in het ootje te nemen, muis. Maar grappig. Komt het van mij?'

'Het spijt me, Poes. Er staat geen naam bij. Misschien was het mijn Ootje, mijn alter egootje.'

'Hu-hu-hu.'

'Poes, je hield ervan om iedereen maar van zijn sokkel te halen. Don Juan wordt een dodelijke diepte ingesleurd door een toornig standbeeld.'

'Ah, de Stenen Gast. Herinner mij er niet aan.'

'En de marmeren tsaar die op z'n marmeren paard een ritje maakt...'

'Ah, de Bronzen Ruiter. Is het nog gepubliceerd, muis?'

'Poes, het wordt beschouwd als een van je meesterwerken. Iedereen heeft over jou geschreven. Immense bibliotheken staan vol met studies over jouw werk.'

'Ja, ja.'

'Maar heel goedkoop vind ik dat idee van de vergiftigde Mozart.'

'Uche, uche.'

'Toch liep ik een leuk zinnetje tegen het lijf...'

'Niet doen, muis! Hou op. Ik ben het gelukkig al helemaal vergeten.'

'Nee, Poes. Het is echt een briljant zinnetje. Luister: "Mozart zoekt een piano." Hi-hi-hi.'

'Hoe lees jij me eigenlijk, rotmuis.'

'Je bent een oud wijf, Poes. Altijd van roddels uitgaan om de drama's mee op te bouwen en maar eindeloos geniaal rijmen. Tragedies zegje! Gesnotter noem ik het!'

'Dat is dichterschap, muis.'

'Lulkoek, Poes. Jonge vrouwtjes vleien, daar was je goed in. Homerus naneuzen. Zelf nauwelijks enige intellectuele bagage. Je had beschamend weinig te zeggen. Vruchtensausjes diende je op... En je deed het evenzogoed met Alexandrine en Natalie en het zusje Catherine wilde natuurlijk ook zo graag met jou Sfinxje spelen...'

'Hu-hu-hu, alles in dienst van de inspiratie. Natuurlijk, verfrommelde japonnetjes... je weet onze Russinnetjes, muis, ze zijn zo... zo... lustig als lentebriesjes.'

'Natalie, Poes, denk nou eens na: een leeghoofdig wezentje, hoeveel jaar was ze, zeventien? Kontjedraaien aan het hof, gestamel, ani-

meerwoordjes, meer had ze niet, terwijl jij... Wat zag je in haar, Poes? Was ze eh... hoe zal ik het zeggen?'

'Vochtig voor het oog, voor het hart en voor het gelukkige Alexandertje. Ze was mooi als een lelie uit de Kaukasusvalleien, en even welriekend...'

'Perverse ouwe berggems! De dichter met de erotische beentjes...'

'Hu-hu-hu. Hou op muis, ik val.'

'Doe maar! Weet je wat Gogol over je heeft gezegd, toen je hier kwam te staan?'

'Gogol heb ik groot gemaakt. Voordat hij mij ontmoette was hij maar een rare duikeend uit Mirgorodskaja. Hij at uit mijn hand. Ik heb hem dat ideetje van *Dode Zielen* aangereikt.'

'Ben ik het volstrekt niet mee eens, Poes! Je klinkt opeens zo zuur.'

'Jij hebt z'n gedichten niet gelezen. Een kudde krompoten van woorden. Wat heeft hij over de liefde geschreven? Niets. Niets in z'n werk taalt naar vertedering. Hij wierp slechts vulgaire schaduwen over de vrouwen. Bij mij staan ze in een blakend licht.'

'Wind je niet op, Poes.'

'Hu... Sorry, muis. Ik weet nog dat Derzjavin als de dood was voor muizen. In die tijd hadden we overal muizenplagen. Sprong hij op de stoel, jawel, zag hij tientallen muisjes voorbijrennen. Maar... waarom staat u op de stoel, Gavrill Romanovitsj? vroeg ik toen ik hem zo aantrof, lijkbleek.'

'En jij, Poes? Het schot in je buik, verkapte zelfmoord? Toen je eenmaal werd getroffen, schijn je volgens de legende bravo te hebben geroepen.'

'Roddels, muis.'

'En de zelfmoord?'

'Zo heb ik er zelf nooit over nagedacht. Maar, nee. Onzin! Het was een erekwestie.'

'Wat interesseerde jou nou die Orde van de Koninklijke Hoorndragers, jij die zelf zo graag zon op bedrog en spel. Had je niet eerder Sologoeb voor een duel uitgedaagd? Uit hitserigheid? Teveel gedronken?'

'Waarom ben je naar mij toegekomen, muis? Je ziet bleek, zo droevigjes. Eet je niet meer? Je hebt zo'n weinig welsprekend dun staartje.'

'Pwiep.'

'Toe, niet zo verlegen. Vertel me je ontboezemingen.'

'Het loeder heeft me de deur uitgezet. Speciaal voor haar kedoemde ik naar Moskou.'

‘Ke-doemde?’

‘Met de trein, Poes. De Moskva-Express, vanaf Hoek van Holland.’

‘Verliefd, muis?’

‘Tot over m'n oren.’

‘Hoe heet ze?’

‘Vera Dmitriëvna Kabanova. Ik kan haar naam niet zeggen zonder te spugen.’

‘Uch.’

‘Zomaar, zonder reden, van de ene dag op de andere, aan de kant gezet.’

‘Vrouwen, muisje, hè, als je je omdraait wegens de zoetige belofte van een ander pigmentje, ben je ze kwijt.’

‘Je begrijpt er niets van, Poes. Net als die Jevgeni Onegin van je, met zijn Tatjana. Pus. ‘De jonge minnaar die zocht naar het onvindbare geheim.’ Wat klets je over pigmentjes! Pus, Poes! Pathetische pus! Je bent een relikwie van een dode cultuur. Jouw poëzie leent zich het beste voor de herinnering aan pus, meer niet. Je bent de put van pus!’

‘Het zou mij niet verwonderen als je al mijn boeken gekaft had in rozerode omslagen. Ik voel dat je van mij houdt. Hu, ik krijg er rillingen van.’

‘Zeg dat wel. Brr, het is hier stervenskoud. Ik ga even de tunnel in om mij op te warmen. Wees zo goed, Poes, de betuiging van mijn hoogste achting te aanvaarden.’

‘Het vensterloze Ondergrondse. Ga muisje. Adieu, ma petite souris. Ik groet je met heel mijn hart. Hu.’

De muis schoof langs de kant van de trap naar beneden in de metrotunnel en vond hoog bij het plafond een warm hoekje waar hij neerkeek op een tafel met boeken. Tussen een uit het Amerikaans vertaalde Bouquetreeks en wat nonfictie lag Boelgakovs *De Meester en Margarita*. De roman ging van hand tot hand, maar niemand die hem kocht. De boekverkoper, een oude man vol hondeharen, stond schots en scheef op z'n benen. Hij vroeg een wel heel gepeperde prijs. Geen wonder, al decennia lang was de roman een bestseller, en door het uitblijven van herdrukken zeldzaam geworden.

De muis dacht aan de personages in de roman, één persoon was vooral angstaanjagend: een monsterlijke kater, knecht van de duivel. Die kater beet zo de nek van een hoofdredacteur door... Dan moest je er toch niet aan denken wat hij met muizen... Mooi is de vertelling van de Meester, over zijn ontmoeting met Margarita, die hier ergens

boven de grond, in de buurt van de Tverskojboulevard, uit een restaurant kwam. *'Zij had van die walgelijke gele bloemen in de hand, waar een mens doodzenuwachtig van wordt.'*

De Meester achtervolgt haar tussen de menigte, begeesterd. *'Ik zweer u dat zij alleen mij zag... Ze had een, hoe zal ik het zeggen, een verontruste, ja zelfs lijdende blik in haar ogen... Zo'n eenzaamheid heeft nooit iemand gezien.'*

Margarita vraagt hem: '*Vindt u mijn bloemen mooi?'*

'Nee,' zegt de Meester. *'Volkomen onverwacht begreep ik dat zij de vrouw was die ik mijn hele leven had liefgehad. Gek hè? Nu zult u meteen zeggen dat ik krankzinnig ben, nietwaar?'*

Margarita gooit de bloemen in de goot. Hij raapt ze op. *'Zo liepen we zwijgend een tijdje door, totdat ze opeens de bloemen uit mijn hand rukte en op het plaveisel smeet. Daarna legde ze haar zwartgehandschoende handje in mijn hand en zo liepen we verder.'*

Ontroerd door dit moment (hij vertelt dit achteraf, na zijn opname in een sanatorium) huilt de Meester. *'De liefde overviel ons, zoals een moordenaar plotseling in een steegje als uit de grond tevoorschijn springt.'*

Deze passage vertolkte het meest innige verlangen van de muis: iemand ontmoeten en meteen wederzijds verliefd, op het eerste gezicht, vervolgens op een drafje naar een of ander holletje in de plint. Zo had hij eigenlijk Vera ontmoet, in Amsterdam, bij de Multatulibrug. Schuchter vroeg ze de weg, vastgelopen in de layout van Amsterdam. 'Eksskuusj mi, doe joe know dje wee?' Terwijl hij haar coulant begeleidde naar haar adres, raakte hij in de ban van dat loeder.

De analogie met Boelgakovs roman was frappant: op het einde wordt Margarita een heks, in vervoering gebracht door de duivel. Weliswaar onzichtbaar voor gewone stervelingen, zweeft ze naakt op een bezemsteel boven Moskou. Zo lag Vera waarschijnlijk bovenop alle mannen - een tochtige, krankzinnige nymfomaan. Oververhit geraakt tippelde de muis terug naar Poesjkin.

'Poes, jij bent zo'n vrouwenkenner. Wat moet ik doen met Vera? Je hebt altijd zoveel in de toekomst getuurd. Wat zie je nu?'

'Voor jou, muis? Vergeet die Vera. Ga terug naar huis. Hou je bij de camembert. Hu-hu-hu.'

'Even ernstig, Poes.'

'Heb je weleens een van mijn manuscripten gezien?'

'Nee.'

'Een wirwar van doorhalingen, verbeteringen, tumult. En de toekomst van Rusland in het nieuwe millennium? Een groot graf, muis.

Geen enkel ander land dan Rusland is groot genoeg om dat graf te vullen.'

'Piep-piep.'

'Weet je nog van de reusachtige ballonnen die boven mijn hoofd hingen toen de Duitsers de stad bombardeerden?'

'Ik was toen... eh.'

'Ik heb gehuiverd.'

'Ja, ja, pas na het leven maak je je ware drama's mee.'

'Onderschat mijn leven niet! Ik had censuur. Ik had d'Anthès. Dolken van afgunst in mijn ribbenkast. Ik die met de gulheid van een God de kale akkers van de Russische taal heb bevrucht. Terwijl niemand mij het aarsje gunde van Natalie. Ik, Ruslands enige hoop op de vrijheid!'

'Wat raaskal je nou?'

'Je leest het toch, op mijn sokkel.'

'Dat is opgeblazen censuurtaal, Poes.'

'Daar moet je juist doorheen kijken. Je moet mij telkens op deze manier lezen: hoe omzeilde hij hier de censuur? Het werd een kunstgreep op zichzelf.'

'Kwiep.'

'Kiev? Mooie stad. Ik zit in Kiev in een park. Hier sta ik, sta de muggige eeuwigheid te trotseren. Hu, het hoogst haalbare van een dichter. Ook in Petersburg zit ik. Ach, Petersburg.'

'Ik ga, Poes.'

'Onthoud dit: ik sterf nooit!'

'Vreselijk lot.'

'Ik ben niet een voorganger, maar een grensganger, naganger.'

'Een ledigganger.'

'Hu-hu-hu, grappig muisje. Ga met je staartje. En groet dat Ootje van je. Hu-hu-hu.'

'Ootje vraagt of je niet meekomt.'

'Goed, even dan. Dan lopen we langs de Arbat, langs nummer 53 waar ik mijn honeymoon vierde met Natalie.'

Opeens stapte Poesjkin naar beneden en begon met reusachtige stappen dwars over de straat te bonken, de Tverskojboulevard op, langs het museum van Alexander Herzen, die daar doodvermoeid in zijn voortuin stond en de dichter toeknikte: 'Oei, nog zo levendig.' Langs het huis van Andrej Platonov die met zijn gezicht in de muur gebeiteld een knipoog gaf, stiekem, alsof hij nog steeds door de Tsjeká werd beloerd.

De muis rende met buitengewone trippelpasjes, springerig als een vinkje in de sneeuw, achter Poesjkin aan, die met zijn monumentale gestalte als een aristocraat geworden King Kong door de menigte van pigmeeën liep. De auto's maakten de baan vrij. Deze en gene week geschrokken opzij. Kinderen grepen naar hun bontmutsen en hun moeders schreeuwden verrukt: ‘Kijk, Poesjkin!’ Anderen begonnen net als destijds in 1880 tijdens de onthulling van het standbeeld te jubelen. Ettelijken vielen flauw. Luidsprekers schalden: ‘Geachte burgers, Poesjkin is gaan wandelen. Alstublieft, voorzichtig! Loop hem niet in de weg.’

De dichter kwam bij Gogol aan die uit zijn gepeins opschrok.

‘Hee, Poes! Waar ga jij heen? Ik ga met je mee.’

‘Nee,’ zei Poesjkin, ‘blijf jij nou even hier, met z'n tweeën, dat valt zo op. Ik ga een kijkje nemen in mijn honeymoonsuite, weet je nog?’

‘Ach, nog steeds achter Natalie aan,’ verzuchtte Gogol.

Bij huisnummer 53 hield Poesjkin stil. Iemand droeg een groot wit bord voor zijn borst waarop een tekst stond, in klassiek handschrift geschreven, die waarschuwde voor de gevaren van aids. De Moskovieten schaarden zich in een wijde cirkel om Poesjkin heen, die slechts oog had voor een bepaald detail.

‘Hier was het muis. Waar ben je, mijn grappig epigrammetje op vier pootjes. Hier achter dat venster waren we aan het zwabberen. Hu-hu-hu.’

Het amechtige muisje keek tegen een doodse gevel op.

Poesjkin zwaaide met zijn hoed naar het raam.

‘We aten Belgische bananen, was ze dol op!’

‘Maar ze had al geflikflooid met de tsaar.’

‘Welnee, ze was maagd, muis. Je had haar ogen moeten zien, toen ik haar ramde.’

‘Bah, Poes.’

‘Weet je wat ze zei? Je bent de grootste!’

‘En jij maar engeltje dit en engeltje dat schrijven in je brieven.’

‘Natalie, muis, was de belichaming van perfecte liefde. Anders was ik niet zo dwaas geweest om het met een scherpschutter aan te leggen, nadat ik dat anonieme briefje kreeg.’

‘Perfecte liefde?’

‘Je mag van mij de tongen uitrukken van alle leugenaars die beweren dat die niet bestaat.’

‘Poes, alle straten van Moskou, wat van Moskou! van alle steden in de wereld zouden geplaveid zijn met tongen!’

‘Nou, dan hebben de mensen weer iets om over te kletsen, hu-hu-hu.’
Tot buikschuddens toe lachend bonkte Poesjkin terug naar zijn sokkel.
‘Kom je nog eens langs, muis?’
‘Pwiep.’

De kamer van de maagd
Frans Pointl

In negentienzevenentachtig, ik was toen vierenvijftig, ging ik weleens naar het casino dat zich aan het Haarlemse Bonnevaartplein bevond. Je kon er ook met fiches van twee gulden spelen. Zo'n middagje spelen zonder iets te winnen gooide echter mijn hele maandbegroting aan diggelen. Een dergelijke uitspatting kon ik me met mijn kleine uitkering eigenlijk niet permitteren. Al spelende was ik totaal op dat ivoren balletje gefixeerd, het was spannend. Het was jammer dat de zaken in het casino niet zo waren geregeld dat je aan de uitgang je verspeelde geld weer terugkreeg.

Uit de speelautomaten viel ook niks te winnen, het was altijd: bijna, bijna... maar daar kun je je brood niet mee beleggen.

Als door een vreemd toeval zat ik aan de roulettetafel vaak naast dezelfde man. Als ik eraan kwam, was de stoel naast de zijne nog onbezet.

Hij was een verbeterde versie van mezelf: jonger, iets forser, zelfs de arendsneus en het snorretje klopten. Hij had handen met vingers zo groot als bananen.

De man praatte voortdurend tegen zichzelf, een gewoonte die ook ik heb.

Hij zette hoog in, met fiches van vijftig gulden. Ik dacht dat hij rijk was. In een uur verspeelde hij waar ik ruim vijf maanden van moest leven. Meestal speelde hij op de zéro en de buren, de zesentwintig en de tweeëndertig.

Die middag was er een lege stoel naast de mijne. Ik zat vlakbij de croupiers. De tafelchef boog zich vanaf zijn hoge zetel naar de croupier. ‘Daar komt monsieur Zéro,’ zei hij.

Ik keek, daar kwam de man naast wie ik zo vaak zat. Wat een toeval dat we weer naast elkaar zaten! Toen wist ik nog niet dat hij de risee van de roulettetafels was.

Hij knikte me toe en ging zitten. Ruim een uur zaten we naast elkaar. Aanvankelijk verloor ik, maar later won ik tot mijn grote vreugde tweehonderd gulden. Zo'n bedrag had ik nog nooit gewonnen. Ik had het hard nodig, want ik moest nog een gedeelte van een rekening bij

de dierenarts betalen. Ik besloot te stoppen met spelen, maar bleef nog even het spel van de man naast me gadeslaan. Continu verloor hij.

Plotseling stond hij zo woest op dat zijn stoel omviel. Hij keek nog even in welk nummer het balletje zou vallen; het viel in de zéro. ‘Begrijpt u zoiets nu?’ wendde hij zich tot mij. ‘Nu speel ik al zo'n tijd op die verdomde nul en z'n buren, en op het moment dat ik ermee kap, valt hij. Ik kan toch niet het hele veld volzetten? Het is om gek van te worden.’

Hij vroeg of hij me iets te drinken kon aanbieden. We liepen naar de bar waar ik een jus d'orange bestelde en hij een pils.

‘Door dat ellendige gedoe sta ik behoorlijk in het krijt bij de bank,’ foeterde hij met een rode kop. Het bevreemdde me dat hij een onbekende zo rechtstreeks over de stand van zijn financiën inlichtte. Hij nam een slok bier, plantte een elleboog op de bar en ondersteunde zijn hoofd met zijn enorme hand. Ik keek naar dat ontevreden gezicht dat zich nu diagonaal tegenover me bevond.

‘Neemt u me niet kwalijk, ik heb me nog niet voorgesteld, mijn naam is Barlach met c h.’ Hij reikte me zijn hand waarbij hij de mijne bijna tot moes kneep. Ook ik noemde nu mijn naam.

‘Ik ben altijd en overal de lul,’ zei hij somber.

Schamper lachte ik. ‘We zijn allemaal de lul - van het leven.’

‘Ik ga nog wat proberen aan de automaten, gaat u mee voor de gezelligheid?’

Ik volgde hem naar de enorme zaal waar honderden bezoekers met ontevreden smoelwerken verwoed aan de speelautomaten stonden te rukken. Het was er een lawaai van jewelste want al die kasten hadden letterlijk toeters en bellen, het leek wel kermis. Boven de automaten stond in verlichte cijfers de ‘megajackpot’ die men kon winnen, variërend van vijfhonderd tot honderdduizend gulden. Voorts waren er talloze prijsjes tussen de vijftig en vijfhonderd gulden.

Meneer Barlach nam plaats achter een zogenaamde 777-automaat. Gelijke barren op de winlijn - waarvan er maar één was - gaven recht op een kleine prijs. Er waren rode, witte en blauwe zevens. Drie verschillend gekleurde zevens gaven recht op driehonderd gulden, drie blauwe op zeshonderd, drie witte ook op zeshonderd, drie rode echter op vijfduizend. Een rode, witte en blauwe zeven in die volgorde op de winlijn gaven recht op de jackpot van een halve ton. Wilde men deze bedragen winnen, dan moest per draai drie gulden worden ingeworpen. Spelen met één gulden gaf recht op éénderde, met twee gulden tweederde van de prijs.

Het spelen was kinderlijk eenvoudig, winnen echter niet, omdat men tegen een vlijmscherp afgestelde computer speelde.

‘Ik kan beslist niet tegen alleen zijn en Mongi kan niet mee, want die raakt hier in paniek,’ deelde meneer Barlach mee. Ik wilde vragen of Mongi zijn vrouw of vriendin was, maar bedacht tijdig dat zoiets onbescheiden zou zijn. Ik knikte dus.

Hij pakte zijn portefeuille, gaf me vier biljetten van honderd gulden met het verzoek ze bij de kassa voor guldens in te wisselen.

‘Anders gaat er een ander aan deze automaat spelen, ik heb zo het voorgevoel dat dit mijn geluksmachine is.’

Bij de kassa moest ik wel tien minuten wachten. Hoe gering ook de winstkansen, iedereen stond te popelen om zijn of haar zuur verdiende geld te wisselen.

Ik kwam terug met twee plastic bekertjes die zwaar waren van het metaal erin.

Hij bedankte me voor de moeite. Hij spoog op de eerste drie guldens voor hij ze erin wierp, zeker voor de mazzel.

Geruime tijd zat ik naast hem. Hij raakte zo geconcentreerd en gefascineerd door het spel dat hij mijn aanwezigheid vergat. Toen de plastic bekertjes bijna leeg waren had hij pas veertig punten gehaald. Hij had dus dertien keer vrij spel gehad.

‘Ze zijn oneerlijk afgesteld,’ merkte hij geïrriteerd op. ‘Ik gooi er nu maar één gulden per draai in, het is toch knudde.’

‘Kijk nu eens, honderd punten, zo'n kolereding geeft wél prijs als je op één gulden speelt.’

Ik verwachtte dat hij na de verkregen honderd punten weer met drie gulden per draai zou gaan spelen. Dat deed hij niet.

Als gehypnotiseerd staarde ik naar zijn geweldige klauwen, daar zou menige boer, bouwvakker of bokser jaloers op worden.

Plotseling gaf de machine een harde klik, op de winlijn verschenen drie zevens: rood-wit-blauw. Lieve help, dat was de jackpot van een halve ton! Ik moest slikken.

Ik keek naar meneer Barlach: zijn gezicht was krijtwit weggetrokken, hij sloeg zijn handen voor zijn ogen en mompelde iets. Zo bleef hij enkele minuten zitten. Ik bekeek het uitbetalingsschema.

Als je deze combinatie op één gulden kreeg had je recht op drieduizend gulden; hij zat er naast. Een inworp van twee gulden meer en hij was boven Jan geweest.

Ik bedacht dat de ontwerpers van de speelautomaten eigenlijk je reinste sadisten waren.

Hij keek me aan, in zijn ogen stonden tranen die langs zijn wangen naar zijn neusvleugels rolden. Met een bevende hand veegde hij ze weg.

‘Ik zie het.’ Wat kon ik meer uitbrengen?

Ineens werd zijn krijtwitte gezicht rood van woede.

‘Roep de chef of de directeur!’ schreeuwde hij tegen een ober die met een dienblad met glazen bier erop passeerde.

Even later verschenen er twee totaal kale heren van een jaar of dertig, van die yuppietypes, ze leken wel een tweeling.

Sprakeloos wees meneer Barlach op de drie zevens, daarna op het bedrag van drieduizend gulden dat de teller aangaf.

‘Die automaat is bijzonder oneerlijk afgesteld!’ brieste hij. ‘Ik heb er al die tijd de obligate drie gulden per worp ingesodemieterd, toen gaf dat kreng bijna geen punten en nu dit! Hij’ - met een wijsvinger op mij gericht - ‘is mijn getuige.’ Ik begreep niet van welk nut ik in deze kwestie kon zijn.

‘De machine keert de jackpot van vijftigduizend gulden alleen uit bij een maximale inworp, meneer,’ zei de helft van de kale tweeling rustig.

‘Al jarenlang sodemieter ik maximaal per draai in, nog nooit heb ik een flikker uit die eenarmige hoeren van jullie gewonnen,’ riep meneer Barlach overspannen uit.

‘Dat is dan pure pech meneer, veel van onze gasten winnen aardige bedragen.’

‘Instructiepraatjes!’ riep meneer Barlach.

Er waren nogal wat mensen om ons heen komen staan, die de kwestie bediscussieerden alsof zíj de gedupeerden waren.

‘Drieduizend verdomme, een fooi, ik ben vanmiddag aan de roulette al het dubbele kwijtgeraakt, ik had verdomme vijftigduizend kunnen hebben,’ kreunde hij.

‘Kunnen wij u en uw broer misschien iets aanbieden?’ vroeg de andere helft van de tweeling.

Ik schoot bijna in de lach, dan was hij uiterlijk toch een jongere verbeterde versie van mezelf.

‘Een eerlijk afgestelde automaat, dát kun je me aanbieden,’ snauwde hij.

Hij wendde zich tot mij. ‘Die twee hier zijn letterlijk en figuurlijk gladakkers.’ Ik voelde dat ik een rode kop kreeg; met zo'n broer kwam ik er leuk gekleurd op te staan.

Er verscheen een meneer waarvoor de tweeling eerbiedig terug-

week. Hij droeg een donkerblauw driedelig costuum. Hij was zeker een hoge piet. Hij had dikke brilleglazen en een uitdrukking op zijn facie alsof er een rotte augurk voor zijn neus hing.

Hij keek naar de automaat en vervolgens naar meneer Barlach.

‘Ja meneer, dit is de wet van Murphy wat er nu is gebeurd,’ verklaarde hij.

‘Loop naar de bliksem met die Murphy van je!’

Ik moest thuis in mijn kleine WP-encyclopedie opzoeken wie meneer Murphy was en wat zijn wet inhield.

De drie heren wendden zich van ons af.

‘Stelletje schijtluizen,’ mompelde meneer Barlach, hen nakijkend.

Ik tikte hem op de schouder, kwaad keek hij me aan.

‘Al die opwinding is slecht voor uw hart, het gebeurde is onomkeerbaar, u hebt goed pech gehad. In het spel bent u net zo 'n schlemiel als ik. Maar dat rouletteballetje is niet afgesteld, dat is een natuurkracht en die bak staat volkomen waterpas, daar won u toch ook niets?’

‘Staat die roulette waterpas? O ja? Kunt u dat bewijzen?’ riep hij. Het was de laatste verdediging van iemand die door de mand was gevallen: ‘De mand was rot!’

Ik keek op mijn horloge, het was al over negenen. Ik wilde naar huis en voelde niet de minste behoefte nog dieper in meneer Barlachs wanhoop af te dalen.

Een meisje van de kassa kwam hem zijn drieduizend gulden uitbetalen. Morrend tekende hij het ontvangstbewijs.

Ik stak hem tot afscheid mijn hand toe, hem veel sterkte wensend.

‘Nog bedankt voor uw morele steun,’ zei hij, terwijl hij mijn hand weer bijna tot moes kneep.

Twee maanden nadien kwam ik hem bij boekhandel De Slegte in de Kalverstraat tegen. Door mijn lage uitkering leidde ik een gekrompen bestaan, kon me hooguit een boek uit de ramsj permitteren.

‘Wat leuk u weer te zien, hoe gaat het met u sinds die rampzalige avond?’

Hij stelde mij de vraag die ik hem had moeten stellen.

‘Als ik alles wat niet goed is ervan aftrek gaat het goed met me,’ zei ik.

Ik had nog weleens aan hem gedacht, me afgevraagd hoe hij zou leven, wat was zijn beroep? Hij intrigeerde me, ook door zijn openhartigheid. Hij vertelde dat hij nu trachtte wat bescheidener te spelen, de automaten raakte hij niet meer aan.

Hij nodigde me uit bij hem te komen eten, krabbelde zijn adres en telefoonnummer op een vodje papier.

‘Als u eens wist hoe een plezier u me daarmee zou doen.’

Ik zat bij Barlach aan tafel. Nooit nam ik invitaties ergens te gaan eten aan. Ik voelde me dan zo opgeprikt, nog afgezien van een meestal moeizaam op gang te houden conversatie. Het liefst zit ik, ellebogen op tafel en enigszins onderuit gezakt, bij de Volksgaarkeuken. Daar let niemand op iemand.

Nieuwsgierigheid was het motief geweest zijn uitnodiging te accepteren.

Hij woonde op de tweede verdieping van een oud verwaarloosd huis aan de Weteringschans. Zijn woning zag er netjes uit; vergeleken bij mijn chaotisch interieur zag elke woning er ordentelijk uit.

Een mongool met de mooie verende loop van een tijger dekte de tafel. Hij wist precies waar mes, vork en lepel behoorden te liggen, iets wat ik nooit heb kunnen onthouden.

Zijn geprononceerde jukbeenderen, roodachtig babydun haar en prachtige grijsblauwe ogen maakten hem tot een wezen van een andere planeet. Ik schatte hem op vijfentwintig.

Hij had een mooi figuur; breed in de schouders, smal in de lendenen. Een strakke pantalon accentueerde zijn kleine, bijzonder bolle billen.

We gingen aan tafel.

‘Neem me niet kwalijk dat ik het vraag, dit is zeker Mongi?’

Barlach knikte. Ik vroeg me af of Mongi zijn zoon was of was hij geadopteerd? Het laatste verwierp ik meteen, intuïtief wist ik dat iemand als Barlach nooit toestemming tot adoptie zou krijgen. Ik durfde er verder niet naar te vragen.

Barlach vertelde dat hij al twee jaar met de jongen samenwoonde, dat deze de boodschappen deed, kookte, het huis op orde hield.

‘Zeg maar niets tegen hem, tegenover vreemden is hij bijzonder zwijgzaam.’

Geruime tijd volgde ik Mongi met de ogen, de jongen had iets voornaams en gereserveerds.

Het eten smaakte heerlijk. Gebonden groentesoep, gekookte aardappels, runderlapjes en rode kool waaraan zelfs stukjes appel en laurierblaadjes niet ontbraken. Mongi kon er wat van.

Zouden ze een verhouding hebben? Ik kon het me moeilijk voorstellen.

Barlach vroeg me naar mijn hobby's. Ik vertelde dat ik thuis vaak naar mijn klassieke grammofoonplaten luisterde, heel af en toe het Concertgebouw bezocht. Ik zei dat ik wel eens een kort verhaal in een literair periodiek publiceerde.

‘Schrijven? Zo, zo. Je moet eens over mij schrijven! Vind je het goed als ik je tutoyeer? Dat ge-u schept zo'n afstand. Blijf mij maar Barlach noemen, ik haat mijn voornaam.’

‘Hebt u... heb jij hobby's?’

Barlach knikte, zijn mond plooide zich tot een geheimzinnig lachje. Ik keek naar Mongi, die tijdens de maaltijd behoorlijk had gesmakt. Nu had hij zijn lippen iets getuit, er verscheen een taaie spuugbel die even later uiteenspatte. Van een ander zou ik het vies hebben gevonden.

‘Ik heb maar één hobby: jongens,’ zei Barlach.

Ik nam een slokje Spa.

Barlach stond op, knipte twee muurlampjes aan van hooguit vijftien watt elk.

‘Hoe minder licht, hoe jonger ik eruit zie. Eigenlijk ben ik nooit echt jong geweest.’

Hij liep naar een bergmeubel, trok een lade open.

‘Ik zal je eens wat spannends laten zien.’ Hij legde een foto-album voor me neer.

‘Even mijn tafellampje halen.’ Hij verliet de kamer.

Even later zette hij een kleine leeslamp op de tafel, stak de stekker in het contact.

‘Ik heb nu al veertig foto's,’ zei hij trots, het album openend. Ik zag polaroidkleurenfoto's van naakte jongemannen, allen op de rug gefotografeerd. Ik sloeg de dikke bladen om; steeds meer van bijna hetzelfde. Ter dood veroordeelden vlak voor hun executie.

Ik vroeg hem of Mongi er ook in stond.

‘Nee.’

‘Wat een bizarre verzameling. Nu weet je toch niet welk gezicht bij welk lichaam hoort?’

‘Van de meeste weet ik dat nog, is dat zo belangrijk?’

Hij sloeg een blad om en wees op de laatste foto in het album, die van een negerjongen.

‘Roy, een heel gewillige knaap. Blacks zijn zo leuk. Als je allebei naakt bent en de slaapkamer is spaarzaam verlicht, lijkt het net alsof zij nog wat aan hebben.’

Mongi kwam de kamer binnen. Voorzichtig zette hij een dienblad

met kopjes koffie, suiker en melk op tafel. Het opengeslagen album keurde hij geen blik waardig.

‘Excuseer mijn nieuwsgierigheid Barlach, heb jij een baan, een beroep?’

Hij antwoordde dat ik mijn koffie niet koud moest laten worden, zette een kopje voor me neer. Nadenkend haalde hij een langwerpig, plat doosje uit de binnenzak van zijn colbert, opende het en nam er een sigaartje uit dat hij opstak.

‘Wil je er ook een?’

‘Nee dank je, ik rook niet.’

Met wellust blies hij een paar rookwolkjes uit.

‘Ik heb nooit echt gewerkt, psychisch ben ik daarvoor ongeschikt, twee psychiaters waren het daar indertijd, onafhankelijk van elkaar, roerend over eens. Ze constateerden dat ik geschift was, in andere termen natuurlijk. Wel heb ik zo'n ouderwetse degelijke HBS-opleiding gehad. Ooit bezat ik een klein kapitaal maar dat heb ik erdoorheen gejaagd, wild geleefd, gegokt en vooral fysiek genot ervan gehad, ook wel in culinair opzicht maar dat is tenslotte ook lichamelijk. In mijn leven heb ik eigenlijk maar van één ding echt plezier en dat is mijn lul.’

Zijn openhartigheid gaf me een gevoel van gêne.

‘Dat van die lul kan ik bepaaldelijk niet zeggen.’ Ik constateerde dat mijn woorden aarzelend klonken.

‘Héb jij wel een vleselijk leven?’ vroeg hij.

Was ik maar niet nieuwsgierig geweest, nu was ik de ondervraagde.

‘Ik besta uit vlees dus heb ik een vleselijk leven.’

Mongi zette een schaaltje bonbons op de tafel.

‘Ik mis hier een boekenkast, maar misschien staat die in een andere kamer,’ gooide ik het over een andere boeg.

Met zijn linkerhand maakte hij een wegwerpend gebaar.

‘Lezen maakt me doodnerveus, je moet er zo stil bij blijven zitten. Sinds mijn dertigste lees ik al niet meer. De enige boeken in dit huis zijn Mongi's kinderboeken met plaatjes.’

Ik vroeg hoe hij aan Mongi was gekomen.

Heftig drukte hij het restant van zijn sigaartje in de asbak kapot.

‘Dat gaat jou geen flikker aan.’

Enkele weken daarna belde hij me op. Had ik zin met hem naar zijn favoriete bar te gaan? Het was zoals hij het uitdrukte ‘een bar voor de mannen met het geld en de jongens met het lichaam.’

Ik houd niet van kroegen, maar mijn nieuwsgierigheid won.

‘Als ik je nu eens kom afhalen. Dan drink ik koffie bij jou, nee, liever een pilsje, kan ik meteen eens zien hoe je woont.’

Na dit telefoongesprek begon ik meteen mijn woning uit te mesten. Het leek wel de stal van koning Augias van Elis, met dit verschil dat er geen runderen maar katten struinden.

De daaropvolgende avond om zeven uur verscheen hij.

Ik vroeg hem of ik het tv-nieuws even mocht uit zien.

‘Je lijkt me een echte nieuwszuiger,’ zei hij.

Toen het nieuws was beëindigd ging ik naar de keuken om koffie te maken. Ik had vergeten een flesje pils voor hem te kopen.

Hij kwam naar de keuken. ‘Wat een grappige kleine woning heb je, je interieur doet me aan dat van een woonwagen denken.’

Ik vertelde dat alles wat er aan meubilair stond letterlijk straatmeubilair was dat ik aan de stoeprand had gevonden.

We dronken koffie. Hij aaide de katten. Het viel me op dat hij om de paar minuten verholen op zijn horloge keek.

Met zijn hoofd wees hij naar de slaapkamerdeur.

‘Heb je nog meer kamers?’

‘Kamertjes bedoel je, daar is mijn slaaphok.’

Meteen stond hij op, alsof die mededeling hem opwond.

‘Mag ik die kamer even zien?’

Ik opende de deur.

‘Wat klein! Wat heb jij een smal bed, 't is een echt jongensbed, val je er nooit uit?’ Dat bed had ik eens voor een geeltje op het Waterlooplein gekocht, als matras diende een dik stuk schuimrubber.

‘Zo, nu heb ik de kamer van de maagd ook eens gezien,’ spotte hij.

Tien jaar geleden was ik het laatst in een bar geweest. Ik was toen een dagje naar Antwerpen gegaan. Daar was een jonge magere griet brutaal op mijn schoot gaan zitten. Ze deelde me mee dat ze geen slip aan had.

Maar ik kwam nooit tot iets. Terwijl het leven barstensvol werkelijkheid was had ik me altijd met mijn fantasieën beholpen. Misschien omdat er dan niks mis kon gaan.

We verlieten mijn woning en stapten op lijn veertien richting centrum. Het motregende.

‘Gisteravond stond ik even aan de roulette,’ zei Barlach. ‘Wat denk je? Nauwelijks was ik binnen of ik won al tweeduizend gulden, het balletje schoot in de zéro. Jammer dat ik niet met fiches van honderd gulden speelde. Ik dacht: nauwelijks in de kerk en al gedoopt. Met

moeite bracht ik de zelfbeheersing op naar huis te gaan, anders blijf ik doorspelen, snap je.'

In de kroeg, die zich in een steeg van het rosse kwartier bevond, was het rokerig. Uit grote luidsprekerboxen klonk een vreselijk gebonk. Ik foeterde dat er zo weinig licht was.

'Natuurlijk beste jongen,' zei Barlach. 'Dan zien ouderen zoals wij er op ons voordeligst uit en het is ook goed voor de jongens, zo'n kroegbaas weet dat. De rimpels in jouw gezicht bijvoorbeeld vallen nu helemaal weg.'

'En ze zien ook niet dat ik een kunstgebit heb,' reageerde ik vinnig.

Ik ging op een bank achterin zitten terwijl Barlach bier voor zichzelf en een flesje bitter lemon voor mij haalde.

Aan de bar zaten oudere mannen, druk pratend met jongens. Handen werden om schouders geslagen, op dijbenen gelegd, er werd gezoend en gelachen.

Er kwam een jongen binnen, ik dacht dat het een Marokkaan was. Zodra hij Barlach zag liep hij op hem af, nam diens hand en drukte er een kus op.

'Dat is Hocine,' zei Barlach. 'Een kleine Algerijnse crimineel, nietwaar Hocine?' De jongen lachte en toonde een prachtig gebit. Hij wees op Barlach. 'Jij grote rijke crimineel.'

Barlach lachte. 'Tegen dat laatste bijvoeglijk naamwoord heb ik geen bezwaar.'

'Mag ik wat van je drinken?' vroeg de jongen vleierig. Barlach tastte in zijn colbert en gaf de jongen geld.

'Die komt terug met een cola-tic, een alcoholist in de dop.'

Hocine kwam terug met een glas cola, ik rook de geur van de jenever erin. Hij nam een slok, zette het glas op een tafeltje, kroop toen lachend op Barlachs schoot.

'Is hij geen lief hondje?' lachte deze. Ik vroeg me af of Hocine ook in zijn blotebillenverzameling aanwezig was. De jongen, die ik op een jaar of achttien schatte, fluisterde in Barlachs oor. Hij had kleine glanzende krullen, het leek wel alsof er olie in zat. Omdat de haarinplant al even boven de wenkbrauwen begon was zijn voorhoofd bijzonder laag. Hij loensde met zijn linkeroog dat kleiner was dan zijn rechter. In mijn dagboek zal ik hem als de Algerijnse papegaai beschrijven dacht ik, naar zijn kleine kromme neus kijkend. Zoals bij iedereen uit de contreien van Noord-Afrika waren zijn ogen van een diepbruin, tegen zwart aan.

‘Ik vertelde hem zojuist dat wij broers zijn,’ zei Barlach. ‘Die zak in het casino dacht dat ook.’

Een jongen passeerde ons, hij draaide zijn hoofd om en gaf me een knipoog. Hij keerde zich om en ging voor me staan.

‘Mag ik iets van je drinken?’ vroeg hij. Meteen hield hij zijn hand op. Ik dacht aan een bedelaar.

Ik diepte twee riksen uit mijn kontzak op en gaf hem die. Even later kwam hij terug met een glas pils. Hij trok een stoel bij en ging naast me zitten. Hij en Hocine begonnen opgewonden in het Arabisch met elkaar te kletsen. Het leek wel alsof ze door me heen praatten. Ik bood aan van stoel te verwisselen zodat hij naast Hocine kon zitten, maar dat aanbod sloeg hij af. Hocine zat nog steeds op Barlachs schoot.

De jongen naast me had net zulke krulletjes als Hocine. Zijn voorhoofd en neus vormden bijna één lijn. Zijn profiel met die hoogliggende neuswortel deed me denken aan de afbeelding van de Etruskische fluitspeler die in de wachtkamer van mijn huisarts hing. Ik wist bij Joost niet waarover met hem te praten. Barlach en Hocine voerden een druk gesprek waaruit ik opmaakte dat Barlach hem een paar Nikeschoenen had beloofd.

Af en toe draaide Hocine snel zijn hoofd om en zoende Barlach op de mond, wat ik onhygiënisch vond.

Toch vond ik dat deze louche, overal schijt aan hebbende bende iets bevrijdends had.

De jongen naast me legde zijn hand op mijn dijbeen, waarin hij enkele malen stevig kneep.

‘Wat gaan we straks doen?’ vroeg hij met een brutale blik in zijn zwarte ogen.

‘Helemaal niks.’

Onmiddellijk stond hij op. Even later wijdde hij, zittend aan de bar naast een andere oudere meneer, zijn aandacht aan hem.

‘Heb je wat geld voor me?’ vroeg Hocine aan Barlach.

‘Hoeveel? Tien, vijftien, twintig, vijfentwintig, dertig?’

‘Meer! Meer!’ riep Hocine.

‘Dit is geen tv-quiz schatje,’ zei Barlach.

De jongen, nog steeds op Barlachs schoot, spreidde zijn dijen wijd vaneen, nam één van Barlachs handen en plaatste die op zijn gulp. ‘Maak hem maar lekker groot,’ zei hij.

Ik stootte Barlach aan, zei dat ik onmiddellijk zou vertrekken als hij rare dingen in het openbaar ging doen.

Barlach repliceerde dat het hier ‘niet openbaar’ was.

‘Rustig, rustig maar beste jongen,’ antwoordde hij op een toon alsof ik een nerveus geworden hond was.

Hij duwde Hocine van zich af, gaf hem enkele bankbiljetten.

‘Morgen om twee uur bij die schoenwinkel op de hoek, oké?’

Blij knikte Hocine.

‘Geef je hem zomaar een paar dure Nikeschoenen cadeau?’

Barlach haalde zijn schouders op. ‘Hij vraagt me dat al een paar weken. Eigenlijk ben ik een beetje bang van hem. Ik raak pas erotisch opgewonden als er een soort prettige angst in het spel is. Louche types zijn als magneten, ik ben het ijzer.’

Ik repliceerde dat hij hier dan aan het juiste adres was.

‘Wat was dat voor een knaap die naast me zat?’

‘Hassan, een kleine crimineel net zoals Hocine. Beste jongen, als die twee geld nodig hebben en ze ontmoeten je toevallig in een stil steegje enzovoort.’

Ik vroeg hem of Hocine ook in zijn album stond.

‘Nee, 't is wel een sexy jongen maar hij heeft geen kont om wakker van te liggen.’

Er kwam een donkerkleurige jongen op ons toe. Hij gaf Barlach en mij een hand, zijn optreden was beschaafd. Hij sprak algemeen beschaafd Nederlands. Nauwelijks kon ik me voorstellen dat hij op zo'n onhygiënische wijze geld verdiende. Zijn dikke paarsachtige lippen, die continu in de zoentjesstand schenen getuit, imponeerden me. ‘Aardige knaap,’ merkte Barlach op. ‘Was vroeger aan coke en heroïne verslaafd, dat spul verkocht hij op de Zeedijk voor een dealer, als provisie kreeg hij dan zo'n bolletje gratis. Hij verborg die bolletjes in zijn mond, maar de politieagenten zijn niet gek, ze knepen zijn strot dicht en riepen: “Spugen, spuug dan!”’

Hij haalde nog een pilsje voor zichzelf en een bitter lemon voor mij.

‘Hé.’ Hij stootte me aan. ‘Een nieuweling!’ Met een hoofdknik wees hij naar een lange jongeman van een jaar of twintig die zojuist was binnengekomen. Hij had blond stekeltjeshaar en een opvallend brede mond.

Ik keek naar Barlach: als gehypnotiseerd staarde hij naar de jongen, die aan de bar plaatsnam.

‘Heeft die even een imposante achterbouw,’ constateerde hij. Met gesperde ogen bleef hij hem observeren. Ik dacht aan een spin die de worsteling van een vlieg tussen de kleverige draden van zijn web gadesloeg.

Barlach zuchtte, traag wendde hij zijn hoofd in mijn richting.

‘Zeker weer zo'n reizende knaap.’

‘Een reizende knaap?’

Hij legde me uit dat er de laatste tijd veel hoerenjongens uit Joegoslavië, Hongarije, Tsjechoslowakije en Ierland kwamen. Ze reisden de halve wereld af. Zodra ze bemerkten dat de mannen met het geld op hen waren uitgekeken, vertrokken ze; naar Parijs, Londen, Rome, Berlijn, Brussel. Zodra er enkele verdwenen, verschenen er onmiddellijk enkele anderen.

‘Het lijkt wel of ze door middel van een fax met elkaar in verbinding staan. Ze vragen veel geld voor hun body maar ze zijn pienterder dan de jongens die hier blijven hangen,’ zei Barlach.

In de korte tijd dat ik hem kende had hij me heel wat confessies gedaan. Over mijn leven had ik hem slechts mondjesmaat ingelicht omdat ik hem niet zo vertrouwde.

Hij leidde een vreemd en gevaarlijk bestaan. Ik vond het bespottelijk dat hij niet eens een paar dagen met zichzelf alleen kon zijn.

‘Je moet uitkijken met wat je doet.’

Geforceerd lachte hij. ‘Ben je bang dat je deze olijke guit ooit als item in OPSPORING VERZOCHT tegen zult komen? Ik ben eind negentiendrieënveertig in een kamp geboren, ik heb beslist een beschermengel.’

Ik bekeek de gezichten van al die jongens, van al die meneren. ‘Dat vind ik zo knap van God, dat Hij ieder van die honderden miljoenen mensen een ander gezicht heeft gegeven.’

Barlach lachte. ‘Dat heeft Hij gedaan opdat Hij ons kan herkennen.’

Ik wierp tegen dat als we allemaal hetzelfde uiterlijk zouden hebben God ons ook zou herkennen, daar was Hij tenslotte God voor. Voor óns had hij het gedaan, opdat wij niet in de war zouden raken. ‘Beste jongen, aan jou is een filosoof verloren gegaan.’

Met een bonzend hoofd en kleding die naar nicotine stonk kwam ik thuis.

Tot diep in de nacht lag ik in bed mijn dagboek bij te werken. Wat herbergde de wereld toch veel werelden.

Had ik te weinig stappen buiten mijn eigen kleine wereld gewaagd?

Een maand verliep zonder dat ik iets van Barlach vernam. Zelf nam ik geen initiatief. Er was eigenlijk weinig interessants meer nu hij zo snel

zijn kruit had verschoten. Wat moest ik aan met een kennis wiens hele leven door jongensbillen werd bepaald? Als hij in mij een aspirientje tegen zijn eenzaamheid zag, was hij aan het verkeerde adres.

Wel vond ik het spijtig dat ik Mongi niet meer zou zien, want ik dacht vaak aan hem. Zou hij nog wat genegenheid krijgen?

Ik had mijn huisarts opgebeld en hem gevraagd of mongolen geslachtsdrift hadden, hetgeen hij bevestigend beantwoordde. Het was een onverdraaglijk idee dat Barlach de jongen met zijn kwaadaardige sappen bezoedelde. Of zou Mongi hitsig zijn en maakte Barlach daar gebruik van?

Stond Mongi niet in Barlachs album omdat hij dagelijks lijfelijk aanwezig was? Zou ik nu ooit te weten komen hoe hij aan Mongi was gekomen?

Ik stond in het casino naast Barlach die voor zo'n grote speelautomaat, de ‘seven’ zat. Hij speelde niet, bewegingloos lag zijn grote rechterhand op de startknop. Ik zag de zwarte haartjes op zijn vingers en zijn handrug.

Daarna waren we in een schoenenwinkel. Ik paste het ene paar na het andere, geen enkele schoen paste me goed. Ik wilde de winkel verlaten maar was mijn eigen schoenen kwijt.

Er stonden hoge stapels dozen, er lag een berg schoenen middenin de winkel, ik had haast. Panisch keek ik op mijn horloge.

Barlach wees op mijn voeten - ineens had ik zelfs geen sokken meer aan - en barstte in lachen uit.

Hand in hand met een vrouw wandelde ik. Ze had het verlopen, opgeverfde hoerensmoelwerk dat me zo fascineert en opwindt.

De omgeving was exotisch; een blauwgroene zee, palmen, een onnatuurlijk hardblauwe hemel.

Adorerend keek ze me aan. Herhaaldelijk vroeg ze me of ik wel van haar hield.

‘Natuurlijk houd ik van je,’ zei ik. ‘Zelfs nog als je geen kut zou hebben.’

Barlach kwam ons tegemoet. Brutaal liep hij op haar af, zoende haar op de mond. Ik gaf hem een stomp tegen zijn hoofd.

‘Ze is van ons beiden!’ riep hij kwaad uit.

Dan loop ik alleen op het vochtige, geribbelde deel van het strand. Het is eb. Er ligt geen zeewier, er zijn geen kwallen, geen schelpen.

Af en toe passeren naakte mensen.

‘Als je je zwemslip niet uittrekt ben je een voyeur!’ roept iemand.

Hé, ik heb een zwemslip aan, waarom zie ik dat pas nu? Aarzelend trek ik hem uit en loop verder.

Dan hoor ik Barlachs stem pal achter me. Mijn hart bonst ervan. ‘Beste jongen, sta eens even stil voor de foto.’

Ik kijk om; daar staat hij met zijn polaroid in de aanslag. Hij draagt een donker gekleurd costuum. Hollend ga ik ervandoor. Hij blijft echter vlak achter me.

‘Stop toch even voor een foto!’

Met een bonzende koppijn werd ik wakker.

Op de bloemenmarkt aan het Singel kwam ik Roy tegen. Hij herkende me ondanks het feit dat hij me maar éénmaal kortstondig had gezien. ‘Maar u lijkt ook zo op Barlach.’

Hij vertelde dat Barlach dood was. Toen hij me wilde uitleggen hoe deze aan zijn einde was gekomen, maakte ik met beide handen afwerende gebaren.

‘Ik wil het niet weten, ik bedenk zelf wel een versie.’

Ik vroeg hoe de mongool het maakte. Ik vernam dat deze, van het restant van zijn zinnen beroofd, in een inrichting was opgenomen. Dat gaf me een down gevoel.

Toen ik thuis kwam zag ik dat de deur naar het slaaphokje wijd open stond, beide katten lagen op het bed te maffen. Ik wist zeker dat ik die deur dicht had gedaan want ik wil geen katteharen in mijn bed. Mijn katten springen niet naar de deurknoppen. Ik dacht aan Barlachs opmerking: ‘Nu heb ik de kamer van de maagd ook eens gezien.’

De flexilijn
Maarten Terwiel

Emma stond in het midden van de etalage. Uiterst geconcentreerd gaf ze aanwijzingen aan Frank, die hoog op de ladder balanceerde. Mij zag ze niet. Het Louis Quinze-speeltafeltje stond al opgesteld en kwam prachtig uit tegen zijn achtergrond van donkerblauw fluweel. De stoelen aan weerszijden pasten er magnifiek bij.

Ik keek naar mijn vrouw en voor de zoveelste keer prees ik mijzelf gelukkig. Mijn vorstin van de nacht, die zich aan de buitenwereld vertoonde als een onschuldige madonna. Zelfs haar kanariegele rubberhandschoenen konden geen afbreuk doen aan haar schoonheid. Wonderlijk dat je zoiets exquis kon vinden in de wachtkamer van de tandarts. Met een koele glimlach had ze mijn angst voor de komende behandeling geregistreerd en ik had onmiddellijk begrepen wat er schuilging onder dat kuise uiterlijk. Ik had dan ook niet geschroomd haar aan te spreken. In mijn vak leer je dat je snel moet handelen, er zijn immers altijd kapers op de kust.

‘Nog twee schakels hoger,’ hoorde ik mijn mooie echtgenote commanderen toen ik binnenkwam. Met één hand tilde ons factotum de loodzware kroonluchter op. Zijn doorweekte T-shirt droeg de mededeling ‘Keep Fit’ in rode en blauwe letters. Het was uit zijn spijkerbroek ontsnapt en onthulde een sliert haartjes die vochtig richting navel kroesde. ‘En?’ vroeg Emma vol verwachting. ‘Is het wat?’ Haar nieuwsgierigheid amuseerde me. Natuurlijk was het wat. Op de veiling had ik zes puntgave Chinese kommen en schotels ontdekt. Men had ze slordig in een doos gestapeld, samen met wat incompleet aardewerk. Ik had ze dieper weggeborgen en het waardeloze spul er voorzichtig bovenop geschikt. Niemand had interesse gehad in het koopje en het ‘divers aardewerk’ was voor een spotprijs van de hand gegaan.

Ik hief de tas met zijn breekbare last buiten het bereik van mijn vrolijk naar mij opspringende hond en volgde mijn vrouw naar de discrete schemer achterin de winkel. Daar vlijde ik mijn kostbare buit op de mahoniehouten tafel. Emma kwam dicht naast me zitten, de hond keek oplettend toe. Om de spanning op te voeren en het moment van

onthulling nog even uit te stellen deed ik uitvoerig verslag van mijn belevenissen die ochtend: Hoe ik voor de veiling nog even was aangegaan bij de oude mevrouw van Doorn in het bejaardenhuis. Dat zij zich nog steeds vastklampte aan de Delftse borden waarop ze achteloos taart en koekjes serveerde. Van de oorspronkelijke vijf had ze er al twee uit haar bevende handen laten vallen. Zoiets snijdt mij door de ziel!

Emma had geen tijd voor kletspraat. ‘Christiaan, toe nou, hou op, laat zien!’ beval ze. Ik had plezier in haar ongeduld en gehoorzaam als altijd wikkelde ik het eerste schoteltje voorzichtig uit het krantenpapier. Het porselein was van een uitzonderlijke kwaliteit. Glanzend wit de ondergrond, de decoratie uitgevoerd in sepia en zwart, opgewerkt met goud. De voorstelling toonde een bordurende dame uit het midden van de achttiende eeuw, omgeven door elegant gearceerde rocailles. ‘Chine de Commande,’ mompelde Emma. Ze had haar lesje goed geleerd. Het was in China vervaardigd, maar de decoratie was ontegenzeggelijk Europees van ontwerp. De schilder had het voorbeeld minutieus gekopieerd. De gewaagd uitgesneden japon met al haar strikjes en ruches, het hoog opgekamde haar, de elegant gebogen pols, de gracieuze vingertjes met daarin de opgeheven naald, alles had een kwaliteit alsof het een Watteau betrof. Alleen het gezichtje was uitgesproken chinees. Fijn hartvormig met een kleine mond en sierlijk omhoog gebogen oogleden. Het motief herhaalde zich op de oorloze kopjes.

Het was een genot om ze bij elkaar te zien staan. Allemaal eender en toch uniek door de minieme verschillen in de uitvoering van de decoratie. Hier was de lijn van de hals iets verder doorgetrokken, daar de glimlach wat ondoorgrondelijker.

Ik schoof mijn stoel dichterbij om beter te kunnen zien.

Een onverwacht stekende pijn in mijn nek stoorde mij in mijn beschouwing. Beklemd registreerde ik de duizeling die volgde. Gonzende echo's fluisterden door mijn hoofd. Het geluid zwol bruisend aan en in een overweldigend crescendo leek mijn schedel leeg te lopen. Toen ebde het geruis weg en maakte plaats voor een allesoverheersende stilte. Verwonderd keek ik toe hoe mijn hoofd en schouders zwaar voorover zakten. Het porselein spatte krakend onder mij uiteen. In stomme verbijstering aanschouwde ik hoe tweehonderd jaar gekoesterde volmaaktheid in een paar seconden werd vernietigd. Ver weg hoorde ik Emma roepen. ‘O god, hij gaat dood! Je mag niet, hoor je me, Chris! Alsjeblieft!’

De duizeligheid verminderde en trok weg. Ik wilde Emma tot kalmte brengen en stak mijn hand naar haar uit. Althans dat probeerde ik. Uit mijn slap neerhangende arm maakte zich tot mijn verbazing een langgerekte, lichtblauwe doorschijnende emulsie los. De hond wrong zich tussen mijn benen door en ook daar kwam dezelfde substantie tevoorschijn.

Pas toen realiseerde ik me dat het niet kon, geen mens kan zijn eigen achterhoofd zien. Verbaasd nam ik waar hoe ik met een zacht plofje losschoot uit mijn lijf en omhoog veerde, tot ik werd tegengehouden door het balkenplafond. Beneden mij stond Emma in paniek aan mijn schouders te schudden. ‘Je gaat niet!’ riep ze. ‘Pake, je moet bij me blijven, je hebt het beloofd!’ In de verte zag ik de ladder omtuimelen. Frank was al aan het telefoneren, voorbijgangers stop ten en keken sullig toe door de etalageruit.

De ambulance kwam schetterend de brug over. Twee ziekenbroeders stoven naar binnen met een brancard die ze hoog boven zich hielden. Voorzichtig trokken zij het verslapte lichaam van de glanzend gepolitoerde tafel. De resten van het porselein vielen zacht tinkelend op de grond uiteen. Het tafelblad vertoonde diepe krassen. Het hoofd knakte achterover, de mond viel open. Dunne straaltjes bloed kropen traag langs het gezicht. Haastig wikkelde men een deken om het lijf, alsof warmte nog uitkomst kon bieden. In een mum van tijd lag het vastgesnoerd op de brancard.

Mij ging het niet meer aan en ik keek belangstellend toe hoe men mijn lichaam in de ziekenauto schoof. Emma liet zich willoos op de voorbank zetten. De broeders stapten in en de auto reed weg. Verontrust voelde ik hoe ik meegezogen werd, de gracht af. Blijkbaar zweefde ik tussen leven en dood en was er nog niets beslist. Met loeiende sirenes reden we door de stad. Angstig was ik niet. Het was een wonderlijke sensatie om als een halfgevulde ballon door de wapperende luchtstroom te zoeven.

Bij de ingang van het ziekenhuis stond men ons al op te wachten. De brancard werd snel en efficiënt naar de Intensive Care gereden. Routineus werd het lichaam uitgekleed en op een bed getild. Er werden slangen in het witte vlees gestoken. Men dreef vloeistoffen naar binnen die ervoor moesten zorgen dat het leven terugkeerde. Op het gezicht was een plastic kap geplaatst die zuurstof in de longen pompte. Even leek het erop alsof hun pogingen zouden slagen. Ik voelde hoe ik naar het lichaam beneden mij getrokken werd. Toen besefte ik dat ik daar niets voor voelde. Ik had al afstand genomen van dat bleke

ding daar. Maar de gemaskerde doktoren beneden mij gaven het niet op. Emma evenmin. Ze was kalm nu en sprak aanhoudend op mij in. Ze vochten uren voor mijn leven en bleven aan mij trekken. Ik verzette mij uit alle macht en uiteindelijk slaagde ik erin om aan hun greep te ontkomen.

De groene jassen traden terug en trokken verslagen de maskers van hun gezicht. Emma weigerde het te geloven. Ik had medelijden met haar, ze was zo jong. Ik probeerde haar te troosten, wilde laten weten dat sterven best meeviel en riep haar: ‘Emma!’ Het geluid dat ik voortbracht was dun en schril, hoger van toon dan ik ooit had gehoord. Het bereikte mijn vrouw dan ook niet en ik moest werkeloos toezien hoe ze zich aan haar wanhoop overgaf. Discreet trokken de heelmeesters zich terug en lieten haar alleen met haar verdriet. Na enige tijd werd de deur geopend en sloop Frank naar binnen. Zorgzaam nam hij Emma in zijn armen en wiegde haar troostend heen en weer.

Uitgerust van wat men de doodstrijd noemt leunde ik tegen het plafond en keek om mij heen, benieuwd naar wat er zou gaan gebeuren. Er kwam niets. Geen tunnel met een stralend licht aan het einde, geen reeds lang gestorven ouders en vrienden om me te verwelkomen, niets. Een van de zusters begon het lichaam los te koppelen van de falende machinerieën. Ze verzocht de nabestaanden op vriendelijke toon om te vertrekken zodat zij de handelingen kon verrichten die nu eenmaal nodig zijn om het lichaam van een gestorvene te preparen voor het rouwbetoon. Als verdoofd liet Emma zich naar buiten leiden, het lichaam overlatend aan de gediplomeerde zorgen van de geduldig wachtende verpleegster. Tot mijn verbazing moest ik mee. Het was niet mijn lichaam dat mij bond, het was Emma. Zij was het die mij meetrok door de gangen, de lift in en vervolgens naar beneden en naar buiten. Bevreemd nam ik de omgeving waar. Alles wat leefde droeg een kleurig licht in zich, mooier en stralender dan ik ooit had gezien. Dat van Emma scheen zacht roze door haar huid heen, bij Frank zat het dieper en was meer bruinig parelmoer van kleur.

Bo wachtte voorin de auto; hij was omgeven door een zachtpaars schijnsel. Zijn harige kop leunde zwaarmoedig op het dashboard. Toen hij ons zag, begon hij te blaffen en sprong opgewonden heen en weer. Dat was de volgende schok. Iedereen scheen dwars door mijn glinsterend blauwe substantie heen te kijken, maar Bo niet. Hij keek me recht aan en toen het portier openging sprong hij zoals gebruikelijk tegen me op, alsof er niets vreemds aan mij was. Mijn nieuwe gedaante gaf echter mee en veerde als een strandbal omhoog. De

hond legde zijn oren in zijn nek, het paarse licht scheen zich in hem terug te trekken, hij jankte hartverscheurend. Emma deed mee en zelfs bij Frank kwamen nu de tranen. ‘Hij snapt het,’ snikte Emma. Ze viel op haar knieen en omhelsde de hond hartstochtelijk.

Diffuus goudglinsterend, genesteld in een bloesem van stofgoud, zat Het in een bruine beuk en straalde louter geluk uit. Onweerstaanbaar trok Het mij naar zich toe. De dood was een verrukking! Ik wilde mij voegen in die wolk van licht, mij vlijen tussen de glanzende vleugels. Ik was helemaal klaar om mij in volmaakte harmonie met Het Wezen weg te laten voeren. ‘Komt U voor mij?’ vroeg ik verheugd. ‘Ik was Christiaan Baggerman.’ Het Wezen keek mij liefdevol aan. Het zong ijl en hoog in een schitterende melodie van louter zilver. Het kwam voor mij, dat klopte, maar helaas kon ik niet mee, er was iets dat mij tegenhield. Geschokt vroeg ik me af wat dit betekende, zou er dan toch een hel bestaan? Zo slecht had ik toch niet geleefd? Het wezen lachte een lach van duizend klokjes en wees naar beneden waar mijn vrouw zich op een bankje liet troosten door mijn assistent. Haar verdriet was evident. Er doorheen kolkte echter pure woede om mijn plotseling verscheiden. Met ontzetting besefte ik dat ik mij moest blijven onderwerpen aan haar wil, ze was niet van plan mij te laten gaan. Wat ik tijdens mijn leven als een opwindend spel had beschouwd, was nu werkelijkheid geworden. Ik wenste dat ik mij aan haar kon vertonen in mijn nieuwe stralend aquamarijnen vorm, zodat ze zou begrijpen en mij los zou laten! ‘Ach,’ klonken de klokjes troostend. ‘Het slijt wel hoor, zoiets gebeurt wel vaker en meestal duurt het niet langer dan een jaar.’ De glansgouden vleugels bolden op, majestueus verhief Het zich van de beukeboom en loste langzaam op in de strakblauwe hemel.

De verlatenheid die mij overspoelde was bijna niet te dragen. Hoewel de Aanwezigheid slechts even had geduurd was mijn verlangen ernaar groter dan ik tijdens mijn leven voor iets of iemand had gevoeld. Lang kreeg ik niet de tijd om mij aan mijn rampspoed over te geven. De onzichtbare streng die mij aan mijn echtgenote bond begon weer te trekken. Het paar beneden mij was opgestaan en wandelde langzaam naar de auto.

Die avond kreeg ik een voorproefje van wat mij te wachten stond. Nadat Frank vertrokken was liet Emma zich languit op de bank vallen. De hond stond bij de deur, hij staarde naar boven waar ik tegen het

plafond hing. Zijn grijsbruin gevlekte lichaam trilde van spanning, zijn staart wees kaarsrecht naar achteren zoals het een goede Griffon betaamt. Een korte blaf deed Emma opschrikken. ‘Wat zie je dan, Bootje?’ Ze volgde zijn blik naar boven. Ik bleef roerloos hangen. ‘Je bent er dus.’ Haar blauwe ogen dwongen mij naar beneden, de hond keek toe.

‘Het baasje gaat naar zijn eigen stoel,’ fluisterde Emma. Gehoorzaam deed ik wat zij van mij verlangde en landde vederlicht op het roze damast van de bergère.

Bo reageerde verward. Met hangende staart, de oren achterover, kroop hij weg achter de notehouten kast bij de deur.

Emma's ogen stonden streng, alsof ze mijn gedachten las: ‘Nee Christiaan, ik accepteer het niet. De dood is verraad en een godvergeten schandaal! Het is niet over, ik sta niet toe dat je je aan mij onttrekt, nog niet!’ Ze barstte in snikken uit en begroef haar gezicht in de geborduurde kussentjes op de bank. Het duurde lang voordat ze in slaap viel. De band die mij aan haar gekluisterd hield voelde losser aan en een gevoel van bevrijding maakte zich van mij meester. Ik bewoog mij voorzichtig door de kamer. Zacht botste ik tegen de muren aan. Het was dus niet zo dat geesten door muren en gesloten deuren heen kunnen gaan. Er zat niets anders op dan binnenskamers te blijven. Het verlangen naar Het Gouden Wezen overspoelde mij. Ik probeerde Emma's voorbeeld te volgen en mij over te geven aan de slaap. Het lukte niet. Slaap was kennelijk voorbehouden aan de levenden. Tergend langzaam werd het ochtend en Emma ontwaakte.

De hele gracht was op de hoogte van mijn dood. De buren stonden in groepjes te kijken naar het uitladen van de eikehouten kist. Het deksel was voorzien van een glazen ruitje, zodat wij naar mijn lichaam konden kijken. Het weerzien was vreemd. Het verwonderde mij dat ik deze oude kalende man ooit als mijzelf had beschouwd. ‘Ach, kijk nu toch eens hoe het leven is gestold!’ fluisterde een buurvrouw die was komen condoleren. Mijn vrouw zei niets. Ze stond wezenloos door het ruitje te staren, naar het sponzige witte gezicht dat het mijne was geweest. ‘Kijk, Em, je kan zien dat hij vredig vertrokken is,’ troostte Frank. ‘Oh nee! Geloof me, hij is er.’ Emma glimlachte triomfantelijk. ‘Gisterenavond was hij bij me, ik ken mijn Christiaan, die laat me niet zomaar in de steek.’

De crematie was simpel, precies zoals ik dat tijdens mijn leven had gewenst. Weinigen waren samengekomen in het uitvaartcentrum. Be-

halve de naaste familie en een paar goede vrienden zag ik wat collega's en zowaar ook nog enkele tevreden klanten. Er werd mooi gesproken door de voorzitter van de antiquairsvereniging, die het had over de dankbaarheid die toch betracht moest worden vanwege het bespaarde lijden. Vervolgens prees hij mijn vakmanschap en collegialiteit. Ik was zeer tevreden.

Frank bleef dicht bij Emma en hield haar scherp in het oog, klaar om in te grijpen als dat nodig was. Hij had zich in een pak gehesen en zag er gepast somber uit. Alleen het gouden ringetje in zijn oor flonkerde frivool. Zijn waakzaamheid was niet nodig, Emma hield zich goed. Dapper bedankte ze zelf de aanwezigen voor hun komst. Ze zag er bedrieglijk broos uit in haar blauwzijden jurkje. Haar toespraak was waardig en eenvoudig. Het venijn zat echter in de staart. Ze wendde zich rechtstreeks tot de kist.

‘Lieve Christiaan,’ zei ze. ‘Op de dag van ons huwelijk hebben we elkaar trouw gezworen tot aan de dood. Nu is het dan zover. Je was alles voor me, mijn man, mijn vriend, mijn leermeester. Je hebt me gevormd en gaf me zekerheid. Daarom kan ik je dood nog niet aanvaarden. Gelukkig weet ik dat je in de geest nog steeds bij me bent en er altijd zal zijn, zoals je er altijd geweest bent. Dat troost me, Christiaan.’

Geruisloos zakte de kist. De muziek zette in, mijn favoriete aria uit Glucks ‘Orfeo’. Groots en meeslepend had ik die melodie tijdens mijn leven gevonden. Nu scheen de warme glans verdwenen en klonk er slechts een zwakke echo van de hemelse klokjesstem uit de beukeboom bij het ziekenhuis.

Frank week de eerste dagen niet van Emma's zijde. Twee dagen na de crematie verwijderde hij het bordje ‘wegens sterfgeval gesloten’, dat hij op zijn computer had uitgeprint. Emma viste het later op uit de prullenbak en borg het grimmig weg in een zilveren theebusje bij de scherven van het Encre de Chine.

‘Luister Em, het leven gaat door, de zaak moet open,’ had mijn assistent gedecideerd gezegd. Emma protesteerde zwakjes dat ze het nog niet aan kon maar hij zette door.

Hij paste zich snel aan. Glad geschoren zowaar, in een keurig jasje, maar dan wel in combinatie met zijn eeuwige spijkerbroek, was hij dagelijks op zijn post. Stilzitten, waar een antiquair zijn meeste tijd mee vult, lag echter niet in zijn aard. Toen ik nog leefde, trok hij zich meestal terug in zijn werkplaats met een of ander klusje en priegelde dan net zo lang met die grote klauwen van hem tot hij had hersteld

wat onherstelbaar had geleken. Hij verveelde zich klaarblijkelijk nu hij vastzat in de winkel en zocht naar bezigheden. Ongerust keek ik toe hoe hij rommelde in de kasten en er neuriënd de ene ‘schat’ na de andere in ontdekte. Mijn professionele falen, al die miskopen die ik niet voor niets zo diep had weggeborgen, bracht hij aan het licht. Hij stond erop mijn immer zo gedistingeerde etalage opnieuw in te richten met de meest onbenullige snuisterijen. Pronkstuk was een terracotta baigneuse die op mijn werkkamer had gestaan. Het was een matige kopie van de marmeren schoonheid uit het Louvre. Ik had haar indertijd gekocht omdat zij in al haar gratie een verrassende gelijkenis met mijn Emma vertoonde. Het beeldje stond nu voor iedereen te kijk op een mottige worteldoek en werd geflankeerd door twee blauw-met-witte terrines waaraan de deksels ontbraken. Hij had ze gevuld met lobelia's van de markt. Apetrots sleepte hij Emma mee om het resultaat te bewonderen. ‘Uit de kunst,’ vond hij het zelf.

Emma toonde weinig belangstelling, ze scheen alles best te vinden. Mijn hoge fluitstem bereikte alleen de hond, die jankte alsof hij pijn leed. Bij Emma veroorzaakte dat weer tranen, zodat ik mijn pogingen om haar op deze manier te bereiken maar opgaf.

Het duurde weken voordat ik in de gaten kreeg dat mijn amorfe omhulsel tot veel in staat was. Op een nacht, toen Emma sliep, hing ik achter de gordijnen en keek verlangend uit over de gracht naar de hemel. De lucht was helder en de maan was bijna vol. Ik leunde tegen de sponning en merkte tot mijn verbazing dat mijn fluïde gestalte moeiteloos door de kier van het schuifraam vloeide. Ik zette iets meer kracht en ineens was ik buiten en zweefde hoog boven de bomen, aangetrokken door de maan. Het was mij gelukt om aan mijn gebiedster te ontsnappen. Gelukzalig zwierde ik omhoog en zag uit naar Het Wezen dat hier ergens op mij zou wachten.

Ik zal een hoogte van zo'n honderd meter hebben bereikt toen iets me tegenhield. In de verte meende ik de zilveren klokjes te horen lachen. Ik zweefde over de gracht, naar de huizen aan de overkant, langs het fraaie rococo stadspaleisje en over het plein, naar het Indische restaurant waar we vroeger zo vaak hadden gegeten. Verder kon ik niet. Ik volgde het onzichtbare gewelf dat mij tegenhield en ontdekte dat ik binnen een straal van zo'n kleine zes kilometer bewegingsvrijheid had.

Ik had er vrede mee. Die hele nacht slierde ik door de stad. Ik liet mij door de bomen glijden, wat veel geritsel van bladeren teweeg-

bracht en de schaarse voorbijgangers angstig op deed kijken. Ik scheerde over de maanverlichte vijver, deed het water opspatten en joeg de zwanen uiteen met mijn fluitende lach. Ik buitelde over de grijnzende gargouilles van de grote kerk en voelde mij bijna gelukkig. Mijn vrijheid duurde totdat de zon verscheen en de stad weer tot leven kwam. Toen voelde ik tot mijn schrik Emma's kracht weer aan mij trekken. Als een onwillige teckel aan een flexilijn werd ik binnengesleept in het huis aan de gracht waar zij juist ontwaakte.

Ze was verdrietig die ochtend en hield mij dicht bij zich, alsof ze me wilde straffen voor mijn nachtelijke escapade. Ze reageerde nauwelijks op Franks vrolijke begroeting. Hij schrok van haar betraande gezicht. Bezorgd knielde hij neer en drukte mijn huilende vrouw stevig aan zijn getrainde borst.

‘Ach Emmy,’ zei hij. ‘Hebje zo'n verdriet. Weet je wat je doet? Ga er eens even uit. Het is prachtig weer. Ga maar lekker uitwaaien langs het strand, dat zal je goed doen.’

Het werd een flinke wandeling. Bo liep los en deed of hij konijnen rook. Ik kreeg geen kans om door de struiken te ritselen of hoog boven de bomen van het uitzicht te genieten. Emma hield mij strak aan de lijn. Na een lange tocht door de dampend hete duinen bereikten we het strand. Bo rende ver voor ons uit en stortte zich uitgelaten in de branding. Het was rustig, op het naaktstrand zaten alleen een paar vroege toeristen en de vaste klanten. Een paar zonaanbiddende families die er elk seizoen als eerste waren en als laatste vertrokken. Ze hadden zich zoals gewoonlijk verschanst achter een halve cirkel kleurige zonneschermen, als pioniers in de prairie.

Emma vond een beschut plaatsje achter een rietheg en kleedde zich uit. Ze ging liggen, sloot haar ogen en gaf haar klassieke vormen over aan de zon. Het zachtroze van haar innerlijk gloeide door haar huid heen. Ik bleef boven haar hangen en bewonderde haar lichaam. De tijd had nog geen vat op haar gekregen. De bleke huid was nog net zo glad, de kleine borsten waren nog even stevig als toen we trouwden. Alleen haar gezicht was hier en daar getekend door een minuscule craquelure.

Ik was niet de enige die haar schoonheid waardeerde. Een oude man in een zwart pak was puffend aan komen ploegen door het mulle zand. De tas die hij bij zich droeg was gevuld met boodschappen. Vlak bij Emma bleef hij staan en veegde met een grote zakdoek het zweet van zijn schedel. Gefascineerd staarde hij naar het frêle lichaam van mijn nietsvermoedende vrouw.

Hij hoorde het waarschuwende gegrom niet van de hond die onopvallend in de schaduw van de rietmatten lag. Hij sloop naderbij. Bo vloog in een blaffend staccato op. Emma veerde overeind en greep naar haar rok die ze beschermend voor zich hield.

De man stortte zwaar in het zand. De tas viel uit zijn machteloze hand en een paar sinaasappelen rolden vrolijk weg, richting zee. Het licht werd plotseling onverdraaglijk helder. Geboeid aanschouwde ik hoe een grijsbruine substantie zich losmaakte uit de zware kamgaren massa. Huiverend hing de wazige vorm enige tijd in de lucht en verhief zich toen juichend omhoog in de lichtzuil van Het Wezen dat boven ons was verschenen. Uit alle macht probeerde ik in zijn kielzog mee op te stijgen. Hulpeloos moest ik toezien hoe glinsterend gouden zeilen zich om de grauwe ziel heen vouwden. ‘Waar gaan jullie naar toe?’ riep ik nog. Ik kreeg geen antwoord.

Emma zat verstard naar het ontzielde lichaam te kijken. Van alle kanten schoot men te hulp. Een paar roodverbrande Duitse dames ontfermden zich over Emma, toen zij die in tranen haar spullen bijeenraapte. De hond, die voelde dat het gevaar was geweken, scheurde met zijn tanden een zakje vleeswaren kapot dat uit de tas was gevallen.

Frank liet net een klant uit. Emma glipte langs hem heen. Ze weerde hem af toen hij achter haar aan de trap opstommelde. ‘Hé Em, doe ik iets verkeerds? Wat is er nou?’ Ze slaakte een diepe zucht. Snotterend vertelde ze wat haar op het strand was overkomen.

Hij voerde haar mee naar de Empire bank die al maanden stond te wachten op restauratie, liet zich zakken op het gerafelde paardenhaar en trok de bevende Emma tegen zich aan.

‘Dat kan niet, hoor,’ begon hij. ‘Chris is dood, weg. Je moet ook aan jezelf denken, Em.’ Hij trok haar dichter naar zich toe. ‘Je bent een prachtig wijf verdomme,’ zei hij. ‘Je kan toch niet je hele verdere leven van een dooie blijven houden?’ Hij streelde haar natte wangen. ‘Je hebt mij toch, ìk laat je toch niet barsten?’ Emma gaf hem gelaten gelijk. Nahuiverend nestelde zij zich in de troostende omhelzing van mijn manusje van alles en beantwoordde zelfs zijn kussen. Verbijsterd keek ik toe hoe mijn weduwe zich laafde aan de liefkozingen van deze lompe sjouwer.

Toen gaf ik gehoor aan een plotselinge ingeving. ‘Poesjes!’ gilde ik. ‘Bo, poesjes!’ Mijn hond stormde de trap af naar de winkeldeur en beëindigde zo het getortel. ‘Hou je op, rothond! Emma, doe iets alsjeblieft!’ brulde Frank. Ik genoot van zijn woede, meer nog van het

feit dat hij zijn brave maniertjes zo abrupt liet varen en zijn ware aard toonde. Dat kon Emma niet ontgaan. Franks gekrakeel had een averechts effect. Bij gebrek aan de beloofde katten keerde mijn prachthond zich nu tegen de knecht. Bo hield niet op hem aan te blaffen met alle vervaarlijke tanden bloot. Het kostte Emma wel een half uur om hen beiden te kalmeren.

Ik had die avond geen zin naar buiten te gaan. Het regende en daar hield ik niet van. Dan werd ik gedwongen om laag boven de grond te blijven en de druppels veroorzaakten een nare tinteling op mijn ijlblauwe huid. Ik dacht na over de gebeurtenissen van die dag. Mijn gevoelens waren tegenstrijdig. Ik had immers duidelijk gemerkt hoe Emma de lijn liet vieren toen zij in Franks armen lag. Tegelijkertijd had ikzelf geprobeerd die betreurenswaardige band weer aan te halen. Zelfs dood liet een mens zich blijkbaar nog door zijn emoties leiden.

Ik kon geen rust vinden. Ik zwierf door het huis en vroeg me af wat mij te doen stond. Ik kon het nu al niet aanzien hoe Frank als een spullenbaas door mijn exquise collectie graaide. Hoe kon ik het dan ooit accepteren als die pummel met zijn werkmanshanden ook nog mijn Emma bezoedelde?

Emma had mij niet nodig. Ik wist dat ze wel wakker was, maar pas tegen tweeën kwam de flexilijn in werking en werd ik naar de slaapkamer getrokken. Ze zat voor het open raam en staarde naar de regen. ‘Ach Chris,’ zuchtte ze. ‘Het is allemaal ook zo verwarrend, trek het je niet aan. Het heeft niets om het lijf, geloof me. Ik ben gewoon een beetje verliefd, denk ik.’ Ik gaf geen kik, hing roerloos boven de kaptafel. Ik was geschokt. Bijna vijf jaar lang had ik haar bewonderd en gediend. Ik had van haar gehouden zoals ze was, het mooiste, het kostbaarste wat ik bezat. Voor mij was zij altijd de hybride nymf gebleven wier schoonheid het hoogst denkbare genot schonk. Het was onvoorstelbaar dat mijn mooie meesteres nu bezweek voor de eerste welgevulde broek die voorhanden was. Ik die haar ingewijd had in de geheime genietingen, het verfijnde spel van macht en onmacht, moest nu wijken voor het onbeholpen gerommel van een klusjesman! Het was onaanvaardbaar.

Tot mijn vreugde gaf Emma hem de volgende morgen te verstaan dat ze alleen wilde zijn, ze had tijd nodig, zei ze. Ze vergrendelde de verbindingsdeur naar het achterhuis en leek vastbesloten het incident te vergeten. Hij bleef niet lang weg. Al na een paar dagen stond

hij weer in de winkel alsof er niets aan de hand was. Over het gebeurde werd niet meer gesproken en verdere avances bleven vooralsnog achterwege. Toch was er een nieuwe vertrouwelijkheid tussen hen ontstaan. Zodra hij arriveerde liet Emma mij los. Een week eerder zou ik mij juichend verwijderd hebben, op zoek naar Het Wezen. Nu bleef ik hangen en keek met argusogen toe hoe die Neanderthaler de touwtjes van Emma's leven in handen nam.

Soms was mijn ergernis over de manier waarop hij mijn vrouw inpalmde zo groot dat ik mij niet langer kon beheersen.

'Poesjes, poesjes!' sorteerde nog steeds effect. Bo liet niet na om steeds weer woedend naar de deur te stormen. Meestal echter spaarde ik mijn plagerijen op voor de uren dat Emma mij achterliet en de winkel toevertrouwde aan haar knecht. Dan drukte ik mij tegen de winkelbel en maakte contact, om hem angst aan te jagen met het loze gerinkel dat dit veroorzaakte. Ik bespeelde de kristallen pegels van de lamp alsof het een harp betrof en zette alle klokken stil. Hoewel het mij pijn deed verschoof ik geduldig een kostbare K'ang Chi kom, totdat hij aan diggelen sloeg tegen de tegels. De kluns deed alsof hij niets merkte. Tegenover Emma hield hij wijselijk zijn mond over deze onverklaarbare gebeurtenissen.

Intussen veranderde Emma onheilspellend. Haar ogen stonden helder en haar gewoonlijk bleke gezicht vertoonde nu een frisse blos. De banale zinnelijkheid die ze uitstraalde, was geheel nieuw voor mij. Het was juist de koelte van haar schoonheid, dat superieure overwicht waar ik mij zo toe aangetrokken had gevoeld.

Mijn aanwezigheid werd steeds minder op prijs gesteld. Ik liet mij echter niet wegsturen. Hoewel Emma het mij kwalijk nam, gleed ik mee naar hun feestelijke tête-à-tête dinertjes.

Een paar maal wist mijn weduwe mij zelfs buiten de kamer te houden waar ze zich met haar sjouwer had teruggetrokken. Als een razende tolde ik door de winkel en beproefde mijn geringe krachten op de schilderijen. Emma hing ze later zwijgend recht.

De tijd verstreek. De periodes dat ik niet meer dan twee meter van Emma vandaan mocht, kwamen langer uit elkaar te liggen.

's Avonds als ze alleen thuis was, hield ze me zwijgend bij zich. Dan lichtte ze de tapisserie op die de TV maskeerde en ging geboeid zitten kijken. Dat verbaasde me. Vroeger bleef het ding meestal verborgen achter zijn cache misère. Het was bepaald geen genoegen. Evenals het maanlicht had het beeldscherm een grote aantrekkingskracht op

mij. De straling veroorzaakte een onaangename prikkeling alsof mijn huid werd aangevreten. Alles went. Bij een kunstprogramma dat mij interesseerde, trotseerde ik het boze oog en voegde mij bij Emma op de bank, waar ik mij stevig aan de kussens vastklampte om de giftige kracht te kunnen weerstaan.

Langzaamaan vervaagde mijn herinnering aan de absolute schoonheid van gene zijde en kon ik weer genieten van wat de mens had geschapen. 's Nachts als ik aan huis gebonden was door de regen liet ik mij koesterend langs de schatten glijden die ik in de loop der tijd had vergaard. Gretig dronk ik de kleuren in van mijn onbetaalbare Perzische tapijt. Ik gleed liefdevol langs de schuimige vormen van de zilveren kandelaars en kronkelde mij wellustig om mijn Venetiaanse glazen totdat ze sidderden op hun hoge voet.

Op een zondagmiddag in de herfst troonde Frank mijn vrouw mee naar zijn kamer om haar in te wijden in de geheimen van zijn computer. Na een korte inleiding over het besturingssysteem schakelde hij het apparaat in. Ik vluchtte naar het plafond om te ontkomen aan de straling van het beeldscherm. De pummel was in zijn element. Hij sprak uitvoerig over bits en bites, over hardware en software, over functietoetsen en de mogelijkheden van een joystick. Hij wist Emma zozeer te boeien dat ze mij vergat. Ik kon ontsnappen.

Mistroostig liet ik mij uit het raam glijden en keek vanuit een forse eik toe. Tussen het roze en het parelmoer van hen beiden zinderde de spanning. De periode dat Emma me steeds dicht bij zich had gehouden, die ik zo verstikkend had gevonden, scheen mij nu hemels toe. Haar huidige wispelturigheid vond ik onverdraaglijk. Ze haalde me aan en stootte mij af zoals het haar uitkwam. Daarbij hield ze me steeds pruilend aan de lijn, verbrak hem nooit. Verslagen bezag ik mijn blauwe huid die gaandeweg zijn glans had verloren. Het geklingel van de verlossende klokjes leek verder weg dan ooit.

Nadat de les was afgelopen riep Emma mij niet bij zich. Ik bleef ontgoocheld zitten in mijn goudgele eik en keek toe hoe het ene blad na het andere zich losmaakte en naar beneden dwarrelde. Even later kwamen ze naar buiten, de jassen hoog dichtgeknoopt tegen de kou. Emma's blonde haren wapperden vrijuit in de gure wind. Stevig gearmd gingen ze de brug over. Ik volgde met tegenzin, Bo bleef achter in de winkel en keek ons droevig na. Ze hadden het naar hun zin, die twee. Ze gingen van kroeg naar kroeg en hadden al aardig de hoogte toen ze uiteindelijk een restaurant indoken. Ze aten à la car-

te, alsof er iets te vieren viel en besproeiden hun maal met een veel te dure bourgogne. Zoals gewoonlijk was het de pummel die het woord voerde en Emma die glimlachend luisterde. Ik ging niet mee terug naar huis, mijn aanwezigheid was niet gewenst, ze hadden genoeg aan elkaar. Ik vatte weer post in mijn eikeboom en staarde argwanend naar de gesloten gordijnen van de zitkamer.

Tegen middernacht gingen de lichten uit. Vervuld van jaloezie liet ik me uit de boom glijden en tuurde door de etalageruit. Bo lag eenzaam bij de deur te wachten en negeerde mij. Daarna zweefde ik naar het slaapkamerraam. Ik kon er niet in. Ik probeerde de winkeldeur, de ramen van de zitkamer, alle ingangen tot de schoorsteen toe. Alles tevergeefs. Emma had mij buitengesloten.

Boos doolde ik rond het huis. Het was gaan misten en het vocht drukte mij naar beneden. In machteloze woede stelde ik mij voor hoe ik, eenmaal binnen, de hond tot hysterie zou kunnen brengen met mijn fluitende gegil, hoe ik het geluidsvolume van de TV op zou voeren totdat het paar uit bed zou schudden van het geweld. Met alle kracht die ik nog had, zou ik de lichten aan en uit doen en de thermostaat van de verwarming bespelen tot de ketel plofte. Emma's wil was echter sterker dan de mijne, ze bleef onvermurwbaar en liet mij niet binnen.

Tenslotte gaf ik het op. Het had geen zin mijzelf nog langer zo te kwellen. Ik verliet de gracht en zwierf rond onder de bomen van het plein. De mist werd dichter. Een vlaag parfum dreef mij tegemoet en ik botste tegen iets zachts en geurigs op. Het was een jong meisje dat voorzichtig haar weg zocht door de mist. Ze had een fiets aan de hand. Verstijfd stond ze stil en keek me met grote schrikogen aan. De fiets viel kletterend tegen de grond, ze week achteruit en rende weg, zonder een geluid te slaken, in de richting van de geelglanzende ramen van het hotel in de verte. De nevel had mijn broze gedaante zichtbaar gemaakt. Het was niet de stralend blauwe luchtgeest van weleer die zich aan het arme kind had vertoond, maar een grauw verkommerd spook dat angst aanjoeg.

Tegen de morgen voelde ik mij wat lichter worden. Een gouden schijnsel gloorde door de mist en in de verte klonk de verleiding van de Zilveren Stem. Niet zo zangerig en liefdevol als de eerste keer, maar behoedzamer, alsof Het Wezen twijfelde aan Zijn missie. De zwaarte ebde uit mij weg en ik dreigde mij over te geven aan de zoete klank van mijn hiernamaals. Ik wachtte nog even. Emma ontbood mij niet.

Onaanvaardbaar was het dat ze mij zo vanuit haar liefdesnest, wellustig zwelgend in banale geilheid, kon afdanken. Ik vluchtte vertwijfeld in een mistflard en negeerde de roepende klokjes. Ze klonken zwakker, gedempter nu en niet meer zo schrijnend lokkend. ‘Ik ben niet klaar!’ riep ik ze toe. De lichtzuil werd dunner, de kracht van Het Wezen minder, tot Het tenslotte geheel verdween. Ik had mijn kans gehad.

Geduldig bleef ik wachten op een teken van de flexilijn. Er gebeurde niets. Had ze mij nu echt niet meer nodig? Ik durfde niet naar huis, bang voor wat ik daar zou aantreffen. Halverwege de ochtend hield ik het echter niet meer uit en sleepte mij erheen.

Ik trof ze bij de computer in het achterhuis. Mijn weduwe hing loom tegen haar minnaar aan en haar ogen straalden. Frank hield een schijfje in zijn hand. ‘Kijk, dit is Sokoban,’ zei hij vaderlijk. ‘Het is een computerspel en het leert je hoe je met de machine moet omgaan.’ Emma knikte zoet en keek oplettend toe. Ik keek mee. Frank drukte enkele knoppen in en het apparaat begon te reutelen. Hij duwde het schijfje in een gleuf. ‘De diskdrive,’ leraarde hij. Op het scherm verscheen een tekening van een kantoorgebouw. Een gestileerd mannetje ijsbeerde voor de ingang heen en weer. Frank sloeg een toets aan en het mannetje ging naar binnen. Nu stond hij voor een liftdeur. ‘PLAY’ stond erboven. Het mannetje kwam nu groot in beeld, terwijl hij de lift instapte.

Ik was te dicht genaderd. De diskdrive doemde groot en hongerig voor mij op. Ontredderd voelde ik hoe ik werd meegezogen. Het was een vreemde wereld van diagrammen en manipulatiecodes waarin ik werd opgeslagen. Wat er van mij over was, zat gekluisterd in het mannetje. Hij stond nu in een elektronisch labyrint en er werd van hem verwacht dat hij een aantal kisten, die her en der verspreid stonden, net zo lang verschoof tot hij ze allemaal had verzameld op een gemarkeerde plek. Het mannetje werd door mijn voormalige klusjesman van links naar rechts gestuurd. Door het scherm heen zag ik zijn bolle ogen ingespannen naar mij turen. Zijn mond bewoog maar ik kon niet horen wat hij zei. Nadat ik alle kisten naar het magazijn geschoven had, schalde er een vrolijk melodietje als beloning en stond ik in een nieuw, groter labyrint. Nu was het Emma die mij bestuurde. Meedogenloos liet ze me hollen en slepen. Herhaaldelijk botste ik tegen de imaginaire muren op. Uren ging dat zo door. Toen ze er eindelijk genoeg van kregen, onderzocht ik de mogelijkheden van mijn deplorabele gevangenis. Ik kon mij vrijelijk bewegen binnen de labyrinten.

Verder kwam ik niet. Het programma was hermetisch afgesloten.

Al maanden dwaal ik hier nu rond. Soms activeert mijn meesteres het programma en snel ik naar mijn post. Ik ren maar rond en sleep mijn kisten. Ze is nu zeer bedreven in het spel en gunt me geen tijd om even stil te staan om naar haar te kijken. Ze gaat als bezeten door totdat haar minnaar binnenkomt. Dan pas laat ze de joystick los en moet ik aanzien hoe hij haar bespeelt, hoe zij zich kirrend onderwerpt aan zijn vaardige handen. Hoe ze langzaam haar stoel achteruitrolt en hem gretig bovenop zich trekt. Mijn uitzicht wordt gevuld door zijn witte vlees waar zij haar sterke soepele vingertjes inklauwt alsof ze het uiteen wil rijten.

Mijn enige hoop op bevrijding is gelegen in de kans dat ze genoeg krijgen van het spel. Dat Frank het uitwist. Ik kan alleen maar bidden dat Het Wezen er dan zal zijn. Dan zal ik mij laten gaan. Dan kan ik ontsnappen uit deze kille elektronische schijnwereld die een kwelling is voor iemand als ik, die slechts voor schoonheid heeft geleefd.

Het enige waartoe ik zelf nog bij machte was heb ik nu gedaan. Ik heb de opstelling van de kisten zo veranderd dat zij ze met geen mogelijkheid nog weg kan krijgen. Ze is hier woedend over en probeert mij verbeten haar wil op te leggen. Ik kan haar weerstaan maar die kleine wraakneming schenkt mij geen enkele vreugde.

Nederlandse poëzie

Twee gedichten
Wim Brands[*]

[Mijn vader komt thuis]

Mijn vader komt thuis. Elke avond
fietst hij naar ons huis
dat het zijne niet is,

hoewel hij dat jaren lang wel heeft
gedacht. Ik heb hem om die reden
veracht

en hoop nu dat er ergens een plek is
waar hij kan thuishoren. Een strand
bij voorbeeld

vol stenen waarover een trekker rijdt
met in z'n kielzog meeuwen
die in de verse voren duiken
en vissen die zich bij vloed
aan die stenen
vastzuigen.

Maar misschien heb ik het mis; wil ik mezelf van het
onmogelijke

overtuigen; bestaat zo'n plek niet
en is mijn vader uiteindelijk
de schreeuw van een vis.

* *Deze gedichten maken deel uit van de bundel* 'Hoger dan de dakgoot', *die dit najaar verschijnt bij uitgeverij Veen*

[Ik heb hem in één jaar tijd zien slinken]

Ik heb hem in één jaar tijd zien slinken
van redelijk gezond tot een
scharminkelige.

In de Albert Heijn trekt een lege plastic
tas hem bijna moeiteloos naar
de grond.

Wat 'm rest is een mooie stem voor
de dagen waarop het vuilnis aan
de stoeprand staat.

Hoe hij dan tegen de open zakken praat:
mis me straks, mis me, hoewel ik
jullie niet ken.

Als dan de wind meespeelt ziet
hij een vertrouwde
stem.

Twee gedichten
Gré Buitenwerf

Thuis, ofwel

Van water en brood schrijf ik. En van
de grootste koffer van de vliering
waar het hele huis inpast. Die
neem ik mee als ik ga ontsnappen;
ik ga van stad naar stad.

En laat ik hem achter - soms
lukt mij dat - dan valt hij stil
tegen een bank en wacht,
maar in hem mort het, zweet
trekt vlekken in het leer - vaag.
Een muur verschijnt en ijzeren kozijnen,
een doorgang, de keuken met om de tafel
mijn gezin: ik ruik het eten.

De manieren zijn verfijnd, niets is er
dat dreigt; de zachte tekens worden
eerst in mijn maag een vuist. Als ik mij
ontspan, keer ik als vanzelf weerom.

Hannie

Ze woog naar niets, kreeg ik in een brief.
Misschien bedoelde ze te vallen als een blad:
kalm, om nauwelijks de grond te raken.

Daar waar ze viel, op dezelfde plek,
hoorde ik voor het eerst gaten in haar lach
wanneer ze wegkeek, in triomf haar lippen hardde.
Steeds sneller sprong zij, terwijl het springtouw
een vliesdunne koepel rond haar lichaam werd:

koud glas en adem. Pas toen zij oog kreeg
voor dat kind, brak de spanning bij haar af,
werd zij doorzichtig.

Drie gedichten
Jan Dullemond

Winterwandeling

Riet spiegelt in plassen op het ijs; het gras
bewaart een herinnering van groen onder rijp.
Een verdichtende mist maakt het park
overzichtelijk binnen het staketsel
van zwarte bomen. Dit vlak
tussen mist en aarde kent geen wind,
geen kou, tot een meeuw, in een korte vlucht,
vèrdragend tegen zijn onzichtbaarheid krijst.
Dan is er weer geen wind, geen kou;
een stilte klinkt het laatste ruisen in.
Reigers neigen afwachtend naar wit
langs het ijs.
Aan de overkant roept het heldergeel
vierkant van AARDGAS
mij weer terug.

Geen woord bracht de dag op gang

Drie dagen in bed zonder noodzaak
als in een gedemilitariseerde zone
waar de klokken zwijgen
uit verlangen naar vrede.
We bleven alleen in bed omdat we elkaar
al halfslapend lagen te strelen
met nietszeggende woorden waarin geen wil klonk
dan gehoord en gestreeld te worden.
We vergaten de woorden als agenda
waarin beschreven ligt wat we willen of moeten,
maar spraken, we spraken en spraken tot we ons stortten
in een tomeloos zwijgen,
een oorverdovend zwijgen,
een oogstrelend zwijgen,
zwijgen tot we weer insliepen
in woorden waarin elk zicht verdween,
waarin alleen zacht het verlangen klonk
naar het volgend zwijgen;
elke keus ontnamen we onszelf
in vrije wil om elkaar te zien
als enig doel. Geen besluit dreef
ons uit bed, afspraken werden vergeten.
De tijd was verstomd tot buiten de grenzen van dat bed
die drie dagen waarin niets gebeurde
om nooit meer te vergeten.

Isoleren

Het is een standaardprocedure;
iemand controleert of alles in de isoleer
aanwezig is: matras, deken, scheurhemd en papieren broekje
- met het oog op zelfmoord - en voldoende bekers water,
maar verder niets;
een ander belt de afdelingen af
voor voldoende mannen.
Je wacht op iedereen
en vertelt ze wat er aan de hand is.

Dan ga je naar hem toe
met tien man
en vertelt hem dat hij zo gespannen is
dat het niet langer gaat op de afdeling
en we hem gaan isoleren
omdat hij anderen bedreigt.
Een kop groter kijkt hij op je neer
in verbaasd onbegrip
en beent met grote passen
naar de deur van de zitkamer
waar iedereen zich onzichtbaar wil maken
en schreeuwt naar binnen
tegen niemand:

Twee gedichten
Frans Kuipers

[Mijn zoon, er zijn in de wereld gogen en logen te over]

MIJN ZOON, er zijn in de wereld gogen en logen te over,
larielijders allerlei, killers en kaalslagers.
Er zijn zo vele moegesolden, makgemaakten
mistroostig verkalkend in hun suikerhuis.

Er zijn patsers en paljassen plenty, vele hele lepe
strebers, regelneefjes en meters van Nut.
Alles hier rept en roert zich maar in het gedaver der straten
lopen de honden en de honden alleen onbekommerd los.

Mijn zoon, er is in de wereld aan losbollen een nijpend tekort,
aan spijbelaars, vaganten, muiters. Aan Dienaars van de Droom
en bedelbroeders van Het Heilig Vuur en Gloeiend Raadsel.

Wanneer, met wensen en wetten, kursussen en studiepakketten,
beroepen vele maar roepingen weinig, de grote wereld
aan jouw raam komt kloppen, bedenk, mijn zoon, bedenk dit dan.

[In een stoppelveld 's avonds]

IN EEN STOPPELVELD 's avonds
bij een vuurtje zitten,
dat is oudere klare.

Rook die omhoogzweeft. Schaduwen die dansen.
Uur van de zwerver. Uur van de Hun.
Hurk bij de kookkei. Gevangen, gevild
en gespietst aan het spit is het wild.
Uur van de Jager. Zigeunersuur.

Sterren en bergen, wolken en maan
in een rimpelloos roer-me-niet meer.
Er is een van gele maden wemelend kadaver.
Er is een rode foto die opkrult in haar bad.
Iemand schudt bliksemsnel kaarten en deelt.
Er zijn gesjochten monsterkoppen
met gaten en spleten waar licht uitlekt.

Journaal dat de ouden zagen
in grotten 's nachts.
Zonnevlag
door het knetterend hout gehesen.
Gouden sloep
waar het oog in kan scheepgaan.
Sterrendruppel. Nachtjuweel.

Verzilverd
Pieter Kuyk

Ik zag je voor me uit langs zee;
de afstand won; wat zonder knieën
boog, versmalde, grond verloor aan
lucht, uit 't oog geraakte: hoe je
verzilverde aan het geruis van water
en 't snel ontkleuren van de hemel.

De weg naar huis liep om, dwaalde,
sliep in vreemde buurten, werd
schurend aan de voordeur wakker.

Waar hout het hardst lag
was het voor me opgeschud,
lagen je laatste handen.

Drie gedichten
Gera Plas

Bij zonsopgang

Ontwaakt zij stil
naar raam en vensterbank,
de halfvergane planten.
Haar lichaam willoos, zwaar.

En op de plank een souvenir.
Toen zij nog liep.
Het huis door en de straat in.
Moeizaam evenwel, maar toch.
Keert haar geest terug
naar dagen, die vergleden.
Was zij dat niet,
die fietste in de storm en zwom?

Ja, dánste! Of ze mocht of niet.
Want benen droegen elk verdriet.
De angst, die haar verlamde:
geen kind van Hem te zijn.

De ochtend is als dood.
Het raam, de vensterbank, de planten.
Haar lichaam willoos, zwaar.
Een witte vrouw lacht goedemorgen.

En wie Hij is of was:
ze weet het echt niet meer.
Dat is ze maar vergeten.
Ja zuster, 't gaat wel weer.

Van de stilstaande zon

Te grote ogen heeft dit kind
voor 't kopje, dat geen zinnen kent.
En ik vraag mij of in dit onvolmaakte
geen groter wijsheid schuilt.

Wel weet ik, dat ik nooit
een onschuld zag als deze.
Zo'n telkens nieuw ontwaren
van hetgeen hij voor zich vindt.

Terwijl hij mank gaat met een glimlach
en een simpel werktuig door de dagen.
Getrouwe imitator van een stille man.
De hamer achter vader dragen.

En 't scheve lijfje groeit zonder belofte.
Zijn stem, reeds niet meer van een kind,
klinkt weer in eindeloos herhalen
en blij herkennen van wie hij bemint.

‘Mammie, mammie.’
Slechts twee tonen.
Als een lied op het strand
van de stilstaande zon.

Zijn

Voorbij de tijd en uren
waar oude vrouwen zwijgen
en liefde voor de poes
nu niets er meer toe doet

het water in de ketel
zingt, het diertje spint
de boontjes al gedopt
voor straks, zwart-wit portret
van toen hij bloosde, nog
zoveel beloofde

God rest his soul
en zij haar eigen...

Drie gedichten
Jean Pierre Rawie

Foto

Mijn moeder heeft de foto uitgekozen
die na zijn dood het meeste op hem lijkt.
Naarmate langzaam de meedogenloze,
mij nog veranderende tijd verstrijkt,

fixeer ik hem steeds meer in deze pose,
het raam, de stoel, het boek dat hij bekijkt;
en al mijn komende metamorfosen
worden door mij aan dit portret geijkt.

Straks ben ik even oud als hij op deze
foto. Nog even, en wat is geweest
wordt weer zoals het was in den beginne.

Dezelfde sluitertijd. Ik zit te lezen
in deze kamer, en het licht valt binnen
door een verdwenen raam waarbij hij leest.

Verloop

Ik doe de dagelijkse dingen
volgens een vastgestelde wet,
en de seizoenen die vergingen
zijn per kalender bijgezet.

En niemand ziet dit onbewogen
verloop de kalme wanhoop aan,
waarmee ik alles voor mijn ogen
zag worden en teloor zag gaan.

Maar wat verdween, te allen tijde
weet ik diegenen om mij heen
van wie ik zonder tranen scheidde,
en die ik tranenloos beween.

Ten leste

Ik weet niet welke weg je neemt;
de sterren gaan hun baan ten einde
en straks is mij het dichtstbijzijnde,
het langst gewetene weer vreemd.

Maar wat bestond aan zon en maan
en wisseling van de getijden,
het was alleen opdat wij beiden
elkander niet zouden ontgaan.

Nu worden wij nog slechts door tijd
en ruimte van elkaar gescheiden,
maar sta mij op het eind ter zijde
als ik de einder overschrijd.

Wij hebben alles nog te goed
wat ons het leven heeft ontnomen:
uit welke verten ook, wij komen
elkaar ten leste tegemoet.

Vier gedichten
Renée van Riessen

Het donker van de tijd

‘Winter’ zegt het getijdenboek,
en schrijft me door het venster voor
wat ik te doen heb in december:

Verbrand het tuinvuil dat half warm
te rotten ligt onder de bladeren,
en zoek de sleutel van het botenhuis.

Bevrijd de ziel die als een boei
in de stroom vastligt. Knip de anker-
ketting los. Sluit haar niet af

voor wat gebeuren moet. Dagenlang zal ze
zich in tijdloos donker - de dag is nu niet meer
dan voortgezette schemer - overgeven

aan bespiegelingen. Wat haar overkwam
zal geopenbaard en leesbaar worden.
Ten slotte zal ze trachten op te stijgen

met de vogels die in V-formatie
dagenlang al verleidelijk overvliegen.

IJsselbrug

Al wil je nimmer naar een overkant,
daar ligt de brug, een kattedarm gespannen,
draadvoorzichtig.

Herfstmorgens brengt zij door
gelijk een glinsterende oude dame:
parelketting en haarnetje windbewogen
geklemd tussen vastere spijlen.

De winterstorm waait haar niet weg,
noch treiterend, noch teisterend.
Zij houdt haar voeten ijselijk
in de harde oevers geklemd.

Brutale zeilschepen, de mast omhoog
laat zij passeren met een heupzwaai
- ‘élevez’. Een oud ballet.

Zij, bijna honderdjarige en tevens eerbiedwaardige,
die nederig neerligt in het straatlawaai,
zij is de mooiste, ik weersta haar niet.

Hier aan de kant wacht ik op haar bevelen.
‘Wat zal ik doen, vanavond komen weer
om slenterend je rimpelvel te strelen?’

Het huis

Niet lang duurde het breken van ons huis.
De serre bleef nog even zweven
en gaf een doorkijk op het leven:
met elke kamer opende een kluis.

De schoorsteenmantel ligt vreemd andersom,
en zichtbaar werd de binnenkant van muren.
Verborgenheid kan nu niet langer duren.
Tot heel de buurt zeggen de resten: ‘kom’.

(Twintig jaar Times viel met een doffe klap
neer in het puin. Alsof bewezen
moest dat hier iedereen kon lezen.
Er zitten slakken aan de wenteltrap.)

Het stof trekt langzaam van de bouwval op.
Nu weten we: wij waren koningskinderen,
Voordat de kou valt moeten wij een woning vinden.
Buurmeisjes spelen in de kelder met mijn pop.

Bij Hokusai
‘De rivier Tone, in de provincie Shimosa’

1

Tussen stroom en lucht de man
zijn lichaam in het zeil vergroot.
Dat is doorzichtig, zoals ziel,
het overstemt zijn kleine boot.

2

Zoveel beweegt. Maar ging het schip voor anker?
Waar liet de visser zijn verzwaarde lijn
de diepte peilen? Of is dit gevecht
van zeil, wind, golven louter schijn?
Speelt hij inspanning? Zou zijn schat
al op het droge zijn?

3

Gaandeweg komt het evenwicht.
De man staat rechtop in het licht.
Hij wacht, beweegt, zoekt scherper zicht.
Dan wordt het donker. Gaandeweg
trekt om hem heen de nevel dicht.

Jaarwisseling
Georgine Sanders

Ik leer het ook nooit - na zo'n volle dag
toch te lang nagepraat, tot jij bleek en star
voor je uitkeek, te moe om naar bed te gaan
en nog lig je wakker, je hoofd op een arm.

Wij zagen de film van het hakenkruis
op banen van bloed, boven juichende horden.
Nog steeds dit getuigen, die schandvlek ontbloot
om wat was en nog is, om wat kan worden.

Ook het nieuws van de dag: weer die broedermoord
met steden in puin, met de hongerdood.
Steeds een andere naam voor dezelfde god,
en voor ieder het recht op dezelfde grond.

Waarom werd oud onrecht vannacht te veel?
Ons hoofd blijft vervuld en ons hart wijd open
om de vriend die even uit huis was gelopen
en de dood heeft ontmoet. Hij ruste in vrede.

(Brooklyn, 8 januari 1993)

Twee gedichten
Yke Schotanus

Op de blauwhouten hemel
een goudgele zon

En daarvoor, onbeweeglijk,
een beeld, een vaas bloemen,
bepoederd met gipskruid: de clown

Komt hij zo maar tot leven
Zet hij een optocht op poten
Steekt een trompetje
Slaat het stof uit zijn trom

Vullen zijn ogen het podium
Scheppen zijn armen muziek -
Acrobaten, prinsessen, kinderen, zebra's
Schudt hij honderden handen,
Kijkt ontroerd in het rond

Wil hij gaan zitten,
Loopt alles weer leeg
Staat hij op, licht het op
Gaat hij zitten, verdwijnt het
Schudt hij steeds minder handen
Valt hij terug op zijn stoel, blijft

Het hout van de hemel
en goudverf, de zon.

WNC

(bij een halfgesloopt kraakpand)

Huilen, je ziet het
Een gevel van regen
Een gat in de stad
En de kogel kraakt broos
ook jouw schedel
Beschadigt het aanzicht
Slaat hulploos je hand

Maar ach, meelij, wat is het
Straks om de hoek stap je vrolijk de stad in
En je koopt je een hoed en een lekker gebakje

Angst is het, afweer
de afkeer van lelijkheid
hand die je aantast
je eigen vertrokken gezicht
Het is weerzin, de weerwil
die de muren weer rechtzet
het steen weer doet spreken
en de regen weer wegveegt

Dat wil.

Twee gedichten
Len Tiber

De ochtend neemt verbaasd de zon
in zich op; natuurlijk ben jij het wonder
van dit zien; de tijd is een pad,
wiens roerloze blik de steen in het water wast.
De argeloze groene boom,
die straks een bruid zal zijn vol witte bloemen,
weet dat haar schaduw slechts een moment is.

Jij bent nog hier en ik reeds daar
waar de krul van de branding blond is.
Zoals je weet is hier verwantschap te lezen
tussen de dingen. Dus waarom die lange reis?
Je komt terug met schuim en een huid
die bij de beuk haar gelijke vindt.

Elytis noemt de zee een tuin;
probeer te zien hoe het water de kleur
van druiven en geoogst koren heeft,
stuur me je groeten met wat zout en een vis.

Déjà-vu

Je herkent de trap,
een reliëf, een wrak
van een speelgoedboot,
je staat weer stil
in dat moment van leven.

Je ziet servies
met een barst dwars
door een bloemmotief,
je hoort opnieuw
zang uit een volière.

De vlinder die je ving
fladdert vertraagd
door gangen en portalen,
je vindt weer rust
in een stoel vol middag -
licht en maagdelijkheid.

Je sluit je ogen,
je hoort de stemmen,
je klemt je vast
aan de mooiste keel.

En kijk ik nu omhoog,
dan zie ik de grijnslach van de maan.
Altijd zal ze mij belagen
als een kat die, naar men zegt,
meerdere levens kent.
En alles stolt weer samen
in de sprong van dit moment.

Vier gedichten
Mieke Tillema

[De jagers - hun verhaal]

De jagers - hun verhaal:
gedreven vakjargon
vol weitas, aasbus,
hoorngeschal. Op
gespannen voet
ga ik mee het bos in,
houd de hond strak
aan de lijn,
trompetter er deerlijk
op los, veins aandacht
voor aangeschoten wild,
maar - hun latijn mijn
taal niet - behoud
een weitas vol strop.

[Ik ben het land kwijt]

Ik ben het land kwijt
onder mijn voeten. Ik zie:
de façade van een bekend
hotel, de ober met
mijn vaders pandjesjas,
een losse hoed. Te nauwe
deuren vermoed ik. Maar
geen engel met vlammend
zwaard, want geen paradijs -
de dag verdrijft ieder
verder verband.

Heuvellandschap

Het korenveld is zwanger.
Over haar lijf gaat men
lomp te keer, wagens
voeren de vruchten af.
Ze ligt er stijf bij,
geschoren, schudt het
haar niet langer
wild heen en weer.

Bekend terrein, voorheen

Dit zou vertrouwd zijn.
Vleermuizen fladderen
als onhandige zwaluwen.

We zijn te laat.
Alles vergrendeld,
de kijkgaten met luiken
gedicht.

Er is geen doorkomen
aan. Binnen brommen
de vliegen op lijm.

Boekarest
Jos Versteegen

1. Casa Poporului

De wachters van zijn droompaleis
versmelten met de canneluren,
de grauwe duiven langs de muren
vervliegen in het marmergrijs.

Hij ziet in duizend nachtgezichten
de stad vergroeien met zijn huis
en 't heldenvolk uit puin en gruis
juichend de schreden tot hem richten.

En aan de tegels van het plein
ontspringt een levende fontein
van mannen, knapen, keursoldaten
die stromen door betonnen straten,
en roodomkranst zijn hun gelaten
van blank en glanzend porselein.

2. Cimitirul Eroilor Revoluți

Zijn moeder is de zware vrouw
in werkmanslaarzen, jas en wanten,
die strompelt door de ochtendkranten,
ginds, tussen bos en flatgebouw.

Zij loopt de bladzij af, door grauw
en wit, passeert de rafelkanten
met olie, lucifers, chrysanten.
Een sneeuwkorst glibbert van haar mouw.

En honderdvoudig staat de held
op 't suikeren marmer uitgespeld:
scholier, student, soldaat, piloot.

De dodenakker, uit het zicht,
in onbestaanbaar avondlicht,
ontvangt de moeder in zijn schoot.

Drie gedichten
René Vossen

Herenschuld

Dat hij onmachtig is
de barenspijn te dragen

dat hij niet uit zijn vlees
te eten geeft

dat hij een god, vermomd als verlosser
niet heeft herkend

niet zag hoe deze een bleke streng
van vermicelli brak

dat hij nooit goed kon maken
het leed van vrouw en kind

dat hij al eeuwen poogt
dat te vergeten.

Foto

Straks ben ik net zo oud
als jij en verwar ik oude foto's
met die waarop je aan je einde bent.

Dan kijk ik in mijn spiegel
in jouw ogen en wen mijzelf
aan de rimpels in mijn hoofd,

en heb ik weer een grens verlegd
voor die man die aan mijn ziekbed zit,
wiens gezicht ik almaar niet herken.

De dochter

Haar schoenen hielden haar benen staande
haar evenwicht zat in de voering van haar goede jas
en alleen haar zwarte hoedje was te zwaar
als hield het haar herinneringen bij elkaar.

Zo wordt zij door haar dochter nog bewaard
in een kast op zolder. Geen etiket,
geen wasvoorschrift en daardoor lijkt
het randje van dat hoedje ook te zijn verkleurd.

De bruine kousen heeft ze weggegooid,
maar zo was het beeld onaf, dus
heeft ze nieuwe op haar schoenen neergelegd.
De verpakking ligt nog op het kastje
aan haar kant van ons bed.

Drie gedichten
Victor Vroomkoning

Begraafplaats Daalseweg

Het hek staat aan. Uit de winter
treedt hij nader, fletse ogen,
ijsdun haar, lange nagels voor
het wijzen. Of ik maar wil volgen.

Hij kucht achter de hand als om
de doden niet te storen. Open
graven hebben oren, duidt hij
hun status, geen tombe bleef hier

ongeschonden dan die waarvoor
hij knielt. Zijn mantel laat los.
Niets dat hem omhult als hij uit
het arduin mijn naam bevrijdt.

Symptomen

Alsof niet alles ernaar vooruitwees:
waarom je vertrouwde bomen halveerde,
jaargangen foto's met het oudpapier
meegaf, abonnementen opzei, speelgoed
van je zoon verkwanselde, een kleinere
auto overwoog, de oogarts consulteerde.

's Avonds bij een kaars haar portret
als van een pas ontslapen dierbare dode.

Maar als ik haar 's morgens in vers licht
ontmoet, hoe heel haar verschijning me ervan
doordringt dat alles ernaar vooruitwees.

21 december

Midwinterlicht: grijs
dat twijfelt tussen dag
en nacht. Midwinterwende:
dag tot schaduw gekrompen,
nacht gezwollen van het licht
dat straks opnieuw wordt
geboren. Licht, naar binnen
gesmokkeld in uitgeholde biet,
lampion, elektrische kandelaar.

Nacht als een lange mantel
maar je schuilt in je zelf-
verlengde dag.

Twee gedichten
Jan Zitman

Van der Werffpark

Het Rapenburg, dat was de mooiste gracht
van Leiden. Van Zuidholland. Nederland.
Van Europa. De Aarde. Het Heelal.
Daar woonden wij, boven een timmerman
met, hoorde ik thuis, zijn schaapjes op het droge.

Iedere dinsdagavond in de zomer
stonden er stoelen bij het open raam.
Daar zaten wij en hoorden de muziek
die kwam uit de muziektent in het park.
We wandelden er ook wel eens naar toe.

Zo vlak, zo helemaal tot rust gekomen
kwam alles in dat kleine park me voor.
En steeds, zolang de muzikanten speelden,
stonden we stil, als etalagepoppen,
betoverd voor zolang het wonder duurde.

Er stond een meisje, vinger aan de mond,
ze hield haar hoofdje, weet ik nog, wat scheef.
Ik vond haar lief. Een ander meisje, groter,
pakte me beet en zei: jullie gaan trouwen.
Ik stormde weg, mijn moeder riep me na.

Eenmaal weer thuis vroeg ze me wat er was.
Ik weet het niet, zei ik. De nacht die volgde
was vol van bloemen, bomen, blaasmuziek.

Uitvaart

De dochters snikken bij het voetenend,
de zonen aan weerskanten van het bed
noteren zwijgend wat bij testament
op elk van hen is vastgezet
en weten: het is nu te laat voor woorden.

Een klok luidt, zachter dan ooit iemand hoorde.
Het bed wordt boot en vaart de kamer uit.
De muur wijkt. Handen wuiven, worden bloemen.
Gezichten zijn niet langer te benoemen.

Angst zakt. Dit is de laatste ban.
Jij brengt me weg zover het kan.

Essay

Prometheus Down Under
Ad Borsboom & Klazien Laansma

‘De krokodil had vuurstokjes in zijn bezit. De regenboogvogel vroeg hem om vuur, maar werd steeds weggejaagd. De regenboogvogel had geen vuur: hij had geen licht, sliep zonder kampvuur en at zijn voedsel (vis, goannaoeg hagedis, mosselen) rauw.

De regenboogvogel kon niet aan vuur komen, want de krokodil was de baas over het vuur en joeg hem steeds weg.

“Jij mag geen vuur!”

“En de mensen dan? Moeten ze rauw voedsel eten?”

“Ze kunnen best rauw eten. Ik geef je geen vuurstokjes!”

De krokodil had het vuur. Geen mens kon vuur maken. De krokodil had het vuur al heel lang geleden gekregen. Toen stak de regenboogvogel overal vuur aan. Iedere boom heeft nu van binnen vuur. Het was de regenboogvogel die het vuur erin bracht.

De regenboogvogel zei: “Wirid, wirid, wirid!” Hij klom in een boom, op een droge plek, een droge boom. Hij kwam naar beneden zoeven als een vliegtuig, om de vuurstokken weg te snaaien, maar de krokodil hield ze aan zijn borst geklemd. Steeds opnieuw probeerde de regenboogvogel het.

“Eet jij maar rauw,” zei de krokodil tegen hem. “Ik geef je echt geen vuur.”

“Ik wil het vuur hebben. Je bent gemeen. Als ik vuur had gehad, zou ik het wel aan jou hebben gegeven.”

“Wirid, wirid, wirid, wirid!” Hij kwam weer naar beneden zeilen. Hij miste. Hij vloog op.

“Wirid, wirid, wirid!” Opnieuw begonnen ze te kibbelen.

“Ik geef je geen vuur. Jij bent maareen klein kereltje. Ik ben een grote vent. Eet jij maar rauw.” Zo moesten wij dus gaan eten.

De regenboogvogel was boos. “Waarom jaag je me aldoor weg?”

De krokodil draaide zich om. Hap! De regenboogvogel had de vuurstokken te pakken! “Wirid, wirid, wirid!” Wegvloog hij. De krokodil kon er niets tegen doen, want hij heeft geen vleugels. De regenboogvogel steeg hoog boven hem op. “Ga jij maar terug naar het water,” riep hij. “Ik ga het vuur aan de mensen geven!”

De regenboogvogel deed overal vuur in, in ieder land, in iedere soort boom (behalve de pandanuspalm). Hij maakte licht, hij brandde, hij bereidde vis, krokodil en schildpad.

De krokodil ging terug in het water. De twee gingen uit elkaar.

“Ik zal een vogel worden en ik ga naar droge plekken,” riep de regenboogvogel uit. “Jij kunt het water in. Als je naar de droge plaatsen gaat, zul je sterven. Ik blijf hoog zitten.”

De regenboogvogel borg de vuurstokjes op in zijn achterwerk. En daar kun je ze nu nog zien uitsteken.

Het is lang geleden gebeurd.’

Deze mythe tekende de anthropoloog Kenneth Maddock op tijdens zijn veldwerk onder de Dalabon in het uiterste Noorden van het Australische Northern Territory. Het is een van de drieëntwintig aboriginal mythen over de oorsprong van het vuur die hij analyseerde en vergeleek. Net als bij de Prometheusmythe komt in veel aboriginal vuurmythen het thema van het stelen van vuur voor, zij het dat de protagonist meestal een niet-menselijk wezen is. De dieven en de bewakers van het vuur zijn geesten, natuurverschijnselen of (voorouders van) diersoorten. Pas later krijgt de mens het vuur, soms rechtstreeks van de vuurdief. In de mythen uit het Noorden van Australië waren de vuurdieven veelal vogels, die het vuur afnamen van waterelementen of-reptielen, vaak een krokodil. In het Zuiden komt het vuur juist van boven: vogels stelen het van hemellichamen of luchtgeesten.

Waarschijnlijk zijn de meeste vuurmythen verloren gegaan. Voor de komst van de Europese Australiërs en de daarop volgende genocide leefden er op het Australische continent zo'n vijfhonderd minivolken die een half nomadisch bestaan leidden op hun eigen grondgebied. Er moeten veel verschillende mythen over de herkomst van het vuur zijn geweest. De cultuur, riten en gebruiken, en de leefvorm van de volken hing sterk af van de leefomstandigheden van hun woongebied. Het koele bergklimaat van de Australische Alpen bracht een andere samenlevingsvorm en andere mythen met zich mee dan de omstandigheden in het woestijnachtige binnenland of het tropisch regenwoud in het Noorden. Maddocks verzameling laat iets zien van de diversiteit van de vuurmythen.

Terwijl vuur in geïndustrialiseerde samenlevingen vaak een symbool is voor angst en verwoesting is in de oorsprongsmythen - ook die van de Westerse Prometheus - het vuur juist een begerenswaardig werktuig. Het gebruik van het vuur is een stap in de menselijke ontwikkeling die volgens vele geleerden zijn weerga niet kent (Freud, Lévi-Strauss, Goudsblom). Het vuur geeft licht en warmte en het maakt

eten gaar en daarmee beter verteerbaar en langer houdbaar. Of het voedsel rauw of gekookt moet worden gegeten is dan ook een terugkerend motief, evenals de discipline die nodig was om het vuurmaken te beheersen en het vuur te behouden:

> *'De krokodil en de plevier bezaten de enige vuurstokjes ter wereld. Omdat de plevier zo lui was, deed de krokodil het meeste werk. Toen hij op een morgen op jacht ging vroeg de krokodil aan de plevier of hij het vuur wilde opstoken als hij terugkwam, zodat ze de buit konden gaar maken. Toen de krokodil terugkwam, droeg hij een grote kangoeroe. Maar het vuur was gedoofd en de plevier lag te slapen. De krokodil maakte zijn metgezel verwijten, nam de vuurstokjes van hem af en rende naar de rivier om ze te doven. Maar de plevier kon ook snel zijn. Hij pakte de vuurstokjes terug en rende de heuvels in. Sinds die tijd leven de krokodillen in en bij het water en de plevieren in de heuvels. Maar wat de plevier betrof konden de mensen net zo goed rauw voedsel eten.'*
> (Mountford 1956 - Oenpelli, Noord-Beswick reservaat)

Het vuur was voor veel aboriginal volken een belangrijk instrument in de omgang met de natuur. Het werd ingezet als werktuig bij de jacht en voor het beheer van de natuur. Door gebieden op geregelde tijden af te branden hielden de jagers het overzicht en hadden zij bewegingsruimte. Het branden werd doelbewust benut om de dieren een bepaalde kant op te drijven en zo gemakkelijk te kunnen doden. De kunstmatig in stand gehouden graslanden trokken grazers aan, terwijl de grasachtige zaden ook voedsel boden voor de mensen. Het lijkt paradoxaal, maar deze brandpraktijken blijken van groot ecologisch nut te zijn. 'Naar aanleiding van een van de grootste bosbranden van de laatste tijd, de zogenaamde aswoensdagbrand in Zuid-Australië in 1983, die tweeënzeventig mensenlevens eiste, verklaarde een Aboriginal dat deze ramp had kunnen plaatsvinden omdat het land niet was "schoongehouden". Hij vertolkte met die uitspraak een opvatting die steeds meer veld wint onder houtvesters - namelijk dat al te grote zorg om bossen brandvrij te houden averechtse gevolgen heeft.' (Goudsblom: Vuur en beschaving, p. 227) Het aansteken van gras in een vlakte veroorzaakt een oppervlaktebrand die met grote snelheid over het droge gras en struikgewas raast. Zonder af en toe een brandje verandert de steppe vroeg of laat in een bos. Door de strenge brandpreventie van het moderne bosbeheer blijft veel dood materiaal staan. Als dit dichte, dorre bos eenmaal vlamvat, ontstaat een kroonbrand die zich verspreidt via de boomtoppen. Een kroonbrand die een grote hitte

bereikt en nauwelijks beheersbaar is, richt over enorme afstanden grote verwoestingen aan.

Iets van de brandpraktijk vinden we terug in de mythe van de Kokowara bij Princess Charlotte Bay:

> *'De kleine kwikstaart kon zichzelf niet warm houden in het koude weer. Hij smeekte de uil om vuur, maar die weigerde het hem te geven. Hij wachtte tot de duisternis was ingevallen en stal de vuurstokjes uit de hut van de uil toen die er niet was. Hij stookte een vuurtje en vluchtte naar Rocky Island, waar in die tijd volop gras, hout en voedsel was. Daar leefde hij verder, hij verbrandde al het gebladerte en bracht toen de vuurstokjes terug. De uil, die zag dat een groot deel van zijn jachtgrond verwoest was, wilde erop af gaan om de kwikstaart een lesje te leren, maar die maakte een krokodil met wiens hulp hij zich redde. Zelfs nu nog zie je kwikstaartjes en krokodillen vaak in elkaars gezelschap.'*

De vuurmythen zijn vaak tegelijkertijd oorsprongsmythen. Zij vertellen over het ontstaan van de diersoorten: hoe werd een krokodil een krokodil en hoe komt de regenboogvogel aan z'n staart? Hoe worden de bomen brandbaar? De mythen over de oorsprong van het vuur spelen zich af in de mythologische droomtijd, waarin de natuur de vormen aanneemt die de mens nu waarneemt. De protagonisten in de mythen zijn vaak de voorouders van dieren of natuurverschijnselen zoals hemellichamen:

> *'Twee mannen die nu de sterren Castor en Pollux zijn, stonden op de top van een heuvel, waar de aborigines ze zagen. Ze gooiden met vuur dat neerviel tussen de aborigines, die angstig wegrenden, maar later terugkeerden om er met hout een vuur van te stoken.'*
> Tasmanië (opgetekend door Smyth 1878: 461-2)

Een heel aparte vuurmyme waarin de mensen de zon achtervolgden en zo aan het vuur kwamen, tekende Howitt (1904) op in de buurt van Maryborough:

> *'Aan Birral, de cultuurheld die de zwarten op de primitieve aarde neerzette, vroegen de zwarten hoe zij overdag warm konden blijven en hoe zij 's nachts aan licht kwamen. Hij zei hun dat ze, als ze in een bepaalde richting zouden lopen, de zon zouden vinden en door daar een stukje van af te breken zouden ze vuur krijgen. Ze liepen heel ver in de aangegeven richting en ontdekten dat de zon 's morgens uit een hol kwam en 's avonds weer een ander hol in kroop. Ze snelden de zon achterna en braken er een stuk van af.'*

In de mythen die Maddock bespreekt is vaak een vergelijkbaar conflict te vinden als in het Prometheusverhaal: zij die het vuur kunnen

maken of het bezitten, willen dit niet geven aan of delen met anderen:

Smyth 1878: een Gippsland-mythe:

> *'Bowkan was boos op de aboriginal vrouwen, omdat ze hem niets gaven van de vis die ze hadden gevangen. Hij nam hun het vuur af en steeg hoog boven hen op. Maar een kraai nam een zwarte slang in zijn snavel en wierp die naar Bowkan die daar zo bang van werd dat hij het vuur weer liet vallen, zodat de vrouwen het weer ontdekten.'*

Mathew 1910: Kabikabi en Waka waka in Z.O. Queensland:

> *'De doodsadder was de enige die het vuur bezat, en hij bewaarde het in zijn lichaam. Alle vogels probeerden wat vuur te krijgen, maar tevergeefs. Totdat de kleine havik met zijn dolle buitelingen de adder zijn ernst deed vergeten en aan het lachen maakte. Toen ontsnapte het vuur en werd eigendom van iedereen.'*

Parker 1953: Euahlayi N.O. New South Wales:

> *'De blauwe kraanvogel en de kangoeroerat ontdekten het vuur toen de rat stokjes tegen elkaar wreef. Ze besloten deze kennis voor zichzelf te houden, maar het verschil in de vis die zij kookten en de vis die op de oude manier in de zon was gedroogd liep in de gaten. De kraanvogel en de rat hielden vol dat hun vis ook in de zon was gedroogd, maar de uil en de papegaai bespioneerden hen en ontdekten hun geheim. Ze besloten dat ze de vuurstokjes in bezit wilden nemen, die de kraanvogel en de rat in een zak verborgen hielden. Er werd een corroborree gehouden. Door het dansen van de Brolga's verslapte de waakzaamheid van de kraanvogel en de rat. Zij lachten. De rat liet de zak vallen en de havik snaaide die weg. De havik haalde de vuurstokjes eruit en stak het gras aan, terwijl hij de kraanvogel ver achterliet in zijn vlucht.'*

Maddock geeft aan dat de vuurmythen zijn opgebouwd uit binaire opposities, zeker waar het vuurbezit de bron is van een conflict. De tegenstellingen zijn nat/water - droog/heuvels/binnenland of hooglaag (lucht - sterrenhemel). Een andere oppositie die Maddock niet noemt, maar die in verscheidene door hem geciteerde mythen voorkomt is de tegenstelling, misschien zelfs de strijd, tussen de seksen waarvan de onderstaande wel een fraai voorbeeld is:

Kakadu / Oenpelli Spencer 1914:

> *'Twee mannen gingen op jacht met hun moeders. Terwijl de mannen eenden en plevieren vingen op de vlakte, verzamelden de vrouwen leliewortels en*

zaden in waterpoelen. De vrouwen bezaten het vuur, maar deden hun best om dat voorde mannen verborgen te houden. De mannen wisten niets van vuurmaken af. De vrouwen kookten hun voedsel terwijl de mannen weg waren en toen ze zagen dat ze weer terug kwamen, verborgen ze de gloeiende as in hun vagina. De mannen vroegen waar het vuur was gebleven. De vrouwen zeiden dat er helemaal geen vuur was, ze kregen ruzie, maar de vrouwen gaven de mannen gebakken leliekoek en gaar vlees en iedereen ging slapen. Toen gingen de mannen weer op jacht en de vrouwen kookten.
Het was erg warm. De resten van de vogels die ze nog niet hadden opgegeten werden vies. De mannen brachten verse voorraad en zagen opnieuw van een afstandje het vuur branden. Een plevier vloog naar de vrouwen om ze te waarschuwen zodat ze het vuur net als de vorige keer konden verstoppen. De mannen kwamen en begonnen over het vuur, maar de vrouwen ontkenden alles. De mannen zeiden: we zagen een groot vuur. Als jullie geen vuur hebben, hoe krijgen jullie dan dat eten gaar? Heeft de zon het soms gekookt? Als het de zon is die jullie leliewortels kookt, waarom doet hij het niet met de eenden, zodat ze niet bederven? De vrouwen hadden geen goed weerwoord. Ze gingen slapen.

De volgende morgen gingen de mannen weer weg bij de vrouwen en ontdekten dat ze vuur konden maken door stokjes tegen elkaar te wrijven. Ze besloten zichzelf te veranderen in krokodillen, die toen nog niet bestonden. Ze maakten krokodillehoofden, doorboorden hun longen zodat ze onder water konden ademen, leerden zwemmen, en verborgen toen de koppen en gingen terug naar het kamp. Opnieuw zagen ze het vuur, en opnieuw waarschuwde de plevier de vrouwen. De vrouwen wilden weten wat de mannen hadden gedaan, maar de mannen lieten niets los.

Laat in de middag zetten de vrouwen visnetten uit. 's Morgens wilden ze de netten binnenhalen, de mannen kwamen er het eerst, veranderden zichzelf in krokodillen en doken in het water. Ze hingen aan de netten zodat de vrouwen er niet in slaagden die op het droge te trekken. Toen de vrouwen probeerden uit te zoeken wat de netten nu zo zwaar maakte, trokken de krokodillen hen onder water. De mannen sleurden de vrouwen op de oever. Vooruit, sta op. Waarom hebben jullie ons voorgelogen over het vuur? Maar de vrouwen antwoordden niet, ze waren morsdood.
De mannen gooiden hun stokken en speren weg eigenlijk alles wat ze hadden, veranderden zichzelf in krokodillen en doken in het water waar ze sindsdien leven.'

De vrouw van de veedrijver
Frank Moorhouse[*]
(Vertaling Cora Mooy)

(Dit is een transcriptie van een lezing over Australische cultuur door een Italiaanse student, Franco Casamaggiore, met bijzonder veel gusto gehouden tijdens een congres over Literatuur uit het Gemenebest, dat onlangs in Milaan plaatsvond).

Een verhaal met de titel 'De vrouw van de veedrijver', geschreven door Henry Lawson en gepubliceerd in het belangrijke Australische tijdschrift *The Bulletin* in 1893, een schilderij met de titel 'De vrouw van de veedrijver', gemaakt door Russell Drysdale in 1945, en nog een verhaal met dezelfde naam, in 1975 geschreven door Murray Bail, eveneens gepubliceerd in *The Bulletin*, vestigen onze aandacht op wat naar ik in deze lezing zal trachten te bewijzen, een uitvoerig uitgewerkt voorbeeld is van een grap uit een nationale cultuur, een 'grap voor goede verstaanders'. Deze werken hebben alle de status van Australische klassieken en elk van deze werken bevat, naar ik zal aantonen, een knipoog in de richting van het Australische volk. Die knipoog doet een beroep op de Australische volkshumor rond het begrip 'vrouw' van de veedrijver.

Om te beginnen enige achtergrondinformatie voor diegenen die niet op de hoogte zijn van Australische gebruiken en het beroep van veedrijver. Zo'n veedrijver of veerijder reed, letterlijk, de schapen naar de markt. Vanwege stringente voorschriften van de gezondheidsdienst die van kracht waren in de stadsgebieden van Australië, werden de schapen in het binnenland gehouden, op vele kilometers afstand van de marktsteden aan de kust. De schapen moesten dus door de rijder of drijver vanuit het binnenland naar de steden 'gereden' worden, dikwijls over een afstand van duizenden kilometers, hetgeen vele maanden in beslag nam. Ik heb mij laten vertellen dat men met deze manier van werken is gestopt en dat de schapen nu in de steden worden gehuisvest.

* *Frank Moorhouse (Noura, N.S.W.*, 1938) *is journalist en auteur van korte verhalen, filmscripts en romans. Bovenstaand essay is dubbel mystificerend: Casamaggiore lijkt een (slordige) vertaling van Moorhouse. Zie ook het verhaal van Murray Bail in* Vertaald proza. *Het schilderij The Drover's Wife siert het omslag van dit nummer.*

Het rijden gebeurde met behulp van ossewagens, bekend als wol-wagens, waarop de schapen, na één voor één in tenen manden te zijn geladen, werden vervoerd. Zo bleef de goede conditie van de schapen voor de markt bewaard. Naar men zegt trokken deze ossen de schapen naar de kust zonder dat ze door mensen geleid werden, omdat ze uiteraard in staat waren de zee te ruiken. Maar de schapen moesten wel gevoed worden en het was de drijver of rijder die zorgde voor het drenken en voederen van de schapen tijdens de reis. Op het schilderij van Drysdale gaat het om een wagen met een paard, hetgeen er op duidt dat de drijver tot de armere boerenstand behoort. De wagen op het schilderij kon waarschijnlijk wel duizend schapen in tenen manden bergen.

Nu is het zo dat, gezien de lange duur van de reis en de barre omstandigheden, de aanwezigheid van vrouwen was uitgesloten en het is een geschiedkundig gegeven dat er een eeuw of misschien zelfs langer in dit pioniersgebied geen vrouwen waren. Het is niet te verwonderen dat dit het ontstaan van een hechte relatie tussen de drijver of rijder en zijn schapen tot gevolg had. Australische geschiedschrijvers erkennen de nauwe band tussen mannen onderling bij dit pioniersleven en hebben deze beschreven in termen van kameraadschap of een plechtig verbond zonder woorden tussen twee mannen, een stilzwijgende belofte van trouw.

Maar de andere uitlaatklep voor emotionele en fysieke driften, door geschiedschrijvers uit nationaal schaamtegevoel verloochend, maar door de volkscultuur van Australië volmondig erkend, was de relatie die drijvers of rijders en schapen samen hadden. Geslachtelijke omgang tussen verschillende soorten. Vandaar het vermakelijke element dat besloten ligt in de door de twee schrijvers en de schilder gebruikte titel ‘De vrouw van de veedrijver’, waarmee dit onwelgevallige historische feit uit de volksoverlevering via gecodeerde humor z'n intrede heeft gedaan in de hogere cultuur.

Ik distilleerde de eerste aanduidingen in die richting uit antwoorden die ik kreeg van Australische bezoekers aan Italië op mijn vragen over het drijven van schapen. Maar eerst moet ik iets uitleggen. Ik ben helaas een arme student, die in een nederige twee-kamer *tugurio* woont. Uit noodzaak werk ik in de bar van *Hotel Principe e Savoia* in Milaan en daarvoor heb ik ook enige tijd in het *Gritti Palace Hotel* in Venetië gewerkt. Maar dit heeft mij wel in staat gesteld om bij vele gelegenheden met mensen te praten en vragen te stellen aan bezoekende Australiërs, let wel bijna altijd mannen.

Er bestaat in Australië een soort grove boerse humor die ook in Italië niet geheel onbekend is. Zonder mij nu in details te verliezen is het nodig dat ik iets van de informatie die ik door m'n contacten met Australiërs heb vergaard, vastleg, omdat ik die niet uit de eerste hand heb; zelf ben ik namelijk niet in het land geweest, hoewel mijn broer Giovanni in Adelaide woont, aan wie ik overigens niets heb in dit soort zaken, aangezien hij niets weet van veedrijven of cultuur en alleen maar iets weet van hoe duur de dingen zijn en van auto's. Van de dingen van de geest weet hij niets af. Dat is fout, Giovanni.

Goed, maar nu verder. Overschoenen of laarzen, blubberlaarzen genaamd, die tijdens het jagen bij nat weer werden gedragen, werden door de drijvers of rijders gebruikt en bleken een natuurlijk hulpmiddel bij de liefde te zijn, terwijl ze tegelijkertijd een ritualistisch symbool waren dat gebruikt werd als teken van vrijwillige onderwerping van de drijver aan zijn beschermeling. De drijver deed de laarzen aan de achterpoten van het schaap. Hij had dan net als schapen niets aan z'n voeten en zijn schaap ‘had de laarzen aan’ (vgl. ‘de broek aan hebben’ in een gewoon huishouden). De laarzen werden met de neus naar de drijver gekeerd, die op de neuzen van de laarzen ging staan en het schaap zo in een omhelzing dicht tegen zich aan hield. Bij deze details zal ik het laten.

Volgens mijn Australische informanten zouden de schapen dikwijls zeer gesteld raken op de drijver en werden hun gevoelens door deze ook beantwoord. Maar de tocht naar de kust kende z'n geheel eigen romantische tragiek. De lange tocht en de ontberingen die ze samen trotseerden, de kilometers kameraadschap, brachten hen met de dag dichter bij het tragische einde met de onvermijdelijke dood van de geliefde, als gevolg van het kapitalistische marktmechanisme. Maar ze brachten tevens de terugkeer van des drijvers natuurlijke driften tegenover de eigen soort.

‘Waarom geen honden?’ vraagje je af. Verdere navraag bij mijn Australische bronnen suggereert dat het typerend was voor aborigines om honden als bedgenoot te hebben en dat ze dus vanwege rasvooroordeel als beneden de stand van de Australische blanke beschouwd werden. De schapen uit Europa vormden een schakel met het moederland en verder denk ik dat de moederlijke rondingen van het merinoschaap, haar wollen vacht en grote zachte ogen, meer vrouwelijk soelaas hadden te bieden dan een slanke hond. Net als in andere zaken heb ik ook hier niets aan Giovanni, aangezien die alleen maar geïnteresseerd is in z'n automobiel en in voetballen.

Nu terug naar de kunstwerken die het onderwerp zijn van mijn betoog. In het verhaal van Henry Lawson leidt het vrouwelijke personage een leven als ware zij een schaap. Ze zit gekooid in het binnenland en kan nergens heen. Haar dagelijkse leven vertoont veel gelijkenis met het leven van een schaap en wij kunnen gevoeglijk aannemen dat het hier gaat om een literaire transformatie omwille van het fatsoen. In het verhaal vertelt ze hoe ze een paar maal per jaar, net als de schapen, op een wagen mee naar de stad werd genomen. Ze wordt verzorgd door een hond, net als de schapen. De climax van Henry Lawsons verhaal is ‘het doodmaken van de slang’, hetgeen, en daar heb je Freud echt niet bij nodig, de uitdrukking is voor een brute en schuldbeladen manlijke detumescentie. Ik heb me laten vertellen dat Australische mannen tot de dag van vandaag voortdurend de slang doodmaken. De drijver komt in het verhaal niet voor, een punt waar ik later op terugkom.

Het is vreemd en fascinerend dat op het schilderij van Drysdale (1945) geen schapen voorkomen. Tot we ons met een zeker onbehagen realiseren dat ze in één enkel beeld bijeengeveegd lijken te zijn en zo de voorgrond in beslag nemen - de tweede ‘vrouw van de veedrijver’. Deze vrouw met haar ongewone gestalte heeft bij nadere beschouwing de gedaante van een schaap, een merinoschaap, daar de schilder haar de moederlijke ronde vormen van een merino heeft gegeven. Haar schaduw vormt de gestalte van een schaap. Ook hier is de drijver zo goed als afwezig. Hij is een vlek op de achtergrond. De slang, vraagt u? In de bomen vinden we de serpenten. Ze kronkelen voor onze ogen.

In zijn hedendaagse verhaal bewijst Murray Bail eer aan het schilderij van Drysdale en aan het verhaal van Lawson. Naar de vrouw in het verhaal van Bail wordt verwezen als iemand met één typerend kenmerk, door de auteur Bail betiteld als een ‘rare kronkel’. Dit is een kenmerk dat van oudsher aan schapen wordt toegeschreven (vgl. ‘wollig denker’). De vrouwenfiguur in dit verhaal van Bail, of juister gezegd de ‘schapenfiguur’, zwerft doelloos rond; dwaalt als het ware weg van de stad en haar echtgenoot, een tandarts. Het is curieus te bedenken dat ze vlucht voor de man wiens werk het is ons gebit te verzorgen, het werktuig dat gebruikt wordt om de schapen op te eten, het symbool van de dood. Zij vlucht in de armen van haar natuurlijke beschermer, de drijver of rijder. Van belager naar beschermer. Opnieuw is de drijver zelf afwezig in het verhaal. Ook in het verhaal van Bail komt het ‘doodmaken van de slang’ voor.

Zo hebben we dus in de drie werken van Hogere Kunst uit m'n onderzoek, drie vrouwen die duidelijk (uit overwegingen van fatsoen) in de plaats zijn gesteld van schapen, maar zodanig gecodeerd dat ze ons via de term ‘vrouw van de veedrijver’ terug leiden naar een vermakelijk element uit de volkscultuur. En het is opvallend dat in die drie werken geen drijver voorkomt. Dit betekent een omkering van de situatie, een binnenste-buiten waarheid, want we weten uit de geschiedenis dat er een drijver was maar dat er in de geschiedenis geen vrouw was, althans niet in enige conventioneel aanvaardbare zin van het woord.

De vraag is nu, gegeven het feit dat drijvers voor duizend schapen zorgen: hoe koos een drijver één kameraad uit die duizend? Deze vraag, intrigerend en bizar tegelijk, werd aan mijn Australische manlijke bronnen voorgelegd. Herhaaldelijk heb ik aan Giovanni gevraagd om dit aan de andere mannen met wie hij in de GMH-fabriek in contact kwam te vragen, maar zijn hoofd zit veel te vol met materialistische dingen om zich te verdiepen in wat er in de mens omgaat. Hoe werd het schaap gekozen? Maar net als met alle zaken die het menselijk gevoel be treffen,is het antwoord verbluffend eenvoudig. Men legde mij uit dat er veel overeenkomst is met mensen in een volle lift, of in een gevangenis, of aan boord van een schip. In een situatie waarin mensen beperkte bewegingsvrijheid of bewegingsruimte hebben, maken zij onwillekeurig een keuze uit de kudde. Blikken kruisen elkaar - men maakt oogcontact - zo gaat het ook met de schapen, heb ik me laten vertellen. Als er geen menselijk contact is, dwalen de ogen over de soort heen, de ogen ontmoeten elkaar, de ogen en de ooien.

Goed, nu komt de vraag of ik in de maling was genomen door deze Australische bezoekers met hun boerse humor. Of anders gezegd, of zij mij ‘erin hadden laten lopen’. Ik vraag dan op mijn beurt: vertelden de Australische bezoekers meer dan ze beseften of eigenlijk wilden loslaten? Ze probeerden door grappen te maken over mijn vragen mij van m'n onderzoek af te leiden. Maar ze vertelden me ongewild ook dingen die niet voor mij bedoeld waren, want zo gaat dat bij de biecht en daarom brengt die opluchting. Ik liet ze maar de draak met me steken, want het ging mij om de grap. Zo werkt een grap uit de volkscultuur, er worden dingen gezegd en tegelijkertijd dingen ongezegd gelaten.

Er wordt wel beweerd dat humor drie dialogen in zich bergt. De dialoog tussen de verteller en de luisteraar. De dialoog tussen het onbewuste van de verteller en zijn stem. De dialoog tussen de grappen-

maker-verteller en het collectieve geheugen van een volk, vervat in de taal en het onderwerp van zijn grappenmakerij. Humor is de ondergrondse route die onderwerpen die taboe zijn - of waarvoor men zich schaamt - moeten afleggen en het kleed dat zij moeten dragen.

Vandaag de dag komen relaties tussen schapen en mannen uiteraard zelden meer voor in Australië. Maar van de collectieve herinnering aan die vreemdere en primitievere tijden met hun schuldgevoelens is nog altijd iets blijven hangen. Zij is op diverse manieren vertegenwoordigd. Zoals aangetoond, is zij in de Hogere Kunst vertegenwoordigd door een uitvoerig uitgewerkte culturele grap. De kunst met een knipoog. Verder is zij te vinden in de boerse humor van de manlijke Australiër, de grap als biecht. En tenslotte, zo heb ik me laten vertellen, is zij vertegenwoordigd in een nationaal artefact: het schapevel waar de wol nog op zit wordt nu dikwijls gebruikt als een overtrek voor autostoelen. Dat de rijder of drijver van tegenwoordig als het ware zit of rust op een schaap, terwijl hij niet een kudde schapen rijdt maar een gezin in een moderne auto. Vanwege de herinnering aan het volksverleden verleent het een comfort dat ver uitgaat boven bevrediging van de behoefte aan warmte. Het stoelovertrek van schapevacht is een emotioneel aandenken aan de sexuele onderwereld van het Australische verleden. Een artefact dat herinneringen oproept.

Uiteraard is dit nog steeds geen punt voor openlijke academische discussie in Australië en alleen een oudere cultuur als de Italiaanse, met haar perspectief van eeuwen op deze nieuwere culturen, kan het aansnijden. Maar ik zeg u, Australië, schaam u niet voor iets wat bizar is, streef niet altijd naar het overbeschaafde. Bedenk dat wij, oudere culturen, over mythen beschikken die ook zulke zaken als geslachtelijke omgang tussen verschillende soorten kennen (vgl. Jason en de zoektocht naar het Gulden Vlies). Beschouw deze zaken als startpunten voor jullie eigen mythologie. Beschouw het als een bevestiging van de mooie waarheid dat wij deze planeet delen met de dieren en derhalve partners zijn in hun lot. Zo zien we dus in Lawson, Drysdale en Bail hoe een boodschap over een waarheid die niet hardop uitgesproken mag worden, in een Hogere Kunst wordt geaccepteerd (zij het op een gecodeerde manier), een kunstgreep zoals die wordt toegepast in alle grote nationale culturen. Dat nu is de toverkracht van de verbeelding.

De lege pagina
Nederlandse migrantenliteratuur over Australië
Malou Nozeman

In Australië wonen naar schatting een kleine 230.000 mensen van Nederlandse afkomst. Het merendeel emigreerde in de jaren vijftig en begin zestig naar de andere kant van de wereld. Maar terwijl de emigratie van Grieken en Italianen en Oosteuropeanen stof vormde voor menige roman, heeft de emigratie van Nederlanders verbazend weinig schrijvers in het Nederlands taalgebied geïnspireerd. Zover ik weet zijn Koos Schuur en Joop Waasdorp de enigen in de Nederlandse naoorlogse literatuur die zich aan het onderwerp hebben gewaagd. Beide auteurs emigreerden in de jaren vijftig naar Australië en schreven over hun eigen ervaringen als emigrant.

Ook onder emigranten-schrijvers in Australië komen niet meer dan een handjevol Nederlanders voor. Zo ontstond het idee om door middel van een literaire prijsvraag Nederlandse emigranten uit te nodigen om iets over hun ervaringen op papier te zetten. Hoe hadden mensen die ingrijpende ervaring ondergaan? Daar zou fascinerend over te schrijven moeten zijn, was de achterliggende gedachte van de stichting die de prijsvraag organiseerde. De Australische Bicentaryviering in 1988 leek een geschikt moment. Via Australisch-Nederlandse periodieken werd het nieuws van de prijsvraag zowel in Nederland als in Australië verspreid. De literaire prijs werd genoemd naar de Hollandse zeevaarder Dirk Hartog die in 1616 een tinnen etensbord met inscriptie achterliet op de Westaustralische kust. Als bekroning werd de winnaar een geldbedrag van *f* 10.000,- en de publicatie van het bekroonde werk in het Nederlands in het vooruitzicht gesteld. Een jury bestaande uit Nederlandse schrijvers en vertalers zou het literaire niveau van de inzendingen beoordelen.

De Dirk Hartog-prijs werd gewonnen door de Australisch-Nederlandse schrijfster Lolo Houbein (zie ook rubriek Vertaald proza). Uit een kleine zestig inzendingen koos de jury unaniem haar Engelstalige manuscript *Wrong Face in the Mirror*. De Nederlandse vertaling ‘Vreemdeling in de Spiegel’ (Balans, 1988) werd haar tijdens de Aus-

tralische Bicentenary-viering in oktober 1988 in haar woonplaats Adelaide uitgereikt.

Lolo Houbein was 24 toen zij met haar man en twee kinderen in 1958 naar Australië emigreerde. Zoals de meeste emigranten 'kreeg ze het niet kado'. Ze sprak nauwelijks Engels en nadat haar huwelijk was gestrand, verdiende ze de kost als schoonmaakster en verkoopster. Pas betrekkelijk laat - ze was toen 40 - begon ze aan een universitaire studie Engels. Ze begon artikelen en korte verhalen te schrijven. In 1988 verscheen in Australië haar eerste roman *Walk a Barefoot Road.*

De jury van de Dirk Hartog-prijs, onder voorzitterschap van Henk Romijn Meijer, was onder de indruk van de bespiegelende kwaliteiten van haar autobiografie. In tegenstelling tot de andere inzendingen, die dikwijls een letterlijke beschrijving waren van de ups en downs van het emigrantenleven, dook Houbeins boek de diepte in en beschreef de zoektocht naar haar identiteit.

'Vreemdeling in de Spiegel' gaat over Houbeins jeugd in Nederland - ze groeide op in Hilversum - en haar confrontatie met verschillende culturen in Australië en de Pacific. Als emigrant begon ze zich te verdiepen in haar eigen achtergronden en werd ze zich bewust van haar joodse origine. Voor Houbein ligt de grote aantrekkelijkheid van Australië niet in de jacht op materieel succes, maar in de rust en de ruimte van het landschap dat haar leerde 'om waardig arm te zijn'. Uit haar boek spreekt ook een sterk optimistische kijk op het multiculturele Australië: 'Als het daar met 140 verschillende nationaliteiten niet lukt om met elkaar te leven, dan lukt het nergens.'

Wie waren de overige inzenders van de Dirk Hartogprijs? Zoals gezegd ontving de stichting Dirk Hartog een kleine zestig manuscripten. Het merendeel was afkomstig van eerste-generatie-Nederlanders in Australië, die terugblikten op hun leven als emigrant. Vele van deze sterk autobiografische documenten lijken te zijn geschreven als rechtvaardiging tegenover het nageslacht: waarom men is geëmigreerd. Immers als een van de motieven om te emigreren werd vaak de toekomst van de kinderen genoemd. Zo'n 160.000 Nederlanders vertrokken na de Tweede Wereldoorlog naar Australië, in een periode van economische schaarste. De auteurs - inmiddels bejaard of er dicht tegen aan-wilden niet alleen hun ervaringen doorgeven, maar ook de beproevingen die ze hadden doorstaan. Hoewel de auteurs in deze groep inmiddels bijna 30 tot 40 jaar in Australië woonden, schreven de meesten hun levensgeschiedenis toch in het Neder-

lands. In de wetenschappelijke literatuur wordt erop gewezen dat bij het ouder worden, door het verlies van werk en sociale contacten, de moedertaal weer belangrijk wordt.

Behalve deze inzendingen van eerste-generatie-emigranten, was er ook een klein aantal geschreven door de tweede generatie: kinderen van emigranten die zich ofwel verdiepten in de emigratiegeschiedenis van hun ouders of in hun eigen worsteling. Opvallend bij deze groep is dat het zoeken naar de eigen identiteit een vast thema is. Een derde groep bestond uit inzendingen van het zogeheten nieuwe type emigrant, dat in de jaren '80 naar Australië vertrok. Deze beschrijven hun emigratie als ware het een simpele verhuizing van het ene naar het andere land, zonder de ingrijpende emotionele lading van de groep uit de jaren '50 en begin '60. Ik laat ze verder buiten beschouwing. Hoe beschreven deze emigranten hun emigratie?

Voor de meeste Nederlanders waren de beginjaren in Australië een harde tijd. De opvangkampen, de eerste primitieve huisvesting, ziekten, werkloosheid en de karige verdiensten: het komt allemaal aan bod. Maar wat het leven van deze vroege emigranten extra zwaar maakte, was hun rigoureuze aanpassing. Australië voerde in de jaren '50 een duidelijk assimilatiebeleid ten aanzien van emigranten. Typerend daarbij voor Nederlanders was dat men zich ten doel stelde de eigen culturele wortels zo snel mogelijk door te snijden. ‘Toen we hier aankwamen, drong de regering erop aan je in te voegen in de Australische samenleving en cultuur en zo gauw mogelijk je geboorteland en moedertaal te vergeten,’ aldus een inzender uit Sydney. De Nederlandse overheid zat op dezelfde lijn. Potentiële emigranten naar Australië kregen de raad om zo snel mogelijk te assimileren en contacten met landgenoten te mijden. Nederlanders stonden in Australië dan ook al gauw te boek als model-emigranten, niet alleen omdat ze hard werkten en spaarzaam waren, maar ook omdat ze schijnbaar moeiteloos leken te assimileren. Uit de manuscripten blijkt echter dat ook voor de model-emigranten uit Nederland het aanpassingsproces in de regel niet pijnloos verliep. Het grootste struikelblok was in eerste instantie de taal; velen waren het Engels niet machtig; de Australische uitspraak en uitdrukkingen verbijsterden velen. Een vrouw herinnerde zich hoe zij op straat, terwijl ze met haar kinderen Nederlands sprak, door een voorbijgangster werd toegesnauwd: ‘Je bent hier in Australië, spreek Engels.’ Waar de mannen de taal uiteindelijk oppikten op de werkvloer, zaten de vrouwen als regel thuis en raakten daardoor in een isolement.

Niet alleen de taal leverde problemen op. Ook de Australische gewoonten. Met bevreemding beschrijven sommige auteurs een typisch Australisch feestje, waarbij de mannen in de ene hoek zitten, de vrouwen in de andere. Heimwee, het missen van familiebanden en Hollandse gezelligheid komen dan ook steeds weer in de manuscripten terug. Ondanks hun uiterlijke aanpassing, bleef de eerste generatie Australische Nederlanders echter in een aantal opzichten onmiskenbaar Nederlands, zoals uit de manuscripten blijkt. Allerlei eetgewoonten, de Hollandse keuken en de inrichting van het huis bleven aan de andere kant van de wereld voortbestaan. ‘We conformeerden ons alleen tijdens werktijd,’ meent een 61-jarige tomatenkweker uit Cairns. Ook het geloof bleef een grote rol spelen. Ongeveer 40 procent van de Nederlandse emigranten in Australië was van katholieke huize, maar ook de streng gereformeerde hoek was vertegenwoordigd. Overigens bleek het calvinistische gedragspatroon in hedonistisch Australië moeilijk vol te houden. Werken op zondag - een doodnormale zaak in het Australië van toen - leidde in een enkel geval tot uitzetting uit het kerkgenootschap.

Bij veel mensen van de eerste generatie bleef sprake van een dubbele loyaliteit, van twee vaderlanden waar uit je niet hoefde te kiezen. De meeste Nederlandse immigranten lieten zich na verloop van tijd tot Australiër naturaliseren. Tot de jaren '50 was het gebruikelijk dat zij daarbij de Nederlandse koningin afzwoeren ten gunste van de Engelse koningin Elizabeth. Dit riep intense verontwaardiging en afkeer op. ‘Ik voelde me een verraadster,’ verklaarde een auteur uit Adelaide. Zo geassimileerd was men blijkbaar toch niet. Deze tweeslachtigheid - assimileren en niet-assimileren - was typerend voor veel inzendingen.

Maar ook de inzenders van de tweede generatie worstelden nog met de vraag: Ben ik Nederlander of Australiër? Dit is opmerkelijk, want uit onderzoek is bekend dat er weinig Nederlandse Australiërs van de tweede generatie zijn die nog Nederlands spreken of zich met de Nederlandse cultuur identificeren. Over het algemeen vonden hun ouders het niet nodig of nuttig de Nederlandse taal door te geven. Eén zo'n emigrant van de tweede generatie, de dichter Cornelis Vleeskens, emigreerde als jongen van tien jaar met zijn ouders naar Australië. Al in het opvangkamp gingen zijn vader en moeder niet meer met andere Nederlanders om. Ze wilden zo snel mogelijk assimileren. Thuis werd geen Nederlands, maar Engels gesproken. Het met geweld wegdrukken van de taal had volgens Vleeskens ver-

strekkende gevolgen: hij verloor de herinnering aan zijn vroege jeugd. ‘Mijn strijd om me in Australië aan te passen was niet moeilijk, maar het ging wel ten koste van een groot deel van mijn herinneringen. [..] Ik probeerde terug te denken aan Nederland, aan school, en het lukte me niet. Weg. Totaal verdwenen.’ Pas jaren later, toen hij in Japan woonde en niet meer de druk voelde om Australiër te zijn, ontdekte hij zijn wortels. ‘Nadat ik al die jaren had geprobeerd het ene te zijn, kwam ik er achter dat ik in werkelijkheid iets anders was, namelijk een Nederlander.’ Vleeskens publiceert nu zowel in het Engels als in het Nederlands.

Een andere vertegenwoordiger van de tweede generatie herinnert zich hoe ouders en kinderen in twee kampen waren verdeeld als het om de verdediging van het oude tegenover het nieuwe vaderland ging. ‘De bekende ping-pongwedstrijd Holland-Australië speelde zich meestal onder het eten af. Er werd geschreeuwd, mijn zusje begon te huilen. Het waren altijd de kinderen die het opnamen voor Australië en mijn ouders voor Holland.’

Hoe zagen de Nederlands-Australische auteurs van deze manuscripten Australië en de Australiërs? Op het persoonlijke vlak werd de Australiër beschreven als vriendelijk en gemakkelijk in de omgang, maar ook als onbetrouwbaar: veel beloven, weinig doen - en uiterst gevoelig voor kritiek. ‘Wilde je bij de Australiërs in een goed blaadje komen, dan moest je hun land en gewoontes in alle toonaarden prijzen. Dan kon je geen kwaad bij ze doen.’ De Nederlandse auteur Koos Schuur had een soortgelijke ervaring. ‘Ben je een vijand?’ vroeg een Australische vriend hem, nadat hij in een van zijn gedichten de Australiers ‘barbaren’ had genoemd. ‘Alsof iedereen die kritiek heeft op Australië een vijand zou zijn,’ herinnerde Schuur zich later in een radio-interview.

Koos Schuur - die behoorde tot de generatie van de Vijftigers - emigreerde beginjaren '50 naar Australië. Hij schreef er twee boeken over. In de gedichtenbundel ‘Fata Morgana voor Nederlanders’ beschreef hij de desolate ontworteling die veel emigranten aan de andere kant van de wereld doormaakten. In emigrantenkringen werden zijn gedichten vaak aangehaald. Zijn tweede boek ‘De Kookaburra lacht’ bestond uit een verzameling brieven die hij aan zijn vrienden in Nederland schreef over het leven als emigrant. Geen van beide boeken is in vertaling in Australië gepubliceerd. Datzelfde geldt voor het literaire werk van Joop Waasdorp, die zes jaar in de Australische *outback* leefde, waar hij als krabbenvisser, strandjutter, en loodsmelter

aan de kost kwam. Een aantal van zijn Australische herinneringen werden gebundeld in ‘Het naakte leven’, maar het Australische publiek hebben ze niet bereikt. Waasdorp vergeleek Australië met St. Helena toen hij in de jaren '60 uit zijn ‘vrijwillige ballingschap’ naar Nederland terugkeerde. ‘Zesduizend zeemijlen van hier ligt een stukje land in zee en als het niet verzwolgen is (wat ik niet denk) dan ligt het er nog. Ik heb er heel wat voetstappen liggen.[..] Wel stond vast dat St. Helena eens een strafkolonie was geweest. Hier en daar op het eiland stonden de muren van vroegere gevangenissen nog overeind.’ (“Het naakte leven”) Koos Schuur die eveneens naar het moederland repatrieerde, had in Australië vooral ‘diepgang, cultuur en een zekere kennis van de complexiteit van de dingen’ gemist. Beiden waren overigens niet alleen negatief over het leven *Down Under*. Wat hun vooral beviel in Australië was het egalitaire van de samenleving: het ontbreken van starre standenverhoudingen, zoals die in Nederland na de oorlog nog gebruikelijk waren. Voor dat opmerkelijke gegeven hadden de meeste inzenders van de Dirk Hartogprijs eigenlijk nauwelijks oog. Ook de fysieke ruimte van Australië of het bijzondere landschap komen als literair thema weinig aan bod. Het lijkt soms of de inzenders nauwelijks om zich heen hadden gekeken. Alle energie in deze levens lijkt te zijn opgegaan aan hard werken, overleven, aanpassen.

Er scholen weinig schrijvers onder de emigranten. De meesten hadden niet meer dan lagere school en enkele jaren vervolgonderwijs. Van literaire kwaliteit was dan ook vrijwel geen sprake in de manuscripten. Hoe ontroerend soms ook, hun betekenis is vooral van sociaal-historische aard: het zijn soms goed gedocumenteerde geschiedenissen van individuele migrantenlevens. Hoewel de autobiografie van Lolo Houbein opvallende literaire kwaliteiten heeft, is haar ‘Vreemdeling in de Spiegel’ strikt genomen geen emigratieroman. Het boek begint met de landverhuizing van de auteur naar Australië, maar raakt niet aan de vaak traumatische gevolgen van migratie noch aan de emotionele kanten van deze ingrijpende gebeurtenis in een mensenleven. Lolo Houbein is een wereldburger die zich met groot gemak in verschillende culturen beweegt, of het nu Australië, Papua New Guinea of India is, maar zij laat weinig zien van het conflict dat zo bepalend is voor het leven van de emigrant.

De Nederlandse historicus Jan Romein vroeg zich bijna zestig jaar geleden in zijn cultuurgeschiedenis ‘De Lage Landen bij de zee’ af: ‘... waar zijn de emigratieromans der Nederlandse literatuur?’ Romein verbaasde zich over het feit dat de Nederlanders, ondanks hun wereldwijde exploraties en koloniale macht, nauwelijks ergens literaire sporen hadden achtergelaten. Volgens mij is die vraag nog steeds actueel. Zou het te maken kunnen hebben met het feit dat Nederlanders in den vreemde gemakkelijker dan andere emigranten hun moedertaal overboord gooien? Verschillende onderzoeken in Australië hebben inderdaad aangetoond dat de Nederlandse emigranten meer dan anderen geneigd waren hun moedertaal op te geven en het Nederlands niet door te geven aan hun kinderen. Deze onverschilligheid voor de eigen taal wordt in verband gebracht met een typisch Nederlandse trek, om al wat zweemt naar nationalistisch vertoon af te wijzen. Een ander punt is dat de Nederlandse overheid weinig doet om de Nederlandse taal en cultuur in het buitenland uit te dragen. Er is geen pendant van de Alliance Française, het Goethe Institut of de Società Dante Alighieri. Met het oog op het wegvallen van de Europese binnengrenzen komt steeds vaker de vraag aan de orde of Nederland zijn culturele belangen wel voldoende in het oog houdt. Kan van emigranten in den vreemde literatuur worden verwacht, terwijl de Nederlandse overheid zelf zo weinig deed en doet om de Nederlandse taal te stimuleren? Ongetwijfeld is het ontbreken van Nederlandse migrantenliteratuur in Australië de prijs die de Nederlanders hebben betaald voor hun gretige assimilatie en hun gebrek aan een sterk ontwikkelde culturele identiteit.

De Stichting Dirk Hartog werd in 1987 opgericht ter bevordering van de culturele contacten tussen Nederland en Australië. De stichting informeert over Australische literatuur en kunst in brede zin en treedt veelvuldig op als vraagbaak. Zo geeft zij onder meer vier maal per jaar een tweetalige nieuwsbrief uit met culturele berichten, boekrecensies en nieuwe boeken. Daarnaast organiseert zij regelmatig lezingen over culturele onderwerpen en incidenteel grotere culturele manifestaties. Informatie kan worden opgevraagd bij: Stichting Dirk Hartog, Postbus 685, 1000 AR Amsterdam. Tel. 020-625 86 22 of 023-25 81 19.

Tekeningen

[Tekeningen]

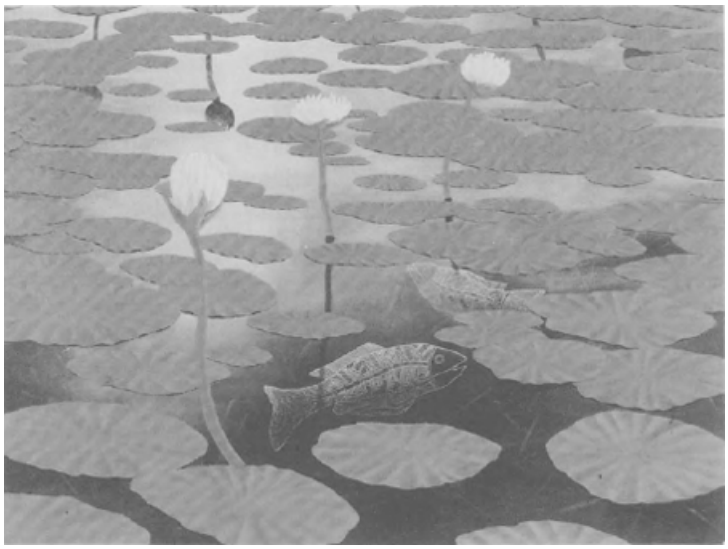

Banduk Marika: ‘Vis en lelies’, acryl, 1987.

Jenuarri: ‘Tovenaarsritueel’, linoleumsnede, 1988.

Jimmy Pike: ‘Juujuwaratti Pukapuka’, acryl, 1987.

Poazaar: ‘Schildpad en hagedis’, linoleumsnede, 1988.

Poazaar: ‘Bosgeesten’, linoleumsnede, 1988.

Light Verse

Twee gedichten
Véronique van Dijk

[Alles heb ik hier verzameld]

Alles heb ik hier verzameld:
auto-onderdelen, glas;
winkelwagens, hang- en sluitwerk,
schemerlampen, kattegras.

Alles wat de stad verzamelt,
heb ik naar mijn huis gebracht.
Niet in enkel-, nee in tweevoud
want hun lotsbestemming wacht.

Als het water dan gaat wassen,
niemand nog de zondvloed stuit,
zal ik stil mijn schatten bergen,
twee bij twee in de kajuit.

't Is alleen al maanden droog
en mijn schuit ligt zeven hoog.

[Ik stopte ooit - het was een erezaak -]

Ik stopte ooit - het was een erezaak -
op het advies van vrienden met mijn roken.
Het zou ten goede komen aan mijn smaak.
Mijn bloeddruk zou, daarbij, niet langer spoken.

Het doel had mij warempel aangesproken.
Ik wijdde me volledig aan de zaak.
Ik ben gestopt, ondanks mijn hevig smoken,
Na met mezelf een strenge ruggespraak.

Het leven stak met hen en mij de draak:
Ze stierven allemaal aan hersenspoken,
aan aids of kanker of op invoegstroken.

Ik heb daarna mezelf en hen gewroken
(de tijd des oordeels raakte aangebroken):
ik rook nu weer voortvarend en met smaak!

Augustus Italië, september Holland
Karel van Eerd

1

De slof van thuis is op, dus rook ik Stop,
met filter, maar ik ruik nog Caballero.
Jam eet ik nooit, maar at ik jam, dan Hero,
ook die staat hier te koop bij elke Coop.
Ons bier wordt hier gebrouwen zonder hop,
ik open rond half twaalf een flesje nero.
Na zessen stel ik mijn benul op zero,
rook nog een pakje Stop, van thuis is op.

Vanavond speel ik weer een potje bocce,
ik ben de beste, dus ik win een keer.
De tweede keer verlies ik, want zo hoort het,
de buitenlander mag hier veel, niet meer.
Na middernacht zacht praten, hardop stoort het.
Geen grappa meer, zegt zij, want anders kots je.

2

De Stop is op, ik rook weer Caballero,
ik rochel als weleer, ik leef weer op.
Ik sudder gaar in mijn verkalkte sop,
ik ben de oude: dov'ero, com'ero.
Geen plastic messen meer, bestek van Gero,
de wijnfles heeft een kurk en niet zo'n dop.
Espresso drink ik weer per volle kop,
ik ben heus thuis, niet fijn soms, ja toch, vero!

Dit zijn de vreugden van de wederkeer.
Het weer is Hollands weer en zij verwoordt het
en kondigt aan dat wij meer weight gaan watchen.
Je speelde goed, zegt zij, en één oor hoort het,
mijn prijsbokaal herinnert aan mijn trotsje.
Zeker, ik heb verloren als een heer.

Kapelaan Frustratus (deel v)*
Nelis Klokkenist

Wie wil een ouwe zak schofferen?
Een rimpelende balg offreren
lukt weliswaar wel bij de Here,
maar 't spreekt niet tot de fantasie
van de gewone man, en die
maakt uit wie heilig wordt of is.
Zo'n man wil boter bij de vis,
of vlees op 't vuur, en anders niet.
Geloof gelooft hij als hij 't ziet.
Hij houdt niet van dat halve werk:
de martelaar is half de kerk.
En moet er toch gemarteld worden,
dan graag vers vlees, niet dat verdorde.
Ik ben geen ster - zoals zal blijken -
in het homerisch vergelijken,
maar neemt voor 't beter bak- en braadwerk
de kok soms zijn versletenst vaatwerk?
Plengt Reve soms zijn heilig nat
in 't eerste 't beste veile vat?
O nee, hij martelt lange tijd reeds
alleen de knaap met kwaliteitsvlees.
Niet uit kwaadaardigheid, maar tot
de eer van d'allerhoogste God.

* *Korte inhoud van het voorafgaande: de Brabantse kapelaan Frustratus heeft zich, onder invloed van de geest des tijds in de jaren zestig, ontwikkeld tot een lederdragende knapenschender met marxistische inslag. Om hem althans van het marxisme te genezen, stuurt de hemel hem de beeldschone St. Sebastiaan op zijn dak. De heilige verhaalt aan Frustratus zijn levensloop in het oude Rome en de ontmoeting met de manke slaaf Vitellius, die zijn minnaar wordt en die hem tot het christendom bekeert. Sebastiaan gaat zelf bekeerlingen maken onder de legercohorte waarvan hij deel uitmaakt, maar na de tiende bekeerling loopt alles spaak. Het tiental wordt afgemaakt met pijlen, zo ook Sebastiaan, die zijn verwondingen echter door een Godswonder overleeft, schoner dan ooit. Die schoonheid doet hem belanden aan het hof van keizer Diocletianus. Vergeefs probeert deze hem tot zijn minnaar te maken. Sebastiaan, die de schoonheid als zijn doem heeft leren onderkennen, weigert. Hij heeft de keuze tussen vrijen of sterven. Als waarachtig christen kiest hij voor de martelaarskroon.*

En kijk eens hoe de verkoop vlot!
En zo liet Caesar, God ter ere,
maar dan uit spijt, ook mij fileren,
waarna mijn bovenaardse schoon
tot slot tot rust kwam voor Gods troon.
Zo was mijn aardse levenswandel.
De vrome reliquieënhandel
verspreidde onder de gemeente
voor goud per splinter mijn gebeente.
Elk diocees heeft wel een potje
voor zoiets, of legt bot bij botje,
en heb je niets, zo helpe God je!
Zo'n splinter wordt niet ongewild duur...
Ik werd een middel tegen miltvuur,
en jicht en kroep, ja noemt u 't maar:
de roodvonk, bleekzucht, groene staar,
de gele koorts, de zwarte pest
en wat er nog aan kleuren rest...
de bonte hond?.. De regenboog
komt kleur tekort! Ook negenoog
vond baat. Kortom, bij elke pijnlast
werd ik gebruikt als medicijnkast.

Ik weet nog hoe men duizend mijl ging
als in de veiling weer zo'n pijl ging.
Die was alleen voor wie 't heel goed had,
vooral als op zo'n pijl nog bloed zat.
Die maakten prijzen waarbij die
van Christies en van Sotheby
verbleken. Als *hun* prijs al hoog was,
bedenk hoe duur dan wel een boog was!

Jaja, het weet wat, die devotie.
Ik ken geen betere negotie...
Nu is de markt, werd mij gezegd,
meer naar het popstardom verlegd,
hoewel ook Reve aardig boerde
met Heiloo, Kevelaar en Lourdes.

De schilders van de vroegste tijden
hadden vooral oog voor mijn lijden.
Mijn schoonheid kreeg hernieuwde kansen
door het penseel der Renaissance.
Dat was geen schilderen meer, maar sjansen!
Ik zag mij haast verplichten tot
een dienstverband als nichtengod.
Wat bleef ten slotte van mijn glorie?
Een hoofdstuk in de kunsthistorie
voor likkebaardende frustrati
en 't verder koor der aberrati.

Hier zweeg de spreker stil en snikte.
Hij kon niet meer... Frustratus likte,
begaan met Sint Sebastiaan,
van langs zijn neus een stille traan.
Hoe kan een heilige zo mooi zijn
en dáárdoor aan verdriet ten prooi zijn?
‘Kon ik zijn tranenvloed maar stuiten,’
denkt hij, ‘hem in mijn armen sluiten!’
Maar verder dan wat tranen plengen
en mengen mogen zij 't niet brengen.
Ik kan niet goed tegen geween
en laat ze dus getweên alleen;
ze raken er wel overheen...

Inmiddels doolt op zoek naar vlees
een misdienaar door 't diocees.
Mistroostig slentert hij langs winkels.
Scharminkelige boerenkinkels
en ouwe hobbezakken pogen
contact te krijgen met zijn ogen.
‘Mijn God,’ denkt hij, ‘is dit mijn voorland?
Maar goed dat ons soort zich miet voortplant!
Waar zit de ham waarvoor ik kwam?’
In Amsterdam, knul, Amsterdam...
‘En 't lendestuk waarop ik jaag?’
't Loopt door Den Haag, knul, door Den Haag...
‘En waar het ongedroomde prijsdier?’
't Is geen Parijs, knul, geen Parijs hier...

Kijk maar niet schichtig naar de klokken:
de laatste trein is al vertrokken.

Hij kijkt rond in de nichtenkitten,
waar dicht opeen de nichten klitten.
Aanbod genoeg, maar boy oh boy,
alleen van 't schooierigst allooi.
Pas nu beseft de kleine vent
hoe door en door hij is verwend
door een fysiek als van Frustratus.
Nee, dat wordt niks. De knaap verlaat dus
zo schielijk als een scheet het pand
dat wel door zombies lijkt beklant.
Het liefst ging hij nou snel naar huis.
't Waar wel zo trouw en wel zo kuis,
maar 'k laat hem stil een tijdje dolen,
zo heeft mijn schrijverswil bevolen.

Hoe staat het met mijn clericaal
intussen? Uit Frustratus' taal
wordt op dit punt de filoloog
niets wijzer. Zijn verward betoog
doet sterk vermoeden dat de droom
hier meer heeft aan een econoom.
In 't kort, de indruk wordt versterkt
dat het marxisme niet erg werkt,
omdat de leer lijdt aan die kwaal
die taal verwart met kapitaal,
en taal kun je niet investeren
als je de duiten moet ontberen,
als ik tenminste af mag gaan
op 't woord van Sint Sebastiaan.
En zou 'k dat minder aandacht geven
dat 't woord van Karel van het Reve?
Hier vinden en godloochenaar
en martelaar elkaar zowaar!
(Maar 'k heb *'t Geloof der kameraden*
niet bij de hand; 't is dus maar raden.)

De overgang was wel wat scherp

van tranen naar dít onderwerp.
Maar als Sebastiaan *betoogt*
zijn vast zijn tranen wel gedroogd.

Hij noemde (dunkt mij zeer ter snede)
de leer van Marx een leer der rede:
‘De mens een redelijk wezen? Hoop daar
maar nooit op. Ik, als koopwaar,
weet bot voor bot dat vraag en aanbod
de markt regeert, en zo al 't gaan tot
het mensdom zich heeft doodgezwelgd,
of in de strijd om 't brood verdelgd.
De honger en het onderlijf
regeren 't ondermaans bedrijf,
en voor de wijsbegeerte viel er
vanaf 't begin, spijts Friedrich Schiller,
niets anders af dan een paar doekjes
voor 't bloeden in de vorm van boekjes
vol goedbedoelde leugenpraat.
Wij zijn tot deugen niet in staat
door een fabrieksfout die de Ene
monteerde in onze zieke genen.
Wat valt er dan te hopen nog?
Het mooist bedrog is vroom bedrog.
'k Zei: mooi bedrog; als het dat niet is,
zoals de lekendienst en beat-mis,
dan loopt de kerk leeg door die voetval
voor popmuziek, en koning voetbal
en andere krachten uit de hel
die meetbaar zijn per decibel.
Moet eerst een nieuwe Jezus doodgaan
opdat de mens niet meer zal blootstaan
aan de terreur van infernaal
lawaai uit elk TV-kanaal?
Of een gewone dorpspastoor
bezwijken bij zo'n Satanskoor
van ongeschoold vocaal misbaar
verergerd door een rockgitaar?
Straks zijn het de Hell's Angels die
met leer onder de superplie

de dienst en kerkdienst uit gaan maken,
als ze de kerken al niet kraken...'

Ik volg getrouw Frustratus' klad,
en in mijn verzen staat dus wat
de Sint zei, al ontgaat me wat
dat heeft te maken met de frasen
van d'oude Karl. Maar laat maar razen.
Al klinkt dat alles wat zwartgallig,
het is me niet onwelgevallig.
Ook ik hoor liever Pergolesi,
en beat-stampij maakt ook mij crazy.
Maar zijn dit wel de argumenten
om aan Frustratus uit te venten,
opdat de kapelaan schoorvoetend,
en voor zijn malle fratsen boetend
de weg naar 't waar geloof hervindt?
Ik vrees dat dit verdoolde kind,
om hem van rode waan te ontlasten,
meer aan zijn hersens aangepaste
argumentatie heeft van node
dan hem tot dusver werd geboden.
Ik wou dat hem de Sint die gaf,
want ik wil van Frustratus af!

'Frustratus, voor jou is geen vrede
te vinden in verdoolde rede.
Alleen door 't ongerijmd geloven
kom je je crisis weer te boven.
Het tegen beter weten in
geloven geeft pas doel en zin
aan 't leven van 't verworpen beest,
dat aan de Heilige Geest geneest.
Je lijkt wel, als God Zelf, te dutten.
Zie je niet dat je eigen stutten
bezwijken als je op gaat jutten
tegen gezag dat ookjou schraagt
en dat je zo de tak doorzaagt
waarop je zit?
Zit op je tak,

en prijs de Heer op je gemak,
daar hij je elke nieuwe lichting
van knapen tot vermaak en stichting
als schapen ter beschikking stelt.
En kost je die verkwikking geld?
Was dat niet wat je altijd wilde?
Of had je liever zo'n bebrilde
cursist van *Marx voor onze tijd*,
die in het vuur der klassenstrijd
zijn werktuig sassende verslijt?
Ken jij één *lekker geil marxistje?*
Het woord alléén al! Je vergist je.
Als er maar ééntje is die maar
kan tippen aan jouw misdienaar,
word dan marxist. Maar zoek maar niet -
niets evenaart wat 't altaar biedt!
Hou het toch bij je soortgenoten,
jij rare schutteraar die schoten
in je gespreide liefdestil lost!..'

Twee roomsen weten wat een bril kost
en zoeken wel de juiste klant uit...
Nee, dit gaat wel de goede kant uit,
al kan de kuur nog even duren:
geen kuur zo duur als die voor kuren.

Goed dat mijn Sint dat joch vermeldt.
Hoe is het toch met hém gesteld,
dat dolend en naar warme slaap
en bijslaap hakend arme schaap?
Hij doolt maar door en voort, steeds verder
verwijderd van zijn zieleherder,
tot hij de stadsrand heeft bereikt
in diep gepeins... Hij hoort iets, kijkt,
en voor hem staat daar, stoer en recht
en breed van schoer een boerenknecht,
een malle grijnslach op de kaken,
de vingers krom als slagershaken
en ogen vol waanzinnig licht
op 't arme altaarschaap gericht.

‘Mijn ontrouw,’ schiet het door hem heen
‘is opgemerkt. God straft meteen...’
Ook ik voel me wel wat beroerd -
daar ík hem op dit pad gevoerd
heb voerende naar oorden waar
reeds vier maal een lustmoordenaar
zijn gruwzaam handwerk heeft bedreven.
Tot nu toe heeft dat nog geen leven
gekost. Drie meisjes en een jongen
zijn door de maniak besprongen.
Zij werden uit hun pak gewrongen
en kwamen verder met de schrik vrij...
Maar als 't nu anders loopt heb ík mij
aan moord op deze knaap bezondigd,
die eer 'k het weet al op de grond ligt.
Hij wordt van jek en broek ontdaan,
maar ziet wel kans om op te staan,
gelukkig nog met schoenen aan
en plotsling rent hij voor zijn leven
als achtervolgd door Gerard Reve,
die zoveel jongenskonten schond
en weet met ongeschonden kont
het kapelaanshuis te bereiken
in één run, zonder om te kijken.
Had hij wel omgezien, beslist
had hij een denimfetisjist
ontwaard, die nu, dol van geluk,
in 't stoere blauw zijn volle stuk
ontledigt. Nooit, of zelden, kwam er
een man klaar met meer onschuld. Jammer
is 't enkel van dat goeie goed.
Maar niet getreurd, knul, en put moet
uit de gedachte dat het gloed-
nieuw denim was, nog niet verbleekt
en rafelig. Geen elboog steekt
erdoor, noch knie, dus onversteld
viel het ten prooi aan dit geweld!

De jongen is althans gered...
Hoe gaat het ondertussen met

dat andere heils- en reddingswerk?
Zal in de bedding van de kerk
Frustratus, altijd nog in droom,
gehoorzaam met de grote stroom
die allen draagt weer mee gaan zwemmen?
Zal Sint Sebastiaan hem temmen?
Heeft in een tijd van chips en quarks
de strijd om maar één ziel aan Marx
te ontroven nog een zin, een doel?
Dat is een kwestie van *gevoel*.
Nog biedt Frustratus tegenstand
vanwege zijn gering *verstand*,
en dát - niet te vermurwen is 't.
Maar het idee van zo'n cursist
met bril in bed - dát doet hem gruwen.
Frustratus zou nog liever huwen!
Wordt hier uiteindelijk een bril
het werktuig van des Heren wil?
We zien wel. Kapelaan, tot ziens!

(Wordt vervolgd)

Jaartal (2)
Drs. P

De beschadiging, jongstleden januari, van het Auschwitzmonument te Amsterdam was volgens de dader niet ideologisch bedoeld. 's Mans werkgever, de leverancier van de glasconstructie, had daarin een fout ontdekt en wilde deze ongedaan krijgen; dat was het motief van de ingreep.*

Omstreeks dezelfde tijd verscheen het winternummer van De Tweede Ronde met (temidden van allerlei bedrukte bladzijden) een stuk getiteld *Jaartal*. De lezers huiverden bij de aanblik van een typografisch verminkte voetnoot over de val van het Romeinse Rijk (467). In plaats van een drieregelig versje - in zes punts, zoals het hoort - grijnsde hun een distichon aan, in *cursief* nota bene. Regel 3 (zelfde type, zelfde formaat) deed zich op de volgende pagina ongeloofwaardig voor als aanhef van een jaartal over iets geheel anders. De beginregel daarvan, nu gedegradeerd tot r. 2, was in zijn onthutsing ook al cursief geworden. En de tekst had niets uit te staan met het zeer toekomstige jaar 71992.

Stel u gerust: ik zal niet langskomen om uw exemplaar te verwoesten. Dit vervolgstuk stond toch al op stapel, en na de rechtzetting kan ik u thans verlustigen met jaartallen over de homo erectus, Karel V, de moord op Jan en Cornelis de Witt alsook de troonsbestijging van Willem III in Engeland.

> Dat waren me toch onbeschaafde zeden
> Omstreeks vierhonderdduizend jaar geleden!
> Op aarde woonde niemand toen in steden
> Ook werd er niet aan luchtverkeer gedaan
> Of kon men zich zelfs maar behoorlijk kleden...
> Och ja, men zag wel kans rechtop te staan

*

* *Blijkens een later bericht heeft het glasbedrijf die verklaring ten stelligste tegengesproken: het zou een wraakactie zijn geweest, omdat men het narcoticagebruik van de pleger niet wilde financieren.*

Al ziet hij thans in Gent het levenslicht
Eens ondergaat die stad zijn strafgericht
Omdat zij opkomt voor haar oude rechten
Ondankbaarheid? Een heerser kent zijn plicht

*

Aanschouw den gruwel van het Haagsch gebroed
Furieus en onbarmhartig van gemoed
Gedenk den marteldood der twee gebroeders
Beween de boosheid in ons aller bloed

*

Alom weerklonk: ‘Oranje zij geloofd!’
Finaal werd Jacob van zijn troon beroofd
Het heet daarginds The Glorious Revolution
Hier kent geen mens het jaartal uit zijn hoofd

Naast de geschiedenis zijn er nog andere leveranciers van getallen. Aan de hand van hun atoomgewichten zou men over ‘anecdotische’ elementen als goud, zilver, ijzer, zwavel, uranium, zuurstof e.a. heel aardige versjes kunnen maken - doorgaans langer dan vierregelig en niet noodzakelijk beginnend met A.

Een andere bron is de wetgeving. In het Wetboek van Strafrecht komen we dankbare onderwerpen tegen, maar ik beperk me hier tot een belangrijk artikel van het Burgerlijk Wetboek.

Afstotelijk is in de hoogste graad
De niet de jure criminele daad
Omschreven in de wet als onrechtmatig
Attentie: ook het niet doen doet soms kwaad

De naam ‘jaartal’ is nu niet meer alomvattend; we zouden beter kunnen spreken van ‘getaldicht’.

Naschrift: het jaartal 467 kreeg ik van een Engels geschiedenisboek voor de val van het Westromeinse Rijk; het kwam me bekend voor, en ik geloofde het. Ten onrechte. Naar me nu gebleken is, moet het 476 zijn.

De regels 2 en 3 (Zie Winter 1992/93, p. 133/4) kunnen van plaats verwisselen zonder dat de tekst daarmee ontwricht wordt. Toch geef ik de voorkeur aan het alternatief hieronder.

De laatste Imperator afgegaan
Germanen hebben 't Rijk tenietgedaan
Frustrerend hoor, na zulk een mooi bestaan...

Down Under
Harry Pallemans

Mijn voeten zijn smerig,
mijn armen verveld.
Ik heb hier geen vrienden
in plaats van geen geld.
Ik zit in het dertiende park
maar ik heb niet geteld.

Een kind maakt een radslag
een hond likt zijn kont.
De bomen verzinken
de zon in de grond.
Goddank ben ik weer een dag dichter
bij jouw halfrond.
(Perth, Western Australia, 1989)

Old Man's Burden
Rob Wervers

Ik dommel achter mijn cyclaam,
te oud voor roes en minnebrief,
of blafhoest als een Ierse setter.
O, leuter die zich ooit verhief!
Voorgoed voorbij de drieste daden
die ik bedreef in Eros' naam.
Mijn libido behoort de maden.
Een kloof gaapt tussen nu en toen.
Mijn VUT-gerechtigde harpoen
kan thans geen Moby Dick meer schaden
en Greenpeace lacht zich stil te pletter.

Twee gedichten
Driek van Wissen

Bij een spijskaart

De een is in een chic hotel te gast
En laat zich heerlijk als een prins bedienen
Waarna er door hem van de haute cuisine
Op uitgebreide schaal wordt toegetast,

De ander bijt zich alle dagen vast
In eten van de mess of de kantine,
Een karig maal met dooie vitaminen,
Reeds lauw geworden in de uitstalkast.

Doch op den duur verdwijnt ook dit contrast
Dankzij een nivellerende machine,
Want zie hoe als eenvoudige urine
De mooiste wijnen worden uitgeplast
En men, op het toilet of de latrine,
Zich later van een eenheidsworst ontlast.

Herenleed 2

Wanneer ik in een kledingwinkel sta
En daar omringd door mede-ijdeltuiten
Mijzelf in een der vele spiegelruiten
Verbaasd in nieuwe kleren gadesla

Vind ik het toch wel zonde van de duiten
En daarom zeg ik, voor ik verder ga:
'Ik denk er eerst nog even over na
Alvorens ik tot aankoop zal besluiten.'

Doch de bediende grijnslacht reeds: 'Jaja',
Hij pakt een fluitje en begint te fluiten
En plotseling verschijnen zijn kornuiten
En heel het personeel van C & A
Vangt mij dan na een korte razzia
En werpt mij boos als leugenbeest naar buiten.

Vertaald proza

De vrouw van de veedrijver
Murray Bail[*]
(Vertaling Harm Damsma)

Er is mogelijk een vergissing - zij het niet een van veel betekenis - gemaakt bij de naamgeving van dit schilderij. De vrouw die erop staat afgebeeld is niet ‘De vrouw van de veedrijver’. Het is mijn vrouw. We hebben elkaar nu ik denk zo langzamerhand al zo'n jaar of dertig niet gezien. Dit portret werd geschilderd kort nadat ze mij in de steek had gelaten - en met hem was meegegaan. Let er eens op hoe handig ze haar trouwring uit het zicht weet te houden. Het is een doek van 50 bij 60 cm, rechtsonder gesigneerd ‘Russell Drysdale’.

Ik zeg ‘kort nadat’ omdat ze ons koffertje bij zich heeft - Drysdale heeft er een soort boodschappentas van gemaakt - en ze heeft de canvas schoenen aan die ze normaal gesproken aanhad naar het strand. Trouwens, het is gedateerd 1945.

Het is Hazel wel degelijk.

Hoeveel kun je afleiden uit een gezicht? Dat een vrouw haar man en twee kinderen in de steek heeft gelaten? Op dit stuk van zaken is de schilder volgens mij tekort geschoten (maar ja, hoe zou hij het ook hebben moeten weten?). Hij heeft Hazel afgebeeld met een wat gelaten, hulpeloze uitdrukking op haar gezicht - alsof het allemaal mijn fout was. Of alsof ze haar hele verdomde leven al in de rimboe had doorgebracht.

Verder lijkt het redelijk goed.

Hazel was grof gebouwd. De laatste woordenwisseling met haar die ik me kan herinneren ging over haar gewicht. Ze woog - ik heb hier de cijfers nog - 76 kg en 3 ons. En ze was niet bepaald groot. Ik zie dat ze vrijwel meteen de pondjes er weer aan had. Dat neemt niet veel tijd. Kijk eens naar haar benen.

Ze had een klein, knap gezichtje. Dat moet ik haar nageven. Ik stond elke keer weer verbaasd over haar ogen. Over hoe ernstig die

* *Murray Bail (Adelaide*, 1941*) schreef veel verhalen en de romans* Holden's Performance *en* Home Sickness. *Bovenstaand verhaal is afkomstig uit* The Drover's Wife and Other Stories. *Zie ook de bijdrage van Frank Moorhouse in* Essay. *Het schilderij uit dit verhaal staat op de omslag.*

stonden. Op het schilderij kun je dat ook goed zien. In zijn geheel genomen een vriendelijk gezicht, een gezicht dat andere vrouwen leuk vonden. Je kan er alleen maar naar raden hoe lang dat met al die droogte zo gebleven is.

Een veedrijver! Waarom een veedrijver? Het betekende een schok voor me.

'Ik ben eventjes de deur uit' schreef ze, geheel volgens haar gewoonte. Het was een stukje vetvrij papier dat op tafel lag.

Verder, en dat deed op dat moment vreemd aan: 'Je eten staat in de oven. Trev geen worteltjes geven.'

Dat klonk alsof ze niet terug zou komen, maar na enig nadenken verwierp ik die gedachte.

En ik denk dat dàt me het meest heeft gekwetst. Dat er geen 'Schat' boven stond, zelfs niet 'Gordon'. Geen 'liefs' onderaan. Hazel is vertrokken zonder een woord van afscheid. We hadden het tenminste uit kunnen praten.

Adelaide is een klein stadje. De mensen wisten het binnen de kortste keren. Ze gingen me uit de weg. Ik moest in mijn eentje Trevor en Kay grootbrengen. Het heeft lang geduurd - jaren - voordat ik, als ze me ernaar vroegen, kon zeggen: 'Ze is 'm gesmeerd. Ik heb geen flauw idee waarnaartoe.'

En dan kom je haar ineens tegen op een schilderij, nota bene in kleur. Ik neem aan dat dat in zeker opzicht van Hazel een beroemdheid maakt.

Het schilderij verraadt overigens niet veel. Het is ergens in het binnenland - maar waar precies? Zuid-Australië? Maar voor hetzelfde geld is het Queensland, West-Australië, het Noordelijk Territorium. We weten het niet. Je zou de plek nooit precies kunnen lokaliseren.

Hij bukt zich naar het paard toe (geeft het te eten?), dus het loopt tegen de avond. Dit wordt bevestigd door de lengte van Hazels schaduw. Het is waarschijnlijk zo'n uur of vijf 's middags. Waarschijnlijk nog steeds een kleine veertig graden. Wat een plek om de nacht door te brengen. De stilte zal al wel zijn ingevallen.

Hazel ziet er ongelukkig uit. Ik kan zien dat ze spijt begint te krijgen. Goed, het was kort nadat ze bij me weg was gegaan; maar ze staat ver bij hem uit de buurt, op de voorgrond, alsof ze niet met elkaar spreken. Zie je? Afstand = Twijfel. Ze hebben woorden gehad.

Natuurlijk, ik wil alles over hem weten. Ik weet niet eens hoe hij heet. In Drysdales schilderij is hij een silhouet. Een volledig zwarte figuur. Hij zou een Aboriginal kunnen zijn; als ik het goed heb zijn er

aan het eind van de jaren veertig hier en daar Aboriginals als veedrijvers in dienst genomen.

Maar dat wil er bij mij niet in.

Ik heb er een vergrootglas bijgehaald. Ik wilde de uitdrukking op z'n gezicht zien. Wat voor kleur haar heeft hij? Uitvergroot is hij niet meer dan een verzameling penseelstreken. Echt één groot raadsel.

Ik ben er echter van overtuigd dat het een klein type is. Kijk maar eens naar zijn grootte in verhouding tot het paard, tot de wielen van de kar. Dus of hij is klein van stuk of het is een verdomd groot paard.

Alles begint langzaamaan duidelijk te worden.

Laatst had ik een woordenwisseling met onze jongste, Kay. Zowel zij als Trevor komen me soms opzoeken. Ik kan daaraan toevoegen dat ze nooit is getrouwd en globaal genomen dezelfde bouw heeft als haar moeder. Ze gaf mij de schuld, zei dat de mensen zeiden dat mama een hele geschikte vrouw was.

Klopt. Ik knikte.

'Waarom is ze er dan vantussen gegaan?'

'Jouw moeder,' zei ik, razendsnel nadenkend, 'had een rare kronkel.'

Als blikken konden doden!

Ik keek zoekend om me heen - 'Ze mocht graag pootje baden!'

Kay lachte smalend. 'Wat? Nou maak je het toch werkelijk al te bont.'

Natuurlijk, ik had het niet goed uitgelegd. En ik wist toen nog niet eens dat ze er met een veedrijver vandoor was gegaan.

In wezen was Hazel verlegen, zelfs tegenover mij: stil, zich niet snel blootgevend. Tegelijk kan ik me voorstellen dat ze er, zo kort nadat ze er vandoor is gegaan zonder zelfs maar een telefoonnummer achter te laten of een adres voor het nasturen van de post, in toestemt zich te laten schilderen. Het klopt. Het klinkt gek, maar toch klopt het.

Die rare kronkel. Er lag voor het eerst een flink pak sneeuw op Mount Baker en die zondag gingen we er in de Austin naartoe. Uit visueel oogpunt bekeken was het zeker bijzonder. Op de een of andere manier passen onze gombomen en eucalyptussen niet bij dat witte goedje, zelfs de oude Spokenboom niet. Ik zei zoiets tegen Hazel maar zij rende gewoon de sneeuw in en begon sneeuwballen naar me te gooien. De mensen lachten. Daarna liet ze er zich met een snerpende kreet als een schoolmeisje op haar knieën invallen. Het was niet m'n bedoeling om tegen haar uit te vallen, maar ik liep naar haar toe en zei: 'Vooruit, doe niet zo onnozel. Kom overeind.' Ze viel hele-

maal stil. Ze heeft urenlang niks gezegd.

Maar dat kan Kay zich natuurlijk niet herinneren.

Zeker achteraf, en als ik zo naar dit portret van Drysdale zit te kijken, zie ik wel dat Hazel haar zachte zijde had. Ik denk dat het haar onelegante gedrag was waar ik niet tegen kon. Van de zweetplekken onder haar armen, bijvoorbeeld, kreeg ik een pesthumeur. De manier waarop ze hout hakte irriteerde me. Ik denk dat ze houthakken leuk werk vond. Ik kwam een keer onverwacht thuis terwijl ze bezig was ijs voor de ijskast het huis in te slepen - het was kort na de oorlog. De ijsboer scheen er geen punt van te maken; hij liep achter haar aan uit te rekenen hoeveel hij terug moest geven. Op de een of andere manier maakte het haar minder aantrekkelijk in mijn ogen, ik weet niet waarom. En dan natuurlijk die keer dat ze die slang doodmaakte in het strandhuisje dat we een keer met Kerst gehuurd hadden. Ik deed toevallig het deksel van het vuilverbrandingsoventje open - lag daar zo'n zwart beest, met de kop ingeslagen. ‘Hij zat onder het huis,’ was haar verklaring.

Het was een huisje met twee verdiepingen, een kale planken vloer. Er stond een primusbrander, en achter was een toilet van asbest. Dat vond Hazel niet erg. Integendeel, tegen de tijd dat we weer weg moesten was ze down. Ik moest in de stad zijn vanwege m'n werk.

Ik kom erop door het schilderij. Het was rond die tijd dat Hazel door het huis begon te lopen in alleen maar een onderjurk. En op blote voeten. De jurk op het schilderij lijkt op een onderjurk. Ze ging zo zelfs vuil verbranden achter het huis.

Ik weet het niet.

‘Goedenmiddag, mevrouw!’ zei ik vaak, wanneer ik de keuken binnenkwam. Geen topopmerking misschien, zeker niet naar eigentijdse maatstaven, maar dat was, mijn manier om m'n genegenheid te tonen. Ik denk dat Hazel dat wel begreep. Soms zag ik ook dat ze geroerd was.

Ik vermeld dit om te laten zien dat ons huwelijk niet alleen maar bestond uit muggezifterij en geruzie. Toen het tot me doordrong dat ze vertrokken was, heb ik hele nachten in de woonkamer gezeten met het licht uit. Ik ben tandarts. Je kunt je als tandarts geen trillende handen permitteren. Het verhaal deed al snel de ronde. Pas de laatste tijd, afkloppen, begint de praktijk weer enigszins redelijk te lopen. Verklaart dit ook maar bij benadering waarom ze is weggegaan?

Niet echt.

Om op het schilderij terug te komen: Drysdale heeft de vliegen

weggelaten. Ongetwijfeld wilde hij niet dat Hazel met haar hand wapperde, of dat ze over haar gezicht kropen. Toch is het een ernstige omissie. De waarheid wordt geweld aangedaan om een aardig schilderij te krijgen, of een aardige ‘compositie’. Ik ben in dat soort contreien geweest - en het barst er van de vliegen. Het zijn niet per definitie bacillendragers, ‘rimboe-vliegen’ worden ze geloof ik genoemd, maar je wordt er horendol van. Hazel heeft natuurlijk alles zonder veel heisa geaccepteerd. Ze trok zich niks aan van de hitte of de vliegen.

Het was op een kampeervakantie. We hadden zo'n gestreepte strandtent in de vorm van een klok. Ik dacht toentertijd dat dat wel eens praktisch zou kunnen blijken te zijn - zichtbaar vanuit de lucht - in geval we vermist zouden raken. Nu gaat het hierom. Hoewel ik nooit de kleuren en de verscheidenheid aan steensoorten die ik daar gezien heb zal vergeten, heb ik geen enkele behoefte om er nog eens naar terug te gaan, geen enkele. Dat realiseerde ik me op een nacht. Ik stond een meter of wat voor de tent, en opeens liepen me vanwege de holle, donkere hemel en de stilte om me heen de rillingen over de rug. Ik voelde me verloren. Het tartte elke logica. En overdag bood het struikgewas, dat laag en doornachtig is, geen enkel soelaas (ik wilde zeggen ‘toonde geen enkel mededogen’). Het was stinkend heet. Toch voelde Hazel zich in haar element, zozeer dat ze geen enkel belang in haar omgeving leek te stellen. Ze gedroeg zich alsof ze er deel van uitmaakte. Ik voelde dat we bezig waren uit elkaar te drijven, alsof ik daar niet thuishoorde, zeker niet met haar. Ik voelde me buitengesloten. Mijn vergissing was dat ik dacht dat het een voorbijgaande fase was, bijna een vorm van indolentie wat haar betrof.

Een ongelukkig voorval deed de zaak geen goed. We zochten een goeie plek om de tent op te zetten. ‘Nog niet. Nee, daar niet,’ zei ik steeds maar - hoofdzakelijk tegen mezelf, want Hazel liet me maar kletsen en zei amper een woord. Uiteindelijk vond ik een goeie plek. In het donker onderscheidde ik een boom. We kropen in onze slaapzakken. Na middernacht werden gewekt door een verschrikkelijk lawaai en lichten. De kinderen begonnen alle twee te huilen. Ik had de tent opgezet pal naast de spoorlijn Adelaide-Port Augusta.

Vijfendertig, veertig kilometer benoorden Port Augusta ben ik omgekeerd. Ik kon niet anders. Het was alsof we bezig waren ons verstand kwijt te raken. We zijn daar ergens in de buurt zelfs nog een veedrijver tegengekomen. Hij was afgestegen en langs de kant van de weg bezig thee te zetten. Toen ik vroeg waar z'n schapen waren, of de koeien, maakte hij een wuivend gebaar met z'n hand. Om de een of

andere reden amuseerde dat Hazel. Ze ging op haar hurken zitten. Ik zie nog altijd de uitdrukking op haar gezicht, onnozele gans.

De man zei niet veel. Wel bood hij ons een kop thee aan. ‘Toe nou,’ zei Hazel, terwijl ze lachend naar me opkeek.

Hazel en haar rare kronkel - ze wist dat ik terug wilde. De veedrijver, een man met tact, pookte wat met een stok in het vuur.

Ik zei: ‘Neem jij maar als je wilt. Ik ben in de auto.’

Dat is alles.

Ik herinner me de veedrijver als iemand met een mager gezicht en een khaki hoed op, niet erg spraakzaam, met stoffige laarzen. Hij is schimmig. Is het hem? Ik weet het niet. Hazel - het is Hazel en dat stomme landschap dat alles overheerst.

De benedenverdieping van het geluk

Loh Houbein*

(Vertaling Arnan Oberski)

Juist toen een miezerig, lauw en besluiteloos herfstregenbuitje begon neer te dalen, constateerde hij dat hij langs de grote supermarkt Woolies schuifelde. Muziek, licht en mensen stroomden uit de gapende voorkant in een vlaag warme lucht van de air-conditioning, vermengd met de geur van gebraden kip. Hij bleef staan en kamde verstrooid zijn baard met zijn vingers. Hij hield niet meer van de regen zoals vroeger. Tegenwoordig sloeg die op zijn botten.

'Manfred ouwe jongen,' zei hij in zijn hoofd tegen zichzelf. Hij hield er niet van dat mensen hem kortweg Fred noemde. Fred kon iedereen zijn. Of een onbelangrijk iemand. Je moest er voortdurend op letten dat de mensen niet vergaten je bij je eigen naam te noemen, terwijl hij zich toch nooit anders had voorgesteld. 'Manfred ouwe jongen, deze regen is het teken dat je wat boodschappen moet doen.'

Over het algemeen waren mensen ongevoelig voor tekens. In feite kon hij zich niet herinneren dat er ooit iemand naar zijn uitleg over tekens in het dagelijks leven had geluisterd, anders dan onbeleefd ongeduldig of met geprikkelde minachting. Dat waren de Freds! Allemaal. Kudde schapen. Bleven nooit stilstaan bij de krachten om hen heen. Niet dat hij wilde *horen* dat hij gelijk had... hij kon de waarheid alleen aan, als het nodig was.

De regen miezerde door. De mensen liepen in twee bogen om hem heen, als verkeer dat om een boom wordt geleid die te heilig is om te vellen. Hij observeerde hun hoffelijkheid enige tijd, waarna hij met de menigte naar binnen liep. *Hier* konden ze niet om je heen lopen zonder je aan te raken. Te weinig ruimte! Het was afgeladen.

* *Lolo Houbein werd geboren in Hilversum*, 1934, *en emigreerde in* 1958 *naar Australië, waar ze na tal van baantjes en een moeizame periode van culturele en taalkundige acclimatisering afstudeerde in Australische literatuur en antropologie. Ze schreef een roman* Walk on Barefoot Road (1988*) en een autobiografie* Wrong Face in the Mirror (1990), *waarvan een Nederlandse versie al in* 1988 *verschenen was bij Uitg. Balans, onder de titel 'Vreemdeling in de spiegel' (zie de bijdrage van Malou Nozeman in* Essay). *Bovenstaand verhaal komt uit haar tweede bundel verhalen* The Sixth Sense (1992).

Leuk om met zo veel mensen in het heldere licht te lopen terwijl de muziek als regen uit het plafond in je oren druppelde... *Greensleeves...* nee, *The Great Pretender* misschien... het waren natuurlijk oude liedjes die ze in een nieuw jasje hadden gestoken ... mooie warme truien voor de speciale prijs van vijf dollar ... moest dat als wens aan de Kerstman doorgeven, want de zomers werden kouder. Dat was ook een teken! Dat had iemand een avond na het eten in het Centrum uitgelegd. Wat een werkelijk wonderlijke wereld is dit toch. Maar de gewone Freds op straat letten daar niet op.

Manfred stond weifelend tussen de herenmode en de fantasiekaarsen, en wachtte ingespannen op een teken dat hem vertelde waar hij nu heen moest gaan.

'Doorlopen, zatlap,' zei iemand in de buurt. Manfred tuurde om zich heen. De vernederende manier waarop mensen tegenwoordig met elkaar omgingen, vormde een voortdurende bron van verdriet voor hem. Ondoordacht en zonder naastenliefde voor hun medemens, noemde hij dat. Het was onvergeeflijk.

Een plotselinge golf winkelende dames dreef hem naar de roltrap en met een zucht van opwinding liet hij zich de benedenverdieping in zakken, waar de heerlijke geur van gegrilde kip uit opsteeg. Terwijl hij afdaalde, waarbij hij heel rechtop stond en een hand losjes op de rubberen rolleuning liet rusten, raakte zijn blik verstrengeld in een uitgestrekt web van zilveren spaken en draden aan de voet van de roltrap. De muziek, het glimmende zilver en de moeiteloze voortgang, in combinatie met de rijke geuren van het eten en de vrolijke babbelstem van de menselijke massa als geheel tijdens de aankoopbezigheden... Manfred wist precies dat de tekens hem van de ene verrukking naar de andere zouden voeren, want de hele atmosfeer vertelde hem dat dit de benedenverdieping van het geluk moest zijn!

Toen hij het grote zilveren web naderde en van de roltrap afgleed, zeiden zijn ogen hem dat hij een keuze moest maken tussen een mandje en een karretje. Hij koos voor een mandje, hing het aan zijn linkerarm en schreed luchtig het eerste van de vele gangpaden in, opgebouwd uit rekken met verpakte voedingswaren. De hele regenboog lag er, verknipt tot etiketten en opgeplakt op flessen, blikken, pakjes en zakjes, met heerlijke, levensgrote foto's van de vrijgevigheid van de natuur. De natuur was gul. De natuur was goed voor je. Hij veegde zijn mond af met zijn hand, en zijn hand aan zijn wollen jas.

Stel je de mensen voor die een zo groot gezin hadden dat ze van elke plank iets nodig hadden. Manfred was vroeger meermalen geze-

gend geweest met een gezin. Maar gewoonlijk met één tegelijk. Nu was dat allemaal voorbij. Toch was iemand met herinneringen een gelukkig mens.

De muziek ging over op een wals. Manfred voelde hoe deze zijn bloedvaten binnengleed, samensmolt met zijn bewegingen en naar zijn hoofd steeg. Hij pakte de mand met zijn ene hand; de andere begon op het ritme te bewegen, van plank naar mand naar plank, in driekwartsmaat:

sinaasappelthee
je voor ma ...
- één pak
ingelegde vis
je voor pa ...

sinaasappelthee
je voor ma...
- één pak
ingelegde vis
je voor pa...
- één pot
- één blikje ananastractatie voor ouwe Stan -
- één doos crispy corn voor sukkelige Pete -
- één blik rundvlees en één met bieten voor
pretentieuze Mary met haar koude zomersalades -
- één zakje pepermuntjes voor Manfred, ouwe jongen -
- en één vruchtentaartje met roze suikerglazuur voor IEDEREEN!

Hij beëindigde zijn schuifelwals langs de rekken toen de muziek ophield. Plotseling, toen hij de laatste hoek om ging waar dierenvoeding uitgestald stond, was er een kassa. Overal vandaan kwamen vrouwen met volgeladen wagentjes. Hij raakte ingesloten, zodat hij zich ineens midden in een rij bevond.

Manfred werd heel boos. Ze probeerden je stiekem die kassa op te dringen! Die had er niet gestaan toen hij zich zigzaggend een weg baande van het ene gangpad naar het andere. Maar ze konden je *nergens* voor laten betalen zolang je aan deze kant bleef. Dat was de wet in dit land! Hij kende zijn rechten. Je mocht *alles* van de rekken pakken om te bekijken. Daar zijn supermarkten voor. En als je vond dat iets er niet leuk uitzag, kon je het weer terugzetten. Ze konden je niet dwingen iets te kopen... niets... helemaal niets...

Manfred zette zijn volgeladen mandje op de tegelvloer en maakte de knopen van zijn jas los. Het was veel te warm in dit soort winkels. Nu nog maar één vrouw voor hem, en het belletje van de kassa klingelde als een kerkklok die zondaars opriep tot berouw. Hij keek om zich heen, op zoek naar een teken.

De vrouw achter hem hield drie blikken tegen haar borsten geklemd.

‘U heeft niet zo veel,’ merkte Manfred op.

De vrouw trok een vijandig scherm over haar ogen, onder haar kunstmatige wenkbrauwen. Manfred voegde er snel aan toe: ‘U mag vóór mij. Ik heb nogal veel,’ en wees naar het mandje. Ze liep in een cirkel om hem heen alsof hij een put in het wegdek was, waarbij haar blik gefixeerd bleef op de open neuzen van zijn schoenen.

Nu stond er een lief meisje achter hem; ze wiegde een brood in haar tedere arm.

‘Jij ook,’ zei Manfred en stapte met een zwierig handgebaar opzij om haar voorbij te laten. Een oprechte glimlach kwam hem tegemoet en hij zwol van trots om de moeiteloze eenvoud van een goede omgang met mensen van elke rang en stand.

‘En u ook, mevrouw,’ psalmodiëerde hij tegen de vrouw daarna. En de volgende...

Ogen begonnen in zijn rug te prikken. Hij draaide zich om en zag dat het meisje achter de kassa naar hem keek terwijl zij de aankopen van de door hem begunstigde vrouwen aansloeg.

‘Sorry schatje,’ zong hij haar met stralende ogen toe, ‘ik ben iets vergeten.’

‘Wat zoekt u?’ vroeg het meisje kortaf.

‘Ik moet wat brandspiritus in een klein flesje hebben. Kon het in de rekken niet vinden. Heeft u dat?’

Ze wees met priemende vinger naar het eind van de rij rekken en Manfred vluchtte langs de verstarde vrouwen het aangegeven gangpad in en aan het andere eind eruit. Daar stond nog een kassa met nog een meisje en een rij vrouwen. Hij stoof hen allemaal voorbij, hield zijn lege handen op naar het meisje achter de kassa en riep joviaal:

‘Sorry schatje, kon niet vinden wat ik zocht!’

‘Oké,’ riep zij terug en wierp hem een zorgeloze glimlach toe terwijl hij zich naar buiten werkte achter een dikke klant.

Manfred rende bijna het zilveren web van winkelwagentjes in voordat hij zich weer op de roltrap bevond, omhoog.

Rechtop en met zijn hand losjes op de leuning liet hij het panorama van de benedenverdieping onder zijn ogen vandaan glijden, tot hij bovengekomen, en net voordat zijn uitzicht verloren ging door het naderende plafond, zijn volle mandje bij de kassa aan de andere kant ontwaarde. Juist op dat moment duwde een vrouw het opzij met

haar bruinleren laars. *Zij* is pas een echte Fred, diagnostiseerde hij. Vlagen gebraden-kipwasem achtervolgden hem naar boven. Manfred slikte moeilijk en droog toen hij zijn mandje uit het oog verloor en weer op de begane grond aankwam. Hij knoopte zijn jas dicht, ter voorbereiding op de kilte buiten.

Maar toen hij vanuit de muziek en het licht en het gedrang van de menigte en de warme lucht van de air-conditioning buiten op straat kwam, scheen de zon.

'De natuur is goed,' zei Manfred in zijn hoofd tegen zichzelf. En toen besloot hij dat er momenten zijn dat je niet naar tekens hoeft uit te kijken om er achter te komen wat je het beste kan gaan doen. Hij richtte zijn schreden naar het Centrum om te zien wat de gezegende Heilssoldaten vanavond te bikken hadden. 'De melk der menselijke goedheid kent geen einde,' mijmerde Manfred tijdens het overdenken van zijn dag.

Terwijl hij in het late zonlicht liep te drentelen, ontweken de mensen hem in achtvormige kringetjes. Maar zich zalig nergens van bewust liep hij verder, voortgedreven door een zeurende honger en boordevol gratis bemachtigd geluk dat de Freds nooit zouden begrijpen.

'Als ze eens wisten wat ik van de tekens weet,' bedacht hij schemerig, zoals zo vaak als het donker begon te worden, 'dan zouden zij ook gelukkiger zijn.' Soms was dat zijn laatste gedachtengift aan de mensheid voordat hij in slaap viel.

'Hij heeft het stopteken kennelijk niet gezien,' zei de agent tegen de ambulancebroeders op de kruising. Ze keken gezamenlijk neer op het gekreukelde lichaam in de oude wollen jas, bijeengehouden met een veiligheidsspeld. 'Kuierde maar door ... zeker zijn hoofd er niet bij.'

'Al die ouwe zwervers zijn taai,' merkte een van de broeders op terwijl hij behendig de draagbaar vastgespte. 'Hij haalt het hoogstwaarschijnlijk wel.'

'Maar waarvoor zou ie?' zei de agent, die geen antwoord verwachtte.

Het verkeer van het spitsuur werd om Manfred heen geleid zoals om een gevelde boom die het uitzicht op de rest van de straat belemmert.

De val van de wilde kat
Mudrooroo[*]
(Vertaling Peter Out)

Languit ligt ze in de zon. Haar huid is goudbruin. Echt een stuk. Lang en slank en met kleine, stevige borsten, omspannen door de stof van haar witte badpak. Ik besef dat de bajes mijn sexuele driften niet heeft gedood.

Ik kan niet zien of ze me opgemerkt heeft vanachter haar grote zonnebril, dus steek ik een sigaret op en bedenk wat ik zeggen kan om haar aandacht te trekken. De muziek van de zee zorgt voor passende begeleiding, een koel geluid met een bonkende baslijn. Ik gooi mijn sigaret weg en plof neer, maar weet niet hoe ik moet beginnen. Ze ligt doodstil. Ik sla haar gade en fantaseer dat ze een prinses is, ergens aangespoeld op een onherbergzaam strand, en ik ben de held die haar nu gaat redden. Kan het banaler? Het is gewoon een halfnaakte meid die op het strand ligt te slapen, nog geen uur lopen bij de bajes vandaan.

Ik doe mijn schoenen uit, mijn sokken, mijn jas, die belachelijke stropdas, het goedkope overhemd en ga een meter verderop liggen. Het wordt wat vervelend na een tijdje.

Ik zeg:'Hallo!'

Geen antwoord.

'Ben je dood soms, of alleen in trance?'

Ze beweegt.

Ik zeg weer 'Hallo' en ze tilt haar hoofd op om naar me te gluren vanachter de vermomming van haar donkere bril. Ze komt overeind en steunt op haar elleboog. Ze moet nu toch nota van mij nemen. Ze

* *Mudrooroo Narogin (Narogin, W. Australië*, 1938) *debuteerde met een kort verhaal in* 1960 *onder de naam Colin Johnson, maar verkoos later een naam die recht doet aan zijn* aboriginal heritage. *Bovenstaand fragment is hoofdstuk* 4 *uit zijn roman* Wildcat Falling (1965), *over een half inheemse jeugddelinquent die moeilijk kan kiezen tussen de vertrouwde zelfkant en het perspectief van zelfstudie in de gevangenisbibliotheek. Mudrooroo geldt als de voornaamste stem van de* aboriginal-*literatuur in het Engels. In 1992 is een van zijn romans in Nederlandse vertaling verschenen bij uitg. In de Knipscheer, onder de titel* 'Hoe het einde van de wereld te verdragen: een recept van Dr. Wooreddy'.

zou het type kunnen zijn dat interesse toont. Dat komt soms voor, maar de meesten steken geen vinger uit, al zou ik erbij neervallen. Als ik haar niet aansta kan ze altijd nog ergens anders gaan zitten, maar waarom zegt ze niets?

De stilte werkt op mijn zenuwen. Soms heb ik het gevoel dat ik met iemand wil praten om duidelijk te maken hoe ik erover denk. Natuurlijk begrijpen ze er toch nooit iets van. Meestal word ik al na een paar woorden onderbroken, maakt niet uit wat ik zeg, dan beginnen ze met stompzinnige raadgevingen en ik word alleen maar koud van binnen. Toch bezit ik nog een greintje hoop dat op een dag iemand luistert en me bijna begrijpt.

Ze zegt ‘Hallo’, maar het klinkt kil.

Ik zeg: ‘Mooie dag voor het strand.’ De standaard-clichés zijn oké om mee te openen.

‘Heerlijk,’ zegt ze.

Ze klinkt ontwikkeld en ik moet haar laten merken dat haar type geen indruk op me maakt.

‘Heerlijk, als je alle tijd hebt om lekker te luieren,’ zeg ik. ‘Zonder zorgen aan je kop.’

‘Heb jij die dan niet?’ vraagt ze. ‘Fijn voor je.’

‘Zo fijn is dat ook weer niet,’ zeg ik. ‘Ik ben een van die zeer langdurige, zeer onbemiddelbare werklozen. En ook geen rijke familie om op te teren.’

‘Wat een pech,’ zegt ze, kijkt even op haar horloge en begint met een handdoek het zand van haar benen te slaan.

Ik kan zien dat ze op het punt staat overeind te komen en weg te gaan.

‘Sorry, dat ik zo'n zeurkous ben,’ zeg ik. ‘Ik had voor de verandering gewoon eens zin om tegen een ander te praten in plaats van tegen mezelf.’

Ze houdt haar handdoek stil en biedt me een verholen glimlach.

‘Ik ken het. Ik ben mezelf ook wel eens beu.’

Ik word opeens kwaad. Alsof zo'n wicht zou kunnen begrijpen hoe ik me voel.

‘Wat snap jij er nou van? Jíj komt toevallig niet net uit die klere-gevangenis.’

Als ze er toch vandoor gaat, kan ik net zo goed even indruk maken. Ik wacht op een geschrokken, verbaasde blik, maar naar haar blik te oordelen had ik net zo goed kunnen zeggen dat ik zojuist een onschuldig boottochtje op de rivier heb gemaakt.

‘Zo, nou kan je naar huis rennen en vertellen dat je een echte bajesklant hebt ontmoet, in levende lijve.’

‘Daar zullen ze versteld van staan,’ zegt ze en onderdrukt een lichte geeuw. ‘Hoe lang heb je gezeten?’

‘Achttien maanden deze keer. Inbraak en insluiping.’

Ze vertrekt geen spier.

‘Het klinkt alsof je het gewend bent. Hoe lang nog voor je weer zit?’

Ik haal mijn schouders op. ‘Wat maakt het uit?’

‘Zo erg kan het dus niet zijn, zo te zien,’ zegt ze.

‘Het doodt de tijd.’

‘Wat doe je er dan?’ vraagt ze. ‘Behalve stenen hakken en opscheppen over wat je uitgehaald hebt?’

‘Oh..., eten, slapen, elkaar geile verhalen vertellen, boekjes lezen, naakte vrouwen uit de bladen knippen. Die moeten je helpen om opgewonden te raken.’

‘En winden ze je op?’

‘Meestal wel. Maar het was toch vooral stierlijk vervelend.’

‘Is dat alles wat je er hebt uitgevoerd?’

‘Ik moest de bibliotheek aanvegen en smokkelde dan boeken mee naar buiten. Hele zware kost - klassieken, psychologie. En van die halfreligieuze boekwerken om je intellect mee te steriliseren. In het gedeelte voor het personeel hielden ze het beste achter slot en grendel, maar ik kreeg het slot open. Een gozer smokkelde een olielampje voor me naar binnen en ik drapeerde mijn dekens zo dat de bewaker het licht niet kon zien. Ik las de hele nacht.

‘Wat vond je van die psychologie?’

‘Heel wat, ik leerde dat ik manisch-depressief was, neurotisch, psychotisch, schizofreen - de hele mikmak.

Ze lijkt geïnteresseerd. Ik heb haar aan de haak.

‘Hoe lang heb je op school gezeten?’ vraagt ze.

‘Ik ben maar een paar jaar naar een gewone school geweest,’ vertel ik haar. ‘Daar heb ik de kunst geleerd de tirannie van de kudde te overleven. Toen werd ik voor diefstal opgepakt en naar een tehuis gestuurd waar ik me in eenvoudige criminele technieken bekwaamde en die weerzinwekkende, christelijke naastenliefde leerde overleven. In de Noongar-kampen heb ik geleerd me op geen enkele manier te laten gebruiken en om iedere schijnpoging tot lotsverbetering van de inboorling te saboteren. Ik heb er ook leren omgaan met seks en alcohol, in hun meest rauwe vorm. In de bak ben ik afgestudeerd in on-

tucht en ik heb er de laatste illusies over het leven overwonnen. Nu weet ik dat hoop en wanhoop even absurd zijn.'

'Is er nog wat anders?' vraagt ze.

Ik haal mijn schouders op. 'Excuses, neem ik aan. Ik beschik nog steeds over voldoende intelligentie om voor mezelf excuses te bedenken. Ik kan zeggen dat de gevangenis mijn geest gedeformeerd heeft, dat ik de eerste keer dat ik zat nog een restje kinderlijk vertrouwen had. Of ik kan het aan mijn huidskleur wijten, geboren onder de vloek die op Cham rust en meer van dat soort onzin.'

Ze lijkt me nu wat aandachtiger aan te kijken.

'Misschien heb je door dat ding op je neus niet kunnen zien dat ik een kleurling ben.'

'Het is niet duidelijk te zien, nee, behalve aan je manier van bewegen. Soepeler dan een blanke jongen. Ik zou je misschien voor een Mexicaan hebben versleten. Of een Zuideuropeaan.'

'Mijn moeder was een halfbloed,' zeg ik haar, 'maar mijn vader was blank. Hij was goudzoeker. Ik ben op de goudvelden geboren. Herinner me er niet veel van, behalve dat het leuk was. Toen hij stierf ging moeder naar de tarwestreek. Ze dacht dat we daar meer kans zouden hebben, maar het maakte geen enkel verschil.

Een gespierd reddingsbrigade-type loopt langs het water. Haar ogen volgen hem. De teef luistert niet eens naar me, niet dat ik verwacht had dat ze belangstelling zou hebben.

'En wat ga je nu doen?' vraagt ze opeens. 'Ik bedoel, ik neem aan dat je iets zal moeten doen tussen deze en de volgende keer dat je zit.'

'Tuurlijk,' zeg ik. 'Dronken worden, een paar jukeboxen volgooien, met een paar meiden aan de rol tot het geld op is dat ik in de bak heb verdiend.'

'En wat dan?'

'Het zou me verbazen als ik er zo lang uit zou blijven.'

'Bedoel je dat je nu al plannen hebt voor een klus?'

'Ik maak nooit plannen. Ik zie wel hoe het leven zich aandient.'

'Maar ze kunnen je er toch zeker niet ingooien als je niet eerst opzettelijk de wet hebt overtreden.'

'Jij snapt er echt geen bal van,' zeg ik haar. 'Ze maken de wet zo dat gasten als ik hem wel moeten overtreden, wat we ook doen, en jullie types, jullie lukt het niet eens 'm te overtreden, zelfs al zou je wíllen.'

'Hoe bedoel je?' vraagt ze.

'Allereerst leer je de enige vrienden die je hebt in de gevangenis

kennen en als ze ons buiten met elkaar zien praten worden we al opgepakt voor omgang met criminelen.'

'Wat weerhoudt je ervan om gewoon werk te zoeken?'

'Heel veel,' zeg ik. 'De absolute absurditeit van die baantjes om te beginnen - jezelf een ongeluk werken in een of andere gemechaniseerde rattenkooi. Nee dank je.'

'Dus je hebt nooit geprobeerd werk te vinden?'

'Natuurlijk wel, maar ik had geen schijn van kans. Wie wil er nou een luie inboorling als-ie zo'n flinke, veelbelovende spaghetti-vreter kan krijgen? Na een paar pogingen heb ik me teruggetrokken. De gevangenis was mijn enige kans op drie maaltijden per dag en een fatsoenlijk bed.'

'Weet je,' zegt ze. 'Jouw probleem is dat je wel hersens hebt, maar geen lef.'

Dit komt aan. 'Denk je echt dat er geen lef voor nodig is om terecht te komen waar ik nu zit?'

'Heb je lef nodig om opgepakt te worden zodat je kan teren op de belastingcenten van een ander?'

'Ik heb nooit geprobeerd opgepakt te worden,' zeg ik, 'dat wil zeggen, nóg niet. Maar jij zult, denk ik, ook niet vinden dat er lef voor nodig is om een auto te stelen en hem dan voor het politiebureau achter te laten.'

Ze lacht. 'Dat kun je lef noemen, ja.'

'Ik kwam er zonder kleerscheuren van af en net zo bij een paar andere dingen. Bij de jongens heb ik me aardig omhoog gewerkt.'

'Ik snap het,' zegt ze. 'Van verstoten inboorling tot populaire supernozem. Een succesverhaal.'

'Zeker.'

'En nu je de maatschappelijke ladder tot op deze duizelingwekkende hoogte hebt beklommen, wat nu?'

'Maakt het iemand wat uit?' Iets wat ik altijd zeg als vragen me beginnen te vervelen.

'Die jongens van je misschien. Het lijkt me dat ze blij zullen zijn je terug te zien.'

Ik haal mijn schouders op. 'Het was reuze leuk om met ze op te trekken totdat ik een van de leiders werd. Ze keken tegen me op omdat ze geen hersens en geen ideeën hadden en nu hangen ze me de keel uit.'

'Nou, als je lef hebt, geef ze dan op en begin opnieuw.'

'Ben ik te oud voor,' zeg ik.

‘Hou oud?’ vraagt ze.

‘Negentien.’

‘Zo oud als Methusalem bijna.’

‘Te oud om nog te lachen of te huilen. Zo oud dat mijn botten er zeer van doen.’

‘Komt omdat je helemaal niks uitvoert,’ zegt ze. ‘Wat jij nodig hebt is een zwembroek en dan de zee in, over het strand rennen en in de zon liggen.’

‘En dan,’ zeg ik, ‘gloort er een nieuwe toekomst, komt er een vulkaan van nieuwe hoop tot uitbarsting?’

‘Dat ligt aan jezelf,’ zegt ze.

Ik voel de oude bittere smaak van wrok in mijn mond. Het ligt nooit eens aan hen. Alles ligt aan ons. De uitgestoten stoffelijke resten in de kampen aan de rand van de stad. Luie, ondankbare armoedzaaiers, die weigeren mee te werken, zich niet aanpassen, zelfs voor de toeristen niet doen alsof. Besmette nazaten van de berooiden die hun hopeloze toestand uitkotsen door middel van kleine misdrijven. Mijn woedende blik drukt samengebalde haat uit. Ik wil die gladde blanke arrogantie vermorzelen met een paar hatelijke steken, maar kom niet op de juiste woorden.

‘Jij kan het natuurlijk weten,’ zeg ik. ‘Jij hebt, denk ik, al zo vaak honger en kou geleden, in angst gezeten. Dus volg ik jouw raad op en ga ik bij de reddingsbrigade, misschien leren ze me zwemmen zodat ik mezelf kan redden.

Ze kijkt even op haar horloge.

‘Het spijt me,’ zegt ze, ‘maar ik moet er vandoor. Ik heb een afspraak over een half uur.’

‘Een belangrijke afspraak met een golfbal, zeker.’

‘Geen golf,’ zegt ze. ‘Ik ben een arme ploeterende student aan de universiteit.’

‘Wat studeer je?’ vraag ik.

‘Psychologie, toevallig.’

‘Jij schopt het nog ver,’ zeg ik, ‘alles wat jij aanpakt wordt een succes, zelfs een neurotische bajesklant op het strand.’

‘Zeg, wacht eens even,’ protesteert ze goedgehumeurd, ‘wie zat er zo nodig om een gesprek verlegen?’

‘Ik had het eigenbelang moeten ruiken toen je me niet afpoeierde. Nu je de citroen zo'n beetje hebt uitgeknepen heb je het wel gezien.’

‘Je moet het zelf weten,’ zegt ze, ‘maar voor het eigenbelang zit er nog genoeg sap in de citroen om het interessant te maken.’

‘Dat meen je niet,’ zeg ik.

‘Je kunt erachter komen of ik het meen,’ zegt ze. ‘Kom morgenmiddag naar de cantine van de universiteit en je kan een paar van mijn vrienden ontmoeten. Verandering van spijs.’

Ik ga staan en kijk hoe ze haar truitje en rok aantrekt. Ze geeft een tijd op en vertelt hoe ik het vinden kan. Ik wil zeggen dat ze naar de hel kan lopen, maar op de een of andere manier ben ik mijn drift helemaal kwijtgeraakt. Ze heeft een mooi lijf, een prettige stem en ook wat ik van haar gezicht zie bevalt me. Ze is wel heel wat anders dan die stomme giechelmeiden waar ik altijd mee optrek en misschien loont het de moeite haar nog eens te ontmoeten. Zo'n typische ‘jongen-ontmoet-meisje op het strand-affaire’.

De zon strooit bloed als ze in de zee ondergaat. ‘Nou, tot morgen dan,’ zegt ze. Ze doet haar bril af en haar ogen zijn groot en blauw. Ze is zowat het mooiste stuk dat ik ooit gezien heb, maar ze is even ver van me verwijderd als de grote blauwe hemel.

Kwikstaarten in de maneschijn
Patrick White[*]
(Vertaling Monica Oldenburg)

De Wheelers reden om stipt half zeven bij de Mackenzies voor. Het tijdstip waarop ze besteld waren. Allemachtig, dacht Jum Wheeler. Het had wat geregend en de banden klonken doffer op het natte grind.

Voor het huis van de Mackenzies, het soort dat bekend staat als een Mooi Oud Huis - in koloniale stijl - stond een taxi tussen een paar gombomen die hun best deden om er natuurlijk uit te zien.

‘Nooit gedacht dat Arch en Nora ons nog eens samen met iemand anders zouden uitnodigen,’ zei Eileen Wheeler.

‘Misschien is dat ook nu niet zo. Misschien is het iemand waar ze niet vanaf konden komen.’

‘Of een dringend recept van de apotheek.’

Eileen Wheeler geeuwde. Ze moest niet vergeten medeleven te tonen, want Nora Mackenzie had het nu extra moeilijk.

Maar goed. Ze waren er en de deur stond open, zodat je de lichten binnen kon zien. Zelfs het leven van mensen die je kent, zelfs het leven van Nora en Arch lijkt een fractie van een seconde interessant als je komt aanrijden en er een glimp van ziet door een verlichte deuropening.

‘Daar heb je die juffrouw Cullen,’ zei Eileen.

Want daar was juffrouw Cullen, ze stond in de hal iets te doen met een aktentas.

‘Lelijk wijf,’ zei Jum.

‘Weinig aantrekkelijk heet dat,’ verbeterde Eileen. ‘Arch zou niet zonder haar kunnen. Zij is praktisch degene die de zaak runt.’

Juffrouw Cullen zag er inderdaad heel methodisch uit, zoals ze

* *Patrick White* (1912-1990) *werd in Londen geboren uit Australische ouders, studeerde in Engeland en nam in de oorlog dienst bij de* RAF. *Pas in* 1947 *vestigde hij zich in Australië.. Hij schreef een imposant oeuvre, vooral romans, verhalen en toneel, maar is relatief weinig vertaald in het Nederlands, ondanks de Nobelprijs die hem in* 1973 *ten deel viel.*

daar in de hal van Arch en Nora bezig was smetteloze papieren te sorteren en op te bergen in een nieuwe varkensleren aktentas.

‘Goed figuur,’ moest Eileen toegeven.

‘Maar geen kin.’

‘O, hallo juffrouw Cullen. Het regent niet meer.’

Het licht was te fel als je zo plotseling de hal binnenstapte. De Wheelers knipperden opgewekt met hun ogen. Ze zagen er uit als nieuw.

‘Alles goed, hoop ik, juffrouw Cullen?’

‘Ik heb niets te klagen, meneer Wheeler,’ antwoordde juffrouw Cullen.

Ze klikte de sluiting dicht. Kleine, puntige borsten onder de regenjas. Maar absoluut geen kin.

Eileen deed haar haar goed in de namaak Sheratonspiegel.

Ze was pas naar de kapper geweest en de permanent zat nog te stijf.

‘Nou, dag dan,’ zei juffrouw Cullen.

Toen ze lachte was er een stukje goud te zien, maar discreet, niet meer dan een brug. Daarna drukte ze haar lippen op elkaar en likte ze even heel lief, alsof ze net op een niet onsmakelijk zuurtje had gezogen.

Juffrouw Cullen liep de deur uit en deed die goed maar zachtjes achter zich dicht.

‘Dat was juffrouw Cullen,’ zei Nora Mackenzie terwijl ze de trap af kwam. ‘Ze is de secretaresse van Arch.’

‘Hij zou niet zonder haar kunnen,’ voegde ze eraan toe, alsof ze dat niet al wisten.

Zo was Nora. Eileen vroeg zich af hoe Nora en zij, na Goulburn, al die jaren aan elkaar waren blijven plakken.

‘God, wat is die vrouw onaantrekkelijk!’ zei Jum.

Nora fronste niet echt haar wenkbrauwen, maar rimpelde haar voorhoofd zoals ze dat altijd deed wanneer andermans goede kanten werden bekritiseerd. Zo'n aanval leek haar persoonlijk te raken, deed haar bijna zelfs lichamelijk pijn.

‘Maar Mildred is zo aardig,’ hield ze vol.

Nora Mackenzie vond het belangrijk de werknemers van haar echtgenoot bij hun voornaam te noemen, in een poging hen op te nemen in één grote familie waarvan zij waarschijnlijk als enige zou willen dat die bestond.

‘Ze bracht me soep van kippelevertjes, helemaal uit Balgowlah, die keer dat ik griep had.’

‘En was het lekker, schat?’ vroeg Eileen.

Voor de vorm drukte ze Nora's wang tegen de hare. Nora was bleek. Ze moest niet vergeten aardig tegen haar te zijn.

Nora gaf geen antwoord, maar liet hen binnen in de zitkamer.

Ze zei: ‘Ik denk dat ik de lampen nog maar even niet aan doe. Ze doen pijn aan mijn ogen, en het zit zo rustig in de schemering.’

Nora was *echt* bleek. Ze had ook net twee aspirientjes genomen.

‘Ben je niet lekker, lieverd?’ vroeg Eileen.

Nora antwoordde niet, maar schonk een paar dry martini's in.

Erg waterig, wist Jum uit ervaring, maar het had iets van drank. ‘Arch komt zo beneden,’ zei Nora. ‘Hij moest wat dingen afhandelen, wat brieven die juffrouw Cullen had meegebracht. En toen is hij gaan douchen.’

Nora's handen trilden toen ze de martini's serveerde, maar Eileen herinnerde zich dat dat altijd al zo geweest was.

De Wheelers gingen zitten. Het terrein was zo bekend, dat ze daar niet toe uitgenodigd hoefden te worden, en dat kwam goed uit want Nora had het er altijd moeilijk mee om gasten uit te nodigen te gaan zitten. Nu ging ze zelf zitten, heel wat bedeesder dan haar vrienden. De kussens stonden recht op hun kant.

Eileen zuchtte, oude vriendschap en het eerste vleugje gin gaven haar een nostalgisch gevoel.

‘Het regent niet meer,’ zei ze, en zuchtte.

‘Alles goed met Arch?’ vroeg Jum.

Alsof het hem wat kon schelen. Ze had het ijs in de karaf laten smelten, zodat de cocktail bijna puur water was.

‘Hij heeft zijn kwaaltjes,’ zei Nora. ‘Je weet wel, zijn rug.’

Even zien of ze het hadden durven vergeten.

Nora hield van Arch. Het bracht Eileen in verlegenheid.

Zo fijn voor hen dat ze elkaar ontdekt hadden. Nora Leadbeatter en Arch Mackenzie. Wat een stel saaie pieten. En ze hielden ook nog allebei van het observeren van vogels. Hoewel Eileen Wheeler altijd had geloofd dat Nora zich ertoe had moeten zetten om vogels kijken leuk te vinden.

Vroeger, toen ze nog op Goulburn zaten, kwam Nora wel eens naar Glen Davie om het weekend met Eileen door te brengen. Mijnheer Leadbeatter was een tijdje directeur van de New South Wales-bank geweest. Hij zorgde er altijd voor dat zijn dochter smetteloos papiergeld had. Nora was verlegen, maar beter dat dan niets, en de twee meisjes zaten die zomeravonden vaak op de veranda hun nagels te polijsten

en te luisteren naar de blatende schapen in het veld naast het huis. Eileen leerde Nora hoe ze zich moest opmaken. Nora had eerst geprotesteerd, maar was er toch blij mee.

‘Met je moeder alles goed, lieverd?’ vroeg Eileen, terwijl ze een slok nam van de zielige, waterige gin.

‘Niet echt *goed*,’ antwoordde Nora moeizaam. Want ze was naar Orange geweest voor een bezoek aan haar moeder, die weduwe was en aan de ziekte van Parkinson leed.

‘Je weet hoe het is, schat,’ zei Eileen.

Jum liet zijn as op het tapijt vallen. Het zou beter zijn als die arme idioot van een Arch eens beneden kwam.

‘Ik heb zo het idee dat dat mens, die mevrouw Calloway, niet aardig voor haar is,’ zei Nora.

‘Dan neem je een ander,’ adviseerde Eileen. ‘Het is niet meer zoals vlak na de oorlog.’

‘Je weet het nooit zeker,’ zei Nora. ‘Ik zou het vervelend vinden die vrouw te kwetsen.’

Zoals ze daar in de schemering zat, had Nora Mackenzie de kleur van een mot. Haar gezicht zag eruit alsof ze er krijt op gesmeerd had. En misschien was dat ook wel zo, ondanks die make-up lessen. Ze zat zich de handen te wringen.

Op Goulburn, de nonnenschool die de twee meisjes hadden bezocht, waren Nora's handen altijd erg rood geweest. Niet dat ze thuis hoorden op die school. Het kwam alleen maar goed uit. Nora's handen waren rood en bibberig na het oefenen van een volksdans, 's ochtends vroeg in de vrieskou. Dat was allemaal lang geleden. Eileen had in het begin van haar puberteit de feiten van het leven vernomen. Ze had het een en ander aan Nora proberen te vertellen, maar Nora wilde er niet naar luisteren. O, nee, nee, *alsjeblieft*, Eileen, riep Nora. Alsof een jongen haar arm omdraaide. Ze had van die lange, smekende, fijngebouwde handen.

En die had ze nog steeds. Wringend en wel, zich verontschuldigend. Voor iets dat ze nooit gedaan hadden.

Op dat moment kwam Arch binnen. Hij deed het licht aan, zodat Nora ineenkromp, zelfs bij dit licht dat nauwelijks opviel in de fletsheid van Nora's kamer. Nora zei er niets over, maar glimlachte, omdat het Arch was die de misdaad had gepleegd.

Arch zei: ‘Jullie drinken weer stevig door, zoals gewoonlijk.’

Hij schonk het restje uit de karaf voor zichzelf in.

Eileen lachte haar lach die men op feestjes zo leuk vond.

Jum boog zijn been en zei dat het door Arch en zijn douche kwam dat ze er eentje te veel ophadden.

‘Een beetje alcohol geeft vitaliteit,’ zei Nora lief.

Ze voelde zich altijd ongemakkelijk als de grapjes persoonlijk werden.

Arch kneep zijn lippen op elkaar onder zijn hangsnor, en Jum wist wat er komen zou.

‘Juffrouw Cullen kwam langs met wat brieven,’ begon Arch moeizaam uit te leggen. ‘Ze vond dat die vandaag nog de deur uit moesten. Ik neem 's avonds meestal een douche. In elk geval 's zomers.’

‘De warmte is zo vochtig,’ hielp Nora.

Arch keek in zijn glas. Het leek of hij nog meer opmerkingen zat te bedenken, maar hij kwam er niet mee voor de draad.

Die belachelijke, stomme Air Force-officieren-snor. Dat was het enige wat Arch ooit had gedurfd. De oorlog had hem de moed gegeven een detail te pikken dat niet bij hem hoorde.

‘Die juffrouw Cullen is d'r salaris wel waard, zeker,’ bracht Jum te berde.

‘Ze runt de zaak.’

‘Geen dag ouder dan veertig,’ zei Eileen, die al een beetje begon uit te zakken.

Arch zei dat hij het niet zou weten en Jum maakte een grapje over juffrouw Cullens cul(-de-sac).

De kleine plooien in Nora Mackenzies krijtkleurig voorhoofd kwamen weer terug. ‘Oké,’ riep ze, terwijl ze heel meisjesachtig opsprong. ‘Ik hoop dat het eten een succes zal zijn.’

En ze lachte.

Nora was halverwege haar tweede cursus bij die vrouw van de Chanticleer. Eileen verwachtte dat er avocado's gevuld met garnalen zouden zijn, kip in mornaysaus, en *crêpes Suzette*.

Eileen had gelijk.

Het leek of Arch wat meer autoriteit over zich kreeg nu hij aan het hoofd van de tafel zat.

‘Jullie moeten deze wijn eens proeven,’ zei hij. ‘Hij is erg licht.’

‘O ja?’ zei Jum.

De wijn smaakte naar kurk, maar niemand zei er iets van. De tweede fles, later, was ietwat beter. De Mackenzies lieten het breed hangen vanavond.

Arch zwiepte een paar keer met zijn servet om iets te benadrukken. Hij streek over de punten van zijn snor, die eigenlijk een hazelip

had moeten verbergen, alleen was die er niet. Jum stamde van ver voor de snor, ver, zeer ver.

Arch zei: ‘Ik hoorde vanmiddag een verhaal van Armitage. Er was een man die een grasmaaimachine gekocht had. En hij had problemen met zijn spijsvertering. Eh, hoe ging het ook weer... precies verder?’

Jum was van die kleine bolletjes van het brood aan het maken. Het fascineerde hem hoe groezelig die bolletjes eruit kwamen te zien. Terwijl hijzelf helemaal geen vieze handen had.

Arch kon zich de grap van het verhaal dat Armitage verteld had niet herinneren.

Het was moeilijk te begrijpen hoe Arch een succes van zijn zaak had kunnen maken. Misschien kwam het wel door die juffrouw Cullen, met 'r borsten en al onder de regenjas. Jarenlang had Arch maar wat aangemodderd. Handelsreiziger geweest. In melkcentrifuges. Daarna vertegenwoordiger in een soort nepmachines die openbare gebouwen van ozon voorzagen. De Mackenzies woonden toen in Burwood. Arch bleef maar wat aanmodderen. De oorlog kwam als een godsgeschenk. Arch was uit het goede ondergeschikte hout gesneden. Deed zijn werk plichtsgetrouw. Ging goed om met zijn geld.

Toen, na de oorlog, was Arch plotseling omhooggeschoten, was in de import-exporthandel gegaan. Raar hoe iemand ineens een idee krijgt waar zijn eigen soort stompzinnigheid aan beantwoordt.

De Mackenzies waren naar North Shore verhuisd, naar het huis waar Nora zich soms nog steeds voor geneerde. Ze had het gevoel dat ze zich voor succes moest verontschuldigen. Maar er was ook nog het vogels kijken. Bijna elk weekend gingen ze de bush of de bergen in, of iets dergelijks. Nora voelde zich prettiger in meer sobere omstandigheden. Na een tijdje was ze gewend aan de bandrecorder die ze meenamen. Ze dwong zichzelf die meer te zien als noodzaak dan als dikdoenerij.

Eileen snakte naar een sigaret.

‘Mag ik roken, Arch?’

‘We zijn toch vrienden onder elkaar?’

Eileen antwoordde niet. En Arch haalde een asbak die ze hadden staan voor hen die er niet buiten konden.

Nora liet in de keuken de schotel bonen vallen. Iedereen hoorde het, maar Arch vroeg Jum wat tips over investeringen, wat hij altijd deed als Nora de kamer uit was. Nora had het vage idee dat de effectenbeurs immoreel was.

Toen kwam Nora met de schaal kleine bleke doperwten uit blik.

'Ah! pe-tie pwah!' zei Jum.

Hij vormde zijn volle, nogal vette lippen tot een tuitje, waar de kleine ronde syllaben indrukwekkend doorheen stroomden. Nora vergat haar verlegenheid. Ze benijdde Arch zijn durf in het spreken van vreemde talen. Ondanks haar lessen Italiaans zou ze nooit in het openbaar een woord durven uitbrengen.

'Kun je tegen *crêpes Suzette*?' Nora moest zich gewoon verontschuldigen.

'Heerlijk schat,' glimlachte Eileen.

Ze had honger als een paard. Maar ze was au fond op haar depressiefst.

Wedden dat Nora de *crêpes Suzette* zou laten vallen?

Het kwam door die lange trillende handen, met de turkooizen ring die er te klein en onschuldig uitzag. De Mackenzies zaten nog steeds op het niveau van de halfedelstenen, als in de tijd dat ze verloofd waren.

'Hoe staat het met jullie vogelkijkerij?'

Jum moest zich dwingen, maar hij had per slot van rekening hun wijn opgedronken.

Arch Mackenzie schoof meer naar achteren op zijn stoel, bijna echt op zijn gemak.

'Ik heb een paar nieuwe banden,' zei hij. 'Ik zal ze straks laten horen. Zondag zijn we naar Kurrajong geweest, daar hebben we de klokvogels te pakken gekregen. Ik zal jullie ook de liervogel laten horen. Dat was op Mount Wilson.'

'Hebben we de liervogel vorige keer al niet gehoord?' vroeg Eileen.

Arch zei: 'Ja.'

Met opzet.

'Maar zouden jullie die niet nog een keer willen horen? Het is echt een soort unicum.'

Nora zei dat het gezelliger was als ze hun koffie in de zitkamer dronken.

En Arch haalde de bandrecorder. Hij zette hem neer op de walnoten Queen Anne-salontafel. Het was inderdaad een indrukwekkend apparaat.

'Ik laat jullie de liervogel horen.'

'Het *pièce de résistance*? Kunnen we die niet beter nog even te goed houden?'

‘Zolang kan hij niet wachten.’

Nora klonk bijna zelfvoldaan. Ze hield haar koffiekopje vast en zat vaag door de damp heen te glimlachen. De kinderen die zij en Arch nooit hadden gehad stonden op het punt hun entree te maken.

‘Heerlijke koffie,’ zei Eileen.

Ze was door haar filtersigaretten heen. Ze had zich nog nooit zo ellendig gevoeld. De bandrecorder begon te zoemen. Er was opvallend veel geknetter te horen. Misschien was dat de bush. Ja, dat was het. De bush!

‘Tja, het is echt heel bijzonder hoe jullie er het geduld voor kunnen opbrengen,’ kon Eileen Wheeler niet nalaten te zeggen.

‘Ssst.’

Arch Mackenzie fronste zijn wenkbrauwen. Hij zat voorover gebogen in de antieke stoel.

‘Nu komt het.’

Zijn gezicht had iets tragisch in het fletse licht.

‘Hoor je,’ fluisterde hij.

Zijn hand hielp mee. Commandeerde eigenlijk.

‘Heel bijzonder,’ herhaalde Eileen.

Jum realiseerde zich met een schok dat hij nog maar twee dagen had om de ICI-rechten voor Dinges te regelen.

Nora zat naar haar lege kopje te kijken. Maar liefdevol.

Eileen zag dat Nora een mooie vrouw had kunnen zijn. En ze voelde zich ineens oud, zij die een paar keer op leuke feestjes gestript had. Nora Mackenzie wist daar niets van.

Ergens midden in de bush riep Nora dat het net vier uur was, maar dat ze was vergeten de thermoskan mee te nemen.

Het apparaat zoemde.

Arch Mackenzie zat te luisteren. Hij beet op zijn snor.

‘Er komt zo nog een stukje.’ Hij fronste zijn wenkbrauwen.

‘Schat,’ fluisterde Nora. ‘Zou je na de liervogel even naar de keuken kunnen gaan om de gloeilamp te vervangen. Hij ging stuk toen ik koffie aan het zetten was.

Arch Mackenzies frons werd dieper. Zelfs Nora stelde hem teleur.

Maar ze zag het niet. Ze was zo verliefd.

Het had grappig kunnen zijn als het niet zo zielig was geweest. Mensen waren walgelijk zielig, constateerde Eileen Wheeler, die zo haar intellectuele momenten had. Ze voelde zich ook misselijk. Dat kwam door Nora's *crêpes Suzette* die haar als stenen op de maag lagen.

‘Je ziet wel dat er hier en daar wat loze stukken tussen zitten,’ zei

Arch die opstond toen de band was afgelopen. ‘Misschien kort ik hem wel in.’

‘Hij zou wel een stukje korter kunnen,’ stemde Eileen in. ‘Maar misschien komt ie in zijn geheel natuurlijker over.’

Ben ik een hoe-heet-het, masochist? vroeg ze zich af.

‘Vergeet je de gloeilamp in de keuken niet?’ herinnerde Nora hem nog eens. Heel lief, heel dromerig. Een sliert haar was, slonzig en wel, langs haar witte wang komen te hangen.

‘Ik geef jullie de klokvogels voor zolang ik weg ben.’

Jum maakte een snurkend geluid. Maar hij ging net op tijd rechtop zitten en redde zijn koffiekopje in dezelfde beweging.

‘Ik kan me de klokvogels nog goed herinneren,’ zei hij.

‘Deze niet, hoor. Deze zijn nieuw. Dit zijn de allerlaatste. De beste klokvogels.’

Arch startte de band en liep met grote stappen de kamer uit, alsof hij het de klokvogels zelf wilde laten bewijzen.

‘Dit is een van onze mooiste opnames,’ beloofde Nora.

Ze luisterden alle drie, of leken te luisteren.

Toen zei Nora: ‘Oh jeetje,’ - terwijl ze opstond - ‘ik denk dat,’ - hijgend bijna - ‘de klokvogelband’ - bevend - ‘beschadigd is.’

Het geknetter was inderdaad veel harder.

‘Arch zal het vreselijk vinden.’

Ze schakelde de afschuwelijke machine uit. Met verbazende vaardigheid voor iemand die zo onbeholpen was. Eileen Wheeler dacht even dat Nora Mackenzie de aanstootgevende band ergens in haar boezem zou verbergen. Maar ze bedacht zich en legde hem opzij op een van de overtollige tafeltjes.

‘Misschien ligt het aan het apparaat,’ bracht Jum in.

‘O nee,’ zei Nora, ‘het is de band. Ik weet het zeker. We zullen jullie wat anders moeten geven.’

‘Ik begrijp niet,’ Eileen glimlachte breed, ‘hoe jij, Nora, ooit zo technisch bent geworden.’

‘Als je maar doorzet.’ zei Nora.

Ze hield haar hoofd gebogen, geconcentreerd.

‘Als je iets maar genoeg wilt.’

Ze legde een nieuwe band om de spoel.

‘En we houden echt van onze vogels. Onze zondagen samen in de bush.’

Het apparaat was weer begonnen te ruisen en te zoemen. Nora Mackenzie hief haar hoofd op, alsof ze bezig was de goden aan te roe-

pen. Twee of drie noten vogelzang vielen, verrassend helder en puur tussen het geknetter, recht in de beige en touwkleurige kamer.

‘Dit is er geloof ik een,’ zei Nora, ‘die ik niet eerder heb gehoord.’

Maar ze glimlachte, en luisterde om de vogels thuis te kunnen brengen.

‘Kwikstaarten,’ zei Nora.

Kwikstaarten lieten zich goed opnemen. De vogelzang rolde en jubelde voort.

‘Het moet iets zijn,’ zei Nora, ‘dat Arch heeft opgenomen toen ik bij moeder was. Een paar zondagen is hij er in zijn eentje op uit getrokken.’

Nora had zich misschien wat melancholie gepermitteerd vanwege alles wat ze had moeten missen, als de omstandigheden niet een hoogtepunt hadden gebracht. Daar stond Arch in de deuropening. Bloedend.

‘Die verdomde gloeilamp knapte in mijn hand.’

‘O schat! O *jeetje*!’ riep Nora.

De Wheelers waren beiden gefascineerd. Het bloed druppelde op de beige vloerbedekking.

Wat hadden de kwikstaarten een lol.

Nora Mackenzie wankelde letterlijk naar haar echtgenoot om zich, voorzover mogelijk, over deze hele onprettige toestand te ontfermen.

‘Kom maar mee, Arch,’ kermde ze. ‘We zullen hier direct wat aan doen,’ zei Nora hijgend.

En simpelweg door de deur achter zich te sluiten, was ze erin geslaagd de situatie uit te bannen, alles behalve de druppels bloed op het tapijt.

‘Die arme Arch! Hij bloedde als een rund,’ zei Jum Wheeler met een lach.

Eileen voegde eraan toe:

‘We zullen de kwikstaartjes alleen moeten verduren.’

Misschien was het zo wel beter. Je kon je ontspannen. Eileen begon aan zichzelf te trekken. Haar step-in knelde vreselijk.

De kwikstaarten gingen weer tekeer.

‘Ik lijk wel gek!’ zei Jum. ‘Dat ik naar die achterlijke vogels zit te luisteren!’

Toen lachte er iemand. Op de band. De Wheelers bleven zitten. Stil.

Drie kwart van de fles! Ruis, kraak. *Arch Mackenzie, je kunt er wat van,*

zeg! En weer die schallende lach.

‘Krijg nou wat!’ zei Arch.

‘Maar dat is die juffrouw Cullen,’ zei Eileen.

Het humeur van de Wheelers schoot even snel omhoog, als de noten van de kwikstaarten werden gedempt.

Maar het is hier veel te rotsig en ook al veel te laat. Trouwens, we zijn toch op zoek naar kwikstaarten. En weer klonk daar de lach van Juffrouw Cullen. *Kwikstaarten in de maneschijn*. Arch was minder goed te verstaan, alsof hij naar te veel vogels geluisterd had en hun gewoonten had aangenomen. Ruis, kraak deed het apparaat... *die knoopjes zijn niet om opengemaakt te worden*... liet juffrouw Cullen weten. *O, hou op. Arch!* ARCH! *Zo* SCHEURT *het*! Zo had het genadeloze apparaat bezit van de kamer genomen.

Daar, temidden van het gekraak van takjes en de stank van mieren zaten de Wheelers. Eileen moest denken aan die lange magere Harry Edwards, met zijn knokige polsen, hij had het met haar gedaan achter de schuur. Ze vond het vreselijk in het begin. Uit de opgenomen lach van juffrouw Cullen was alle vrolijkheid geweken. Mechanisch gedoe. Mechanisch. Zo veel leven werd tegenwoordig op de band gezet. Toen ze op een avond laat van een dansfeest buiten de stad terugkwamen, waren de Wheelers tussen de stenen en struiken beland en hadden, wat je noemt, de liefde bedreven; toen ze in de vroege uurtjes opstonden, voelden ze zich verstijfd en opgezwollen.

Als die band nou maar, als ze nou maar wisten hoe die ellendige knop werkte.

Jum Wheeler besloot zijn vrouw niet aan te kijken. In zijn geest begonnen kleine laatjes vol schuldgevoel open te schuiven. Die vrouw in het Locomotive Hotel. Laden en laden vol stinkende rotzooi. Bij het riviertje, tussen graspollen en schapekeutels, had hij, terwijl de zon op zijn jongenshuid brandde, zijn ouverture tot de seks gespeeld. Alleen.

Dit is allemaal goed en wel, zei juffrouw Cullen op besliste toon. *Maar het wordt tijd dat we even praktisch nadenken. Weet je zeker dat we de weg naar de auto terug kunnen vinden?*

Er klonk nog steeds gerommel. Geritsel. Maar daar waren gelukkig de kwikstaarten weer.

‘Ze waren het apparaat zeker vergeten.’

Een enkele kwikstaart strooide zijn sierlijke noten door de bedompte kamer.

‘Alles is in orde,’ liet Nora weten. ‘Hij is gekalmeerd. Ik heb hem

overgehaald wat cognac te drinken.'

'Dat zal hem goed doen,' zei Jum.

Maar Nora luisterde naar die ene kwikstaart. Ze stond in de bush. Luisterend. De noten van het vogellied klaterden neer als een bergbeek of waren gebeeldhouwd uit maanlicht.

'Er is niets zo puur,' zei Nora, 'als het lied van de kwikstaart. Behalve Schubert,' voegde ze eraan toe. 'Een paar dingen van Schubert.'

Ze was zo bedeesd blij dat dit bij haar was opgekomen.

En de Wheelers zaten daar maar.

En weer stond Nora Mackenzie alleen tussen de onverbiddelijke maanverlichte gombomen. Het leek haar dat ze zich misschien wel altijd alleen had gevoeld, zelfs met Arch, al was ze ook dankbaar voor haar eenzaamheid.

'Ah, daar ben je!' zei Nora.

Het was Arch. Hij hield zijn verbonden hand voor zich uit. Nogal stijf. Alsof hij voor de krijgsraad stond.

'Ik heb de kwikstaarten gemist,' zei Nora, terwijl ze haar gezicht naar hem ophief en haar teleurstelling liet zien, als een meisje. 'Je moet die een keer voor me afspelen. Als je tijd hebt. Als we ons kunnen concentreren.'

Of de Wheelers niet bestonden.

En de band had de stilte ontdekt.

Arch mompelde dat ze allemaal maar beter nog wat konden drinken.

Jum vond ook dat dat een goed idee was.

'Een fantastisch idee,' zei Eileen.

Buren

Tim Winton[*]
(Vertaling Michelle de Raaij)

Toen ze er kwamen wonen, vertrouwden de jonggehuwden de buurt niet helemaal. In de straat woonden bijna alleen maar Europese immigranten. Dit gaf het jonge stel het gevoel te gast te zijn in een vreemd land. Links van hen woonde een Macedonische familie. Rechts een weduwnaar uit Polen.

Het huis van de jonggehuwden was klein, maar door de hoge plafonds en de vensters met de kleine ruitjes ademde het de sfeer van een stijlvol zomerhuisje. Vanuit het raam van zijn studeerkamer kon de jonge man achter de daken en de autokerkhoven de vijgebomen zien van het park waar ze hun hond uitlieten. De buren leken op hun hoede te zijn voor de hond, een volgzame collie die altijd verhaarde.

De jonge man en de jonge vrouw hadden hun hele leven in de uitgestrekte buitenwijken gewoond, waar je een goede buur zelden zag en nooit hoorde. De geluiden van spugen, wassen en plassen bij het aanbreken van de dag verrasten hen volkomen. De Macedonische familie schreeuwde, raasde en tierde. Het duurde zes maanden voor de nieuwkomers begrepen dat hun buren elkaar niet aan het vermoorden waren, maar gewoon met elkaar praatten. De oude Pool was het grootste deel van de dag bezig spijkers in planken te slaan, om ze er vervolgens weer uit te trekken. Zijn achtertuin was volgestapeld met sloophout. Er kwam steeds meer hout bij, maar hij gebruikte het niet om er iets mee te bouwen.

Het contact verliep maandenlang stroef. De Macedoniërs schudden hun hoofd over het late tijdstip waarop de nieuwkomers 's ochtends opstonden. De jonge man kreeg het gevoel dat ze het afkeurden dat hij thuis zat om zijn proefschrift te schrijven terwijl zijn vrouw

* *Tim Winton* (*Perth*, 1960) *debuteerde op zijn twintigste met de roman* An open Swimmer *en leeft sindsdien van de pen. Hij was de jongste schrijver die werd bekroond met de prestigieuze Miles Franklin Award* (1984); *Winton heeft zich ontwikkeld tot een specialist in het korte verhaal.*

werkte. Hij keek vol walging toe als het buurjongetje op straat urineerde. Een keer zag hij hem de kat besproeien vanaf het afstapje achter het huis. Het hoofd van het kind werd regelmatig geschoren, om zijn haar dik te laten worden, nam hij aan. Het jongetje stond bij het hek en alleen zijn kobaltblauwe ogen waren te zien; de jonge man werd er zenuwachtig van.

In de herfst haalde het jonge stel de rommel uit de achtertuin en spitte en bemestte de grond terwijl de buren openlijk en bedachtzaam toekeken. Ze plantten prei, uien, kool, spruitjes en tuinbonen en dit bracht de buren er toe naar het hek te komen en raad te geven over de ruimte tussen de planten, over doppen en composteren. De jonge man ergerde zich aan hun bemoeizucht, maar lette goed op wat er gezegd werd. Zijn vrouw was dapper genoeg om over het stekeltjeshaar van het kind te strijken en de grote vrouw met de zwarte ogen en de slagersarmen gaf haar een zak knoflookteentjes om te planten.

Niet lang daarna bouwde het jonge stel een kippenhok. De buren stonden toe te kijken toen het instortte. De Poolse weduwnaar glipte ongevraagd door het hek en bouwde het weer voor hen op. Ze verstonden geen woord van wat hij zei.

Toen de herfst overging in de winter en de vermiljoene zonsondergangen gevolgd werden door een plotselinge, donkere schemering die vergezeld ging van de geur van houtvuren en het gekraai van hanen die het einde van de dag aankondigden, beseften de jonge man en de jonge vrouw dat ze teruglachten naar de buren. Ze boden kool aan en kregen grappa en brandhout. De jonge man werkte gestaag verder aan zijn proefschrift over de ontwikkeling van de twintigste-eeuwse roman. Hij kookte voor zijn vrouw en luisterde naar haar verhalen over excentrieke patiënten en incompetent ziekenhuispersoneel. Op straat sloegen ze hun ogen niet langer neer. Ze voelden zich superieur en trots als hun ouders op bezoek kwamen en geschokte blikken over het hek wierpen.

's Winters hielden ze eenden, grote, stille, muskuseenden die vet stonden te worden in de regen. In het voorjaar liet de Macedonische familie zien hoe ze die moesten slachten, plukken en schoonmaken. Ze zaten met zijn allen op blokken hout en omgekeerde emmers en vertelden verhalen die amper begrepen werden; de mannen slachtten, de vrouwen plukten, zoals vereist was. In de nevel van dons en stoom en gebrekkige dialoog voelden de jonge man en de jonge vrouw zich als bedwelmd. De kat speelde met afgehakte koppen, het

kind trok aan de staart van de kat. De nieuwkomers beseften opeens dat ze zelf aan het schreeuwen waren.

Maar op een zwangerschap hadden ze niet gerekend. Ze waren stomverbaasd dat ze zo jong al ouders zouden worden. Hun vrienden kregen pas kinderen als ze jarenlang getrouwd waren - àls ze al kinderen kregen. De jonge vrouw regelde haar zwangerschapsverlof. De jonge man ploeterde verder aan zijn proefschrift over de twintigste-eeuwse roman.

De Poolse weduwnaar begon te bouwen. In het late voorjaar zette hij bij het eerste morgenlicht balken in de grond, stortte cement en begon zijn hout te gebruiken. Het jonge stel lag te woelen in bed en vervloekte hem achter zijn rug. De jonge echtgenoot verdacht hem er soms van dat hij hen opzettelijk op stang probeerde te jagen. De jonge echtgenote begon 's ochtends over te geven. Hij kreeg steeds meer last van hooikoorts.

Het duurde niet lang voor het jonge stel besefte dat de hele buurt van de zwangerschap op de hoogte was. Er werd onvermoeibaar naar ze geglimlacht. De man achter de toonbank van de delicatessenwinkel stopte haar chocolaatjes toe en gaf hem sigaretten, die hij thuis bewaarde omdat hij niet rookte. In de zomer begonnen Italiaanse vrouwen namen voor te stellen. Griekse vrouwen hielden de jonge vrouw staande op straat, trokken haar rok omhoog en betastten haar buik, haar verzekerend dat het een jongen zou worden. Toen de nazomer aanbrak, had de buurvrouw een pakje voor de baby gebreid, compleet met slofjes en een mutsje. De jonge vrouw voelde zich gevleid, kreeg het benauwd, was dankbaar en geïrriteerd.

Toen de nazomer aanbrak, was de Poolse weduwnaar bijna klaar met zijn dubbele garage. De jonge man kon niet geloven dat iemand zonder auto zoiets kon doen, en toen hij zich op een avond juist afvroeg of hij over het lawaai zou klagen, kwam de Pool aanzetten met kruiwagens vol houtafval voor hun open haard.

De weeën begonnen plotseling. De jonge man verruilde de twintigste-eeuwse roman voor de telefoon. Zijn vrouw begon het fornuis te poetsen. De vroedvrouw kwam en hielp haar om het karweitje af te maken, terwijl hij druk rondliep en uitspraken deed die klonken als vragen. Zijn vrouw zeulde haar buik het huis rond om toezicht te houden op zijn gangen. Toen hij naar buiten ging om meer hout te halen zag hij, in het laatste daglicht, de gezichten bij ieder hek. Hij telde er twaalf. De Macedoniërs zwaaiden en riepen iets dat klonk als sterkte.

Terwijl het buiten steeds donkerder werd, sluimerde de jonge vrouw tussen de weeën door, soms liep ze, soms schreeuwde ze. Ze nam een warm bad en begon ijs te eten en om leverworst te vragen. Haar buik kwam omhoog, de baarmoeder trok naar onderen samen. Haar zweetdruppeltjes glinsterden, het ragfijne patroon lichtte op door haar bewegingen en de gloed van het haardvuur. De avond werd ouder. De vroedvrouw neuriede. De jonge man masseerde de rug van zijn vrouw, voerde haar ijs en wreef haar lippen in met olie.

En toen kwam het persen. Hij streelde en keek en probeerde niet te schreeuwen. De vloer trilde toen de jonge vrouw op haar hurken ging zitten. Hij voelde hoe sterk ze was, hoe goed ze wist wat ze moest doen. Ze spande zich in. Er verschenen vlekken in haar gezicht. Ze ging door, perswee na perswee, in gevecht met een onzichtbare barrière, tot die plotseling brak en ze er doorheen was. Ademloos keek hij naar de uitdrukking op het gezicht van de baby toen deze plotseling aan de borst werd gelegd. Een oog van de baby was op hem gericht. Hij vond de tepel. De navelstreng sleepte achter hem aan met een spoor van huidsmeer en zijn moeders eigen zweet. Ze hijgde en bedekte de kleine billetjes met haar hand. Een jongen, zei ze. Heel even raakte het kind de tepel kwijt en begon te huilen. De jonge man hoorde dat er buiten geschreeuwd werd. Hij ging naar de achterdeur. Aan de Macedonische kant van het hek keek een rijtje schimmige gezichten juichend naar hem op, en de jonge man begon te huilen. Hier had de twintigste-eeuwse roman hem niet op voorbereid.

Vertaalde poëzie

Drie gedichten

Kevin Hart*

(Vertaling Pleuke Boyce)

Kom terug

Kom bij mij terug.
De weg wacht rustig bij je deur,
de wind waait de bladeren deze kant op.
Het is laat in de middag,
de beste tijd om liefde te bedrijven;
de halve wereld slaapt nu: niet droevig meer
passen de violen
in hun fluwelen kist, gelieven
moeten het daar zonder ogen doen.

Kom terug. Ik wil je zeggen
dat wat ik vroeger nog maar half geloofde
waar is, ik wil dat deel van jou
dat ik nog nooit geraakt heb vinden
en laten ontluiken,
ik wil dat de klok de uren telt als seconden
tot je verdriet vergeten is.

Come Back

Come back to me.
The road is waiting quietly outside your door,
the wind is blowing the leaves this way.
It is late afternoon,
the best time for making love; half the world
is sleeping now: no longer sad
the violins fit
into their velvet cases, and lovers there
must do without their eyes.

Come back. I want to tell you how
all of the things I only half-believed before
are true, I want to find
that part of you I never touched
and make it blossom,
I want the clock to count the hours as seconds
until your sorrow is forgotten.

* *Kevin Hart (London, 1954) emigreerde op tienjarige leeftijd naar Australië. Hij studeerde filosofie en werkt aan Monash University (Melbourne). Hij publiceerde vier bundels waarin de religie een belangrijk thema vormt.*

[Nederlands]

Kom terug.
Kijk niet naar het zonlicht dat luiwammest op straat,
wacht niet tot er fruit groeit zonder schil.
Je kent de weg,
de hitte in het vlees laat in de middag,
de smaak van zout,
en het gezicht dat in je ogen past.
Ik wil weer weten hoe het is
om je woorden in te ademen.
Ik wil weer weten
hoe het voelt
te worden uitgepeld en levend opgegeten, keer op keer.

[Engels]

Come back.
Don't watch the sunlight lazing in the street,
don't wait for fruit to grow without a rind.
You know the way,
the heat that's in the flesh by afternoon,
the taste of salt,
the face that fits into your eyes.
I want to know, again,
what it's like to breathe your words;
I want to know, once more,
how it feels
to be peeled and eaten whole, time after time.

Je schaduw

Als het dag wordt
is hij al bezeten,
helemaal in het zwart alsof hij je
begrafenis verwacht
en een graf probeert te zijn.

Heel de ochtend probeert de zon je af te leiden,
stelt bergen ten toon, biedt
bloemen aan,
brandt hem dan, woedend,
bijna de vernieling in,
om twaalf uur, als hij wegkruipt
onder je voeten.

Maar kijk: hij komt terug,
enorm, superieur, verfrist door mislukking
en rust
en snuffelt voor je uit als een hond
of kruipt languit,
achter je aan, op straat, en gluurt
onder rokken.

Hij vindt jou maar dik, een dwerg, beneden
elk peil;
en, dromend van overwinning,
strekt hij zijn lange tentakels uit naar anderen
en rukt
tot je laatste krachten je begeven.

Je enige hoop:
draai snel een licht aan,
dan kan je, als visser, een glibberige vangst
vasthouden
zoals dat rare ding
dat nog steeds uit mijn raam tracht
te klimmen -
verslagen,
maar niet voor lang.

Your Shadow

At daylight
it is already obsessed,
wearing black as if expecting your
funeral
and trying to be a grave.

All morning the sun tries to distract,
displaying mountains, offering
flowers,
then, furious,

burns it within an inch of life
at noon, when it crawls in under
your feet.

But watch: it returns
vast, superior, freshened by failure
and rest,
and noses ahead of you like a dog
or lags behind,
sprawling on the pavement peering
up dresses.

It sees you as fat, dwarfish, beneath
contempt;
and, dreaming of victory,
stretches its long tentacles to others,
pulling
until your last strength goes.

Your only hope:
turn on a light, quickly,
then, a fisherman, you can hold a
slithering catch
like this strange thing
still clambering to get out my
window -
defeated,
though not for long.

De gave

Op een dag arriveert de gave - voor je deur,
achtergelaten op een kozijn, in de brievenbus,
of in de gang, veel te zwaar om te tillen.

Je postbode haalt zijn schouders op, de politie
raadpleegt een verordening, en de kat miauwt.
Geen naam, geen handtekening, en geen adres,

alleen, ‘Voor jou, mijn liefste, mijn alles...’
Een dag past het plezierig in je broekzak,
dan vult het de achtertuin als een lentemiddag.

Het is er als je maandag op je werk komt -
is je al voor, of achtergelaten
tussen de papieren, dossiers en foto's;

en zaten er sporen van lippestift op de zijkant
of zijn die net verschenen? Wat een kopzorg!
En, wat nog erger is, je gaat over de tong:

The Gift

One day the gift arrives - outside your door,
left on a windowsill, inside the mailbox,
or in the hallway, far too large to lift.

Your postman shrugs his shoulders, the police
consult a statute, and the cat miaows.
No name, no signature, and no address,

only, ‘To you, my dearest one, my all...’
One day it fits snugly in your pocket,
then fills the backyard like afternoon in Spring.

Monday morning, and it's there at work -
already ahead of you, or left behind
amongst the papers, files and photographs;

and were there lipstick smudges down the side
or have they just appeared? What a headache!
And worse, people have begun to talk:

[Nederlands]

‘Jij boft ook!’ zeggen ze, soms rollen ze met hun ogen.
's Avonds doorpluisje de telefoongids,
(een glas strokleurige wijn op het bureau)

nog steeds hoop je op een vergeten naam te stuiten.
Maar 's morgens ben je gelukkiger dan voorheen -
door de gave zit je tenslotte goed voor het leven.

Onmogelijk om nog te zeggen wat gegeven was
en wat niet: dradige regen op het raam,
Diderot's *Ouvres* met goudopdruk op de plank,

de aardbei dromend in een champagnefluit -
waren zij een deel van de gave of van iets anders?
Of komt de gave nog, is ze onderweg?

[Engels]

‘You lucky thing!’ they say, or roll their eyes.
Evenings find you combing the directory,
(a glass of straw-coloured wine upon the desk)

still hoping to chance on a forgotten name.
Yet mornings see you happier than before -
after all, the gift has sa you up for life.

Impossible to tell, now, what was given
and what was not: slivers of rain on the window,
that gold tooled Oeuvres of Diderot on the shelf,

the strawberry dreaming in a champagne flute -
were they pan of the gift or something else;
Or is the gift still coming, on its way?

Twee gedichten
Kate Llewellyn[*]
(Vertaling Pleuke Boyce)

Eva

Laten we eerlijk zijn
Eden was stomvervelend
geen moer te doen
behalve naakt in de zon lopen
vrijen
en praten
maar niemand had noemenswaardige
problemen
niets te lezen
gaan zwemmen
of lunchen leek vast iets bijzonders
zelfs het theeuurtje was nog niet uitgevonden
wijn ook niet

een dutje doen was misschien een hoogtepunt
geen radio
mogelijk zongen ze wel eens
maar er waren nog niet
veel liedjes geschreven

na de wittebroodsweken
sloeg vast de verveling toe
wandelen, praten
zonder ooit een zorg aan hun kop
zij hoefden nog geen atoom uit te vinden
of het bestaan van God te bewijzen

Eve

Let's face it
Eden was a bore
nothing to do
but walk naked in the sun
make love
and talk
but no one had any problems
to speak of
nothing to read
a swim
or lunch might seem special
even afternoon tea wasn't invented
nor wine

a nap might be a highlight
no radio
pehaps they sang a bit

* *Kate Llewellyn (Tumby Bay, 1940) studeerde geschiedenis. Ze is een dichteres van feministische huize en publiceerde ook proza.*

but as yet no one had made up
many songs

and after the honey moon
wouldn't they be bored
walking and talking
with never a worry in the world
they didn't need to invent an atom
or prove the existence of God

[Nederlands]

er moest wel een eind aan komen
Eva liet zien dat zij de slimste was
gek verveeld door Adam
het niks om handen hebben
en de eeuwige gelukzaligheid
greep ze haar kans
men zegt dat de slang haar verleid heeft
geloof het maar niet
ze beet omdat ze hongerde
naar kennis
het knappe ding
ze is er niet uitgeschopt
ze is eruit gelopen

[Engels]

no it had to end
Eve showed she was the bright one
bored witless by Adam
no work
and eternal bliss
she saw her chance
they say the snake tempted her to it
don't believe it
she bit because she hungered
to know
the clever thing
she wasn't kicked out
she walked out

Dames en heren

Je bent zo'n echte heer
dat je, toen ik je huis mocht zien,
je slaapkamer oversloeg
en mij reeksen zwepen, pistolen en zadels liet zien
maar ik kan me niet voordoen als dame
als jij mijn ziel ondersteboven haalt
en ik de lava
in het centrum van de aarde aanroep
je keek verbaasd
alsof je een paard gekocht had
dat wilder was dan je had gedacht
en tot op de dag dat je me hebt getemd
zal je bit en laarzen en zadel uitproberen
om een dame voor de dressuur van me te maken
en op de dag dat ik me heb laten temmen
zoals ieder paard is gebeurd

verkoop je me op de show
en neemt weer een wild exemplaar

Ladies and Gentlemen

You are such a gentleman
that when you showed me round
your house
you didn't point your bedroom
and showed me rows of whips and
guns and saddles
when you're turning my soul over
and I'm calling to the lava
in the centre of the earth
you gazed amazed
as if you'd bought a horse
which was wilder than you thought
and until the day you break me
you'll try bit and boots and saddle
to make a lady for the ring of me
and on the day I break
as every horse has done
you'll sell me at the show
and get another wild one

Vier gedichten
Peter Porter[*]
(Vertaling Peter Verstegen)

Rapport van een consument

De naam van het geteste produkt is *'het leven'*,
ik heb het toegestuurde formulier ingevuld
en weet dat mijn antwoorden vertrouwelijk worden behandeld.

Ik kreeg het cadeau,
het heeft me niet veel gedaan in het gebruik,
van mij had het wel wat spannender mogen zijn.
Het voelde wel prettig aan,
maar het gaf een beetje vies af aan je handen.
Zuinig was het niet
en ik heb er veel meer van gebruikt dan ik dacht
(ik heb nog ongeveer de helft over, schat ik,
maar het is moeilijk te zeggen) -
de gebruiksaanwijzing is behoorlijk lang,
maar met zo veel dingen om aan te denken

A Consumer's Report

The name of the product I tested is *Life*,
I have completed the form you sent me
and understand that my answers are confidential.

I had it as a gift,
I didn't feel much while using it,
in fact I think I'd have liked to be more excited.
It seemed gentle on the hands

but left an embarrassing deposit behind.
It was not economical
and I have used much more than I thought
(I suppose I have about half left
but it's difficult to tell) -
although the instructions are fairly large
there are so many of them

* *Peter Porter werd geboren in Brisbane*, 1929, *en vertrok op 22-jarige leeftijd naar Engeland, waar hij weldra naam maakte als dichter. Hij is er sindsdien gebleven, zodat zowel Engeland als Australië hem als dichter claimen. Porters poëzie is een vorm van intellectueel parlando met veel actuele verwijzingen. In* 1983 *verscheen zijn verzamelbundel* Collected Poems. *De hier vertaalde gedichten stammen uit de jaren* 1960/70. *Het vierde gedicht borduurt verder op het eind van 'Les liaisons dangereuses'.*

[Nederlands]

weet je niet waar je op moet letten, te meer
omdat er veel tegenstrijdigs in lijkt te staan.
Ik zou zeggen dat je het uit de buurt
van kinderen zou moeten houden -
Je weet eigenlijk niet wat je er
aan hebt. Een kennis van me zei: 't is alleen
om de maker ervan uit de WW te houden.
De prijs is ook veel te hoog.
Wat ze niet allemaal verzinnen en zo snel,
per slot heeft de wereld het er
duizend miljoen jaar zonder kunnen doen,
dus wat moeten we ermee?
(Tussen haakjes, kunt u alstublieft doorgeven
dat ik niet wil worden aangesproken als ‘de respondent’,
dat woord staat me tegen.)
Je schijnt een massa verschillende merken te hebben,
maat en kleur zouden gelijk moeten zijn,
het zit niet lekker, het is waterproef
maar niet hittebestendig en houdbaar is het ook niet,
al kom je er moeilijk vanaf:
steeds als ze de prijs verlagen, lijken ze
er minder in te doen - als je zegt dat je niet
geïnteresseerd bent, krijg je het evengoed thuis.
Ik geef toe: het produkt is gewild,
't is opgenomen in de taal; mensen zeggen zelfs
dat ze er helemaal vóór zijn.
Ik persoonlijk vind dat er te veel poeha over gemaakt wordt,
zoiets kleins waarvoor mensen zich maar al te gauw

[Engels]

I don't know which to follow, especially
as they seem to contradict each other.
I'm not sure such a thing
should be put in the way of children -
It's difficult to think of a purpose
for it. One of my friends says
it's just to keep its maker in a job.
Also the price is much too high.
Things are piling up so fast,
after all, the world got by
for a thousand million years
without this, do we need it now?
(Incidentally, please ask your man
to stop calling me ‘the respondent’,
I don't like the sound of it.)
There seems to be a lot of different labels,
sizes and colours should be uniform,
the shape is awkward, it's waterproof
but not heat resistant, it doesn't keep
yet it's very difficult to get rid of;

whenever they make it cheaper they seem
to put less in - if you say you don't
want it, then it's delivered anyway.
I'd agree it's a popular product,
it's got into the language; people
even say they're on the side of it.
Personally I think it's overdone,
a small thing people are ready

[Nederlands]

van hun slechtste kant laten zien. Volgens mij
moeten we er geen aandacht aan geven. Of de experts
op dit gebied nu filosofen heten, of marktonderzoekers,
of historici, wat kan ons dat schelen?
Wij zijn de consumenten en maken uiteindelijk
de dienst uit. Al met al ben ik dus wel in de markt.
Maar de vraag of ik het ook ‘de beste koop’ vind,
laat ik liever open tot ik het concurrerende
produkt in huis heb dat u mij sturen zou.

[Engels]

to behave badly about. I think
we should take it for granted. If its
experts are called philosophers or market
researchers or historians, we shouldn't
care. We are the consumers and the last
law makers. So finally, I'd buy it.
But the question of a ‘best buy’
I'd like to leave until I get
the competitive product you said you'd send.

Het beest en de beauty

Zijn angst klonk bij dag nooit luid, maar zwol 's nachts aan
Tot gefluister over een moeder die stierf in het houten huis,
Hij had dat fantastisch geluk: een meisje dat uit Parijs
Haar kleren betrok, en nog hersens had ook, verkoos
Hem als haar minnaar. Eenentwintig en door de wol geverfd,
Zodat zij zijn handen 't voorgevoel van kleren wees,
Eerst kuste ze hem op een feestje en daarna
Deden zij wat hij altijd vermoed had bij haar thuis.

Beast and the Beauty

His fear never loud in daylight, risen to a night whisper
Of a dead mother in the weatherboard house,
He had this great piece of luck: a girl
In Paris clothes, ex-school monitor, chose
Him for her lover. Twenty-one and experienced,
She showed his hands the presentiment of clothes
And first at a party kissed him, then took
Him home where they did what he'd always supposed.

[Nederlands]

Haar wereldsheid was een groot genot voor hem:
Haar pa en moe dronken, er werd met serviesgoed gekeild,
Hun huwelijk een sof, de leveranciers bij hun voornaam
Genoemd - dat democratisch gedoe had iets geils,
's Ochtend Toppop-parade en de Daily Express,
En toch plots de kriebel van wanhoop, het wonderlijk gevoel
In King's College Chapel, de diepte die leefde in haar ziel,
Haar sexy gedoe was niet meer dan een levensstijl.

Maar de wereldsheid koos voor zijn dood - de kriebel begon
Aan de binnenkant van de huid. Haar dronken familie van
Snelle jonge advocaten met kennis van wijn, er werd
Door echte landjonkers gevochten om haar hand.
Op zolder kisten vol niet gering erfgoed. Ze gaf
Hem de bons, reageerde niet meer, zijn wereld kromp tot
Cafetaria-eten en de nachtwake voor haar huis,
Achtervolgd door haar echte tranen, hunkerend in zijn bed.

Dus zit hij alleen in leeszalen, wanschapen en harig van ziel,
Opnieuw een beest dat wacht op de lust van een kus die hem
Zijn mensenlucht hergeeft, de smaak van een vrouw op zijn tong.

[Engels]

Her sophistication was his great delight:
Her mother and father drinking, throwing things,
The unhappy marriage, the tradespeople on Christian
Name terms - all the democratic sexiness - mornings
With the Pick of the Pops and the Daily Express
And yet the sudden itching despair, the wonder in King's
College Chapel, the depth that lived in her soul
Of which this raciness was only the worldly covering.

But the sophistication chose to kill - the itch
Was on the inside of the skin. Her family of drunks
Were shrewd, wine-wise young barristers and gentlemen -
Farmers fought for her hand. In the loft there waited trunks
Of heirlooms to be taken seriously. He found himself
Ditched, his calls unanswered, his world shrunk
To eating in Lyons', waiting outside her house at midnight,
Her serious tears to haunt him, boiling on his bunk.

So he sits alone in Libraries, hideous and hairy of soul,
A beast again, waiting for a lustful kiss to bring
Back his human smell, the taste of woman on his tongue.

Metamorfose

Dit nieuw costuum van mij, merk Daks, groenig bruin,
De knopen oesterkleurig, één split, pijpen die strak
Toelopen, geen vest, ruig tweed, het zal iets voor mij doen:
Het straalt verantwoording uit en een nieuw bestaan -
Ik betaal twee pond aan, betaal het in zes maanden af,
't Geeft fase 1 van mijn verandering te zien,
Ik ben maar het imago dat ik opdring aan de stad.

De stad wil mij wel: mijn magere spiegelbeeld
Pronkt met zichzelf in etalages, het best staat
Mij het decor van een juwelier met veel fluweel -
Ik laat mij trouwringen tonen - mijn figuur is een en al
Kleren, het stopverfmasker van mijn gezicht verraadt
Het aroma van arrogantie en is boordevol
Van erkend zijn - eindelijk ben ik mijzelf.

Ik wacht in de kroeg, mijn pils voor mij op de tap.
Dan kom jij binnen - hoeveel tijd heeft de liefde gehad,
Hoe rubriceer je die dagen? We geven elkaar te verstaan
Elkaar nog te missen - ik vertel je niet meer dan
Een deel van de waarheid - jij een wreed verhaal opgebouwd
Uit mannen: ‘Het was eerst niks maar hij leert al wat.’
Over zijn auto, zijn drank en zijn vrienden wordt verder gepraat.

Metamorphosis

This new Daks suit, greeny-brown,
Oyster-coloured buttons, single vent, tapered
Trousers, no waistcoat, hairy tweed - my own:
A suit to show responsibility, to show
Return to life - easily got for two pounds down
Paid off in six months - the first stage in the change.
I am only the image I can force upon the town.

The town will have me: I stalk in glass,
A thin reflection in the windows, best
In jewellers' velvet backgrounds - I don't pass,
I stop, elect to look at wedding rings -
My figure filled with clothes, my putty mask,
A face fragrant with arrogance, stuffed
With recognition - I am myself at last.

I wait in the pub with my Worthington.
Then you come in - how many days did love have,
How can they be catalogued again?
We talk of how we miss each other - I tell
Some truth - you, cruel stories built of men:
‘It wasn't good at first but he's improving.’
More talk about his car, his drinks, his friends.

[Nederlands]

Ik let op de woeste spiegel achter de bar -
Een mooie meid naast me lacht - zij is echt
En haar spijt is ook echt. Ach, had ik maar
Een auto - mijn statige ik krimpt samen, smelt weg;
Als in een weerwolf-film ben ik een monster, ver
Onder de kraag - mijn vingers knakken, mijn dwingelandspak
smoort mij en omvat mij met zijn vuur.

[Engels]

I look to the wild mirror at the bar -
A beautiful girl smiles beside me - she's real
And her regret is real. If only I had a car,
If only - my stately self cringes, renders down;
As in a werewolf film I'm horrible, far
Below the collar - my fingers crack, my tyrant suit
Chokes me as it hugs me in its fire.

Madame de Merteuil over ‘Het verlies van een oog’
(Vertaling Wiebe Hogendoorn & Peter Verstegen)

Geen post. Wat blijft er zo over van
Een briefstijl waar ik zonder ijdelheid
Prat op kon gaan: schaken met
Een domme pastoor, het geven van
Slechte raad over abortus aan meisjes
Met spitse kin, door geen zonde te ruïneren,
En waar geen pantoffelheld iets aan verpest.
Delphine heeft twee katjes - hoe verlok ik
De zoon van de meid om er zijn kater, halfblind
En gebocheld, op los te laten. Wij twee
Houden als Cerberus toezicht op het duister.

Madame de Merteuil on ‘The Loss of an Eye’

No letters. What's to become of an
Epistolary style it was no
Vanity to pride oneself on: chess
With a stupid curé, giving bad
Advice about abortions to girls
With long chins whom no vice could ruin
Nor uxoriousness ever spoil.
Delphine has two kittens - how can I
Wheedle the cook's son to set his humpbacked
Tom on them? The tom is almost blind. We're two

Cerberus surveyors of the dark.

[Nederlands]

Vandaag een jongmens op bezoek. Ik rook
De lucht van verveling, de valstrik sloot
Zich in zijn blik, een provinciaalse zucht
Naar roem - lepe liefdesdagboekanier
Die wacht op de ouderdom om de oren der wereld
Dicht te smeren met zedeprekend vernuft.
Gezeten aan een moreel maaltje perziken
Ben ik opnieuw zwanger van eigenliefde.
Als kneus, met de kas van mijn dode oog
Klef van de zon, kies ik voor *werk*.
Nog steeds kan ik de val beramen
Van een seminarist (een afgeprijsde Pascal
Met wratten), een dorps-Sévigné
Te schande maken, kalm wachten tot
De dood zo beleefd is om langs te komen
Bij een oude vrouw die ruikt naar sering, terwijl
Haar personeel bij daglicht kwaad verricht.

[Engels]

A young man called today. I recognized
The smell of boredom, the trap closing
In his eyes, a provincial appetite
For fame - the foxy diarist of love
Just waiting for old age to wax the world's
Ears with sententious aphorisms.
Sitting before a moral dish of nectarines,
I am pregnant again with self-love.
Crippled, sun stickying the socket
Of my dead eye, I choose work.
I can still plot the overthrow
Of a seminarist (a cut-price
Pascal with warts), plan the humbling of
A local Sévigné, wait calmly
For death to pay the courtesy of a call,
An old woman smelling lilac while her
Functionaries do evil in the sun.

Vier gedichten
Peter Rose[*]
(Vertaling Pleuke Boyce)

De jonge dichter in een trance

‘We kwamen elkaar laatst tegen
op straat, of eigenlijk
juist niet, want hij negeerde mij
en ik, eerlijk gezegd, negeerde hem
(een dubbele negatie dus).
Het was tenslotte ochtend
en ik had een stropdas om
wat onvergeeflijk was
en alleen had kunnen leiden
tot een van zijn vileine epigrammen.
Hem zou je nooit zien winkelen
op de dag van een presentatie
beladen met Brylcreem,
vogelzaad, en magere yoghurt.
Bovendien kwam ik juist terug
van het belastingkantoor en voelde me
dus toch al schuldig.
Wat hem betreft hij stond
middenin Carlisle Street,
misschien nog de veiligste plek,
maar hij keek zo gekweld - contact
had ik niet met hem kunnen krijgen.
Misschien had hij de tram gemist
of net een onderwerp ontdekt.
Of waren de saucijzebroodjes op

The Young Poet in a Trance

‘We met on the street
the other day, or rather,
failed to meet, for he cut me
and, to be honest, I cut him
(a sort of mutual nick).
It was morning after all
and I had a tie on
which was unforgivable
and would only have inspired
one of his malignant epigrams.
You'd never catch him shopping
on the day of a launch,
burdened with Brylcreem,
bird seed, fat-free yoghurt.
Besides, I'd just been to
see about my tax, so I was

* *Peter Rose (Wangaretti*, 1955*) werkt voor Oxford University Press in Melboorne en publiceert poëzie sinds* 1985. *Zijn bundel* ‘The House of Vitriol’, *waaruit bovenstaande gedichten afkomstig zijn, trok zeer de aandacht, o.a. door een reeks Emily Dickinson-pastiches* Fascicles for Emily. *Het tiende gedicht daaruit is hier vertaald.*

feeling guilty already.
As for him, he was standing
in the middle of Carlisle Street,
possibly the safest place to be,
but looking so anguished
I couldn't have reached him.
Perhaps he'd missed a tram
or spotted a subject.
Perhaps the Swiss Inn had

[Nederlands]

in zijn stam-cafetaria.
Wie weet. Misschien zocht hij
een nieuw snoer voor zijn broodrooster,
een onderdeel voor zijn computer.
In elk geval, hij zag er vreselijk uit!
Omdat ik moe werd van dit spel
liet ik hem staan en wierp
hem kushandjes toe achter zijn rug.'

[Engels]

run out of sausage rolls.
Who knows! Or was he looking
for a new cord for his toaster,
spare parts for his computer?
Whatever it was, he looked deadly!
Becoming tired of this game
I left him to it, blowing
kisses behind his back.'

Goedkope edities

Het was de zomer
van mijn op één na laatste ontdekking:
San Juan de la Cruz,
in één van die kwalijke Amerikaanse edities,
etterende poriën, zuinig bandje.
De hele vakantie had ik hem voor mezelf,
herleefde het emblematische leven,
ging mee op zijn wandelingen,
grimmig en barrevoets,
dankbaar voor de duim van een melaatse.
Onze bibliotheek was mijn Spanje geworden,
de airconditioning mijn gretige confidente,
die extatica boerde. Buiten
was de zomer een vulgair geglinster,
jonge sportievelingen, in de trots van hun jaren,
groepten samen in vijvers, toekomstige docenten.
Toen, op een van die schemerige feestjes,
maakte ik kennis met de held van Camus,
en bedacht vergelijkbare daden
van onzalige onverschilligheid.
Warmte. Hemelsblauw. Zonlicht.
De heilige ranzigheid van het nulliversum.
Door een zwavelkleurig panorama
kabbelde de zee naar me toe,
een bewuste stem die niet meer de mijne was.
Toen ontmoette ik iemand, voor het eerst.

Tevredenheid, zinnelijkheid, voor altijd bezoedeld.

Cheap Editions

It was the summer
of my penultimate discovery:
St John of the Cross,
in one of those nasty American editions,
putrid pores and tight-arsed spine.
All vacation I had him to myself,
relived the emblematic life,
went with him on his walks,
mordant and shoeless,
grateful for a leper's thumb.
Our library had become my Spain,
the air-conditioner my avid confidant,
belching ecstatica. Outside,
summer was a tawdry shimmer,
young athletes in their pride
clung in ponds, tomorrow's dons.
Then, at one of those ill-lit parties,
I was introduced to Camus' hero,
imagining comparable acts
of baleful in differentism.
Heat. Azure. Sunlight.
The nulliverse's sacred rancidity.
Through sulphured vistas
the sea lapped towards me,
a conscious voice no longer mine.
Then I met someone, for the first time.
Contentment, voluptuousness, blasted forever

Meester

Oude sauriër
beginnende grijsaard
mindere Somerset Maugham
mondain in alledaags fluweel
nog kaarsrecht dankzij apeklieren
presideert over het machtig rococo-bureau,
psalmodieert over bondigheid, eenvoud, welluidendheid
terwijl onder hem op het grasveld
jonge priapen de bronzen beelden besproeien
met geparfumeerde pis

Master

Saurian
senescent
so so Somerset Maugham
urbane in everyday velvet
still ramrod with monkey glands
lords the great rococo desk chanting
economy, simplicity, euphony
while beneath him on the lawn
priapic youths spray bronzes
with scented piss

[Als iemand zonder Ziektebeeld]

Als Iemand zonder Ziektebeeld
Verliet ik 't Sterflijk Huis -
Met achter mij het Kerkhof - en
Een Marmertekst die prees -

Wat monden wezen mij mijn Graf?
Wat kussens in de grond?
Wat domheid dreef de drom die mijn
Abstract gezwoeg miskent?

[Engels]

Like a Man without a Symptom
I quit the Mortal House -
Behind me lay the Cemetery -
And marbled Eulogist -

What mouths were these that tombed my way?
What cushions in the soil?

What ignorance inspired the mass
To doubt my abstract toil?

Twee gedichten
Bobbi Sykes[*]
(Vertaling Tjadine Stheeman)

Ambrose
Men zegt dat jij
De hand sloeg/
Aan jezelf:
Maar ik heb gekeken
Naar jouw leven
De afgelopen
Vier jaar
En ik zie anderen
Die de hand
Sloegen aan
Jou.

Je moeder
Hielp
Je
De dood in
Vanaf
Je eerste adem.

Je liet me
Haar foto zien
Eens
Genomen met jou
Als baby
Je lag, lekker joch,
Op een tafel
Achter je stond zij

[Engels]

Ambrose
They say you took your life/
With your
Own hand:
But I been looking
At your life
These past
Four years
And I see other
Hands
In the taking
Of your life.

Your mother was
Helping

* *Bobbi Sykes (Queensland*, 1943 *) is dichteres en* aboriginal rights activist. *Zij behaalde een Ph.D. Engelse literatuur in Harvard. Haar autobiografie* Mum Shirl *verscheen in* 1981. *Bovenstaande gedichten komen uit haar bundel* Love Poems and Other Revolutionary Actions (1979).

You
To die
Since
Your first breath.

You showed me
Her picture
Once
Taken with you
As a babe
You lay, pretty boy,
On a table
Behind you she stood
Your bottle in one hand/
Her bottle in the other/
Symbol of your childhood.

[Nederlands]

Jouw fles in de ene hand/
Haar fles in de andere/
Symbool van je kindertijd.

Je vader hielp
Door het gat
Dat hij liet in je leven
Toen ie 'm smeerde/
&
Jij
Een foetus
Van maar zeven maanden.

Leraren hielpen een handje:
Raakten je
Met hun handen
(niet liefdevol)
Maar als straf
Voor je vuile kleren
& later
Voor je leugens
(je overlevingspakket, haha -
zo zei je me later.)

Onverbeterlijk:
Je leefde meer
Een uniform leven
Beheerst
Door mannen in uniform
Dan in de vrije natuur
Waarover je
Vaak sprak

Ik praat liever niet
Over
Hoe de ‘hulpverleners’
Je hielpen -
dichter
& dichter
Naar de onvermijdelijke afgrond

[Engels]

Your father helped
By the hole
He left in your life
When he split/
&
You
Only seven months in
Foetaldom.

Teachers had a hand:
Laying hands
Upon you
(not in love)
In punishment
For your dirty clothes
& later
For your lies
(your survival kit, haha
you told me later.)

Incorrigible:
You lived more
A uniformed life
Contained
By uniformed men
Than in the free air
Of which you
Often spoke.

I don't like to talk
About
How the ‘helpers’
Helped -
Moving you closer
& closer
To your inevitable fall
(or where you pushed?)

Helpers who
Let you know so soon

[Nederlands]

(of werd je geduwd?)

Hulpverleners die
Je al snel vertelden
Dat jouw best
Niet goed genoeg was/
voor hen.

De vele handen
Uitgestoken
Naar jou
Werden uitgestoken
Om repen
Af te scheuren.

Je verloor nog meer
omdat het je niet lukte
‘een lichtend voorbeeld voor je ras’
te zijn
In een scholingproject
Voor
Reeds mislukte
Aboriginal jongens
van Twaalf.

Iedereen hielp je
Ambrose -
Hielp je een stukje
Dichter bij je dood.

‘Er is geen plek
Hier voor mij’
Zei je me/
17 jaar al,
En zwevend nu
In de enige ruimte
Die je nog open zag.

[Engels]

That your best
Wasn't good enough/
for them.

The many hands
That reached out
To you
Reached oud
To tear off
Strips.

You lost another piece
‘cause you failed
to be a
‘splendid example of your race’
In an education project
For
Already failed
Aboriginal Boys of Twelve
Years.

Everybody helped you
Ambrose -
Helped you inch
Closer to your end.

‘There is no place
For me here’
You told me/
already 17,
And floating now
In the only space
You could see open.

There were handmarks
& fingerprints
All over you/
When they found you;
But you died
By your own hand/
They said.

[Nederlands]

Er waren afdrukken van handen
& vingers
Over je hele lijf/
Toen ze je vonden;
Maar je sloeg
De hand aan jezelf/
Zei men.

Racisme/Vele gezichten

Een vrouw zei laatst
Tegen me...
Ik las een gedicht van u
Over vrouwen,
Ik vond het erg goed
Maar
Er stond niet in dat u
ZWART was.

Nu ontmoet ik u en
zie dat u
ZWART bent
En vraag me af
Waarom schreef u dat gedicht?

Denken zij soms
dat wij
ons leven lang
ZWART zijn
voor hen?

Racism/Many Faces

A woman said to me
T'other day...
I read one of your poems
About women,
I thought it very good
But
It didn't say that you
were BLACK.

Now I meet you and
see that you
are BLACK
I wonder
Why you wrote the poem?

Do they think
we spend
    our whole lives
        being BLACK
            for them?

Vier gedichten
John Tranter[*]
(Vertaling Wiebe Hogendoorn)

Zeilen

De zeilen doen je denken aan de Opera,
vind je niet? Of is het andersom?
Als die ontbraken was de Haven enkel
een achtererf vol water, een containerdepot.
Kijk, honderden in het verschiet,
zondagszeilers, hun kielzog schetst
enorme driehoeken die schuimen en verdwijnen.

Tweehonderd jaar geleden bracht zeildoek problemen,
dekken vol soldaten, het ruim vol boeven,
Doende met een transport voor het Gevangeniswezen.
Janmaat werkte zich rot, kotste ervan.
Kijk nu eens naar de Haven - de jeugd in catamarans,
yuppen in hun magnums beladen met vistuig,
account executives al aardig bruin.

Sails

The sails remind you of the Opera House,
don't they? Or is it the other way round?
Without them, the Harbour would be just
a backyard full of water, a container depot.
Look, hundreds of them are out there,
Sunday sailors, their wakes tracing
Ciant triangles that foam and disappear.
Two hundred years ago canvas meant trouble,
decks full of military, the hold full of crims,
on a transport job for the Prison Department.
Jack Tar worked like a dog, and hared it.
Now look at the Harbour - kids in catamarans,
professionals in maxis packed with tackle,
account executives developing a tan.

* *John Tranter (New South Wales, 1943) groeide op aan de zuidoostkust en woont in Sydney ('Sails' beschrijft de haven aldaar). Hij werkte voor uitgevers, in het onderwijs en bij de radio; ook redigeerde hij enkele anthologieën. Van zijn acht bundels zijn er diverse bekroond.*

[Nederlands]

Het is betoverend als de wind gaat liggen -
hun blik ontspant, zij voelen iets wijsgerigs -
esthetica is hun vertier, ze ontcijferen
diagrammen geschreven op water... kijk naar de regels:
de tanker, die bewegende stalen rots,
moet voorrang geven aan het nutteloos jacht
dat elke reis gewoon maar maakt als kunstwerk.

[Engels]

There's a magic moment when the breeze drops -
their gaze relaxes, and they guess at philosophy -
it's aesthetics they're dabbling with, deciphering
diagrams written on water ... look at the rules:
the tankers, those moving steel cliffs,
must yield way to the useless yacht
whose every journey is simply a work of art.

Per ongeluk

Kijk naar het zwembadoppervlak - 't is
bijna volmaakt: de populier kleurt blauw,
ondersteboven, de hond - een Ierse setter -
staat stil, verbaasd; de blonde echtgenote
vult een drankje bij, haar man doezelt
onder de krant op een welvende ligstoel.
Daarboven het pastel van de zuidelijke hemel
hoog opgetast met romige wolken.
Een telefoon klinkt in het huis
en een van de kinderen gaat er op af.
Beneden doen de pompen hun werk,
een geel blad drijft naar de bodem.
Zij gooit haar halfgesmolten blokje ijs
het water in, en alles versplintert.

Accident

Look at the surface of the pool - it's
almost perfect: the poplar tinted blue
and upside-down, the dog - an Irish setter -
standing still, puzzled; the blonde wife
topping up a drink, her husband dozing
under the paper on a banana lounge.
Above, the pastel southern sky
piled high with cream-coloured cloud.

A telephone rings inside the house
and one of the kids goes to answer it.
Below, the pumps do their work,
a yellow leaf drifts to the bottom.
She throws her half-melted ice-block
into the water, and it all breaks up.

[Nederlands]

Het was maar een truc van het licht, zo broos
als een schildering op een papieren scherm. Boven,
in de warme lucht, is het domein
waar alles echt is, de zoon gilt
van de veranda met de hoorn in zijn hand,
zijn vader kijkt langzaam om zich heen, de moeder
staart naar de rimpeling
door de bodem van haar lege glas.

[Engels]

It was just a trick of the light, as frail
as a painting on a paper screen. Above,
there, in the warm air, that's where
everything is real, the son yelling
from the porch with a phone in his hand,
his father slowly looking around, the mother
staring at the ripples
through the bottom of her empty glass.

Zwaartekracht

De kleine rode bal achterna
de stenen trap af, de oprijlaan over,
de verkeersdrempels langs, halverwege de straat
en dan weer terug -

daar trekt het gezichtsveld krom, zoals
een brede slome rimpel de zwembadtegels
onder water vervormd doet zien - het pad wordt
bepaald door zwaartekracht,

Gravity

Following the track of the small red ball
down the stone staircase, across the driveway,
over the traffic humps, half-way onto the street
and then back again -

there's a warp in the visual field here, like
a large sleepy ripple in a pool distorting
the look of tiles under water - the path is
fixed by gravity.

[Nederlands]

kinetische energie en wrijving tot een
voorspelbaar patroon dat zijn rustpunt heeft
naast mijn linkervoet, twee minuten ver, in
een ander verhaal

over een meisje, een glas limonade en een blauwe
biljartbal die van tafel viel, geruisloos
rolt over het kleed en dan -
lawaaiig, kletterend -

een donkere smalle trap af naar een wc waar
ik zit, ineengezakt, mijn voorhoofd tegen de ijzige
met zweet bedekte gele muur, half slapend tot de
klik! van de bal

tegen de voet van de toiletpot.

[Engels]

kinetic energy and friction into a
predictable pattern that has its point of rest
beside my left foot, two minutes away, in
another story

about a girl, a glass of lemonade and a blue
billiard ball falling from the table, rolling
silently across the carpet and then -
noisily, clattering -

down a dark narrow staircase to a lavatory where
I sit slumped with my forehead against the icy
sweat-covered yellow wall, half asleep until the
clack! of the ball

against the base of the toilet bowl.

Vlinder
(Vertaling Peter Verstegen)

Toen ze veertien was, zegt ze,
liep ze van huis weg, met zestien
kocht ze een motor en ging aan het zwerven
van stad naar stad, op zoek naar iets
dat ze niet omschrijven kan.
Later borg ze haar welig blond haar

onder een pet en verdiende de kost
met computerreparaties.
Gewoon het ene na het andere maffe verhaal;
een raar leven, zegt ze, voor een boerendochter.
Nu is ze voor een poosje neergestreken
achter de kassa van een aquariumwinkel
tot de winter voorbij is. We zitten en praten
terwijl de vissen gapen en het glas afzoenen
met een drukte van kleurloze bellen.
Haar blauwe ogen klaarwakker en dromerig:
Ze is binnenin een heel groot TV-toestel
onder zee en om haar heen speelt een film
over een koraalrif met een miljoen
kleurige visjes glinsterend als confetti.
Ze toont me het boek dat ze leest:
Kijk, zegt ze, als een vlinder
uit de cocon breekt is hij al
zo mooi elegant.
Ze steekt nog een sigaret op en kijkt
door het beregende raam naar de straat
onder een stortbui en naar het zware verkeer
dat vastzit op de heuvel,
en ze denkt aan de buitenweg,
aan de zon die schijnt en aan de volgende bloem.

Butterfly

When she was fourteen, she says,
she ran away from home, at sixteen
she bought a big bike and hit the road,
moving from town to town, looking for
something she can't explain.
Later, with her fluffy blonde hair
tucked under a cap, she worked at
fixing computers for a living.
It's just one weird thing after another;
an odd life, she says, for a farmer's daughter.
Now, briefly, she's alighted
behind the counter of the aquarium shop
to wait out the winter. We sit and talk
while the fish gape and kiss the glass
in a bother of colourless bubbles.
Her blue eyes wide-awake and dreamy:
she's inside a huge television set
under the sea, surrounded by a movie
of a coral reef where a million
coloured fish flicker like confetti.
She shows me the book she's reading:
see, she says, when a butterfly
breaks out of the cocoon, it is already
delicate and pretty.
She lights another cigarette, stares out
through the rainy window at the street

full of showers and the heavy traffic
stalled on the hill,
thinking of the open road,
sunshine, and the next flower.

[Tweede Ronde 1993, nummer 2]

Voorwoord

Het Zomernummer dat wij hierbij presenteren bevat een rijkdom aan *Vertaalde poëzie* waarin het volrijm en het maatgevoel regeren; het is dan ook het nummer van de prosodie. Wij zeggen tot de eigentijdse critici die straks in hun kolommen zullen fulmineren: Is deze kalme schoonheid, deze harmonie, niet fraai-klassiek? Zal men dit later pas waarderen en loopt De Tweede Ronde in dit tijdsgewricht van woordenkakkers en hermetische poëten vooruit op nieuw, dynamisch classicisme? Richt de lezer, als de vrije verzen zijn vergeten, zich weer *en masse* op het gebeeldhouwde gedicht? Dan mag dit blad gerust avantgardistisch heten.

De dichters die wij in dit voorwoord signaleren zijn groot en vinden in elkaar hun evenknie: twee Russen (Annenski, Tsvetajeva) verkeren met Vikram Seth (het Anglo-Indiaas genie) en Milton, Shakespeare. Allen kunstenaars aan wie wij in vertaling flink wat pagina's spenderen. De eeuwenoude frisheid, geestkracht en esprit van Ariosto (canto 9) excelleren. Ook het *Vertaalde proza* vinden wij markant; het is een mix van literaire lekkernijen. Wij plaatsen korte schetsen van de meesterhand van Babel, Williams en Örkény (uit Hongarije). De Occitaan Roqueta demonstreert briljant hoe men naar liefde haakt in eenzame contreien.

Vanzelf behoort de *Nederlandse poëzie* die wij in dit prosodisch nummer publiceren net als 't vertaalde dichtwerk tot de bellettrie die men langs berg en dal kan zingen en scanderen. In *Light Verse* aandacht voor de knapen en de heren: daar schildert Nelis Klokkenist met sympathie (in parend rijm) het groot verlangen en begeren in de bizarre wereld van de sodomie. *Nederlands proza* is er op beperkte schaal. Wij brengen, buiten kijf tot veler satisfactie, najaren weer een lang en bitterzoet verhaal van Ron de Zeeuw - voor elke kenner een attractie omdat het poëzie is in gewone taal. Dit keer geen *Tekeningen* en *Essay*.

Redactie

Nederlands proza

IJsheiligen
Ron de Zeeuw

Thuisgekomen zette Jo Benelizar eerst de zwarte diensttas met het fototoestel buiten bereik van de kinderen in de berging. Jo had het toestel van de busmaatschappij gekregen om ongelukken te fotograferen en toonde het regelmatig aan bekenden en vertelde dan dat het nooit gebruikt was omdat hij sinds '47 schadevrij reed. Vanuit het halletje zag hij zijn vrouw in de huiskamer aan tafel zitten, maar ze scheen hem niet te zien of te horen; alsof hij een geest was, in plaats van een vent van ruim honderd kilo. Het hondje sprong tegen hem op en Jo zei opgewekt ‘Astááá...’ opdat Gea wist dat het, als er ruzie kwam, aan zijn humeur niet lag. Voor de spiegel ging hij met de handen over zijn haar. Zijn bicepsen deden denken aan de dijen van een wielrenner. Jo pakte Asta op en liep de huiskamer in.

Net als het laatste jaar bijna iedere avond het geval was, zaten behalve Gea ook Jo's vriend Marco aan de eettafel, en diens twee kinderen, Debbie en John. Sinds Marco's vrouw bij hem weggegaan was, had hij altijd dezelfde kleren aan: een bruine terlenka broek zonder riem en een lichtblauw poloshirt.

‘Ha, werkman...’ groette Marco. Terwijl hij Jo verheugd bleef aankijken, nam hij een geknakt sigaretje achter zijn oor vandaan, rolde het tussen de vingers, en tikte ermee op de rug van zijn linkerhand. Toen stak hij het ding op en inhaleerde diep. ‘Ouwuh gabbuh...’ voegde hij er aan toe, terwijl de rook om zijn gezicht opsteeg.

Ook Gea rookte en keek van Jo weg naar het raam. Haar benen lagen op de enige vrije stoel. Jo wilde haar op het voorhoofd kussen, maar ze hief een arm op ter bescherming van haar permanent. Hij knikte naar de vrije stoel. Haar benen bleven waar ze waren.

‘Ik moet maar ergens anders zitten, zeker?’

‘Net watje wil,’ zei ze, zonder op te kijken.

Aan haar stem hoorde Jo dat hij wat haar betreft op de andere kant van de maan kon gaan zitten.

Marco stond op en aaide Asta, wier snuitje uit Jo's armen stak. Marco was veel kleiner dan Jo en had rood haar, zo dun dat het de indruk wekte of het zo van zijn hoofd kon worden afgeblazen. Hij keek naar

Jo op en knipoogde, waarbij een groot deel van zijn gezicht in plooien samentrok. ‘Hé Jo... ouwuh gabbuh... mogguh weekend?’

‘Morgen brengt Westra zijn Opel.’

‘Westra z'n Opel? Kolere!’ Marco trok een vragend gezicht en bootste het aandraaien van een bout na. ‘Kapot?’

Jo tilde de kin op want Asta likte hem naar de mond. ‘Zo'n klein... Ben je dan zo blij je baasje weer te zien?’

‘Dat beessie heb van vijf uur af bij de buitendeur op je ligguh wachte...’

‘Een schat van een dier,’ bevestigde Jo, ‘En hartstikke gek op me.’

Gea keek nu naar Jo om, en schudde het hoofd alsof ze zich afvroeg wat het beest bezielde, Debbie's gezicht vertrok alsof het kind peper in de neus gekregen had. Jo ging op Marco's plaats zitten. Hij hield een bord op zijn linkerhand bij de mond en schoof het eten, zoals zijn gewoonte was, zo met een vork van de rand naar binnen. Hij keek naar zijn vrouw. Haar mond stond half open. Ze was even mooi als toen hij haar ontmoet had, zeventien jaar geleden. Mooier.

‘Wat zit je me nou aan te gapen?’ Ze draaide zich geërgerd van hem af. Debbie sloeg nu de handen voor het gezicht en proestte het uit.

‘Ik heb je de hele dag niet gezien...’ Hij keek omlaag. Zulke benen aan een vrouw van veertig. Zulke voeten. Zulke tenen - bij andere vrouwen waren het toch dikwijls een stel ringsleutels die lukraak in het doosje waren gepropt. Hij dacht aan de tijd dat Gea aanraakbaar was en vond dat hij veel te weinig bij dat onbegrijpelijke voorrecht stilgestaan had. Hij hield evenveel van haar als zeventien jaar terug. Meer.

‘Kom, we gaan 's naar de overkant,’ zei Marco, de kinderen tegen het achterhoofd tikkend.

Gea zat op een hoge stoel voor de tv. Met opzet niet op de bank, dacht Jo. Ze is bang dat ik naast haar ga zitten. Hij haalde diep adem.

‘Over woensdag...’

‘Krijgen we het weer?’ zei ze, zonder om te kijken.

‘Die kleine jongen van Marco was toch weer eens met me mee in de bus, een middagje?’

‘Wereldnieuws.’

‘Wereldnieuws. Weet je wat ie zegt? Hij zegt tante Gea is de buurvrouw, hè ome Jo? Maar als pappa straks met tante Gea getrouwd is moeten we mamma zeggen, zegt pappa.’

‘Dat is een kind. Dat praat zo.’

Jo was gespannen en kon geen woorden vinden om uit te leggen dat een jongen van nog geen zeven zoiets in die bewoordingen niet verzon. Hij schraapte de keel en keek opzij. ‘Marco is zoveel jaar jonger... Misschien is er een vonk overgesprongen, weet ik veel...’

‘Er springen bij mij geen vonken over. Wat koop ik voor vonken? Ik hou van een borrel. En af en toe een nachtje doorgaan. Heus, het gaat me om die kinders. Eigenlijk alleen om het meisje. Jo, je bent een lieve man. Ik gun je een lieve vrouw.’

‘Ik dacht dat ik een vrouw had.’ Hij ging voor het raam staan. Ze woonden in Amsterdam-West in een straatje dat uitkwam op de Kostverlorenkade. Elf jaar woonden ze er, elf van de zeventien. Het laatste jaar was er steeds ruzie en ze leefden niet langer als man en vrouw, haar spieren werden hard als hij alleen al op een bepaalde manier naar haar keek. Zijn leven ging verkeerd en hij was niet bij machte er iets aan te doen, zijn geweldige armen waren hem van geen enkel nut.

Aan de overkant deed Marco de gordijnen dicht, op die van het linkerraam na, waar een rood, elektrisch imitatiekaarsje brandde. Nadat zijn vrouw hem had verlaten, had Marco moeite gehad met de opvang van Debbie en John. Gea was kinderloos en Jo had er met haar over gesproken, maar ze had het een armoedig zooitje gevonden en hen niet in huis willen hebben. Jo had de kinderen toen op woensdagmiddagen mee naar zijn werk genomen. Ze waren met Jo meegegaan op zijn ritten naar het Gooi of bij Westra in het kantoor gebleven. Na enige tijd had Gea gezegd dat de kinderen konden komen. Sindsdien waren Debbie en John er elke middag en ieder weekeinde.

Weerspiegeld in de ruit, zag Jo een van de katten op de bank springen. Het dier zette de nageltjes in de bekleding en trok huppelend een voor een de pootjes op, lusvormige draden meetrekkend. Gea stond op en maakte haar sigaret uit in een asbak op het bijzettafeltje. Jo zag haar naar de kat kijken. Ze greep niet in. Hij besefte voor het eerst dat ze definitief niet meer aan hem gebonden was.

De volgende ochtend lag Jo om half negen onder de Opel van Westra. Hij boutte motor en versnellingsbak los, waarbij Westra als een soort operatiezuster op commando uit de gereedschapskist een bepaalde steek- of ringsleutel aangaf. Beiden waren zestig, maar Westra had een grijs baardje en een stalen bril en zag er veel ouder uit dan Jo.

Na enige tijd liet Westra een in een vette doek gewikkeld voorwerp met een klap op Jo's buik neerkomen, ongeveer zoals een veeboer de

hand erop slaat. ‘Zulk ellendetuig...’ zei hij kwaad. ‘Man... waarom heb je zo'n ding?’

‘Ooit 's voor de aardigheid gekocht, in Antwerpen. Jaren terug.’ Westra studeerde in de avonduren geschiedenis, was voorzitter van de schaakclub, en liep mee in protestmarsen tegen allerlei oorlogen. Jo had veel respect voor hem, en schaamde zich voor het pistool. ‘Er waren geloof ik geeneens kogeltjes bij. Of wel, maar dan zijn ze allang weg.’

Even later lagen motor en versnellingsbak op straat. Zwijgend zaten de vrienden een poosje tussen het gereedschap met hun gezichten in de zon. De straatstenen waren warm als pasgebakken broden. Jo voelde zich beter dan in maanden het geval geweest was.

De kinderen van Marco staken de straat over en bleven op een paar meter afstand staan.

‘Hallo Deborah, hallo Big John Bus,’ zei Westra.

John wilde iets vragen en hapte naar lucht, maar Debbie trok hem mee en belde aan bij Jo's huis. Jo herinnerde zich hoe ze er hadden uigezien toen hij hen voor het eerst op de bus had meegenomen: hempjes uit de broek, de hielen van de schoenen platgetrapt, snotkorsten op hun bovenlip.

Gea legde een tas, enkele visstoeltjes, een thermosfles en jassen in een naast de Opel geparkeerde Reliant, een polyester auto met één voorwiel. Debbie en John klommen op de achterbank. Marco stond wat verlegen naast de driewieler en wreef een zonnebril langs zijn mouw. Gea nam zijlings op de voorstoel plaats en draaide haar benen naar binnen, haar rug recht alsof ze iets op het hoofd in evenwicht hield.

‘We gaan,’ zei ze uit het raam.

‘Waarheen?’ vroeg Jo.

Gea draaide het raampje onhoog en keek strak voor zich uit. Jo wist het werkelijk niet, maar omdat hij zijn stem oprecht had willen laten klinken, was het toch net of hij gehuicheld had.

‘We zouwuh toch met de kinderen naar dat pretpark?’ zei Marco. ‘Dinsdag aan tafel hadden we het erover.’ Hij tikte tegen een denkbeeldige pet, en zei: ‘Jo ouwuh gabbur’ en: ‘Meneer Westra’.

De Reliant reed het straatje uit en verdween nogal abrupt om de hoek, ongeveer als een motor met zijspan.

‘Dat ding heb ik al twee keer uit- en in mekaar gehad,’ zei Jo. ‘Ik weet nog, na de eerste keer was Marco 's avonds bij ons binnen. Hij zat naast me op de bank en deed z'n arm om me heen en begon te

huilen en zei dat ie nog nooit zo'n fijne vriend gehad had. Iemand die zoveel voor hem en z'n kinderen over had. Toen ie weg was zei Gea: ik heb nog nooit zo'n kwal gezien, dat jij je door zo'n vent laat aflikken dat is iets onbegrijpelijks.'

Westra wipte met een schroevedraaier stukjes donkergroen mos tussen de stenen uit. 'Jo, je denkt dat er iets aan de gang is. Heb je met haar gepraat?'

'Ze zegt dat het niet zo is. Ik kan niet geloven dat ze me bedriegt. Niet na zeventien jaar. Niet met Marco. Hij kan eigenlijk niks. Hij is ergens opperman. Stenen aangeven. Met een kruiwagentje rijden. Thuis zit ie elke avond aan tafel sigaretten te rollen. Op een krant. En zelfs dat kan ie niet goed. Ze zien er uit of er een varken op geslapen heeft, z'n sjekkies. Verder kijkt ie zo'n beetje met de kinderen mee naar de tv. Pipo de clown...'

'Je weet nooit wat iemand in iemand ziet.'

'Voor ik Gea leerde kennen, was ik in mijn klasse eerste van Nederland in jui-jutsi. Derde in judo. En nog vond ze me amper goed genoeg...'

'Jij bent nu zestig. Hij vijfendertig.'

'Ik praat niet graag zo, maar nog altijd is er geen vrouw die niet even kijkt als ze me ziet aankomen. Over geluk in de liefde. Weet jij wat voor leven ik voor me trouwen had? Na de oorlog reed ik op het buitenland. '47 naar Frankrijk en Spanje. '48 naar Duitsland. Daar was geen man te bekennen in die tijd. Weet je hoe het ging als ik daar op het land een meisje tegenkwam? Ze keek me niet aan maar ging onder het lopen eventjes door de knieën. Heel even. Hoe heet het? Niet buiging, maar...?'

'Reference,' vulde Westra aan,

'Het kwam voor dat ik me wagen op een zijweggetje zette en in het gras ging slapen. Dan werd ik wakker en stond er een vrouw naar me te kijken. Grote droevige ogen. Later zei ze dat ik op Fritz leek die niet teruggekomen was. Al gaf je me een miljoen, ik zou niet kunnen zeggen hoeveel vrouwen ik toen heb gehad. Na m'n trouwen alleen Gea.'

Toen Jo die avond gewassen en in schone kleren de kamer binnenkwam, lag Gea op de bank tv te kijken. Hij nam zich voor ieder woord te wegen en niets te doen dat haar zou kunnen ergeren. Zijn beste stropdas aanhalend, zei hij:

'Moeten we niet 's naar je moeder?'

‘Ik kijk die film uit.’

Jo wachtte buiten. Het was een heldere avond. Boven de stad dreven paarse wolkjes met een roze onderkant, die aan banketbakkersschuimpjes deden denken. Aan de overkant sloot Marco de gordijnen, op één raam na, waarachter het rode kaarsje brandde. Gea kwam naar buiten en overzag eerst de straat links van hem en daarna het deel rechts, al die tijd met een gezicht of ze vanaf alle balkons werd toegejuicht. Jo dacht aan hun kennismaking; ook in die tijd had ze hem zogenaamd niet zien staan. Toen had ze zijn interesse in haar willen vergroten. Maar nu?

Zijn schoonmoeder woonde op nog geen honderd meter afstand op de Kostverlorenkade. Haar woning was vol buren en familie. De meesten zongen mee met een plaatje, de rest schreeuwde elkaar dingen in het oor. Gea's moeder stond in een huisbar te midden van flessen jenever, whisky, bessen, advocaat, vermouth, likeur en andere dranken.

‘Koud!’ Gea keek verstoord, sloeg de armen over elkaar en huiverde. ‘Me vest ligt nog thuis.’

‘Ik ga wel even,’ zei Jo.

‘Ik loop zelf terug. Je bent veels te lief.’

Jo boog zich naar haar toe, maar voor hij haar wang had kunnen kussen, was ze verdwenen.

Een vrouw met bruine, glanzende ogen en een glanzende metallicblauwe jurk kwam tegen Jo aan staan. Op de rug was in de jurk een vochtplek ter grootte van een dienblad.

‘Hmmm... Jo zonder Gea. Grapje. Gea er niet?’

‘Dag Bep. Gea loopt even naar huis terug.’

Ze keek naar hem op en haar gezicht verloor even iedere uitdrukking. Ze greep met twee handen een van zijn bicepsen vast, schudde eraan, en vroeg hem enthousiast of hij nog steeds trainde.

Ben ik zomaar meegegaan...
Vergeten dat ik was getrouwd...
Nee, daar dacht ik niet meer aan...

hoorde hij zingen.

Een uur later was Gea terug. Jo zag zijn schoonmoeder op een bepaalde manier naar haar kijken. Ook Bep strekte de hals. Hij bedacht dat Gea en Bep vroeger vriendinnen waren. Toen Bep in verwachting van haar eerste was, had Gea gezegd: als het een jongetje wordt, hoef

je er bij mij niet mee aan te komen. Voor het eerst had hij toen beseft dat zijn vrouw ondoorgrondelijk was.

Om drie uur 's nachts gingen ze weg. Het was koud en van de maan was alleen een schijnsel te zien tussen enorme, zwarte wolken, alsof ergens hoog in een grot een lampje brandde. Gea bleef voor hun huis staan, hield haar handtas aan een van de hengsels voor haar gezicht omhoog en woelde er met een hand in.

‘Ik loop nog even terug. Me sigaretten liggen nog bij me moeder.’

‘Binnen liggen vier pakjes.’

‘Me aansteker heb ik ook niet,’ zei ze, zonder uit de tas op te kijken.

Jo wist dat ze tegen hem zou gaan schreeuwen als hij nu opmerkte dat er een oorlogsvoorraad lucifers in huis was. Hij ging naar binnen en voor het eerst in lange tijd viel hij meteen in slaap. Ineens was hij wakker. Gea was niet in bed. Hij sloeg een gordijn weg: het was een grauwe morgen en het regende hard, de tuin leek net het verdronken land van Saaftinge. Op dat moment ging de bel.

Gea leunde ruggelings tegen de muur naast de voordeur en zag eruit of ze uit het kanaal was opgedregd. Ze probeerde een been - pootje over - het huis in te schoppen.

‘Kep nog effe nun paar wijntjes gedronke bij moe - lul... dat je je vrouw niet eens mist in bed.’

‘Als ik soggus om half zes naar me werk ga, hoor jij me ook nooit weggaan,’ antwoordde hij.

*

Die avond reed Jo na een late dienst naar huis. Het regende hard en de hemel had een smerige, beige kleur; er dreven zwarte, rookachtige flarden over alsof aan de rand van de stad rommel werd verbrand in olievaten. Op de Ringweg dacht hij aan geld. Hij had altijd aardig verdiend, maar niets gespaard. Zijn Opel Kadett was tien jaar oud. Een tweede huisje had hij niet. Ook geen caravan of bootje. Waar was het allemaal gebleven?

Jo stapte uit en zag dat in geen van beide huizen licht brandde. Het rode kaarsje was er niet. Hoewel het nog vroeg in de avond was, was zijn huis somber en zonder enige kleur, alsof het van de zeebodem gelicht was en bedekt met slijk. De katten waren er niet. Asta blafte in de achtertuin. Gea's kleren waren uit de linnenkast gehaald. Haar kaptafel met driedelige spiegel was weg. Aan de wanden vielen hem lichte

plekken op. Het geborduurde Alpenlandschap hing er nog. Gea had er een truckje op meegeborduurd, en voorts ‘Jo’ en ‘50 jaar’.

Ondanks de regen waren er twee buurvrouwen op straat. Ze kwamen bij hem staan en begonnen over het weer. Jo zei dat IJsheiligen altijd slecht was en vroeg waar Gea was.

‘Wat denk je? Weg. Weg met die schooier!’ zei Trees, van wie de onderkin schudde als een stuk lever.

De vrouwen spraken nu met elkaar, terwijl hun ogen op Jo gericht waren. Iedereen had ervan geweten. Als Gea tegen Jo had gezegd dat ze naar de markt ging, had Marco om de hoek gewacht. Af en toe hadden ze op Gea's verzoek mosselfeestjes gegeven. Met alleen gekookte mossels. Jo was thuisgebleven want hij lustte ze niet gekookt. Wel gebakken. Ze was al maanden op een ander adres ingeschreven zodat ze bijstand ontving. Op die manier had ze voor nieuwe meubels kunnen sparen, nieuwe meubels in haar nieuwe huis. Hoe kon iemand toch zo gemeen zijn? Zo'n knappe kerel vond heus wel wat anders. Hij was beter af zonder.

Jo keek verbaasd van de een naar de ander. Maandenlang hadden ze aan het bedrog meegedaan. Tegen hem gelogen. Feestjes georganiseerd om hun vriendin terwille te zijn. Maar nu Gea weg was, was ook hun trouw verdwenen. ‘Waar is ze?’ herhaalde hij.

‘Buiten Amsterdam. Erreges.’ Trees stootte de ander aan. ‘Waar was het nou ook weer?’

‘Weegbree 13,’ zei Millie. ‘Midden-Beemster.’

*

Tegen tienen reed Jo Midden-Beemster in. Weegbree was een straatje aan de rand van de weilanden; achter het raam van het laatste huis brandde een rood kaarsje.

Hoestend kwam Gea door de regen naar hem toe, de plassen ontwijkend. ‘Wat... moet...’ Om het kwijt te raken, gaf ze iedere hoest bij wijze van spreken een zetje na, waarbij ze telkens vooroverboog. ‘Jij... hier...’

Ze stonden tegenover elkaar bij het tuinhek. Gea hield een wollen vest met een hand onder de kin dicht.

‘Hou je van Marco?’ vroeg hij.

‘Ik zeg geen ja en ik zeg geen nee,’ antwoordde ze.

‘Hou je van mij?’

‘Ik zeg geen ja en ik zeg geen nee.’

‘Heb ik je ooit mishandeld?’

‘Je bent altijd een lieve man geweest.’

Jo pakte haar bij de schouders, trok haar tegen zich aan en kuste haar vier keer op de mond. Hij knikte naar het lichte huiskamerraam, waarachter Marco te zien was. ‘Nou zijn het kussen. Maar wat als het klappen waren? Komt hij dan naar buiten? Welnee. Hij zou toekijken. Hij beschermt je niet. Hij is bang.’

‘Wat moet hij dan? Jij judo't al veertig jaar. Joe-joetsie ken je ook. En je heb de zwarte band van -’

‘Hij is een stuk jonger,’ zei Jo.

‘Je bent veel sterker. Al komen er vijf man met messen dan nog gaan ze alle vijf tegen de grond.’

Jo knikte. Ze had gelijk. Eerste in jui-jutsi in zijn klasse, derde in judo. En hij reed sinds '47 schadevrij. Zijn verontwaardiging groeide. Dat zo'n mannetje als Marco hem een jaar lang voor de gek gehouden had! Zijn kinderen had hij in huis genomen, zijn driewieler gereviseerd. Jo streek zijn natte haar naar achteren en draaide zich toen met de handen op het hoofd van Gea af, of hij de weilanden, met dampende koeien en al, tot getuige wilde nemen dat hij tot het uiterste getergd was. Mosselfeestjes met alleen gekookte mossels, enkel om hem weg te houden! ‘Ik slacht jullie allemaal af!’ riep hij.

*

Jo's moeilijkheden hadden hem maandenlang uit de slaap gehouden maar nu leek het of hij in een heerlijk warm bad het hemelruim inzweefde. Toch hinderde hem nog iets: een eindje voor hem uit zweefde het rode kaarsje mee, het ene moment helder, dan weer naar alle kanten uitvloeiend.

Hij schrok ineens en zag door de natte voorruit het woord ‘stop’, in lichtgevende, rode letters. Het knipperde aan en uit, en bevond zich achter op een politiewagen, die voor hem uit reed op een donkere polderweg,

‘Zag je ons niet?’ vroeg een jong agentje, nadat Jo het raam omlaaggedraaid had.

‘Ik was afwezig.’

‘We hebben je binnendoor ingehaald. Je reed al een tijd op de verkeerde helft.’

‘Ik heb maanden slecht geslapen... Vanavond tot laat gewerkt... Allerlei dingen meegemaakt... Eigenlijk moest ik niet autorijden.’

‘Zo... Gewerkt,’ zei de andere agent.

‘Ik ben chauffeur. Geen uitsmijter of iets op de Wallen,’ zei Jo, die het eerder had meegemaakt.

Hij zag het gezicht van het jonge agentje verstrakken.

‘Handen op het stuur.’ zei de ander. Hij hield met gestrekte armen een pistool op Jo gericht. Deze gehoorzaamde verbaasd. Toen zag hij het ook. Rechts van hem lag een pistool op de wagenvloer. Het zijne.

Even later zat Jo achter in de politiewagen, met een handboei vastgeketend aan een armsteun. Hij rilde hevig en zijn gezicht had de kleur van broodpap. Het jonge agentje scheen medelijden te krijgen en ging naast hem zitten. De ander stond naast de auto en praatte in een mobilofoon.

‘U moet 't u niet zo aantrekken. We gaan de zaak even na. Geen grote rampen gebeurd tot nu toe.’

‘Ik heb mijn vrouw vermoord. Ik kom er net vandaan. Ze wonen in Midden-Beemster.’

‘Vermoord?’

‘Doodgeschoten. Ik weet nog dat ik haar vasthield. En toen reden jullie ineens voor me. Van daartussen staat me niks bij. Ik heb denk ik allles vooruit geweten. Dat rooie kaarsje was een teken,’

‘U bent een beetje in de war. Met dat pistool is niet geschoten. Er is ook geen melding over schieten.’

‘Meent u dat echt?’ vroeg Jo.

‘Er is niks gebeurd.’

‘Niks gebeurd,’ zei ook de andere agent hoofdschuddend en op zijn toestel wijzend. Om Jo gerust te stellen namen ze hem in de politiewagen mee naar Midden-Beemster. Een paar minuten later reden ze stapvoets door Weegbree, en Jo zag Gea en Marco en Debbie in de verlichte huiskamer zitten.

‘Het rode kaarsje,’ zei een van de agenten.

Ze reden door de polder terug, De handboei was losgemaakt en Jo draaide het raam open. Een sterke geur van slootwater woei aan. De regen kletterde op het metalen dak en in lange plassen in de berm en op het asfalt in het licht van de lampen; het was moeilijk voor te stellen dat er op aarde nog droge plekjes waren. Dertien mei, dacht Jo. IJsheiligen. Bonifacius vermoord bij Dokkum. Het kwam hem voor of de regen het heden verbond met die barre tijd, duizend jaar of langer geleden, en hij dacht aan al de mensen die sindsdien waren geboren

en gestorven. Ook hij had zijn tijd nu bijna gehad. Anderen waren aan de beurt. Marco en Gea. En later Debbie en John. Zou Bonifacius veel vrouwen gehad hebben? Het leek niet erg belangrijk.

‘U hebt me heel gelukkig gemaakt,’ zei Jo. ‘Ik ben chauffeur en heb in veertig jaar nooit iemand gedood. Maar het is een vak dat je sloopt. Het kan zijn dat je iemand voor de bus krijgt en je mag niet uitwijken. Omdat anders al je passagiers... Begrijpt u?’

Het jonge agentje zei dat elk beroep zo zijn voors en zijn tegens had.

Nederlandse poëzie

Twee gedichten
Catharina Blaauwendraad

Onbewoonbaar
verklaarde hij
haar dromen.
Zij timmert
haar herinneringen
dicht.
Nog brandt er
achter blinde ramen
licht
tot
morgenochtend vroeg
de slopers komen.
Als straks de wanden van haar luchtkasteel
met donderend geraas zullen bezwijken
mag de constructie een illusie blijken;
maar 't puin en de ruïnes zijn reëel.

Verlangen

Hij heeft mij zo gemist, beweert
hij steeds als wij elkander spreken.
Maar alle tijd die is verstreken
heeft zich nu tegen hem gekeerd.

Als hij mij werkelijk begeert
dient zijn gemis, door taal en teken
gestaafd, de stilte te verbreken;
zijn stilte die mijn storm trotseert.

Want wie verlangt, verkiest te jagen,
verheft de harteklop tot maat
en laat die door geen klok vertragen.

Ik heb een hart dat sneller slaat
en kan het wachten niet verdragen.
Zo komt zijn liefde steeds te laat.

Twee gedichten
Erik Coenen

Kruispunt

Een van de onbekenden die elkaar
hier volgen, afgesloten in hun auto's,
nam ooit misschien precies dezelfde foto
precies waar ik die foto nam van haar.

Zo volgt een ander - juist voorbijgereden -
wellicht de overpeinzingen die ik
verwonderd voortbracht op een ogenblik
dat nu verloren is in het verleden.

Geen handeling, geen woord, geen eigenschap
is van onszelf, geen hartslag is uniek:
elk pad kruist andere bij elke stap.

Dit is geen dichterspraat, geen romantiek,
maar pure inductieve wetenschap,
en pure wetenschap is puur mystiek.

Toerist

Ik zag je staan, onkenbaar in de tram,
je rode rugzak naar mij toegewend.
Geheim bleef 't uiterlijk signalement
van schedelvorm en oogopslag en stem.

Maar 'k zag in plastic letters die ik ken:
twee namen, een adres, een continent.
't Is vreemd te denken dat je Iemand bent,
maar 't zal zo zijn als ik een iemand ben.

Misschien was jij heel ver van Amsterdam
in wezen, in gedachten kozend met
een vrouw die jou in Perth ooit bij zich nam;

en bindt ons dan alleen dit alfabet?
Mag God ons vlechten tot een monogram
van jouw verdwaald adres en mijn sonnet.

Vijf sonnetten uit de cyclus ‘Verwant’
Arjaan van Nimwegen

De ganzenhoedster

Het plaatje is verzonnen: ze is klein,
blootsvoets, een kleurig rokje, wilde haren.
Het poestadorp waar ze de ganzen hoedt.
Cymbaalspel waait vanuit een lemen kroeg.

Ze is het nooit geweest, maar in mijn brein
zwerft nog een kind, lang voor ze mij zou baren,
gekneed tot al te Nederlandse moeder
van: Doe gewoon, dan doe je gek genoeg.

De foto's tonen haar op maat gesneden,
inwisselbaar voor ieder Hollands wicht.
Niks bloot. Lakschoentjes en geen gans in zicht.

Zwart-wit en sepia - ieders verleden.
De kleur en de muziek verzin je maar,
en als je gek genoeg doet, wordt het waar.

Naar Holland

Op het perron staat iemand met een lijst.
Ze huilen als de kinderen vertrekken.
Ze zwaaien. Zij begrijpt het niet genoeg.
Toch hebben ze het zo goed uitgelegd.

En die ontreddering is meegereisd
tot op vandaag. Meer kon ik niet ontdekken
de enkele keren dat ik ernaar vroeg,
dan: er was honger en toen moest ik weg.

Het land wordt vlakker. Een paar kleintjes dreinen.
De trein zeurt met hen mee. Duurt het nog lang?
Het ruikt hier buiten anders. Ze is bang

dat alles voortaan onverdiend zal zijn en
niets meer vanzelf spreekt. En ze kan niet weten
dat ze in 's Gravenhage Miep zal heten.

In de naaikamer

De tantes raderen glimlachend patronen
van Haagse kleren in de morgenzon, en
strooien heel kleine woorden om zich heen:
Ons beidjes in ons straatje in ons Haagje.

Ze hadden haar blijmoedig opgenomen
tussen de zussen, kuis als hun japonnen.
Een stierf er, en toen trouwde er toch een.
Twee stikten voort. Een biesje en een kraagje.

En tante Bep speldt neuriënd de naden.
En tante Annie spreekt met kleine mond
van moeder. Dat ze hier haar huisje vond.

En dan mag ik het radertje. Ik rader
diep in de naaitafel een ruime, vrije
stippelbaan van Den Haag naar Hongarije.

Édes Anyam

Hij is de enige op wie ik lijk:
die schele, bleke schedel, met daarnaast
een breekbaar kleinood, oma Boedapest.
Het kroost vormt ornamentjes langs de rand.

Laci, Pityu en Dudus. Nergens blijkt
dat mama nog bestaat. Verwijtend haast,
alsof ze zelf gevlucht was uit dat nest
om aan te sterken in een ander land.

Later. De brieven vol met dode letters.
Alleen Gods zegen drong nog door de taal.
Ik denk aan jullie. Lieve allemaal.

De meesten waren dood. Ze zond pakketten
vol nylons, snoep en chocoladerepen.
Dat hadden ze daar niet, had ze begrepen.

Een begin

Een smalle jongen met een ridderhart,
een meisje, gedresseerd in dankbaarheid,
hospitia en sanatoria,
liefde in quarantaine, bleke zielen

rondom hen, lispelend, rooms en benard
van al wat er niet mocht in deze tijd
van God en Hitler, tot ze trouwden na
de oorlogswinter dat de bomen vielen.

Alles was nieuw en schoorvoetend en kaal.
De wereld was herstellende maar zwak.
Twee kamers en een serre en een dak

onder de laatste beuk, die hen loyaal
beschermde aan een Apeldoornse laan.
Daar was het warm, en daar kom ik vandaan.

Vaderhuis en heksenkringen
Jos Versteegen

I. Huiswaarts

Als wij, de sprakeloze blinden,
bij oud verdriet en nieuwe maan
geen troost of uitweg konden vinden,
betraden wij de oprijlaan.

Maar dolgedraaide westenwinden
grepen de forse kruinen aan
om onze moederbrede linden
hardhandig uit het veld te slaan.

Hun blad bewoog onhoorbaar zacht,
met duizend tongen spraken zij.
Nu laat geen slagboom ons voorbij.

Ons rest een lange dodenwacht,
en keren straks de winden weer,
hoor dan: de stilte ruist niet meer.

II. Weg

Een late reis naar ons domein
van zon, fazanten en seringen.
De banden op het asfalt zingen.
Wij scheuren door het mistgordijn.

Het landgoed dat wij binnendringen
zal stof voor onze dromen zijn,
want iemand trok een zwarte lijn
door vaderhuis en heksenkringen.

De kamers hangen in de lucht,
de trap voert van de berm omhoog
naar 't halflicht van oranje lampen.

Wij zijn de leegte ingevlucht
om ons met schellen voor het oog
aan nacht en nevel vast te klampen.

III. Rouwranden

Ik zie hem langs de grenzen lopen
die aan zijn akker zijn gesteld.
Het zwaar verkeer dat langs hem snelt
waait moeiteloos zijn mantel open.

Ik weet dat hij de oogsten telt
die door het teer zijn aangevreten.
Breed ligt het asfalt uitgemeten
dat zijn gering perceel omknelt.

Zijn ogen, rood in blauwe kassen,
gaan achter zijn rouwrandenbril
de laatste voren op en neer.

Dit is de tuin van mos en grassen,
het land dat niemand kopen wil.
Ik erf zijn kleine veld van eer.

Gedicht
Peter Verstegen

Betelgeuze

't Verlangen zin te geven,
een hoge eis,
menigeen betaalt met zijn leven
daarvoor de prijs:

De vrees zich te verliezen
in geestverwarring,
of onbewust te kiezen
voor zelfverstarring.

De reis naar Betelgeuze
dient eens gemaakt,
dan is er geen enkele keuze
die je nog raakt.

Probeer naar het blad te streven
dat zonder strijd
afvalt en daar bij zijn leven
niet onder lijdt.

Twee gedichten
Nico Weber

Archeopteryx

Als kind bedacht ik talloze verhalen
over een landschap met versteende bomen.
Ik was een vogel, zwevend boven dalen
met in de verte hoog uitslaande vuren.

De avond zou er altijd blijven duren
en aan de ruimte kon geen einde komen
zolang mijn vleugels op de wind bewogen,
de vlerken van een doodgewaand reptiel.

Voorbij de grenzeloze boomkolossen
ben ik tot aan het hoogste vuur gevlogen,
het licht drong uit de diepte in mijn ziel.

Voor ik de eerste schoten hoorde lossen
zag ik met klamme handen voor mijn ogen
hoe vlak de bodem was waarop ik viel.

Ochtend

Ik stond op je te wachten bij 't kanaal.
Het water rook naar stookolie en grond.
Een rijnaak gaf een waarschuwingssignaal,
de meeuwen vlogen krijsend in het rond.

Voor mijn gedachten kende ik geen taal.
De veerpont die het water overstak
verdween in nevelsluiers en massaal
bewogen schimmen op het watervlak.

Je komst heb ik niet langer afgewacht.
Vanaf die morgen waren we gescheiden
door alles wat ik me had ingedacht.

De zon brak door, het landschap stond in brand,
ik dwaalde doelloos langs bedauwde weiden.
De golven sloegen op het niemandsland.

Light Verse

Zijt gij, kinderen...

A.N. Apoechtin (Vertaling Werkgroep Slavistiek Leiden[*]

Zijt gij, kinderen, eenmaal studenten,
Breekt het hoofd dan niet over momenten,
Over Hamletten, Learen en Kenten,
Over koningen en presidenten,
Over zeeën en continenten,
En vermijdt hoe dan ook opponenten,
Overrompelt met list concurrenten.
Eenmaal afgestudeerd, eminenten,
Treedt gij ijlings in dienst met patenten -
En gedraagt u dan niet als docenten,
En versmaadt ook vooral geen presenten!
Doch omringt u met handelsagenten,
En strooit rijkelijk met complimenten,
En benadert uw chefs als cliënten,
Troost hun vrouwen met strijkinstrumenten,
Geeft royaal pepermunt aan dementen -
En het wordt u vergoed met procenten:
Met een ambtsgewaad vol passementen,
Onderscheidingen en ornamenten!...
En als dokters met hun lavementen
U benoemen, o wee, tot patiënten,
En u smoren in medicamenten...
Komt de aartsbisschop met sacramenten,
En begraaft u met zijn assistenten,
En uw kinderen krijgen een rente
(Voor hun opera-abonnementen)
En men zet op uw graf monumenten.

1860

[Russisch]

Когда будете, дети, студентами,
Не ломайте голов над моментами,
Над Гамле́тами, Лирами, Кентами,
Над царями и над президентами,
Над морями и над континентами,
Не якшайтеся там с оппонентами,
Поступайте хитро с конкурентами,
А как кончите курс эминентами
И на службу пойдете с патентами -
Не глядите на службе доцентами
И не брезгайте, дети, презентами!

Окружайте себя контрагентами,
Говорите всегда комплиментами,
У начальников будьте клиентами,
Утешайте их жен инструментами,
Угощайте старух пеперментами -
Воздадут вам за это с процентами:

* *De Werkgroep Slavistiek Leiden bestond uit: Margriet Berg, Wanda Bruining, Marko Fondse, José van Leeuwen, Anna Pries, Lourens Reedijk, Karel van het Reve en Marja Wiebes.*

Обошьют вам мундир позументами,
Грудь украсят звездáми и лентами!..
А когда доктора с орнамéнтами
Назовут вас, увы, пациентами
И уморят вас медикаментами...
Отпоет архиерей вас с регентами,
Хоронить понесут с ассистентами,
Обеспечат детей ваших рентами
(Чтоб им в опере быть абонентами)
И прикроют ваш прах монументами

Op 't platteland...
Iosif Brodski (Vertaling Werkgroep Slavistiek Leiden[*]

Op 't platteland komt God veelvuldig voor,
niet louter in zijn hoek, wat spotters denken.
Hij zegent huis en haard met zijn geschenken
en eerlijk deelt hij deuren middendoor.

Op 't platteland klinkt overal zijn roep,
hij staat halfslapend in het vuur te buigen,
op zaterdagen kookt hij linzensoep,
en knipoogt dan naar mij, zijn ooggetuige.

Hij plant de heggen, huwlijkt meisjes uit
aan jachtopzieners, houdt van grapjes maken,
hij zorgt dat jagers met hun lood en kruit
op eenden schieten zonder ze te raken.

Gelegenheid om deze wonderdaden
gade te slaan bij 't fluiten van de wind,
is dan ook wel de enige genade,
die d'atheïst ten plattelande vindt.

[Russisch]

В деревне Бог живет не по углам,
как думают насмешники, а всюду.
Он освящает кровлю и посуду
и честно двери делит пополам.
В деревне он в избытке. В чугуне
он варит по субботам чечевицу,
приплясывает сонно на огне,
подмигивает мне, как очевидцу.
Он изгороди ставит, выдает
девицу за лесничего и, в шутку,
устраивает вечный недолет
объездчику, стреляющему в утку.

Возможность же все это наблюдать,
к осеннему прислушиваясь свисту,
единственная, в общем, благодать,
доступная в деревне атеисту.

* *zie noot bij Apoechtin*

Jan
Elisa Franke

Zijn vrouw, diep in de rouw, keek nog eens in de kist
en sprak: ‘Hoe kon je nu terwijl je heus wel wist
dat ik zielsgraag naar het journaal had willen kijken,
bij 't zien van Joop van Zijl verbleken en bezwijken?
Ik heb daardoor 't programma móói gemist.

Je was een goede man, dat wordt hier niet betwist.
Al heb je nu en dan ook naast de pot gepist,
we hoorden bij elkaar als Klaassen en Katrijn
en dat je daar nu ligt doet mij verdraaid veel pijn.
Maar Jan, wat lig je pràchtig in die kist.

Daarnet heb ik je al mijn zonden opgedist
en vol van spijt heb ik mijn tranen weggewist.
Ik geef het toe, je had bij mij geen leven.
Dus dat van het journaal wil ik je graag vergeven
al heb ik nu veel dood en leed gemist.

Kapelaan Frustratus (deel VI)*
Nelis Klokkenist

De knaap, ontdaan van zijn blue jeans,
maar wel ontkomen aan die griezel,
stormt naar de deur en doet de kiezel
van 't priesterlijke tuinpad knersen,
en in zijn vaart stoot hij zijn hersen-
pan tegen de bel, en wel zo'n bel
die luidt als een heel klokkenspel.
Verlamd van schrik, star als een zuil,
staat hij in het portaal. Een buil
groeit snel als kool onder zijn haren.
Zal dit gegalm ooit nog bedaren?
Gelukkig heeft, voor onze knaap,
Frustratus een gezonde slaap.

* *Korte inhoud van het voorafgaande: de Brabantse kapelaan Frustratus heeft zich, onder invloed van de geest des tijds in de jaren zestig, ontwikkeld tot een lederdragende knapenschender met marxistische inslag. Om hem althans van het marxisme te genezen, stuurt de hemel hem de beeldschone St. Sebastiaan op zijn dak. De heilige verhaalt aan Frustratus zijn levensloop in het oude Rome en de ontmoeting met de manke slaaf Vitellius, die zijn minnaar wordt en die hem tot het christendom bekeert. Sebastiaan gaat zelf bekeerlingen maken onder de legercohorte waarvan hij deel uitmaakt, maar na de tiende bekeerling loopt alles spaak. Het tiental wordt afgemaakt met pijlen, zo ook Sebastiaan, die zijn verwondingen echter door een Godswonder overleeft, schoner dan ooit. Die schoonheid doet hem belanden aan het hof van keizer Diocletianus. Vergeefs probeert deze hem tot zijn minnaar te maken. Sebastiaan, die de schoonheid als zijn doem heeft leren onderkennen, weigert. Hij heeft de keuze tussen vrijen of sterven. Als waarachtig christen kiest hij voor de martelaarskroon.*
Na zijn martelaarsdood begint zijn eigenlijke bestaan pas goed, en wel als geneeskrachtig heilige, geliefd schildersmodel en literair gegeven. Maar als bekeerder van Frustratus dreigt hij te falen, want alle rationele en irrationele argumenten stuiten op de gemarxiseerde kapelaan af. Sebastiaan zal grof geschut moeten inzetten. En dan blijkt in het slotdeel niet de hemelse liefde, maar de aardse, de Eros, en wel de onverbloemde herensex, de meest draagkrachtige pijler van de twintigste-eeuwse Moederkerk te zijn. Waar hebben wij dit geluid eerder gehoord? Jawel, juist: kapelaan Frustratus is niets minder dan het poëtische pendant van het theologische proza van de grote volksschrijver Gerard Reve en vormt een doorsslaggevend bewijs dat de Kerk nog, of weer, midden in onze literatuur staat!

En onze Sint, hoe ver is die
inmiddels met zijn homilie?

Terwijl de knaap liep voor zijn leven
werd Sint Sebastiaan gedreven
door almaar sterker heilig vuur.
Maar preekt hij voor een blinde muur?
Frustratus, simpel van natuur,
maar ook zo koppig als een muildier,
wil voor hij toegeeft wel in ruil hier
iets tastbaars tegenover zien,
iets wat houvast biedt bovendien.
Sebastiaan ziet in vuur en loop
van zijn betoog niet hoe de knoop
die houvast aan zijn lendendoek biedt
- of wel, maar dat vermeldt het boek niet -
snel losser wordt, tot langs zijn dijen
het schaars textiel omlaag komt glijen.
Per ongeluk? Gesimuleerd?
Waartoe nog verder georeerd?
Frustratus, goeddeels al bekeerd,
als wil hij 't redeneren stoppen,
poogt, bevend, met de vingertoppen,
verhongerd als na maanden vasten,
't onthuld mirakel te betasten.
‘Mijn God!’ schreeuwt hij met luid geween,
en tast, en tast er dwars doorheen.
En zo bleek, wat u al gevreesd had,
dat daar geen vlees en bloed, maar geest zat.
En waarom zou 't ook anders wezen?
Zo'n Sint komt toch niet om te kezen?

Hoe is Frustratus vóór zijn ogen
door zijn hernieuwd geloof bedrogen...
En anders ik wel, na al 't pogen
om hem in zijn geloof te sterken.
Heb ik nog andere wonderwerken?
Lees door, dan zult u het wel merken.

Uit meer dan negenhonderd kerken
ziet men plots bot en tand verdwijnen
uit goud-met-diamanten schrijnen,
en knersend zich hoog in de lucht
verzamelen tot één bottenvlucht.
Alsof men 't weer bij God verbruide
hoort men alom de noodklok luiden.
Maar 't is vergeefs, want bot en tand
zijn reeds op weg naar 't Brabants land,
alwaar zij, naast Frustratus' bed
zich weer, ten spot van elke wet
tezamenvoegen tot skelet
- u hebt het wonder al verstaan -
't skelet van Sint Sebastiaan.
Als wonder is het een der beste,
maar nog begrijpelijk: die resten,
tenslotte, waren vroom bewaard
in kerk en schrijn alom ter aard,
althans in de terrarum orbis.
Dat komt omdat een bot zo dor is
en nooit een tand zichzelf knaagt, spijts
het knagen van de tand des tijds.
Zo ziet men dat het spreekwoord leeft, dat
beweert: ‘Wie wat bewaart die heeft wat.’

Toch, al mijn zwoegen - deed ik het
om mijn Frustratus in zijn bed
te paren aan een dor skelet?
Wel boekten wij op één punt winsten:
die lendendoek was heen tenminste!
Wij moeten nog een wonder doen
in een aanvullend visioen,
een visioen om 't op te vullen
met vlees en pees en dat soort spullen
waarin een rif zich pleegt te hullen.
Waar die zo snel bijeengeharkt?
Wel, vast niet in de supermarkt,
en zeker niet na sluitingstijd.

Genoeg hierover uitgewijd!
Sebastiaan bleek dus niet tastbaar,
maar toont, terwijl 't skelet alvast naar
ons land vliegt, aan zijn clericaal
Marx' meesterwerk *Het Kapitaal*,
en zegt: ‘Als je mij aan kunt raken,
kun je ook dít te gelde maken.
Pak aan dus, en betaal de bakker
met praatjes van die rooie rakker.
Of lees het. Dát zou jou genezen!
Maar eerder dan ik jou zie lezen
verschijn ik je nog in den vleze...’
En plotseling wordt hij doorzichtig...

De altaarlustknaap, heel voorzichtig,
betreedt de trap, op weg naar bed, en
met kaken die als castagnetten
nog klapperen van angst en schrik
bereikt hij... Wacht, een ogenblik!

... doorzichtig... ik bedoel de Sint...
en (ik weet ook niet hoe 't zo kwam)
verschijnt in 't heilig hologram
een heel skelet, compleet met tanden,
en vult het op tot aan de randen,
als levensgroot memento mori.

Frustratus zweet uit elke porie
en hapt naar asem in zijn slaap.

Intussen dus bereikt de knaap
de rand van 't priesterlijke bed
en laat, als hij zich neergezet
heeft, hemd en minislipje vallen
en zit nu in zijn blote ballen.
Verlangen naar Frustratus' lijf
bevangt hem en het wordt al stijf
tussen zijn forse jongensdijen...

Wij laten hem nu wat betijen,
want niet alleen bij hem verhief
zich iets.
Voor 't laatste offensief,
met vlees voor onze tijd bekleed
staat nu de Sint ten strijd gereed,
en uit dat vlees staat onvervaard
iets op ter grootte van een zwaard.
Is 't zwaard dat daar is opgestaan
bedoeld voor maar één kapelaan?
Al was 't geen zwaard, maar slechts een dolk,
dan nog bekeerde 't gans een volk!
Met een hand steunt de Sint zijn kloek deel
en met de andere een boekdeel.
'Frustratus,' spreekt hij, en zijn lid
verrijst in volle pracht, 'als dit
je niet van dwalingen geneest,
is al mijn werk vergeefs geweest,
en weer ontvleesd word ik weer geest.
Kies nú, en doe het rap: die paal,
dan wel die pil - *Het Kapitaal*.
Kies of het Moskou wordt of Rome.
Doe boete, want de tijd van dromen
verstrijkt... reeds breekt de morgen an.
Als Marx je dít bezorgen kan
word dan marxist. Vooruit, pak an!'

Weifelt Frustratus? Wat heet boeten
als zulk vlees 't boeten kan verzoeten?
Op deze tweesprong van zijn leven
verlaten wij zijn droom maar even.
Niet dat ik graag de draad verlies
van mijn verhaal, maar 't is wel kies.
En bovendien - Frustratus' klad
nam hier een eind, dus dat was dat.
Net zo ook Sint Sebastiaan.
Hij heeft zijn reddingswerk gedaan
- 'k was er niet bij, maar 'k neem het aan -
net als der Mohr. Der Mohr kan gaan.
Maar looft Sebastiaan en dankt 'm

en viert een extra annum sanctum!
Want het ontbreken van zíjn wade
voltrok het werk van de genade
en Marx kreeg de genadeslag
door wat eens in die wade lag.

Hoe weinig weet men van elkaar,
zelfs als men leeft als liefdespaar...
Frustratus weet niet van 't gevaar
waaraan zijn vriend juist is ontkomen,
maar hapt naar adem in zijn dromen.
De lustknaap, op zijn beurt, weet niet
wat er in dromenland geschiedt.
Maar ieder teken wijst erop
dat in de priesterlijke kop
iets omgaat. Zie die mond zich tuiten
als om iets lekkers te omsluiten.
De jongen ziet het aan, verbaasd.
Heeft slaap zijn kapelaan verdwaasd?
Nog nooit zag hij Frustratus dromen.
Wat hoort hij daar?
‘Dat wordt dus Rome!’
klinkt uit die mond.
‘Sebastiaan!’
De knaap hoort het verwonderd aan.
‘Mijn heil, mijn leven, mijn geluk,
o God! Hier met dat heerlijk stuk,
mijn morgen- en mijn avondmaal
en enig ware kapitaal!’
Sebastiaan? denkt de knaap bevreemd,
als hij die vreemde naam verneemt,
ik heet wel niet Sebastiaan,
maar stuk is stuk: vooruit, pak aan!

De knaap, die reeds zijn stuk in stelling
gebracht had, voelt nu om zijn zwelling
Frustratus' lippen en omknelling.

O zoet verbond van lip en lid!
Hoe zoete lippendienst is dit...

Wat bindt er meer dan dit verbond
vol heilig vuur van lid en mond?
Beslist niet dat van lid en kont!
Bedenk, voor u daar binnenglijdt:
voor wie zich aan de zinnen wijdt
ontbreekt het daar aan innigheid.
Wat er altijd aan heeft ontbroken
is 't wederzijdse, reciproque.
Het puurst genot beleeft alleen
wie doet aan 70-1.
(Vergeefs zocht zich uw dichter suf
naar een goed rijm op 69.)

De knaap - goed voorbeeld doet goed volgen -
heeft rap Frustratus' lid verzwolgen
en laat het tot de huig verdwijnen.
En zo, in vloeiend buigzaam deinen
beleven kapelaan en kleine
de wereld als in 't oerbegin,
toen nog geen yang bestond noch yin:
één ronde blankte met twee stippen,
en waar die zijn, zijn ook de lippen.

Toch wordt hun dit genot vergund
vanuit verschillend uitgangspunt.
De knaap geniet zonder berouw:
bleef hij zijn kapelaan niet trouw?
Hoe anders onze kapelaan!
Die voost met Sint Sebastiaan...
Althans, ik laat hem in die waan.
Want Sint Sebastiaan is verre,
al ver voorbij de verste sterren,
na zijn gedane taak, waardoor ie
voor even aan de kunsthistorie
ontsnapt is. Dat was zíjn genot.
Hij won een strijd zonder één schot.
Net als hij uit het zicht verdwijnt
is ook ons koppel uitgedeind
na 't door geen pennen weer te geven
subliemste nummer van hun leven.

De knaap, door Morpheus overmand,
slaapt vredig.
   Nog in dromenland,
en na een laatst ‘Sebastiaan!’
strijkt ook Frustratus nu de vaan.
Verzaligd rolt hij als een os om
en zaagt dan ronkend bos na bos om.
En wat kreeg ik? Ik sta voor aap
met een totaal gevloerde knaap
en 't ronken van een boerenpaap...
Zo gaat het meestal met een schrijver -
hij oogst gesnurk voor al zijn ijver.
Maar net als Sint Sebastiaan
heb ik althans mijn plicht gedaan.

Epiloog

Weet u nog, lieve lezers, dat
u destijds op uw levenspad,
al bijna weer een jeugd geleden,
in Romulus' en Remus' stede
en dwalend door het Vaticaan
vaak stuitte op een kapelaan
met een fysiek om in te bijten?
't Is geen herinnering die kan slijten,
want voelde u niet iets als spijt en,
biecht maar op, wat dacht u dan?:
‘Wat triest dat zich zo'n mooie man
aan 't priesterschap vergooien kan...’
En altijd volgde in zijn zog
zijn *neefje*, zo'n mooi bloedgeil joch.

Ach, menig leven was veel triester
dan dat van die beeldschone priester,
zoals het leven der geknechten
en hen die vochten voor hun rechten.
De jeugd van Rome's haute-volée,
veelal genaamd jeunesse dorée,
was in die dagen idolaat

en weg van 't proletariaat,
en koelde - 't was weer eens wat anders -
haar woede op de middenstanders
en hun gehate winkelruiten
ten bate van de uitgebuiten
en na het heroïnespuiten.
Het was één voortgezette strijd
die al begon bij het ontbijt.
Zij sloopten menig heilig huis.
Maar de proleet bleef veilig thuis.
En was de barre strijd gestreden,
dan kwam er weer een arbeidsvrede.
Dan stond het heilig huis weer recht.
Heer was weer heer en knecht weer knecht.
Nooit kwam de echte volksbevrijding;
't bleef marginaal - symptoombestrijding.

't Was midden in die krasse tijd
van omgekeerde klassenstrijd
dat zich Frustratus - want hij was 't
die u daar zag - van waan ontlast
naar Rome spoedde met als doel
een knieval voor de Heilige Stoel.
Hij kwam in Rome boete doen
en wel door zich te goed te doen
aan elke Sint Sebastiaan
die zich bevindt in 't Vaticaan.
Dat kwam zijn nieuw geloof ten goede
en werkte prikkelend op de roede,
waarmee vooral het neefje blij was
(moet ik nog uitleggen wie híj was?),
want al dat museaal gesjouw
was wel een aanslag op zijn trouw.

't Was Sint Sebastiaan dus die
Gods knecht genas van *theorie*.
Het laatste restje der genade
voltrok zich als hij huiswaarts waadde
naar zijn hotel, tot aan de kuiten
door stukgeslagen winkelruiten,

daar het een wet van nu en straks is
dat men een leer kent aan de *praxis*,
dewelke vaak vol ongemaks is.
Dan dacht Frustratus aan de tak
waarop hij zat, op zijn gemak.
Hoe blij is hij dat hij gelooft.
Hij is verbaasd en schudt het hoofd
als hij bedenkt hoe kort geleden
hij zich misleiden liet door rede,
die leidt tot zulke rare zeden,
eer hij 't licht der genade zag
waarin hij zich nu baden mag.
Wat was hij toch een mal geval.
Maar godzijdank staat eeuwig pal
de Kerk - een Rots der Eeuwen al.

Twee gedichten
Ivan Krylov[*]
(Vertaling Margriet Berg en Marja Wiebes)

De vissoep van Demjaan

‘Kom buurman, neem nog wat!
Je gaat de maaltijd toch niet staken!’
‘Ik heb mijn buikje rond, buur.’ - ‘Er is zat,
Vooruit, één bordje zal je nog wel smaken:
Er wordt je hier een prima soepje voorgezet!’
‘Ik heb drie borden op.’ - ‘Laat dat getel nu achterwege:
Het smaakt je toch, wat stribbel je dan tegen,
En op is op, zo is 't maar net!
Ah, wat een soepje! Wat een vet:
Of het in barnsteen is gebed.
Tast toe, mijn vriend, 't is om te watertanden!
Kijk, steur en brasem en ook ingewanden!
Al neem je maar een lepel! Vrouw, het zeebanket!’
Zo sprak Demjaan en ondanks Foka's tegenstreven
Werd hem geen ogenblikje rust gegeven.
Al baadde Foka in het zweet,
Opnieuw stond er een bord voor hem gereed,
Hij wist het met zijn laatste krachten te verstouwen.
‘Je bent een kerel naar mijn hart, jij,’ riep Demjaan,
‘Opscheppers staan mij helemaal niet aan.

[Russisch]

‘Соседушка, мой свет!
Пожалуйста, покушай.’
‘Соседушка, я сыт по горло.’ - ‘Нужды нет,
Еще тарелочку; послушай:
Ушица, ей-же-ей, на славу сварена!’
‘Я три тарелки съел.’ - ‘И, полно, что за счеты:
Лишь стало бы охоты,
А то во здравье: ешь до дна!
Что за уха! Да как жирна:
Как будто янтарем подернулась она.
Потешь же, миленький дружочек!
Вот лещик, потроха, вот стерляди кусочек!
Еще хоть ложечку! Да кланяйся, жена!’
Так потчевал сосед Демьян соседа Фоку
И не давал ему ни отдыху, ни сроку;
А с Фоки уж давно катился градом пот.
Однакоже еще тарелку он берет:
Сбирается с последней силой
И - очищает всю. ‘Вот друга я люблю!’
Кричал Демьян. ‘Зато уж чванных не терплю.

* *Binnenkort verschijnt een bundel fabels van Krylov bij uitgeverij Plantage G&S, Leiden.*

[Nederlands]

Kom, neem nog maar een bordje, ouwe!’
Toen greep, de fijne soep ten spijt,
Foka van narigheid
Zijn riem en muts, geheel ondersteboven,
En is halsoverkop naar huis gestoven.
En onze Foka heeft sindsdien
Zich nooit meer bij zijn buurman laten zien.

Gelukkig schrijvers gij, begaafde kunstenaren,
Maar als ge niet op tijd het zwijgen kunt bewaren,
En niet de oren van uw naaste weet te sparen, -
Dan gaat uw poëzie en proza tegenstaan,
Nog erger dan de vissoep van Demjaan.

1813

[Russisch]

Ну, скушай же еще тарелочку, мой милой!’
Тут бедный Фока мой,
Как ни любил уху, но от беды такой,
Схватя в охапку
Кушак и шапку,
Скорей без памяти домой -
И с той поры к Демьяну ни ногой.

Писатель, счастлив ты, коль дар прямой имеешь;
Но если помолчать во время не умеешь
И ближнего ушей ты не жалеешь, -
То ведай, что твои и проза и стихи
Тошнее будут всем Демьяновы ухи.

De nieuwsgierige

‘Hé vriend, hallo! Waar zat je dan?’
‘In 't rariteitenkabinet, mijn beste man,
Zo'n uur of drie heb ik daar rondgelopen,
Geloof 't of niet, mijn mond viel open.
Het is veel mooier dan ik je vertellen kan.
Ja, echt, er zijn een wonderen daar binnen!
Wat de natuur al niet weet te verzinnen!
Wat daar aan dier en vogel is bijeengebracht!
Vlinders en vliegjes, wandelende takjes,
Kevertjes, torren, kakkerlakjes!
Soms als koraal, soms als smaragd!
En lievevrouwebeestjes met zo'n heel klein kopje,
Heus waar, nog kleiner dan een speldeknopje!’
‘En zag je ook de olifant, groot als een berg,
Het grootste dier van allen?’

‘Was die er dan?’ - ‘Jawel.’ - ‘Wat erg.
Dat is me dan niet opgevallen.’

1814

ЛЮБОПЫТНЫЙ

‘Приятель дорогой, здорово! Где ты был?’
‘В Кунсткамере, мой друг! Часа там три ходи
Все видел, высмотрел; от удивленья,
Поверишь ли, не станет ни уменья
Пересказать тебе, ни сил.
Уж подлинно, что там чудес палата!
Куда на выдумки природа таровата!
Каких зверей, каких там птиц я не видал!
Какие бабочки, букашки,
Козявки, мушки, таракашки!
Одни как изумруд, другие как коралл!
Какие крохотны коровки!
Есть, право, менее булавочной головки!’
‘А видел ли слона? Каков собой на взгляд!
Я чай, подумал ты, что гору встретил?’
‘Да разве там он?’ - ‘Там.’ - ‘Ну, братец, виноват
Слона-то я и не приметил.’

Lavoisier
Drs. P

Hij kwam ter wereld met het hoofd naar voren
Dat lag in zijn geval ook voor de hand
Daar hij, zoals u dadelijk zult horen
Gebruik zou maken van een scherp verstand
Dat hoofd is een envijftig jaar geworden
Gelauwerd om zijn arbeid voor het land
En daarna onder het gejoel der horden
Abrupt terechtgekomen in een mand
  Dus geen liberté en geen égalité, en beslist ook geen fraternité
  Aan 't eind van de 18e Eeuw voor de Fransman Antoine Laurent Lavoisier
    Als fabrikant bedreef hij in de hoofdstad
    De buskruit- en salpeterindustrie
    Nu denkt u handenwrijvend: ‘Dat belooft wat!’
    En inderdaad, hij kende zijn chemie
    Ik zal hier geen formules gaan bezingen
    En evenmin een bibliografie
    Maar wil van één gegeven u doordringen:
    Hij was een wetenschappelijk genie
  U kent het begrip element, en scheikundigen werken daar dagelijks mee
  Wij hebben dat stelsel te danken aan hem, aan Antoine Laurent Lavoisier
De atmosfeer bestaat uit elementen
En deze zijn door Lavoisier ontdekt
Hij onderzocht van al die ingrediënten
Vooral de oxygène en diens effect
Want zonder zuurstof kan er niets verbranden
En bij de ademhaling blijkt direct
Dat iemand snel ten grave zal belanden
Als hij geen zuurstof uit de lucht betrekt

En dat diamanten uit koolstof bestaan was een nieuw en onthutsend idee
Toch nam men het aan, toen zo'n ding werd verbrand door Antoine Laurent Lavoisier
Maar ook de eigenschappen van de gassen
Nam hij scherpzinnig en aandachtig waar
En warmtestudie wist hij in te lassen
Kortom, een heel programma bij elkaar
En zelfs in dien we dit vergeten zouden
Dan hield althans zijn Wet nog repertoire
Die luidt: De stof blijft hoe dan ook behouden
En is in feite onvernietigbaar
De invoering van het metrieke systeem hoorde ook bij zijn wel en zijn wee
Waarnaast hij de post van fermier général had, Antoine Laurent Lavoisier
Toen kwam de Franse Revolutie gloren
Die aan het land een ander aanzien gaf
Gewone mensen werden uitverkoren
En wie élite was, verdiende straf
Maar hoe bepaalt men volgens die doctrine
Wie nu het koren is en wie het kaf?
Dat is het mooie van zo'n guillotine
Je bent meteen van die problemen af
Het vak van geleerde in woelige tijden is vaak een gevaarlijk métier
Dat blijkt uit de bloedige afrekening met Antoine Laurent Lavoisier

The Message is the Message
Henk Raaff

Het is in dit absurd bestaan
volkomen om het even
of men nu blijft of weg zal gaan
een heer is of een onderdaan
gesetteld of met hondebaan
en dood gaat of blijft leven

En tegen het verloren gaan
kan men slechts blijven streven
met hulp van het geslachtsorgaan
vermits dat overeind kan staan
en als de vruchten van de waan
niet worden afgedreven

Oh, heet uzelf een torenhaan
en acht niet op het beven
waarmee Uw troosteloos vergaan
van alle hoop en vreugd ontdaan
gelijk de laatste Mohikaan
in 't niets wordt bijgeschreven

De onvolmaakte genieting
John Wilmot[*]
(Vertaling W. Hogendoorn)

Naakt lag zij in mijn armen neergegleden,
Ik liefdedol, zij vol bekoorlijkheden;
Beiden gelijk door gretig vuur bevangen,
Smeltend in vriendschap, brandend van verlangen.
Met armen, benen, lippen hecht aaneen
Klemt zij mij aan haar borst en zuigt mij naar zich heen.
Haar dart'le tong, Cupido's bliksemschicht,
Speelt in mijn mond, brengt mij als de weerlicht
Het snel bevel klaar te staan om de felle
Donderslag daar omlaag op scherp te stellen.
Mijn fladderende ziel, uit haar cocon
Gepuntkust, hangt boven de balsembron.
Maar als haar hand attent dat deel geleidt
Waardoor mijn ziel haar hart stemt tot jolijt,
Barst mijn genotsvocht spattend los, verdorie!
Ik smelt in zaad, kom klaar in ied're porie.

The Imperfect Enjoyment

Naked she lay, clasped in my longing arms,
I filled with love, and she all over charms;
Both equally inspired with eager fire,
Melting through kindness, flaming in desire,
With arms, legs, lips close clinging to embrace,
She clips me to her breast, and sucks me to her face.
Her nimble tongue, Love's lesser lightning, played
Within my mouth, and to my thoughts conveyed
Swift orders that I should prepare to throw
The all-dissolving thunderbolt below.
My fluttering soul, sprung with the pointed kiss,
Hangs hovering o'er her balmy brinks of bliss.
But whilst her busy hand would guide that part
Which should convey my soul up to her heart,
In liquid raptures I dissolve all o'er,
Melt into sperm, and spend at every pore.

* *John Wilmot, Graaf van Rochester (1647-1680), vertrouweling van de Engelse koning Karel II, het prototype van de intelligente, libertijnse hoveling gedurende de Restauratie. Zijn cynische liefdeslyriek en ontgoochelde satires zijn gevormd naar klassiek model, maar niet onpersoonlijk en evenmin ongevoelig. Op zijn vroege sterfbed bekeerde hij zich op de traditionele manier, met verzoek tot verbranding van zijn 'lewd writings', welk verzoek al even traditioneel zonder gevolg bleef.*

[Nederlands]

Elk deel van haar had mij daar opgejut:
Haar hand, haar voet, haar blik zelfs is een kut.
  Glimlachend kreunt zij, liefbedoelde straf,
En veegt de kleffe pret haar lichaam af.
Zij tongt mijn borst (wat hijgt die!) op en neer
En roept al kussend: ‘Is er dan niet meer?
Liefde en hartstocht zijn hiermee gehuldigd;
Zijn wij dan niets aan het genot verschuldigd?’
  Maar ik, verslagen, triest als géén voor dezen,
Probeer vergeefs haar toegedaan te wezen:
Ik zucht, helaas! en kus, maar kan niet kezen.
Gretigheid doet mijn eerste poging kwaad,
Schaamte belet daarna opnieuw de daad,
Woede bevestigt: ik ben buiten staat.
Haar handje zelfs, dat koude heremieten
Verhitten kon, grijsaards weer doen genieten,
Bedient mijn dode sintel zonder zin,
Want as blijft as, geen vuur schiet er meer in.
Trillend, verward, wanhopig, droog en slap
Lig ik daar als een uitgekotste hap.
Mijn liefdespijl, waarvan het puntig hoofd
Tienduizend maagdenvliezen heeft gekloofd,
Die de natuur zo kunstig wist te maken
Dat hij door elke kut elk hart kon raken -
Zorgeloos placht de stijfkop in te gaan
Tot vrouw of man; niets kon zijn drift weerstaan,
Wat *hij* doordrong kwam er als kut vandaan -
Ligt lusteloos, geen roze fris ontloken,

[Engels]

A touch from any part of her had done 't:
Her hand, her foot, her very look 's a cunt.
  Smiling, she chides in a kind murmuring noise,
And from her body wipes me clammy joys,
When, with a thousand kisses wandering o'er
My panting bosom, ‘Is there then no more?’
She cries. ‘All this to love and rapture's due;
Must we not pay a debt to pleasure too?’
  But I, the most forlorn, lost man alive,
To show my wished obedience vainly strive:
I sigh, alas! and kiss, but cannot swive.
Eager desires confound my first intent,
Succeeding shame does more success prevent,
And rage at last confirms me impotent.
Ev'n her fair hand, which might bid heat return
To frozen age, and make cold hermits burn,
Applied to my dead cinder, warms no more
Than fire to ashes could past flames restore.
Trembling, confused, despairing,limber, dry,
A wishing, weak, unmoving lump I lie.

This dart of love, whose piercing point, oft tried,
With virgin blood ten thousand maids have dyed;
Which nature still directed with such art
That it through every cunt reached every heart -
Stiffly resolved, 'twould carelessly invade
Woman or man, nor ought its fury stayed:
Where'er it pierced, a cunt it found or made -
Now languid lies in this unhappy hour,

[Nederlands]

Maar een verdorde bloem, van sap verstoken.
Jij, laf verzaker van mijn ideaal,
Mijn lusten fnuikend, voor mijn faam fataal,
Wat voor een miss'lijke magie maakt jou
Ontrouw aan liefde, maar aan geilheid trouw?
Welke vulgaire hoer van een paar cent
Is ooit tevoor door jou zo vuig miskend?
Als ontucht, ziekte of schandaal 't bevelen,
Sta je serviel klaar om poot-aan te spelen!
Zoals een ruig straatvechter bakkeleit,
Knokt, bekkesnijdt en erop losrammeit,
Maar roepen hem zijn Vorst en vaderland,
Dan krimpt de schoft en steekt zijn kop in 't zand;
Zo staat jouw brute kracht hier aan de kaak:
In elke hoerengribus schiet hij raak,
Maar commandeert Prins Liefde tot de aanval,
Dan, hoogverrader, blijkt dat jij niet staan zal.
Mijn slechtste deel, voortaan mijn meest gehate,
Banale neukpaal, waar langs alle straten
Een hoer haar jeukend kutwerk klaar op sjort
Zoals een varken dat zich schurkt en knort:
Dat harde sjankers jou nu mores leren,
Slijmige druipers jou totaal verteren,
Dat pispijn, dat graveel jou staag afpeigert,
Dat zeiken jou ontzegd blijft, die laf weigert
Te steigeren als ik sméék dat je steigert.
En dat tienduizend pikken, fier in touw,
Corinna recht doen, gekleineerd door jou.

[Engels]

Shrunk up and sapless like a withered flower.
Thou treacherous, base deserter of my flame,
False to my passion, fatal to my fame,
Through what mistaken magie doest thou prove
So true to lewdness, so untrue to love?
What oyster-cinder-beggar-common whore
Didst thou e'er fail in all thy life before?
When vice, disease, and scandal lead the way,
With what officious haste dost thou obey!
Like a rude, roaring hector in the streets
Who scuffles, cuffs, and justles all he meets,
But if his King or country claim his aid,
The rakehell villain shrinks and hides his head;
Ev'n so thy brutal valour is displayed,
Breaks every stew, does each small whore invade,
But when great Love the onset does command,
Base recreant to thy prince, thou dar'st not stand.
Worst part of me, and henceforth hated most,
Through all the town a common fucking post,
On whom each whore relieves her tingling cunt

As hogs on gates do rub themselves and grunt,
Mayst thou to ravenous chancres be a prey,
Or in consuming weepings waste away;
May strangury and stone thy days attend;
May'st thou ne'er piss, who didst refuse to spend
When all my joys did on false thee depend.
And may ten thousand abler pricks agree
To do the wronged Corinna right for thee.

Vertaald proza

Het oversteken van de Zbroetsj
Isaak Babel
(Vertaling Peter Zeeman)

De commandant van de 6de divisie meldde dat Novograd-Volynsk vanochtend vroeg was ingenomen. De staf vertrok uit Krapivno en ons materieel, een lawaaierige achterhoede, strekte zich uit over de straatweg die van Brest naar Warschau loopt en door Nicolaas I op de beenderen van boeren is aangelegd.

Purperen papavervelden staan rondom in bloei, de middagwind speelt in de gelende rogge en maagdelijk boekweit verrijst aan de horizon, als de muur van een ver klooster. Vredig Wolhynië kromt zich, Wolhynië blijft achter in het paarlen waas van berkebosjes, ze kruipt de kleurige heuvels op en raakt met haar verslapte armen in de dichte hop verstrikt. Oranje rolt de zon langs de hemel, als een afgehouwen hoofd, teer licht ontvlamt in de kloven tussen de wolken en de vaandels van het avondrood wapperen boven onze hoofden. De geur van gisteren vergoten bloed en van gedode paarden sijpelt de avondkoelte in. De zwart geworden Zbroetsj ruist en trekt de schuimende lussen van zijn stroomversnellingen aan. De bruggen zijn verwoest en we steken de rivier wadend over. Majestueus rust de maan op de golven. De paarden verdwijnen tot aan hun rug in het water, klaterende stromen klotsen tussen de honderden paardebenen door. Iemand verdrinkt onder luide verwensingen van de Moeder Gods. De rivier is bezaaid met zwarte vierkanten van wagens, is een en al geraas, gefluit en gezang dat over de maanslangen en de glanzende gaten uitschalt.

Laat in de nacht arriveren we in Novograd. Ik tref een zwangere vrouw in het mij toegewezen kwartier en twee rossige joden met dunne nekken; een derde ligt al, met toegedekt hoofd, tegen de muur aangedrukt te slapen. Ik tref overhoop gehaalde kasten aan in de mij toegewezen kamer, flarden van bontjassen op de vloer, menselijke uitwerpselen en scherven van het gekoesterde servies dat joden eens per jaar gebruiken, met Pasen.

‘Ruim eens op,’ zeg ik tegen de vrouw. ‘Mensen, jullie wonen in een zwijnestal...’

De twee joden komen overeind. Ze springen rond op vilten zolen

en ruimen de troep op, ze springen zwijgend rond, aapachtig, als Japanners in het circus, hun halzen zwellen op en draaien. Ze leggen een gerafelde matras op de grond en ik ga bij de muur liggen, naast de derde, in slaap gevallen jood. Schichtig sluit zich de armoede boven mijn sponde.

Alles is gedood door stilte en alleen de maan houdt met blauwe armen haar ronde, glanzende, zorgeloze hoofd omvat en zwerft onder het raam. Ik masseer mijn gezwollen voeten, lig op de gerafelde matras en slaap in. Ik droom van de commandant van de 6de divisie. Op zijn zware hengst achtervolgt hij de brigadecommandant en schiet hem twee kogels in de ogen. De kogels doorboren het hoofd van de brigadecommandant en allebei zijn ogen vallen op de grond. ‘Waarom heb je de brigade laten omkeren?’ schreeuwt Savitski, commandant van de 6de divisie, tegen de gewonde - en hier word ik wakker, doordat de zwangere vrouw met haar vingers langs mijn gezicht strijkt.

‘Pan,’ zegt ze, ‘u schreeuwt in uw slaap en u ligt maar te woelen. Ik maak uw bed wel in de andere hoek op, want u duwt mijn vadertje opzij...’

Ze tilt haar magere benen en ronde buik van de grond en trekt de deken van de slapende af. Daar ligt, achterovergevallen, een dode oude man. Zijn keel is opengesneden, zijn gezicht doormidden gehouwen en blauw bloed rust in zijn baard, als een stuk lood.

‘Pan,’ zegt ze terwijl ze de matras opschudt, ‘de Polen hebben hem gekeeld, en hij smeekte ze: maak me op het achtererf af, dan ziet m'n dochter tenminste niet hoe ik doodga. Maar ze deden wat hun het beste uitkwam - hij stierf in deze kamer terwijl hij aan mij dacht... En nu wil ik weleens weten,’ zei plotseling de vrouw met verschrikkelijke kracht, ‘nu wil ik weleens weten, waar ter wereld vind je nog zo'n vader als de mijne...’

Thuis - wat is dat?
István Örkény
(Vertaling: Lenke Havas en Barbara van Zwieten)

Het kleine meisje was pas vier. Haar herinneringen hadden alle kleur verloren. Om haar duidelijk te maken welke veranderingen er op til waren, liep haar moeder met haar naar de omheining van prikkeldraad en wees op de trein in de verte.

‘Ben jij ook zo blij? Die trein brengt ons terug naar huis.’

‘En wat gebeurt er dan?’

‘Dan zijn we thuis.’

‘Thuis? Wat is dat?’ vroeg het kind.

‘Waar we vroeger woonden.’

‘En waar is dat dan?’

‘Je teddybeer, weet je nog? Je poppen zijn er misschien ook nog.’

‘Moeder,’ vroeg het kind, ‘zijn er thuis ook bewakers?’

‘Nee, daar niet, geen enkele.’

‘Kunnen we dan,’ vroeg het kleine meisje, ‘daar straks wel vandaan vluchten?’

Ik koop mijn eigen boek
István Örkény
(Vertaling: Lenke Havas en Barbara van Zwieten)

Als een boek verschijnt, heeft de auteur recht op dertig presentexemplaren; dat is bijna niets. De uitgever laat ze thuis bezorgen, de auteur gaat zitten en begint de lijst af te werken van degenen aan wie hij een gesigneerd exemplaar denkt te moeten geven. Zijn vrouw, zijn ouders, die aardige oom Ede, die lieve tante Etus, een enkel weliswaar ver maar gauw op zijn teentjes getrapt familielid, collega-schrijvers, zijn tandarts, zijn huidige vriendin en ook een of twee, soms wel drie oude liefdes. Het valt buiten het kader van dit verhaal, maar het is vermeldenswaard hoe ingewikkeld de verhoudingen tussen schrijvers in elkaar zitten als het gaat om gesigneerde exemplaren. Aan wie kan men het per post sturen, wie moet het persoonlijk overhandigd krijgen, voor wie is ‘met gevoelens van innige verbondenheid’ op zijn plaats, welke opdracht vraagt om ‘in oprechte vriendschap’, wanneer moet het zijn ‘met vriendelijke groeten’, wanneer is alleen de naam voldoende - dit alles heeft een rituele betekenis. Ik zou me belachelijk maken als ik een poging tot interpretatie van deze fijngevoeligheden zou wagen: zoveel verstand heb ik nog wel, dat ik daar niet aan begin. Het is al erg genoeg dat een mens na het wegwerken van zo'n dertigdelige boekentoren geen exemplaar voor zichzelf overhoudt en het bovendien benauwd krijgt bij de gedachte dat hij nog veel meer goede relaties een exemplaar verschuldigd is; en inderdaad, tegen het raam van zijn geheugen komt iedereen die hij niet had mogen vergeten zijn kiezelsteentje gooien. Zo is het mij onlangs ook vergaan. Ik had het gevoel dat ik ten opzichte van allerlei kennissen ernstig in gebreke was gebleven, en omdat ik toch net over de boulevard liep, ging ik een boekhandel binnen.

In zo'n situatie kan men zeggen: ‘Dag, ik ben die en die, ik wil graag een exemplaar van dat en dat boek van mij.’ Maar men kan ook zeggen: ‘Ik wil graag dat en dat boek van die en die auteur...’ Waarschijnlijk werpt de keuze een onthullend licht op het karakter van de schrijver; wat mij betreft, in wat voor licht ik ook kom te staan, ik kies

voor de tweede benadering. Het blijft hoe dan ook vervelend, maar er staat tenminste niet op mijn voorhoofd geschreven hoe vervelend ik de situatie vind.

De verkoopster is een vrouw van rond de veertig met een vettig glimmend gezicht en ongekamd zwart haar. Dat ze van boeken houdt, wordt onmiddellijk duidelijk door het gebaar waarmee ze met de mouw van haar stofjas even over het omslag veegt als ze het gevraagde boek van de plank haalt.

‘Een heel mooi boek,’ zegt ze terwijl ze het aanreikt.

‘Echt waar?’ vraag ik. ‘Hebt u het uitgelezen?’

‘Helemaal,’ zegt ze.

‘En het is echt heel goed?’ vraag ik, want zoiets kun je beter twee keer gezegd krijgen.

‘Het is een goed boek,’ zegt ze nadrukkelijk.

Ik sla het op alsof ik het vluchtig wil inzien.

‘Dan wil ik graag nog vijf exemplaren,’ zeg ik.

‘Vijf stuks?’ vraagt ze, terwijl ze me aankijkt.

‘Ja, vijf,’ zeg ik een beetje verlegen.

‘U bedoelt, in totaal zes stuks?’ vraagt ze met onrust in haar stem.

‘Als dat zou kunnen,’ zeg ik.

‘Dat kan,’ mompelt zij en kijkt mij van achter haar bril verschrikt aan.

Traag grijpt ze achter zich, waar op de plank nog twee exemplaren met hun schouders tegen hun buren aangeleund staan. Ze veegt met haar mouw even over de buitenkant en legt de boeken voor mij neer. Hoopvol kijkt ze mij aan; ze verwacht waarschijnlijk dat ik genoegen neem met drie exemplaren.

Maar met drie exemplaren kan ik domweg geen genoegen nemen, ik moet er immers zes hebben. Een voor een neem ik de boeken in mijn handen, lees het titelblad, en nadat ik mij ervan heb overtuigd dat de tekst overal letterlijk dezelfde is, leg ik ze weer op een stapeltje. En wacht.

‘Dus u wilt er nog drie?’

‘Ja, graag.’

‘Is het voor een school?’ probeert ze mij te peilen.

‘Nee,’ zeg ik. ‘Alleen voor mezelf.’

‘Precies,’ zegt ze zenuwachtig en onzeker.

Zienderogen verandert haar gedrag. Ze pakt een ladder, klimt naar boven en komt met een stel boeken naar beneden. Niet één stofomslag wordt schoongeveegd. Terwijl ze een bon voor me uitschrijft,

werpt ze me af en toe een onderzoekende blik toe. Zelfs mijn voorhoofd bevalt haar niet meer. Ze verdenkt mij van kwade bedoelingen, maar zonder te kunnen bedenken wat voor bedoelingen dat zouden kunnen zijn; want een boek is een speciaal voorwerp, dat verder nergens goed voor is. Het heeft geen zin boeken te hamsteren en speculeren kun je er al helemaal niet mee. Eén boek is gelijk aan honderd boeken. Je kunt een boek telkens opnieuw lezen, bovendien kunnen anderen het lezen; met een boek kun je een heleboel dingen doen, maar twee of meer exemplaren kopen, dat doe je niet. Wat voor zigeunerachtige streken had ik in de zin?

‘Werkt u misschien in een bibliotheek?’ vraagt ze vol nieuwe hoop.

‘Nee, nee,’ zeg ik, en bloos.

Ze geeft mij het bonnetje. Als ik van de kassa terugkom, moet ik plotseling denken aan dokter X, die nog niet zo lang geleden 's nachts naar het kind kwam kijken en geen geld wilde accepteren. Leuk is anders, maar ik heb nog een zevende exemplaar nodig.

Ik durf de verkoopster niet recht in de ogen te kijken, ik werp alleen even een zijdelingse blik op haar. Ik zie aan haar gezicht dat ze niet meer weet hoe ze het heeft, ik zie het haar dat telkens over het voorhoofd valt, ik zie de bril die net zo scheef op haar neus hangt als een dodelijk gewonde huzaar op zijn paard.

‘Anders nog iets?’ vraagt ze met trillende stem.

‘Nee, dat was het,’ zeg ik.

Ik stop de boeken in mijn aktentas en verlaat de winkel.

Aan de overkant van de boulevard, schuin tegenover mij, ligt nog een boekhandel. Maar ik neem liever een grote omweg en sla de tegenovergestelde richting in. Want als ik mij omdraai, zie ik dwars door het dubbele glas van deur en bril twee ogen die mij dreigend nastaren. Ik doe mijn best om door de menigte te worden opgeslokt en in het niets te verdwijnen.

De oude man en de auto
István Örkény
(Vertaling: Lenke Havas en Barbara van Zwieten)

Dit is waarschijnlijk een onwaar verhaal. Maar niet alleen ware verhalen zijn het aanhoren waard; juist de manier waarop een onwaar verhaal wordt verteld, verdient belangstelling.

Vijf jaar geleden zou iemand, als hij had gewild, deze kleine geschiedenis als volgt hebben verteld:

Op de grote verkeersweg tussen Boedapest en het Balatonmeer loopt op blote voeten een haveloze oude man. Plotseling begint hij te zwaaien, want er komt een slee van een auto aan die zijn kant op rijdt. De auto stopt, de chauffeur doet het portier open. ‘Wat heeft dat zwaaien te betekenen, kameraad?’ roept hij vanuit de auto.

‘Mag ik misschien vragen waar u naar toe gaat?’

‘Naar Boedapest, kameraad.’

‘Mag ik dan misschien een lift van u?’ zegt de oude man.

‘Er is geen plaats in de auto, kameraad,’ antwoordt de chauffeur. Hij slaat het portier dicht en rijdt in volle vaart weg.

Maar nu, nu de zon een tijdje heeft geschenen, het meer blauw glinstert en wij elkaar voortdurend op steeds mooiere verhalen hebben getrakteerd, nu wordt dezelfde geschiedenis heel anders verteld.

Op de grote verkeersweg tussen Boedapest en het Balatonmeer loopt op blote voeten een haveloze oude man. Plotseling begint hij te zwaaien, want er komt een slee van een auto aan die zijn kant op rijdt. De auto stopt, de chauffeur doet het portier open.

‘Moet u naar Boedapest, meneer?’

‘Inderdaad,’ zegt de oude man.

‘Stapt u dan maar in, meneer, u kunt meerijden,’ zegt de chauffeur vriendelijk. De oude man komt dichterbij, steekt zijn hoofd in de wagen en vraagt:

‘Heb je geen radio?’

Twee verhalen, allebei mooi. Maar geen van beide waar. De waarheid is, dat op de grote verkeersweg een haveloze oude man loopt, op blote voeten. Er komt een slee van een auto aangereden, maar de man peinst er niet over om te zwaaien, net zo min als de chauffeur op het idee komt om te stoppen.

Dit verhaal is wel degelijk waar. Maar niet mooi.

Het nachtspook*
Max Roqueta
(Vertaling T.E. Ubbink)

Ze hadden hem een witte merrie gegeven, een oude merrie die van haar leven al zoveel had gezien dat niets haar meer deerde en die op haar dooie gemak voortstapte, zonder zich erom te bekommeren wie ze op haar rug droeg. Wit was de ruiter, melkwit de maneschijn en het uitgestrekte zilte land onder de met sterren bezaaide hemel, die pinkelde en schitterde. Wit de weg, wit de ijzel, wit het verstarde water, wit het gras met de kristallen van de rijm in een minerale wereld. Wit was ook het riet, en hier en daar de schors van de bomen. En wit de grenzeloze stilte van de nacht. Geen vogel die zijn roep, zijn kreet of gefluit deed horen. Niets, niets. Zelfs hoorde men de stap van het paard niet, alsof het liep in de nevelige watten van een kerststalletje.

* *Occitaans is de verzamelnaam van vele dialecten, gesproken in Zuid-Frankrijk. Zij zijn de restanten van de taal van de troubadours uit de middeleeuwen. Een taal overigens, die een officiële status had en waarvan ook de rechtspraak, bestuurlijke administratie en wetenschap zich bedienden. Na de annexatie van het zuiden van Frankrijk in de eerste helft van de dertiende eeuw door de centraliserende macht van de Franse koningen (die daarvoor onder meer gebruik maakten van de kruistochten tegen de Catharen) verdween geleidelijk aan de geschreven taal en bleven alleen de dialecten in stand.*
De eeuwen door zijn er bewegingen of individuele schrijvers geweest, die de taal nu en dan weer leven trachtten in te blazen. Zo ook de Occitaanse renaissance, beginnend in de jaren twintig van deze eeuw, die plaatsvond rond intellectuele kringen in Montpellier en Toulouse. Men bouwde voort op de herleving van het Occitaans in de negentiende eeuw, in gang gezet door de bekende dichter Frédéric Mistral, die schreef in de taal van zijn geboortestreek, het Provençaals. Deze negentiende-eeuwse renaissance van het Occitaans staat bekend onder de naam Félibrige. De occitanisten uit de Languedoc stond een ontwikkeling voor ogen, waarbij de tot nu toe in verschillende dialecten gesproken taal uit haar provinciale isolement zou worden gehaald en toegankelijk gemaakt voor een groter publiek. Zo mogelijk wilde men zelfs voor die taal weer een officiéle status verkrijgen, zoals bijvoorbeeld in Nederland onlangs met het Fries is gebeurd. Daartoe werden de krachten van linguïsten en schrijvers gebundeld; zij werkten aan een stevige wetenschappelijke en literair-culturele basis van het moderne Occitaans. Deze groep werkte onder de naam 'Societat d'Estudis Occitans', na de oorlog veranderd in 'Institut d'Estudis Occitans'.
De schrijver Max Roqueta (1908) nam vanaf zijn studententijd reeds actief deel aan de Occitaanse beweging. In 1934 verscheen zijn eerste verhaal 'Secret de l'erba' in het literaire tijdschrift 'Oc'. De toon voor zijn werk is daarin gezet, zoals die door heel zijn werk zal doorklinken. Er komen gedichtenbundels en na de oorlog zijn grote prozawerk 'Verd Paradis', waarvan tot nu toe vijf delen zijn verschenen. Het werk bestaat uit verhalen, een belangrijk genre in de Occitaanse literatuur.

Kerst was niet ver meer weg. Het was bij volle maan in december. Die tijd hadden ze uitgekozen uit overwegingen van eerbied: voor een dergelijke pelgrimstocht kon je niet het feest kiezen van een heilige of, nog minder, van een vrouwelijke heilige. Na lang wikken en wegen was de rentmeester er zo toe gekomen om de nacht van de volle maan te kiezen.

*

Zo ging hij voort, eenzaam in het melkwitte schijnsel en de angstaanjagende stilte van de Camargue, die vreemde ruiter die niemand zou hebben willen ontmoeten, omdat iedereen wist dat juist in de nacht van de volle maan het nachtspook verschijnt, wiens blik het merg in je gebeente doet stollen en die je tot in het diepst van de hel meesleept. De ruiter zelf voelde die beklemming tot in zijn ingewanden toe, vooral door die stilte als van de eeuwigheid. Meer dan eens zou hij de merrie naar haar warme stal in Arles hebben doen terugkeren, als niet iets anders, dat hem ook krampen bezorgde, hem zijn weg had doen vervolgen: iets anders, sterker dan welke vrees ook. Hij was om negen uur 's avonds op weg gegaan. Hij wist dat de volle maan over hem waakte, zoals de mens angstvallig zorgt voor zijn wijngaard. Hij zag zichzelf, zoals hij daar zat op zijn zilveren merrie in het zwakke licht, dat van een es een soort apocalyptisch beest maakte, en hij bedacht dat degene die hem plotseling zou hebben zien verschijnen in de bocht van de weg, bij die stilte waarin de stappen van de merrie geluidloos wegzonken, het gevoel zou hebben gekregen alsof hij versteende door een dodelijke kou en op het punt stond in een of andere helse afgrond te storten, die daar plotseling onder zijn voeten gaapte.

Een vreemde ruiter, eenzaam onder de streling van de volle maan. Het leek of niet hij de merrie leidde, maar dat hij zich liet leiden. Zijn benen wijd gespreid over het zadel, zijn handen gevleid tegen het warme lichaam, de kraag opgezet, de grote hoed tot ver boven de ogen getrokken. De jas, die evenals de broek van grof fluweel was, had die wittige kleur van de kleren van een pleisterwerker. Hij leek niet bepaald uitgerust voor het veehoeden, zo zonder ijzeren gaffel en zonder lasso. Slechts de snel vervliegende damp van zijn adem, zoals die ook uit de neusgaten van de merrie kwam, maakte hem wat minder onwerkelijk. Vanuit de verte zou hij hebben kunnen lijken op een droombeeld dat uit een spiegel te voorschijn trad. Hij reed voort onder een maanbeschenen, ijzige hemel. Geen huis, geen wijngaard,

geen landerijen. Overal, eindeloos, het versteende water en het riet zonder de geringste nevel, als op zijde geschilderd; en de horizon die zo ver naar alle kanten week, dat het leek of je nooit het einde ervan zou kunnen bereiken. Hij reed voort als iemand die noch door de hemel, noch zelfs door de hel werd gewenst en die eindeloos in een levenloze eeuwigheid zou voorttrekken. Genoeg om de moedigste man de moed te ontnemen. Maar de ruiter van de volle maan was uit ander hout gesneden en de wil die hem dreef was van een kracht die elke andere kracht overtrof. En alsof zij die wil belichaamde, ging de merrie voort in het hart van die wereld, zoals een droom kan voortgaan zonder dat iets die ogenschijnlijk ooit zou kunnen tegenhouden, behalve het daglicht of het slaan van een kruis.

*

De oude man zat alleen in zijn versleten fauteuil voor de grote schouw, waarin een door de Rhône achtergelaten boomstronk lag op te branden. Die had vreemde vormen, als van een monster, van een wolk of van een beest; het vuur ervan was als de ziel die verdwijnt en slechts as achterlaat. Een ziel, die zich eindeloos uitrekt in een koppige vlam buiten het verwrongen blok, huilend, kermend, naar alle kanten blazend, jankend, en die ten slotte een ogenblik beeft alvorens weg te zinken en over te gaan in een kronkelende slang van dof-witte rook.

Niemand zou hebben kunnen zeggen hoe lang de oude man al in de ban was van het vuur. Hij was zozeer in beslag genomen door het kijken ernaar dat zijn adem, het kloppen van zijn hart, het verglijden van zijn leven er ten slotte mee waren vermengd. Het leek alsof hij bij het kijken in het vuur zijn eigen leven zag opbranden, verstrijken, verdwijnen, opgaan in licht, sap, as en rook die in de nachtelijke vorst vervloog. Zijn hart klopte sneller, terwijl hij zo opging in de beschouwing en de werveling van zijn vervliegende leven.

De rentmeester zag hem een ogenblik met de achterkant van de kolenschop op het vuur slaan, alsof hij het wilde temperen en voorkomen dat het zo snel naar zijn einde toe ging. Toen de rentmeester hem aansprak, was het alsof de oude man uit een droom ontwaakte.

*

De lange tafel was gedekt en in het schijnsel van het vuur zag je de flessen, de aarden potjes met olijven en de gedeeltelijk niet bij elkaar

passende borden glanzen op het witte tafellaken, dat rook naar lavendel en overal glimmende plekken vertoonde door het ijverige strijken. Hier en daar waren takjes lamsoor neergezet, de enige bloem die er op dat ogenblik was en er altijd is, een beeld van de zomer, bewaard en in leven gehouden door het zout, stijf en glanzend, badend in lucht en licht.

Toen de ruiter binnenkwam zag hij slechts de oude man in zijn wankele fauteuil, een onduidelijke vorm die niet bewoog, die het hoofd niet omdraaide, verzonken als hij was in het spel van het vuur. De ruiter sloot de deur, deed een stap naar voren zonder iets te zeggen en zag toen hoe uit de schaduw van de oude man waarachter deze schuil ging, een donkere, tengerder gestalte zich losmaakte; die van de rentmeester, dacht hij. Deze noodde hem dichter bij het vuur. Hij keek tersluiks naar hem, wat bevreesd. Hij liet zijn blik steeds afglijden naar het dansende vuur. De oude man, die daar zat als een rots, keek slechts even naar hem. Zijn lippen bewogen geluidloos. Hij prevelde in zichzelf. De rentmeester zei niets. Zo nu en dan wierp hij hem weer een wat verbaasde of bezorgde blik toe. Nu de witte ruiter weer in de warmte was, deed hij zijn jas wat open. Zijn wangen kleurden rood. Hij voelde zich behaaglijk. Hij zette zijn hoed af: op zijn schouders viel een zijdeachtige, donkere haardos neer en in het licht verscheen het gezicht van een kind, de mond half open. De rentmeester kwam weer overeind uit zijn stoel. Hij stak een kaars aan en gaf die aan de ruiter; zijn hand trilde. Hij wees hem de donkere deur aan, waar de eerste trede van een trap te zien was. Met onzekere, kleine pasjes ging de ander naar de deur en verdween. Zijn schaduw danste een ogenblik heftig in het donker van de deuropening, daarna werd het ineens weer duister. De rentmeester ging terug naar zijn hoek bij de schouw. Nu was alleen nog maar het ademen, het geknetter, het gesis, het gehuil, het gedempte gevecht tussen het hout en het vuur te horen. Met zo nu en dan het diepe zuchten van de oude man. Het leek alsof het enige leven dat van het vuur was.

De deur knerpte plotseling, en geopend naar de nacht vulde de zaal zich eensklaps met een drom mannen in ribfluwelen werkkleding, die de geur meebracht van de scherpe buitenlucht, de kou, maar ook de geur van de dieren uit de kudde, van de stal, het hooi, het voer, van wolvet en van schapemest, die aan hun schoenen was blijven hangen.

En in de warmte waarin zij zich al roepend en lachend verspreidden - de deur was nu gesloten naar de nacht - was het alsof zij plotseling weer opleefden. Maar hun gelach leek overdreven. Zij sloegen elkaar op de rug, stoeiden, te luid pratend onder het gewelfde plafond, waartegen het geluid van hun vele stemmen ten slotte dooreenklonk met een dof gedreun als dat van de zee in november. Zij schoven aan bij het vuur, zittend op stoelen, krukjes, of zomaar op de stenen bij de haard, en zij keerden zich vol verwachting naar de rentmeester, alsof ze nieuws dachten te vernemen. Maar deze bleef stil met een gezicht als uit steen gehouwen en met zijn ogen gericht op het vuur, dat aan zijn wangen en zijn blik een roodachtige weerschijn gaf, die voortdurend in beweging was. Zij voelden aan dat hij niet in de stemming was om gekheid te maken. En gaandeweg kwam het lawaai dat ze bij het binnenkomen hadden gemaakt, tot bedaren, dat spektakel dat niet echt klonk, vooral ook doordat het weerkaatst werd tegen het gewelf. Ze praatten heimelijk met elkaar; sommigen lachten, maar hielden zich halverwege in. En zo ontstond er een somber, verwarrend en eindeloos afwachten, dat drukkend en beklemmend werkte.

Maar plotseling keerde één hoofd zich om, met wijd open ogen en half open mond. Alle gezichten draaiden zich nu om. Opnieuw flakkerde een zwak, bleek, nietig schijnsel in de donkere deuropening van de trap, achter in het vertrek. Het schijnsel werd helderder, kwam naderbij in gelijkmatige cadans en plotseling zagen ze allemaal, ook de oude man en de rentmeester, de witte vlam van de kaars, en daarachter... Het leek wel of de lente vorm had gekregen in de gestalte van een meisje; meisje is teveel gezegd, het was eerder een kind. Zij bleef daar staan, alsof zij zich met één hand vasthield, wiegend van de ene voet op de andere, en de lange rode rok, die tot haar enkels reikte, wiegde ook langzaam en zwaar mee. Alle aanwezigen zwegen met gestokte adem. Het meisje wist niet hoe het kwam dat haar hand haar zo terughield op de drempel. Zij wist ook niet waar plotseling dat heerlijke gevoel vandaan kwam, half vrees en half genot, waar heel haar wezen in opging. Het drong niet tot haar door, dat zij met volle teugen een lucht opsnoof die doortrokken was van de geur van een schaapskooi, natte wol, wolvet, van bittere kruiden, van veevoer en mest. Zij was er geheel door bevangen en kreeg een vreemd, zalig gevoel toen zij die mengeling van mannen, vee en mest opnam in haar lichaam, bloed, hart en dromen; zoals iemand die in een kuip met gistende druivenresten met volle teugen en steeds dieper de met gif bezwangerde lucht inademt die hem voor altijd zal doen inslapen.

Stralender nog dan de vlam van de kaars, keken haar ogen hen wijdgeopend aan. Zonder dat de mannen het beseften, lieten ze allen het hoofd zakken, alsof er iets was dat hen verontrustte. Zij tuitte haar lippen, die daardoor nog voller werden, zinnelijker, en glanzende tanden te zien gaven, als die van een jonge hond. De mannen zagen eerst slechts die frisheid van een jong meisje en die lichte vrees, die schuilging achter een soort flauwe glimlach, die in haar ogen opkwam. Die was voor hen het teken om hun blik te laten gaan over de blote schouders, de volle armen en de ronde vruchten van de borst, die strak en glanzend als watermeloenen zich aanboden onder het kantwerk van de japon.

Om een eind aan de situatie te maken ging de rentmeester haar halen, nam haar bij de hand en stelde ieder aan haar voor. Zij namen haar kleine, uitgestoken hand tussen hun knoestige vingers en durfden die nauwelijks te drukken. De rentmeester liet de oude man opstaan en het meisje moest plaatsnemen in de enige fauteuil die de *mas*[*] rijk was, aan het hoofdeinde van de tafel. Op een stoel aan haar rechterzij zat de oude man, aan de andere kant de rentmeester. De anderen, naar believen, op bankjes, krukjes, en zelfs op oude kisten.

*

Hoewel zij glimlachte, voelde het meisje haar hart kloppen. Zij wist wat er ging gebeuren. Zij wist wat ze van haar verwachtten. De oude Ribauda had het haar gezegd. Het was eenvoudig. Het was duidelijk. In die eenzaam gelegen *mas* in de Camargue leefde een twaalftal mannen bij elkaar: schaapherders, knechten en veehoeders, die ten slotte gek werden van de begeerte naar een vrouw. Ze raakten vervreemd van de mensenwereld. Sommigen verdierlijkten: een geit, een schaap bracht hen tijdelijk tot rust. Anderen deden het met elkaar, op hooizolders. De rentmeester had deze uitweg bedacht. Hij was een oude vrouw uit Arles, die hij kende, gaan opzoeken en, elke maand, bij volle maan - de naamdag van een heilige zou immers ongeluk hebben kunnen brengen - kwam er een meisje. In de nacht bij volle maan. Zij richtten dan een maaltijd aan en daarna zochten zij in de nacht de tederheid waarvan zij het gemis diep in zichzelf beseften, tegelijk met het genot waarom hun lendenen schreeuwden.

* *Mas - een Occitaans woord voor een complex gebouwen, een soort 'herenboerderij', gelegen te midden van wijngaarden of landerijen.*

*

Nu hadden de wijn, de vleesgerechten, de sterk gekruide sausen en de warmte het onbewuste gevoel van schaamte van het eerste ogenblik verdreven. Het meisje was weer tot zichzelf gekomen. Door de rentmeester en de oude man gescheiden van de herders kon zij nu en dan tersluiks naar hen kijken en een beetje wennen aan het vreemde en het nieuwe aan hen. Zij zag min of meer door het werk getekende mannen, sommigen stevig gebouwd, anderen tenger. Zij hadden zich net geschoren en allen droegen het zwarte koord bij wijze van das op het geplooide hemd, dat een volle maand tussen twee planken was geperst. Hun blikken, die zwaar op haar rustten, vluchtten weg als forellen in de beek zodra haar blik de hunne kruiste. Zij merkte op dat er onder hen een jongen was van ongeveer vijftien jaar, die haar onbevreesd met zijn ogen verslond. En zij bedacht dat het misschien meer vanwege die knaap was dan uit respect voor haarzelf of voor de rentmeester, dat die overvloedige maaltijd, waarbij de wijn werd opgediend in een emmer van de wijnoogst en de salade in een waskuip, niet in een bacchanaal eindigde. En dan was er nog de oude man. Hij zat daar als een half vergeten god, die desondanks nog vrees inboezemt, met afwezige ogen recht voor zich uit starend; hij was reeds in een andere wereld en leek vanuit zijn verheven sfeer al het aardse te verachten, er geen weet meer van te hebben. Hij had in een steeds ondoorzichtiger nevel alles zien wegzinken wat eens de lust, het bloed, de warmte van zijn leven had uitgemaakt. Bovenal de belangstelling voor de verschijning van een vrouw, die zó was aangescherpt door de eenzaamheid van weken en weken in het zilte, vlakke land van de Camargue, dat hij, als hij vroeger toevallig in Arles kwam, onwillekeurig zijn ogen uitkeek als er een vrouw voorbijkwam en zijn hoofd omdraaide wanneer zij voorbij was.

De maaltijd liep ten einde. Er was geen belangstelling meer voor de rozijnen of de appels. De rentmeester wierp een blik op de jongen. Deze stond op, stak zijn lantaarn aan bij het vuur, riep allen een afscheidsgroet toe en, terwijl hij een lage, ernstige blik over het meisje in het rood liet gaan, opende hij de deur en verdween in de nacht. De vrolijke atmosfeer, die ten slotte om de tafel had gehangen, was weer teruggevallen als een vuur zonder hout. De rentmeester keerde zich om. Hij knipte zijn mes dicht en stond op met een lichte knik in de richting van zijn buurvrouw. Zij stond op en allen met haar; hij stak de kaars aan voor het meisje en zij verdween in de richting vanwaar zij

was gekomen. Er viel een stilte. Men wachtte. Zonder iets te zeggen. Uit een kabinet haalde de rentmeester een zakje, dat gevuld was met houten rondjes waarop cijfers stonden voor het loten. Ze telden met hoeveel zij waren. Ze waren met zijn tienen. De rentmeester deed de cijfers een tot en met negen in het zakje; hij rekende zichzelf niet mee: het was de gewoonte dat hij als eerste ging. Vervolgens stak ieder zijn hand in het zakje en zei wat hij had en liet het zien. Ze probeerden erom te lachen, te stoeien, zoals bij de vorige keren, wanneer er uit Arles een of andere slet kwam die van wanten wist. Maar niemand ging ermee door.

*

Onder het Hollandse laken, dat wit was als sneeuw, ontdekten zij de jeugd, stevig en zacht, bevreesd en willig in-een mengeling van ontzetting en genot, zoekend naar schaamte en vernedering; een gewilde, bewuste onderwerping, gezocht en ondergaan als het toppunt, de hoogste graad van genot. Op dat lichaam was nog geen plaats voor rimpels, vermoeidheid of letsel dat was aangebracht door de tijd. Het was in de volle opbloei van de jeugd. Een jong lichaam met zijn welvingen, van een nog onvoltooide volheid, maar daardoor des te strakker en steviger. Het gezicht van een jong meisje, waaruit alle vragen over het bestaan oplichtten, evenals verbazing; een gezicht waarop nog schaamte te lezen lag, die niet paste bij het nieuwe beroep waarin zij haar eerste schreden zette. Haar mond toegestoken, alsof ze klaar was om zich te verliezen in de kus; de blik waarin onschuld en de omfloerste weerschijn van het verlangen elkaar afwisselden.

Ieder kwam met een bos hout onder de arm. Meteen bij het binnenkomen wierp hij die op de roodgloeiende resten van het ingevallen vuur; het vuur laaide dan plotseling hoog op in de schouw en verlichtte de hele kamer. Zij rukten hun kleren uit, waarbij jasjes, hemd, sokken en broek in het rond vlogen.

Alsof zij er geen deel aan had, liet zij haar blik dwalen in het heldere licht van het vuur, in afwachting van hetgeen de mannen van haar wilden; of, gekeerd naar de muur, deed zij net alsof ze vreemde beelden zocht in de vlekken, de schaduwen en de naar voren springende vormen. Die nacht, waar ze zó naar toe had geleefd dat ze sedert drie dagen niet meer had geslapen, beleefde ze nu in zijn volheid. Haar lichaam was geheel bevangen door een vurige spanning, die alleen maar toenam bij het bezoek van elke man. Een en al ongeduld en met een blik, waar een reflex van vrees doorheen trok, zag ze het ruwe, be-

haarde lichaam naderbij komen, zwaar gebouwd of tenger, witachtig in de weerschijn van het vuur, hun vreemde vormen, de gespierde en dwingende kracht van de man met het opgeheven teken van haar vernedering. Maar, hoe groot de vrees ook was iedere keer - zij zou het hebben uitgeschreeuwd en hals over kop in het diepst van de nacht hebben willen wegvluchten - zij bleef daar en voelde hoe de weerstand in haar tegen elke penetratie tot bedaren kwam en wegsmolt. Want al die lichamen, mager of zwaar, oud of jong, glad of behaard, droegen allemaal die reuk bij zich, die heerlijke lucht van wolvet, schapemest en die zoutige lucht van zeekraal, die aan hun schoenzolen hing, aan de huid van hun handen, al waren die nog zo hard, aan het kroeshaar in de nek van wie zich ook maar over haar gezicht boog en opging in de wonderbaarlijke onstuimigheid van de ineenstrengeling.

Die gezichten, de betovering van die ogen, die als verloren, star, zielloos gericht waren op iets dat zij zochten of dat zij misschien achter haar zagen, achter dat beeld van de eeuwige jeugd, achter dat alles wat in haar gezicht verankerd lag, in haar blik, in haar half geopende en volle lippen, die vochtig waren en leken te reiken naar de kus. In die ogen had men bij ieder van hen, wanneer zij het laken afwierpen, de plotselinge verblinding kunnen lezen door datgene wat zo zeldzaam voor hen was, wat hun zo vreemd was, die sappige en aangereikte vrucht, genade van de Hemel, als kwam hij van een engel. Dat lichaam, dat glad en rond was als de stam van een laurierboom, warm als een brood, en dat al genietend bewogen werd door een diepe golfbeweging als die van de zee.

*

Degene die binnenkwam verdrong het beeld van de anderen. De man die mank liep, rook naar het moeras: hij was in de zeekraal gevallen; de nauwelijks opgedroogde modder zat als een korst aan zijn schapeleren schoenen. Een ander rook naar de vochtige hond, die zijn biezen slaapplaats met hem deelde; weer een ander naar zijn paard. Maar allen hadden zij dezelfde, vaste, krachtige geur gemeen van hooi, wolvet, ongewassen wol en schapemest, die haar de ogen deed neerslaan. Zij voelde zich niet krachteloos wegzinken tegenover de wil van de man, maar zij bevond zich aan de oever van de zee, die plotseling in haar oprees en zich door heel haar lichaam verspreidde, tot aan het uiteinde van haar ledematen, zelfs tot aan de wortels van

haar haardos en tot in de knobbel van haar achterover geworpen nek. Het was iets onbekends, iets eigenzinnige en zachtaardigs tegelijk, iets warms en vurigs, zoals een geur die een kamer binnendringt en waarvan men eerst nauwelijks een fijn, licht vleugje ruikt, maar dat sterker wordt en weldra alles onweerstaanbaar vervult. Zoals de geur van de lelie. Maar dit was de geur van vee, van de schaapskooi uit haar jeugd, de geur van de harde, behaarde armen van haar vader. Dat haar, dat zo ruw was als dat van een geit en dat zij voelde wanneer hij haar in zijn armen sloot en haar gezicht hard tegen het zijne aandrukte, met die stekelige, ruwe baard. Iedere keer als hij haar kuste, moest ze denken aan het stekelige blad van de *cochenille-eik*.*

*

Zij wist niet meer welk uur van de nacht het was. Zij was het vergeten. Weer was de deur al knarsend dichtgegaan. Als in een droom hoorde zij de stappen van de man die de trap afging. De nog hoge vlam gaf een zacht licht en de weerschijn wierp bewegende figuren tegen de muur. Een lichte warmte en een diepe vrede overspoelden haar met een gevoel van welbehagen. Zij haalde diep adem en liet haar lichaam, haar ledematen zwaar wegzinken. Zij wachtte op degene die naar boven zou komen, de deur openduwen en zijn nieuwe takkenbos op het vuur werpen. Aangezien zij niet kon tellen, wist zij niet hoeveel het er waren. Verdeeld tussen het genot over wat komen ging en de lust die haar bekroop om alleen te blijven, alleen met haar droom van genot, wachtte zij af. Zij wilde dat er nóg een kwam, en zij wilde ook alleen blijven. Een vaag gevoel van vermoeidheid, zwaar en heerlijk, trok haar naar de slaap. Het vuur zakte af en de schaduwen op de wand werden langer. Met haar hand zwevend in de lucht volgde zij gedachteloos de omtrekken van een vlek op de muur. Alles werd donker, de kamer, de muur, de deur die in het duister verdween, en zelfs het beeld van haar hand, die met de vingertop een of andere onduidelijke vorm volgde. De slaap nam haar op als een eindeloze zee. Alleen het vuur leefde nog enige tijd. Daarna de gloeiende asresten, die een zachte weerschijn wierpen in het donker en die, tegen de ochtend, ten slotte doofden. De as had alles bedekt.

* *Cochenille-eik (Lat. Quercus coccifera) - kleine eik, vaak niet groter dan een struik. Hij komt veel voor in het Zuidfranse landschap. Het blad is stekelig en lijkt op dat van de hulst; het valt ook niet af in de winter.*

*

Het was licht toen zij wakker werd van de kou. Het vuur was ingezakt. Er kwam een povere warmte uit de schouw. Zij trok de deken op tot aan haar mond. Zij rekte zich langdurig uit. De zon, een bleke winterzon, wierp een dunne straal in de kamer. Het moest laat zijn. En toch heerste er slechts stilte in het huis. Zij kleedde zich aan.

Beneden was er alleen maar de oude man, op dezelfde plaats als de vorige avond, toen zij bij de *mas* aankwam. Zij had in het donker van de schouw niet de rentmeester gezien, die daar zwijgend zat. Hij keek niet op van het vuur, waarin zijn blik dwaalde, als was hij beschaamd dat kinderlichaam vastgehouden en genomen te hebben.

Zij gaven haar zonder een woord te eten en te drinken. De oude man bediende haar. Vervolgens stond de rentmeester op. Zij begreep dat het tijd was om te gaan. Hij gaf haar een hele massa verschillende muntstukken die opgeborgen waren in een nieuwe zakdoek, die misschien wel voor dat doel was gekocht. Hij wilde dat zij ze zou tellen; dat kon ze niet, hij deed het voor haar. Zij nam ze aan en stak ze in haar jas. Hij bracht haar terug naar de stal. De witte merrie stond daar, opgetuigd. Hij hielp haar met opstijgen. Zij glimlachte naar hem, ietwat verlegen, met haar mooie lippen half geopend over haar tanden, die zo wit waren als het witte vruchtvlees van de amandel. Hij stak haar de hand toe. Zijn blik dwaalde af over de weg. Hij ontweek de hemelsblauwe ogen van het kind dat zich naar hem toe keerde, aandachtig alsof het een vraag had, een vraag die echter niet werd uitgesproken; een vraag over de waarheid van die nacht, over de herinnering aan die omarming, over een terugkeer, wie weet, misschien? Zij drukte de knieën aan en de merrie ging op weg.

*

Voordat ze Arles binnenreed, hield ze de teugels in. Ze ademde twee of drie maal diep de ijskoude lucht in. Het kwam haar voor of zij alles voor de eerste keer zag. Toen wist ze het weer. Ze stak haar hand in de warmte van haar zak en haalde er enige geldstukken uit. Ze voelde ze in haar handpalm. Daar was die geur, overweldigend, klevend aan het metaal, aan de zakdoek; hij trok helemaal door haar heen. Zij dronk hem met volle teugen in. Over haar hele rug liep een rilling, zoals ze die kende bij de grenzen van het genot. Haar vingers klemden zich om de geldstukken, die hun afdruk nalieten in haar hand. Ze borg ze weer op. Ze had lange tijd nodig om tot zichzelf te komen. De zon

scheen helder in de vrieslucht; ze kwam nauwelijks uit boven de honderd klokketorens van Arles. De uurslagen tuimelden in de leegte. Zij wierp haar hoofd achterover met een korte beweging, alsof ze een haarlok uit haar ogen wilde wegdoen. Het licht scheen oppermachtig over een wereld die ontdaan was van ieder leven, alsof ze was ingeslapen. Zij herinnerde zich dat het zondag was. Zij drukte opnieuw de knieën aan en de merrie stapte Arles binnen.

De geheimen van de Joy Rio
Tennessee Williams
(Vertaling Peter Abelsen)

1

Misschien omdat hij horlogemaker was, had meneer Gonzales een zekere onverschilligheid jegens de tijd ontwikkeld. Eén horloge of klok kan iemands leven domineren, maar als men tussen zoveel horloges en klokken leeft als er in de kleine, donkere, overvolle winkel van meneer Gonzales tikten, sommige te traag, andere al te voortvarend, maar alle in hun eigen monotone ritme volhardend, dan is de kans groot dat ze door hun overmatig aantal hun belang verliezen; zoals een edelsteen aan waarde inboet als er teveel van zijn en je ze makkelijk en goedkoop kan krijgen. Hoe dan ook, meneer Gonzales hield er hoogst onregelmatige openingstijden op na, als hij zijn winkel al opendeed. Zijn zaak zou er ongetwijfeld slecht voor hebben gestaan als ze er al niet zo lang geweest was. Want meneer Gonzales bracht zijn leven al meer dan twintig jaar door in dit winkeltje; sinds hij er als negentienjarige leerjongen was komen werken bij de eerste eigenaar, een merkwaardige, dikke man van Duitse afkomst met de naam Kroger, Emil Kroger, die nu alweer een hele tijd dood was. Emil Kroger, een hartstochtelijk praktische Teutoon, had de tijd, zijn handelswaar, altijd bijzonder ernstig genomen. In bijna alles wat hij deed had hij op een perfect lopend zilveren horloge geleken; meneer Gonzales, toen nog jong genoeg om Pablo te heten, was zijn enige duurzame omgang geweest met die verwarrende, tussen je vingers doorglippende wereld die buiten alle regelmaat om bestaat. Hij had Pablo ontmoet toen hij een horlogemakerscongres bijwoonde in Dallas, Texas, waar Pablo, die een paar dagen tevoren illegaal uit Mexico het land was binnengekomen, hongerig over straat zwierf. Toen was meneer Gonzales, Pablo dus, nog niet zo plomp geweest; hij had een donker stralende gratie bezeten, waarvan meneer Kroger onherroepelijk in de ban was geraakt. Want zoals ik al zei, meneer Kroger was een dikke, vreemde man, weerloos tegen de betovering die van de jonge, gracieuze Pablo uitging. Die betovering was zo sterk geweest dat hij de jongen had meegenomen naar zijn huis en winkel, waar zijn leven tot dan toe uit vluchtige en heimelijke affaires had bestaan. Pablo, in-

middels tot de vlezige meneer Gonzales uitgegroeid, was altijd gebleven; de drie jaar tot aan meneer Krogers dood en de meer dan zeventien jaar daarna, als eigenaar van het winkelpand, de klokken, horloges en al wat meneer Kroger hem nog meer had nagelaten - al zijn bezittingen, in feite, op de paar stuks tafelzilver na die Emil Kroger zijn getrouwde zuster in Toledo had gegund.

Enkele van de hier vermelde feiten zijn, eerlijk gezegd, van weinig belang voor het verhaal dat volgen gaat. Het enige dat telt is eigenlijk dat een en ander meneer Gonzales een leven had opgeleverd dat in benijdenswaardige mate vrij was van de regelmaat die de meeste andere levens in zijn greep houdt. Soms opende hij de winkel in het geheel niet, soms maar voor een paar uur in de ochtend, of juist in de avond als alle andere winkels alweer dicht waren. En ondanks deze grillen kon hij rondkomen; want als hij werkte, leverde hij uitstekend werk en hij had op zijn eigen, stille wijze een goede naam opgebouwd, in een buurt waar de meeste mensen een oude wekker hadden die het moest blijven doen om hun bestaan op orde te houden (ze verdienden doorgaans niet veel). Maar de betrekkelijke welstand van meneer Gonzales berustte vooral op de staatsobligaties die de zuinige meneer Kroger hem, na te zijn bezweken aan een slepende ziekte in zijn darmen, had nagelaten. Van de honderdzeventig dollar vaste rente per maand had meneer Gonzales zich zelfs nog op een bescheiden maar comfortabele wijze kunnen onderhouden als hij helemaal niets meer had willen uitvoeren. Het was triest dat meneer Kroger nooit geweten had wat voor kalm en weinig eisend jongmens hij onder zijn hoede had genomen. Spijtig dat hij nooit had beseft dat Pablo Gonzales zich makkelijk met een eenvoudig leven kon verzoenen. Maar het ware karakter van iemand, dat zich op latere leeftijd zo duidelijk toont, wordt door de jeugd nog verhuld, en meneer Kroger had de levendige allure van zijn jonge protégé, de schittering in diens ogen, de snelle, nerveuze bewegingen, de ranke elegantie, opgevat als tekens dat hij moeilijk vast te houden zou zijn. En terwijl de gezondheid van de oudere heer gestaag achteruit was gegaan in de drie jaar dat Pablo bij hem woonde, had hij er nooit zekerheid over gehad of de kostelijke vogel die zijn nest was komen binnenvliegen een trekvogel was of een die zich aan een verblijfplaats hecht; laat staan dat hij had kunnen bevroeden dat dit een van die uitermate zeldzame vogels was die evenveel liefde schenken als ze ontvangen. Meneer Kroger had weinig aandacht aan zijn ziekte besteed, zelfs niet toen deze het stadium van de vlijmende pijn had bereikt, zozeer was hij verdiept ge-

weest in wat hij zelf beschouwde als de hoogst delicate taak Pablo aan zich te binden. Had hij toen maar kunnen weten dat zijn oogappel nu nog steeds zijn dagen in de horlogerie doorbracht, wat een opluchting zou dat voor hem zijn geweest! Hoewel, misschien was zijn bekommernis, vermengd als ze was met zoveel tederheid en droeve verrukking, wel een zegen geweest; ze had immers een stervende oude man het uitzicht op zijn dood en daarmee waarschijnlijk veel angst ontnomen.

Pablo was nooit gevlogen. In plaats daarvan was de heerlijke vogel van de jeugd van Pablo gevlogen, hem achterlatend met een ietwat droef, zachtgelig gezicht, dat zo rond was als de maan. Hij repareerde klokken en horloges met wonderbaarlijke handigheid en precisie, maar besteedde er verder niet de minste aandacht aan; hun kleine geluidjes gingen aan hem voorbij zoals het ruisen van de zee voorbijgaat aan iemand die zijn hele leven al aan de kust woont. Hoewel hij het zich niet bewust was, mat hij de tijd af aan het daglicht; telkens als dit in de namiddag begon weg te sterven (in zijn smalle raam en het nog smallere, vuile dakraam achter in de winkel), kwam meneer Gonzales overeind uit de gebogen houding waarin hij aan de rommelige tafel met de werklamp had gezeten, nam zijn bril met de vergrootglazen af en begaf zich op straat. Hij ging nooit ver en altijd naar dezelfde plek; naar een oud operatheater aan de rivier, dat dienst deed als derderangs bioscoop, gespecialiseerd in films met cowboys of vergelijkbare, voor kinderen en jonge jongens aantrekkelijke onderwerpen. De Joy Rio, heette deze cinema. Een rare naam, maar lang niet zo merkwaardig als het gebouw zelf was.

Het oude theater was een evenbeeld van de beroemde Europese opera's, met zijn interieur van versleten klatergoud en vaal rood damast dat rang na rang opsteeg; er waren minstens drie balkons en misschien wel vijf. De bovenste trappen, dat wil zeggen de trappen na het eerste balkon, waren met een koord afgesloten en onverlicht; ze verdwenen daarboven in een schemer die zelfs de weerschijn van het doek trotseerde als er een film werd gedraaid. Gewend als hij was dingen van zeer nabij te bekijken, had meneer Gonzales er niet het minste idee van hoe het er daarboven uitzag. Hij was er een keer geweest toen de lichten in de Joy Rio waren aangegaan, maar het licht had hem zo in de war en van zijn stuk gebracht dat hij er geen moment over gedacht had om naar boven te kijken. Met zijn neus diep in de kraag van zijn jas had hij zich naar buiten gespoed, zo snel als een kakkerlak in de schaduw wegvlucht wanneer je het keukenlicht aandoet.

Als ik de suggestie heb gewekt dat er iets aparts en obscuurs was aan meneer Gonzales' vaste bezoek van de Joy Rio, dan ben ik daarmee in mijn opzet geslaagd. Want meneer Gonzales had nog iets anders van zijn dode weldoener geërfd dan alleen diens materiële bezittingen; wat hij ook had overgenomen waren de vluchtige en geheime praktijken op donkere plaatsen, die Emil Kroger zelf pas had gestaakt toen Pablo in zijn reeds wegkwijnend leven was gekomen. De oude man had zijn schande in volle omvang aan meneer Gonzales doorgegeven; nu deed meneer Gonzales de trieste en eenzame dingen die meneer Kroger had gedaan in de vele jaren die aan zijn enige, blijvende liefde vooraf waren gegaan. Die dingen had meneer Kroger zelfs op precies dezelfde plaats gedaan als waar meneer Gonzales ze nu deed, in de mysterieuze nissen van de Joy Rio, en meneer Gonzales wist dit. Hij wist dit omdat meneer Kroger het hem zelf verteld had. Emil Kroger had zijn hele leven en al zijn zieleroerselen aan Pablo Gonzales verteld. Hij had geloofd, zoals de meeste immoralisten, dat de ziel overbelast kan raken met leugens die aan de wereld opgebiecht behoren te worden om het recht op verblijf daarin te verdienen. En dat als je die last niet verlichten kon in de eerlijke omgang met tenminste één persoon, vertrouwd en aanbeden, dat de ziel dan uiteindelijk onder alle valsheid zou bezwijken. In de laatste maanden van meneer Krogers leven, dat in toenemende mate wegzonk in een morfineroes, was de meeste tijd heengegaan met deze gefluisterde bekentenissen aan zijn teerbeminde leerjongen, en het was alsof hij de schuldige essentie van zijn verleden in de oren, hersens, het bloed van de luisterende jongen had geademd. Niet lang na de dood van meneer Kroger begon Pablo, die tot dan toe altijd slank was gebleven, aan te komen; hij werd nooit zo wanstaltig dik als Emil Kroger was geweest, maar zijn elegante figuur was langzaam verzonken in een vage plompheid. Zoals een weduwe zich in het zwart hult, zo waren Pablo's uiterlijke bevalligheden een voor een onder een vetlaag verdwenen. Nog een jaar was zijn schoonheid rond hem blijven zweven, zich gestaag oplossend als een spook, en toen was ze definitief verdwenen; op zijn vijfentwintigste was hij al de onopvallende plompe man met het vollemaansgezicht geweest die hij nu op zijn veertigste nog was. Als iemand overdag aan hem, Pablo Gonzales, had gevraagd of hij nog wel eens aan de dode meneer Kroger dacht, dan zou hij zijn schouders hebben opgehaald en geantwoord hebben: Niet zo vaak meer. Het is al zo lang geleden. Maar als de vraag hem tijdens zijn slaap gesteld had kunnen worden, dan had het argeloze hart van de slaper gezegd: *Altijd, altijd!*

2

Voor de marmeren trappen die vanaf het eerste balkon van de Joy Rio naar het onbekende aantal rangen daarboven voerden, was een vettig en rottend fluwelen koord gespannen, waaraan een bord hing met het opschrift *Verboden Toegang*. Maar dat koord was daar niet altijd geweest. Het hing er al zo'n twintig jaar, maar wijlen meneer Kroger had de Joy Rio nog gekend in de dagen voordat de trappen waren afgesloten. In die dagen waren de geheimzinnige bovenste rangen een soort lusthof geweest waar zowat elke denkbare vorm van ontucht in overmaat bedreven werd, in een duister zo dicht dat men op de tast naar een partner op zoek moest. Er waren geen rijen stoelen geweest (zoals nu in de zaal en op het enige nog in gebruik zijnde balkon) maar reeksen met gordijnen afgesloten loges, in bogen vanaf de ene kant van het toneel naar de andere. Volgens Emil Kroger, onze enige autoriteit inzake deze mysteriën die evenzeer tot het verleden behoren als hijzelf, had men daar, boven in de Joy Rio, vrijwel in den blinde moeten vertoeven en was van de andere zintuigen, die van reuk, gevoel en gehoor, een bijna bovennatuurlijke scherpte vereist geweest als men zulke penibele vergissingen wilde vermijden als het grijpen van een jongensknie wanneer men op een meisjesknie uitwas. Bij tijd en wijle was lichte paniek uitgebroken als dergelijke misverstanden zodanig uit de hand liepen dat alleen een hardhandige correctie nog uitkomst bood. Er waren heel wat gevechten geweest in die oude loges, verkrachting en moord zelfs, totdat de schimmige directie door de slechte roep gedwongen was geworden dat deel van het immense oude gebouw af te sluiten waaraan het juist zijn aantrekkingskracht ontleende, zodat het met de Joy Rio, die tot dan toe had gefloreerd, opeens bergafwaarts was gegaan. Hij was gesloten, heropend, opnieuw gesloten en toch weer heropend. Gedurende een aantal jaren was hij open- en dichtgegaan als de waaier van een nerveuze juffer. Dat waren de jaren geweest waarin meneer Kroger door zijn ziekte gesloopt werd. Na zijn dood was aan de onrustige periode een einde gekomen en nu draaide de Joy Rio al zo'n tien jaar als derderangs bioscoop, onafgebroken op één week na, toen er een polio-epidemie had gedreigd, en nog een paar dagen toen er een brandje was geweest in de cabine van de operateur. Maar nu gebeurde er dan ook niets meer dat opschudding kon verwekken. Noch de directie noch de politie ontving ooit een klacht, en de duistere glorie van de bovenste galerijen bestond alleen nog in de herinnering van de leeftijdgenoten van

wijlen meneer Kroger, en indirect in die van mensen als meneer Gonzales; een voor een stierven de herinneringen uit en met hen stierf de legende. Gebouwen als de Joy Rio en de legenden eromheen getuigen bij uitstek van de korte bloei en het langzame sterven der dingen. De beschermengel van zo'n gebouw is een dikke, zilverharige engel van drieënzestig jaar, met een glimmend wollen colbert en korte dikke vingers die op alles wat ze aanraken een vochtplekje achterlaten, die zwetend en bevend zijn gefluister met strelingen afwisselt; een engel van het soort dat uit de hemel weggetrapt en uit de hel weggelachen zou worden, en alleen op aarde kan verkeren dankzij zijn geroutineerde sluwheid, het vermogen zichzelf als een ander wezen voor te doen, en de toegevendheid van hen die meteen fooi en een geeltandige glimlach te paaien zijn.

Maar de verandering van de Joy Rio was geen absolute. De eerzaamheid die hij verkregen had was slechts een schijnbare, en op sommige uren van de middag en laat in de avond gebeurden er op de achterste rijen van het eerste balkon dingen van het soort waaraan meneer Gonzales af en toe behoefte had. Op die uren waren er maar weinig bezoekers, en zij die gekomen waren om comfortabel naar een film te kijken zaten dan in de zaal, waar de stoelen in een veel betere staat verkeerden. De enkeling die de bijna verlaten rijen op het balkon verkoos, deed dit omdat daar gerookt mocht worden - of *omdat...*

Er was gevaar, natuurlijk, dergelijke plaatsen en handelingen brengen altijd een zeker gevaar met zich mee. Maar meneer Gonzales was een voorzichtig mens en niet bepaald geneigd zich ergens hals over kop in te storten. Zij die alleen maar naar het balkon kwamen om te kunnen roken, namen in de regel plaats aan het gangpad. Had een bezoeker de moeite genomen zich naar het midden van een rij te wurmen, langs stoelen die schots en scheef stonden als tanden in een slecht gebit, dan kon men aannemen, met de zekerheid die men hebben kan in een universum waar toeval de enige wet is, dat hij zijn plaats had opgezocht met heel iets anders dan een sigaret in gedachten. Meneer Gonzales nam zelden risico's. Dat was een van de dingen waarin hij eer bewees aan de gedachtenis van de wijze oude ziel van Emil Kroger, de hartstochtelijk praktische Teutoon die tussen waken en slapen Pablo een soort bezwering placht toe te fluisteren die ongeveer zo had geluid: Soms zul je het vinden en soms zul je het niet vinden, en de keren dat je het niet vindt zijn de keren dat je voorzichtig moet zijn. Dat zijn de keren dat je moet bedenken dat je het een an-

dere keer *wel* zult vinden, niet *deze* keer maar de *volgende* keer, of anders de keer *daarna*, en dat je het moet kunnen opbrengen om er zonder naar huis te gaan, *alleen* naar huis te gaan...

Pablo had toen niet beseft dat hij ooit gehoor zou geven aan deze praktische raad, gebaseerd op een bijna levenslange jacht op een genot dat bijna even onecht en onbevredigend was als dat van een gedroomde omhelzing. Pablo had toen nog niet geweten hoeveel hij zou gaan lijken op de oude man die hem in huis had genomen. Destijds, toen Emil Kroger, in een door morfine en inwendige bloedingen teweeggebrachte schemertoestand, druppel voor druppel het destillaat van zijn levenservaring in het tedere oor van zijn pupil plengde, had die het gefluister met dezelfde afschuw en medelijden ondergaan als het idee van de dodelijke ziekte in het vlees van zijn weldoener; en slechts langzaam, in het verloop van de vele jaren sinds de oude man zijn gefluister voor altijd had gestaakt, was de betekenis van het zangerige geraaskal tot hem doorgedrongen, was het tot een advies geworden waaraan een man als die waarin Pablo veranderd was, een man als meneer Gonzales, een stil en veilig en toch niet van alle genot verstoken bestaan kon ontlenen.

3

Meneer Gonzales was voorzichtig, en het leven van voorzichtige mensen lijkt niet zelden op een dorre vlakte met hier en daar, ver uiteen, een eenzame palm met in zijn schaduw een koele bron. Zo was het leven van meneer Kroger geweest tot hij bij zijn bezoek aan het horlogemakerscongres in Dallas Pablo tegen het lijf was gelopen. Maar in het leven van meneer Gonzales was tot nu toe geen Pablo verschenen. In zijn leven was alleen meneer Kroger geweest, en het soort dingen waar meneer Kroger met veel geduld naar had gezocht in de weidse woestenij die zijn leven was geweest voor hij Pablo ontdekte. En daar het niet mijn bedoeling is dit verhaal langer uit te spinnen dan de inhoud vereist, zal ik niet proberen uw aandacht vast te houden met een beschrijving van de paar palmbomen waarbij de erfgenaam van Emil Kroger had verwijld op de woestijntocht die aanving met de dood van de man die zijn leven was geweest. In plaats daarvan neem ik u, ietwat overijld, mee naar de zomermiddag waarop meneer Gonzales te horen krijgt dat hij spoedig sterven zal, en niet zomaar sterven maar sterven aan dezelfde ziekte die de punt onder het vraagteken van Emil Krogers leven zette. De scène, als ik daarvan spreken

mag, speelt zich af in de spreekkamer van een arts. Na enig gedraai en getreuzel aan de kant van de dokter valt het woord kwaadaardig. Er wordt een hand op een schouder gelegd in een bijna minachtend gebaar van troost, en meneer Gonzales krijgt de verzekering dat operatief ingrijpen zinloos zou zijn en dat het enige dat in zijn situatie iets vermag uit te richten het toedienen van bepaalde medicijnen is, om de aangetaste organen enig respijt te bieden. Hierna wordt de scène subiet beëindigd.

En dan is het nu een jaar later. Meneer Gonzales heeft zich min of meer hersteld van de schokkende informatie die zijn arts hem verschafte. Hij heeft met nauwelijks verminderde vaardigheid klokken en horloges gerepareerd, en ook voor het overige is er opmerkelijk weinig veranderd in zijn leven. De winkel is alleen wat vaker gesloten tegenwoordig. Het is inmiddels duidelijk dat de ziekte waaraan hij lijdt er niet op uit is hem abrupter uit het leven weg te rukken dan bij de man voor hem het geval is geweest. De woekering woekert langzaam en heeft onlangs zelfs tekenen vertoond van wat men wel een remissie noemt. Er is geen pijn, althans heel weinig en heel zelden. Het meest duidelijke symptoom is een verlies van eetlust en, als gevolg daarvan, een gestaag gewichtsverlies. Ietwat verrassend na al die tijd, begint Pablo's tengere figuur weer te voorschijn te komen uit de vage plompheid die zich na de dood van Emil Kroger had gevormd. De spiegels zijn niet erg helder in de slecht verlichte winkel waar hij de trage komst van de dood afwacht, en als hij erin kijkt dan ziet hij de jongen die bemind werd door de man die hij heeft liefgehad. Het is Pablo, zo goed als. Pablo is uit meneer Gonzales teruggekeerd.

En dan op een middag...

4

De nieuwe plaatsaanwijzer van de Joy Rio was een jongen van zeventien, die van de kleine joodse directeur opdracht had goed op de afgesloten trap te letten en ervoor te zorgen dat niemand naar boven glipte, naar de verboden bovenste rangen. Maar de jongen was verliefd op een meisje dat Gladys heette en dat elke middag van deze zomervakantie naar de Joy Rio kwam om rond te hangen bij de ingang waar George, de nieuwe plaatsaanwijzer, dan stond. Ze droeg een dunne, bijna doorschijnende witte bloes met niet zo gek veel eronder. Haar rok was meestal van pure zijde, die net zo vurig over haar hartvormige onderlichaam leek te glijden als de handen van George

wanneer die haar omhelsde in het donkere damestoilet op de eerste verdieping. Een sensueel delirium overviel hem op die middagen als Gladys bij hem kwam rondhangen. Gelukkig was de nieuwe directie van de bioscoop niet erg streng, en in de zomer was de waakzaamheid al helemaal niet hoog. George bleef op zijn post bij de ingang beneden, ongedurig schokschouderend in zijn krappe, versleten uniform, tot Gladys van de zomerse straat kwam binnenzweven op een wolk van seringegeur. Dan deed ze of ze geen acht op hem sloeg terwijl ze achter het schijnsel van zijn zaklantaarn op het middenpad aankuierde en een plaatsje zocht achter in de stalles, waar hij haar makkelijk kon vinden zodra ‘de kust veilig was’. Of als hij haar te lang liet wachten en de film haar meer dan normaal verveelde, dan slenterde ze terug naar de hal en vroeg hem met een lijzig kinderstemmetje waar het damestoilet was. Soms schold hij dan fluisterend op haar omdat ze niet gewacht had, maar moest haar toch de trap wijzen, die ze beklom om boven zijn komst af te wachten. De wetenschap dat ze daar op hem wachtte, maakte dat hij ten slotte alle voorzichtigheid liet varen en zelfs zijn plaats verliet als meneer Katz, de kleine directeur, de deur van zijn kantoor had openstaan. Het damestoilet was niet in gebruik. De lichtschakelaar was kapot, en als die gemaakt was, waren de gloeilampen wel op mysterieuze wijze verdwenen. Als andere dames dan Gladys hem naar het toilet vroegen, dan antwoordde hij kortaf dat het buiten gebruik was. Het vormde een bijna volmaakte schuilplaats voor de jonge geliefden. Met de deur op een kier kon George elke voetstap op de marmeren trappen horen, zodat hij tijd genoeg had om met zijn handen in zijn zakken naar buiten te komen voor iemand hem betrappen kon. Maar die onderbrekingen maakten hem soms wel woest, vooral als een bezoekster hem om zijn zaklantaarn vroeg, zodat ze toch gebruik kon maken van de ruimte waar Gladys (geleund tegen de droge wasbak) wachtte met haar gekreukelde zijden rok omhoog geschoven over de flanken waar alles om draaide in deze onverzadigbare zomer.

Vroeger had meneer Gonzales de gewoonte gehad de Joy Rio laat in de middag te bezoeken, maar sinds zijn ziekte ging hij vroeger omdat de dagen hem eerder vermoeiden, vooral deze snikhete dagen van augustus. Meneer Gonzales had George en Gladys door; het was een vereiste voor hem, natuurlijk, om op de hoogte te zijn van alles wat zich afspeelde in de Joy Rio, zijn hemel op aarde. En uiteraard had George meneer Gonzales óók door; hij wist precies waarom meneer Gonzales hem twee kwartjes fooi gaf telkens als hij naar het he-

rentoilet boven informeerde, elke keer weer alsof hij nog nooit de trap beklommen had. Af en toe mompelde George stilletjes iets voor zich uit, maar de gaven van bezoekers als meneer Gonzales hadden hem steeds tot medeplichtigheid aan hun losbandige praktijken bewogen. Maar toen op een middag, een van de heetste en verblindend felle augustusmiddagen, was George zo verdiept in de verrukkingen van Gladys dat meneer Gonzales boven aan de trap naar de eerste verdieping was geraakt zonder dat hij diens voetstappen had gehoord. Toen hoorde hij ze alsnog en legde snel een zweterige hand op de mond van Gladys, waaruit gekreun en zijn naam en die van God opklonken. Hij wachtte af, maar meneer Gonzales wachtte ook. In feite stond meneer Gonzales boven aan de trap op adem te komen na de klim, maar George, die hem door de kier van de deur gadesloeg, dacht dat hij stond te wachten om hem te kunnen betrappen bij het verlaten van zijn schuilplaats. Een razernij welde op in de jongen. Hij gooide Gladys achteruit tegen de wasbak en sprong wild tevoorschijn zonder zich zelfs maar om zijn openstaande gulp te bekommeren. Hij schoot op de broze gestalte bij de trap af en begon een vreselijk woord tegen meneer Gonzales te schreeuwen, het woord ‘ruigpoot’. Zijn stem was schril als die van een vogel uit het oerwoud. Ruigpoot! Meneer Gonzales deinsde terug met de lichtheid en elegantie uit zijn jeugd, hij bleef achteruit lopen, weg van het verhitte gezicht en de dreigende vuisten van de plaatsaanwijzer; nee, nee, nee, nee, nee, nee, nee, nee mompelend. De jongen stond nu tussen hem en de trap naar beneden, dus was het de trap naar de volgende verdieping waartoe meneer Gonzales zijn toevlucht nam. In één beweging, zo snel en lichtvoetig als Pablo ooit bewogen had, dook hij onder het fluwelen koord met het bord *Verboden Toegang* door. George's achtervolging werd afgebroken door de directeur van de bioscoop, die hem zo stevig bij zijn arm greep dat de schoudernaad van het uniform losscheurde. Dit leidde tot nieuw tumult, dat meneer Gonzales de kans bood hoger en hoger de verboden trappen op te vluchten, dieper de schemer in. Hij had op verschillende punten halt kunnen houden maar zijn vlucht had een onweerstaanbare vaart gekregen en zijn benen maalden onder hem rond als zuigerstangen, maar toen...

Op de laatste trap deed iets hem stilstaan. Op de bovenste verdieping ontwaarde hij een donkere figuur die hem leek op te wachten. Bijna had hij zich omgedraaid om weer naar beneden te snellen toen hij de naam van zijn jeugd hoorde roepen, op een toon zo gebiedend dat hij stopte en bleef staan zonder nog op te durven kijken.

Pablo, zei meneer Kroger, kom boven, Pablo.

Meneer Gonzales gehoorzaamde, maar nu was de valse kracht die zijn angst hem gegeven had uit zijn lichaam geweken en het klimmen kostte hem de grootste moeite. Boven aan de trap, bij Emil Kroger aangekomen, zou hij uitgeput in elkaar zijn gezakt ware het niet dat de oude man hem stevig bij zijn elleboog greep en hem ondersteunde.

Deze kant op, Pablo, zei meneer Kroger. Hij leidde hem een van de aardedonkere loges op het ooit luisterrijke bovenste balkon binnen. Ga zitten, gebood hij.

Pablo had geen adem genoeg om meer terug te zeggen dan ja, en meneer Kroger boog zich over hem heen om zijn kraag voor hem los te knopen, en zijn broekriem, onder het mompelen van kalmerende woorden.

De paniek ebde weg onder die koesterende oude vingers, de ademhaling hield op te jagen en de borst te martelen, waarop meneer Kroger de jongen net als vroeger begon toe te spreken. Pablo, mompelde hij, wees nooit zo bang voor de eenzaamheid dat je vergeet voorzichtig te zijn. Vergeet nooit, dat je het soms vinden zal maar op andere keren geen geluk zult hebben, en dat dat de keren zijn dat je geduld moet oefenen, want geduld is wat je hebben moet wanneer je geen geluk hebt.

De les ging kalm voort, rustgevend, vertrouwd en regelmatig als het tikken van een wekker in de nacht. Als zijn oude beschermer en leermeester, Emil Kroger, hem er niet voortdurend de weldadige aanraking van zijn warme, bevende vingers bij zou hebben geboden, zou het langzame, het uiterst langzame doven der dingen, het vervagen van zijn bestaan, Pablo dol van angst hebben gemaakt. Maar de oude stem en vingers, alsof ze hem nooit verlaten hadden, bleven knopen losmaken, aanraken, troosten en de oude les herhalen, steeds maar weer, als een gebed van berouw; soms zul je het krijgen en soms zul je het niet krijgen, dus maak je niet druk. Je moet het altijd kunnen opbrengen om er zonder naar huis te gaan. Dat zijn de keren waarop je bedenken moet, dat je het een andere keer wél zult krijgen en dat het niet erg is om het soms niet te krijgen en dan er zonder naar huis te moeten, alleen naar huis te moeten, alleen naar huis te moeten. Het liefhebbende advies werd telkens herhaald, en bij elke herhaling dreef meneer Gonzales verder weg van alles behalve de wijze oude stem in zijn oor, en op het eind zelfs weg daarvan, maar niet eer hij er volmaakt getroost door was geworden.

Vertaalde poëzie

Zeven gedichten
Innokenti Annenskǐ
(Vertaling Peter Zeeman)

Ego

Als zoon van een verziekte generatie
Ga ik niet zoeken naar een alpenroos,
En storm noch branding zijn, hoe tomeloos,
Voor mij een bron van troost of inspiratie.

Ik houd veeleer van amberkleurig glas,
Waarop betraande diamanten bergen,
Van rozen die verwelken in een vaas,
Van avondrood en 't silhouet van berken.

En steeds als ik door slaap ben overmand,
Lees ik de schijnverhalen van mijn dromen,
Van alle boeken die ooit zijn verbrand
Laat ik de woorden tot mijn lippen komen.

Ego

Я - слабый сын больного поколенья
И не пойду искать альпийских роз,
Ни ропот волн, ни рокот ранних гроз
Мне не дадут отрадного волненья.

Но милы мне на розовом стекле
Алмазные и плачущие горы,
Букеты роз увядших на столе
И пламени вечернего узоры.

Когда же сном объята голова,
Читаю грез я повесть небылую,
Сгоревших книг забытые слова
В туманном сне я трепетно целую.

Twee zeilen van een boot

Waar wij ons op zee ook bevinden,
In hitte en kou lotgenoot,
We ademen eendere winden,
Twee zeilen tezaam op één boot.

We zijn door visioenen verbonden,
Door stormen van hartstocht vereend,
Het lot echter trok onomwonden
Een streep die ons scheidt tot het eind.

* *Een bundel vertaalde gedichten van Annenski zal in 1994 verschijnen bij uitgeverij De Bezige Bij.*

In 't sterrenloos zuiden, bij nacht,
Als minnaars zich vrijuit vermaken,
Ontberen slechts zeilen de kracht
Elkander verhit aan te raken...

ДВА ПАРУСА ЛОДКИ ОДНОЙ

Нависнет ли пламенный зной
Иль, пенясь, расходятся волны,
Два паруса лодки одной,
Одним и дыханьем мы полны.

Нам буря желанья слила,
Мы свиты безумными снами,
Но молча судьба между нами
Черту навсегда провела.

И в ночи беззвездного юга,
Когда так привольно-темно,
Сгорая, коснуться друг друга
Одним парусам не дано...

Op de bodem

Ben een brokstuk en lig op de bodem,
En het water kleurt groen als het gras.
Mij wordt nooit meer een uitweg geboden
Uit de loodzware schemer van glas.

Ik herinner me wolken, de zigzag
Van de vlucht, marmersteen, de fontein,
Het bassin waar ik even op neerzag
En een nevel van aquamarijn.

En te oordelen naar het gefluister
Dat mijn sombere rust wreed verstoort,
Zoekt Andromeda mij in mijn duister,
Heft de stomp van haar arm en leeft voort..

Я НА ДНЕ

Я на дне, я печальный обломок,
Надо мной зеленеет вода.
Из тяжелых стеклянных потемок
Нет путей никому, никуда...

Помню небо, зигзаги полета,
Белый мрамор, под ним водоем,
Помню дым от струи водомета,
Весь изнизанный синим огнем...

Если ж верить тем шепотам бреда,
Что томят мой постылый покой,
Там тоскует по мне Андромеда
С искалеченной белой рукой.

Bij een portret van Dostojevski

't Geweten werd in hem tot dichter en profeet,
En in hem huisden Karamazovs en demonen,
Maar wat op ons nu overkomt in warme tonen
Was voor hemzelf een kwellend vuur, verzengend heet.

К ПОРТРЕТУ ДОСТОЕВСКОГО

В нем Совесть сделалась пророком и поэтом,
И Карамазовы и бесы жили в нем, -
Но что для нас теперь сияет мягким светом,
То было для него мучительным огнем.

Zwarte lente

Luid koper galmde rond de kist
Die langzaam voortbewoog.
Een neus van was stak in de mist
Vanuit de kist omhoog.

Ontbrak het soms zijn borst aan lucht
En snakte hij daarnaar?
De sneeuw was vuilwit, grauw het licht,
De rulle wegen zwaar.

ЧЕРНАЯ ВЕСНА

Под гулы меди - гробовой
Творился перенос,
И, жутко задран,восковой
Глядел из гроба нос.

Дыханья, что ли, он хотел
Туда, в пустую грудь?..
Последний снег был темно-бел,
И тяжек рыхлый путь.

[Nederlands]

Niets dan een matte rijplaag lag
Dun over 't rottend lijk.
Bot wierp de zwarte lentedag
Zijn blik in d'ooggelei -

Van houten daken, uit een krocht,
Vanaf gezichten vaal,
Van vogelvleugels log van vocht
Langs akkers doods en kaal...

O zwaar is onze levensgang,
Een weg vol tegenspoed,
Maar niets op aarde is zo wrang
Als dood die dood ontmoet.

[Russisch]

И только изморозь, мутна,
На тление лилась.
Да тупо черная весна
Глядела в студень глаз -

С облезлых крыш, из бурых ям,
С позеленелых лиц...
А там, по мертвенным полям,
С разбухших крыльев птиц...

О люди! Тяжек жизни след
По рытвинам путей,
Но ничего печальней нет,
Как встреча двух смертей.

Slapeloosheid

Het vuur dooft aan de horizont,
Onder het aardse roet bedolven,
Contouren raken afgerond,
Vervloeien in de schaduwgolven.

Vannacht word ik van slaap beroofd:
Zolang mijn lippen God toezingen
Ontwaar ik woorden in mijn hoofd
Die steeds opnieuw elkaar verdringen.

Ik lig en schaduwen gaan rond.
Verborgen, aan het zicht onttrokken
Verrijzen zwammen uit de grond
En kruipen wijzers over klokken.

БЕССОННИЦА РЕБЕНКА

От душной копоти земли
Погасла точка огневая,
И плавно тени потекли,
Контуры странные сливая.

И знал, что спать я не могу:
Пока уста мои молились,
Те, неотвязные, в мозгу
Опять слова зашевелились.

И я лежал, а тени шли,
Наверно зная и скрывая,
Как гриб выходит из земли
И ходит стрелка часовая.

November
Sonnet

Het avondrood is mat, verschoten,
En doods de gele dageraad.
Een tak door het kozijn omsloten
Hing gister net zo desolaat...

Eén troost: wat, aan mijn pen ontsproten,
Papier bedekt, wordt delicaat
Met wit en zilver overgoten,
Wanneer het raam licht binnenlaat.

De nevel houdt de zon gevangen...
Nu in de sneeuw een slee bespannen,
De wolken volgen in hun jacht,

Je over schel gefluit verblijden
En deinend door de witte pracht
Naar onbegrensde verten glijden...

НОЯБРЬ
Сонет

Как тускло пурпурное пламя,
Как мертвы желтые утра!
Как сеть ветвей в оконной раме
Все та ж сегодня, что вчера...

Одна утеха, что местами
Налет белил и серебра
Мягчит пушистыми чертами
Работу тонкую пера...

В тумане солнце, как в неволе...
Скорей бы сани, сумрак, поле,
Следить круженье облаков, -

Да, упиваясь медным свистом,
В безбрежной зыбкости снегов
Скользить по линиям волнистым...

Orlando Furioso
Ludovico Ariosto[*]
(Vertaling Ike Cialona)

Canto 9

1

Een speelbal is het mensenhart bij tijden
Van Amor, god der Liefde, vals en wreed.
Wie anders kon Orlando zo verleiden
Ontrouw te worden aan zijn riddereed,
Hij, die zich slechts aan goede zaken wijdde
En voor de Moederkerk zo dapper streed?
Sinds zijn vergeefse passie hem ontwrichtte,
Vergat hij God en keizer en zijn plichten.

1

Che non può far d'un cuor ch'abbia suggetto
Questo crudele e traditore Amore,
Poi ch'ad Orlando può levar del petto
La tanta fe' che debbe al suo signore?
Гияcавио е пиено фу д'огни риспетто,
E de la santa Chiesa difensore;
Or per un vano amor, poco del zio,
E di sè poco, e men cura di Dio.

2

Maar ik vergeef hem en ben blij te weten
Dat hij mij in mijn ondeugd vergezelt:
Ook ik heb laks mij van mijn plicht gekweten
En ben verheugd het kwade nagesneld.
Orlando was zijn vrienden reeds vergeten
En trok in zwarte kleding door het veld
Waar 't krijgersvolk uit Afrika en Spanje
De tenten opsloeg tijdens de campagne;

2

Ma l'escuso io pur troppo, e mi rallegro
Nel mio difetto aver compagno tale;
Ch'anch'io sono al mio ben languido ed egro,

* *Ludovico Ariosto* (1474-1533) *publiceerde de eerste, nog onvolledige druk van zijn Orlando Furioso, bestaande uit* 40 *zangen, in* 1516. *Dit epos (in de derde, definitieve versie van* 1532 *uitgebreid tot bijna* 40.000 *verzen, in* 46 *zangen) was onmiddellijk een best-seller en heeft eeuwenlang een grote invloed uitgeoefend op de Europese literatuur. Het werk heeft een grote beeldende kracht en een meeslepend versritme. Het raamwerk van de ridderroman (gebaseerd op de Franse en Italiaanse ridderromans uit de voorgaande eeuwen) omvat een groot aantal verschillende verhaallijnen en de hoofdfiguren beleven de meest fantastische avonturen, die soms poëtisch, soms ironisch, maar altijd even prachtig zijn beschreven.*
In het Nederlandse taalgebied is Orlando Furioso nog nooit in zijn geheel vertaald. Deo volente zal de volledige vertaling door Ike Cialona, met medewerking van Wiebe Hogendoorn, vóór het jaar 2000 *gepubliceerd worden in de reeks Ambo Klassiek.*

Sano e gagliardo a seguitare il male.
Quel se ne va tutto vestito a negro,
Né tanti amici abandonar gli cale;
E passa dove d'Africa e di Spagna
La gente era attendata alla campagna:

3

Of tenten, nee, want vluchtend voor de regen
Had men zich onder boom of dak verspreid
In groepjes van vier, zeven, acht of negen
Of twintig strijdgenoten, wijd en zijd.
Zij sliepen daar, gezeten of gelegen,
Gebroken, afgemarteld door de strijd.
Orlando had hen allen kunnen treffen,
Doch wilde niet zijn Durindana heffen.

3

Anzi non attendata, perchè sotto
Alben' e tetti l'ha sparsa la pioggia
A dieci, a venti, a quattro, a sette, ad otto;
Chi più distante e chi più presso alloggia.
Ognuno dorme travagliato e rotto:
Chi steso a terra e chi alla man s'appoggia.
Dormono; e il conte uccider ne può assai:
Né però stringe Durindana mai.

4

Nooit zou de graaf zijn riddereer verzaken:
Geen slapend krijger had hij ooit gedood.
Zo trok hij verder, onverrichterzake
Op zoek naar haar, wier vlucht hem diep verdroot;
En als hij soms een krijger nog zag waken,
Beschreef, terwijl een zucht zijn borst ontvlood,
Hij haar gelaat en kleding, met de bede
Of men soms wist waarheen zij was gereden.

4

Di tanto core è il generoso Orlando,
Che non degna ferir gente che dorma.
Or questo, e quando quel luogo cercando
Va, per trovar de la sua donna l'orma.
Se truova alcun che veggi, sospirando
Gli ne dipinge l'abito e la forma;
E poi lo priega che per cortesia
Gl'insegni andar in parte ove ella sia.

5

En toen het daglicht weer begon te gloren
Doorzocht hij 't Moorse kamp, op zijn gemak;
Hij werd zeer heus behandeld door de Moren,
Daar hij nog in des emirs kleding stak;
Ook leek hij bij dat leger te behoren,
Omdat, naast Frans, hij goed Arabisch sprak:
Hij scheen, door dat bijzonder taalvermogen,
In Tripoli geboren en getogen.

5

E poi che venne il dí chiaro e lucente,
Tutto cercò l'esercito moresco:
E ben lo potea far sicuramente,
Avendo indosso l'abito arabesco;
Ed aiutollo in questo parimente,
Che sapeva altro idioma che francesco,
E l'africano tanto avea espedito,
Che parea nato a Tripoli e nutrito.

6

Hij bleef drie dagen bij het leger steken
En zocht verwoed, in dat kort tijdsbestek;
Daarna zocht hij in omgelegen streken,
Eerst in het Ile-de-France, op elke plek;
Voorts heeft hij in Auvergne rondgekeken
En in Gascogne, tot het kleinste vlek.
Hij zocht van de Provence tot in Bretagne
En van Picardië tot haast in Spanje.

6

Quivi il tutto cercò, dove dimora
Fece tre giorni, e non per altro effetto;
Poi dentro alle cittadi e a' borghi fuora
Non spiò sol per Francia e suo distretto,
Ma per Uvernia e per Guascogna ancora
Rivide sin all'ultimo borghetto:
E cercò da Provenza alla Bretagna,
E dai Picardi ai termini di Spagna.

7

Rond eind oktober, toen in bos en gaarden
De boom zich van zijn lover zag ontdaan,
Zodat zijn kaal gestel zich openbaarde,
Zijn groene glorie bevend was vergaan,
Toen trekvogels tezaam hun tocht aanvaardden,
Ving graaf Orlando's liefdesqueeste aan;
De ganse winter bleef de ridder dwalen,
En dwalen bleef hij toen april ging pralen.

7

Tra il fin d'ottobre e il capo di novembre
Ne la stagion che la frondosa vesta
Vede levarsi e discoprir le membre
Trepida pianta, fin che nuda resta,
E van gli augelli a strette schiere insembre,
Orlando entrò ne l'amorosa inchiesta;
Né tutto il verno appresso lasciò quella
Né la lasciò ne la stagion novella.

8

Zo kwam hij in een landstreek, op zijn tochten,
Waar een riviertje door de dreven glijdt
En oceaanwaarts stromend, met zijn bochten
't Normandisch volk van het Bretonse scheidt;
Die stroom was nu onstuimig, vrijgevochten,
Door sneeuw en winterregens uitgedijd,
En had de brug verwoest en meegenomen:
Geen mens kon aan de overzijde komen.

8

Passando un giomo, corne avea costume
D'un paese in un altro, arrivò dove
Parte i Normandi dai Bretoni un fiume,
E verso il vicin mar cheto si muove;
Ch'allora gonfio e bianco già di spume
Per nieve sciolta e per montane piove:
E l'impeto de l'acqua avea disciolto
E tratto seco il ponte, e il passo tolto.

9

De paladijn bleef naar het water staren
En langs de kanten van het oeverpad
Of hij een tak of boomstam kon ontwaren
(Daar hij geen vinnen en geen vleugels had);
En kijk, daar kwam een scheepje aangevaren
Op de rivier, waarin een jonkvrouw zat
Die uit de verte naar de ridder wenkte
En toen haar vaartuig naar de oever zwenkte.

9

Con gli occhi cerca or questo lato or quello,
Lungo le ripe il paladin, se vede
(Quando né pesce egli non è, né augello.
Come abbia a por ne l'altra ripa il piede:
Ed ecco a sè venir vede un battello,
Ne la cui poppa una donzella siede,
Che di volere a lui venir fa il segno;
Né lascia poi ch'arrivi in terra il legno.

10

Uit angst dat hij bij haar aan boord zou treden
Is zij niet aan de oever aangeland.
Orlando poogde haar te overreden
Hem mee te nemen naar de overkant.
Zij sprak tot hem: ‘Ik neem geen ridder mede
Die mij niet allereerst zijn woord verpandt
Dat hij op mijn verzoek de meest terechte
En meest rechtschapen ridderstrijd zal vechten.

10

Prora in terra non pon; che d'esser carca
Contra sua volontà forse sospetta.
Orlando priega lei che ne la barca
Seco lo tolga, ed oltre il fiume il metta
Ed ella lui: ‘Qui cavalliernon varca,
Il qual su la sua fe' non mi prometta
Di fare una battaglia a mia richiesta,
La più giusta del mondo e la più onesta.

11

‘U zegt, geachte ridder, te begeren
Dat wij nu naar de overzijde gaan;
Zo u dat wilt bereiken, moet u zweren
Dat voor het einde van de nieuwe maan
U naast de vorst van Ierland zich zult weren,
Die met zijn macht Ebuda wil verslaan,
Want wreder dan het land der Ebudanen
Vindt men geen eiland in de oceanen.

11

‘Sì che s'avete, cavallier, desire
Di por per me ne l'altra ripa i passi,
Promettetemi, prima che finire
Quest'altro mese prossimo si lassi,
Ch'al re d'Ibernia v'anderete a unire,
Appresso al quai la bella armata fassi
Per distrugger quell'isola d'Ebuda,
Che, di quante il mar cinge, è la più cruda

12

‘Het ligt daar in een groep, heb ik begrepen,
Ten westen van het eiland van de Ier
En zendt al zijn bewoners met hun schepen
Op strooptocht, elk een ware boekanier;
De vrouwen die zij naar hun eiland slepen
Zijn levend voedsel voor een gulzig dier
Dat daaglijks aan die kusten is te vinden
Om weer een vrouw of meisje te verslinden.

12

‘Voi dovete saper ch'oltre l'Irlanda,
Fra molte che vi son, l'isola giace
Nomata Ebuda, che per legge manda
Rubando intorno il popul suo rapace;
E quante donne può pigliar, vivanda
Tutte destina a un animal vorace
Che viene ogni dí al lito, e sempre nuova
Donna o donzella, onde si pasca, truova;

13

‘Kooplui en kapers voeren naar die gronden
De mooiste vrouwen aan, in overvloed;
Die worden door het wangedrocht verslonden,
Eén vrouw of maagd per dag, een hele stoet.
Zo Amor u ook menigmaal verwondde
En u compassie draagt in uw gemoed,
Kunt u zich met die strijders onderscheiden
En onze wereld van die plaag bevrijden.’

13

‘Che mercanti e corsar che vanno intomo,
Ve ne fan copia, e più delle più belle.
Ben potete contare, una per giomo,
Quante morte vi sian donne e donzelle.
Ma se pietade in voi truova soggiorno,
Se non sete d'Amor tutto ribelle,
Siate contento esser tra questi eletto
Che van per far sì fruttuoso effetto.’

14

Nauw hoorde hij de vrouw hiervan gewagen
Of ras had haar Orlando hulp beloofd,
Daar hij onrecht noch wreedheid kon verdragen,
Als echte ridder; hij brak zich het hoofd,
Want weldra ging aan hem de twijfel knagen
Dat ook Angelica zo was geroofd,
Omdat hij haar al maanden nagespoord had,
Maar op zijn tochten niets van haar gehoord had.

14

Orlando volse a pena udire il tutto,
Che giurò d'esser primo a quella impresa,
Come quel ch'alcun atto iniquo e brutto
Non può sentire, e d'ascoltar gli pesa:
E fu a pensare, indi a temere indutto,
Che quella gente Angelica abbia presa;
Poi che cercata l'ha per tanta via,
Né potutone ancor ritrovar spia.

15

Dat spookbeeld bleef maar door zijn hersens malen,
Elk plan vergat hij dat hij had gesmeed,
En hij besloot om zonder nog te dralen
Te reizen naar dat rijk, zo snood en wreed.
Juist toen de zon ten tweede maal ging dalen,
Vond hij in Saint-Malò een schip gereed;
Die nacht, toen want en zeil gehesen waren,
Is hij voorbij Mont Saint-Michel gevaren.

15

Questa imaginazion sì gli confuse
E sì gli tolse ogni primier disegno,
Che, quanto in fretta più potea,
conchiuse
Di navigare a quello iniquo regno.
Né prima l'altro sol nel mar si chiuse,
Che presso a San Malò ritrovò un legno,
Nel quai si pose; e fatto alzar le vele,
Passò la notte il monte San Michele.

16

Tréguier en Saint-Brieuc, aan bakboord, leken
Al spoedig stippen aan de horizon;
Men voer op Engeland, dat aan zijn bleke
Zandstrand de naam ontleent van Albion;
Maar 't zuidenwindje liet hen in de steek en
Een westerstorm, die snel aan felheid won,
Stak op; dus moest men alle zeilen strijken
En voor de wind uit naar het Oosten wijken.

16

Breaco e Landriglier lascia a man maca,
E va radendo il gran lito bretone;
E poi si drizza invêr l'arena bianca,
Onde Ingleterra si nomò Albione;
Ma il vento, ch'era da meriggie, manca,
E soffia tra il ponente e l'aquilone
Con tanta forza, che fa al basso porre
Tutte le vele, e sè per poppa torre.

17

In één dag werd het schip teruggeblazen
Zo ver als 't in vier dagen overstak;
De schipper bleef het zeer bekwaam de baas en
Verhoedde dat het op de rotsen brak.
De wind, die dagenlang was blijven razen,
Werd op de vijfde dag ineens heel zwak
En heeft het scheepje rustig heengezonden
Waar Antwerpens rivier, de Schelde, mondde.

17

Quanto il navilio inanzi era venuto
In quattro giomi, in un ritomò indietro
Ne l'alto mar dal buon nocchier tenuto,
Che non dia in terra e sembri un fragil
vetro.
Il vento, poi che furioso suto
Fu quattro giorni, il quinto cangiò
metro:
Lasciò senza contrasto il legno entrare
Dove il fiume d'Anversa ha foce in mare.

18

Het wrakke schip werd naar de kant getrokken,
Waar men vermoeid de averij bezag,
Toen er een oude man met witte lokken
Vanuit een stad die rechts aan 't water lag
Naar 't kleine reisgezelschap toe kwam sjokken;
Beleefd zei hij de mannen goedendag,
Waarna hij zich tot graaf Orlando wendde,
Daar hij hem als de leider onderkende.

18

Tosto che ne la foce entrò lo stanco
Nocchier col legno afflitto, e il lito prese,
Fuor d'una terra che sul destro fianco
Di quel fiume sedeva, un vecchio scese,
Di molta età, per quanto il crine bianco
Ne dava indicio; il qual tutto cortese,
Dopo i saluti, al conte rivoltosse,
Che capo giudicò che di lor fosse.

19

Hij bleek gezonden door een edelvrouwe,
Van wie hij hem een boodschap overbracht,
Een schone maagd, dat zou hij zelf aanschouwen,
En meer dan ieder ander lief en zacht;
Zij vroeg hem mee te gaan met haar getrouwe
Of kwam naar hem, zo hij dat beter dacht;
En of hij haar zijn aandacht garandeerde,
Als elke edelman die hier passeerde;

19

E da parte il pregò d'una donzella,
Ch'a lei venir non gli paresse grave,
La qual ritroverebbe, oltre che bella,
Più ch'altra al mondo affabile e soave;
Over fosse contento aspettar, ch'ella
Verrebbe a trovar lui fin alla nave:
Né più restio volesse esser di quanti
Quivi eran giunti cavallieri erranti;

20

Geen ridder die daar aankwam in die oorden
Rondom de monding, over land of zee,
Had ooit geweigerd om haar met zijn woorden
Van raad te dienen in haar droeve wee.
Dus toen Orlando deze boodschap hoorde,
Ging hij terstond met de bejaarde mee
En liet zich gaarne naar de jonkvrouw leiden
Om zich in ridderdeugd te onderscheiden.

20

Che nessun altro cavallier, ch'arriva
O per terra o per mare a questa foce,
Di ragionar con la donzella schiva,
Per consigliarla in un suo caso atroce.
Udito questo, Orlando in su la riva
Senza punto indugiarsi uscì veloce;
E come umano e pien di cortesia,
Dove il vecchio il menò, prese la via.

21

Zo volgde nu de paladijn de oude
De trap op van een woning in de stad,
Waar hij een jonkvrouw trof die hevig rouwde,
Haar oog en wang van zilte tranen nat;
En alles wat hij in dat huis aanschouwde
Was door een zwarte draperie omvat;
Zij heeft hem blij gegroet, een stoel gegeven,
En sprak met droeve stem zo van haar leven:

21

Fu ne la terra il paladin condutto
Dentro un palazzo, ove al salir le scale,
Una donna trovò piena di lutto,
Per quanto il viso ne facea segnale,
E i negri panni che coprian per tutto
E le logge e le camere e le sale;
La qual, dopo accoglienza grata e onesta
Fattol seder, gli disse in voce mesta:

22

‘Ik ben, indien ge mijn verhaal wilt horen,
Een dochter van de graaf van Holland, die
(Al was ik niet als enig kind geboren,
Maar had twee broers en was dus een van drie),
Mijn minste wensen steeds placht te verhoren,
Mij koesterend in grote harmonie.
Zo leefde ik gelukkig en tevreden,
Tot er een hertog kwam, bij ons ter stede.

22

‘Io voglio che sappiate che figliuola
Fui del conte d'Olanda, a lui sì grata
(quantunque prole io non gli fossi sola,
Ch'era da dui fratelli accompagnata),
Ch'a quanto io gli chiedea, da lui parola
Contraria non mi fu mai replicata.
Standomi lieta in questo stato, avvenne
Che ne la terra nostra un duca venne.

23

‘Die hertog was uit Seeland heengevaren
Naar Spanje om te vechten met de Moor.
Zijn schoonheid en de bloesem zijner jaren
Bezorgden mij gevoelens die tevoor
Nog nimmer in mijn hart ontloken waren,
Zodat ik dra de strijd met hen verloor.
Ik blijf geloven wat ik toen geloofde:
Dat hij mij zijn oprechte trouw beloofde.

23

‘Duca era di Selandia, e se ne giva
Verso Biscaglia a guerreggiar coi Mori.
La bellezza e l'età ch'in lui fioriva,
E li non più da me sentiri amori
Con poca guerra me gli fer captiva;
Tanto più che, per quel ch'apparea fuori,
Io credea e credo, e creder credo il vero,
Ch'amassi ed ami me con cor sincero.

24

‘Daar felle tegenwind was opgestoken
(Die tegenwind was juist wind mee voor mij),
Heeft hij zijn reis gedwongen onderbroken:
Wel veertig dagen vlogen zo voorbij;
En in die tijd is vaak door ons besproken
Dat bij zijn weerkomst onze trouwerij
Gevierd zou worden met een groots festijn en
Hij gaf zijn erewoord en ik het mijne.

24

‘Quei giorni che con noi contrario vento,
Contrario agli altri, a me propizio, il tenne
(Ch'agli altri fur quaranta, a me un momento:
Così al fuggire ebbon veloci penne),
Fummo più volte insieme a parlamento,
Dove, che 'l matrimonio con solenne
Rito al ritorno suo saria tra nui,
Mi promise egli, ed io 'l promisi a lui.

25

‘Bireno had ons nauwelijks verlaten
(Die naam draagt mijn getrouwe cavalier),
Voordat de vorst van Friesland (een der staten
Van ons gescheiden slechts door een rivier)
Mij uitzocht als de huw'lijkskandidate,
Zijn zoon Arbante, enig kind, ten sier,
En zijn gezanten snel had opgedragen
Om bij mijn vader om mijn hand te vragen.

25

‘Bireno a pena era da noi partito
(Che così ha nome il mio fedele amante),
Che 'l re di Frisa (la qual, quanto il lito
Del mar divide il fiume, è a noi distante),
Disegnando il figliuol farmi marito,
Ch'unico al mondo avea, nomato Arbante,
Per li più degni del suo stato manda
A domandarmi al mio padre in Olanda.

26

‘Het reeds gegeven woord bleef mij verplichten
Tot zelfbeheersing en standvastigheid;
Ook stond de Liefde mij niet toe te zwichten,
Dus was ik tot die trouwbreuk niet bereid;
Om 's konings snode plannen te ontwrichten,
Vertelde ik mijn vader, juist op tijd,
Dat ik veel liever nog door moord zou sterven
Dan mij die Fries als echtgenoot verwerven.

26

‘Io ch'all'amante mio di quella fede
Mancar non posso, che gli aveva data,
E ancor ch'io possa, Amor non mi conciede
Che poter voglia, e ch'io sia tanto ingrata;
Per minar la pratica ch'in piede
Era gagliarda, e presso al fin guidata,
Dico al mio padre, che prima ch'in Frisa
Mi dia marito, io voglio essere uccisa.

27

‘Mijn lieve vader, dan eerst wel te moede
Als ik gelukkig was en anders niet,
Kapte het overleg, en zo behoedde
Hij mij voor jammerklachten en verdriet.
Daarop ontstak de Friese vorst in woede
En stormde binnen in ons grondgebied,
Waar hij de vrede met geweld verstoorde
En mijn familie gans en al vermoordde.

27

‘Il mio buon padre, al qual sol piacea quanto
A me piacea, né mai turbar mi volse,
Per consolarmi e far cessare il pianto
Ch'io ne facea, la pratica disciolse:
Di che il superbo re di Frisa tanto
Isdegno prese e a tanto odio si volse,
Ch'entrò in Olanda e cominciò la guerra
Che tutto il sangue mio cacciò sotterra.

28

‘Hij is zo groot, zo krachtig en strijdvaardig
Gelijk er maar een enkeling bestaat
En ook nog zo geslepen en boosaardig
Dat kracht noch list zijn tegenstander baat;
Zijn wapentuig is nieuw en zeer merkwaardig:
Hij stopt in een metalen apparaat,
Circa twee ellen lang en hol van binnen,
Wat poeder en een bal, om te beginnen.

28

‘Oltre che sia robusto, e sì possente
Che pochi pari a nostra età ritruova,
E sì astuto in mal far, ch'altrui niente
La possanza, l'ardir, l'ingegno giova;
Porta alcun'arme che l'antica gente
Non vide mai, né fuor ch'a lui, la nuova:
Un ferro bugio, lungo da due braccia,
Dentro a cui polve ed una palla caccia.

29

‘Voorts laat hij daar een vuurtje in ontspruiten
Door een klein gaatje in de achterkant,
Zoals een dokter, om een wond te sluiten,
Onzichtbaar kleine poriën dichtbrandt;
Dan komt met groot geweld de bal naar buiten,
Alsof een onweer losbrandt boven 't land;
En wat hij, als een bliksemflits, kan raken
Dat doet hij branden, vallen, barsten, kraken.

29

‘Col fuoco dietro ove la canna è chiusa,
Tocca un spiraglio che si vede a pena;
A guisa che toccare il medico usa
Dove è bisogno d'allacciar la vena:
Onde vien con tal suon la palla esclusa,
Che si può dir che tuona e che balena;
Né men che soglia il fulmine ove passa,
Ciò che tocca, arde, abatte, apre e fracassa.

30

‘Twee malen heeft hij ons met dat infame
Schiettuig verslagen en mijn broers gedood:
Eén toen zij voor het eerst op 't slagveld kwamen
En hij die bal dwars door zijn halsberg schoot;
De tweede maal de ander, die tezamen
Met medestrijders van het slagveld vlood;
Het lood heeft zich toen in zijn rug gedrongen
En is er aan de voorkant uitgesprongen.

30

‘Pose due volte il nostro campo in rotta
Con questo inganno, e i miei fratelli uccise:
Nel primo assalto il primo; che la botta,
Rotto l'usbergo, in mezzo il cor gli mise;
Ne l'altra zuffa a l'altro, il quale in frotta
Fuggìa, dal corpo l'anima divise;
E lo ferì lontan dietro la spalla,
E fuor del petto uscir fece la palla.

31

‘En toen mijn vader zich ten langen leste
Nog dapper weerde tegen dat geweld
In 't enige kasteel dat hem nog restte,
Werd hij ook door dat wapentuig geveld:
Terwijl hij heen en weer liep in de veste,
Al strijdend aan de vijand blootgesteld,
Schoot de verrader hem weloverwogen
Zo'n loden bal precies tussen zijn ogen.

31

‘Difendendosi poi mio padre un giorno
Dentro un castel che sol gli era rimaso,
Che tutto il resto avea perduto intorno,
Lo fe' con simil colpo ire all'occaso;
Che mentre andava e che facea ritorno,
Provedendo or a questo or a quel caso,
Dal traditor fu in mezzo gli occhi colto,
Che avea di lontan di mira tolto.

32

‘Nadat mijn beide broers en vader sneefden
En ik mij enig erfgenaam bevond
Van Holland, zei de Friese vorst, die streefde
Om vaste voet te krijgen aan die grond,
Tot mij en allen die het overleefden
Dat hij de rust en vrede niet meer schond
Mits ik toch met zijn zoon Arbante huwde,
Dus 't voorstel aannam dat ik eerder schuwde.

32

‘Morto i fratelli e il padre, e rimasa io
De l'isola d'Olanda unica erede,
Il re di Frisa, perchè avea disio
Di ben fermare in quello stato il piede,
Mi fa sapere, e così al popul mio,
Che pace e che riposo mi conciede,
Quando io vogli or, quel che non volsi
inante,
Tor per marito il suo figliuolo Arbante.

33

‘Maar ik, en niet alleen door haat gedreven
Jegens die fielt en heel zijn snode soort,
Die mijn twee broers en vader had doen sneven,
Mijn land verwoest, mijn mensen uitgemoord,
Maar ook daar ik mijn liefde had gegeven
Aan wie ik had beloofd, op erewoord,
Dat ik gewis met niemand anders trouwde
Voor hij terug uit Spanje kwam, ik snauwde:

33

‘Io per l'odio non sì, che grave porto
A lui e a tutta la sua iniqua schiatta,
Il qual m'ha dui fratelli e 'l padre morto,
Saccheggiata la patria, arsa e disfatta;
Come perchè a colui non vo' far torto,
A cui già la promessa aveva fatta,
Ch'altr'uomo non saria che mi sposasse,
Fin che di Spagna a me non ritornasse:

34

‘‘Het leed dat ik tot nu toe heb geleden
Dat lijd ik liever nog zo'n honderd keer;
Eer laat ik mij verbranden om die reden,
Mijn as verwaaien, voor ik accepteer.’
Mijn mannen hebben mijn idee bestreden,
Ze smeekten mij of dreigden mij veeleer
Mij en mijn rijk aan hem ter hand te stellen,
Voor mijn halsstarrigheid ons volk zou vellen.

34

‘“Per un mal ch'io patisco, ne vo' cento
Patir (rispondo), e far di tutto il resto;
Esser morta, arsa viva, e che sia al vento
La cener sparsa, inanzi che far questo.”
Studia la gente mia di questo intento
Tormi: chi priega, e chi mi fa protesto
Di dargli in mano me e la terra, prima
Che la mia ostinazion tutti ci opprima.

35

‘Maar hoe zij redeneerden, tierden, baden,
Ik bleef mijn erewoord en trouw gestand;
Toen hebben zij mijn stad en mij verraden
En stelden alles aan de Fries ter hand.
De vorst verzekerde mij niet te schaden,
Beloofde mij mijn leven en mijn land,
Indien ik mijn protesten zou berouwen
En met zijn zoon Arbante wilde trouwen.

35

‘Così, poi che i protesti e i prieghi invano
Vider gittarsi, e che pur stava dura,
Presero accordo col Frisone, e in mano
Come avean detto, gli dier me e le mura.
Quel, senza farmi alcun atto villano,
De la vita e del regno m'assicura,
Pur ch'io indolcisca l'indurate voglie,
E che d'Arbante suo mi faccia moglie.

36

‘Ik wist dat ik hem niet kon tegenspreken
En zag geen and're uitweg dan de dood;
Maar als ik mij niet op die man kon wreken,
Was mijn verdriet nog duizendmaal zo groot.
Na veel gepieker is mij toen gebleken
Dat enkel veinzerij een uitkomst bood:
Ik vroeg hem om excuus dat ik zo morde
En zei dat ik zijn schoondochter zou worden.

36

‘Io che sforzar così mi veggio, voglio,
Per uscirgli di man, perder la vita;
Ma se pria non mi vendico, mi doglio
Più che di quanta ingiuria abbia patita.
Fo pensier molti; e veggio al mio cordoglio
Che solo il simular può dare aita:
Fingo ch'io brami, non che non mi piaccia,
Che mi perdoni e sua nuora mi faccia.

37

‘En van mijn vaders vele hofdienaren
Koos ik twee broeders, beiden tot mijn vreugd
Slim en verstandig, ware steunpilaren,
Want trouw was wel hun allergrootste deugd,
Daar zij als kind bij ons gekomen waren,
Bij ons getogen sinds hun vroegste jeugd,
En mij sindsdien zo toegenegen bleven
Dat zij hun leven voor mij wilden geven.

37

‘Fra molti ch'al servizio erano stati
Già di mio padre, io scelgo dui fratelli,
Di grande ingegno e di gran cor dotati,
Ma più di vera fede, come quelli
Che cresciutici in corte ed allevati
Si son con noi da teneri citelli;
E tanto miei, che poco lor parria
La vita por per la salute mia.

38

‘Met deze twee besprak ik mijn methode
En beiden stonden mij als helpers bij.
De één zond ik naar Vlaanderen als bode,
De ander bleef in Holland aan mijn zij.
Maar toen men reeds de vele gasten noodde,
Ook uit den vreemde, voor de trouwpartij,
Bleek dat Bireno zich ten strijde rustte
En van Biscaje voer naar onze kusten.

38

‘Communico con loro il mio disegno:
Essi prometton d'essermi in aiuto.
L'un viene in Fiandra, e v'apparecchia un
legno;
L'altro meco in Olanda ho ritenuto.
Or mentre i forestieri e quei del regno
S'invitano alle nozze, fu saputo
Che Bireno in Biscaglia avea una armata,
Per venire in Olanda, apparecchiata.

39

‘Want toen de Friese vorst ons kwam bestrijden
En hij mijn ene broeder had vermoord,
Liet ik een bode naar Biscaje rijden;
Bireno had van hem dat nieuws gehoord.
Terwijl hij zijn terugtocht voorbereidde,
Was onze afweer al in bloed gesmoord.
Bireno, die niet wist dat dit geschiedde,
Was uitgevaren om ons hulp te bieden.

39

‘Però che, fatta la prima battaglia
Dove fu rotto un mio fratello e ucciso,
Spacciar tosto un corrier feci in Biscaglia
Che portassi a Bireno il tristo aviso;
Il qual mentre che s'arma e si travaglia,
Dal re di Frisa il resto fu conquiso.
Bireno, che di ciò nulla sapea,
Per darci aiuto i legni sciolti avea.

40

‘Zodra men dit de Friese koning meldde,
Liet hij zijn zoon de zorgen voor zijn echt;
Waarop hij met zijn schepen zeewaarts snelde,
De hertog daar versloeg in woest gevecht
En hem vervolgens in de boeien knelde;
Ons heeft hij daarvan echter niets gezegd.
Intussen trouwde ik, de zon ging neigen,
Mijn bruidegom wou met mij nederzijgen.

40

‘Di questo avuto aviso il re frisone,
De le nozze al figliuol la cura lassa;
E con l'armata sua nel mar si pone:
Truova il duca, lo rompe, arde e fracassa,
E, come vuol Fortuna, il fa prigione;
Ma di ciò ancor la nuova a noi non passa.
Mi sposa intanto il giovene, e si vuole
Meco corcar come si corchi il sole.

41

‘Mijn trouwe dienaar had zich reeds verscholen
Achter gordijnen, waar geen mens hem zag,
En wachtte daar, zoals ik had bevolen,
Geenszins tot mijn gemaal te bedde lag,
Doch hief een bijl en kliefde onverholen
Diens achterhoofd met zulk een harde slag
Dat spraak en levensgeesten hem ontgleden,
Waarna ik hem de keel heb afgesneden.

41

‘Io dietro alle cortine avea nascoso
Quel mio fedele; il qual nulla si mosse
Prima che a me venir vide lo sposo;
E non l'attese che corcato fosse,
Ch'alzò un'accetta, e con sì valoroso
Braccio dietro nel capo lo percosse,
Che gli levò la vita e la parola:
Io saltai presta e gli segai la gola.

42

‘Gelijk een os, door slachtershand bezweken,
Viel daar, beklagenswaard, de jongeman
Door wie ik op zijn vader mij kon wreken,
Cimosco, Friese vorst en snood tiran,
Die slechts uit hebzucht met zijn schurkenstreken
Mijn broers en vader had gedood, om dan,
Als 't land hem door mijn echt zou toebehoren,
Wellicht ook mij nog in mijn bloed te smoren.

42

‘Come cadere il bue suole al macello,
Cade il malnato giovene, in dispetto
Del re Cimosco, il più d'ogn'altro fello;
Che l'empio re di Frisa è così detto,
Che morto l'uno e l'altro mio fratello
M'avea col padre, e per meglio suggetto
Farsi il mio stato, mi volea per nuora;
E forse un giorno uccisa avria me ancora

43

‘Voordat die daad ons bitter kon berouwen,
Nam ik wat weinig weegt en veel betaalt
En ben door 't vensterraam langs henneptouwen,
Geholpen door mijn makker, neergedaald
Naar waar zijn broeder wachtte, mijn getrouwe,
In 't schip dat hij uit Vlaand'ren had gehaald.
Met felle riemslag, wind in alle zeilen,
Konden wij Goddank naar de vrijheid ijlen.

43

‘Prima ch'altro disturbo vi si metta,
Tolto quel che più vale e meno pesa,
Il mio compagno al mar mi cala in fretta
Da la finestra a un canape sospesa.
Là dove attento il suo fratello aspetta
Sopra la barca ch'avea in Fiandra presa.
Demmo le vele ai venti e i remi all'acqu
E tutti ci salviam, come a Dio piacque.

44

‘Maar toen de Friese koning wederkeerde,
De dag daarna, en in de vesting kwam,
Was niet te zeggen wat hem meer verteerde,
Zijn groot verdriet ofwel zijn woeste gram.
Trots was hij, daar hij strijdend glorieerde,
Bireno in de slag gevangen nam,
Maar waar hij feest en vrolijkheid verwachtte,
Weerklonken rouwgeschrei en jammerklachten.

44

‘Non so se 'l re di Frisa più dolente
Del figliuol morto, o se più d'ira acceso
Fosse contra di me, che 'l dì seguente
Giunse là dove si trovò sì offeso.
Superbo ritornava egli e sua gente
De la vittoria e di Bireno preso;
E credendo di venire a nozze e a festa,
Ogni cosa trovò scura e funesta.

45

‘Emotie bleef hem dag en nacht verteren,
Hij stierf haast aan zijn woede en zijn smart.
Doch rouwen doet geen doden wederkeren
En wraak verjaagt de gramschap uit het hart,
Dus wist hij klacht en tranen te bezweren,
Heeft zijn door leed verzwakt gemoed verhard
En bleef gestaag in zijn gedachten wroeten
Hoe hij mij voor mijn daad kon laten boeten.

45

‘La pietà del figliuol, l'odio ch'aveva
A me, né dì né notte il lascia mai.
Ma perchè il pianger morti non rileva,
E la vendetta sfoga l'odio assai,
La parte del pensier, ch'esser doveva
De la pietade in sospirare e in guai,
Vuol che con l'odio a investigar s'unisca
Come egli m'abbia in mano e mi punisc

46

‘Hij doodde hen die men mijn vrienden zeide
En ook de vrienden van mijn helperspaar,
Liet hen als medeplichtigen kastijden,
Verbrandde hun bezit in 't openbaar.
Hij dacht eerst mij het zwaarste te doen lijden
Door ook Bireno te vermoorden, maar
Begreep, als hij bleef leven, te beschikken
Over een net waarmee hij mij kon strikken.

46

‘Quei tutti che sapeva e gli era detto
Che mi fossino amici, o di quei miei
Che m'aveano aiutata a far l'effetto,
Uccise, o lor beni arse, o li fe' rei.
Volse uccider Bireno in mio dispetto;
Che d'altro sì doler non mi potrei:
Gli parve poi, se vivo lo tenesse,
Che, per pigliarmi, in man la rete avesse

47

‘Daaraan zou hij een voorwaarde verbinden:
Hij gaf hem welgeteld één jaar de tijd,
Waarna hij onverwijld de dood zou vinden,
Als hij niet met bedrog of wapenfeit
En bijgestaan door magen en door vrinden
Met al hun kunde en behendigheid
Teweegbracht dat ik mij terug zou spoeden:
Mijn dood slechts kon hem voor de dood behoeden.

47

‘Ma gli propone una crudele e dura
Condizion: gli fa termine un anno,
Al fin del qual gli darà morte oscura,
Se prima egli per forza o per inganno,
Con amici e parenti non procura,
Con tutto ciò che ponno e ciò che sanno,
Di darmigli in prigion: sì che la via
Di lui salvare è sol la morte mia.

48

‘Behalve mij voor hem te laten kelen
Deed ik voor zijn behoud wat ik vermocht.
Ik had in Vlaanderen nog zes kastelen,
Die ik voor veel of weinig geld verkocht,
Waarmee ik zijn cipiers won, en ten dele
In vreemde landen huursoldaten zocht,
In Duitsland en in Engeland, om tegen
Die Friese schurk te strijden, mijnentwege.

48

‘Ciò che si possa far per sua salute,
Fuor che perder me stessa, il tutto ho fatto.
Sei castella ebbi in Fiandra, e l'ho vendute:
E 'l poco e 'l molto prezzo ch'io n'ho tratto,
Parte, tentando per persone astute
I guardiani corrumpere, ho distratto;
E parte, per far muovere alli danni
Di quell'empio or gl'Inglesi, or gli Alamanni.

49

‘De middelaars die ik voor geld kon kopen,
Onnutte mannen met hun loze praat,
Zijn onverrichterzake afgedropen,
Slechts uit op laf bedrog en eigenbaat.
Nu is het jaar al bijna afgelopen
En strijd noch schatten stelden mij in staat
Om tijdig voor mijn liefste te bereiken
Dat marteling noch dood hem doet bezwijken.

49

‘I mezzi, o che non abbiano potuto,
O che non abbian fatto il dover loro,
M'hanno dato parole e non aiuto;
E sprezzano or che n'han cavato l'oro:
E presso al fine il termine è venuto,
Dopo il qual né la forza né 'l tesoro
Potrà giunger più a tempo, sì che morte
E strazio schivi al mio caro consorte.

50

‘Voor hem verloor ik alles in het leven,
Mijn vader en mijn broers, mijn land, mijn macht;
Het klein bezit dat mij nog was gebleven
Heb ik verkocht en 't geld dat mij dat bracht
Om hem te kunnen redden uitgegeven;
Nu is er nog één offer dat mij wacht:
Door zelve bij mijn vijand te geraken
Mij prijs te geven om hem vrij te maken.

50

‘Mio padre e miei fratelli mi son stati
Morti per lui; per lui toltomi il regno;
Per lui quei pochi beni che restati
M'eran, del viver mio soli sostegno,
Per trarlo di prigione ho disipati:
Né mi resta ora in che più far disegno,
Se non d'andarmi io stessa in mano a porre
Di sì crudel nimico, e lui disciorre.

51

‘Indien die onderneming slechts zal lukken
Als ik voor hem mijn eigen leven waag
Om hem aan zijn bewakers te ontrukken,
Dan offer ik mijn eigen leven graag.
De grote onrust blijft mij echter drukken
Dat ik, als ik daar ben, er niet in slaag
Om door een overeenkomst te vermijden
Dat de tiran mij toch nog zal misleiden.

51

‘Se dunque da far altro non mi resta,
Né si truova al suo scampo altro riparo
Che per lui por questa mia vita, questa
Mia vita per lui por mi sarà caro.
Ma sola una paura mi molesta:
Che non saprò far patto così chiaro,
Che m'assicuri che non sia il tiranno,
Poi ch'avuta m'avrà, per fare inganno.

52

‘Ik vrees dat, als die booswicht mij zal kooien
En smartelijk ter dood zal brengen, hij
Bireno's kerker niet zal opengooien
Opdat hij vrij zal leven, dank zij mij;
Dat hij meinedig, woedend op zijn prooien,
Niet enkel mij doodt in zijn razernij,
Maar dat hij ook Bireno eerst zal kwellen,
Om hem dan, net als mij, terecht te stellen.

52

‘Io dubito che poi che m'avrà in gabbia
E fatto avrà di me tutti li strazi,
Né Bireno per questo a lasciare abbia,
Sì ch'esser per me sciolto mi ringrazi;
Come periuro, e pien di tanta rabbia,
Che di me sola uccider non si sazi:
E quel ch'avrà di me, né più né meno
Faccia di poi del misero Bireno.

53

‘De reden dat ik dit nu heb besproken
Met u en elke ridder, elke heer
Die hier in deze stad is opgedoken,
Is dat ik weten wil hoe ik, wanneer
De boze dag eenmaal is aangebroken
Dat ik de schurk zal zien, realiseer
Dat hij, mijn lief, de vrijheid zal verwerven
En niet gedood zal worden, na mijn sterven.

53

‘Or la cagion che conferir con voi
Mi fa i miei casi, e ch'io li dica a quanti
Signori e cavallier vengono a noi,
E' solo acciò, parlandone con tanti,
M'insegni alcun d'assicurar che, poi
Ch'a quel crudel mi sia condotta avanti,
Non abbia a ritener Bireno ancora,
Né voglia, morta me, ch'esso poi mora.

54

‘Veel krijgers heb ik reeds vergeefs gebeden
Om mee te gaan met mij naar die tiran
En mij hun woord te geven, onder ede,
Dat ik word uitgewisseld, daar en dan,
Met mijn geliefde: opdat ik tevreden,
Wanneer ik omgebracht word, sterven kan,
Daar ik mijn eigen leven heb geboden
Opdat men mijn geliefde niet zou doden.

54

‘Pregato ho alcun guerrier, che meco sia
Quando io mi darò in mano al re di Frisa;
Ma mi prometta e la sua fe' mi dia,
Che questo cambio sarà fatto in guisa,
Ch'a un tempo io data, e liberato fia
Bireno: sì che quando io sarò uccisa,
Morrò contenta, poi che la mia morte
Avrà dato la vita al mio consorte.

55

‘Doch tot op heden vond ik nog geen ridder
Die desgevraagd mij de garantie bood
Dat als de vorst dat doet waarvoor ik sidder,
Dus mij en mijn Bireno beiden doodt,
Hij strijden zal voor mij en mijn aanbidder:
Hun angsten voor dat wapen zijn te groot;
Want als de vorst dat wapen gaat benutten
Kan ons het beste harnas niet beschutten.

55

‘Né fino a questo dì truovo chi toglia
Sopra la fede sua d'assicurarmi,
Che quando io sia condotta, e che mi voglia
Aver quel re, senza Bireno darmi,
Egli non lascierà contra mia voglia
Che presa io sia: sì teme ognun quell'armi;
Teme quell'armi, a cui par che non possa
Star piastra incontra, e sia quanto vuol grossa.

56

‘Indien de deugd u blijkt te onderscheiden
Als uw herculisch lijf en fier gelaat
En u gelooft dat u mij kunt bevrijden,
Zo hij het eens gegeven woord verraadt,
Wil mij dan naar die koning begeleiden:
Want slechts wanneer u aan mijn zijde staat,
Ben ik niet bang meer dat mijn lief zal sneven
Wanneer ik reeds mijn leven heb gegeven.’

56

‘Or, s'in voi la virtù non è diforme
Dal fier sembiante e da l'erculeo aspetto,
E credete poter darmegli, e torme
Anco da lui, quando non vada retto;
Siate contento d'esser meco a porme
Ne le man sue: ch'io non avrò sospetto,
Quando voi siate meco, se ben io
Poi ne morrò, che muora il signor mio.’

57

Toen dit in zuchten en gesnik gesmoorde
Relaas der jonkvrouw tot een einde kwam,
Gevoelde zich de ridder aangespoord en
Stond hij om goed te doen in vuur en vlam.
Orlando was een man van weinig woorden
En zei de vrouw dus zonder veel tamtam
Dat hij haar bij haar zware gang zou schragen
En meer zou doen dan zij hem durfde vragen.

57

Qui la donzella il suo parlar conchiuse,
Che con pianto e sospir spesso interroppe.
Orlando, poi ch'ella la bocca chiuse,
Le cui voglie al ben far mai non fur zoppe,
In parole con lei non si diffuse;
Che di natura non usava troppe:
Ma le promise, e la sua fe' le diede,
Che faria più di quel ch'ella gli chiede.

58

Hij wou niet dat zij, om haar lief te sparen,
Zichzelve aanbood aan de Friese knoet,
Maar zou hen beiden voor de dood bewaren,
Mits hem zijn wapen diende en zijn moed.
Diezelfde dag nog zijn ze uitgevaren;
De wind was gunstig en het weer was goed.
De paladijn wou eerst naar Holland ijlen
En dan naar 't eiland van het monster zeilen.

58

Non è sua intenzion ch'ella in man vada
Del suo nimico per salvar Bireno:
Ben salverà amendui, se la sua spada
E l'usato valor non gli vien meno.
Il medesimo dì piglian la strada,
Poi c'hanno il vento prospero e sereno.
Il paladin s'affretta; che di gire
All'isola del mostro avea desire.

59

Het schip, geloodst door goede stuurmanshanden,
Laveerde op het wijde water voort,
En aan de einder zagen zij de stranden
Waar, eiland achter eiland, Zeeland gloort.
Toen zij de derde dag in Holland landden,
Ging daar Orlando heel alleen van boord
En liet de jonkvrouw op het water wachten
Tot hij de snode koning af zou slachten.

59

Or volta all'una, or volta all'altra banda
Per gli alti stagni il buon nocchier la vela:
Scuopre un'isola e un'altra di Zilanda;
Scuopre una inanzi, e un'altra a dietro cela.
Orlando smonta il terzo dì in Olanda;
Ma non smonta colei che si querela
Del re di Frisa: Orlando vuol che intenda
La morte di quel rio, prima che scenda.

60

Gewapend reed Orlando langs de schoren,
Een appelschimmel rijdend, een gigant
Die ooit in Denemarken was geboren,
Daarna getogen in het Vlaamse land.
Zijn eigen ros liet hij, niet lang tevoren,
Toen hij vertrok, op het Bretonse strand;
Slechts in Baiardo vond die luisterrijke
En snelle Brigliadoro zijn gelijke.

60

Nel lito armato il paladino varca
Sopra un corsier di pel tra bigio e nero,
Nutrito in Fiandra e nato in Danismarca,
Grande e possente assai più che leggiero;
Però ch'avea, quando si messe in barca,
In Bretagna lasciato il suo destriero,
Quel Brigliador sì bello e sì gagliardo,
Che non ha paragon, fuor che Baiardo.

61

Zo kwam de paladijn bij Dordrecht aan en
Vond bij de poort een legermacht paraat,
Daar elke overheid haar onderdanen
Wantrouwt, vooral als zij maar net bestaat;
Maar ook omdat er op de oceanen
Een vloot gezien was van geducht formaat
Die door Bireno's neef was uitgerust en
Uit Seeland zich begaf naar deze kusten.

61

Giunge Orlando a Dordreche, e quivi truova
Di molta gente armata in su la porta;
Sì perchè sempre, ma più quando è nuova.
Seco ogni signoria sospetto porta;
Sì perchè dianzi giunta era una nuova,
Che di Selandia con annata scorta
Di navili e di gente un cugin viene
Di quel signor che qui prigion si tiene.

62

Aan een van de soldaten die daar stonden
Verzocht hij om te melden aan de Fries
Dat hem een dolend ridder had gezonden,
Zich biedend voor een strijd met zwaard en spies,
Waaraan een overeenkomst was verbonden:
Leed onverhoopt de ridder het verlies,
Dan zou hij aan de vorst in handen geven
De jonkvrouw die Arbante had doen sneven;

62

Orlando prega uno di lor, che vada
E dica al re, ch'un cavalliero errante
Disia con lui provarsi a lancia e spada;
Ma che vuol che tra lor sia patto inante:
Che se 'l re fa che, chi lo sfida, cada,
La donna abbia d'aver ch'uccise Arbante,
Che 'l cavallier l'ha in loco non lontano
Da poter sempremai darglila in mano;

63

Daarnaast zou voor de vorst als bindend gelden
Dat hij, indien de vreemde ridder won,
Bireno dadelijk in vrijheid stelde
Uit zijn gevangenschap in de donjon.
Waarop de voetknecht naar de koning snelde,
Die aanstonds op vileine streken zon
Waarmee hij zijn belofte straks kon schenden,
Daar hij geen ridderdeugd of hoofsheid kende.

63

Ed all'incontro vuoi che 'l re prometta,
Ch'ove egli vinto ne la pugna sia,
Bireno in libertà subito metta
E che lo lasci andare alla sua via.
Il fante al re fa l'ambasciata in fretta:
Ma quel, che né virtù né cortesia
Conobbe mai, drizzò tutto il suo intento
Alla fraude, all'inganno, al tradimento.

64

Hij dacht zowel de man te kunnen vellen
Als haar, die zijn Arbante had vermoord
En die de ridder scheen te vergezellen;
Dat had de voetknecht immers zo gehoord.
Hij liet een groep van dertig man opstellen,
Die uittrok naar de ridder bij de poort,
Maar eerst te paard een lange omweg maakte
En toen de paladijn van achter naakte.

64

Gli par ch'avendo in man il cavalliero,
Avrà la donna ancor, che sì l'ha offeso,
S'in possanza di lui la donna è vero
Che si ritruovi, e il fante ha ben inteso.
Trenta uomini pigliar fece sentiero
Diverso da la porta ov'era atteso,
Che dopo occulto ed assai lungo giro,
Dietro alle spalle al paladino usciro.

65

Zodra de grote groep vertrouwelingen
Van de perfide koning, volgens plan,
Orlando bij de poort wist te omringen,
Kwam daar de vorst uit met nog dertig man.
Zoals de jager in steeds nauwer kringen
Zijn prooi besluipt, die niet ontkomen kan,
Zoals de visser met zijn brede zegen
De vis vangt uit Volano's waterwegen:

65

Il traditore intanto dar parole
Fatto gli avea, sin che i cavalli e i fanti
Vede esser giunti al loco ove gli vuole;
Da la porta esce poi con altretanti.
Come le fere e il bosco cinger suole
Perito cacciator da tutti i canti;
Come appresso a Volana i pesci e l'onda
Con lunga rete il pescator circonda:

66

Zo dacht de Friese vorst erin te slagen
Dat hij de handen bond van onze held.
Hij wou hem vangen in die hinderlaag en
Had zich dat zo eenvoudig voorgesteld
Dat hij niet om de aardse schicht liet vragen
Waarmee hij zoveel mensen had geveld;
Die had hij, dacht de koning, niet van node:
Hij wou Orlando grijpen, maar niet doden.

66

Così per ogni via dal re di Frisa,
Che quel guerrier non fugga, si provede.
Vivo lo vuole, e non in altra guisa:
E questo far sì facilmente crede,
Che 'l fulmine terrestre, con che uccisa
Ha tanta e tanta gente, ora non chiede;
Che quivi non gli par che si convegna,
Dove pigliar, non far morir, disegna.

67

Zoals de vogelaar na waakzaam wikken
De eerste vogels steeds het leven redt
Om vele vinken, lijsters, leeuweriken,
Door hen gelokt, te vangen in zijn net,
Zo wou Cimosco nu Orlando strikken;
Natuurlijk bood de paladijn verzet,
Hij liet zich zonder slag of stoot niet pakken,
Maar brak de grote kring van bullebakken.

67

Qual cauto uccellator che serba vivi,
Intento a maggior preda, i primi augelli,
Acciò in più quantitade altri captivi
Faccia col giuoco e col zimbel di quelli:
Tal esser volse il re Cimosco quivi:
Ma già non volse Orlando esser di quelli
Che si lascin pigliare al primo tratto;
E tosto roppe il cerchio ch'avean fatto.

68

Doldriftig drong de ridder van Anglante,
Zijn lans geveld, door 't dikste van die rij;
Toen hij haar fel in zijn belagers plantte,
Vond hij ze stuk voor stuk zo zacht als brij;
Zo reeg hij aan zijn spies zes opposanten,
Maar nummer zeven kon er niet meer bij:
Die is, hoewel niet aan de schacht geregen,
Toch nog gewond, en dood ter aard gezegen.

68

Il cavallier d'Anglante, ove più spesse
Vide le genti e l'arme, abbassò l'asta;
Ed uno in quello e poscia un altro messe,
E un altro e un altro, che sembrar di pasta;
E fin a sei ve n'infilzò, e li resse
Tutti una lancia: e perch'ella non basta
A più capir, lasciò il settimo fuore
Ferito sì, che di quel colpo muore.

69

Zo zien wij langs kanalen en bij sloten
Dat een zorgvuldig schutter daar verschijnt
Die kikkers, door hun rug en flank geschoten,
Een na de ander, aan zijn pijlen lijnt;
Ze worden dan pas van de pijl gestoten
Als die gevuld is van begin tot eind.
Orlando wierp de zware lans terzijde
En greep nu naar zijn zwaard om voort te strijden.

69

Non altamente ne l'estrema arena
Veggiam le rane de canali e fosse
Dal cauto arder nei fianchi e ne la schiena,
L'una vicina all'altra, esser percosse;
Né da la freccia, fin che tutta piena
Non sia da un capo all'altro, esser rimosse.
La grave lancia Orlando da sé scaglia,
E con la spada entrò ne la battaglia.

70

Zijn lans was stuk, dus nam hij zijn getrouwe
Slagzwaard dat hem steeds feilloos had behoed;
Hij gaf met punt of lemmet harde houwen
Op hier een man te paard, daar een te voet;
En groene, witte, zwarte, gele, blauwe
Tunieken raakten roodbevlekt door bloed.
Het spijt Cimosco, daar het nu zou baten,
Dat hij zijn schietwerktuig heeft thuisgelaten.

70

Rotta la lancia, quella spada strinse,
Quella che mai non fu menata in fallo;
E ad ogni colpo, o taglio o punta, estinse
Quando uomo a piedi, e quando uomo a
cavallo:
Dove toccò, sempre in vermiglio tinse
L'azzurro, il verde, il bianco, il nero, il giallo
Duolsi Cimosco che la canna e il fuoco
Seco or non ha, quando v'avrian più loco.

71

Dus luid en dreigend gaat hij nu bevelen
Dat men het haalt; doch hij wordt niet gehoord,
Want wie kon vluchten achter de kantelen,
Die zet gewis geen voet meer uit de poort.
De vorst, die hen ziet vluchten met zovelen,
Denkt dat er ook voor hem nog redding gloort:
Hij rent hen na en wil de brug ophalen,
Maar graaf Orlando doet zijn poging falen.

71

E con gran voce e con minacce chiede
Che portati gli sian, ma poco è udito;
Che chi ha ritratto a salvamento il piede
Ne la città, non è d'uscir più ardito.
Il re frison, che fuggir gli altri vede,
D'esser salvo egli ancor piglia partito:
Corre alla porta e vuole alzare il ponte,
Ma troppo è presto ad arrivare il conte.

72

De koning keert zich en, teruggetogen,
Laat hij Orlando op de brug alleen.
Veel eerder dan de rest is hij gevlogen
Dankzij zijn ros, het allersnelst ter been.
Orlando heeft voor 't lage volk geen ogen:
De booswicht moet gedood, en anders geen;
Maar ach, zijn paard lijkt aan de grond te kleven
En dat van wie daar voor hem vlucht, te zweven.

72

Il re volta le spalle, e signor lassa
Del ponte Orlando e d'amendue le porte;
E fugge, e inanzi a tutti gli altri passa,
Mercé che 'l suo destrier corre più forte.
Non mira Orlando a quella plebe bassa:
Vuole il fellon, non gli altri, porre a morte;
Ma il suo destrier sì al corso poco vale,
Che restio sembra, e chi fugge, abbia l'ale.

73

Door via kronkelstraten voort te snellen
Voorkomt de vorst dat hij wordt afgeslacht;
Maar weldra keert hij van zijn citadel en
Heeft het vuurspuwend wapen meegebracht,
Om zich daarmee verborgen op te stellen
En zo te wachten, als de jager wacht
In 't struikgewas, de everspeer in handen,
De honden goed beschermd door pantserbanden,

73

D'una in un'altra via si leva ratto
Di vista al paladin; ma indugia poco,
Che torna con nuove armi; che s'ha fatto
Portare intanto il cavo ferro e il fuoco:
E dietro un canto postosi di piatto,
L'attende, come il cacciator al loco,
Coi cani armati e con lo spiedo, attende
Il fier cinghial che ruinoso scende;

74

Tot daar 't onstuimig everzwijn komt naken,
De trotse kop geheven in de lucht,
Met steengekletter en zulk grimmig kraken
Of 't woud ineenstort door dat woest gerucht.
Zo blijft Cimosco daar nu spiedend waken
Opdat de koene graaf hem niet ontvlucht;
Als hij hem ziet, ontsteekt hij het geweer en
Vuur doet meteen het poeder exploderen.

74

Che spezza ì rami e fa cadere i sassi,
E ovunque drizzi l'orgogliosa fronte,
Sembra a tanto rumor che si fracassi
La selva intorno, e che si svella il monte.
Sta Cimosco alla posta, acciò non passi
Senza pagargli il fio l'audace conte:
Tosto ch'appare, allo spiraglio tocca
Col fuoco il ferro, e quel subito scocca.

75

De voorkant baart een donderende knal en
Een bliksemschicht komt uit de achterkant;
De hemel doet het luid geraas weerschallen
En alles trilt in stad en ommeland.
De straal van vuur, die iedereen doet vallen
En geen genade kent, sist penetrant
En krijst vervaarlijk; maar verkeerd gezonden
Kan hij des booswichts doelwit niet verwonden.

75

Dietro lampeggia a guisa di baleno,
Dianzi scoppia, e manda in aria il tuono.
Trieman le mura, e sotto il pie' il terreno;
Il ciel rimbomba al paventoso suono.
L'ardente stral, che spezza e venir meno
Fa ciò ch'incontra, e dà a nessun perdono,
Sibila e stride; ma, come è il desire
Di quel brutto assassin, non va a ferire.

76

Of nu de vorst zo naar victorie streefde
Dat hij zijn kruit, te gretig, had verspild;
Of dat zijn handen en zijn armen beefden
Omdat hij van emotie had getrild;
Of dat de fiere krijger 't overleefde
Daar Gods voorzienigheid dit had gewild:
De kogel blijkt de paardebuik te treffen;
Het ros valt, om zich nooit meer te verheffen.

76

O sia la fretta, o sia la troppa voglia
D'uccider quel baron, ch'errar lo faccia;
O sia che il cor, tremando come foglia,
Faccia insieme tremare e mani e braccia;
O la bontà divina che non voglia
Che 'l suo fedel campion sì tosto giaccia:
Quel colpo al ventre del destrier si torse;
Lo cacciò in terra, onde mai più non sorse

77

Daar storten ros en ruiter naar beneden:
Het paard valt zwaar, de ridder wordt gespaard
En komt zo licht en soepel aangetreden
Als had hij nog meer kracht en moed vergaard.
Zoals Antaeus in een ver verleden
Steeds krachtiger weer opstond van de aard,
Zo lijkt nu ook Orlando sprongsgewijze
Met tweemaal zoveel krachten te herrijzen.

77

Cade a terra il cavallo e il cavalliero:
La preme l'un, la tocca l'altro a pena;
Che si leva sì destro e sì leggiero,
Come cresciuto gli sia possa e lena.
Quale il libico Anteo sempre più fiero
Surger solea da la percossa arena,
Tal surger parve, e che la forza, quando
Toccò il terren, si radoppiasse a Orlando.

78

Wie ooit de bliksem door de lucht zag springen,
Door Zeus ontstoken met een donderslag,
En een gesloten ruimte binnendringen
Waar houtskool, zwavel en salpeter lag,
En hoe het leek of zwerk en aard vergingen
In 't felle vuur, als op de jongste dag,
Hoe zelfs het hardste marmer werd verbogen
En grote stenen naar de sterren vlogen;

78

Chi vide mai dal ciel cadere il foco
Che con sì orrendo suon Giove disserra,
E penetrare ove un richiuso loco
Carbon con zolfo e con salnitro serra;
Ch'a pena arriva, a pena tocca un poco,
Che par ch'avvampi il ciel, non che la
terra;
Spezza le mura, e i gravi marmi svelle,
E fa i sassi volar sin alle stelle;

79

Die weet zich zo Orlando in te denken
Toen hij zich van de grond verhief, geducht,
Belust de vorst nu op zijn beurt te krenken,
Zelfs Mars verschrikkend met zijn oorlogszucht.
De koning liet meteen zijn rijpaard zwenken
En sloeg vol angst en beven op de vlucht;
De paladijn bleef de monarch belagen
Door sneller dan een pijl hem na te jagen;

79

S'imagini che tal, poi che cadendo
Toccò la terra, il paladino fosse:
Con sì fiero sembiante aspro ed orrendo,
Da far tremar nel ciel Marte, si mosse.
Di che smarrito il re frison, torcendo
La briglia indietro, per fuggir voltosse;
Ma gli fu dietro Orlando con più fretta
Che non esce da l'arco una saetta:

80

En wat Orlando eer niet kon bereiken
Te paard, dat deed de ridder nu te voet:
Wie hem niet zag kan dit een leugen lijken,
Zo snel is hij hem achterna gespoed.
Dra was hij bij hem, liet zijn wapen strijken
Boven des konings helm; vol heldenmoed
Wist hij zijn hoofd tot aan de nek te splijten,
Zodat hij rochelend in 't zand moest bijten.

80

E quel che non avea potuto prima
Fare a cavallo, or farà essendo a piede.
Lo seguita sì ratto, ch'ogni stima
Di chi nol vide, ogni credenza eccede.
Lo giunse in poca strada; ed alla cima
De l'elmo alza la spada, e sì lo fiede,
Che gli parte la testa fin al collo,
E in terra il manda a dar l'ultimo crollo.

81

Plots klonk er in de stad van alle kanten
Nieuw zwaardgekletter en hernieuwd laweit:
Bireno's neef was reeds met zijn trawanten,
Door hem vanuit zijn land daarheen geleid,
Bij de nog open stadspoort aangeland en
Hij had de stad betreden zonder strijd,
Daar voor Orlando elk was weggekropen,
Zodat hij ongehinderd rond kon lopen.

81

Ecco levar ne la città si sente
Nuovo rumor, nuovo menar di spade;
Che 'l cugin di Bireno con la gente
Ch'avea condutta da le sue contrade,
Poi che la porta ritrovò patente,
Era venuto dentro alla cittade,
Dal paladino in tal timor ridutta,
Che senza intoppo la può scorrer tutta.

82

Men vluchtte in wanordelijke scharen,
Niet wetend wat dat leger daar kwam doen;
Maar toen men inzag dat dit krijgers waren
Uit Seeland, door hun taal en hun blazoen,
Stuurde men vredesonderhandelaren
En vroeg de kapitein van 't legioen
Of hij hen helpen wilde, daar de Friezen
Zijn hertog in de kerker lieten kniezen.

82

Fugge il popul in rotta, che non scorge
Chi questa gente sia, né che domandi;
Ma poi ch'uno ed un altro pur s'accorge
All'abito e al parlar, che son Selandi,
Chiede lor pace, e il foglio bianco porge;
E dice al capitan che gli comandi,
E dar gli vuol contra i Frisoni aiuto,
Che 'l suo duca in prigion gli ha ritenuto.

83

Dat volk had aan de Fries een broertje dood en
Hun afkeer van zijn achterban was groot,
Daar hij hun oude graaf had neergeschoten
En meer daar hij hebzuchtig was en snood.
Zo is de vrede tussen hen gesloten,
Nadat Orlando zich als scheidsman bood;
Vereend hebben de volken wraak genomen,
Geen Fries is ongedeerd zijn straf ontkomen.

83

Quel popul sempre stato era nimico
Del re di Frisa e d'ogni suo seguace,
Perchè morto gli avea il signor antico,
Ma più perch'era ingiusto, empio e rapace
Orlando s'interpose come amico
D'ambe le parti, e fece loro far pace;
Le quali unite, non lasciar Frisone
Che non morisse o non fosse prigione.

84

En om de kerkerdeuren te ontsluiten
Neemt men geen sleutel, maar een dommekracht.
Bireno weet de graaf zijn dank te uiten,
Daar hij het was die hem in vrijheid bracht.
Dan rijden beiden heen met hun kornuiten,
Naar waar op 't schip Olympia hen wacht:
Zo heette namelijk de jongedame,
Van Hollands troon de ware erfgename;

84

Le porte de le carcere gittate
A terra sono, e non si cerca chiave.
Bireno al conte con parole grate
Mostra conoscer l'obligo che gli have.
Indi insieme e con molte altre brigate
Se ne vanno ove attende Olimpia in nave:
Così la donna, a cui di ragion spetta
Il dominio de l'isola, era detta;

85

De jonkvrouw die Orlando derwaarts leidde,
Maar die zijn zware taak had onderschat:
Zij had gedacht Bireno te bevrijden
Als zij zichzelve opgeofferd had.
Zij groet en eert haar onderdanen blijde.
Ik hoef u niet uiteen te zetten dat
De twee elkaar met kussen overladen
En graaf Orlando danken voor zijn daden.

85

Quella che quivi Orlando avea condutto
Non con pensier che far dovesse tanto;
Che le parea bastar, che posta in lutto
Sol lei, lo sposo avesse a trar di pianto.
Lei riverisce e onora il popul tutto.
Lungo sarebbe a ricontarvi quanto
Lei Bireno accarezzi, ed ella lui;
Quai grazie al conte rendano ambidui.

86

Het volk heeft aan de vrouw zijn trouw verpand en
Geeft haar de troon die zij had ingeboet.
Zij legt haar lot nu in Bireno's handen,
Daar Amor hen geketend heeft, voorgoed,
En het beheer van stad en ommelanden.
Hij, die alweer op nieuwe plannen broedt,
Verzoekt zijn neef het eiland te beheren
Totdat hij zelf uit Seeland weer zal keren.

86

Il popul la donzella nel paterno
Seggio rimette, e fedeltà le giura.
Ella a Bireno, a cui con nodo eterno
La legò Amor d'una catena dura,
De lo stato e di sè dona il governo.
Ed egli, tratto poi da un'altra cura,
De le fortezze e di tutto il domino
De l'isola guardian lascia il cugino;

87

Hij wil daar eerst een korte tijd vertoeven
Met zijn getrouwe gade aan zijn zij
En dan in Friesland zijn geluk beproeven
Door 't winnen van de opperheerschappij;
Daartoe bezat hij een der mooiste troeven
Die er bestaan, zo overlegde hij:
De koningsdochter, die hij ongeschonden
Bij de gevangen Friezen had gevonden.

87

Che tornare in Selandia avea disegno,
E menar seco la fedel consorte:
E dicea voler fare indi nel regno
Di Frisa esperienza di sua sorte;
Perchè di ciò l'assicurava un pegno
Ch'egli aveva in mano, e lo stimava forte:
La figliuola del re, che fra i captivi,
Che vi fur molti, avea trovata quivi.

88

Hij wou dat meisje aan zijn broeder paren
Die ietwat jonger was dan hij, als bruid.
Toen nu Bireno's schip was uitgevaren,
Voer op diezelfde dag Orlando uit.
Niets zou de ridder voor zichzelf bewaren
Van alle welverdiende oorlogsbuit
Dan 't wapentuig, waarvan ons is gebleken
Dat het precies een bliksem had geleken.

88

E dice ch'egli vuol ch'un suo germano,
Ch'era minor d'età, l'abbia per moglie.
Quindi si parte il senator romano
Il dì medesmo che Bireno scioglie.
Non volse porre ad altra cosa mano,
Fra tante e tante guadagnate spoglie,
Se non a quel tormento ch'abbiam detto
Ch'ai fulmine assimiglia in ogni effetto.

89

Hij had het instrument niet meegenomen
Omdat hij 't zelve te gebruiken dacht:
Want immer zou hij voor de lafheid schromen
Een strijd te winnen door die overmacht.
Hij wou het wegdoen en daarmee voorkomen
Dat het de mensheid ooit nog schade bracht:
Kruit, kogels en het vindingrijk gesmede
IJzeren schiettuig nam hij met zich mede.

89

L'intenzion non già, perché lo tolle,
Fu per voglia d'usarlo in sua difesa;
Che sempre atto stimò d'animo molle
Gir con vantaggio in qualsivoglia impresa:
Ma per gittarlo in parte, onde non volle
Che mai potesse ad uom più fare offesa:
E la polve e le palle e tutto il resto
Seco portò, ch'apparteneva a questo.

90

Toen voer hij weg van waar getijden deinen,
Tot hij zich slechts door water zag omringd,
En ver op zee, waar links en rechts de lijnen
Waren vervaagd waar Hollands duin top blinkt,
Nam hij het tuig en zei: ‘Jij gaat verdwijnen
Waar jij geen ridder meer tot laagheid dwingt
En waar geen booswicht jou vandaan kan halen
Om valselijk als dapper man te pralen.

90

E così, poi che fuor de la marea
Nel più profondo mar si vide uscito,
Sì che segno lontan non si vedea
Del destro più né del sinistro lito;
Lo tolse, e disse: ‘Acciò più non istea
Mai cavallier per te d'essere ardito,
Né quanto il buono val, mai più si vanti
Il rio per te valer, qui giù rimanti.

91

‘O jij vervloekt en weerzinwekkend wapen,
Ontsproten aan een duivels waanidee
En door de demon Belzebub geschapen
Om ons te laten ondergaan in wee,
Keer nu terug waar helse diepten gapen.’
Zo sprekend wierp hij 't wapentuig in zee.
Dan vult een goede wind de bolle zeilen
En doet het schip naar 't wrede eiland ijlen.

91

‘O maladetto, o abominoso ordigno,
Che fabricato nel tartareo fondo
Fosti per man di Belzebù maligno
Che ruinar per te disegnò il mondo,
All'inferno, onde uscisti, ti rasigno.’
Così dicendo, lo gittò in profondo.
Il vento intanto le gonfiate vele
Spinge alla via de l'isola crudele.

92

Hij wordt door zulk verlangen voortgedreven
Te weten of zijn lief zich daar bevindt,
De jonkvrouw zonder wie hij niet kan leven
En die hij op de aard het meest bemint,
Dat hij zich niet naar Ierland wil begeven,
Uit vrees dat daar nieuw avontuur begint,
Waarna hij er zichzelf zou gaan vervloeken
En roepen: ‘Ging ik haar maar eerder zoeken!’

92

Tanto desire il paladino preme
Di saper se la donna ivi si truova,
Ch'ama assai più che tutto il mondo
insieme,
Né un'ora senza lei viver gli giova;
Che s'in Ibernia mette il piede, teme
Di non dar tempo a qualche cosa nuova,
Sì ch'abbia poi da dir invano: ‘Ahi lasso!
Ch'al venir mio non affrettai il passo.’

93

Dus blijft hij zonder landing westwaarts scheren,
Langs Engeland en Ierland, op zijn boot.
Hij laat zich door Cupido slechts regeren,
De naakte schutter die zijn hart doorschoot.
Maar ik wil nu terug naar Holland keren,
Waarbij ik u als mijn gezelschap nood,
Daar 't u en mij bijzonder zou berouwen
Als wij Olympia niet zagen trouwen.

93

Né scala in Inghelterra né in Irlanda
Mai lasciò far, né sul contrario lito.
Ma lasciamolo andar dove lo manda
Il nudo arder che l'ha nel cor ferito.
Prima che più io ne parli, io vo' in Olanda
Tornare, e voi meco a tornarvi invito;
Che, come a me, so spiacerebbe a voi,
Che quelle nozze fosson senza noi.

94

De bruiloft is een feest als nooit tevoren,
Maar niet zo prachtvol als het trouwfestijn
Dat men Bireno's broeder heeft beschoren.
Ik denk niet dat u daar te gast zult zijn,
Want onverwachts zal iets dat feest verstoren:
Een reeks van lotgevallen, groot en klein,
Die ik in canto tien u zal beschrijven,
Indien u onder mijn gehoor wilt blijven.

94

Le nozze belle e sontuose fanno;
Ma non sì sontuose e sì belle,
Come in Selandia dicon che faranno.
Pur non disegno che vegnate a quelle;
Perchè nuovi accidenti a nascere hanno
Per disturbarle, de' quai le novelle
All'altro canto vi farò sentire,
S'all'altro canto mi verrete a udire.

Kwatrijnen

Waarin de inconsequente smaak en kritiek van de mannen worden aangetoond, die zelf veroorzaken waarvan zij de vrouwen beschuldigen

Juana Inés de la Cruz[*]
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

Dwaze mannen, waar beticht
u de vrouw van zonder grond,
zie, tot wat u laakbaar vond
hebt u zelf haar aangesticht.

Als door u haar hoon en smaad
smachtend worden nagejaagd,
waarom goed gedrag gevraagd
als u aanzet tot het kwaad?

Eerst wilt u haar weerstand breken
en geeft zij zich dan gewonnen,
kunt u van haar onbezonnen
misstap enkel schande spreken.

In uw dwaze durf gelijkt
u een jongen, zonder meer,
zelf zet hij de boeman neer
waar hij later bang voor blijkt.

In uw vooroordelen heet een
vrouw naar wat uw waan u leert:
Thaïs, zolang u haar begeert,
en Lucretia, eens bezeten.

Redondillas

Arguye de inconsequente el gusto y la censura de los hombres, que en las mujeres acusan lo que causan

Hombres necios, que acusáis
a la mujer sin razón,
sin ver que sois la ocasión
de lo mismo que culpáis;

si con ansia sin igual
solicitáis su desdén,
¿por qué queréis que obren bien
si las incitáis al mal?

* *Juana Inés de la Cruz (*1649-1695*), eigenlijk Juana de Asbaje, dichteres uit Nieuw Spanje (het latere Mexico). Zij schreef poëzie vanaf haar achtste jaar en was ook muzikaal en intellectueel zeer vroeg rijp. Na hofdame van de onderkoningin te zijn geweest, werd zij in* 1667 *kloosterlinge. In* 1693 *verkocht zij haar bibliotheek en wijdde zich aan het verzorgen van epidemieslachtoffers; ze raakte zelf besmet en stierf twee jaar later. Tijdens haar leven verschenen twee bundels gedichten (in Spanje), haar ongepubliceerde werk werd in* 1700 *postuum uitgegeven.*

Combatís su resistencia,
y luego con gravedad
decís que fué liviandad
lo que hizo la diligencia.

Parecer quiere el denuedo
de vuestro parecer loco,
al niño que pone el coco,
y luego le tiene miedo.

Queréis con presunción necia
hallar a la que buscáis,
para pretendida, Thais,
y en la posesión, Lucrecia.

[Nederlands]

Hoe belachelijk gedraagt
zich een onverstandig man
die de spiegel smet en dan
de onzuiverheid beklaagt.

En uw lot is om het even,
in haar gunst dan wel versmaad,
want u klaagt, deed zij u kwaad,
maar bespot wie om u geven.

Dus geen vrouw wint ooit het spel
die zich aan uw regels houdt,
wie u afhoudt, noemt u koud,
wie u aanhaalt, heet een del.

Domheid wordt door u beleden
daar u met twee maten meet,
want de ene noemt u wreed
en de andere licht van zeden.

Hoe moet zich een vrouw gedragen
met uw liefde als haar doel?
Zij kan u, noch als zij koel,
noch toegeeflijk is, behagen.

Slechts zij, die u niet wil minnen
spaart zich moeite en de pijn
nimmer naar uw zin te zijn
en ook dat zal u niet zinnen.

Vleugels heeft de vrouw verworven
in uw liefde's tegenspoed
en u ziet haar liever goed
nadat u haar heeft bedorven.

Wie heeft groter schuld te dragen
als de passie harten breekt?
Zij, die smelt wanneer hij smeekt
of de man die maar blijft vragen?

[Spaans]

¿Qué humor puede ser más raro,
que el que falto de consejo,
él mismo empaña el espejo
y siente que no esté claro?

Con el favor y el desdén
tenéis condición igual,
quejándoos, si os tratan mal,
burlándoos, si os quieren bien.

Opinión ninguna gana,
pues la que más se recata,
si no os admite, es ingrata,
y si os admite, es liviana.

Siempre tan necios andáis,
que con disigual nivel,
a una culpáis por cruel,
y a otra por fácil culpáis.

¿Pues cómo ha de estar templada
la que vuestro amor pretende,
si la que es ingrata ofende
y la que es fácil enfada?

Mas entre el enfado y pena
que vuestro gusto refiere,
bien haya la que no os quiere
y quejáos enhorabuena.

Dan vuestras amantes penas
a sus libertades alas,
y después de hacerlas malas
las queréis hallar muy buenas.

¿Cuál mayor culpa ha tenido
en una pasión errada,
la que cae de rogada,
o el que ruega de caído?

[Nederlands]

Beider schuld is aangetoond,
maar wie krijgt het minst verschoning,
zij, die zondigt ter beloning,
hij, die zondigheid beloont?

Als uw schuldbesef het wint,
maak dan goed wat u verzaakte,
min haar zoals u haar maakte
of maak haar tot wat u mint.

Door de vrouw niet na te zitten
kunt u pas met recht van spreken
als zij voor u is bezweken
op haar dweperigheid vitten.

Want niet met het zwaard alleen
kan uw hoogmoed zich omgorden;
in uw eed en bede worden
duivel, vlees en wereld één.

[Spaans]

¿O cuál es más de culpar,
aunque cualquiera mal haga,
la que peca por la paga
o el que paga por pecar?

¿Pues para qué os espantáis
de la culpa que tenéis?
Queredlas cual las hacéis
o hacedlas cual las buscáis.

Dejad de solicitar,
y después con más razón,
acusaréis la afición
de la que os fuere a rogar.

Bien con muchas armas fundo
que lidia vuestra arrogancia;
pues en promesa e instancia,
juntáis diablo, carne y mundo.

Sonnet
waarin de verlichting die de hoop schenkt wordt gewantrouwd als verkapte wreedheid
Juana Inés de la Cruz
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

Slepende ziekte Hoop, waaraan ik lijd,
jij houdt me bezig in mijn moede jaren.
Jouw weegschaal blijft het evenwicht bewaren
en hangt tussen verdriet en vrolijkheid.

Voortdurend blijf je dralen en vermijd
je dat zij doorslaat. In bedrog ervaren
blijf je vertrouwen zó aan wanhoop paren
dat geen van twee zijn massa overschrijdt.

Wie nam die naam je af, terecht gegeven,
van moordenaar? die eens te meer zo luidt
daar je de ziel zo zonder grond laat zweven

en tussen ramp- en voorspoed geen besluit
ooit neemt, dat bijdraagt tot behoud van leven;
je stelt alleen de dood wat langer uit.

Soneto
Sospecha crueldad disimulada, el alivio que la esperanza da

Diuturna enfermedad de la esperanza
que así entretienes mis cansados años
y en el fiel de los bienes y los daños
tienes en equilibrio la balanza,
que siempre suspendida, en la tardanza
de inclinarse, no dejan tus engaños
que lleguen a excederse en los tamaños
la desesperación o confianza:
¿quién te ha quitado el nombre de homicida?
Pues lo eres más severa si se advierte
que suspendes el alma entretenida,
y entre la infausta o la felice suerte,
no lo haces tú por conservar la vida
sino por dar más dilatada muerte.

Paradise Lost
John Milton
(Vertaling W. Jonker)

Boek I

Zing, Hoge Muze! zing mij hoe de mens
zijn eerste ongehoorzaamheid bedreef;
hoe de verboden dodelijke vrucht
de wereld smart en dood bracht, en hoe Eden
ons werd ontzegd totdat een Groter Mens
het voor ons zal herwinnen!

U, die eens
op Sinaï de herder inspireerde
die 't uitverkoren volk heeft onderricht
hoe al wat is aan Chaos is ontstegen:
U roep ik aan! En gaat uw voorkeur uit
naar Sions berg, of naar dat wonder Gods,
Siloa's snelle beek, U roep ik aan!
Help mij bij deze hachelijke zang
die hoger dan de Helicon wil zweven,
nastrevend wat nog nimmer is beproefd
in aller eeuwen poëzie of proza.

Book I

Of Man's first disobedience, and the fruit
Of that forbidden tree whose mortal taste
Brought death into the World, and all our woe,
With loss of Eden, till one greater Man
Restore us, and regain the blissful seat,
Sing, Heavenly Muse, that, on the secret top
Of Oreb, or of Sinai, didst inspire
That shepherd who first taught the chosen seed
In the beginning how the heavens and earth
Rose out of Chaos: or, if Sion hill
Delight thee more, and Siloa's brook that flowed
Fast by the oracle of God, I thence
Invoke thy aid to my adventurous song,
That with no middle flight intends to soar
Above the Aonian mount, while it pursues
Things unattempted yet in prose or rhyme.

[Nederlands]

Maar boven alles richt ik mij tot U:
tot U, o Geest, die groter waarde hecht
aan een oprecht en zuiver mensenhart
dan aan het tal der tempels! Onderricht mij!
want Gíj weet alles; Gíj waart reeds aanwezig
in het begin; Gij broedde als een duif
met brede, machtig uitgespreide vleugels
boven de Afgrond. Gíj hebt hem bezwangerd.
Verlicht mijn duisternis, verhoog mijn staat,
opdat de Eeuwige Voorzienigheid
in mijn vertoog tot uiting komen mag
en ik Gods wegen met de mens doe blijken.
Zeg eerst - want gij doorgrondt hemel en hel -:
wat bracht het eerste mensenpaar ertoe
- schoon gunstelingen van de hemel zelf,
meesters der wereld -, af te vallen van
hun Schepper, en Zijn wil te overtreden
om één verbod? Wie heeft hen zo verleid?

Het was de helse slang. Zijn lage list,
door nijd en wraakzucht aangespoord, bedroog
ons aller moeder. Om zijn trots was hij
de hemel uitgeworpen met zijn scharen
opstandige gevleugelden, wier hulp
hem diende bij zijn machtsbegerig streven
naar groter heerlijkheid dan zijn gelijken.
Hij zag de Allerhoogste en zichzelf
als evenwaardig, hitste aan ten oorlog,
sloeg toe, en leverde gewapend slag.

[Engels]

And chiefly Thou, O Spirit, that dost prefer
Before all temples the upright heart and pure,
Instruct me, for Thou know'st; Thou from the first
Wast present, and, with mighty wings outspread,
Dove-like, sat'st brooding on the vast Abyss,
And mad'st it pregnant: what in me is dark
Illumine, what is low raise and support;
That, to the highth of this great argument,
I may assert Eternal Providence,
And justify the ways of God to men.
Say first - for Heaven hides nothing from thy view,
Nor the deep tract of Hell - say first what cause
Moved our grand Parents, in that happy state,
Favoured of Heaven so highly, to fall off
From their Creator, and transgress his will
For one restraint, lords of the World besides.
Who first seduced them to that foul revolt?
The infernal Serpent; he it was whose guile,
Stirred up with envy and revenge, deceived

The mother of mankind, what time his pride
Had cast him out from Heaven, with all his host
Of rebel Angels, by whose aid, aspiring
To set himself in glory above his peers,
He trusted to have equalled the Most High,
If he opposed, and, with ambitious aim
Against the throne and monarchy of God,

[Nederlands]

Vergeefs voerde hij krijg: Gods recht, Gods kracht
bevocht de zegepraal en slingerde
hem, Satan, als een bliksem uit de hemel.
Hij die de Almacht driest had uitgedaagd
stortte, verschroeid, verminkt, de afgrond in
tot in het diepst der hel, om daar te boeten
in onverbiddelijk staal en eeuwig vuur.

Drie maal drie dagen, negen aardse nachten
lag hij daar met zijn gruwzaam krijgersvolk
dat - zij 't onsterfelijk - ontsteld, verward,
zich wentelde in maalstromen van vuur.
Toch maakt hem nu zijn doem nog toorniger:
besef van de verloren zaligheid
is, met de nimmer eindigende pijn,
hem tot een kwelling; woedend kijkt hij rond
met ogen die ontsteltenis uitstralen,
maar ook zijn harde trots en blinde haat.
Onmiddellijk ziet hij, zover de blik
der engelen reikt, hoe woest en troosteloos
de leegte is in dit rampzalig oord:
een gruwelijke kerker die rondom
brandt als een oven, waarin lichtloos vuur
slechts duistere ellende zichtbaar maakt;
regionen vol van smart en trieste schimmen,
waar nimmer rust of vrede wonen kan,
noch hoop; slechts pijn spoort allen hier nog aan.
Een vlammenvloed van zwavel die wel brandt,
maar niet verteerd wordt, en geen einde neemt.

[Engels]

Raised impious war in Heaven and battle proud,
With vain attempt. Him the Almighty Power
Hurled headlong flaming from the ethereal sky,
With hideous ruin and combustion, down
To bottomless perdition, there to dwell
In adamantine chains and penal fire,
Who durst defy the Omnipotent to arms.
Nine times the space that measures day and night
To mortal men, he, with his horrid crew,
Lay vanquished, rolling in the fiery gulf,
Confounded, though immortal. But his doom
Reserved him to more wrath; for now the thought
Both of lost happiness and lasting pain
Torments him: round he throws his baleful eyes,
That witnessed huge affliction and dismay,
Mixed with obdurate pride and steadfast hate.
At once, as far as Angel's ken, he views
The dismal situation waste and wild.
A dungeon horrible, on all sides round,

As one great furnace flamed; yet from those flames
No light; but rather darkness visible
Served only to discover sights of woe,
Regions of sorrow, doleful shades, where peace
And rest can never dwell, hope never comes
That comes to all, but torture without end
Still urges, and a fiery deluge, fed

[Nederlands]

Dit oord was door het Eeuwig Recht bestemd
voor de opstandigen: het diepste duister,
drie maal zover van God en 's hemels licht
verwijderd als de pool van 't middelpunt.
Welk een verschil met eertijds, vóór hun val!
Maar Satan ziet tussen zijn lotgenoten,
zijn overstelpte strijdkompanen, die
zich wentelen in wervelstormen vuur,
degeen die hem nabij kwam, zo in macht
als in misdadigheid: in Israël
droeg hij de naam Beëlzebub. Hem spreekt
nu Satan aan, de gruwelijke stilte
verbrekend met zijn drieste woordenvloed:

‘Zijt gij degeen die met mij heeft beraadslaagd?
Zijt gij het die, met heerlijkheid bekleed,
het licht der myriaden overstraalde
in 't hemelrijk? Die met mij hoopte, dacht
en waagde? Ach, hoezeer zijt ge veranderd!
Wéér zijn wij samen, maar hoe diep gevallen!
Hoe zwaar verminkt! Hoe zwart is deze afgrond,
hoe diep! Hoe ver verwijderd van het rijk
des lichts vanwaar wij vielen! - Zó veel sterker
was dus zijn bliksem en zijn donderslag,
zijn vreselijke wapens! Wie kon weten
hoe groot zijn macht was?

Toch betreur ik niets,
noch vrees ik wat de overwinnaar méér nog
ons aan kan doen. Hoewel mijn uiterlijk

[Engels]

With ever-burning sulphur unconsumed.
Such place Eternal Justice had prepared
For those rebellious; here their prison ordained
In utter darkness, and their portion set,
As far removed from God and light of Heaven
As from the centre thrice to the utmost pole.
O how unlike the place from whence they fell!
There the companions of his fall, o'erwhelmed
With floods and whirlwinds of tempestuous fire,
He soon discerns; and, weltering by his side,
One next himself in power, and next in crime,
Long after known in Palestine, and named
Beelzebub. To whom the Arch-Enemy
And thence in Heaven called Satan, with bold words
Breaking the horrid silence, thus began: -
‘If thou beest he - but O how fallen! how changed
From him! - who, in the happy realms of light,
Clothes with transcendent brightness, didst outshine

Myriads, though bright - if he whom mutual league,
United thoughts and counsels, equal hope
And hazard in the glorious enterprise,
Joined with me once, now misery hath joined
In equal ruin; into what pit thou seest
From what highth fallen: so much the stronger proved
He with his thunder: and till then who knew
The force of those dire arms? Yet not for those,

[Nederlands]

van luister is ontdaan, blijf ik volharden
in minachting. Mijn deugd, te lang miskend,
bewoog mij tot geweld: ik móest mij meten
met hem, de vorst, de allerhoogste macht.
Een talrijk Geestenheir dat niet berustte
in zijn bewind, verkoos mij boven hem.
Wij confronteerden op de hemelvelden
zijn macht met tegenmacht. Onzeker was
de krijgskans, en zijn troon bleek wankelbaar.

Is 't van belang een veldslag te verliezen?
Veel bleef behouden: dodelijke haat;
de kracht en moed om nooit voor hem te zwichten;
de onverzettelijke wil tot wraak.
Niets is onoverkomelijk. Díe glorie
neemt noch zijn gramschap noch zijn macht mij af.
Buigen? Genade vragen? Knielend smeken?
Vergoddelijken? Hem die onlangs nog
zijn rijk bedreigd wist? Dát zou pas infaam zijn!
Een schande, erger nog dan deze val!
Het Lot gaf onze hemelse substantie
haar godenkracht en haar onfeilbaarheid,
en de ervaring heeft ons nog bekwamer
gemaakt in oorlogvoering en beleid.
Met méér gegronde hoop te zullen slagen
kunnen wij weer besluiten tot de strijd,
en onverzoenlijk onze grote vijand,
's hemels tiran, die ál te vreugdevol
de hemel knecht, met kracht en list belagen.’

[Engels]

Nor what the potent Victor in his rage
Can else inflict, do I repent, or change,
Though changed in outward lustre, that fixed mind,
And high disdain from sense of injured merit,
That with the Mightiest raised me to contend,
And to the fierce contention brought along
Innumerable force of Spirits armed,
That durst dislike his reign, and, me preferring,
His utmost power with adverse power opposed
In dubious battle on the plains of Heaven,
And shook his throne. What though the field be lost?
All is not lost - the unconquerable will,
And study of revenge, immortal hate,
And courage never to submit or yield:
And what is else not to be overcome.
That glory never shall his wrath or might
Extort from me. To bow and sue for grace
With suppliant knee, and deify his power
Who, from the terror of this arm, so late

Doubted his empire - that were low indeed;
That were an ignominy and shame beneath
This downfall; since, by fate, the strength of Gods,
And this empyreal substance, cannot fail;
Since, through experience of this great event,
In arms not worse, in foresight much advanced,
We may with more successful hope resolve

[Nederlands]

Zo sprak, verscheurd door pijn, in wanhoop snoevend,
de Boze, en zijn mededader sprak:

‘O Vorst der Machten, Heerschappijen, Tronen!
Gij onbevreesde die de Serafim
hebt aangevoerd, en zó schrikwekkend woedde
dat 's hemels Koning beefde, en zijn macht
gevaar liep! Ach, zijn macht... waarop berust zij?
Op kracht? Op toeval? Was het zo beschikt?...
Ik treur om het gebeurde, om de gruwel
van onze nederlaag en diepe val,
om de teloorgang van ons machtig leger...
Ach ja, geen godenwezen kan vergaan
en brein noch geest valt ooit te overwinnen...
Maar onze glórie is tenietgedaan
en ons geluk verzwolgen door ellende...
En hij die ik almachtig acht (omdat
hij zelfs óns leger wist te overwinnen)
heeft wellicht onze kracht en geest gespaard
opdat zijn wraakzucht méér bevredigd wordt,
ofwel opdat wij, krijgsgevangenen,
hem zullen dienen als een slavenvolk;
opdat wij naar hém goeddunkt zullen werken
in deze zwarte afgrond; opdat wij
zijn boden zijn in deze vlammenzee.
Wat baat het ons dan dat wij eeuwig leven?
Waartoe die eeuwig onverwelkte kracht?

[Engels]

To wage by force or guile eternal war,
Irreconcilable to our grand Foe,
Who now triumphs, and in the excess of joy
Sole reigning holds the tyranny of Heaven.’
So spake the apostate Angel, though in pain,
Vaunting aloud, but racked with deep despair;
And him thus answered soon his bold compeer: -
‘O Prince, O Chief of many thronèd Powers
That led the embattled Seraphim to war
Under thy conduct, and, in dreadful deeds,
Fearless, endangered Heaven's perpetual King,
And put to proof his high supremacy,
Whether upheld by strength, or chance, or fate!
Too well I see and rue the dire event
That, with sad overthrow and foul defeat,
Hath lost us Heaven, and all this mighty host
In horrible destruction laid thus low,
As far as Gods and Heavenly Essences
Can perish: for the mind and spirit remains
Invincible, and vigour soon returns,
Though all our glory extinct, and happy state

Here swallowed up in endless misery.
But what if he our Conqueror (whom I now
Of force believe almighty, since no less
Than such could have o'erpowered such force as ours)
Have left us this our spirit and strength entire,
Strongly to suffer and support our pains,
That we may so suffice his vengeful ire,
Or do him mightier service as his thralls
By right of war, whate'er his business be,
Here in the heart of Hell to work in fire,
Or do his errands in the gloomy Deep?
What can it then avail though yet we feel
Strength undiminished, or eternal being

[Nederlands]

Om eeuwig deze straf te kunnen dragen?'

Waarop de Boze korzelig en streng:

'Gevallen Cherub! zwakte is rampzalig
voor elk die handelt en voor elk die lijdt.
Maar nooit lenen wij ons tot goede werken!
Het Kwade slechts zal onze vreugde zijn,
want dát weerstreeft de eigendunk en wil
van onze vijand. Zelfs al zou hij trachten
door zijn voorzienigheid 't gedane kwaad
in goed te doen verkeren, zelfs dán zullen
wij weer zíjn goed vervormen tot óns kwaad.
Als dat gelukt zal het hem pijnlijk treffen
dat het gestelde doel niet is bereikt
ondanks beraad en diepe overpeinzing.

Maar zie! De overwinnaar heeft zijn macht
van wrekende legioenen teruggeroepen!
Zij trekken hemelwaarts! De hoge baren
van vuur die - door de afgrond uitgebraakt -
ons grepen na de val, zijn gekalmeerd
door 's hemels hagelstorm. Niet langer flitsen
zijn bliksems. Ook zijn roodgewiekte donder,
die zo onstuimig woedde, heeft misschien
zijn kracht verbruikt en staakt het holle galmen
waar 't onbegrensde diep van was vervuld.
Wat heeft de vijand tot die stap bewogen?
Verachting? Schimpzucht? Vindt hij het genoeg?
Geen antwoord, maar de kans dient aangegrepen.
Ziet ge die troosteloze vlakte ginds?

[Engels]

To undergo eternal punishment?'
Whereto with speedy words the Arch-Fiend [replied: -
'Fallen Cherub, to be weak is miserable,
Doing or suffering: but of this be sure -
To do aught good never will be our task,
But ever to do ill our sole delight,
As being the contrary to his high will
Whom we resist. If then his providence
Out of our evil seek to bring forth good,
Our labour must be to pervert that end,
And out of good still to find means of evil;
Which oft-times may succeed so as perhaps
Shall grieve him, if I fail not, and disturb
His inmost counsels from their destined aim.
But see! the angry Victor hath recalled
His ministers of vengeance and pursuit
Back to the gates of Heaven: the sulphurous hail,

Shot after us in storm, o'erblown hath laid
The fiery surge that from the precipice
Of Heaven received us falling; and the thunder,
Winged with red lightning and impetuous rage,
Perhaps hath spent his shafts, and ceases now
To bellow through the vast and boundless Deep.
Let us not slip the occasion, whether scorn
Or satiate fury yield it from our Foe.

[Nederlands]

Zij glanst lijkkleurig in het vale duister
van dit angstwekkend eeuwig zonloos oord.
Dáár zullen wij gaan rusten na de vlammen
(althans als daar de rust een haven vindt),
en ons geteisterd leger hergroeperen.
Daarna bespreken wij ons nieuw beleid:
Wat is de beste weg om onze vijand
te schaden? Hoe herstellen wij 't verlies?
Hoe kunnen wij de ramp te boven komen?
Wat heeft de hoop te bieden? Nieuwe kracht?
Zo niet, waartoe besluiten wij in wanhoop?'

Zo sprak de Boze tot Beëlzebub,
het hoofd geheven hoog boven de golven,
de ogen fonkelend, voorover liggend
op stromen vuur. Hij was zo lang en breed
als vele bunders akkerland en weide;
monsterlijk groot zoals een fabeldier;
een Titan, of een reus die moeder Aarde
gebaard heeft en die strijdt met Jupiter;
of als Briareos met honderd handen;
of Typhon, honderdhoofdig in zijn hol
bij Tarsus; of zoals de Leviathan,
het grootste wezen dat geschapen werd
door God om in de Oceaan te zwemmen.

Hoor! Hoe verhaald wordt dat hij, slapend op
het Noorse golvenschuim, in 't diepe duister
van nacht en ontij door een visserman
soms aangezien wordt voor een veilig eiland:

[Engels]

Seest thou yon dreary plain, forlorn and wild,
The seat of desolation, void of light,
Save what the glimmering of these livid flames
Casts pale and dreadful? Thither let us tend
From off the tossing of these fiery waves;
There rest, if any rest can harbour there;
And, re-assembling our afflicted powers,
Consult how we may henceforth most offend
Our enemy, our own loss how repair,
How overcome this dire calamity,
What reinforcement we may gain from hope,
If not what resolution from despair.'
Thus Satan, talking to his nearest mate,
With head uplift above the wave, and eyes
That sparkling blazed; his other parts besides
Prone on the flood, extended long and large,
Lay floating many a rood, in bulk as huge
As whom the fables name of monstrous size,

Titanian or Earth-born, that warred on Jove,
Briareos or Typhon, whom the den
By ancient Tarsus held, or that sea-beast
Leviathan, which God of all his works
Created hugest that swim the ocean-stream.
Him, haply slumbering on the Norway foam,
The pilot of some small night-foundered skiff,
Deeming some island, oft, as seamen tell,
With fixèd anchor in his scaly rind,
Moors by his side under the lee, while night
Invests the sea, and wishèd morn delays.
So stretched out huge in length the Arch-Fiend lay,

[Nederlands]

aan lij werpt hij zijn anker in de schubben
waarmee de huid van 't monster is bedekt.

Zó maatloos groot lag ook de Boze daar,
gevangen op de zee van vuur en sulfer.
Alleen door 's Hemels wil was hij in staat
het hoofd te heffen en zich vrij te voelen
tot ieder duister en misdadig plan.
Want zijn verdoemde staat zal door herhaling
van 't kwaad zijn misdaad steeds verergeren.
Hij zal met steeds meer woede moeten toezien
hoe al zijn kwaad de afgevallen mens
steeds nader tot het hoogste goed zal brengen
tot hij, de Boze, zal ten onder gaan
in razernij, verbijstering en wrok.

Nu staat hij op. Zijn machtige gestalte
rijst uit de felgepunte vlammenzee
die hem omringt: zij wijkt in hoge golven.
Nu staat hij in een stinkend zwaveldal.
Hij strekt de vleugels, wiekt met brede slagen
omhoog, spoedt zich door de besmeurde lucht
die nog niet eerder lasten heeft gedragen,
en landt in het gebied waarvoor hij koos.

Zó deze grauwe vlakte ooit gebrand heeft,
dan, naar nu blijkt, niet als een zwavelzee,
maar meer als vaste grond, bezaaid met stenen,
omhooggestuwd door onderaardse kracht:

brokstukken van Pelorus of van Etna,
de wrakke donderaar. Diens ingewand

[Engels]

Chained on the burning lake; nor ever thence
Had risen, or heaved his head, but that the will
And high permission of all-ruling Heaven
Left him at large to his own dark designs,
That with reiterated crimes he might
Heap on himself damnation, while he sought
Evil to others, and enraged might see
How all his malice served but to bring forth
Infinite goodness, grace, and mercy, shewn
On Man by him seduced, but on himself
Treble confusion, wrath, and vengeance poured.
Forthwith upright he rears from off the pool
His mighty stature; on each hand the flames
Driven backward slope their pointing spires, and, rolled
In billows, leave i' the midst a horrid vale.
Then with expanded wings he steers his flight

Aloft, incumbent on the dusky air,
That felt unusual weight; till on dry land
He lights - if it were land that ever burned
With solid, as the lake with liquid fire,
And such appeared in hue as when the force
Of subterranean wind transports a hill
Torn from Pelorus, or the shattered side

[Nederlands]

wekt met zijn vuur de woede der gesteenten
die hij omhoogwerpt en met bergen as
verstrooit op zwartgeblakerde woestijnen
vol damp en rook en stank.

Zó heilloos is
de bodem waarop Satans klauwen rusten.
Reeds is zijn naaste makker aangekomen;
luid snoeven zij dat zij de Phlegeton
op eigen kracht ontkomen zijn, als goden,
alsof geen Oppermacht het toe wou staan.

'Is dít het oord,' zegt Satan, 'dít de bodem,
dit het klimaat? Is dit de woonplaats die
ons na de hemel toevalt? Na die luister,
dat stralend licht, dit oord van stof en as?
Het zij zo, want hij die nu soeverein is
maakt uit wat recht is. Vér te zijn van hem
die door ons werd geëvenaard in kunde,
komt ons gelegen nu hij won door kracht.
Vaarwel, zalige velden waar de vreugde
voor immer woont! Wees welkom, duisternis!
Ontvang, o gruwelrijk, uw nieuwe meester
die onverbiddelijk, onwankelbaar
de ruimten en de tijden zal trotseren.
De geest is zélf zijn ruimte, waar hij zélf
een hemel maakt tot hel, een hel tot hemel.
Waar ik ook ben, ik zal dezelfde zijn
die ik terecht ben en terecht wil blijven:
de hoogste op de bliksemwerper na.
Hier zijn wij vrij, niets maakt hem hier afgunstig.

[Engels]

Of thundering AEtna, whose combustible
And fuelled entrails, thence conceiving fire,
Sublimed with mineral fury, aid the winds,
And leave a singèd bottom all involved
With stench and smoke. Such resting found the sole
Of unblest feet. Him followed his next mate;
Both glorying to have scaped the Stygian flood
As gods, and by their own recovered strength,
Not by the sufferance of supernal power.
'Is this the region, this the soil, the clime,'
Said then the lost Archangel, 'this the seat
That we must change for Heaven? - this mournful gloom
For that celestial light? Be it so, since he
Who now is sovran can dispose and bid
What shall be right: farthest from him is best,
Whom reason hath equalled, force hath made supreme
Above his equals. Farewell, happy fields,

Where joy for ever dwells! Hail, horrors! hail,
Infernal World! and thou, profoundest Hell,
Receive thy new possessor - one who brings
A mind not to be changed by place or time.
The mind is its own place, and in itself
Can make a Heaven of Hell, a Hell of Heaven.
What matter where, if I be still the same,

[Nederlands]

Hier bant hij ons niet uit. Hier heersen wíj
in onbedreigde macht. Zelfs in de afgrond
is macht nastrevenswaardig: beter vorst
der duisternis dan dienaar van het licht.

Wat mijmer ik! Nog liggen de getrouwen,
de deelgenoten in de nederlaag,
in gindse poel, verbijsterd en vergeten!
Past het ons niet hen op te roepen voor
hun aandeel in de strijd die wij gaan voeren?
Verloren in de hel kunnen wij toch
gewapend nog het hemelrijk herwinnen?'

Zo pleitte Satan, en Beëlzebub
herstelde zich en sprak:

'O machtig leider!
Alleen de Almacht kan u ooit verslaan!
Verhef uw stem, die ons zo vaak deed hopen
en ons in angst en nood vertrouwen gaf!
Het heugt ook hén hoe, als de veldslag woedde,
en onze frontlijn op het scherp der snede
reeds wankelde, uw roep het evenwicht
herstelde, en ook in de diepste rampspoed
het zeker sein was dat de oorlogskans
zou keren. Roep! Hoewel zij zich nu nog
- geen wonder na hun gruwelijke val -
als wormen in het stof vernederen,
op gindse vuurzee liggend, zal uw stem
hen doen herleven!'

Na een korte stilte
besluit de Boze naar de kust te gaan.

[Engels]

And what I should be, all but less than he
Whom thunder hath made greater? Here at least
We shall be free; the Almighty hath not built
Here for his envy, will not drive us hence:
Here we may reign secure; and, in my choice,
To reign is worth ambition, though in Hell:
Better to reign in Hell than serve in Heaven.
But wherefore let we then our faithful friends,
The associates and co-partners of our loss,
Lie thus astonished on the oblivious pool,
And call them not to share with us their part
In this unhappy mansion, or once more
With rallied arms to try what may be yet
Regained in Heaven, or what more lost in Hell?'
So Satan spake; and him Beëlzebub

Thus answered: - ‘Leader of those armies bright
Which, but the Omnipotent, none could have foiled!
If once they hear that voice, their liveliest pledge
Of hope in fears and dangers - heard so oft
In worst extremes, and on the perilous edge
Of battle, when it raged, in all assaults
Their surest signal - they will soon resume
New courage and revive, though now they lie
Grovelling and prostrate on yon lake of fire,
As we erewhile, astounded and amazed;

[Nederlands]

Met één zwaai hangt zijn schild over zijn schouder:
een kolossale schijf, meer wegend dan
een koepelberg.

Zie! in de hete vuren
der sterren is 't gesmeed, het staal getemperd
in ether; het is groter dan de maan
waarop in Fiesole of in Valdarno
door de Toscaanse kijkers wordt gezocht
naar nieuwe landen, zeeën en rivieren
en nieuwe bergen op haar vlekkig rond!

Hij grijpt zijn speer.

Zie! hoe de hoogste pijnboom
die men op Noorse bergen houwen kan
om voor een roemrijk admiraal te dienen
als scheepsmast, daarnaast slechts een twijgje is!

Zij steunt hem bij het gaan op de verschroeide,
geschonden bodem. Na het hoog azuur
valt elke stap hem zwaar; ook door de hitte
onder dit vuurgewelf wordt hij gekweld.
Maar hij volhardt, bereikt de vlammenmaalstroom,
en roept zijn scharen die daar liggen als
gevallen blad.

Zie! hoe in Vallombrosa
waar het Etrurisch woud zijn schaduw spreidt
als in priëlen alles overwelvend,
de beken in de herfst zijn overdekt
met afgevallen blad in dikke lagen!

[Engels]

No wonder, fallen such a pemicious highth!'
He scarce had ceased when the superior Fiend
Was moving toward the shore; his ponderous shield,
Ethereal temper, massy, large, and round,
Behind him cast. The broad circumference
Hung on his shoulders like the moon, whose orb
Through optic glass the Tuscan artist views
At evening, from the top of Fesolè,
Or in Valdarno, to descry new lands,
Rivers, or mountains, in her spotty globe.
His spear - to equal which the tallest pine
Hewn on Norwegian hills, to be the mast
Of some great ammiral, were but a wand -
He walked with, to support uneasy steps
Over the burning marie, not like those steps
On Heaven's azure; and the torrid lime

Smote on him sore besides, vaulted with fire.
Nathless he so endured, till on the beach
Of that inflamèd sea he stood, and called
His legions - Angel Forms, who lay entranced
Thick as autumnal leaves that strow the brooks
In Vallombrosa, where the Etrurian shades
High over-arched embower; or scattered sedge
Afloat, when with fierce winds Orion armed
Hath vexed the Red-Sea coast, whose waves o'erthrew

[Nederlands]

Zie! hoe de Rode Zee, geteisterd door
de stormen die Orions zwaard verwekt,
wordt overdekt door weggestoven zegge!

Zie! hoe Busiris zelf en al zijn ruiters
verdronken in die zelfde Rode Zee
toen zij het volk van Israël belaagden:
drijvende doden en de resten van
hun oorlogstuig bedekten toen de golven.

Zó dik bedekten ook de helse horden,
verloren en ontzet, de vlammenvloed.

De Boze roept, zo luid dat heel de afgrond
ervan weergalmt: ‘Vorsten en Machten, krijgers!
Gij waart de bloem van de verloren hemel!
Wat ligt ge hier? Is het ontsteltenis?
Kan iets een geest die eeuwig leeft ontstellen?
Of vindt ge hier na onze harde strijd
de rust die heerst in hemelse valleien?
Ofwel aanbidt gij in die houding hem
die overwon? Hem die nu waar kan nemen
hoe Serafim en Cherubim zich op
de vuurgloed wentelen? Terwijl hun wapens
en vaandels zijn verstrooid! Bedenk: aanstonds
kan hij opnieuw zijn achtervolgers zenden!
Als hij zijn voordeel ziet vertrapt hij ons!
Ofwel hij ketent ons met stalen schichten
voor eeuwig vast in deze zwarte kloof!
Ontwaak! Sta op! Wees niet voorgoed gevallen!’

[Engels]

Busiris and his Memphian chivalry,
While with perfidious hatred they pursued
The sojourners of Goshen, who beheld
From the safe shore their floating carcases
And broken chariot-wheels. So thick bestrown,
Abject and lost, lay these, covering the flood,
Under amazement of their hideous change.
He called so loud that all the hollow deep
Of Hell resounded: - ‘Princes, Potentates,
Warriors, the Flower of Heaven - once yours; now lost,
If such astonishment as this can seize
Eternal Spirits! Or have ye chosen this place
After the toil of battle to repose
Your wearied virtue, for the ease you find
To slumber here, as in the vales of Heaven?
Or in this abject posture have ye sworn
To adore the Conqueror, who now beholds
Cherub and Seraph rolling in the flood

With scattered arms and ensigns, till anon
His swift pursuers from Heaven-gates discem
The advantage, and, descending, tread us down
Thus drooping, or with linkèd thunderbolts
Transfix us to the bottom of this gulf? -
Awake, arise, or be for ever fallen!'
They heard, and were abashed, and up they sprung

[Nederlands]

Zij horen hem. Beschaamd vliegen zij op
als wakers die niet wakker konden blijven,
en nu betrapt zijn door hun commandant,
zodat, half slapend, zij zich reeds gaan roeren.
Opnieuw zijn zij zich van 't gevaar bewust,
en ondanks alle pijnen die zij lijden
gehoorzamen zij.

Zie! hoe Mozes' staf
te midden van de rampen in Egypte
de Oostenwind beveelt! Een onheilswolk
van wervelende zwarte sprinkhaanzwermen
maakt van de dag een nacht in heel het rijk
van Farao die niet naar God wil horen.

Zó talloos zijn ook de gevleugelden
van Satan, die onder de hel-gewelven
de ruimten vullen waar aan alle kant
de vlammen woeden. Maar alras geeft Satan
een teken met zijn speer; zij zetten koers
naar vaste grond. Dan dalen zij in zweefvlucht,
en landen op 't geblakerd zwavelvlak
dat nu gevuld is met hun myriaden.

Zie! hoe zelfs in het dichtbevolkte Noorden
aan lendenen van eeuwigdurend ijs
geen menigte barbaren kon ontspringen
als deze! Destijds overschreden die
zo Rijn als Donau: zij bewogen zuidwaarts,
en als een zondvloed overvielen zij
Gibraltar, staken over en bereikten
de Lybische woestijn.

[Engels]

Upon the wing, as when men wont to watch,
On duty sleeping found by whom they dread,
Rouse and bestir themselves ere well awake.
Nor did they not perceive the evil plight
In which they were, or the fierce pains not feel;
Yet to their General's voice they soon obeyed
Innumerable. As when the potent rod
Of Amram's son, in Egypt's evil day,
Waved round the coast, up-called a pitchy cloud
Of locusts, warping on the eastern wind,
That o'er the realm of impious Pharaoh hung
Like Night, and darkened all the land of Nile;
So numberless were those bad Angels seen
Hovering on wing under the cope of Hell,
‘Twixt upper, nether, and surrounding fires;
Till, as a signal given, the uplifted spear

Of their great Sultan waving to direct
Their course, in even balance down they light
On the firm brimstone, and fill all the plain:
A multitude like which the populous North
Poured never from her frozen loins to pass
Rhene or the Danaw, when her barbarous sons
Came like a deluge on the South, and spread
Beneath Gibraltar to the Libyan sands.

[Nederlands]

Van elke groep
en van elk eskadron spoedt zich de hoofdman
naar de gevreesde heerser die hen roept.

Zie! hun gestalten zijn als die van goden!
Naast hen zijn Goliath en Simson niets.
Eens waren zij de vorsten en de machten
die in de hemel troonden, ook al zijn
hun namen nu gewist uit 't Boek des Levens.
Hoe hen te noemen? Ach, mijn zang betreft
de tijd vóór zij van mensen namen kregen.
(Want later doolden zij, door God geduld,
op aarde om de mensheid te beproeven
met leugens en bedrog. Zó wisten zij
het geloof van vele volken aan te tasten,
die daardoor God, de schepper van het Al,
verzaakten: zo misvormden zij de Glorie
van Hem die ons gemaakt heeft, tot een beeld
van een stompzinnig dier, dat zij versierden
met gouden praal. Zo werd een helse geest
hun tot een afgod die zij vroom vereerden.
Pas toen kreeg elk van hen een nieuwe naam.)

O Muze! Noem de namen die zij later
verwierven! Zeg mij wie het eerst verrees
boven het vlammenbed, toen hun gebieder
hun scharen riep! Zeg wie de hoogste was
na hem! Hoe elk in de gepaste orde
van hoog tot laag naar voren trad, en zich
op 't juiste ogenblik bij Satan meldde
terwijl de manschap wachtend verre stond.

[Engels]

Forthwith, from every squadron and each band,
The heads and leaders thither haste where stood
Their great Commander - godlike Shapes, and Forms
Excelling human; princely Dignities;
And Powers that erst in Heaven sat on thrones,
Though of their names in Heavenly records now
Be no memorial, blotted out and rased
By their rebellion from the Books of Life.
Nor had they yet among the sons of Eve
Got them new names, till, wandering o'er the earth,
Through God's high sufferance for the trial of man,
By falsities and lies the greatest part
Of mankind they corrupted to forsake
God their Creator, and the invisible
Glory of him that made them to transform
Oft to the image of a brute, adorned
With gay religions full of pomp and gold,

And devils to adore for deities:
Then were they known to men by various names,
And various idols through the Heathen World.
Say, Muse, their names then known, who first, who last,
Roused from the slumber on that fiery couch,
At their great Emperor's call, as next in worth
Came singly where he stood on the bare strand,

[Nederlands]

Vooral belangrijk was de groep van hen
die later prooibelust de hel verlieten
om op de aarde in hun euvelmoed
te zetelen naast God: naast Zijn altaren
de hunne. Aan de natiën rondom
verschenen zij als goden ter verering.
Zij duldden onbeschaamd Jehova's toorn,
de toorn van hem die troont in Sion's zalen
tussen de Cherubim. Zij bouwden zelfs,
o afschuw, ín Zijn Huis hun heiligdommen.
Ach! Hoe besmeurde hun vloekwaardig vuil
Zijn rituelen en Zijn plechtigheden!
Ach! Hoe verborg hun duisternis Zijn licht!

Besmeurd met kinderbloed en oudertranen
verscheen als eerste Moloch, gruwelvorst
der mensenoffers.

Bange kinderen moesten
door vlammen lopen naar zijn grimmig beeld:
trommels en tamboerijnen overstemden
hun kreten. Hij werd als een god vereerd
in Ammon, op de rijkbesproeide vlakte
van Rabba: ook in Argob, Basan, en
tot diep in Arnon. Maar, nog driester strevend,
bedroog hij Salomo en bracht hem tot
het bouwen van zijn tempel op die heuvel
der schande, té nabij de tempel Gods.
In de bekoorlijke vallei van Hinnom
verrees zijn heilig woud: het dal kreeg toen
zijn helse namen: Tophet en Gehenna.

[Engels]

While the promiscuous crowd stood yet aloof.
The chief were those who, from the pit of Hell
Roaming to seek their prey on Earth, durst fix
Their seats, long after, next the seat of God,
Their altars by his altar, gods adored
Among the nations round, and durst abide
Jehovah thundering out of Sion, throned
Between the Cherubim; yea, often placed
Within his sanctuary itself their shrines,
Abominations, and with cursèd things
His holy rites and solemn feasts profaned,
And with their darkness durst affront his light.
First, Moloch, horrid king, besmeared with blood
Of human sacrifice, and parents' tears;
Though, for the noise of drums and timbrels loud,
Their children's cries unheard that passed through fire
To his grim idol. Him the Ammonite

Worshipped in Rabba and her watery plain,
In Argob and in Basan, to the stream
Of utmost Amon. Nor content with such
Audacious neighbourhood, the wisest heart
Of Solomon he led by fraud to build
His temple right against the temple of God
On that opprobrious hill, and made his grove
The pleasant valley of Hinnom, Tophet thence

[Nederlands]

Ontstellend schunnig volgde Chemos hem.

Hij werd aanbeden door de zonen Moabs
van Aroër tot Abarim, van Nebo
tot Dode Zee: ook in Horonaïm,
in Hesebon en 't bloemgesierde Sibma,
waar ieder dal zich met de wijnrank tooit.
Toen het volk Israël door de woestijn trok
heette hij Peor; hij verleidde hen
in Sittim tot zijn wellust-rituelen;
ellende was hun loon. Maar verder nog
woedden zijn orgiën: zelfs op de heuvel
der schande, Molochs huis - wellust naast haat -
tot zij de hel invluchtten voor Josia.

Moloch en Chemos werden begeleid
door velen met twee algemene namen:
vanaf de grensrivier die Syrië
scheidt van Egypte, tot de oude Eufraat
noemde men hen als vrouwen Astaroth,
als mannen Baälim.

(Want Geesten kunnen
al naar zij wensen man zijn dan wel vrouw:
zó kneedbaar en zó ijl is hun substantie.
Geen broze beenderen zijn nodig om
een moeizaam lijf van vlees en bloed te schragen;
geen leden of gewrichten binden hen.
Zij doen in de gedaante van hun keuze,
soms vast, soms ijl, nu licht, dan duisternis,
hun stofloos werk en wekken haat of liefde.)

[Engels]

And black Gehenna called, the type of Hell.
Next *Chemos*, the obscene dread of Moab's sons,
From Aroar to Nebo and the wild
of southmost Abarim; in Hesebon
And Horonaim, Seon's realm, beyond
The flowery dale of Sibma clad with vines,
And Elealè to the Asphaltic Pool:
Peor his other name, when he enticed
Israel in Sittim, on their march from Nile,
To do him wanton rites, which cost them woe.
Yet thence his lustful orgies he enlarged
Even to that hill of scandal, by the grove
Of Moloch homicide, lust hard by hate,
Till good Josiah drove them thence to Hell.
With these came they who, from the bordering flood
Of old Euphrates to the brook that parts
Egypt from Syrian ground, had general names

Of *Baalim* and *Ashtaroth* - those male,
These feminine. For Spirits, when they please,
Can either sex assume, or both; so soft
And uncompounded is their essence pure,
Not tied or manacled with joint or limb,
Nor founded on the brittle strength of bones,
Like cumbrous flesh; but, in what shape they choose,
Dilated or condensed, bright or obscure,

[Nederlands]

Voor deze monsters verliet Israël
steeds weer zijn Levensbron, zijn Kracht! Voor dezen
bleef Gods rechtmatig altaar onbezocht!
Voor deze beesten wilden zij zich buigen!
Hoe kan men buigen voor de lage speer
van een verachtelijke tegenstander?

Eén van hen was de hemelkoningin
die de Phoeniciërs Astartè noemden;
zij droeg twee sikkelhorens, elk een maan.

Sidonisch maagdendom zond toen bij maanlicht
geloften en gezangen naar haar op.
En ook in Sion werd zij toegezongen
sinds Salomo, de vrouwenminnnaar, daar
haar tempel bouwde op diezelfde heuvel
der schande: ook háár dienaressenstoet
verleidde hem daartoe.

Na hen kwam Tammuz,
bemind door meisjes.

In de Libanon
bejammerden zij in verliefde liedjes
elk jaar opnieuw dat Tammuz werd gewond.
Dan meenden zij dat de rivier Adonis
werd roodgekleurd doordat zijn wonden bloedden.
Door dit verhaal werd ook het dochtertal
van Sion met dezelfde bronst geslagen:
Zag niet Ezechiël in zijn visioen
hoe zelfs in de gewijde voorportalen

[Engels]

Can execute their aery purposes,
And works of love or enmity fulfil.
For those the race of Israel oft forsook
Their Living Strength, and unfrequented left
His righteous altar, bowing lowly down
To bestial gods; for which their heads, as low
Bowed down in battle, sunk before the spear
Of despicable foes. With these in troop
Came *Astoreth*, whom the Phoenicians called
Astarte, queen of heaven, with crescent horns;
To whose bright image nightly by the moon
Sidonian virgins paid their vows and songs;
In Sion also not unsung, where stood
Her temple on the offensive mountain, built
By that uxorious king whose heart, though large,

Beguiled by fair idolatresses, fell

To idols foul. *Thammuz* came next behind,
Whose annual wound in Lebanon allured
The Syrian damsels to lament his fate
In amorous ditties all a summer's day,
While smooth Adonis from his native rock
Ran purple to the sea, supposed with blood
Of Thammuz yearly wounded: the love-tale
Infected Sion's daughters with like heat,
Whose wanton passions in the sacred porch
Ezekiel saw, when, by the vision led,
His eye surveyed the dark idolatries
Of alienated Judah. Next came one
Who mourned in eamest, when the captive ark
Maimed his brute image, head and hands lopt off,

[Nederlands]

ook zíj de dartele afgoderij
bedreven waartoe Juda zich verlaagd had?

Vervolgens meldde zich een duivel-god
die treuren zou in ernst; zijn naam was Dagon.

Zijn beeld - van onder vis, van boven mens -
viel van zijn voetstuk toen men in zijn tempel
de buitgemaakte Ark had neergezet.
's Morgens vond men zijn hoofd en zijn twee handen
nabij de drempelrand, tot schande van
het volk dat hem aanbad. Zijn tempel prijkte
op Asdod's heuvel, en hij werd vereerd
in Askelon en Gaza, Gath en Akkra:
langs heel de Palestijnse kust.

Na hem
meldde zich Rimmon: hij die in Damascus
zou zetelen, op 't vruchtbaar oeverland
van Abbana en Pharphar.

In zijn driestheid
tartte ook híj de Schepper. Hij verloor
Naäman, de melaatse; maar hij won
zijn dwaze overwinnaar Ahaz, die
hij ertoe bracht Gods altaar te kleineren:
het moest vervangen worden door een nieuw
van Syrisch maaksel, om er offeranden
tot Rimmons eer - o walging! - op te brengen.

Vervolgens meldde zich een grote groep
die ééns Egypte grijpen zou: zij kregen
toen nieuwe namen van aloude faam:
Osiris, Isis, Horus, en hun duister
gevolg.

[Engels]

In his own temple, on the grunsel-edge,
Where he fell flat and shamed his worshipers:
Dagon his name, sea-monster, upward man
And downward fish; yet had his temple high
Reared in Azotus, dreaded through the coast
Of Palestine, in Gath an Ascalon,
And Accaron and Gaza's frontier bounds.
Him followed *Rimmon*, whose delightful seat
Was fair Damascus, on the fertile banks

Of Abbana and Pharphar, lucid streams.
He also against the house of God was bold:
A leper once he lost, and gained a king -

Ahaz, his sottish conqueror, whom he drew
God's altar to disparage and displace
For one of Syrian mode, whereon to burn
His odious offerings, and adore the gods
Whom he had vanquished. After these appeared
A crew who, under names of old renown -

[Nederlands]

Met toverkunsten en bedrog
bewogen zij de priesters van Egypte
om 't beestendom te zien als godenrijk
en het te gaan vereren. Maar op Horeb
ontkwam ook Israël niet aan hun greep
toen zij het kalf aanbaden dat zij maakten
van hun Egyptisch goud. En nog weer later
bedreven zij opnieuw die zonde, toen
Jeroboam, opstandig en vol hoogmoed,
zijn Schepper weergaf als een gouden kalf
dat zij van Dan tot Bethel moesten eren.
Jehova echter doodde in Egypte
met één slag alle eerstgeborenen
en 't blatend godenvee.
Ten slotte meldde
zich Belial, de meest wellustige
die uit de hemel viel, de grofste Geest,
het meest belust op Kwaad omdat het Kwaad was.

Geen tempel werd zijn deel, geen altaar zou
ooit voor hem roken, maar wáár ook een priester
God heeft ontkend, daar overheerste hij.

Zie! hoe Gods heiligdom door Eli's zonen
bevuild wordt met hun wellust en geweld!

Ook in paleizen en aan koningshoven
regeert hij. Elke weelderige stad
is zijn domein en voegt zich naar zijn wetten.
Hoor! hoe 't geraas van braspartijen met
hun schande en geweld de hoogste torens
te boven gaat! Vooral des nachts verschijnt
het Belialsgeslacht in onbeschaamdheid
en dronkenschap op straat.

[Engels]

Osiris, Isis, Orus, and their train -
With monstrous shapes and sorceries abused
Fanatic Egypt and her priests to seek
Their wandering gods disguised in brutish forms
Rather than human. Nor did Israel scape
The infection, when their borrowed gold composed
The calf in Oreb; and the rebel king
Doubled that sin in Bethel and in Dan,
Likening his Maker to the grazèd ox -

Jehovah, who in one night, when he passed
From Egypt marching, equalled with one stroke
Both her first-born and all her bleating gods.
Belial came last; than whom a Spirit more lewd

Fell not from Heaven, or more gross to love
Vice for itself. To him no temple stood
Or altar smoked; yet who more oft than he
In temples and at altars, when the priest
Turns atheist, as did Eli's sons, who filled

[Nederlands]

Zie! Sodom brandt!
Zie! Gibea's gastvrij huis! Aan Belial's zonen,
op maagdenroof belust, biedt men een vrouw
teneinde erger misdaad te voorkomen!

Dit waren de voornaamsten volgens rang.
Na hen meldden zich talloze befaamden
wier ouders echter - volgens eigen roem -
ontstonden na de hemel en de aarde:
de Griekse goden, Javan's nageslacht.

Zie! Titan, eerstgeborene des hemels
en zijn gebroed: Saturnus, Titan's broer
die hem verjoeg en in zijn plaats regeerde
tot Jupiter, zíjn zoon, weer hém verjoeg
en heerste.

Zie! de wolk-omkranste Ida
op Kreta waar hij 't eerst bezongen werd.
Zie! de Olympus, wiens besneeuwde top
zijn zetel draagt vanwaar hún hoogste hemel
- het middenrijk - bestuurd wordt.

Hoor! Hij spreekt
uit Delphi's rots, en uit Dodona's eiken!
Hij heerst in heel het Dorisch land. Hij heerst
voorbij de Adria, in 't verre Thule
en in Hesperia, het eilandrijk
waarheen Saturnus vluchtte.

Deze velen
en meer nog meldden zich. Hun blik was droef,

[Engels]

With lust and violence the house of God?
In courts and palaces he also reigns,
And in luxurious cities, where the noise
Of riot ascends above their loftiest towers,
And injury and outrage; and, when night
Darkens the streets, then wander forth the sons
Of Belial, flown with insolence and wine.
Witness the streets of Sodom, and that night
In Gibeah, when the hospitable door
Exposed a matron, to avoid worse rape.
These were the prime in order and in might:
The rest were long to tell; though far renowned
The Ionian gods - of Javan's issue held

Gods, yet confessed later than Heaven and Earth,
Their boasted parents; - *Titan*, Heaven's first-born,

With his enormous brood, and birthright seized
By younger *Saturn*: he from mightier Jove,
His own and Rhea's son, like measure found;
So *Jove* usurping reigned. These, first in Crete
And Ida known, thence on the snowy top
Of cold Olympus ruled the middle air,
Their highest heaven; or on the Delphian cliff,
Or in Dodona, and through all the bounds
Of Doric land; or who with Saturn old
Fled over Adria to the Hesperian fields,
And o'er the Celtic roamed the utmost Isles.

[Nederlands]

hoewel soms vaag verheugd omdat hun meester
geen wanhoop toonde en zij ook zichzelf
na hun verlies niet reddeloos hervonden.
Dit wekte ook op Satans aangezicht
een glimp van weifeling, maar hij beheerste
zich snel en sprak met al zijn oude trots
de schijnbaar waardevolle lege woorden
waardoor hun rest aan moed de vrees verdreef.

Nu geeft hij zijn trompetten en klaroenen
bevel gereed te staan. Zijn standaard zal
straks hoog geheven worden door de Cherub
Azazel: hoog en eervol is zijn taak.
Reeds nadert daar zijn machtige gestalte;
hij rolt het vaandel van de gouden staf
en steekt het op, tot de geblazoeneerde
trofeeën, Serafijnse wapenpraal
en glanzende juwelen zichtbaar worden.
Hoog waait het uit, terwijl sonoor metaal
ten oorlog roept. Het luid geschreeuw van allen
verscheurt de hel, en zelfs het rijk van Nacht
en Chaos siddert.
  Duizenden banieren
met felle kleuren rijzen eensklaps op
en tegelijk verrijst een woud van speren,
helmen en schilden. Onafzienbaar ver
strekt zich hun veelheid uit in strenge orde
van rijen en kolonnes.

[Engels]

All these and more came flocking; but with looks
Downcast and damp; yet such wherein appeared
Obscure some glimpse of joy to have found their Chief
Not in despair, to have found themselves not lost
In loss itself; which on his countenance cast
Like doubtful hue. But he, his wonted pride
Soon recollecting, with high words, that bore
Semblance of worth, not substance, gently raised
Their fainting courage, and dispelled their fears:
Then straight commands that, at the warlike sound
Of trumpets loud and clarions, be upreared
His mighty standard. That proud honour claimed
Azazel at his right, a Cherub tall:
Who forth with from the glittering staff unfurled

The imperial ensign; which, full high advanced,
Shone like a meteor streaming to the wind,
With gems and golden lustre rich emblazed,
Seraphic arms and trophies; all the while
Sonorous metal blowing martial sounds:

At which the universal host up-sent
A shout that tore Hell's concave, and beyond
Frighted the reign of Chaos and old Night.
All in a moment through the gloom were seen
Ten thousand banners rise into the air,
With orient colours waving: with them rose
A forest huge of spears; and thronging helms
Appeared, and serried shields in thick array
Of depth immeasurable. Anon they move
In perfect phalanx to the Dorian mood

[Nederlands]

Nu marcheert
Hun falanx op, gedragen door de klanken
van fluitmuziek in Dorisch-zachte trant.

Hoor! Altijd weer is dit de toon die helden
ten oorlog roept, die niet hun woede wekt,
maar vastberaden moed, geen doodsangst zal hen
verleiden tot de vlucht, geen lafheid doet
hen wijken. Neen, zij matigt de verwarring;
zij lenigt angst en twijfel, smart en pijn.
Haar diepe ernst verwekt in alle geesten,
onsterfelijk of niet, slechts plichtsbesef.

Zo schrijdt hun macht, één vastbesloten eenheid
- de pijn van 't gaan verlicht door de muziek -
sterk, zwijgend over de verbrande bodem.

Nu staan zij op appèl: een gruwzaam front
- ontzaglijk lang, verschrikkelijk bewapend -
van oude krijgers die met schild en speer
afwachten wat hun leider zal bevelen.
Eerst overziet hij met ervaren blik
zijn strijdmacht: de herwonnen discipline
en de gezichten en gestalten die
getuigen van hun goddelijke herkomst.
Nadat hij ook hun sterkte heeft geschat
is hij vervuld van trotse, harde hoogmoed.

Zie! Al wat later machtig werd geacht
is naast dit leger even onbeduidend
als het bekende dwergenregiment
dat reed op geiten en met vogels vocht.

[Engels]

Of flutes and soft recorders - such as raised
To highth of noblest temper heroes old
Arming to battle, and instead of rage
Deliberate valour breathed, firm, and unmoved
With dread of death to flight or foul retreat;
Nor wanting power to mitigate and swage
With solemn touches troubled thoughts, and chase
Anguish and doubt and fear and sorrow and pain
From mortal or immortal minds. Thus they
Breathing united force with fixèd thought,
Moved on in silence to soft pipes that charmed
Their painful steps o'er the burnt soil. And now

Advanced in view they stand - a horrid front
Of dreadful length and dazzling arms, in guise
Of warriors old, with ordered spear and shield,

Awaiting what command their mighty Chief
Had to impose. He through the armèd files
Darts his experienced eye, and soon traverse
The whole battalion views - their order due,
Their visages and stature as of gods;
Their number last he sums. And now his heart
Distends with pride, and, hardening in his strength,
Glories: for never, since created Man,
Met such embodied force as, named with these,

[Nederlands]

Ook 't leger van de helden die in Troje
en Thebe vochten, zelfs als 't reuzenbroed
van Phlegra met hen samen op zou trekken,
desnoods met inbegrip van 't godendom
dat aan weerskanten telkens hulp verleende.
Ook Arthur's tafelronde waar nog steeds
de fabels en romances van weergalmen:
zijn Brits-Armorikaanse ridderkring.
Ook al de talloos vele Christenridders
en ongelovigen die in het krijt
getreden zijn in Aspramont, Damascus,
Marokko, Trebizonde, Montalban.

Ook 't Saracenenheir dat uit Bizerta
Europa introk en in Roncevalles
de grote Roland en zijn ridders velde.

Nooit zal een sterfelijke macht ontstaan
die zich met deze helse macht kan meten.
Toch wachten allen Satans orders af.

Hoog boven allen torent zijn gestalte
en ieder fier gebaar dwingt eerbied af,
want altijd nog omstralen resten glorie
van de gevallen hoge engel hem.

Zie! hoe de op- of ondergaande zon,
hoewel verzwakt, de nevels op doet lichten!

Zie! hoe de maan bij zonsverduistering
nog het rampzalig schemerlicht moet dulden
dat alle aardse natiën verschrikt
en dat monarchen die de toekomst vrezen
verbijstert!

[Engels]

Could merit more than that small infantry
Warred on by cranes - though all the giant brood
Of Phlegra with the heroic race were joined
That fought at Thebes and Ilium, on each side
Mixed with auxiliar gods; and what resounds
In fable or romance of Uther's son,
Begirt with British and Armoric knights;
And all who since, baptized or infidel,
Jousted in Aspramont, or Montalban,
Damasco, or Marocco, or Trebisond,
Or whom Biserta sent from Afric shore

When Charlemain with all his peerage fell
By Fontarabbia. Thus far these beyond

Compare of mortal prowess, yet observed
Their dread Commander. He, above the rest
In shape and gesture proudly eminent,
Stood like a tower. His form had yet not lost
All her original brightness, nor appeared
Less than Archangel ruined, and the excess
Of glory obscured: as when the sun new-risen
Looks through the horizontal misty air
Shorn of his beams, or, from behind the moon,

[Nederlands]

Zó, al is zijn glans verzwakt,
straalt Satan. Wel draagt zijn gezicht de lijnen
die Gods geweld erop getekend heeft
en die door zorgen zijn verdiept, maar tevens
verraadt zijn blik zijn wraakzucht en zijn trots,
maar ook zijn zelfverwijt en mededogen
nu zijn getrouwen zuchten in de pijn:
miljoenen Geesten, voor zíjn schuldig falen
na zíjn opstandigheid zó zwaar gestraft,
en ondanks hun verwelkte hemelglorie
nog steeds hem trouw.

Zie! hoe het hemelvuur
de heide heeft geblakerd, maar nóg staat daar
de eik of pijnboom die, zij 't bladerloos
en zwartgeschroeid, zijn majesteit ten toon spreidt!

Hij wil gaan spreken, en zijn legermacht
komt zwijgend nader tot zij hem omringen:
híj 't middelpunt, zij in een halve kring,
in rij en in gelid van flank tot flank.
Driemaal begint hij, driemaal overmant hem
een tranenvloed, want ook een engel weent.
Tenslotte, zij het zuchtend, kan hij verder:

'O gij myriaden! Gij die eeuwig leeft!
Gij Geesten en gij Machten die slechts Almacht
kan overweldigen! Gij weet hoe groots
ons streven was ondanks de droeve afloop
in dit onzegbaar bittere verblijf.

[Engels]

In dim eclipse, disastrous twilight sheds
On half the nations, and with fear of change
Perplexes monarchs. Darkened so, yet shone
Above them all the Archangel: but his face
Deep scars of thunder had intrenched, and care
Sat on his faded cheek, but under brows
Of dauntless courage, and considerate pride
Waiting revenge. Cruel his eye, but cast
Signs of remorse and passion, to behold
The fellows of his crime, the followers rather
(Far other once beheld in bliss), condemned
For ever now to have their lot in pain -
Millions of Spirits for his fault amerced
Of Heaven, and from eternal splendours flung
For his revolt - yet faithful how they stood,

Their glory withered; as, when heaven's fire
Hath scathed the forest oaks or mountain pines,

With singèd top their stately growth, though bare,
Stands on the blasted heath. He now prepared
To speak; whereat their doubled ranks they bend
From wing to wing, and half enclose him round
With all his peers: Attention held them mute.
Thrice he assayed, and thrice, in spite of scorn,
Tears, such as Angels weep, burst forth: at last
Words interwove with sighs found out their way: -
'O myriads of immortal Spirits! O Powers
Matchless, but with the Almighty! - and that strife
Was not inglorious, though the event was dire,
As this place testifies, and this dire change,
Hateful to utter. But what power of mind,

[Nederlands]

Waar is de denkkracht die dit kon voorspellen?
Waar is de wijsheid, waar de wetenschap,
waar het besef van heden en verleden
dat kon voorzien dat deze godenmacht
een smadelijke nederlaag zou lijden?
Maar wederom: wie kan geloven dat
die zelfde macht de leeg geworden hemel
nooit zal heroveren, en nooit meer naar
zijn plaats van herkomst op zal kunnen stijgen?
Wat míj betreft, laat heel het hemelheir
getuigen of wij deze slag verloren
doordat ik goede raad terzijde schoof
dan wel ten onrechte gevaren schuwde.
Neen! Hij die als monarch daarboven troont
en zich door oude faam of door gewoonte
of volgens afspraak veilig waande, kon
zijn vorstelijke staat voluit ontplooien
terwijl hij toch zijn kracht verborgen hield.
Dáárdoor bedrogen trokken wij ten strijde.
Maar onze val vermeerdert ons besef
omtrent zijn macht en ónze macht: wij vrezen
de strijd niet, maar wij lokken hem niet uit.
Kracht is de mindere van samenwerking,
bedrog en list. Ook híj zal moeten merken
dat wie zijn vijand overwint door kracht
pas halverwege is.

De ruimte wemelt
van wereldkiemen. Boven fluistert men
dat hij weldra een nieuw bestel wil scheppen
waarin een nieuw geslacht begunstigd wordt
zoals tot nu slechts engelen ten deel viel.

[Engels]

Foreseeing or presaging, from the depth
Of knowledge past or present, could have feared
How such united force of gods, how such
As stood like these, could ever know repulse?
For who can yet believe, though after loss,
That all these puissant legions, whose exile
Hath emptied Heaven, shall fail to re-ascend,
Self-raised, and re-possess their native seat?
For me, be witness all the host of Heaven,
If counsels different, or danger shunned
By me, have lost our hopes. But he who reigns

Monarch in Heaven till then as one secure
Sat on his throne, upheld by old repute,
Consent or custom, and his regal state
Put forth at full, but still his strength concealed -

Which tempted our attempt, and wrought our fall.
Henceforth his might we know, and know our own,
So as not either to provoke, or dread
New war provoked: our better part remains
To work in close design, by fraud or guile,
What force effected not; that he no less
At length from us may find, who overcomes

[Nederlands]

Dát kan een doelwit zijn, al is het maar
voor spionage. Dít dan wel een ander.
Want deze afgrond, deze duisternis
zal hemelingen niet gevangen houden.
Maar dit ontwerp vereist nog rijp beraad.
Eén ding staat vast: Géén slaafse onderwerping!
Géén slaafse vrede! Vastberaden strijd!'

Hij zwijgt. Instemmend steken de miljoenen
hun bliksemende zwaarden recht omhoog,
zodat de hel tot in de verste hoeken
verlicht wordt door hun dreiging. Galmend treft
elk zwaard een schild om het gewelf des hemels
te tarten met uitdagend krijgsgedruis.

Niet ver vandaar verrijst een monsterheuvel
die vuur en rook uitbraakt, en elke flank
zendt vonken uit zijn korst: een zeker teken
dat er metaalerts in de zwavel schuilt.
Dáárheen ijlt een gevleugelde brigade
met spaden en houwelen: pioniers
die bolwerken en loopgraven gaan maken
en wallen rondom 's konings kampement.

Hun aanvoerder is Mammon, de geringste
der helse Geesten. In de hemel reeds
waren zijn starre blikken en gedachten
omlaag gericht. Het goud dat hij betrad,
het vlekkeloze hemelse plaveisel,

[Engels]

By force hath overcome but half his foe.
Space may produce new Worlds; whereof so rife
There went a fame in Heaven that he ere long
Intended to create, and therein plant
A generation whom his choice regard
Should favour equal to the Sons of Heaven.
Thither, if but to pry, shall be perhaps
Our first eruption - thither, or elsewhere;
For this infernal pit shall never hold
Celestial Spirits in bondage, nor the Abyss
Long under darkness cover. But these thoughts
Full counsel must mature. Peace is despaired;
For who can think submission? War, then, war
Open or understood, must be resolved.'
He spake; and, to comfirm his words, out-flew
Millions of flaming swords, drawn from the thighs

Of mighty Cherubim; the sudden blaze
Far round illumined Hell. Highly they raged

Against the Highest, and fierce with graspèd arms
Clashed on their sounding shields the din of war,
Hurling defiance toward the vault of Heaven.
There stood a hill not far, whose grisly top
Belched fire and rolling smoke; the rest entire
Shone with a glossy scurf - undoubted sign
That in his womb was hid metallic ore,
The work of sulphur. Thither, winged with speed,
A numerous brigad hastened: as when bands
Of pioneers, with spade and pickaxe armed,
Forerun the royal camp, to trench a field,
Or cast a rampart. Mammon led them on -
Mammon, the least erected Spirit that fell
From Heaven; for even in Heaven his looks and

[Nederlands]

boeide hem méér dan enig hemels heil
of enig zalig vreugdevol aanschouwen.
Híj was het die de mensen onderwees
hoe zij in Moeder Aarde konden wroeten
om bruut de schatten uit haar ingewand
te roven die daar beter konden blijven.

De werkers sloegen snel een diepe wond
in de vulkaan en brachten rijke lagen
van goud aan 't licht, wat geen verwondering
mag wekken, want pas deze helse bodem
verdient de vloek van het begeerlijk goud.

Ziet! gij die glorieert in wat vergaat
in wat verrees rondom de vorstentronen
van Babel of van Memphis: ziet en leert
hoe zelfs het grootste van hun monumenten
in kracht en schoonheid overtroffen wordt
door wat hier wordt gewrocht door helse geesten!
In slechts één uur wordt meer tot stand gebracht
dan al waaraan hún slaven eeuwen zwoegden
en dat welhaast hun kracht te boven ging.

In cel na cel op de nabije vlakte
wordt vloeibaar vuur vanuit het meer geleid:
een tweede menigte is dáár weer bezig
en smelt er met verwonderlijk vernuft
de massa's erts. Om soort van soort te scheiden
wordt vloeibaar goud en zilver afgeschuimd,
en brijn en slak laat men terzijde stromen.
Een derde ploeg graaft een verscheidenheid
van vormen en kanalen in de bodem,

[Engels]

[thoughts
Were always downward bent, admiring more
The riches of Heaven's pavement, trodden gold,
Than aught divine or holy else enjoyed
In vision beatific. By him first
Men also, and by his suggestion taught,
Ransacked the Centre, and with impious hands
Rifled the bowels of their mother Earth
For treasures better hid. Soon had his crew
Opened into the hill a spacious wound,
And digged out ribs of gold. Let none admire
That riches grow in Hell; that soil may best

Deserve the precious bane. And here let those
Who boast in mortal things, and wondering tell
Of Babel, and the works of Memphian kings,

Learn how their greatest monuments of fame,
And strength, and art, are easily outdone
By Spirits reprobate, and in an hour
What in an age they, with incessant toil
And hands innumerable, scarce perform.
Nigh on the plain, in many cells prepared,
That underneath had veins of liquid fire
Sluiced from the lake, a second multitude
With wondrous art founded the massy ore,

[Nederlands]

waarvan de verste uithoek wordt gevuld
met vloeibaar goud: het stolt en krijgt gestalte.

Zo gaat het in een orgel toe: de wind
stort zich vanuit de balg in rijen pijpen
en ademt, brult of fluistert zijn muziek.

Weldra verrijst, geweldig als de wolken,
een bouwwerk vol van tedere muziek
en zoete zang. Hoog stijgen de pilasters.
Fier torsen Griekse zuilen de uit goud
gesmede architraven. Elke kroonlijst
en elke fries draagt leerrijk beeldhouwwerk.
Het gouden dak toont rijke ornamenten.

Nooit zal Alcairo, nooit zal Babylon
ter ere van zijn afgod - Bel, Serapis -
een tempel bouwen die dit evenaart.
Hóe ook Assyrië, hóe ook Egypte
wedijveren in rijkdom, macht en praal,
nooit zal één van hun koningen zó tronen.

Hoe vast en statig rijst het bouwwerk op!
De open bronzen deuren tonen zalen
met glad plaveisel; het gewelfde dak
draagt als door toverkunst duizenden lampen
en toortsen die, door nafta of door teer
gevoed, als even zoveel zonnen stralen.
Bewonderend snellen de velen toe.
Men prijst zowel het werk als de ontwerper.

[Engels]

Severing each kind, and scummed the bullion-dross.
A third as soon had formed within the ground
A various mould, and from the boiling cells
By strange conveyance filled each hollow nook;
As in an organ, from one blast of wind,
To many a row of pipes the sound-board breathes.
Anon out of the earth a fabric huge
Rose like an exhalation, with the sound
Of dulcet symphonies and voices sweet -
Built like a temple, where pilasters round
Were set, and Doric pillars overlaid
With golden architrave; nor did there want

Cornice or frieze, with bossy sculptures graven:
The roof was fretted gold. Not Babylon
Nor great Alcairo such magnificence
Equalled in all their glories, to enshrine
Belus or Serapis their gods, or seat

Their kings, when Egypt with Assyria strove
In wealth and luxury. The ascending pile
Stood fixed her stately highth; and straight the doors,
Opening their brazen fold, discover, wide
Within, her ample spaces o'er the smooth
And level pavement: from the archèd roof,
Pendent by subtle magic, many a row

[Nederlands]

Reeds in de hemel had hij roem vergaard
met tal van hoge torens en paleizen:
de residenties van gescepterden
die, door de Oppermacht ten troon gezet,
regeerden over hun hiërarchieën.
Niet minder prees het oude Hellas hem,
en in Italië noemden de mensen
hem Mulciber; daar werd van hem verteld
hoe hij werd uitgeworpen uit de hemel
door de in toorn ontstoken Jupiter.
Van de kristallen hemelse kantélen
viel hij een dag, een nacht, en nog een dag,
een meteoor gelijk, tot hij des avonds
op Lemnos neerkwam - een onjuist verhaal,
want hij en zijn rebelse rotgezellen
vielen veel eerder. Wat hij had gebouwd
aan hoge hemeltorens mocht niet baten;
elk middel faalde: mét zijn nijver volk
werd hij de helse afgrond ingeworpen
om daar te bouwen.

Na trompetgeschal
en machtig ceremonieel - in opdracht
van Satan zelf, de soevereine macht -
verschijnen de gevleugelde herauten
en proclameren komend hoog beraad
in Pandemonium: daar zetelt Satan
met al zijn edelen. Elk regiment
vaardigt de besten af, hetzij gekozen,
hetzij naar rang. Weldra verschijnen zij.
Hun honderden maal duizenden versperren
de wijde poorten, ieder voorportaal
en zelfs de grote zaal.

[Engels]

Of starry lamps and blazing cressets, fed
With naphtha and asphaltus, yielded light
As from a sky. The hasty multitude
Admiring entered; and the work some praise,
And some the architect. His hand was known
In Heaven by many a towered structure high,
Where sceptred Angels held their residence,
And sat as Princes, whom the supreme King
Exalted to such power, and gave to rule,
Each in his hierarchy, the Orders bright.
Nor was his name unheard or unadored
In ancient Greece; and in Ausonian land

Men called him Mulciber; and how he fell
From Heaven they fabled, thrown by angry Jove

Sheer o'er the crystal battlements: from mom
To noon he fell, from noon to dewy eve,
A summer's day, and with the setting sun
Dropt from the zenith, like a falling star,
On Lemnos, the AEgaean isle. Thus they relate,
Erring; for he with this rebellious rout
Fell long before; nor aught availed him now
To have built in Heaven high towers; nor did he scape
By all his engines, but was headlong sent,

[Nederlands]

Toch is haar ruimte
veel groter dan een overkoepeld veld
waar drieste ridders aangereden komen,
met speer en schild, om voor des Sultans troon
de ridderschap der heidenen te tarten
tot dodelijke strijd of speels toernooi.

De zaal is overvol: van het plaveisel
tot aan het dak één ruisend gekrioel
van vleugels.

Zie! hoe een groot bijenvolk,
wanneer de zon de Stier berijdt, zijn weelde
aan jonge bijen uitzendt rond de korf:
hun zwermen vliegen in de ochtendnevel
van korf naar bloemenweide af en aan,
en zij bespreken nieuws en staatsbelangen
op 't glad, gebalsemd plankje vóór hun stad,
hun citadel van stro.

Zó saamgedrongen
bewegen zij zich hier. Maar op een sein,
o wonder! worden zij - die groter schenen
dan de giganten die aan Gaea's schoot
ontsprongen - kleiner dan de kleinste dwergen.

Zie! ver voorbij de nooit betreden bergen
van Indië woont het Pygmeeënras.

[Engels]

With his industrious crew, to build in Hell.
Meanwhile the wingèd Haralds, by command
Of sovran power, with awful ceremony
And trumpet's sound, throughout the host proclaim
A solemn council forthwith to be held
At Pandemonium, the high capital
Of Satan and his peers. Their summons called
From every band and squarèd regiment
By place or choice the worthiest: they anon
With hundreds and with thousands trooping came
Attended. All access was thronged; the gates
And porches wide, but chief the spacious hall

(Though like a covered field, where champions bold
Wont ride in armed, and at the Soldan's chair
Defied the best of Panim chivalry
To mortal combat, or career with lance),
Thick swarmed, both on the ground and in the air,
Brushed with the hiss of rustling wings. As bees
In spring-time, when the Sun with Taurus rides,

Pour forth their populous youth about the hive
In clusters; they among fresh dews and flowers
Fly to and fro, or on the smoothèd plank,
The suburb of their straw-built citadel,
New rubbed with balm, expatiate, and confer

[Nederlands]

Zie! hoe te middernacht de elfen dansen
bij bron of bosrand! Hoor hun feestgezang!
De maan vertraagt haar loop, nadert de aarde,
en zit ten oordeel. Een verlate boer
die hen zo ziet en hoort (of zijn het dromen?)
wordt door hun vrolijke muziek bekoord;
zijn simpel hart springt op van angst en blijdschap.

Zó klein maakt elke lichaamloze Geest
zijn reuzenvorm, zodat de talloos velen
meer ruimte hebben dan de zaal hun biedt.
Maar ver naar binnen zitten Serafijnen

en Cherubijnen in conclaaf bijeen:
elk van de duizend op een gouden zetel,
halfgod naast halfgod, onverminderd groot.
Niet één ontbreekt. Tijdens een korte stilte
leest men de oproep. Het beraad begint.

[Engels]

Their state-affairs: so thick the aery crowd
Swarmed and were straitened; till, the signal given,
Behold a wonder! They but now who seemed
In bigness to surpass Earth's giant sons,
Now less than smallest dwarfs, in narrow room
Throng numberless - like that pygmean race
Beyond the Indian mount; or faery elves,
Whose midnight revels, by a forest-side
Or fountain, some belated peasant sees,
Or dreams he sees, while overhead the Moon
Sits arbitress, and nearer to the Earth
Wheels her pale course: they, on their mirth and dance
Intent, with jocund music charm his ear;
At once with joy and fear his heart rebounds.
Thus incorporeal Spirits to smallest forms
Reduced their shapes immense, and were at large,
Though without number still, amidst the hall
Of that infernal court. But far within,
And in their own dimensions like themselves,
The great Seraphic Lords and Cherubim
In close recess and secret conclave sat,
A thousand demi-gods on golden seats,
Frequent and full. After short silence then,
And summons read, the great consult began.

Drie Herdenkingselegieën voor Julia met nog een klacht over het hoerig gedrag van Neaera

Janus Secundus

(Vertaling J.P. Guépin)

Voor Ike, Wiebe en Dolf

Voorwoord

Janus Secundus (1511-36)[1.] verhuisde in 1528 uit Den Haag naar Mechelen, waar zijn vader benoemd was tot President van de Grote Raad, het hoogste rechtscollege. Hij ontmoet er in 1530 een meisje dat hij als Julia in zijn gedichten vereeuwigt. Ze was een 'makkelijk' meisje, dat zich tegelijk door een aantal jongens liet beminnen. Dat beminnen moeten we ook geestelijk opvatten, want het was voor dergelijke meisjes (en ook voor echte prostituées, wat Julia, denk ik, niet was) de kunst hun aanbidders aan zich te binden door gesnap en gefluister, door zang en dans en door gevarieerd, langdurig en dus behendig te kussen en te paren.

Hier volgen vertalingen van drie herdenkingselegieën, geschreven nadat Julia's huwelijk in 1531 een eind had gemaakt aan hun verhouding.

Enkele tekstverklaringen zijn gewenst. In de Eerste en de Tweede Herdenkingselegie draagt Secundus zijn gedicht op aan Venus door het aan een mirtetak te hechten (de mirte was aan Venus gewijd) en hij belooft de plechtigheid elk jaar te herhalen. In de Derde belooft hij zelfs een paar standbeelden. Daarmee zijn deze elegieën 'vota' geworden, in navolging van epigrammen van Navagero (1483-1529) en Flaminio (1498-1550)[2.].

In de Tweede Herdenkingselegie wordt in vs 8 een bedienend knaapje toegesproken, naar Horatius (*Oden*, III, 14, 17). Secundus gaat er dus een echt feest van maken, met een donker meisje aan zijn zij, dat hem door haar behendigheid aan Julia doet denken. Mei (vs 29 e.v.) is de maand van de nimf Maia, bij wie Jupiter de god Mercurius verwekte, uitvinder van de lier en even welsprekend als de dichters.

In de Derde Herdenkingselegie, geschreven te Toledo, verschijnt een nieuwe geliefde, de Spaanse Neaera. Zij is wreed; Secundus ziet dus niet zoveel in het herdenkingsritueel, nu Cupido zo onaardig voor hem is. Als je schip gestrand is op de beruchte ondiepten bij Libië heeft het geen zin de kinderen van Leda, Castor en Pollux, die van schipbreuk konden redden, met geschenken te vereren; of wanneer je als balling sterft te offeren aan Jupiter, in zijn aspect van god die voor behouden thuiskomst zorgt (vs 19 e.v.). Maar Cupido is de machtigste van alle goden, omdat hij ook Jupiter verliefd kan maken. Dus worden er overdadige offers in Cupido's tempels gebracht en een prachtig wijgeschenk opgericht, bestaande uit beelden van Cupido en Julia. Secundus was ook beeldhouwer, er is een penning met het portret van Julia over. - Het tweede deel van dit gedicht bestaat weer uit een meilied. Secundus heeft hier Mei gecontamineerd met Flora, de Romeinse bloemengodin, van 28 april tot 1 mei gevierd met een erotisch feest waarop prostituées zich uitkleedden. Flora was geschaakt door Zephyros, de zoele voorjaarswind (vs 67-68).

Tenslotte elegie II, 5, waarin Secundus het ware beroep van Neaera onthult, althans van het soort meisje dat hem in staat moest stellen inspiratie op te doen voor zijn kusgedichten (Neaera is ook de naam van de geliefde in zijn *Basia*). Hij had geen geld en mocht dus alleen wat bij zulke hoeren rondhangen; ‘Julia’ was toch kennelijk schappelijker geweest. - Het slot verwijst o.m. naar de adelaar die op de Kaukasus in de lever van Prometheus pikte. En naar de tiran Phalaris die een holle bronzen stier had laten maken; hij stopte er tegenstanders in en stookte er dan een vuur onder, zo maakte hij een levend kunstwerk.

Eerste Herdenkingselegie

Zo komt de tijd weerom, het land herkrijgt zijn luister,
nu velerlei gewas uit volop zaad ontspruit,
de ondergrond van 't groen gesluierd bos wordt duister,
het nachtegaalgezang klinkt boven alles uit;
van briesjes trillend klaagt het lover dat de tijden
van groene overdaad niet blijvend zullen zijn,
de naakte Venus leidt in deze maand de reien
bekranste nimfen in een slingerende lijn,
en midden tussen hen stampt sierlijk met zijn voeten,
brutaal en schitterend, Amor, in 't geel gehuld.
Dit jaargetijde zou altijd gewijd zijn moeten
aan rituelen, dat hebt, goden, U gewild,
hetzij de weg mij voert naar onbekende streken,
hetzij de zee mij naar een nieuw gesternte brengt.
Want deze maand heeft mij als eerste zien verbleken,

Elegia Solemnis prima

Tempus adest iterum, quo stat pulcherrima tellus,
Effundens variis germina seminibus,
Nigrescit viridi velata cacumine silva,
Garrula flebilium carmine Dauliadum.
Illa sonans tremulum Zephyro spirante, viroris
Tempora conqueritur non diuturna sui.
Ipsa novo Cytherea choros agit aurea mense,
Nuda coronatas inter Hamadryadas;
Quas inter medius tenero pede gramina pulsat
Candidus in crocea veste protervus Amor.
Haec sacris nostrae semper solemnia Musae
Tempora, Di magni sic voluistis, erunt,
Sive peregrinum via me deducet in orbem,
Sive sub ignoto sidere pontus aget.
Hic etenim nostros primum pallescere vultus

[Nederlands]

geboeid en bitter door het liefdesvuur gekrenkt,
gemerkt mijn oogopslag, de zuchten die ik slaakte,
en hoe ik wankelend verlaten plaatsen zocht,
en dat ik steeds de deur van mijn vriendin bewaakte
waarbij geen regenbui iets tegen mij vermocht;
maar ook zag deze maand mij onbezorgd genieten,
als mij mijn meesteres lief in de ogen zag.
Welaan dan Amor, die op minnaars pleegt te schieten,
maar tussen tranen door mij ook geluk aanbracht,
ik schenk U dit gedicht, aan Venus' mirtetakken
gehecht; zo zal ik, mits ge mild zijt, 't jaarlijks doen.
En, vrienden, die als ik in mei naar meisjes snakken,
een bloeiend groepje in het bloemenrijk seizoen:
zolang onopgemerkt je jeugd vliedt als de lente,
vermaak je maar, dra brengt de winter sneeuw en ijs;
de grijze ouderdom sluipt aan, niet af te wenden
en dan de Dood, het hoofd omkranst met duisternis.

[Latijn]

Mensis, et evinctum vidit acerba pati,
Aligerique faces oculis gressuque fatentem
Ire vacillanti per loca sola pede,
Et dominae servare fores, pluviasque molestas,
Et saevas Boreae non timuisse minas.
Vidit et ille idem carpentem gaudia mille
Lenibus ex oculis molle tuentis herae.
Ergo, Puer, venis hominum qui spicula tingis,
Inseris et moestis gaudia lacrimulis,
Haec affixa cape matemae carmina murto,
Annua quae semper, sis modo mitis, erunt.
At vos florenti, iuvenum grex floride, Maio,
Gensque puellaris deliciosa chori,
Non intellectum dum ver fugit, et fugit aevum,
Ludite, iam glaciem bruma nivesque feret,
Canaque subrepet taciturnis passibus aetas,
Morsque tenebrosa nube revincta caput.

Tweede Herdenkingselegie

De aanblik van de lucht, het zachte beeld van heel de
natuur, de grond die bont met bloemen is gevlamd,
in 't donker bos het scherm van hangende priëlen,
het strelend briesje dat het groene lover kamt,
in grotten satyrs met hun nimfen neergevallen,
haar Zoon en Venus zelf zijn 't met me eens dat thans
voor liefdes rite de termijn weer is vervallen:
'Haal balsem, slaafje, haal viooltjes in een krans,
festoenen dienen van mijn dis te hangen, wijnen
te schuimen in het glas, en zij mijn hoofd omrankt
met bloemen die als ik van teer verlangen kwijnen.
Een donker meisje hoort te liggen aan mijn flank,
dat met haar zwarte haar en met haar zwarte ogen
spontaan gedachten aan mijn eerste vlam opwekt,
omdat zij even goed op zoet gezoen kan bogen,
mij even lief omhelst en strengelt om mijn nek,
als zij wier blik het eerst mijn wil vermocht te buigen,
trofeeën heeft behaald op mijn hooghartigheid.
Gij Muzen zijt dit keer van vrolijkheid getuige,
zing dus wat mijn geluk eenstemmig begeleidt.

Elegia Solemnis secunda

Et coeli facies, et rerum mitis imago,
Pictaque, quae vario flore renidet, humus;
Pendulaque obscuris distincta umbracula silvis;
Blandaque silvestres quae movet aura comas;
Antraque cum Satyris fusae per opaca Napeae,
Et Puer arcitenens, et Venus ipsa monet,
Adventare meis iterum solemnia sacris.
‘I, puer, unguentum fer mihi, fer violas,
Vina coronatis spument nigrantia mensis,
Nec sine multiplici stet mihi flore caput.’
Impositae fronti mecum languete corollae:
Ad latus accedat fusca puella meum,
Quae nigris oculis et nigro crine decora,
Antiquae memorem me facis efficiat,
Nec peiora meis infigat basia labris,
Serpat in amplexus nec minus apta meos;
Quam quae prima suis victum me cepit ocellis,
E fastu referens prima tropaea meo.
Vos quoque Pierides ad tempora laeta vocatae,
Fundite concordes ore favente sonos.

[Nederlands]

Ik breng als priester straks een eerste offerande
  aan mijn krankzinnigheid, één zonder precedent;
ik wil dat dan de wind in onze lustwarande
  bedaart, geen wolken ook, geen zonlicht dat je zengt.
Ik hoop dat deze maand verloopt in zoet verpozen,
  een maand die onterecht haar naam ontleent aan Mei;
maar Venus immers had april al uitverkozen,
  haar Zoon zou dan wellicht mei heilig kunnen zijn?
Mei liet zich evenwel door Jupiter bekoren,
  de lieve nimf heeft hem een schone god gebaard,
genie in snarenspel, genie in fraaie woorden,
  zijn blos is bezienswaard, zijn dos is bezienswaard.
Laat die voor moeders maand met mij applaudisseren,
  zijn hoofd een rozenrood omkranste overdaad
en in bestikt ornaat zijn dronken stap traineren,
  het klinkend plectrum slaan in ongedwongen maat.
Dat om hem heen brutaal rondspringend maar die geile
  Cupido over mij, zijn dichter, triomfeert
en uit zijn koker trekt diezelfde oude pijlen,
  wier spitsen vroeger al mijn ader had gekleurd,
mij op de grond gestrekt als 't ware af moet rossen,
  als, zwaaiend met die pijl, hij 't op een tieren zet.
Dan ben ik voorbereid mijn eed vlug in te lossen,
  dan voer ik 't ritueel uit op het ganse bed.
Dit lied ook dat ik schreef (aan 't feest mag niets ontbreken)
  zal 'k hechten aan de twijg van deze mirteboom;
dan zal mijn wijgeschenk zacht lispelend gaan spreken,
  als zoetjes suizend door de kroon de Zephyr stroomt.
Dit versje komt erbij: UW ZIENER WIL, CUPIDO,
DIT LIED UIT DANKBAARHEID VOOR UW BEWIND U BIEDEN.'

[Latijn]

Primus ego ingredior, nullo de more, sacerdos
  Annua nequitiae ponere sacra meae.
Transeat, positis immota per aera ventis
  Et sine nube dies, et sine sole gravi,
Transeat hic totus sine sollicitudine mensis,
  Hei mihi, de Maia qui male nomen habet.
Vel Veneri dominae, vel, si sibi legit Aprilem,
  At Puero Veneris debuit esse sacer.
Quamvis Maia Iovi iucundo cognita furto
  Formosum peperit candida Nympha Deum,
Insignem nervis, insignem voce diserta,
  Conspicuumque genis, conspicuumque coma.
Ille velit mecum matemo applaudere mensi,
  Implicitus multa tempora flava rosa,
Ebriaque in longa ducens vestigia palla,
  Argutum facili pollice pulset ebur,
Quem circumsiliens huc illuc crure protervo,
  Lascivus domito vate triumphet Amor.

Atque eadem gravida depromat tela pharetra,
Quae primum venis irribuere meis.
Ac petulante ferox insultans voce iacenti,
Verset in asspectu spicula nota meo.
Tune ego commonitus iuratum solvere votum,
Perficiam toto sacra iocosa toro.
Haec quoque quae cecini, ne quid solemnibus absit,
Suspendam murti carmina de foliis,
Quae strepitent teneris assuspirantia ramis,
Pulsa susurranti leniter a Zephyro.
Accedet versus: 'VATES TUUS, ALME CUPIDO,
HAEC TIBI PRO MITI DEDICAT IMPERIO.'

Derde Herdenkingselegie

Ik was het die in mei, Cupido, ter herdenking
votiefgedichten in uw tempel hangen dorst,
toen in een beter land een betere omhelzing
mij warmde, liefdeskwaad dat zoet werd in mijn borst.
Ach kon ik me van die verliefdheid maar bevrijden,
nu ik verstoten ben, ver van mijn vaderland,
zo ongelukkig van mijn oude vlam gescheiden
die 't eerste mij in merg en been was ingebrand.
Nee erger, ik lijd weer door uw schuld aan verliefdheid
onder het nors regiem van haar die mij schoffeert,
Neaera, die mij hoont met ongekende driestheid
en op verwensingen mijn arme hoofd trakteert.
Als ik mij van mijn eed ontslagen wilde achten,
dan zou uw moeder mij vergeven. In zijn loof
bewaart haar mirteboom 't verslag van mijn versmachten,
waarin ik Amor wel zijn ritueel beloof,
mits evenwel zijn vuur gematigd in mij brandde;
u heerst te hard, dus blijft uw altaar dan maar koud.
Het Libisch zand wordt door mijn schip verrijkt, dat strandde,
en denkt u dat ik dan de zeegod offeren zou?
Of als ik, balling, in het buitenland zou sterven
en liet mijn goed de god van terugkomst Jupiter,
dan zou mijn erfgenaam hem voor 't gerecht onterven
want Jupiters gelijk ligt elke rechter ver.
We moeten Amors boog dus kennelijk meer vrezen,
en wordt de bliksem van zijn vader dus bespot?

Elegia Solemnis tertia

Ille ego, qui Maio solemnia carmina mense
Suspendi templis, sancte Cupido, tuis,
Cum melior tellus meliore in amore teneret,
Mulcentem tepido pectore dulce malum,
Numquid ab hac poteram liber desistere cura,
Reiectus dulci tam procul a patria?
Tam procul antiquo infelix divisus ab igne,
Qui primum nostris ossibus incaluit?
Quin etiam, te auctore, graves expertus amores
Cum fuerim, et dominae regna superba novae,
Cum mihi crudeli faceret ludibria vultu
Insultans capiti torva Neaera meo.
Certe ego si pacto iuratus stare recusem,
Unde petam veniam, vel tua mater erit.
Illa sua fixum conservat in arbore carmen,
Annua devovi quo tibi sacra, Puer,
Dum mihi mansuetas afflares leniter auras:
Durus ades; duro frigeat ara Deo.
An, mea si Libycas navis ditaverit undas,
Aurea Ledaeis dona feram pueris?
Aut, ego si moriar longinquis exsul in oris,
Decernam Reduci sacra opulenta Iovi?

Abnuat hoc haeres, et, si sub iudice certet,
Turpiter a causa Iupiter ipse cadet.
Ultrices igitur taedas metuemus, et arcum,
Plusquam fulminei fervida tela Patris?

[Nederlands]

Vergeef me Jupiter, uw scepter wordt misprezen,
de fakkel van uw zoon maakt zelfs de bliksem bot.
Cupido's tempel moet versierd zijn met guirlandes,
de grond zij daar vol bloed van 't vette offerrund,
de wierook zal zijn walm uit wierookvaten branden
en nooit wordt hier 't altaar van Amor vuur misgund.
Ik zal voor u, naakt Kind, een edel beeld onthullen,
gelijkend op het beeld van Eros Anteros,
zijn nek zo wit als sneeuw omspelen gouden krullen,
zijn bronzen koker vult een gouden pijlenbos,
het tweetal vleugels zal in gouden luister stralen,
die nare boog net zo; van marmer wordt de rest.
Er naast wordt opgesteld, in schoonheid zijn rivale,
een Julia, door mij gemaakt, mijn minnares.
Maar ik intussen wil een lied de meimaand wijden,
dan komt zij, hoop ik, vaak in bloei voor mij terug.
De mei bloeit bloemrijk in het mooiste jaargetijde,
in mei groeit ook de lust van Venus heel geducht,
en groeit de hoop op oogst van graan, op bloei van Bacchus;
eens heeft zij, weet ik, ook mijn liefdeshoop gesterkt,
zij hoorde voor het eerst mijn klagende gedachtes,
en heeft mijn tranenvloed meedogend opgemerkt.
En Zephyr moest van haar zijn klachten aan de mijne
verbinden in het bos waar blaadjesschaduw trilt,
en, dat hij mijn geween door zoelte liet verdwijnen,
zoals de dauw door zon verdampt, had zij gewild.
Mei, maandensieraad, voor de herder heerlijkheden,
schatrijke Mei, de lust van 't weelderige land,

[Latijn]

Iupiter, ignoscas; cedunt tua sceptra nepoti,
Et trifidum Pueri sub face fulmen hebet.
Illius aetemis halabunt templa corollis,
Undabit pecudum sanquine pingue solum.
Mascula sudabunt verbenae tura perustae,
Et focus in vivo caespite semper erit.
Ipse ego, nude Puer, signum tibi nobile ponam,
Quale Cnidus matri servat aquosa tuae.
Aureus in nivea ludet cervice capillus;
Aurea cum fulva tela dabo pharetra.
Penna duplex humeris auro radiabit, et arcus
Ille nocens: Pariutn cetera marmor erunt.
Proxima ponetur, nee erit tibi, sancte, pudori,
Vatis amatoris Iulia sculpta manu.
Interea roseo demus sua carmina Maio,
Saepius ut remeans floreat ille mihi.
Maius alit flores, Maio pulcherrimus annus
Vernat, Acidaliae gaudia Maius alit.
Spem segetis, spem Maius alit florentis Iacchi:
Spes, memini, quondam fovit et ille meas,

Et primos miseri gemitus audivit amantis,
Et primas lacrimas vidit, et indoluit;
Tunc Zephyrum socias mecum miscere querelas,
Qua tremit ignotis umbra sub arboribus,
Et tepidum lacrimas iussit siccare cadentes,
Solis ad afflatum ros uti vemus abit.
Maie, decus mensium, pastorum, Maie, voluptas.
Dives opum, terrae luxuriantis amor!

[Nederlands]

ziehier, tezamen met het Kind, uw plechtigheden,
ziehier de rozen die ik strooi met gulle hand,
een nieuw lied, plechtig door geklap, zult u gaan horen,
wat ik het Kind aanbied, zal u, Mei, niet ontgaan:
'Weest gij ons goed gezind, godin van alle flora,
u roepen roos en thijm en de viooltjes aan,
voor u bloeit de narcis, voor u schittert de lelie,
de witte lelie door een maagdehand geplukt,
al wat als bruidsschat in uw tuin de zinnen streelde
wordt door uw minnaar met zijn lieve bries bevrucht.
U moogt het derde deel van mijn gelofte innen,
kom in uw tuin zo mooi, o vrolijke godin,
als u aan Zephyr scheen, toen hij om u te winnen
u in zijn vleugels nam, gewikkeld binnenin,
zoals u was toen u bekeek de naakte orgieën
die Rome ieder jaar om u te eren gaf.
Nu beeldt Secundus in romeinse elegieën
zijn liefdesleven in het verre Spanje af,
waar stuwend gulden zand de Taag, bij het ontwaken
van honderd vogeltjes, weerklinkt van ochtendzang.
Een vers is beter dan verouderde spektakels,
de tijd deed ze te niet, gedichten leven lang.
Zo, lieve moeder met uw lieve Kindje lieflijk,
zo Bacchus zij het, zo, Apollo, zo zij het,
dat eeuwig worden de momenten van verliefdheid,
die vurig blikkerend de blik had aangewet
van haar, wier roem mijn boek gelezen maken zal,
van Julia, die mij het eerst mijn hart ontstal.

[Latijn]

En tibi cum Puero communia sacra volucri,
En tibi purpurea spargitur ara rosa,
Et nova cantamus solemni carmina plausu,
Quae tibi, parve Puer, quae tibi, Maie, damus.
Assis, et faveas florum Dea versicolorum,
Te rosa, te violae, te thyma cana vocant.
Narcissus tibi suave rubet, tibi lilia fulgent,
Candida virginea lilia carpta manu,
Omnia dotales olim quaecumque per hortos
Nutrit amatoris fertilis aura tui.
Ecce tibi nostri cedit pars tertia sacri:
Inque tuos hortos, Diva iocosa, veni,
Qualis eras Zephyro, cum te, formosa, secutus
Securam pennis mollibus implicuit,
Qualis ab aethereo spectabas culmine ludos,
Quos tibi solemnes Martia Roma dabat.
Romanis tibi pro ludis Romana Secundus
Carmina diversa cantat in Hesperia,
Qua rutilas Tagus assiliens eiectat arenas,
Sub matutinis cantibus alituum,

Carmina spectaclis longe potiora vetustis:
Sustulit haec aetas, illa perenne manent.
O ita cum blando, blandissima Mater, Amore,
O ita, Bacche, velis, o ita, Phoebe pater!
Semper ut illius maneant monumenta caloris,
Quem movit tremulis ignea luminibus,
Magnum quae parvo nomen sortita libello,
Prima meae spolium Iulia mentis habet.

Elegie II, 5

Had de natuur me niet zo'n zachte aard gegeven,
geen meisje had haar hiel dan op mijn nek geplant,
en ik zou minder vaak verwatenheid beleven,
er was geen zoen van mij op 't kwade oog beland,
ik zou niet instemmen met lof op mijn rivalen,
volijverig verstrikt in eerloos dienstbetoon.
Wreed meisje, meisje waar de Muzen niet naar talen,
jouw koude steekt de kou van Alpen naar de kroon.
Ik prijs je in verzen die gelogen lof behelzen,
waarin ik wat je niet bent anderen geloven laat,
ik steek de loftrompet, een ander mag je omhelzen,
de lamme rotzak krijgt erecties op mijn maat.
Gebroken ogen zie ik en ook tandebeten,
en vieze sporen op het wild geschudde bed,
en ondertussen moet ik je de kuisheid zelve heten,
over je schroom heb ik heel wat uiteengezet.
Om mij nu niet meteen van leugens te betichten,
negeer je, meisje, mijn indringende gepraat;
waar jij voor anderen gemakkelijk kunt zwichten
en ieder uitgeput je voordeur weer verlaat,
volhard je alleen voor mij. Dat krijgt een loze dichter
als waardig loon voor zijn vernederend geschooi.
Ach, wreed is Amor wel, maar jij bent medeplichtig,
of je nu vijand bent of niet, maar toch, Neaera, mooi.
De tijd komt zeker, dat ik zonder zulke zorgen,
mag uitschudden de toorts; die brand raak ik dan kwijt,

[Latijn]

Non tam mite mihi pectus, natura, dedisses,
Calcaret nostrum nulla puella caput:
Nec paterer toties tumidi ludibria vultus,
Iratisque oculis oscula blanda darem;
Rivalemque meum, domina laudante, probarem,
Asstrictus turpi sedulus obsequio.
Dura puella, puella meis indigna Camenis,
Alpinis animum frigidior nivibus!
Ementita tuae facio praeconia formae,
Ut, qualis non sis, esse putere mihi.
Te laudo vates, laudatam amplectitur alter
Barbarus, et nostros arrigit ad numeros.
Asspicio fractosque oculus, et colla notata
Dentibus, et quasso non bona signa toro.
Diceris interea, fateor, castissima nobis,
Multaque narramus de probitate tua.
Tu quoque, mentitum ne me rear, ore pudico
Respuis usque meas, dura Neaera, preces.
Cumque aliis toto pateat tua ianua poste,
Multus et e foribus lassus amator eat;
Uni casta mihi perstas, haec praemia vates
Debita pro falso munere vanus habet.

Heu, crudelis Amor! tuque o crudelior illo,
Sive hostis, seu non, pulchra Neaera tarnen!
Tempus erit certe, curis cum liber amaris,
Excutiam vestras despiciamque faces.

[Nederlands]

mijn hart wordt al van steen, in ijzer opgeborgen,
ik overwin je op het punt onbuigzaamheid.
Perfide wezens, ach, zonet nog mijn obsessie,
waarom een braaf jongmens aan zoiets blootgesteld.
In het vervolg bezoek ik je met meer agressie
en 'k houd me stil als jij weer eens onmatig scheldt.
Gekwetst door jou zal ik dat jij dat bent beweren,
de tranen die je stort uit spijt gaan mij niet aan,
en als je me niet wilt, zal ik niet wederkeren,
ik weiger voortaan voor een dichte deur te staan.
Wreed meisje, meisje waar de Muzen niet naar talen,
jouw koude steekt de kou van Alpen naar de kroon.
Staat er een minnaar met een dure jas te pralen,
'k verstop me niet meer in de hoek voor zo'n persoon,
opdat jij zeker om vermoedens te ontkrachten
kon zweren bij zijn hoofd, perfide, en dat van jou,
dat jij voor hem als maagd doorstaat verweeuwde nachten
en dat je in je huis nooit mannen laten zou.
Verschijnt er weer eens aan je deur een rijke minnaar
dan zet ik me niet weer aan 't zoenen van je meid,
opdat je zeggen kan: ‘ach laat die jonge vent maar,
die gek heeft zich geheel aan 't personeel gewijd.’
Al wie iets dergelijks geduldig kan verdragen
kan op de Kaukasus de arend ook doorstaan,
zal opgewekt de rots van Sisyphus gaan dragen
en rustig Tantalus' gerechten laten staan,
zal in de bronzen stier zijn gillen onderdrukken,
Perillus kan hem geen geloei met rook ontrukken.

[Latijn]

En mihi iam silices, en circum pectora ferrum
Nascitur: en vinco vos quoque duritie,
Infidum genus ah, nuper mea cura, puellae!
Mentis pernicies insidiosa bonae!
Non ego vos posthac humili prece lentus adibo,
Asperaque obtutu verba feram tacito:
Laesus et a vobis, laesas vos esse fatebor,
Et placatrices ipse feram lacrimas:
Contemptusque superba pedes ad limina cogam
Invitos: pereat! quem iuvat ista pati:
Dura Neaera, Neaera meis indigna Camenis,
Alpinis animum frigidior nivibus!
Non ego, cum veniet pallae melioris amator,
Quaelibet abscondam iussus in antra caput;
Scilicet ut possis divis iurare vocatis
Per caput illius, perfida! perque tuum,
Illi te viduas intactam ducere noctes,
Et tritum nullis limen habere viris.
Non ego, cum veniet loculi gravioris amator,
In famulas vertam basia nostra tuas,

Scilicet ut ridens dicas: ‘ignosce protervo,
Insanit fimulae captus amore meae.’
Haec quicumque potest nullo perferre dolore,
Idem Caucaseas et tolerabit aves;
Sisyphii gaudens provolvet pondera saxi;
Tantaleae sitiens non inhiabit aquae;
Ille premet gemitum conclusus in aere Perilli,
Ne det mugitus machina fumificos.

Eindnoten:

1. *Zie mijn De Kunst van Janus Secundus* (1990) *en en Typisch Nederlands, de Latijnse poëzie* (1993).
2. *A. Navagero, Lusus* 6, 1530 (*ed. A.E. Wilson*, 1973); *M.A. Flaminio*, III, 14 (*ed. F. Mancurti*, 1727); *en mijn ‘Starings Herdenking III, Rustieke geloften sinds de zestiende eeuw*’, *De Revisor*, 1984/4, 64 *e.v.*

The Golden Gate II *Vikram Seth*
(Vertaling Paul van den Hout / Dr. Eberhart Breidert)

Voorwoord

Heeft het, in een land waar het Europees/Amerikaans min of meer als lingua franca geldt, zin een in die taal en bijna zeshonderd stanza's geschreven roman als Vikram Seth's *The Golden Gate naar* het Nederlands over te brengen? Kan het resultaat ook maar in de schaduw staan van het origineel, of leidt het keurslijf van metrum (4-voetige jamben) en rijmschema (a-b-a-b-c-c-d-d-e-f-f-e-g-g) in vertaling slechts tot een mager aftreksel van Seth's virtuoze poëzie?

Vaak door sterke twijfels in dezen overvallen, werd ik in mijn voornemen om de vertaling door te zetten gesterkt toen ik, zo'n driekwart jaar geleden, in contact kwam met de Duitse slavist/anglist Dr. Eberhart Breidert, auteur van de hierboven gepubliceerde Duitse versie, die het heeft gepresteerd Seth's roman in twee jaar te vertalen. (Om zijn MS vervolgens van zo'n dertig uitgevers in Duitsland als onpublikabel geretourneerd te krijgen.

De onfortuinlijke Dr. Breidert attendeerde mij op een ‘translator's note’ van Sir Charles Johnston, de Engelse vertaler van Poesjkin, bij wiens uitspraak ik mij even graag als nederig neerleg: ‘A rhymed translation can attempt to produce some substitute for the ‘bloom’ of the original, without which the work is completely dead. It can try to convey the poet's tone of voice, whether world-weary or romantic, the sparkle of his jokes, the flavour of his epigrams, the snap of his final couplets. None of these effects can emerge from a purely literal unrhymed translation.’*

Voorwaar, een riem onder het hart van de vertaler, aangereikt door iemand die wist waar hij het over had. De Lezer oordele zelf.

* *Alexander Pushkin*, Eugene Onegin, *translated by Charles Johnston with an introduction by John Bailey, Penguin 1977, pag. 29.*

2.1

Die avond, na gedreven drummen
voor *Liquid Sheep*, na ‘n lange rit,
na Oor en Bels begroetingsnummer,
doet Janes arm pijn. Klaarwakker zit
ze naar de sterrenpracht te turen,
Orion en de Dioscuren.
De poezen soezen zij aan zij
en donzig op haar beddesprei.
Jane blijft staan peinzen, tot een lachje
- haar bruine ogen doen blij mee -
haar lippen krult. Een prachtidee!
Ze snelt naar haar bureau, want wacht je
met zo'n impuls één tel te lang,
dan komt er later niets meer van.

[Engels]

That midnight, after strenuous drumming
And an hour's drive for Liquid Sheep,
After the catcalls of homecoming,
Janet's arm hurts. She cannot sleep.
For hours she stands and views Orion,
The Bear, the Dog, the Goat, the Lion,
The cats asleep now, slackly curled
Upon the surface of the World
Of Counterpane. Then, suddenly smiling,
A light within her almond eyes,
To her grandmother's desk she flies,
Seized by a notion so beguiling
That she must - must? - she thinks a bit -
She must act instantly on it.

[Duits]

Nach harter Nachtarbeit als Drummer
und langer Fahrt für ‘Perlend Schaf’
trifft Jan der Heimkehr-Katzenjammer.
Der Arm schmerzt; sie kommt nicht zum Schlaf.
Lang steht und blickt sie auf den Schützen,
den Steinbock, Bären, Sternenspitzen.
Die Katzen liegen eingerollt
auf weichen Steppdecken - nichts holt
sie aus dem Schlaf. Jetzt leuchten panisch
Jans Mandelaugen, und sie eilt
wie von der Lethargie geheilt
zu Omas altem Schreibtisch. Manisch
hat sie die Vorstellung gepackt,
dass sie sofort schreite zum Akt.

2.2

Haar pen vormt, jachtig schrijvend, woorden,
stokt vaak: een zin wordt doorgekrast,
een poppetje getekend, voor de
welluidendheid iets aangepast.
‘Ik vind niet dat het lekker loopt nog,
maar wat er eerst stond, was goedkoop toch?
Wat meer op de persoon gericht...
Een stenografisch minnedicht...?
Eens kijken..’ Bij het ochtendgloren,
haar opus af, staat Jane aan 't raam.
Acht.. negen... tien uur hoort ze slaan.
De stad blijft slapen, zo te horen.
(Ach, Dag des Heren, vrije tijd!)
Jane maakt voor mens en dier ontbijt.

[Engels]

The fitful pen moves on the paper.
It pauses to delete a phrase.
Doodles a face, attempts to caper
Across a dubious word, but stays
Poised in midair. ‘If injudicious,
At least this won't be meretricious;
But individuality -
How do I strike that note? Let's see,
If I used....’ Outside, day is dawning.
Opus complete, and at the sill
She stands in thought. Eight. Nine. But still
The city sleeps. (Ah, Sunday morning,
Most blesséd of all times.) She sets
Her breakfast out, and feeds the pets.

[Duits]

Geschwind auf dem Papier die Feder
dahinfliegt, stockt zwecks Korrektur,
krakelt ein Männlein, zieht vom Leder,
hält zweifelnd inne: ob die Tour
nicht waghalsig, nicht unbesonnen?
Zumindest ist es nicht versponnen.
‘Wie Individualität
erreichen? Wie wär's, wenn hier steht
das Folgende...?’ Schon ist's am Tagen.
Das Opus fertig. Acht ist's...neun.
Noch schläft die Stadt. Jan kann sich freun,
steht in Gedanken. Doch ihr Magen
braucht Frühstück. Dann, trotz Sonntagsruh,
bereitet sie den Fressnapf zu.

2.3

Bolrond, bedreigd met constipatie,
spinst Bel met Oor nu op háár hap.
Jane declameert thans haar creatie:
‘Yup (26), men zegt: knap,
en recht van lijf en zeden, eenzaam,
heeft schoon genoeg van het alleen staan,
als eerlijk, heerlijk hetero,
die snakt naar liefde. Ben jij zó:
min-zame vrouw, 30, (liefst onder),
onstuimig, geestig en gezond,
schrijf dan naar postbus.... en terstond.
Oor, van dat blad af, opgedonderd!
Ach, geeft ook niks...’ (Oor spint nu braaf)
‘Jouw poot kan doorgaan voor paraaf.’

[Engels]

Sated with requisite nutrition
They eye her milk and Weetabix
As she reads out her composition:
‘Young handsome yuppie, 26,
Straight, forward, sociable, but lonely,
Cannot believe that he's the only
Well-rounded and well-meaning square
Lusting for love. If you, out there,
Are friendly, female, under 30,
Impulsive, fit, and fun, let's meet.
Berash. Box.... Cuff, off that sheet!
It's just been typed, and now it's dirty.
I guess your paw prints... (The cats purr.)
... Can serve in place of signature.’

[Duits]

Satt von der reichlichen Ernährung
beschaun die Katzen Jans Diät.
Ihr Werk verliest sie als Erklärung:
‘Bin 26, jung, Athlet,
gesellig, ehrlich, offen, einsam,
altmodisch rechtschaffen. Gemeinsam
will ich der Liebe frönen. Sind
auch Sie entschlussfreudig, ein Kind
von Fröhlichkeit, knapp dreissig, lustig
und weiblich - melden Sie sich bald
per Chiffre... Knopf, jetzt mach mal Halt!
Mein Blatt beschmutzt du - ach, das wusst' ich
mit Dreckpfoten. Statt einem Stift
kratzt deine Tatz' die Unterschrift.’

2.4

Discrete bruine postpakketjes
vindt Jane nu dinsdags in haar bus,
van de *Bay Guardian*, met netjes
gebundeld de reacties dus.
Wanneer vijf weekends zijn verstreken
en haar inmiddels is gebleken
dat wat eerst een lawine leek
nu zichtbaar afneemt met de week,
legt ze op datum alle brieven
en grinnikt: ‘Och, die arme yup
komt van de regen in de drup.
Moet hij een harem gaan gerieven?’
Ze telt de oogst - ruim tachtig stuks!
Een *mer à boire* - dat is de crux.

[Engels]

Brown paper packets, marked discreetly,
From the *Bay Guardian* arrive
Each week: within lie, nested neatly,
A clutch of envelopes. When five
Such packets lie on Janet's table
(Thinner each week) and she is able
To sense a dwindling of the tranche
That seemed at first an avalanche,
She slits the packets to examine
The postmark on each envelope,
Thinking, ‘I wonder if he'll cope
As sanguinely with glut as famine.’
She counts the letters eighty-two
And wonders, fiercely, what to do.

[Duits]

Allwöchentlich kommt vom lokalen
Bay Guardian diskret verschnürt
ein grosser Stoss von ganz banalen
doch saubren Umschlägen. Man spürt,
da jedesmal der Stoss wird kleiner.
Erst war's ein Erdrutsch - jetzt fast keiner.
Mit Neugier öffnet Jan die Stapel,
bewundert Briefmarken und denkt:
‘Wenn John so reichlich wird beschenkt,
kriegt er vielleicht zu voll den Schnabel?’
Sie zählt die Briefe: 108!
und fragt sich, was man damit macht.

2.5

‘Wat moet ik? Jezus! Censor spelen?
Het koren scheiden van het kaf?
Als ik nu (briefgeheim!) het hele
pakket eens met de post meegaf,
zodat geen antwoord wordt gebreideld,
noch ook één kans door mij verijdeld?
Het lijkt misschien op laissez faire
maar ja, ik kan niet arbitrair
in Johns plaats vóór gaan selecteren.
En dan... die turbo/pornotaal,
waarin ze (“sexbom” allemaal)
zich zonder schaamte etaleren -
een beurs vol opties op plezier,
een passiespel vol plat geschmier.’

[Engels]

‘So many! Jesus! Should I vet them,
Select a few and pass them on,
Or curb myself, abstain, and let them
Wing their uncensored way to John -
Expectant, uncumiled, each letter
Pleading its own defense? It's better,
Surely, to yield to laissez-faire
And burden him with bulk than dare
Presume to cull his choice by proxy,
Picking my path through torrid lines,
Pert promises and suave designs
From dulcet Deborah to foxy
Farah - a world of tendered joys,
A passion play of pleas and ploys.’

[Duits]

‘So viele? Gott! Soll ich sortieren,
dass ich nur manche weiterleit'?
Soll ich enthalten mich und zieren
und unzensiert von ihnen scheid'?
Soll John die Briefe selbst gemessen
und abschätzen? Gut wär's, wir liessen
ihn stöhnen unterm Angebot,
als da die Vorauswahl schon droht,
ihn seiner Freiheit zu berauben,
und ich mich quäl' durch jeden Brief
kecker Offerten, süssen Mief
von Vorstadt-Träumen (Kaum zu glauben!),
von sittsam bis mondän und kess:
die Dämchen lieben Raffiness'.’

2.6

De tweede ochtend na verzending
wordt Jane vroeg uit haar bed gebeld.
Johns stem klinkt kil: ‘Jane, wàt een schending
van mijn vertrouwen. Ja, ontsteld,
dat ben ik, zeker, maar niet gek, hoor!
Dit is jouw werk. Lees zèlf die drek door,
het is aan mij helaas verspild:
mijn pornohonger is gestild.
Moet ik soms dankbaar zijn, jij loeder,
nu mij een heel bacchantenkoor
plots, nymfomaan en carnivoor,
per post belaagt?’ ‘John, wat een woede!’
‘Die advertentietekst -’ John klinkt
nu haast hysterisch, ‘Jane, hij stìnkt!’

[Engels]

Two mornings after Janet fires
Her postal charge, she's roused from sleep.
A chilled voice on the phone inquires:
‘You sent it? Janet, you're a creep.
You didn't fool me for a minute -
But would you care to know what's in it?
It's wasted, I would say, on me -
My interest in pornography
Is somewhat jaded. Still, I'm curious:
Why did you choose to loose this host
Of bacchantes on me through the post?
Ought I to thank you?’ ‘You sound furious.’
‘Your crazy ad -’ she hears him shout,
‘Was garbage in and garbage out!’

[Duits]

Tags drauf, nachdem sie abgesendet
den Packen, wird sie aufgescheucht
vom Telefon: ‘Das ist vollendet,
was du mir schickst, Janet!’ John keucht:
‘Du bist verrückt - das ist nichts Neues.
Dass ich dir traute - ich bereu' es!
Ich weiss nicht, was dir daran liegt:
mein Spass an Pornos ist versiegt.
Mich interessiert, drum frag' von vom ich,
warum du losgelassen hast
Bacchantinnen in Scharen fast?
Soll ich dir's danken?’ - ‘Du klingst zornig.’
‘Die Anzeige...,’ zischt er zurück,
‘ist durch und durch ein starkes Stück!’

2.7

‘Gevoel voor humor kwijt, John, even?’
‘Precies als jij laatst, Jane.’ ‘Wat naar!
Ik dacht gewoon, oprecht geschreven,
ontlokt zo'n tekst al gauw een paar
reacties ook aan leuke vrouwen.
Juist spannend, toch? Hè, niet zo snauwen!
Zijn het dan echt alleen maar sletjes
die azen op perverse pretjes?’
‘Jane, luister goed! Daar jou dit pover
gekonkel en gekoppel - stil! -
bevalt, blijkbaar: doe wat je wil,
ik laat de rest gráág aan je over.
Schrijf jíj je reine maagdenrei,
misschien zit er voor jou iets bij.’

[Engels]

‘Come, John, where is your sense of humor?’
‘It's dormant since last night.’ ‘But since
A good man wrote it, I'd assume a
Few pleasant women might evince
A favorable - who knows? - inviting
Response; I'd find it quite exciting.
How could they all be maenads mad
With morbid lust? Is it that bad?’
‘Well, while we're on the subject, Janet,
Since you're charmed by your scheme, and I
Am a mere blameless passerby,
I think it's better if you ran it.
No doubt your modest maidens will
Quiver to your responsive quill.’

[Duits]

‘John, hat dich dein Humor verlassen?’
‘Ja, gestern abend.’ - ‘Annonciert
hat doch ein feiner Kerl. Es passen
dazu auch Frauen, wo's gebührt
als Antwort nett etwas zu schreiben.
Meinst du, die wollen Spielchen treiben,
Mänaden gleich und krankhaft geil?
Ich find' es reizvoll, für mein Teil.’
‘Dass du schon einmal bist beim Thema:
ich hab' damit ja nichts zu tun,
drum halte ich's für opportun,
dass du dich selber hältst ans Schema:
den keuschen Damen bringt wohl viel
ein Wort aus deinem Federkiel.’

2.8

‘John, overweeg het nog eens duchtig.’
‘Hou op! Ik moet nu weg, je weet,
míjn werk wacht niet.’ ‘Nog steeds eerzuchtig?
Nou, rij maar kalm.’ ‘Beloofd, secreet.’
Maar eenmaal op de snelweg (spitsuur!)
passeert John alles in een flits, stuur
en gas alleen van zijn Peugeot
bedienend, racet hij - rodeo -
langs krasse Kevers, hippe Honda's,
met 160, mond nog strak
van drift, terwijl met speels gemak
de snelweg-jungle-anaconda's
(want hun limiet is onbeperkt)
hem achterhalen, ongemerkt.

[Engels]

‘John, don't get mad. Just think it over.’
‘You're too much. Look, I'm late for work,
I've got to go.’ ‘O demon-lover,
Drive carefully.’ ‘I will, Ojerk.’
But loosed upon the frenzied freeway,
He gives no quarter, grace, or leeway
To lesser cars within the law.
Tight-lipped, he hears the Peugeot roar
Past little Bugs and harmless Hondas
At 90 m.p.h., his mind
Pulsing with anger, while behind,
Unnoticed, the deft anacondas
Of the road-jungle glide in fast:
The cops catch up with him at last.

[Duits]

‘John, überleg' dir's. Sei nicht wütend!’
‘Jetzt reicht's! Ich komm' zum Dienst zu spät.
Ich muss jetzt los.’ - ‘Oh, Gott behüte!
Fahr vorsichtig!’ - ‘Mach' ich, wenn's geht.’
Kaum losgelassen auf der Piste,
bedrängt er jede kleine Kiste,
kennt keine Gnade, kein Pardon;
verkniffen im Peugeot rast John
vorbei an Käfer, Golf und Honda
mit 140, Wut im Bauch.
Von hinten unbarmherzig kraucht
heran die flinke Anakonda
des Strassen-Dschungels: Polizei
holt auf - und John in die Kartei.

2.9

Een zwaailicht. ‘Barst, dat wordt een boete!’
Sirenes nu. John stopt vrij traag.
‘Ze steken hem maar in... de groeten!’
Agent erbij. ‘Papieren graag...
Het blijft vandaag nog bij bekeuren,
maar, mocht het nog een keer gebeuren,
dan wordt het brommen, Mr. Brown,’
klinkt het gestreng. Toch is berouw 'n
gevoel dat het van irritatie
verliest bij John. ‘Mijn werk, u snapt -’
‘Van ijlen komt soms wijlen,’ grapt
de man, schoolmeestersintonatie.
‘Hier is uw bon.’ Dan mag John door.
Boos maakt hij bonje op kantoor.

[Engels]

Lights flash. ‘Oh God! This means a ticket.’
The siren wails. John brakes. ‘Well, I'm
Just going to tell them they can stick it....’
A cop comes. ‘License, please.... This time
It's just a fine. The speed you're going
Is hazardous. How about slowing
Your pace a little, Mr. Brown?’
John hears him with a restive frown,
With more impatience than repentance.
‘Officer, work begins at eight.’
The cop says, ‘Better late than “late”,’
Signing his ticket on that sentence.
‘Have a good day, now!’ But John, cross,
Can't work, and quarrels with his boss.

[Duits]

Blaulicht. ‘Ein Bussbescheid?! Oh Schrecken!’
Das Hom heult. John bremst. ‘Na, der kann
den Strafzettel wohin sich stecken...’
‘Papiere bitte. Diesmal, Mann,
Verwarnung nur. Die Art zu rasen
ist mörderisch. Nicht so viel gasen
wär' durchaus ratsam, Mr. Brown!’
John zieht zusammen seine Brau'n
aus Ungeduld und nicht aus Reue.
‘Wachtmeister: Dienst beginnt um acht.’
‘Viel besser wär's, Sie gäben Acht!’
sagt beim Kassieren der mit Schläue.
‘Und gute Fahrt!’ John ist vergrätzt,
weshalb am Chef die Wut er wetzt.

2.10

Zijn chef heeft zo maar een collega
op straat gezet. John pleit en pleit.
(‘Ik zal nooit meer met hem in zee gaan,’
pareert zijn baas.) Na arbeidstijd
rijdt John moe huiswaarts in de file
('t is zwaan-kleef-aan, maar dan op wielen)
van het woon-werk-verkeer. Doof door
het luid getoeter ziet hij vóór
zich door de uitlaatgassennevel
‘En... braaf gewerkt?’ staan op een brug.
Een lage alt galmt Wagner. Vlug
draait John haar weg, alsook, vol wrevel,
een zalvend omroeppastoraat,
tot hij iets vindt dat nog wel gáát.

[Engels]

A fellow engineer's been fired.
John pleads his cause. (‘What's done is done,’
His boss replies.) At evening, tired,
He drives back on Route 101.
Above the rush-hour droves, commuting
Bumper to bumper, horns are hooting.
Through the concussive gas fumes John
Sees *Goodnight, Lemmings!* scrawled upon
An overpass. A stem contralto
Bays Wagner out on ‘Listener's Choice.’
An overripe announcer's voice
States, ‘KDFC, Pah-lo Ahl-to.’
John turns his knob from rival bands
Till KOME's on his hands.

[Duits]

Da ein Kollege wurd' gefeuert,
verteidigt John ihn. ‘Das ist aus!
Ganz ohne Zweck,’ der Chef beteuert.
Am Abend fährt John müd nach Haus.
Der Stossverkehr der Pendler-Massen
kriecht hupend auf verstopften Strassen.
Im Abgasnebel John noch sieht
Lebt wohl, Ihr Lemminge! gesprüht
auf eine Brücke. Eine grelle
Altstimme blökt im Wunschkonzert.
Ein Ansager ruft schrill-verzerrt:
‘Sie sind auf Pa-a-lo A-a-lto Welle.’
John dreht am Radio-Manual,
bis er beim Sender seiner Wahl.

2.11

Langs zoemende hoogspanningsmasten,
langs pakhuizen, een meubelhal,
kan John zijn kennersoog vergasten
op wegreclame, overal,
voor nylonkousen (‘Wat een benen!’)
en sigaretten. Wie zou menen
dat ‘Roken de gezondheid schaadt’,
die golfer blijkbaar niet: hij staat
ontspannen naast een blitse Porsche
met een koel blondje aan het stuur
genietend van, ja, puur natuur,
een king-size menthol. John dicht losjes:
‘Hier rust John Brown. Zag niet de weg,
wel de reclame... amen... pech!’

[Engels]

The freeway sweeps past humming pylons,
Past Canterbury Carpet Mart,
Warehouses, ads displaying nylons
On shapely legs that make John start.
A cigarette ad, sweet and suborning.
Subverts the Surgeon General's warning:
A craggy golfer, tanned, blue-eyed,
Insouciantly stands beside
A Porsche-caged blonde; coolly patrician,
He puffs a menthol-tipped King-size.
John tries to curb his vagrant eyes
And heed the poet's admonition:
‘Beneath this slab John Brown is stowed.
He watched the ads and not the road.’

[Duits]

Die Strasse passiert Masten, Stümpfe,
ein Einkaufszentrum, Lagerhaus.
Reklamebrett für feine Strümpfe
an Beinen, die John mag durchaus.
Selbst Zigaretten unterlaufen
Gesundheitswarnung: lockt zum Kaufen
ein Golfspieler, der braungebrannt,
flotte Blondine an der Hand
(im Porsche sitzend!), überlegen
und sorglos Kingsize-Filter pafft.
John fürchtet, da er zu sehr gafft,
und will die Warnung widerlegen:
‘Hier fand John Brown sein frühes Grab:
Reklame bracht vom Weg ihn ab.’

2.12

Maar even later zijn het stickers
die hem afleiden: ‘Jezus leeft.’
‘Ik mik op flikkers en op nikkers!’
En ‘Reagan is een valse teef.’
‘Ban de Bom.’ ‘Fan van Miles Davis.’
Of zelfs: ‘Ars longa, vita Levi's.’
‘I ♥ L.A.’ ‘Wij ♠ gein.’
en ‘Alle dieren zijn dolfijn.’
‘Mondorganisten doen het pijpend.’
‘Keeshonden doen het uiteráárd!’
John zucht, kijkt op en leest: ‘Comp-Art
voor virus-killers,’ knikt begrijpend
en denkt ‘’t Wordt tijd dat ik eens leer
hoe ik mezèlf schoon programmeer.’

[Engels]

But in five minutes other features
Divert him: ‘Honk for Jesus.’ ‘I
Swerve to run over little creatures.’
‘The President is a lesbian spy.’
‘Nuke the nukes,’ ‘Fan of David Bowie’
Or ‘Here today and gone to Maui,’
‘I ♣ winos,’ ‘I ♥ L.A.’
Or ‘Have you hugged your whale today?’
‘Bartenders do it with more spirit.’
‘Old beach boys do it with good vibes.’
John sighs, looks up. An ad describes
The Roach Motel's compelling merit:
‘Roaches check in - but they don't check out!’
John thinks, ‘That's what my life's about.’

[Duits]

Schon gleich darauf ihn irritieren
Aufkleber-Slogans: ‘Jesus lebt’,
‘Ich bremse auch für kleinste Tiere’,
‘Reagan ist schwul’, ‘Die Büste bebt’,
‘Zerbombt die Bombe!’, ‘Ich hass' Penner’,
‘I love L.A.’. Der letzte Renner
scheint: ‘Hast du heut den Wal geknutscht?’,
‘Noch bestens es bei Beachboys flutscht’,
‘Die Heizer machen's mit mehr Feuer’.
John seufzt, blickt auf; ein Spruch erklärt
was Küchenschaben widerfährt
in Schabenfallen (gut, nicht teuer!):
‘Schaben gehn ein, doch nicht mehr raus!’
John denkt: ‘so sieht's in mir auch aus.’

2.13

Welk virus is in hèm geslopen?
Sinds kort voelt John zich haast ontheemd.
Met geld kun je geen vrienden kopen,
die heeft hij juist van zich vervreemd.
Werk, dure pakken, hang naar status
betaal je met morele katers.
O, heerlijke studententijd
vol vriendschap en gezelligheid -
voorgoed voorbij... uiteengewaaierd,
L.A., Chicago, Washington,
beloven ze: ‘Tot snel eens, John...’
Maar zelfs wie dicht bij in de baaierd
van Frisco woont (neem Phil en Jane),
John gaat er maar hoogst zelden heen.

[Engels]

Need John's life be so bug-infested?
He wasn't always so alone.
Entrepreneurial, double-breasted,
He's changed from what his friends have known.
Work, and the syndrome of possessions
Leave little time for life's digressions.
At college, walking down the hall,
You'd meet your friends. But now it's all
Too complicated.... Scattered, sifted,
From New York City to L.A.,
They write, ‘We must meet up some day...’;
Yet even those who haven't drifted
- Like Phil, or Jan - too far from John,
He's chary to encroach upon.

[Duits]

Muss denn Johns Leben sein so räudig?
Nicht immer war er sonderbar.
Energisch einst, entscheidungsfreudig,
ist er jetzt nicht mehr, was er war.
Denn Arbeitseifer, Wohlstandsstreben
vergönnen kaum privates Leben.
Im College traf man gleich im Flur
die Freunde. Jetzt ist's schon Tortur:
sie sind verstreut in alle Winde
von San Francisco bis New York
und schreiben: ‘Lieber Freund, besorg’,
dass bald ein Wiedersehn stattfinde...?
Jedoch auch jene, die nicht fern
(wie Phil), belästigt John nicht gern.

2.14

Waaraan hij meewerkt bij Defensie,
John staat er liever niet bij stil;
hij weet dat elke consequentie
voert tot de duivel en hij wil
bepaalde zaken soms negeren
(wat hij niet weet, kan hem niet deren).
Zijn wereldbeeld is langzaam aan
verstard, niet enkel door zijn baan:
John draagt het in zich, dat verkrampte.
Emotioneel nooit echt geheeld,
sinds hij het lot, hem toebedeeld
als jongetje, vergeefs bekampte
(een moeder was hem wreed ontzegd)
leeft hij bij ‘normen’, goed of slecht.

[Engels]

His work's use does not disconcert him;
At least, not much. John feels that what
He chooses to ignore can't hurt him;
Some things are his concern, some not.
His politics have strongly, slowly,
Rigidified; nor does this wholly
Stem from his tenure in Defense.
It's a reflection, in a sense.
Of a rigidity deeper-seated.
A bit of an emotional waif
Since, a small boy, he used to chafe
Against the fate that he'd been meted,
The mother's love he'd never had,
He'd clung to 'standards,’ good or bad.

[Duits]

Vom Arbeitspensum ausgebeutet
fühlt er sich kaum, der durchaus weiss,
da weniges ihm viel bedeutet:
was er nicht weiss, macht ihn nicht heiss.
Politisch hat er sich gewandelt
recht stark, wobei sich's nicht bloss handelt
um Folgen seiner Wehrdienstzeit;
viel eher eine Eigenheit,
die tiefer in ihm selbst zu suchen:
seelisch ein wenig heimatlos,
seit er als Knabe schon sein Los
der Mutterlosigkeit verfluchen
wollte und seither klammert hart
an ‘Massstäbe’ sich jeder Art.

2.15

John zucht: ‘God wat een dag, genade!’
slaat af, rijdt langs de boulevard,
de pier, de pont, de promenade
en stopt daar ergens bij een bar,
op zoek naar... wat? Ach, kan niet schelen,
contact, wat warmte, drank en spelen -
een eenzaam mens is nóóit een snob.
Twee bourbons beuren hem wat op:
hij denkt in plaats van aan het dwangbuis
van zijn triest leven, of het Al,
en hoe er niets is dan verval,
aan dat pak brieven in zijn gang thuis,
dat hem opeens nieuwsgierig maakt -
hij heeft ze amper aangeraakt.

[Engels]

Mumbling, as he turns off the freeway,
‘Christ, what a day!’ he drives his car
Beyond the Bay Bridge piers, the seaway,
The Ferry Building, to a bar,
In search of... what? Oh, any dumb thing -
Love, company, oblivion - something
To breach this fearsome solitude.
Two bourbons down, in cheerier mood,
He thinks less of the ungiving fetters
Of his bleak life, the Universe,
And how things must get worse and worse,
Than of the intriguing cache of letters,
Almost untouched, back in his flat.
‘I'll read a few. No harm in that!’

[Duits]

Er murrt: ‘Mann, war das stressig heute!’,
fährt runter von der Autobahn,
vorbei am alten Fährgebäude,
und steuert eine Kneipe an
auf Suche nach... nach irgendwessen
Gesellschaft, Liebe und Vergessen
der ängstigenden Einsamkeit.
Zwei Whisky, und er ist soweit,
da seines öden Lebens Ketten
ihn nicht mehr drücken, weil die Welt,
weil alles schlechter wird und fällt...
Stattdessen reizen ihn die fetten
Packen von Briefen im Karton:
‘Ich les' ein paar. Wem schadet's schon?’

2.16

Weer thuis, neemt hij ze mee naar binnen,
naar zijn bureau. Hij hoopt en vreest:
‘God helpe mij! Wie goud wil winnen,
maakt graag zijn handen vuil,’ en léést.
De eerste brief, verward, een geeuwerd,
komt van een huisvrouwtje uit Hayward.
Volgt knotse Kate uit Oceanside
(‘Chanel,’ ruikt John, ‘en gin, verdraaid!’)
De derde... maar waartoe die hele
collectie van papier en kleur,
parfum en schrijfstijl, cris-de-coeurs,
verwoord? Volsta het mee te delen,
dat John het zat is na drie uur
van misselijk makende lectuur.

[Engels]

Back home, he spreads them in his study,
Boosts his intention with, ‘Godspeed!
You've got to get your fingers muddy
When panning gold,’ and starts to read.
The first one, waxing weird and wayward,
Comes from a doomed housewife in Hayward;
The next, from Kate in mad Marin,
Is redolent of Chanel and gin;
The third... but why describe the riot
Of paper, color, scent, device,
Construction, style? Let it suffice
That, dazed by this immoderate diet
(‘Too much confectionery, too rich’),
John can't remember which is which.

[Duits]

Er breitet aus zu Haus die Dinger
im Arbeitszimmer, macht sich Mut:
‘Wohlan! Es gibt beschmutzte Finger
beim Goldschürfen.’ Und in die Flut
er stürzt sich. Einen, lang und schmalzig,
'ne grüne Witwe schrieb vom Hals sich.
Der zweite, von Kate in Marin,
riecht wohlig nach Chanel und Gin.
Der dritte... Wozu all die Mühe
an Farben, Düften, Stil, Papier,
Finessen? Es mag reichen hier,
da, von dem Überfluss der Brühe
(‘Diät - zu fett und süss’) umringt,
John alles durcheinander bringt.

2.17

Dus niet gerept hier van het zwoele
gedroom van een Dale City-Del,
het half-pervers met woorden kroelen,
subtíel, uit Burlingame, van Belle,
of wat in Frisco (‘Vlak aan zee, ja!’)
Noël zoal doet met Nivea.
Ook ‘Tijgerin van Tiburon’,
(te hijgerig) krijgt geen pardon.
Toch zit er tussen al die schrijvens,
frivool, pikant, vulgair, banaal,
een kwart, merkt John, waarin, qua taal,
de dames vrij fatsoenlijk blijven.
Kieskeurig zoekt hij er drie uit.
‘De rest is niets,’ luidt zijn besluit.

[Engels]

Yes, why describe the louche lubricious
Dreams of a Daly City Dame,
The half-enticing, subtly vicious
Burblings of Belle from Burlingame,
And then from Eve of San Francisco,
‘Six novel ways of using Crisco,’
Or the Tigress of Tiburon
Who waits to pounce on hapless John.
Still, trapped in this traumatic traffic,
Silly and frilly, cool and hot,
John finds about a quarter not
Too evidently pornographic.
Of these he gingerly picks three.
‘The others just aren't right for me.’

[Duits]

Wozu beschreiben feuchte Träume
des Vorstadt-Dämchens aus Fremont?
Das lüstern-lockende Geschäume
der Schönen, die in Milbrae wohnt?
Und Eve verspricht, mit ihren Händen
sechs Arten Backfett zu verwenden.
Das Tigerweib aus Tiburon
will krallen sich den armen John.
Inmitten dieser schwülen Masse
- verrückt und kühn, verklebt, verdreckt -
für John grad nur ein Viertel steckt
das auerhalb der Porno-Klasse.
Drei davon wählt er mit Bedacht.
‘Der Rest ist nicht für mich gemacht.’

2.18

Zo, dat is dat. John stuurt drie brieven,
beleefd en bondig, en wacht kalm.
Het Lot kan verder naar believen
beschikken over hem, het zal 'm
een zorg zijn, want hij voelt zich vrijer
na deze actie, lichter, blijer.
De rest der reflectanten krijgt
van John (die zijn adres verzwijgt)
elk in kopie de tekst (een klus nog):
Bedankt voor je reactie, maar
ik denk niet dat wij voor elkaar
zijn weggelegd. Ik zend een kus toch
voor meer geluk straks. Dan, tout court,
nog John eronder. Nou, bonjour!

[Engels]

Selection made, John now dispatches
Three crisp and courtly notes, and waits
Unhurriedly. The act detaches
His heart from gloom, leaves to the Fates
What lies within their proper region.
To each of the residual legion
He sends in a plain envelope
The photocopied lines: *I hope*
You will excuse this xeroxed letter.
I do not think that you and I
Are matched, hut thanks for your reply
To my ad, and I wish you better
Luck for the future. John. He signs,
But adds no surname to the lines.

[Duits]

Die Wahl getroffen, er entsendet
nun höflich knapp der Briefe drei
und wartet ab. Dies Handeln wendet
die Stimmung: ihm ist einerlei,
was jetzt geschieht. In schlichter Hülle
schickt er der Rest-Zuschriftenfülle
kopierte Zeilen: Sie verzeihn
den Serienbriefsatz. Doch ich mein',
da mir und Ihnen nicht beschieden
Gemeinsamkeit. Ich danke sehr
für Ihre Zuschrift aufs Begehr
der Anzeige und wünsch' hienieden
mehr Glück noch. John. Er unterschreibt -
sein Nachname nur unterbleibt.

2.19

Naar zijn Top Drie gaat dit verzoek
(drie zaterdagen na elkaar)
als hun dat schikt: schouwburgbezoek
en dan souperen (Oesterbar?).
Blanche Blauwkous blijkt te accepteren
en komt (om hem te epateren?)
aan met een roze parasol.
Ze zien *Macbeth*. John wordt haast dol
van haar gedreven exegese:
Het thema werkelijkheid en schijn,
dat dromen zo belangrijk zijn,
alsook een wonderlijke these:
in elk bedrijf staat volgens haar
centraal de Derde Moordenaar.

[Engels]

In his notes, though, he begs the pleasure
On three successive Saturdays
(If they should chance to have the leisure)
Of the three women at three plays
Followed by dinner. Wasp Bluestocking
Accepts, and turns up with a shocking
Pink parasol. They see *Macbeth*,
Where John's bored to an inch of death
By her insistent exegesis:
Appearance and reality themes
And the significance of dreams
And darkness, and the singular thesis
That the Third Murderer is in fact
The central figure of each act.

[Duits]

Zu drei verschiednen Wochenenden
lädt er in seinen Briefchen ein
die Damen, mit ihm zu verwenden
die Zeit bei einem Gläschen Wein
nach einem Schauspiel. Wespe Blaustrumpf
nimmt an, erscheint, ist bei der Schau Trumpf
mit rosa Schirm. *Macbeth* läuft heut.
John ist gelangweilt und bereut
des Weibs konstante Exegese:
Schein, Wirklichkeit, Problem des Raums,
Bedeutungsebenen des Traums
und Lichts; ihre verrückte These,
da jedes Akts Zentralfigur
könnt' sein der Dritte Mörder nur.

2.20

Het hele stuk door spuit ze vaktaal
en aan het eten spuit ze Frans
(‘Alsof ik om jouw kouwe kak maal!’
briest John inwendig. ‘Domme gans!’)
Maar, wit van woede, blijft hij heer en
zo luchtig mogelijk converseren.
‘Wat zie je bleek, John, je lijkt net
Graaf Banquo's geest aan het banket.’
Ze lacht beschaafd om haar flauw grapje.
‘Mijn maag,’ zegt John. En bij het afscheid:
‘Tja, Silicon Valley, tot mijn spijt,
staat géén affaires de coeur toe, snap je?’
Hij wenkt een taxi en zegt snel:
‘Bedankt! Tot ziens,’ maar denkt: Vaarwel!

[Engels]

Throughout the play she oozes jargon.
Throughout the meal she oozes French
Till John is numbed inert as argon.
He grows quite pale. ‘Aroint thee, wench!’
He thinks, but keeps a fragile patter
Feebly afloat. ‘Why, what's the matter?
You look as white as Banquo's ghost
Force-fed three slices of milk toast.’
She laughs genteelly at her sally.
‘Just indigestion,’ John replies.
When the time comes to leave, he sighs,
‘Lately, my work in Silicon Valley
Leaves no time for *affaires de coeur*,’
And bids a glad adieu to her.

[Duits]

Sie schwallt drauflos durchs ganze Drama.
Beim Essen sie französisch gurrt,
bis John erbleicht, weiss wie ein Lama,
und denkt: ‘Weibsbild, von hinnen spurt'!’
Zugleich hält er mit Mühe aufrecht
den seichten Dialog. ‘Wie sau-schlecht
sehn Sie jetzt aus - wie Banquos Geist,
ab hätten Pilze Sie verspeist!’
gestelzt sie kichert. ‘Hab' den Magen
mir wohl verkorkst,’ gibt John zurück
und seufzt, als sie dann geht zum Glück:
‘Meine Verpflichtungen vertragen
kaum Liebschaften in letzter Zeit.’
Und ein ‘Adieu’ ist ihr Geleit.

2.21

Belinda Bale's brief volgt, mèt foto.
‘Gôh, wat een ogen!’ John lacht blij.
‘Dit is de hoofdprijs in de Toto!’
Hij wacht. De week kruipt traag voorbij.
Dan zit John bij zijn tweede uitje
in 't zelfde èn een ander schuitje:
ze zien *Cat on a Hot Tin Roof*,
een prachtig stuk. Dan voelt John, óéf!,
een klein kwartiertje na de pauze
hoe, soepeitjes, ongegeneerd,
Belinda's hand zijn dij masseert.
Hij schuift opzij, zij méé. Stik, zou ze...?
John kijkt haar aan. Ze stopt. Vervloekt,
daar gáát ze weer. Dan valt het doek.

[Engels]

Belinda Beale's acceptance letter
Arrives (with photograph). John smiles.
‘Surely Belinda will be better:
What eyes!’ Unconscious of her wiles
John waits; exactly one week later
He goes with her to the theater
To see that interesting play
Cat on a Hot Tin Roof. Halfway
Through the third act, her dexterous digits,
With small attempt at camouflage,
Engage in passionate *pétrissage*
Along his thigh. John squirms and fidgets.
He darts her a swift glance. She stops,
But not for long. The curtain drops.

[Duits]

Belindas Antwortbrief - mit Foto
bringt John zum Strahlen: ‘Welch ein Blick!
Bestimmt gefällt sie mir *in toto*!’
John ist gespannt, deren Geschick
nicht ahnend. Tage drauf geschwinde
führt ins Theater er Belinda,
wo man Tennessee Williams spielt.
Mitten im dritten Akt erzielt
mit leidenschaftlicher Massage
hinauf hinab an seinem Bein
ihre geübte Hand ihm Pein.
Er zuckt und zappelt vor Blamage;
sein Auge blitzt, bis innehält
sie - nicht sehr lang. Der Vorhang fällt.

2.22

Aan tafel staren haar prachtogen
John sensueel en héél diep aan.
Ze tracht het natte hout te drogen
van zijn gebluste vuur. John slaan
de vlammen uit, maar wel van gêne
om haar platvloerse mise-en-scène.
Ze kweelt: ‘Ik vind je echt een stuk.
En dat accent! Gewoon vurruk-
kul-luk.’ Verstijfd, voelt John hoe onder
de coq au vin op het damast
haar hand weer hitsig zoekt en tast.
Nu staat hij op, legt ijlings honderd
dollar op tafel neer, verzint:
‘Half elf! Mijn vrouw...’ en neemt een sprint.

[Engels]

At dinner amorous Belinda
Stares deep, deep, with her peerless eyes
And tries to spark John's dampened tinder
With coos and flutings. ‘Ah,’ she sighs,
‘You're such a fox!’ John frowns and flushes.
Immune to his beleaguered blushes,
Wim ‘Oh, your accent is so cute!’
She strikes her helpless victim mute,
While underneath the elegant table
Of coq au vin, to John's disgust,
Discomfiture, and rising lust,
She... John gets up, concocts a fable,
‘Ten-thirty! - got to go - my wife’ -
Leaves fifty bucks, and flees for life.

[Duits]

Beim Essen starrt die sittenlasche
Belinda tief in John hinein
und will die glimmend schwache Asche
mit Flirts entfachen. Sie haucht: ‘Nein,
was für ein Fuchs!’ John leidet, schmachtet,
weil sein Erröten sie missachtet,
sein Ausgeliefertsein verkennt,
ihn mattsetzt mit: ‘Süss, dein Akzent!’
Sie wird bei reichgedeckter Tafel
(Langustenschwänze!) sehr intim,
was lästig und zuwider ihm.
Geschwind erfindet John Geschwafel:
‘Schon spät! Wenn meine Frau mich sieht!’
zahlt fünfzig Dollar und entflieht.

2.23

‘Nou ja,’ denkt hij, ‘driemaal is scheepsrecht,’
en wacht tot A.O.N. hem schrijft.
‘Naar wat ik uit haar brief begreep, hecht
ze méér aan vriendschap die beklijft.
Ze lijkt me resoluut en aardig.
Belinda was me te lichtvaardig
en Blauwkous te geleerd voor seks.’
Dan komt haar brief. John leest, perplex,
de (als steeds weer) getypte zinnen:
Ik moet, John, hoor ik tot mijn spijt
zojuist, de stad uit voor een tijd
(mijn werk), wil dus niets nieuws beginnen,
al leken we een aardig team
te kunnen vormen. Ann O'Neam.

[Engels]

‘Too bad,’ he thinks. ‘Well, third time lucky.’
He waits for A.T.F. 's response.
‘I liked her letter; she sounds plucky
And amicable. For the nonce
I think that's what I need. Belinda
Would have combusted me to cinder
And Wasp stung me to learnéd death.’
Her letter comes. With indrawn breath
John reads the note, the friendly greeting,
The lines (as usual, typed). They say:
Since my job's taking me away
From San Francisco soon, our meeting
Would serve no aim. Forgive me, please;
I've just been told this. Anne T. Friese.

[Duits]

‘Vielleicht klappt's besser bei der dritten.
Ihr Brief klang freundschaftlich und flott.
Ich hoff’, sie lässt nicht lang sich bitten.
Ihr Typ mir täte derzeit not,
da vor den andern sie mich rette;
mit ihrer Liebestollheit hätte
Belinda mich wohl mürb gehetzt,
und Wespe klug mich totgeschwätzt.’
Ihr Brief kommt an. Spannungsversessen
liest John den - bloss getippten - Gruss:
Durch auswärtige Arbeit muss
ich San Francisco bald vergessen,
wie ich erfuhr. Dies ist kein Trost.
Treffen wär' sinnlos. Ann T. Frost.’

2.24

‘Des Konings derde dochter,’ mompelt
John triest en denkt: ‘Ach, wàs dit maar
een sprookje. Waarom overrompelt
dit nieuws me zo? Ze is toch maar
een naam, die aan is komen waaien?
Mijn haan mag geen victorie kraaien,
blijkbaar.’ Toch schrijft hij Ann:
‘Ik weet dat ik vrijpostig ben,
maar stuur me je adres.’ Dan (‘Postbus
gewijzigd’) komt zijn brief retour,
want Jane (= Ann) betreurt de loer
nu die ze John gedraaid heeft, lost dus
als Ann maar snel in nevels op
en knakt Johns bloesem in de knop.

[Engels]

‘The King's third daughter,’ John thinks sadly.
‘If this were just a fairy tale....
Why am I taking this so badly?
She's just a name brought by the mail,
Gone with the wind.’ To her box number
He writes: *Anne, I don't mean to lumber*
Once more into your consciousness,
But if you left me your address
We could maintain communication.
This is returned: *Box Number Changed.*
Thus Janet (Alias Anne)'s arranged
Her creature's discontinuation.
She feels the note she wrote for fun
Would have been better unbegun.

[Duits]

‘Ein Aschenputtel!’ denkt John traurig.
‘Wenn alles dies ein Märchen wär'...
Warum ist mir dabei so schaurig?
Ein blosser Name ist's, nicht mehr;
vom Wind verweht.’ Er schreibt voll Hasten
ans Postfach ihn ‘Ann, nicht belasten
will ich Sie, doch es wär' galant,
wenn Ihre Anschrift mir bekannt,
damit man sich mal wiederfindet.’
‘Postfach geändert’, kommt's retour.
Janets (alias Anns) Figur
in der Versenkung so verschwindet.
Jan wünscht sie hätte die Notiz
niemals geschrieben - selbst als Witz.

2.25

Aan het ontbijt (Bacardi-cola)
heeft Jane veel wroeging en berouw.
Ze stuurt nog zeven nagekomen
reacties door naar John. Wat lauw
leest hij die liefdesspeculaties.
Het lijken alle variaties
op thema's, luid gehoord, te lang.
‘Rijnmaagden- en sirenenzang.
Zo'n slotzin is ronduit pathetisch.’
(Hij leest de vijfde)... ‘Infantiel...!’
(De zesde dan)... ‘En het geviel
dat John alleen bleef, koel, ascetisch.
Goed. Doek! Applaus ook, zo men wil.’
De zevende... die maakt hem stil.

[Engels]

At breakfast, sipping a Bacardi
And Coke, Jan meditates upon
Her guilt. She forwards seven tardy
Responses to the ad to John.
John reads these with faint aspiration.
Each seems a standard variation
On themes he's heard too loud and long.
‘The Rhine maidens have sung their song;
This straggling coda is pathetic...
(He reads the fifth one)... It's a farce...
(The sixth one)... And it came to pass
That John stayed celibate and ascetic.
Good! Curtain down, and weak applause.’
The seventh letter gives him pause.

[Duits]

Jan, von Gewissensnot getrieben,
schlürft frühstückend Cola mit Schuss,
an John sie leitet weit're sieben
Nachzügler-Zuschriften zum Schluss.
John liest sie ohne viel zu hoffen.
Kaum eine macht ihn noch betroffen
so abgegriffen und so laut
ihr Thema jede wiederkaut.
‘Die Codas sind mir zu frenetisch!
Die fünfte schon... So eine Farce...
Die sechste auch...Also geschah's,
dass John blieb ledig und asketisch...
Gut! Vorhang runter und Applaus!’
Die siebte sieht schon anders aus.

2.26

John leest, tweemaal, op zijn qui-vive
(‘Ze pakken mij niet nòg eens, zeg!’):
‘Mijn beste Yup, ik stuur nooit brieven
langs zo'n ‘onsympathieke weg’.
Maar wat jíj schrijft, brengt mij in tweestrijd,
dus reageer ik - met bedeesdheid.
Goed dan: daar mij als advocaat
een fraaie stijl ter harte gaat
(correct en helder formuleren,
per saldo, is ons handelsmerk,
ons credo en ons dagelijks werk)
kon ik jouw proza wel waarderen.
Die tekst (pardon dat ik doceer)
strekt je, vind ik, bepaald tot eer.

[Engels]

He reads it through twice, somewhat chary
Of yet one more time being had.
It goes: *Dear Yuppie, I am wary*
Of answering a personal ad.
This is the first time, I should mention,
That I have broken my convention
Of reticence. But, well, here goes:
I rather liked your literate prose.
As an attorney, the dear crafting
Of words (our stock-in-trade) excites
My admiration. Nothing blights
A document like sloppy drafting.
Your ad, if I may be allowed
To matronize you, does you proud.

[Duits]

Er liest's zweimal, erwartet ständig,
dass er erneut auf Altes trifft.
Mein Yuppie, heisst's, seit ich lebendig,
war'n für mich Suchanzeigen Gift.
Zum erstenmal, muss ich betonen,
konnt' die Gewohnheit ich nicht schonen
der Selbtbeherrschung. Mit gefiel
recht gut Ihr Litemenstit.
Als Anwältin schätz' ich die Wortkunst,
die Säule unsrer Profession.
Es ist nichts schlimmer, als wenn von
den Schriftsätzen den Stil man forthunzt.
Ihre Annonce, die mir sehr
gefällt, macht Ihnen alle Ehr'.

2.27

Ben vrouw, zevenentwintig, kundig,
rondborstig maar ook wel wat stijf,
en ben tot nu toe nooit uitbundig
verliefd geweest. (Of dat zo blijft?)
Ik ben gezond, sportief (met mate),
gezellig ook om mee te praten,
hoop ik. En verder, naar verluidt,
zie ik er niet onaardig uit.
Dat moet ook, als jij zonder schromen,
jezelf ‘knap’ noemt. (Ik plaag je niet,
maar denk alleen, zo staan we quitte.)
Sta ik je aan, Prins van mijn Dromen?
Als jij niet voor mijn charmes valt,
heb je, dunkt mij, een kans verknald.

I'm friendly, female, 27,
Well-rounded too, and somewhat square.
I've not yet known romantic heaven,
But harbor hopes of getting there.
I'm fit - at least, I'm not convulsive;
And fun, I hope, though not impulsive.
To match the handsomeness you flaunt
(I do not mean this as a taunt;
I find immodesty disarming),
I have heard several people say
I am good-looking, in my way.
So if you'd like to meet, Prince Charming,
That shows discemment. If you flout
My charms, you are a tasteless lout.

Bin weiblich, 27, offen,
bewandert, etwas antiquiert.
Das Liebesglück, das ich erhoffe,
ist mir bisher noch nicht passiert.
Zumindest leid' ich nicht an Krämpfen,
bin forsch, doch neig' ich nicht zum Kämpfen.
Bei vielen hab' ich schon bemerkt
(und dadurch fühl' ich mich bestärkt),
da sie mich gutaussehend nennen.
(Bescheidenheit ist keine Zier!)
Sollten Sie treffen sich mit mir,
mein Prinz, lässt dies Geschmack erkennen.
Entlocken meine Reize Hohn,
sind Sie ein hirnloser Patron.

2.28

In elk geval mijn lieve groeten,
Elizabeth Dorati (Liz).'
John kan er niet mee uit de voeten.
Het lijkt of ze onzeker is

en stug, soms, dan spontaan juist. Gaat-ie
de mist in, wéér, met Miss Dorati?
Is ze geslepen, koel en slinks,
of wijs en stoïsch als een sfinx?
Haar schuine hand is warm en krachtig -
een enkel woord ferm doorgehaald -
het postpapier is zelfs bepaald
onopgesmukt, de inkt zwart, prachtig,
de vulpen, die scherp letters grift,
versterkt haar klaar, standvastig schrift.

[Engels]

With all good wishes. Yours sincerely,
Elisabeth Dorati (Liz).
John reads, but sees no image clearly.
At times it seems as if she is
Nervous and stem, at others hearty.
Who is Elisabeth Dorati:
A cool manipulating minx
Or a wise imperturbable sphinx?
The hand's italic, warm and vigorous,
Crossed out, at times, with a clean line.
The paper's cream, of plain design
(No scent or frill), the ink's a rigorous
Black, and the pen, though narrow-tipped,
Maintains the strength of the clear script.

[Duits]

Mit besten Wünschen. Viele Grüsse!
Elizabeth Dorati (Liz).
John zieht noch keine klaren Schlüsse:
zuweilen klingt sie fast nervös
und streng, zuweilen stark und mutig.
Wer ist sie denn? Tu daran gut ich?
Ist sie ein rätselhafter Vamp?
Entstammt sie gar dem Sphinxen-Camp?
Die Handschrift zeigt robuste Striche,
doch Wärme auch und Eleganz;
gelbes Papier, kein Firlefanz
an Duft und Schnörkeln. Wesentliche
Bedeutung hat die Feder: spitz
verschafft der Schrift sie scharfen Sitz.

2.29

John wéét ook niet dat Liz Dorati
de Stanford Universiteit
een jaar tevoren heeft verlaten,
en, stug noch koel, een mooie meid,
werkt bij de firma Cohn & Bähren
waar haar collega's, chic en duur,
meer oog hebbend voor haar figuur
dan voor dossiers, haar stil begeren.
Doch, daarvoor blind, is Liz de meeste
weekeinden bij haar ouders thuis.
Daar, in hun wijngaard, naast het huis,
geniet ze van de zon en leest ze,
spreekt met haar vader (wijnbouw vaak)
en speelt, zijn wijnen nippend, schaak.

[Engels]

How could John know that Liz Dorati
(Ex-Stanford Law School, last year's batch)
Is neither cool nor stem nor hearty,
And much sought after as a match
By more than one well-heeled attorney
At the staid law firm Cobb & Kearny?
Daily their sheepish, prurient eyes
Swerve from their Statutes to her thighs.
Unmoved by this redundant bounty,
Liz spends her weekends at her folks':
A vineyard where she reads and soaks
The sunlight of Sonoma County,
Talks to her dad of must and vines,
Plays chess with him, and sips his wines.

[Duits]

John hätt' gehalten es für Possen,
da Liz (die erst im letzten Jahr
in Stanford Jura abgeschlossen)
umworben wird von manch' Notar
in der seriösen Anwaltspraxis
und dennoch nicht so cool und lax ist.
Der Anwälte lasziver Blick
schweift ständig an ihr Bein zurück.
Von Anbetungen unbeeindruckt,
sie Freizeit auf dem Land geniet
bei der Familie, wo sie liest,
sich sonnt, im Weinberg nach dem Wein guckt,
mit ihrem Vater diskutiert,
Schach spielt und seinen Wein goutiert.

2.30

Dol, in haar jeugd, op marineren
in zee en zon, langs strand en duin,
meed Liz het steeds te koketteren,
met hart of brein, laat staan haar bruin.
Ze was wel mooi, maar bleef een liefje,
immuun voor ‘Lizzie, hartendiefje!’,
al kweelde haar dat in het oor
een heel verliefde-knapen-koor.
Haar moeder, van de oude stempel,
zei: ‘Liz, een schone blom als jij,
moet zachtjesaan toch eens...’ ‘Ook gij?’
verzuchtte Liz. ‘Het lijkt warempel
of ik frigide ben - wat maf!
Nee, eerst mijn studie maar eens af.’

[Engels]

Though Liz was brought up marinading
Near the jacuzzis of Marin,
She never reveled in parading
Her heart, her knowledge, or her skin.
She bloomed unhardened by her beauty,
Immune to ‘Lizzie, you're a cutie!’
Though doting aunt and Hearing beau
Reiterated it was so.
Her mother, anxious, loving, rigid,
Said, ‘Liz, a pretty girl like you
Ought to be thinking of...’ ‘Et tu?’
Sighed Liz, ‘Mom, do you think I'm frigid?
Just let me get my law degree
Out of the way - and then, I'll see.’

[Duits]

Zwar wuchs Liz auf mit Marinaden
nahe dem Badeort Marin,
trug aber nie zu Schau-Paraden
Herz, Wissen, Körper oder Sinn.
Obwohl von schrillen Beaus umworben,
hat Schönheit niemals sie verdorben.
Auch wiederholtes Tantenlob
(‘Wie niedlich!’) sie beiseite schob.
Besorgt die Mutter fragt rigide:
‘Ein schönes Mädchen, Liz, wie du,
bald müte denken an...’ - ‘*Et tu*?’
seufzt Liz. ‘Denkst du, ich bin frigide?
Erst bringe ich mal hinter mich
mein Studium - dann ergibt es sich.’

2.31

Al had Liz naast haar rechtenstudie
wel eens een vage vlam gehad,
ze had geen man ontmoet, tot nu, die
genoeg aantrekkingskracht bezat
om tijd en hart aan te verspillen
laat staan een huwelijk mee te willen.
Haar moeder werd het wel niet moe
haar drietal kinderen (Liz, Ed, Sue)
van ‘trouweloosheid’ te betichten
(‘Nee, luister Ed, toen ik zo oud
was als jij nu, was ìk getrouwd...’),
maar Sue noch Ed noch Liz wil zwichten
en voor grootmoederlijk geluk
gebukt gaan onder 't huwelijksjuk.

[Engels]

Though while at law school Liz had wandered
Into the odd affair or two,
So far at least she had not squandered
Her time or heart on someone who
Appeared a candidate for marriage.
Mrs. Dorati might disparage
Her children (Liz and Ed and Sue)
For proving such a fruitless crew;
Yet all her gentle instigation
(‘When I was your age, Ed... don't frown...
You really ought to settle down....’)
Had foundered in the generation
Of the desired posse of
Grandchildren she could spoil and love.

[Duits]

Zwar hatte Liz Liebesaffärchen,
als sie am Jura-Institut.
Doch hat verschwendet sie kein Härchen
Gefühl und Zeit - war auf der Hut
vor allen Heiratskandidaten.
Mrs Dorari glaubt, missraten
sind ihre Kinder (Sue, Ed, Liz),
dies unfruchtbare Ärgernis,
denn bisher jede zarte Mahnung
(‘Als ich in deinem Alter war...
wird Zeit für Haus und Kinderschar...’)
war fruchtlos als Eheanbahnung,
und somit ist ihr nicht vergönnt,
dass eigne Enkel sie verwöhnt.

2.32

Liz had slechts aandacht voor haar loopbaan
(daar deed haar lerares Latijn
ooit, in de zesde klas, een hoop aan:
als Liz met haar geduchte brein
niet ging studeren - dóód-dóódzonde!).
Ook Ed was, steeds nog, ‘ongebonden’
(althans daar had het alles van)
en Sue sinds kort zó in de ban
van 't cellospel, dat aan haar strijkstok
wel bleven hangen Brahms en Bach,
maar nooit een leuke man en, ach,
daar was ook een-twee-drie geen kijk op.
Hun moeder, in haar levensherfst,
bleef zo kleinkinderloos, onterfd.

[Engels]

Liz seemed immersed in her career
(For which Miss Simms of fifth-grade math
Must bear the blame - who made Liz veer
Toward a more professional path
Than had been planned by Liz's mother).
Ed too had no ‘significant other’
(Or none, at least, who could be seen).
And Sue in recent years had been
So captivated by the cello
That bows and rosin and Mozart,
Not beaus and roses, filled her heart.
Although life's autumn, sere and yellow,
Now pattered round their mother's days,
The kids preserved their childless ways.

[Duits]

Ganz in Karriere aufgegangen
schien Liz (Miss Simms trug daran Schuld,
die Liz für Geistiges gefangen
nahm hinter ihrem Lehrerpult -
mehr als der Mutter lieb gewesen).
Auch Ed bracht' noch kein ‘andres Wesen’
(zumindest keins zum Präsentiem).
Mit lauter Cellobogenfühm
war Sue beschäftigt all die Jahre,
da Mozart mehr in ihrem Kopf
als Rosen, Moos und zarter Schopf.
Obwohl ergraut der Mutter Haare
und Herbststimmung bedrückt ihr Los:
die Kinder bleiben kinderlos.

2.33

Maar Liz, die lieverd, wat allenig
in haar stadsflat (heel anders dan
toen ze studeerde), met als enig
gezelschap heel de avond lang
haar Charlemagne, trouwe kater -
dacht, zwemmend door het woelig water
(waar menig kaaiman haar bezag
als heerlijk hapje voor één dag)
van haar loopbaan: ‘Dat kan toch stellig:
iets vinden tussen - dàt is het! -
getrouwd zijn mèt en vóór de wet.
Ik vind het zó bar ongezellig.’
Toen, eer ze zich bedenken kon,
sloeg ze de krant op... en vond John.

[Engels]

Yet Liz, sweet Liz, a little lonely,
Sequestered in her city flat
(Unlike her student days), with only
The trusry Charlemagne, her cat,
A fearsome tabby, as companion -
Felt, as she swam the rapid canyon
Of her career, while crocodiles
Nibbled her toes with savory smiles,
That there must be some happy medium
Between a legal partner's life
And being a legal partner's wife.
O loneliness - or else, O tedium!
And so one day she hit upon
The personal ads and, through them, John.

[Duits]

Der guten Liz wurd's etwas einsam
(im Unterschied zur Studienzeit)
und die Apartment-Enge peinsam.
Der treue Charlemagne nur leiht
Gesellschaft ihr (der Schreckens-Kater!).
Als sie durchschwamm die wilden Krater
ihrer Karriere, war ihr meist
als ob ein Krokodil sie beisst;
sie hoffte, zwischen den Extremen
von Anwältin und Anwaltsfrau
gäb's Zwischenformen ohne Stau.
Oh, Einsamkeit sie würde lähmen!
So stiess auf John sie eines Tags
per Anzeige und sprach: ‘Ich wag's!’

2.34

Liz vond haar brief geen sinecure.
De krant met al zijn *cris-de-coeur*
doornemend, had haar blik na uren,
moe van het leed en het gezeur,
Johns oproep haast gemist. Merkwaardig,
dat ‘Recht van lijf en zeden,’ aardig!
Getuigend van een normbesef
dat haar wel lag, en ook van lef.
Zou dit het zijn? Haar intuïtie
verdreef haar twijfels. Pen gepakt,
schreef Liz met meer bravoure dan tact
en kloppend hart, en niet zo'n pietsie
beduusd ook van haar eigen moed,
haar brief en postte die met spoed.

[Engles]

In fact her letter cost Liz dearly.
Skimming the paper, flipping through
Its pungent *cris de coeur*, she nearly
Passed John's ad by. The word that drew
Her gaze was ‘square.’ She'd often pondered
Her own geometry, and wondered
About a possible congruence.
Could this be it? A second sense
Nudged second thoughts aside. Though cringing
At her unprecedented act,
With a brash pen and muzzled tact,
A quickening heartbeat and a singeing
Blush, she composed and swiftly wrote,
Signed, sealed, addressed, and sent her note.

[Duits]

Der Brief kam teuer Liz zu stehen:
durchblätternd die ‘Herzensrubrik’,
hätte sie beinah übersehen
Johns Wunsch. Was einfing ihren Blick
war ‘altmodisch’. Die eigne ‘Mode’
gründlich durchleuchtend mit Methode
erhoffte sie sich Harmonie.
Wär's möglich? Etwas übers Knie
zu brechen war ihr fremd. Noch zagend
wegen des unerhörten Schritts,
schrieb sie mit Takt und feinem Witz
schwungvoll und leicht, das Ganze wagend.
Mit Herzklopfen und heisser Hand
wurd's zugeklebt und abgesandt.

2.35

Tiré à quatre épingles praktisch,
wacht John die zondag in Triëst.
Leergeld betaald, kiest hij nu, tactisch
('Bevalthet háár niet, nou, mij best!'),
voor daglicht, ver van elk theater,
geen romantiek, ontspannen. Gaat er
ook nu iets onverhoopt verkeerd,
dan is hij hem hier zo gesmeerd.
Om twaalf uur, stipt, merkt John goedkeurend,
betreedt een vrouw, blond, fris gezicht
de zaak, loopt op hem af en richt
zich aarzelend, bevallig kleurend,
tot hem: 'Eh... John?' Hij lacht. 'Dat klopt.
Dag Liz.' Hij neemt haar nog eens op.

[Engels]

On Sunday morning, groomed and waiting,
John sits in the Café Trieste.
A canny veteran of blind dating
(Twice bitten, once shy), it is best
To meet, he reckons, far from drama,
In daylight: less romantic, calmer,
And, if things should not tum out right,
Convenient for ready flight.
At noon, the meeting hour appointed,
A tall, fresh-faced blonde enters, sees
The suited John. 'Excuse me, please...
(A little hesitant and disjointed)
... Would you be - John?' John smiles. 'Correct.
And you're Elisabeth, I suspect.'

[Duits]

Am Sonntagmorgen, frisch geschniegelt,
erwartet John sie im Café
Trieste. Als alter Hase wiegelt
er Spannung ab und trifft zum Tee
sich tags recht unromantisch-sachlich
mit jener Fremden. Wird zu stachlig
die Sache - ist's nicht was er sucht
bleibt ihm bequem noch Zeit zur Flucht.
Zur Mittagsstunde, wie besprochen,
eine Blondine strebt zu John -
gross, frischwangig - stutzt, sagt: 'Pardon...
(Sie klingt noch zaghaft und gebrochen.)
...sind Sie wohl-John?' - 'Genau. Ich wett',
gewiss sind Sie Elisabeth?'

2.36

‘Een schoonheid,’ denkt John. ‘God kolere.’
Hij drukt haar hand dan, slank en sterk.
‘Knap, inderdaad, en aan die kleren
te zien komt hij zó uit de kerk...
Solide, slim, actief, pragmatisch,’
denkt Liz, ‘wat bij elkaar niet kwaad is.
Wie weet...’ Dit gaat er door hen heen,
heel snel, nog voor er ook maar één
verstandig woord kan zijn gesproken.
John neemt espresso met croissant,
zij kiest voor thee met cake. En dan...
een lange stilte, plots doorbroken,
wanneer ze beiden, simultaan,
met ‘Luister -’ het gesprek aangaan.

[Engels]

‘She's lovely,’ John thinks, almost staring.
They shake hands. John's heart gives a lurch.
‘Handsome, all right, and what he's wearing
Suggest she's just returned from church....
Sound, solid, practical, and active,’
Thinks Liz, ‘I find him quite attractive.
Perhaps....’ All this has been inferred
Before the first substantive word
Has passed between the two. John orders
A croissant and espresso; she
A sponge cake and a cup of tea.
They sit, but do not breach the borders
Of discourse till, at the same time,
They each break silence with, ‘Well, I'm -’

[Duits]

‘Nicht schlecht’, denkt John, beinahe starrend.
Begrüssung. John gibt's einen Stich.
‘Er sieht gut aus’, denkt Liz, kurz harrend,
‘solide, praktisch, ordentlich -
pflegt wie zum Kirchgang sich zu kleiden -
gefällt mir gut... Kann ich gut leiden...
Vielleicht...’ All dies wird angetippt,
bevor das erste Wort sich gibt
zwischen den beiden. John lässt bringen
Espresso und Croissant; sie nimmt
Tee und ein Kuchenstück mit Zimt.
Sie sitzen schweigend und durchdringen
die Anstandshürden kaum, bis sie
zugleich hervorbrechen mit: ‘Wie...?’

2.37

Ze vallen stil, confuus. Beginnen
weer samen: ‘Sorry -’ zwijgen wéér.
Dan schiet John in de lach. ‘Volzinnen
zijn lastig, hè? Goed, nog een keer:
Leuk dat je op bent komen dagen.’
Liz glimlacht stil, nog stom geslagen.
‘Niet fair,’ zegt John. ‘’t Is om en om,
nu is het jouw beurt, Liz. Hé, kom,
moet ik alléén mijn nek uitsteken?’
‘O, nee,’ zegt Liz, ‘alleen je zegt
wat ik óók had geantwoord, echt.’
Ze glimlachen, elk wat van streek, en
verbazen zich, hun mond gesnoerd:
‘Waarom ben ik zo vreemd ontroerd?’

[Engels]

Both stop, confused. Both start together:
‘I'm sorry’ - Each again stops dead.
They laugh. ‘It hardly matters whether
You speak or I,’ says John: ‘I said,
Or meant to say - I'm glad we're meeting.’
Liz quietly smiles, without completing
What she began. ‘Not fair,’ says John.
‘Come clean. What was it now? Come on:
One confidence deserves another.’
‘No need,’ says Liz. ‘You've said what I
Would have admitted in reply.’
They look, half smiling, at each other,
Half puzzled too, as if to say,
‘I don't know why I feel this way.’

[Duits]

Verwint verstummen sie, beginnen
(‘Verzeihung!’) gleichzeitig erneut.
Sie halten inne und besinnen
sich lachend. John sagt: ‘Bin erfreut,
dass wir uns treffen - wollt' ich sagen.’
Liz lächelt und will sich versagen,
was sie begonnen. Er besteht
darauf, da Liz sagt, was ihr geht
im Kopf herum. ‘Ist gar nicht nötig’,
meint sie. ‘Sie sagten, was auch ich
als Antwort spräche über mich.’
Ihr Blick, halb lächelnd, halb erbötig,
voll Ausdruck aufeinander ruht
(‘Ich weiss gar nicht wie mir zumut'!’).

2.38

Rondom hen aria's van Rossini,
luid, kamerbreed. Een zwerver stapt,
halfdronken, binnen, eist Puccini.
Er wordt gezongen, meegeklapt -
La Traviata, Norma, alles,
vanaf Caruso tot aan Callas -
gesproken over politiek,
de krant gelezen - sportrubriek,
het nieuws, maar liefst de stripverhalen
(Garfield, die kanjer van een kat,
die zich wéér luier, dikker vrat) -
geconverseerd in tal van talen,
maar iedereen, van Oost tot West,
prijst de espresso van Triëst.

[Engels]

Around them arias from Rossini
Resound from wall to wall. A bum
Unsoberly demands Puccini.
Cups clink. Aficionados hum
And sing along with Pavarotti,
Expatiate upon the knotty
Dilemmas of the world, peruse
The *Examiner* for sports or news
Or, best of all, the funny pages,
Where Garfield, that egregious cat,
Grows daily lazier and more fat,
And voluble polemic rages,
While praise by one and all's expressed
For the black brew of the Trieste.

[Duits]

Es schallen Arien von Rossini
rundum im Saal. Ein Gammeltyp
bestellt besoffen sich Puccini.
Die Tassen klingen. Mehr als lieb
summen, als wären sie am Lido,
die Pseudo-Kenner mit Placido,
und lassen aus sich übers Heil
der Welt, blättern im Wirtschaftsteil -
zumindest aber jene Seiten,
wo Kater Garfield mit Gemaul
wird täglich träger, fett und faul.
Polemische Attacken reiten
sie alle; jeder lobend schätzt,
was als Kaffee hier vorgesetzt.

2.39

Het stel is nu druk in discussie.
Dan komt Jane binnen, ziet hen, maar
verstaat niet wat ze zeggen (‘Russisch,
misschien?’); ze schuifelt naar
het raam, taxeert de situatie,
ziet John vervuld van adoratie,
en Liz (‘Wie ìs dat?’) in betoog,
geanimeerd, zo op het oog,
vol vuur gebarend bij het kouten,
zij óók al stralend. ‘Tjee,’ denkt Jane.
‘Ik moet hier weg! Mijn schattebouten,
thuis, wachten op hun hapje hart.
Die John! Het lijkt een goede start.’

[Engels]

The pair are now rapt in discussion.
Jan comes in, sees them, cannot hear
What they are saying- could be Russian
For all she knows; she does not steer
Too close, takes in the situation,
Sees John's face boyish with elation,
While Liz (Who's she?) with vibrant verve
In an exhilarating curve
Of explication or description
Looks radiant. Jan reflects, ‘Somehow
I feel... Oh Christ!... I feel, right now,
I don't want coffee. My Egyptian
Deities wait at home for food.
I'll come back when I'm in the mood.’

[Duits]

Nun ist das Paar am Diskutieren.
Jan schneit herein, erblickt das Paar.
Was reden die? Sie kann's nicht hören...
Vielleicht Chinesisch? Jan nimmt wahr
die Lage, hält sich lieber ferne,
sieht nur wie jungenhaft John gerne
erzählt, und Liz (Wer ist die nur?)
erklärt mit schwungvoller Figur
und Gestik, ganz auf ihn versessen.
Jan überlegt: ‘Oh Gott, ich brauch’
wohl keinen Kaffee jetzt im Bauch.
Zu Hause warten auf ihr Fressen
die Katzen-Gottheiten vom Nil.
Ich jetzt mich nicht so richtig fühl'.’

2.40

Jane kan, beduusd, de deur uit glippen.
Liz, binnen, drinkt haar thee, gevleid:
John, merkt ze, hangt nu aan haar lippen,
waardoor haar zenuwachtigheid
verdwijnt. Ze lacht en denkt: ‘Aux armes!
Maar opgepast, die man heeft charme.
Ik mag hem en hij mij, vraag niet
waarom, of wat hij in mij ziet.’
(O, rozen, maanlicht en champagne!)
Dan, door het sprankelend gesprek,
beneveld haast, zegt Liz hoe gek
ze op haar poes is, Charlemagne.
‘Elizabeth en Karel, heil!’
proost John, en heft zijn hand in stijl.

[Engels]

Unnoticed, Janet leaves, abstracted
By her abortive coffee break.
Back in the café, Liz, attracted
By John's absorption, nibbles cake,
Sips tea, doffs her defensive armor
And, laughing, thinks, ‘This man's a charmer
I like him, and he likes me, though
I can't imagine why it's so.’
(O nightingales! O moon! O roses!)
In talk as heady as champagne
She mentions her cat, Charlemagne:
‘A wondrous cat!’ John laughs, proposes
A toast: ‘The King and Queen of France
And England. Far may they advance.

[Duits]

Von der Entdeckung noch benommen,
verschwindet Janet unerkannt.
Liz im Café ist eingenommen
von Johns Vertieftsein (‘Ganz charmant
ist er...Ich magihn...Offensichtlich
mag er mich auch... Nur unersichtlich
warum dies.’) Sie nippt ihren Tee.
Ihr Abwehr-Schutzschild ist passé.
(Oh Nachtigall! Oh Mond! Oh Rosen!).
Wie sektberauscht macht einen Satz
sie zu Charlemagne, ihrer Katz.
John lacht und lässt aufs Wohl anstossen
der Herrscher beidseits des Kanals,
wünscht ihnen Segen, Brot und Salz.

2.41

‘Dat ze nog lang de scepter zwaaien!’
Verheugd (mèt wat melancholie)
drinkt hij zijn kopje leeg. ‘Daar ga je!
Maar nu, ter zake. Wanneer zie
ik jóú weer, of is dat een flater?
Stel: donderdag om zeven uur,
de Tree of Heaven - in de buurt -
iets eten, bioscoop, theater...?’
Liz denkt: ‘O jee - Gestaltgroep! Kwam er
de laatste keer ook al niet van.
Die leider is zo'n strenge man.
Ik moest echt komen nu. Nou, jammer!’
Ze zegt: ‘Heel graag, John,’ en dan ‘Ciao,
we zien elkaar dus al weer gauw!’

[Engels]

Well may they reign. Long may they flourish.’
Happy (with just a dash of pain),
He drains his cup. ‘But now to nourish
My hopes of meering you again -
What do you say - next Thursday - seven
For dinner at the Tree of Heaven
Say that you'll come - it's in the Haight -
A movie afterwards at eight?’
Liz thinks, ‘There's my gestalt group meeting.
I didn't go last week. I should
(The leader said) come if I could
This Thursday....’ But the thought is fleeting.
She says, ‘Thanks, John,’ and the pair parts
By shaking hands (with shaking hearts).

[Duits]

‘Lang möge ihre Herrschaft walten!’
lacht John und lehrt sein Glas vor Glück.
‘Jetzt will Gewissheit ich erhalten,
wann wir zum Wiedersehn zurück -
Was meinst du? Donnerstag um sieben
zum Essen im “Palast der Lieben” -
das liegt im Haight... Nun, abgemacht?
Danach ins Kino, so um acht?’
Liz denkt: ‘Da trifft sich meine Gruppe.
Ich war nicht dort das letzte Mal.
Ich müte diesmal... Welche Wahl!’
Doch bald verflogen sind die Skrupel.
Sie dankt John, und das Paar sich trennt
mit Handschlag (und ihr Pulsschlag rennt!).

2.42

De dagen lijken voort te stormen -
de dagen krúípen om, veeleer -
elk heeft daarvoor zijn eigen normen:
voor Liz, hoog in haar stratosfeer
van dromen, vliegen òm de uren
die in Johns visie jaren duren.
(‘De tijd is met de Noorderzon
vertrokken, lijkt het,’ moppert John.)
Dan is het donderdag, warempel.
John is er vroeg. Het interieur
(geboomte!) minder dan de deur
boeit hem. Daar staat Liz op de drempel,
beeldschoon in een diepblauwe jurk.
Op slag is Johns keel droog als kurk.

[Engels]

The days pass in a picosecond -
The days pass slowly, each a year -
Depending on how time is reckoned.
Liz, floating in the stratosphere
Of daydreams, sees the hours go flying.
For John they linger, amplifying
The interval until they meet.
The sun seems almost to retreat.
At last it's Thursday. John, ecstatic,
Arrives first, stares at the decor
(Arboreal), then at the door...
And Liz's entrance is dramatic:
A deep blue dress to emphasize
The sapphire spirit of her eyes.

[Duits]

Tage verfliegen wie Sekunden,
und Tage schleichen wie ein Jahr
je wie von uns wird Zeit empfunden.
In Tagträumen versunken war
Liz und sie sah die Zeit verfliegen.
Für John die Wartestunden wiegen
viel tausendfach. Die Sonne scheint
verschleiert nur - bis man vereint.
Endlich ist Donnerstag. Ekstatisch
kommt John schon zeitig, starrt gespannt
zur Tür - auch mal zur Dekor-Wand.
Und Lizzens Auftritt ist dramatisch:
das Blau der Augen unterstreicht
ihr Kleid, das einem Saphir gleicht.

2.43

Het goudblond haar uit het gezicht naar
achter gekapt, één parel aan
een kettinkje van goud, goed zichtbaar,
Johns hart klopt wild. Hij zit ontdaan,
verstomd: is zij een blonde mythe,
een vrouw, een fee, of Aphrodite?
Het duizelt hem, maar hij vermant
zich snel, staat op, en zegt galant:
‘Dag, Liz! Was het nogal te vinden,
dit restaurant?’ Dan ploft hij neer
en zwijgt. Liz zegt: ‘Nerveus, meneer?
Om er geen doekjes om te winden,
ik twijfel ook aan mijn verstand.’
Dan, heel spontaan, pakt ze zijn hand.

[Engels]

Her gold hair's fashioned, not severely,
Into a bun. From a gold chain
A single pearl, suspended clearly,
Allures his eye. John, once again,
Can't speak for wonder and confusion:
A woman, or divine illusion?
He overcomes his vertigo
And stands. He mutters, ‘Liz, hello.
I hope... was it a hassle finding
This place?’ His voice fails. He sits down.
Liz says, ‘You're nervous, Mr. Brown.
Don't worry; I too need reminding
That this is real.’ In an unplanned
Gesture of warmth, she takes his hand.

[Duits]

Ihr Goldhaar hochgesteckt zum Knoten
(nicht allzu streng!). Johns Auge fängt
ein Kettchen, frei am Busen lotend,
an dem nur eine Perle hängt.
John sprachlos ist, versetzt in Staunen.
Ist sie es? Ist's der Sinne Launen?
Seine Verwirrung er bezwingt,
stammelnd ein ‘Grüss dich!’ sich entringt.
‘Ich hoffe... War dies schwer zu finden?’
Die Stimme zittert. ‘Aufgeregt?’
fragt Liz; spontan die Hand sie legt
auf Johns, voll Mitleid. ‘Überwinden
muss Zweifel doch auch ich zurzeit,
ob alles dies hier Wirklichkeit.’

2.44

Johns ogen volgen haar beweging.
Bedremmeld kijkt hij op, zegt ‘Ik -’
en zucht. Verwonderd en verlegen
ontmoeten ze elkanders blik.
De ober, potig, harig, macho,
zegt: ‘Goedenavond. De gazpacho
is hors saison, maar puik. Noisettes
d'agneau, misschien, of mignonettes
de veau daarna...’ Geheel verloren
gaat zijn advies: géén van hen schenkt
hem één tel aandacht, maar hij denkt:
‘Verliefd tot vèr over hun oren.
Al geef ik die straks waterzooi,
dan nog krijg ik een dikke fooi.’

[Engels]

John looks downwards, as if admonished,
Then slowly lifts his head, and sighs.
Half fearfully and half astonished
They look into each other's eyes.
The waiter, bearded, burly, macho,
Says, ‘Madam, though it's cold, gazpacho
Is what I'd recommend. Noisettes
Of lamb, perhaps, or mignonettes
Of veal to follow....’ Unavailing
Are his suggestions. Nothing sinks
Into their ears. ‘Ah, well,’ he thinks,
‘They're moonstruck. It'll be plain sailing.
Lovers, despite delays and slips
And rotten service, leave large tips.’

[Duits]

Ab ob ertappt, senkt John die Lider,
er seufzt, hebt langsam das Genick.
Halb ängstlich, halb verwundert wieder
sehn sie sich an, trifft sich ihr Blick.
Der Kellner (stämmig, ganzer Macho)
empfiehlt - obwohl es kalt - Gazpacho
statt einer wärmenden Bouillon;
Lende vom Lamm? Kalbsmedaillon?
Seine Empfehlung scheint nicht wichtig:
für derlei sind die Ohren taub.
Der Kellner denkt beruhigt: ‘Ich glaub’,
diese Verliebten sind mondsüchtig.
Egal wie schlampig ich auch patz’,
lassen viel Trinkgeld sie am Platz.’

2.45

Liz, die haar brein niet meer de baas is
door al die vlinders in haar buik,
begint: ‘Vandaag zo'n leuke casus...
Bah, wat een truttig woordgebruik!’
John zegt: ‘Zelf heb ik het gevoel, Liz,
sinds zondag, dat het foute boel is.
Word ik soms gek? Het was als grap
begonnen, maar inmiddels snap
ik heel goed dat ik in mijn leven
naar houvast zoek. Ik voel een pijn
waarvoor geen enkel medicijn
gemaakt wordt, geen soelaas gegeven.
Wèg was ik van je, in een keer.
Toen ging jij weg; de pijn kwam weer.’

[Engels]

Liz, floundering in a confusion
Of spirit, starts to speak: ‘Today
We fought a case about collusion....’
John says, ‘I don't know what to say.
Liz, since we met, I think I'm losing
My mind - O God, it's so confusing -
I thought it was a joke, but when
We met, I realized and then
Today, once more - it seems I'm flailing
Around for something - and I feel
An ache too desperate for repeal
Or cure - as if my heart were failing.
I was transported Sunday. Then
You left; the pain began again.’

[Duits]

Liz, det's an Mut fehlt, kommt ins Schwanken
und redet los: ‘Heut war ein Fall,
wo sich zwei Firmengruppen zanken...’
John unterbricht: ‘Wie soll ich mal
dies sagen dir...Mich hat verlassen
die Ruhe - Gott, ich kann's nicht fassen
seit ich dich traf. An einen Scherz
dacht' ich zuerst, doch starken Schmerz
fühl' ich in mir, seit wir uns trafen;
ich wusste und weiss heut erneut,
dass diese Qual die Heilung scheut,
als wollte man mich quälend strafen.
Am Sonntag war ich angetan.
Dann warst du weg - der Schmerz begann.

2.46

John spreekt gedempt, haast ongenaakbaar
in zijn oprecht verwoorde smart.
Liz voelt zich machteloos: hij raakt haar
tot in het diepste van haar hart.
Ze ondergaat met consternatie
haar droomverkoopsterincarnatie.
Zacht vraagt ze hem, haar blik omfloerst:
‘Slaat het je echt zo uit de koers
dat je gelukkig bent?’ Meelevend
vervolgt ze: ‘John, zeg op, ben jij
wel meer zo droef? Ik ben juist blij
dat ik die brief toen heb geschreven.
Is het bestaan voor jou een droom,
ongrijpbaar als een bleek fantoom?’

[Engels]

His voice is lowered, lost, appealing,
Rinsed of all wit, of all pretense.
Liz, helpless in a surge of feeling,
An undertow to common sense,
Finds that she has assumed the tender
Reincarnation of dream vendor.
Her eyes mist over with a glaze
Of sympathy. She gently says,
‘Why do you find it so surprising
That you are happy? Are you sad
So often - tell me, John. I'm glad
That we've indulged in advertising,
But - having met you - it would seem
You feel all life's a shaky dream.’

[Duits]

Er senkt die Stimme ohne Spielen,
frei von Verstellung oder Schau.
Nun sieht - im Anflug von Gefühlen,
entgegen der Vernunft - die Frau
sich in der Rolle einer zarten
Verkäuferin von Tagtraum-Arten.
Ihr Blick kriegt einen milden Glanz
von Mitleid, und sie zieht Bilanz:
‘Warum ist es für dich verdutzend,
dass du bist glücklich? Fühlst du so
des öftem? Sag mir's. Ich bin froh,
dass wir uns, die Annonce nutzend,
begegneten. Du freust dich kaum?
Scheint dir das Leben nur ein Traum?’

2.47

Zoals na warme zomerdagen
een briesje 's avonds koelte brengt,
zo weet Liz met haar kalme vragen
John op te monteren, allengs.
Zijn moeheid, spanning, zwarigheden,
zijn zieleleed, het lijkt geleden.
Ze kijkt hem aan: ‘Ik vind niet gauw
iets clichématig, John, of flauw.’
Bevrijd nu van zijn inhibitie,
niet meer gedwongen tot vertoon
van brille, humor, heel gewoon,
praat John van status, werk, ambitie,
de waarheid, schoonheid - 's mensen strijd
om niets dan wind en ijdelheid.

[Engels]

As in an airless room a curtain
Parts to admit the evening breeze,
So John's exhausted and uncertain
Tension admits a transient ease,
And Liz's lenient mediation
Smooths out his doubt and hesitation.
She looks at him: ‘Don't be afraid
I'll find what you say bland or staid.’
Relieved of the unspoken duty
Of cleverness and coolness now
John brings himself to speak, somehow,
Of truth, ambition, status, beauty,
The hopes (or dupes) for which we strive,
The ghosts that keep the world alive.

[Duits]

Wie wenn in leerem Raum ein Schleier
sich teilt, lässt Abendluft herein,
so fühlt sich John ein wenig freier
von Spannungen, die ständig sein
Bewusstsein trüben. Ihr Verständnis
verdrängt die Zweifel und Befremdnis.
Sie schaut ihn an: ‘Dass du nicht sorgst,
ich fände, was du sagst, verkorkst!’
Befreit von den versteckten Zwängen,
besonders klug und cool zu tun,
schafft John es, zu erzählen nun
von Schönheit, Ambitionen, Rängen,
Erwartungen, für die man lebt -
Chimären, die die Welt erstrebt.

2.48

Dat thema wijkt, niet avondvullend,
voor films (hartroerend), het diner
(tongstrelend), de TV (teenkrullend),
de trubbels die ze alle twee
steeds met hun auto hebben, katten,
zonsondergangen, chips, hangmatten,
hun jeugd... een volle Cabernet
deelt onderwijl zijn rijk bouquet
aan alles mee wat ze aanroeren,
maar bovenal aan Liz en John,
die, nèt nog niet met dubbele tong,
de lof nu zingen, in vervoering,
van hun ontspannen samenzijn,
van Californië en zijn wijn.

[Engels]

But talk tums, as the meal progresses,
To (heart-unsettling) movie stars,
The chef's (mouth-watering) successes,
The ills (mind-boggling) of their cars,
To cats, to microchips, flotation
Of corporate bonds, sunsets, inflation,
Their childhoods... while, along the way,
A bountiful, rich cabernet
Bestows its warm, full-bodied flavor
On everything they touch upon,
But most of all on Liz and John
Who, fluent as the draught they savor,
In phrase both fulsome and condign
Sing praise of Californian wine.

[Duits]

Im Lauf des Mahls Gesprächsstoff wechselt
zu (herzensbrecherischen) Stars,
zum Gaumenschmaus (kunstvoll gedrechselt)
zu Inflation, Chips, Katzen, Mars,
zu (himmarternden) Auto-Mängeln,
zu Pfandbriefwerten, zu den Bengeln,
die sie als Kind warn... Das Bukett
des vollmundigen ‘Kabinett’,
den sie in vollem Zug geniessen,
strahlt seine Wärme wohlig aus
auf ihr Gespräch und ganz voraus
auf John und Liz, die dies begiessen,
in hehren Worten obendrein
lobpreisen Kaliforniens Wein.

2.49

Volgt het dessert, een amaretto.
Dan geven ze de voorkeur aan
een wijziging in het libretto
en hand in hand nu lopend gaan
ze onder langs de Sutro Tower
die, mist-omfloerst nu, plomp lijkt, grauwer,
belanden nog bij Tivoli
voor sorbet Bella Napoli
en lopen terug weer naar Johns wagen.
Een ritje door het stadslawaai
naar de serene, weidse baai,
waar het níet mist en ze zich laven
aan flonkeringen, ongekend,
van stad en zee en firmament.

[Engels]

Cut to dessert. An apt potation
Of amaretto. They forgo
The cinema for conversation,
And hand in hand they stroll below
The fog-transfigured Sutro Tower,
A masted galleon at this hour,
Adjoum for ice cream, rich and whole,
At Tivoli's, near Carl and Cole;
Next for a drive - refreshing drama
Of changing streets and changeless bay
And, where the fog has cleared away,
The exquisite bright panorama
Of streetlights, sea-lights, starlight spread
Above, below, and overhead.

[Duits]

Jetzt Schnitt! Zum Nachtisch Maraschino
Likör. Für ihren neuen Schwarm
verzichten beide gern aufs Kino,
und gehn spazieren Arm in Arm
am neblig-trüben Sutro-Tower,
der wie ein Fährmast drohend lauert,
genehmigen sich Sahne-Eis
gleich an der Ecke Pine und Joice.
Dann Auto-Fahrt: ein buntes Drama
unruhiger Strassen, ruhiger Bucht.
Sobald der Dunst das Weite sucht,
gibt es ein grelles Panorama
von Scheinwerfern und Lichterschwall
von oben, unten, überall.

2.50

De nacht is koud. 't Is eind november.
Ze staan, licht huiverend, naast elkaar:
de sorbet heeft hun vuur getemperd,
maar door dit samen kijken naar
't getwinkel vóór hen, onder, boven
wil wat doorsmeulde, nog niet doven.
Zo staan ze, bibberend, maar stil,
niets zeggend, hoog op Telegraph Hill
te staren naar de constellaties.
Liz keert zich om naar John. Die kust
haar, zíj kust hem. Hun wilde lust
bezorgt hun lichte angstsensaties.
Ze klampen zich uit alle macht
vast aan elkaar, tegen de nacht.

[Engels]

The night is cold. It's late November.
They stand close, shivering side by side,
Chilled by the ice cream, yet an ember,
A flare, ignited by the ride,
This staring at the lights together,
Defends them from inclement weather.
They stand, half shivering, half still,
Below the tower on Telegraph Hill,
Not speaking, with a finger tracing
The unseen lines from star to star.
Liz turns. They kiss. They kiss, they are
Caught in a panic of embracing.
They cannot hold each other tight
Enough against the chill of night.

[Duits]

November ist's; vor Abendkühle
stehn zitternd sie in kalter Nacht
dicht beieinander; die Gefühle,
vom Sternengucken angefacht
und von der Fahrt, sind ihre Retter
und wärmen bei dem rauhen Wetter.
Sie warten bibbernd, doch auch still,
am Fusse des Telegraph Hill,
und wortlos deuten ihre Finger
auf das, was Stern mit Stern verknüpft.
Liz wendet sich - ein Kuss - es hüpft
das Herz. Welch panisches Geschlinger!
Auf Dauer halten sie sich eng
umschlungen, weil der Frost so streng.

2.51

't Is ochtend. John ontwaakt, slaapdronken,
ziet zonlicht op vreemd beddegoed.
‘Een beige sprei? Ben ik beschonken?
Waar is mijn deken? En wat doet
die blauwe lucht, dat daklicht, boven
mijn hoofd opeens - niet te geloven!
En, Jezus, aan mijn voeteneind,
daar ligt een kat -’ En daar verschijnt
(in een negeerbaar negligéetje)
Liz met een blad met verse jus
en koffie in de kamer nu.
Ze kust hem niet. Méér dan een beetje
vermoeid nog van hun liefdesnacht,
put elk nu uit het brouwsel kracht.

[Engels]

Daybreak. John wakes to sunlight streaming
Across an unfamiliar bed.
‘A cream duvet? I must be dreaming
With lilac hexagons - instead
Of my plain blanket - and the ceiling:
An open glass skylight revealing
Clear sky - and what's this on my feet?
A cat! My God!’ With swift heartbeat
He starts as, through the door he's facing,
Liz enters with a coffee tray
In negligible negligee.
She pours two cups. Without embracing
They sit, their eyes infused with sleep
And love, and drink the potion deep.

[Duits]

Es tagt. John sieht: die Sonne feuert
ihr Licht auf fremde Lagerstatt.
‘Ein Daunenbett? Bin ich bescheuert?
Mit lila Sechsecken anstatt
der schlichten Decken? Oberlichter,
die auf den Himmel geben Sicht her
glasklar? - Was ist das? Eine Katz’?!
Oh Gott!’ Sein Herz macht einen Satz.
Er springt auf - durch die Tür entgegen
kommt Liz und bringt den Frühstückstee
im neckisch-dünnen Negligée,
schenkt ein zwei Tassen. Ohne Regen,
noch schlaf- und liebestrunken liegt
das Paar im Bett: das Frühstück siegt.

2.52

Want, vrijdag, tja, ze moeten werken.
John scheert zich ongeschoren weg.
Zijn chef, die dit wel op móet merken,
zegt niets, maar fronst. ‘Hallo, John. Zeg,
het spijt me dat ik je tot last ben,
dat werkgeheugen dat we...’ Raspend,
wrijft John zijn kin. Hij zoemt gelijk
een bij, die, zondoorstoofd, denkt: ‘Kijk
hoe mijn twee vleugels fraai vibreren,
stuifmeelbeladen, maar toch licht,’
en zich dan loom naar binnen richt
in een tevreden mediteren.
‘Welk werkgeheugen?’ vraagt hij dwaas.
Nou, niet het jouwe,’ sneert zijn baas.

[Engels]

It's Friday, though; the office beckons.
(No time for sleep or love, no time
To shave now.) John's boss frowns; he reckons
There's been a hitch: ‘Oh, hi, John I'm
A bit concerned about this bubble
Memory....’ John strokes his stubble
And hums as beatifically
As a sun-sated bumblebee
Besotted by the soft vibration
Of his own pollen-dusted wings,
Oblivious to other things
Than his congenial meditation.
He says, ‘What bubble memory?’
His boss gawks at him pityingly.

[Duits]

Weill's Freitag, ruft die Arbeit beide.
(Für Schlaf und Liebe, für Rasur
bleibt keine Zeit). Dies kann nicht leiden
Johns Chef und wittert eine Spur
Unordnung: ‘Wie steht's mit den Koppeln
von Daten...?’ John streicht seine Stoppeln
am Kinn, und ganz versonnen brummt
er, wie wenn eine Biene summt -
berauscht vom wohligen Vibrieren
der eignen Flügel, reich bestäubt;
geistesabwesend und betäubt
vom einfühlsamen Meditieren,
fragt John: ‘Was für 'ne Datenbank?’
Der Chef hält deshalb John für krank.

2.53

Liz echter werkt met abnormale,
ja tomeloze energie.
Ze zit aan haar bureau te stralen
en werkt deskundig, een-twee-drie,
een berg dossiers af (echte kluiven
besluit ze onderop te schuiven.)
Maar haar collega's, duf en saai:
verzuchten: ‘Hemel, Liz is high.’
(De ene prevelt: ‘Vast een lijntje.’
Een andere: ‘Nou, wat ik zie,
heeft veel meer weg van XTC.’
Een derde: ‘Speed baart spoed.’ ‘Geen geintjes,’
verzoekt haar baas nu, ‘alsjeblieft.
Ze is, denk ik, gewoon verliefd.’

[Engels]

But Liz, with promptitude and pertness,
Displaying a resplendent smile,
A near-extravagant alertness,
And murmuring, ‘When in doubt, file,’
Storms through (in spite of all distractions)
A block of six Secure Transactions
In record time. Her colleagues sigh:
‘Poor Liz - I'm sure she must be high.’
(One mutters: ‘Coke - she looks so hyper.’
Another. ‘Acid can be rough.
I wonder where she gets the stuff.’
A third: ‘Speed leads to speed.’ With riper
Worldliness, her boss says: ‘She's
Hooked on a stronger drug than these.’)

[Duits]

Liz zeigt nicht die geringste Schwachheit -
das schönste Lächeln nur, ist keck;
mit einer übermut 'gen Wachheit
stürmt sie durch Akten, heftet weg,
bewältigt eiligst auf die schnelle
ein halbes Dutzend notarielle
Beglaubigungen. Einer foppt:
‘Die arme Liz ist wohl gedopt?’
Ein andrer murmelt: ‘Liz ein Hascher?’;
der nächste: ‘Liz hat wohl gespritzt?
Ich frag' nur, wo sie das stibitzt?!’
‘Mit Haschisch geht die Arbeit rascher.’
Der Chef (erfahren) meint: ‘Ich hoff,
Liz hängt jetzt an viel stärkrem Stoff.’

2.54

Johns polshorloge bliept, zacht dwingend:
half acht! Snel naar de bioscoop
waar Liz en hij de film (‘Indringend!’)
waarvoor ze gisteren op de loop
gegaan zijn, willen zien: Fassbinder -
geen tien minuten of ze zien d'r
al niets meer in, en John stelt voor:
‘Waarom gaan we er niet vandoor?’
‘Oké!’ ‘Mijn flat of jouw mansarde?’
‘Dat maakt niet uit. Naar mij?’ ‘We gaan!’
Door 't daklicht schijnt de jonge maan
en spoedig, tegen het benarde
protest van Charlemagne in
bedrijft het minnend stel de min.

[Engels]

John's watch beeps out the hour of seven.
Liz meets him, but this time outside
A theater near the Tree of Heaven
To see the movie they denied
Themselves last night. They choose to tender
Ill-judged obeisance to Fassbinder.
Ten minutes of *Veronika Voss*
And John says, ‘Liz, I'm at a loss.
What's this about?’ ‘Beats me!’ ‘Your attic
Or my flat?’ ‘Either! Mine?’ ‘Let's go.’
Through the skylight the Pleiads glow
And soon, despite the operatic
Dissonances of Charlemagne,
The loving pair make love again.

[Duits]

John's Quartz-Armbanduhr piepst um sieben.
Liz wartet auf ihn vor der Tür
zum Kino am ‘Palast der Lieben’,
um einen Film zu sehen hier,
der ihnen tags zuvor entgangen:
der Fassbinder-Film hält gefangen
sie zehn Minuten kaum. John spricht:
‘Was das nur soll, versteh' ich nicht.’
‘Ist mir ein Rätsel.’ -‘Meine Wohnung?
Zu deinen Studio?’ -‘Egal.
Na komm!’ Es glüht der Sterne Strahl
am Himmel. Auch wenn keine Schonung
des Katers Jaulen ihnen lässt,
wärmt wieder unser Paar das Nest.

2.55

Het minnend tweetal heeft gesmikkeld
van de verboden vrucht, en goed,
en om hun stralend hoofd heen wikkelt
een halo zich van hartstocht. Moet
het óók bejubeld nog, gehuldigd
met hymnen, vroom en menigvuldig?
Ach, lieve lezer, niet door mij,
want bij zo'n liefdesrazernij
verzinken nuchtere perspectieven
in het Moeras van tederheid...
Nee, daar ik zelf mijn dagen slijt
in eenzaamheid, scheld ik hier liever.
Wat durft dat stel verrukt te zijn,
terwijl ik ween en zucht en kwijn?

[Engels]

The loving pair has bit the apple
Of mortal knowledge. As we see
The rosy half-light of love's chapel
Halo their ardent heads, should we
Hymn them in accents hushed and holy?
Forbear, O Gentle Reader. Slowly,
Ah, slowly, from their whim-swept height
Of rash delirium and delight
All sober inklings of perspective
Sink in the Wash of tenderness....
Far better, since my life's a mess.
To spray the mooncalfs with invective.
Why do they look so pleased, when!
Am loverless, and pine, and sigh?

[Duits]

Das Liebespaar hat angebissen
am Apfel der Erkenntnis. Soll
mit Heiligenschein ich ihr Kissen
bekränzen, dass mit Hymen voll
sie preisend ich erhaben schmachte?
Lass sein, geneigter Leser! Sachte
versinkt im Strom der zärtlichkeit
der Anflug jeder Nüchternheit,
sind hochgestochenen Genüsse
im Fiebertaumel abgesackt...
Mein Leben ist jedoch vertrackt:
ich gönnte ihnen Böllerschüsse!
Warum sind beide so verliebt,
wenn es für *mich* nicht Liebe gibt?

2.56

Wie zei er ook weer: ‘Op de keper
beschouwd is liefde huidcontact?’
Er volgen weken nu van dwepen,
er wordt gekoerd, gekust, gepakt.
Terwijl voor John ‘schat’ heel gewoon is,
heet hij voor Liz zelfs ‘mijn Adonis’.
Ach, verder ook verloopt verbaal
contact nog slechts in brabbeltaal.
En hun instincten zijn haast dierlijk,
steeds slaat de vlam weer in de pan.
In plaats van humor, geest, elan,
te tonen voeren zij, heel sierlijk,
een pas de deux op, als verdoofd
door Walkman Amor op hun hoofd.

[Engels]

Who was it said, ‘Love is the friction
Of two skins’? From ‘Your place or mine?’
There follow weeks of sweet addiction
To insular if sparkling wine.
Liz, now addressed by John as ‘honey,’
Responds to him with ‘funny bunny.’
Their diction has, alas, become
Incomprehensible and numb.
Their brains appear to be dissolving
To sugary sludge as they caress.
In lieu of fire, force, finesse,
We have a ballet now involving
A pretty pas de deux instead,
With common Walkmans on their head.

[Duits]

Wer sprach einst: ‘Liebe ist bloss Reibung
von Körpern’? Nach ‘Wohin? Zu dir?’
folgt wochenlange Einverleibung
des feurig-eignen Elixier.
John, jetzt von Liz gerufen ‘Schätzchen’,
ihr antwortet mit ‘Schnuckel-Kätzchen’.
Obskur und unverständlich wirkt,
was sich in ihrem Gurren birgt.
Beim Schmusen scheint wohl zu zerschmelzen
ihr Geist zu zuckersüssem Brei.
Statt Feuer, Kraft und Reiberei
sehn wir sie als Ballett sich wälzen
im Pas-de-deux, wie nie zuvor
mit schlichtem Walkman überm Ohr

2.57

Aan dat stel stakkers afgemeten,
is liefde minder blind dan stom.
Hun taalgebruik raakt zo versleten
dat ik me voor hen schaam. Dus, kom
we laten ze alleen, de yuppies,
gelukkig als twee speelse puppies,
of duifjes, naast wier zoet gekoer
zelfs Bel of Oor nog slim en stoer
afsteekt. We laten ze hun ficties,
Arcadië, Utopia,
hun droomland waar ze hopen, ja!,
dat er verdriet nooit, noch conflict is.
Ofschoon... Maar hoe het met ons stel
nu verder gaat, hoort u nog wel.

[Engels]

Judged by these artless serfs of Cupid,
Love is not blind but, rather, dumb.
Their babblings daily grow more stupid.
I am embarrassed for them. Come,
Let's leave them here, the blesséd yuppies,
As happy as a pair of puppies,
Or doves, who with their croodlings might
Make even Cuff and Link seem bright.
Let's leave them to their fragile fictions
Arcadia, Shangri-la, Cockaigne
A land beyond the reach of pain
Except for two slight contradictions,
To wit... but what transpires next
Is furnished later in this text.

[Duits]

Misst man's an Amors tumben Knechten
ist Liebe mehr als blind: borniert!
Ihr Plappern wird tagtäglich schlechter.
Ich bin für sie zutiefst geniert.
Lasst sie in ihrem trauten Bunde
zufrieden wie zwei junge Hunde,
wie Täubchen, deren Turtligkeit
lässt scheinen Krag-'n-Knopf gescheit!
Nun, überlasst sie ruhig der küche
von Wunschtraum, Überfluss, Fiktion
in paradiesischer Region -
bis auf zwei kleine Widersprüche...
Jedoch, was folgen soll demnächst,
wird später euch erzählt im Text.

Sonetten 1-17
William Shakespeare
(Vertaling Peter Verstegen)

Voorwoord*

In deze nieuwe vertaling van Shakespeares sonnetten is ernaar gestreefd de expressieve kracht en klankrijkdom van het origineel weer te geven in een verstaanbaar, tegen snelle veroudering bestand Nederlands, dat minimaal gebruik maakt van taalmiddelen die afbreuk doen aan de natuurlijkheid, zoals elisie, ellips en inversie. Shakespeare is een dichter van de Renaissance, maar ondanks de barokke kunstigheid van de poëzie uit die periode - het accent op de retorische antithese en het raffinement van de gedachtengang - is de grootheid van Shakespeares sonnetten gelegen in de overtuigingskracht van de emotionele lading: zijn passie voor een blonde jongen in de eerste 126 gedichten, en voor een donkere vrouw in de daaropvolgende 26. Het Shakespeareaanse sonnet onderscheidt zich van het Italiaanse door een rijmschema dat elk eindrijm maar één keer laat terugkomen, waardoor het mogelijk is de inhoud voor een belangrijk deel intact over te brengen. Wel moest ik soms mijn toevlucht nemen tot onvolledig eindrijm; anderzijds zijn de muzikale effecten van binnenrijm, assonantie en alliteratie ruimschoots nagevolgd. Het commentaar achterin biedt voor de geïnteresseerde lezer een toelichting op de betekenis, en geeft uitsluitsel over historische en filologische achtergronden.

* *Dit najaar verschijnt bij uitgeverij Van Oorschot een nieuwe integrale vertaling van Shakespeare's sonnetten, met een uitvoerig commentaar over de achtergronden van deze poëzie, die ook kan worden gelezen als een belangrijk autobiografisch document.*
De eerste zeventien gedichten vormen een proloog, waarin Shakespeare het niveau van de latere sonnetten volgens menige commentator nog niet zou hebben gehaald (Burgersdijk kenschetste ze als 'stijloefening'). Ik ben hei daar niet mee eens, maar het lijkt wel aannemelijk dat Shakespeare de toegesproken jongen in het begin van de cyclus nog niet zo goed kende. Er is wel geopperd dat hij de eerste zeventien gedichten in opdracht geschreven heeft. Het thema van de proloog is dat de jongen zich moet voortplanten, om zijn buitengewone schoonheid te doen voortleven.
Shakespeare beschuldigt hem van narcisme en - verhuld maar onmiskenbaar - van het solistisch verspillen van zijn zaad (zie b.v. 4 'spend - Upon thyself' en 'traffic with thyself alone') terwijl hij er beter een 'meisjestuin' (zie 16) mee tot bloei kon brengen. (P.V.)

Mijn redactie van Shakespeares tekst houdt zich goeddeels aan de traditie, ook wat betreft de aanpassing van spelling, interpunctie en de toevoeging van aanhalingstekens waar de hedendaagse lezer die verwacht, maar herstelt Shakespeares gebruik van hoofdletters, cursiefletters en ronde haken die tegenwoordig veelal worden vervangen door kleine letters, rechte letters en komma's. De bedoeling van die typografische eigenaardigheden is vaak niet meer na te gaan, maar de lezer zal het misschien op prijs stellen daarover zelf te kunnen speculeren. In de vertaling zijn de parenthesen en cursiveringen niet aangehouden, en de beginhoofdletters alleen waar ze personificatie aanduiden of een symboolfunctie onderstrepen.

Ik dank Ike Cialona, Paul Claes, Wiebe Hogendoorn en Wim Jonker voor de grote inzet waarmee ze mij hebben willen wijzen op zwakke plekken en geholpen hebben die te verbeteren.

1

Van 't mooiste der natuur willen wij meer,
Opdat de Roos der schoonheid steeds herrijst,
De rijper bloesem mag vergaan wanneer
Een tere loot de stam maar eer bewijst.
Verpand aan 't licht van eigen ogen voed
Jijzelf die vlam met wat haar leefkracht geeft,
Waardoor bij overvloed nog honger woedt
En jij je teder ik wreed tegenstreeft.
Jij die nu 's werelds jeugdig sieraad bent,
Eerste heraut van 't bonte jaargetij,
In eigen knop begraaf je wie je bent,
Je schrielheid, lieve vrek, brengt woestenij.
Heb meelij met de wereld of ga voort,
Als 't graf, te teren op wat haar behoort.

[Engels]

From fairest creatures we desire increase,
That thereby beauty's *Rose* might never die,
But as the riper should by time decease,
His tender heir might bear his memory;
But thou, contracted to thine own bright eyes,
Feed'st thy light's flame with self-substantial fuel,
Making a famine where abundance lies,
Thyself thy foe, to thy sweet self too cruel.
Thou that art now the world's fresh ornament,
And only herald to the gaudy spring,
Within thine own bud buriest thy content,
And, tender churl, mak'st waste in niggarding.
Pity the world, or else this glutton be,
To eat the world's due, by the grave and thee.

2

Als veertig winters je gelaat belagen,
Je schoonheid slagveld wordt, doorgroefd, doorleefd,
Is 't fier kleed van je jeugd, nu vol behagen,
Een lorrig vod waar niemand meer om geeft.
Vraagt men waarheen je schoonheid is vervlogen
En waar de winst is van je wilde tijd,
En zeg jij: in je diep verzonken ogen,
't Zou loze lof zijn die ten hemel schreit.
Je schoonheid was beter besteed als jij
Ten antwoord geven kon: ‘Zie, mijn mooi kind
Somt op wat 'k ben en pleit mijn leeftijd vrij,’
Daar jij je schoonheid in hem wedervindt.
Je was in hem vernieuwd al werd je oud,
Je bloed zou warm zijn, ook al voelde 't koud.

3

Zie in je spiegel, zeg je spiegelbeeld:
‘De tijd dringt dat er zo een tweede is,’
't Aardrijk verarmt als jij geen leven teelt,
Een moeder loopt haar kinderzegen mis.
Want waar is zij wier onontgonnen schoot
Bewerking door jouw manbaarheid versmaadt?
En waar de dwaas wiens eigenliefde doodt,
Daar hij liefst zonder nageslacht bestaat?
Je moeder ziet in jou zichzelf weerom,
Het evenbeeld van haar pril voorseizoen,
Jij zult door vensters van je ouderdom,
Verweerd, je glanstijd graag zien overdoen.
Maar moest men niets meer van jouw leven weten,
Sterf eenzaam en je beeld is snel vergeten.

[Engels]

When forty Winters shall besiege thy brow,
And dig deep trenches in thy beauty's field,
Thy youth's proud livery, so gazed on now,
Will be a tattered weed of small worth held.
Then, being asked where all thy beauty lies,
Where all the treasure of thy lusty days,
To say within thine own deep-sunken eyes,
Were an all-eating shame and thriftless praise.
How much more praise deserved thy beauty's use,
If thou couldst answer, ‘This fair child of mine
Shall sum my count and make my old excuse,’
Proving his beauty by succession thine.
This were to be new-made when thou art old,
And see thy blood warm when thou feel'st it cold.

Look in thy glass and tell the face thou viewest,
Now is the time that face should form another,
Whose fresh repair if now thou not renewest,
Thou dost beguile the world, unbless some mother.
For where is she so fair whose uneared womb
Disdains the tillage of thy husbandry?
Or who is he so fond will be the tomb
Of his self-love to stop posterity?
Thou art thy mother's glass and she in thee
Calls back the lovely April of her prime,
So thou through Windows of thine age shalt see,
Despite of wrinkles, this thy golden time.
But if thou live rememb'red not to be,
Die single and thine Image dies with thee.

4

Jij, rijk aan lieflijkheid, waarom verspeel
Je aan jezelf je schoonheids erfenis?
Natuur schenkt niet, maar leent wel graag en veel,
Gul als ze is, aan wie vrijgevig is.
Waarom misbruik jij, mooie vrek, de weelde
Die jou werd toevertrouwd om door te geven?
Behoeftig woekeraar, je teert op heel de
Som van je rijkdom en kunt nog niet leven?
Daar jij slechts met jezelf wenst om te gaan,
Ontsteel je aan jezelf je zoete aanschijn,
Als de natuur je wegroept hiervandaan,
Wat zal dan de balans van je bestaan zijn?
Je schoonheid, ongebruikt, moet met jou sterven,
Was ze gebruikt, dan zou je zoon haar erven.

5

De uren die, stil werkzaam, 't lieflijk aanschijn
Geschapen hebben waar nu elk naar staart,
Ze zullen daarvoor straks zonder gena zijn,
Vergaan zal schoonheid ongeëvenaard.
Met Tijd, die nimmer draalt, reist zomer door
Naar winter die hem ijselijk mismaakt:
Het sap gestremd, het welig loof teloor,
Schoonheid besneeuwd en alles kaal en naakt.
Restte ons dan geen zomers destillaat,
Vloeibaar gevangen in een huls van glas,
't Was schoonheid die geen sporen achterlaat
En niemand zou meer weten hoe zij was.
Maar destilleer de bloem, door vorst vermoord,
En zoet leeft zij in haar aroma voort.

[Engels]

Unthrifty loveliness, why dost thou spend
Upon thyself thy beauty's legacy?
Nature's bequest gives nothing but doth lend,
And being frank she lends to those are free.
Then, beauteous niggard, why dost thou abuse
The bounteous largess given thee to give?
Profitless usurer, why dost thou use
So great a sum of sums, yet canst not live?
For having traffic with thyself alone,
Thou of thyself thy sweet self dost deceive;
Then how, when nature calls thee to be gone,
What acceptable *Audit* canst thou leave?
Thy unused beauty must be tombed with thee,
Which, used, lived the executor to be.

Those Hours that with gentle work did frame
The lovely gaze where every eye does dwell,
Will play the tyrants to the very same,
And that unfair which fairly does excel;
For never-resting Time leads Summer on
To hideous winter and confounds him there;
Sap checked with frost and lusty leaves quite gone,
Beauty o'ersnowed and bareness everywhere.
Then were not summer's distillation left,
A liquid prisoner pent in walk of glass,
Beauty's effect with beauty were bereft,
Nor it nor no remembrance what it was.
But flowers distilled, though they with winter meet,
Leese but their show, their substance still lives sweet.

6

Zorg dus, eer winters schrale hand een smet
Werpt op jouw zomer, voor je destillaat:
Verzoet een buikflacon, verrijk die met
Jouw schoonheids overvloed, eer ze vergaat.
't Is geen verboden woeker als je blij
Maakt wie vergoedt wat jij haar geeft in leen,
Zo maak jij voor jezelf een ander jij,
Zíj is tienmaal zo blij bij tien op één.
Ook jou wacht een tienmaal zo blij bestaan
Als jij jezelf tienmaal mag herbeleven,
Wat is de dood nog als jij heen moest gaan,
Maar je bestaan aan hen had doorgegeven?
Zoek niet jezelf, want jij bent veel te mooi
Voor 't erfdeel van de worm, de dood ten prooi.

7

Zie, als in 't oosten het weldadig licht
Zijn blakend hoofd opricht, eert wijd en zijd
Elk mensenoog dat weergekeerd gezicht,
Opziend naar zijn gewijde majesteit;
En klimt hij langs zijn steile hemelboog,
Op 't midden van zijn reis vol jonge kracht,
Spreekt nog verering uit ons sterflijk oog
Voor deze pelgrim en zijn gouden pracht.
Maar tuimelt hij met zijn vermoeide wagen
Van 't zenit, wankel, zwak van ouderdom,
Dan zien de ogen, die hem volgzaam zagen,
Naar zijn bezwaarde neergang niet meer om:
Zo sterft, gaat straks jouw middagtijd voorbij
Zonder een zoon, onopgemerkt ook jij.

[Engels]

Then let not winter's ragged hand deface
In thee thy summer ere thou be distilled:
Make sweet some vial; treasure thou some place
With beauty's treasure ere it be self-killed.
That use is not forbidden usury
Which happies those that pay the willing loan;
That's for thyself to breed another thee,
Or ten times happier be it ten for one.
Ten times thyself were happier than thou art,
If ten of thine ten times refigured thee,
Then what could death do if thou shouldst depart,
Leaving thee living in posterity?
Be not self-willed, for thou art much too fair
To be death's conquest and make worms thy heir.

Lo, in the Orient when the gracious light
Lifts up his burning head, each under eye
Doth homage to his new-appearing sight,
Serving with looks his sacred majesty,
And having climbed the steep-up heavenly hill,
Resembling strong youth in his middle age,
Vet mortal looks adore his beauty still,
Attending on his golden pelgrimage;
But when from highmost pitch with weary car,
Like feeble age he reeleth from the day,
The eyes, ('fore duteous) now converted are
From his low tract and look another way:
So thou, thyself out-going in thy noon,
Unlooked on diest unless thou get a son.

8

Jij bent muziek, hoe kan muziek jou smarten?
Vreugde geniet van vreugd, zoet koestert zoet:
Bemin wat men je biedt wat meer van harte
Of is het wrevel die jou vreugde doet?
Als harmonie van melodieuze tonen
In hun verbondenheid je oor mishaagt,
Is 't door hun zoet vermaan: alleen te wonen
Botst met de veelheid die men van je vraagt.
Hoor hoe een snaar, dan weer haar zoete gade,
In vaste wisseling hun toon aanslaan,
Ze lijken blijde moeder, kind en vader,
Hun samenzang doet zo welluidend aan:
Dat woordenloos koraal lijkt één te zijn
En luidt: het leidt tot niets alleen te zijn.

9

Is 't daar jij weduwtranen niet verdraagt
Dat jij alleen leeft en jezelf verkwist?
Als jij kinderloos sterven zou, dan klaagt
De wereld als een vrouw die manloos is:
Jouw weduwe, de wereld, klaagt dan steen
En been dat jij je beeld niet door wou geven,
Terwijl juist weduwen hun kind alleen
Maar aanzien en hun man komt weer tot leven.
Wat in de wereld kwistig wordt vergooid,
Verwisselt slechts van plaats, gaat niet teloor,
Terwijl er van verspilde schoonheid nooit
Iets rest; dus wie haar niet gebruikt, pleegt moord.
Geen wederliefde leeft in het gemoed
Dat zich zo'n dodelijke smaad aandoet.

[Engels]

Music to hear, why hear'st thou music sadly?
Sweets with sweets war not, joy delights in joy;
Why lov'st thou that which thou receiv'st not gladly,
Or else receiv'st with pleasure thine annoy?
If the true concord of well-tunèd sounds,
By unions married, do offend thine ear,
They do but sweetly chide thee who confounds
In singleness the parts that thou shouldst bear.
Mark how one string, sweet husband to another,
Strikes each in each by mutual ordering,
Resembling sire, and child, and happy mother,
Who all in one, one pleasing note do sing:
Whose speechless song, being many, seeming one,
Sings this to thee: ‘Thou single wilt prove none.’

Is it for fear to wet a widow's eye
That thou consum'st thyself in single life?
Ah, if thou issueless shalt hap to die,
The world will wail thee like a makeless wife;
The world will be thy widow and still weep
That thou no form of thee hast left behind,
When every private widow well may keep,
By children's eyes, her husband's shape in mind.
Look what an unthrift in the world doth spend,
Shifts but his place, for still the world enjoys it,
But beauty's waste hath in the world an end,
And, kept unused, the user so destroys it.
No love toward others in that bosom sits
That on himself such murd'rous shame commits.

10

Ontken maar dat je liefde voelt voor geen,
Jij die door eigen toedoen schade lijdt,
Dat jij liefde ontvangt van menigeen,
Maar liefde nooit beantwoordt, is een feit.
Je bent zo dodelijk van haat bezeten
Dat jij tegen jezelf nog samenzweert,
Het zo gewenste onderhoud vergeet en
Je prachtig huis met opzet ruïneert.
Bekeer je, als je dit niet horen wilt,
Gun haat geen schoner woon dan zoete min,
Wees als jouw bijzijn, even zacht en mild,
Of wees jezelf tenminste welgezind.
Maak toch om mijnentwil een ander jij,
Dat schoonheid in jouw lijn bestendigd zij.

11

Zo snel je glans taant, zo snel groeit nieuw leven,
Een kind, uit dat wat jij hebt afgestaan,
En 't verse bloed, jeugdig door jou gegeven,
Blijft toch van jou, al is je jeugd gedaan.
Daarin is winst, is wijs- en schoonheid beide,
Daarbuiten dwaasheid, ouderdom, verval;
Als elk zo dacht, daagde het eind der tijden,
Met zestig jaar verging ons aards getal.
Laat hen wie de natuur geen nazaat geeft,
Maar dor ten onder gaan, als naamloos schuim;
Zie hoe zij rijkbedeelden meer nog geeft,
Gebruik haar ruime gave even ruim.
Zij sneed jou tot haar zegel, en haar streven
Is dat jij 't menigvoudig voort doet leven.

[Engels]

For shame deny that thou bear'st love to any,
Who for thyself are so unprovident.
Grant, if thou wilt, thou art beloved of many,
But that thou none lov'st is most evident;
For thou art sa possessed with murd'rous hate,
That 'gainst thyself thou stick'st not to conspire,
Seeking that beauteous roof to ruinate,
Which to repair should be thy chief desire.
O change thy thought, that I may change my mind.
Shall hate be fairer lodged than gentle love?
Be as thy presence is, gracious and kind,
Or to thyself at least kind-hearted prove.
Make thee another self, for love of me,
That beauty still may live in thine or thee.

As fast as thou shalt wane sa fast thou grow'st
In one of thine, from that which thou departest,
And that fresh blood which youngly thou bestow'st,
Thou may'st call thine, when thou from youth convertest.
Herein lives wisdom, beauty, and increase,
Without this, folly, age, and cold decay;
If all were minded so, the times should cease,
And threescore year would make the world away.
Let those whom nature hath not made for store,
Harsh, featureless and rude, barrenly perish;
Look, whom she best endowed she gave the more,
Which bounteous gift thou shouldst in bounty cherish.
She carved thee for her seal, and meant thereby
Thou shouldst print more, not let that copy die.

12

Als ik de slagen van de klok hoor slaan,
Zie hoe de dag in bange nacht verzinkt,
De bloei van het viooltje zie vergaan
En zwarte krullen waarin zilver blinkt,
Als 'k hoge bomen zie beroofd van lover
Dat eerst het vee voor hitte had bewaard,
Het zomers groen zie opgetast in schoven
Of weggekruid, met witte prikkelbaard,
Dan is 't jouw schoonheid die mij denken laat
Dat Tijd jou naar zijn braakland zal verwijzen,
Omdat al 't lieflijks dat zichzelf verraadt
Zo snel sterft als we 't elders zien herrijzen.
Niets is er dat de zeis des Tijds afweert
Dan 't kind dat hem, wanneer jij sterft, trotseert.

13

O was je toch jezelf, maar lief, je bent
Niet langer van jezelf dan je zult leven,
Wees voorbereid op het nabije end
Door je bekoorlijk aanschijn door te geven.
Dan zou je na je heengaan altijd weer
Jezelf zijn, in je schoonheid onbedreigd,
Al is die maar in pacht verleend, wanneer
Je lieve zoon jouw lieve trekken krijgt.
Wie laat een zo mooi huis ten onder gaan
Dat manbaarheid met ere zou behouden,
Ondanks het vlagen van 's winters orkaan
En dorre drift van Doods eeuwige koude?
Alleen verkwisters, lief, zijn dat gewoon:
Jij had een vader, gun dat ook je zoon.

[Engels]

When I do count the clock chat tells the time,
And see the brave day sunk in hideous night,
When I behold the violet past prime,
And sable curls all silver'd o'er with white,
When lofty trees I see barren of leaves,
Which erst from heat did canopy the herd,
And Summer's green all girded up in sheaves,
Borne on the bier with white and bristly beard;
Then of thy beauty do I question make
That thou among the wastes of time must go,
Since sweets and beauties do themselves forsake,
And die as fast as they see others grow;
And nothing 'gainst Time's scythe can make defence
Save breed, to brave him when he takes thee hence.

O that you were yourself, but love, you are
No longer yours than you yourself here live;
Against this coming end you should prepare,
And your sweet semblance to some other give.
So should that beauty which you hold in lease
Find no determination, then you were
Yourself again, after yourself's decease,
When your sweet issue your sweet form should bear
Who lets so fair a house fall to decay,
Which husbandry in honour might uphold,
Against the stormy gusts of winter's day
And barren rage of death's eternal cold?
O none but unthrifts; dear my love, you know,
You had a Father, let your Son say so.

14

Niet op de sterrenstand berust mijn oordeel
Al weet ik 't mijne van astronomie,
Zonder dat ik daarmee verlies of voordeel,
Plaag, schaarste, aard van het seizoen voorzie.
Ik kan aan 't vlietend tijdstip niet vertellen
Wat er op til is, onweer, regen, wind,
Noch kan ik vorsten hun fortuin voorspellen
Uit tekens die ik aan de hemel vind.
Maar ik ontleen mijn kennis aan jouw ogen,
Die vaste sterren hebben mij geleerd
Dat trouw en schoonheid samen bloeien mogen
Als jij je tot vermeerdering bekeert.
Of ik voorspel dat als jij niet meer leeft,
Geen waarheid, trouw noch schoonheid toekomst heeft.

15

Wanneer ik al wat groeit bezie en hoe
Het kort slechts in volmaaktheid bloeien mag,
En dit immens toneel vol schijngedoe
Waarop 't gesternte werkt met stille kracht;
Als 'k mensen zich als planten zie vermeren,
Gesterkt, geremd, door 't zelfde firmament,
Eerst trots op hun jong sap zijgen zij neer en
Hun staat vergaat tot niemand die meer kent.
Het denkbeeld dezer onbestendigheid
Maakt dat je rijk aan jeugd voor mij verschijnt,
Verval beraadslaagt met verwoester Tijd
Wanneer je dag van jeugd in nacht verdwijnt.
Ik vecht met Tijd daar jij mij dierbaar bent,
Wat hij je rooft, wordt nieuw door mij geënt.

[Engels]

Not from the stars do I my judgement pluck,
And yet methinks I have Astronomy,
But not to tell of good or evil luck,
Of plagues, of dearths, or season's quality;
Nor can I fortune to brief minutes tell,
Pointing to each his thunder, rain and wind,
Or say with Princes if it shall go well,
By oft predict that I in heaven find.
But from thine eyes my knowledge I derive,
And, constant stars, in them I read such art
As: truth and beauty shall together thrive,
If from thyself to store thou wouldst convert;
Or else of thee this I prognosticate:
Thy end is Truth's and Beauty's doom and date.

When I consider everything that grows
Holds in perfection but a little moment,
That this huge stage presenteth nought but shows
Whereon the Stars in secret influence comment;
When I perceive that men as plants increase,
Cheered and checked even by the self-same sky,
Vaunt in their youthful sap, at height decrease,
And wear their brave state out of memory;
Then the conceit of this inconstant stay
Sets you most rich in youth before my sight,
Where wasteful time debateth with decay
To change your day of youth to sullied night;
And all in war with Time for love of you,
As he takes from you, I engraft you new.

16

Maar waarom bind jij zelf niet met de tijd,
Die bloedige tiran, geduchter strijd aan?
Waarom weer jij je niet, eer je verslijt,
Op zegenrijker wijs dan mijn dor rijm kan?
Je staat nu aan de top van blijde dagen,
Menige meisjestuin, nog onbeplant,
Zou eerzaam jouw bezielde bloemen dragen
Die, meer dan je portret, zijn naar jouw trant.
Laat levenslijnen wekken tot nieuw leven,
Daar Tijds penseel noch mijn onrijpe pen
Je ziel en schoonheid zo goed weer kan geven
Dat je voor 't mensenoog bestendigd bent.
Geef toch jezelf, je zult pas voortbestaan
Als je je zoete gave laat begaan.

17

Wie gaat er later op mijn vers nog af
Al geeft het hoog op van je grote gaven?
De hemel weet: het is gelijk een graf
Dat jou met half je grootheid zou begraven.
Beschreef mijn vers de schoonheid van je ogen,
Stelde het al je lieflijkheid ten toon,
Dan zei men straks: ‘Die dichter heeft gelogen,
Geen aards gezicht was ooit zo hemels schoon.’
En mijn gedichten, door de tijd vergeeld,
Werden versmaad als oudemannenpraat,
Lof die jou toekomt, heette sleets verbeeld,
Aftandse dichtersdrift en slap van maat.
Maar was er dan van jou een zoon in leven,
Je zou in hem en in mijn verzen leven.

[Engels]

But wherefore do not you a mightier way
Make war upon this bloody tyrant Time?
And fortify yourself in your decay
With means more blessèd than my barren rhyme?
Now stand you on the top of happy hours,
And many maiden gardens yet unset,
With virtuous wish would bear your living flowers,
Much liker than your painted counterfeit.
So should the lines of life that life repair
Which this (Time's pencil or my pupil pen)
Neither in inward worth nor outward fair
Can make you live yourself in eyes of men.
To give away yourself keeps yourself still,
And you must live, drawn by your own sweet skill.

Who will believe my verse in time to come
If it were filled with your most high deserts?
Though yet heaven knows it is but as a tomb
Which hides your life, and shows not half your parts;
If I could write the beauty of your eyes,
And in fresh numbers number all your graces,
The age to come would say, ‘This Poet lies,
Such heavenly touches ne'er touched earthly faces.’
So should my papers (yellowed with their age)
Be scorned, like old men of less truth than tongue,
And your true rights be termed a Poet's rage,
And stretchèd metre of an Antique song.
But were some child of yours alive that time,
You should live twice, in it and in my rhyme.

Achttien gedichten

Marina Tsvetajeva[*]

(Vertaling Margriet Berg, Marko Fondse, Anne Stoffel, Marja Wiebes)

Goed dat u niet bezeten bent van mij,
En goed dat ik van u niet ben bezeten,
Dat wij op aarde blijven en dat wij
Niet wegzweven naar andere planeten.
Goed dat ik gek mag doen - losbandig, vrij,
Dat ik mijn woorden niet hoef af te meten,
En dat een aanraking van uw kledij
Geen wild, benauwend vuur in mij ontketent.

Goed dat u in mijn bijzijn ook gerust
Liefkozingen van anderen kunt krijgen,
En dat u, als een ander míj eens kust,
Mij niet met hel en vagevuur zult dreigen.
Goed dat u steeds, bewust of onbewust,
Mijn lieve naam, o lieve, zult verzwijgen...
Dat nooit in 't godshuis, in gewijde rust
Een halleluja voor ons op zal stijgen.

Ik dank u voor dat alles; ik ben blij
Dat u, zonder er zelf iets van te weten,
Zo van mij houdt: dank voor de zon die wij
Niet samen zien, de niet met u gesleten
Nachten; heb dank dat wij elkander bij
Zonsondergang en maneschijn vergeten,
Dat u niet - ach! - bezeten bent van mij,
En dat ik - ach! - van u niet ben bezeten.

3 mei 1915
(AS)

[Russisch]

Мне нравится, что Вы больны не мной,
Мне нравится, что я больна не Вами,
Что никогда тяжелый шар земной
Не уплывет под нашими ногами.
Мне нравится, что можно быть смешной
Распущенной - и не играть словами,
И не краснеть удушливой волной,
Слегка соприкоснувшись рукавами.

Мне нравится еще, что Вы при мне
Спокойно обнимаете другую,
Не прочите мне в адовом огне
Гореть за то, что я не Вас целую.

* *Marina Tsvetajeva werd geboren in 1892 en pleegde in 1941 zelfmoord. De gedichten zijn in chronologische volgorde afgedrukt; onderaan telkens de initialen van de betreffende vertaler(s). In 1994 zal een Russisch-Nederlandse bundel met poëzie van Tsvetajeva verschijnen bij uitgeverij Van Oorschot.*

Что имя нежное мое, мой нежный, не
Упоминаете ни днем ни ночью - всуе...
Что никогда в церковной тишине
Не пропоют над нами: аллилуйя!

Спасибо Вам и сердцем и рукой
За то, что Вы меня - не зная сами! -
Так любите: за мой ночной покой,
За редкость встреч закатными часами,
За наши не-гулянья под луной,
За солнце не у нас над головами, -
За то, что Вы больны - увы! - не мной,
За то, что я больна - увы! - не Вами.

Uit de cyclus ‘Anna Achmatova’

1

O muze van de klaagzang, die de schoonste zijt!
O gij, bizarre speling van de witte nachten!
Gij die uw zwarte sneeuwstorm over Rusland spreidt,
Als scherpe pijlen treffen ons uw jammerklachten.

Wij deinzen terug, een honderdduizendvoudig: ah!
Weer klinkt gedempt, als zweren wij u dure eden.
Die naam - een diepe zucht - Anna Achmatova!
Glijdt in de nameloze afgrond naar beneden.

Wij zijn gekroond omdat wij op dezelfde grond
Met u te saam onder dezelfde hemel dwalen!
En al wie door uw doodlijk noodlot is verwond,
Zal reeds onsterflijk op zijn sterfbed nederdalen.

Gloed houdt de koepels in mijn stad vol zang omvat,
Waar blinde zangers luide de Verlosser loven...
- En hierbij schenk ik u mijn eigen klokkenstad,
Achmatova! - en ook mijn hart nog daarenboven.

19 juni 1916
(MB & MW)

Стихи К Ахматовой 1

О, Муза плача, прекраснейшая из муз!
О ты, шальное исчадие ночи белой!
Ты черную насылаешь метель на Русь,
И вопли твои вонзаются в нас, как стрелы.

И мы шарахаемся и глухое: ох! -
Стотысячное - тебе присягает: Анна
Ахматова! Это имя - огромный вздох,
И в глубь он падает, которая безымянна.

Мы коронованы тем, что одну с тобой
Мы землю топчем, что небо над нами - то же!
И тот, кто ранен смертельной твоей судьбой,
Уже бессмертным на смертное сходит ложе.

В певучем граде моем купола горят,
И Спаса светлого славит слепец бродячий...
И я дарю тебе свой колокольный град,
- Ахматова! - и сердце свое в придачу.

[Wit is de zon en de wolken zijn zwaarder en zwaarder]

Wit is de zon en de wolken zijn zwaarder en zwaarder.
Moestuinen, kerkhofje achter een witstenen muur.
Vogelverschrikkers van stro op een rij in de aarde,
Dwarsbalken uitgespreid, bijna van mensenpostuur.

En met mijn bovenlijf over een schutting gevouwen
Zie ik de wegen, de bomen en soms een soldaat...
En een oud vrouwtje dat, kauwend en eindeloos kauwend
Op een stuk brood met wat zout, bij een tuinhekje staat.

Waarom hebt Gij op die hutjes uw toorn losgelaten,
Heer, waarom worden er zoveel harten doorboord?
Treinen passeren en huilen, gehuil van soldaten,
Zuilen van stof waaien mee en verlaten dit oord.

Beter gestorven te zijn, beter nimmer geboren,
Dan die geketende klaagzangen uit het cachot
Over de ogen van meisjes. O hemelse koren
Van de soldaten! O God, Here Jezus, mijn God!

3 juli 1916
(AS)

[Russisch]

Белое солнце и низкие, низкие тучи,
Вдоль огородов - за белой стеною - погост.
И на песке вереница соломенных чучел
Под перекладинами в человеческий рост.

И, перевесившись через заборные колья,
Вижу: дороги, деревья, солдаты вразброд...
Старая баба - посыпанный крупною солью
Черный ломоть у калитки жует и жует.

Чем прогневили тебя эти серые хаты,
Господи! - и для чего стольким простреливать грудь?
Поезд прошел и завыл, и завыли солдаты,
И запылил, запылил отступающий путь...

Нет, умереть! Никогда не родиться бы лучше,
Чем этот жалобный, жалостный, каторжный вой
О чернобровых красавицах. - Ох, и поют же
Нынче солдаты! О, Господи Боже ты мой!

Insomnia 4

Na een doorwaakte nacht wordt je lichaam vager,
Lief wordt het, niet meer van jou, 't wil van niemand zijn.
Pijlen trillen nog na in je bloed, al trager,
En je gaat glimlachend rond, als een serafijn.

Na een doorwaakte nacht vervagen je handen.
Vijand of vriendje zweeft er afwezig langs.
Ieder toevallig geluid doet een waaier ontbranden,
En in de vrieskou ruikt het ineens naar Florence.

Lippen met tere glans, en een gouden luister
Rond de verzonken ogen. De donkere nacht
Heeft dit gelaat verlicht. Van het nachtelijk duister
Krijgen alleen onze ogen een donkerder kracht.

19 juli 1916
(AS)

Бессонница 4

После бессонной ночи слабеет тело,
Милым становится и не своим, - ничьим,
В медленных жилах еще занывают стрелы,
И улыбаешься людям, как серафим.

После бессонной ночи слабеют руки,
И глубоко равнодушен и враг и друг.
Целая радуга в каждом случайном звуке,
И на морозе Флоренцией пахнет вдруг.

Нежно светлеют губы, и тень золоче
Возле запавших глаз. Это ночь зажгла
Этот светлейший лик, - и от темной ночи
Только одно темнеет у нас - глаза

Insomnia 7

Even klonk een ingetogen
Zingen in de denneboom,
En een kind met zwarte ogen
Is verschenen in mijn droom.

Van het boompje, van het rode,
Drupt nu warme hars omlaag.
Zo wordt in mijn wondermooie
Nacht mijn hart in twee gezaagd.

8 augustus 1916

(AS)

Бессонница 7

Нежно-нежно, тонко-тонко
Что-то свистнуло в сосне,
Черноглазого ребенка
Я увидела во сне.

Так у сосенки у красной
Каплет жаркая смола.
Так в ночи моей прекрасной
Ходит по сердцу пила.

Insomnia 10

Weer een raam gezien
Dat de slaap niet vat.
Iemand drinkt misschien
Of zit zomaar wat.
Of een paar dat mint
Blijft nog even samen.
Overal, mijn vrind,
Zijn er zulke ramen -

Als verdriet bij nacht,
Als een blij gezicht,
Vol met kaarsenpracht
Of met weinig licht...
In mijn hoofd - geruis
Dat niet in wil binden.
Ook bij mij in huis
Is geen rust te vinden.

Zul je bidden, vriend, voor dat raam dat brandt,
Dat niet slapen kan?

23 december 1916
(AS)

Бессонница 10

Вот опять окно,
Где опять не спят.
Может - пьют вино,
Может - так сидят,
Или просто рук
Не разнимут двое.
В каждом доме, друг,
Есть окно такое.

Крик разлук и встреч
Ты, окно в ночи!
Может, сотни свеч,
Может, три свечи...
Нет и нет уму
Моему покоя.
- И в моем дому
Завелось такое.

Помолись, дружок, за бессонный дом,
За окно с огнем!

[Zoals een rechter- en een linkerhand]

Zoals een rechter- en een linkerhand,
zo is jouw ziel aan die van mij verwant.

Zo warm en innig bij elkaar als slechts
twee vleugels kunnen wezen links en rechts.

Maar storm steekt op - en tussen 't vleugelpaar
legt zich een kloof en scheidt ze van elkaar.

10 juli 1918
(MF)

[Russisch]

Как правая и левая рука,
Твоя душа моей душе близка.

Мы смежены, блаженно и тепло,
Как правое и левое крыло.

Но вихрь встает - и бездна пролегла
От правого - до левого крыла!

[Voor jouw pen ben ik het lege blad.]

Voor jouw pen ben ik het lege blad.
Alles neem ik op. 'kBen onbeschreven.
Ik beloof - als hoeder van jouw schat -
Alles honderdvoudig terug te geven.

Ik - het platteland, de aarde zwart.
Jij - de zon en regen van mijn gaarde.
Jij - de Heer en Meester van mijn hart.
Ik - het wit papier, de zwarte aarde!

10 juli 1918
(MB & MW)

[Russisch]

Я - страница твоему перу.
Все приму. Я белая страница.
Я - хранитель твоему добру:
Возращу и возвращу сторицей.

Я - деревня, черная земля.
Ты мне - луч и дождевая влага.
Ты - Господь и Господин, а я -
Чернозем - и белая бумага!

[Ridder, engelengedaante]

Ridder, engelengedaante -
plicht! - Celeste wacht, getorst
als een grafgesteente, staande
op mijn ademende borst!

Sleuteldrager bottend achter
mijn bevleugeld schouderpaar,
jij bespieder mijner nachten,
mijner morgens beieraar.

Kinderjaren, fierheid, passie -
alles liet ik je - om niet,
omdat jij de eerste was die
je slavin zei: - Gij gebiedt!

14 juli 1918
(MF)

[Russisch]

Рыцарь ангелоподобный -
Долг! - Небесный часовой!
Белый памятник надгробный
На моей груди живой.

За моей спиной крылатой
Вырастающий ключарь,
Еженощный соглядатай,
Ежеутренний звонарь.

Страсть, и юность, и гордыня -
Все сдалось без мятежа,
Оттого что ты рабыне
Первый молвил: - Госпожа!

[Mijn dag is dwaas en uit het lood

Mijn dag is dwaas en uit het lood:
Ik vraag een bedelaar om brood
En schenk de rijke een kopeke,

Ik geef een dief mijn sleutelbos
En ik blanket mijn bleke blos,
Tracht zonlicht in mijn naald te steken.

De arme geeft geen brood aan mij,
De rijke schuift mijn geld opzij,
Het licht wil zich niet laten strikken.

De dief breekt zonder sleutel in,
De dag is roemloos, zonder zin -
De dwaas barst uit in hete snikken.

29 juli 1918
(MB & MW)

[Russisch]

Мой день беспутен и нелеп:
У нищего прошу на хлеб,
Богатому даю на бедность,

В иголку продеваю - луч,
Грабителю вручаю - ключ,
Белилами румяню бледность.

Мне нищий хлеба не дает,
Богатый денег не берет,
Луч не вдевается в иголку,

Грабитель входит без ключа,
А дура плачет в три ручья -
Над днем без славы и без толку.

[Elk gedicht - een liefdeskind]

Elk gedicht - een liefdeskind,
Eersteling, arm en onecht,
Tot een speelbal van de wind
Naast de spoorbaan neergelegd.

Voor het hart - altaar en hel,
Voor het hart - hemel en pijn.
Wie is dan de vader wel?
't Kan een dief, een koning zijn.

14 augustus 1918
(MB & MW)

[Russisch]

Каждый стих - дитя любви,
Нищий незаконнорожденный.
Первенец - у колеи
На поклон ветрам - положенный.

Сердцу ад и алтарь,
Сердцу - рай и позор.
Кто отец? - Может, царь.
Может - царь, может - вор.

['k Liet verbrande haren zinken]

'k Liet verbrande haren zinken
In een glas bestemd voor jou.
Dat je niet meer eten, drinken,
Niet meer zingen, slapen zou.

Dat je jeugd niet langer vreugd was,
Suiker niet een zoet geneugt was,
Dat je met je jonge vrouw
Nachten ruzie maken zou.

En zoals mijn gouden haren
Grijs geworden zijn en grauw,
Zouden ook jouw jonge jaren
Wit zijn als de winterkou.

Dat je blind werd aan je oog,
Dat je als mosgrond werd - zo droog,
Dat je als ademtocht vervloog.

3 november 1918
(MB & MW)

[Russisch]

Развела тебе в стакане
Горстку жженных волос.
Чтоб не елось, чтоб не пелось,
Не пилось, не спалось.

Чтобы младость - не в радость,
Чтобы сахар - не в сладость,
Чтоб не ладил в тьме ночной
С молодой женой.

Как власы мои златые
Стали серой золой,
Так года твои младые
Станут белой зимой.

Чтоб ослеп-оглох,
Чтоб иссох, как мох,
Чтоб ушел, как вздох.

[Mijn twee handen houden zachtjes even]

Mijn twee handen houden zachtjes even
't Kleine hoofdje van mijn kind omvat.
Tot voor kort nog was het mij gegeven

Dat 'k voor elke hand een hoofdje had.

Door hen vast tegen mij aan te drukken,
En mijn armen om hen heen te slaan,
Kon 'k de oudste aan de nacht ontrukken,
Maar de jongste moest ik laten gaan.

Mijn twee handen liet ik strelend glijden
Langs die hoofdjes, weelderig en fijn.
Mijn twee handen - totdat een van beide
Eensklaps overbodig bleek te zijn.

[Russisch]

Две руки, легко опущенные
На младенческую голову!
Были - по одной на каждую -
Две головки мне дарованы.

Но обеими - зажатыми -
Яростными - как могла! -
Старшую у тьмы выхватывая -
Младшей не уберегла.

Две руки - ласкать-разглаживать
Нежные головки пышные.
Две руки - и вот одна из них
За́ ночь оказалась лишняя.

[Nederlands]

Als een steeltje met een bloem erboven
Was de tere hals, het hoofdje blond!
En ik kan nog altijd niet geloven
Dat mijn kindje rust onder de grond.

Eerste helft april 1920
(MB & MW)

[Russisch]

Светлая - на шейке тоненькой -
Одуванчик на стебле!
Мной еще совсем не понято,
Что дитя мое в земле.

Jeugd 2

Weldra toverkol en niet meer zwaluw!
Jij mijn jeugd! Aleer uiteen te gaan nu,
even samen in de wind verpoosd.
Zongekoosde! Schenk je zuster troost!

Laat je rokje laaien, het frambozen
rode. Jeugd van mij! Mijn zongekoosde
lieveling! Ziels drifthittige glans!
Jeugd van mij! Kom en vertroost mij, dans!

Schalkje van me! Glans met je lazuren
halsdoek! Al die malle kinderkuren
van ons beiden! - Dans je felle spel!
Jij mijn goudje, barnsteen jij - vaarwel!

Nee, niet zomaar raak ik aan je handje.
Want als van een minnaar scheid ik van je.
Jij, aan 't diepste van mijn borst ontrukt -
jeugd van mij - zoek elders je geluk!

20 november 1921
(MF)

Молодость 2

Скоро уж из ласточек - в колдуньи!
Молодость! Простимся накануне...
Постоим с тобою на ветру!

Смуглая моя! Утешь сестру!

Полыхни малиновою юбкой,
Молодость моя! Моя голубка
Смуглая! Разор моей души!
Молодость моя! Утешь, спляши!

Полосни лазоревою шалью,
Шалая моя! Пошалевали
Досыта с тобой! - Спляши, ошпарь!
Золотце мое - прощай - янтарь!

Неспроста руки твоей касаюсь,
Как с любовником с тобой прощаюсь.
Вырванная из грудных глубин -
Молодость моя! - Иди к другим!

Die van 't fabriek

Beroet ligt tussen huizenblokken
van 't werkvolk het fabrieksterrein.
Over het roet werpen hun lokken
de hemelen uit medelij.

Naar het verweesd en goor café stapt
een pet vol ongerechtigheid.
Het laatst bazuingeschal der voorstad
rept huilend van gerechtigheid.

Fabrieksfluit! Uit verminkte breinen
dit laatste: ‘Tellen wij nog mee?!’
Welk al ter dood veroordeeld zijn in
dier laatste fluiten klaaglijk wee!

Hoe, in 't brokaat van uw voldaanheid,
vreet vast zich hun intrieste klacht!
Dit levend al in 't graf bestaan en
dit op transport zijn voor de slacht!

En God? Met roet op 't voorhoofd kijkt hij
opzij! Vergeefs gewacht op God!
Die hangt boven de brits gespijkerd
van hospitalen en cachot.

Aan levend vlees begaan verminken!
Zo was 't en zo zal 't zijn - de rest
is: dood.
   - Dam tegen al wat zingt en
van alle wanhoop grond en nest:

Fabriek! Fabriek! Want *de fabriek* luidt
dit zwart opstoten in de lucht.
Leen aan de wanhoop der fabrieksfluit
uw oor: die roepstem is 't gerucht

Заводские 1

Стоят в чернорабочей хмури
Закопченные корпуса.
Над копотью взметают кудри
Растроганные небеса.

В надышанную сирость чайной
Картуз засаленный бредет.
Последняя труба окраины
О праведности вопиет.

Труба! Труба! Лбов искаженных
Последнее: еще мы тут!
Какая на́-смерть осужденность

В той жалобе последних труб!

Как в вашу бархатную сытость
Вгрызается их жалкий вой!
Какая за́живо-зарытость
И выведенность на убой!

А Бог? - По самый лоб закурен,
Не вступится! Напрасно ждем!
Над койками больниц и тюрем
Он гвоздиками пригвожден.

Истерзанность! живое мясо!
И было так и будет - до
Скончания.
- Всем песням насыпь,
И всех отчаяний гнездо:

Завод! Завод! Ибо зовется
Заводом этот черный взлет.
К отчаянью трубы заводской
Прислушайтесь - ибо зовет

[Nederlands]

van de fabriek, en nu. Straks baat u
niet één bemiddelaar meer als
boven de laatste stad de laatste
bazuin van de fabrieksfluit schalt.

23 september 1922
(MF)

[Russisch]

Завод. И никакой посредник
Уж не послужит вам тогда,
Когда над городом последним
Взревет последняя труба.

Liefde

Een ponjaard? Brandwalm?
Wat kalmer aan - waarom zo ronkend?

Pijn, zo eigen als aan 't oog de handpalm.
Als de naam
van eigen kinderen aan monden.

1 december 1924
(MF)

Любовь

Ятаган? Огонь?
Поскромнее - куда как громко!

Боль, знакомая, как глазам - ладонь,
Как губам -
Имя собственного ребенка.

[Door gedachten aan het ware]

Door gedachten aan het ware
En onvindbare verdoofd,
Heb ik heel de tuin, papaver
Na papaverbloem, onthoofd.

Zo zal eens de dood, bij droge
Zomer aan des akkers rand,
Mijn hoofd plukken, onbewogen
En met achteloze hand.

5-6 september 1936
(AS)

[Russisch]

В мыслях об ином, инаком,
И ненайденном, как клад,
Шаг за шагом, мак за маком -
Обезглавила весь сад.

Так, когда-нибудь, в сухое
Лето, поля на краю,
Смерть рассеянной рукою
Снимет голову - мою

[Gedaan]

Gedaan! Voorgoed! Voor mij voorbij
die gloed!
De liefde was er al vóór mij!
Van vijftig januari's deze
stoet!
De liefde was eer ik verscheen:
aleer de slang zijn intree deed,
eer barnsteen spoelde aan Lijflands ree,
eer 't spookschip over golven gleed,
aleer er weegbree was of steen...
Maar 'twee in mij, mijn hartezeer,
aleer er liefde was, was eer.

16 maart 1940
(MF)

[Russisch]

- Пора! для *этого* огня -
Стара!
  - Любовь - старей меня!
- Пятидесяти январей
Гора!
  - Любовь - еще старей:
Стара, как хвощ, стара, как змей,
Старей ливонских янтарей,
Всех привиденских кораблей
Старей! - камней, старей - морей...
Но боль, которая в груди, -
Старей любви, старей любви.

[De Tweede Ronde 1993, nummer 3]

Voorwoord

Dit Argentijns getinte Herfstnummer is het eerste dat aandacht besteedt aan de Latijnsamerikaanse letteren; het is de bedoeling aan dit literair zo dynamische deel van de wereld elk jaar een nummer te wijden. De Argentijnse literatuur is relatief bekend in Nederland, maar deze aflevering laat zien hoeveel terrein nog onontgonnen is; zo figureert Borges in drie rubrieken met niet eerder vertaald werk. *Vertaald proza* heeft, behalve Borges, werk van zijn literaire evenknie Leopoldo Marechal (over wie Robert Lemm in *Essay* een uitvoerige inleiding bijdraagt); voorts verhalen van Leopoldo Lugones (over Gomorra), Mario Paoletti (over de militaire dictatuur) en Ricardo Piglia (over de kolonie van Nietzsches zuster). In *Vertaalde poëzie* eveneens werk van Borges en Marechal; daarnaast gedichten van Roberto Juarroz, Baldomero Fernández Moreno, Silvina Ocampo en Juan Rodolfo Wilcock. Zonder de inzet van de beide gastredacteuren/vertalers Catharina Blaauwendraad en Sander de Vaan zou dit nummer niet tot stand zijn gekomen.

De rubriek *Tekeningen* staat, evenals de voorplaat van Frits Müller en de illustratie op het achterplat, in het teken van de tango, een archetypisch fenomeen van het Argentijnse leven en ook in Nederland een steeds meer furore makende kunstvorm (de beste tangozanger ter wereld heet Juan Tajes en woont te Amsterdam). De rubriek *Nederlands proza* bevat drie bijdragen: van Arnon Grunberg, Jan Hontscharenko en L.Th. Lehmann (over een bezoek aan Buenos Aires). *Nederlandse poëzie* bevat een rijk aanbod van ruim twintig dichters, onder wie J. Eijkelboom, Jan Kostwinder, W.M. Roggeman, L.F. Rosen en Mare Tritsman; Lut de Block en Hanneke van Schooten publiceerden nog niet eerder in ons blad. In *Light Verse* speciaal aandacht voor Jan Kal, die zeer invoelbaar zijn gal uitspuwt over het Fonds voor de Letteren.

Redactie

Nederlands proza

Tina
Arnon Grunberg[*]

Het was nu vier uur en ik wist dat mijn moeder al een paar uur geen brood meer at, en dat ik eigenlijk ook geen brood meer zou mogen eten, maar ik had honger. En ik wist dat ik vanavond bij haar op bezoek zou gaan en dat we weer zouden vertellen hoe we slaven waren geweest in Egypte, en de tien plagen zouden ter sprake komen, en we zouden dat lied zingen, waarom deze avond anders was dan alle andere avonden. God, ik werd niet goed als ik eraan dacht. Daarom bestelde ik nog een biertje. Ik zat tussen Leo en Jimmy in en vanavond was weer ik alleen met mijn moeder, want er zouden geen gasten komen. Ze had een heleboel mensen uitgenodigd, maar niemand wilde, en ten slotte belde ze me op. 'Je laat me toch niet alleen op seideravond.'

'Nee,' zei ik, 'ik laat je niet alleen.'

'Wat is de soep van de dag?' hoorde ik een vrouw vragen.

'We hebben geen soep van de dag, we hebben alleen een soep van het jaar.'

Leo draaide zich om en zei: 'In dit café hebben ze de soep van de eeuw.'

'De soep van de eeuw is gaskamersoep,' zei ik, 'hebben jullie in dit café ook gaskamersoep?'

Ik had de hele dag niets gedaan, dan zeg je dat soort dingen. Bovendien luisterde er toch niemand naar me, daarom kwam ik hier ook iedere dag. Om tussen mensen te zitten met een mond en twee oren. Maar volgens Leo werden die steeds zeldzamer. Mensen met een mond en twee oren. 'Je ziet ze nauwelijks meer,' zei hij, 'alleen nog op de kermis.'

Ik ben uiteindelijk maar naar mijn moeder gefietst. Ze was ziek. Dat ook nog. Ze hoestte en ze rochelde. En af en toe riep ze: 'Ik krijg geen lucht.' Maar dat riep ze al zolang ik haar kende.

We gingen aan tafel zitten. Ze wees naar de zwarte draaistoel.

* *Van Arnon Grunberg verschijnt volgend jaar een roman bij Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam*

‘Twee jaar geleden zat daar nog je vader,’ zei ze. Ik had een hekel aan dat soort sentimentaliteit. Daarom zei ik: ‘Hij zat daar niet, hij hing er, en al het eten liep uit zijn mond, zijn hele lichaam liep leeg, uit alle gaten die het maar had.’

‘Doe toch niet zo cynisch,’ zei ze, ‘daar houd ik niet van.’ Maar ik zei niets cynisch, ik zei de waarheid. Het is alleen jammer dat de waarheid vaak zo cynisch klinkt, daarom kan je beter liegen. Als je tenminste wil dat de mensen je aardig vinden.

We deden alles wat we moesten doen die avond. We doopten radijs in zout water, we vermengden *maror* met *charosseth*, we vertelden over het brood van de vernedering dat onze voorouders hadden gegeten en we zongen het lied over de zee die vluchtte en de bergen die sidderden als rammetjes en de heuvels als lammetjes, voor God beefden ze, die de rots verandert in een meer en de kei in een waterbron. En daarna zongen we nog dat we volgend jaar in Jeruzalem zouden zijn. En ook de voorgeschreven vier glazen wijn dronken we, alleen mijn moeder kon niet drinken, want ze was weer aan de slaappillen, daarom dronk ik wel voor haar. Dat was geen enkel probleem.

Om een uur of twaalf ben ik maar weer naar huis gegaan. Ik heb haar gekust en gezegd dat ze gezond en vrolijk moest blijven. ‘Hoe kan ik dat?’ vroeg ze. Maar daarop wist ik ook geen antwoord.

De volgende ochtend moest ik vroeg op, want ik moest weer boeken sjouwen om een paar tientjes te verdienen. Ik verdiende ook wel eens geld met het maken van leesrapporten, maar ik had al een tijd niets gelezen, want mijn hoofd was net zo'n steen waarop gedanst werd, dus moest ik wel sjouwen. Ik bedel ook wel eens bij mijn moeder om geld, maar eerlijk gezegd sjouw ik me dan nog liever helemaal kapot.

Nadat alle boeken weer in het magazijn waren, at ik een stuk taart en daarna kocht ik *De Telegraaf.* Ik deed er wel een half uur over om alle advertenties te lezen. Het waren er heel veel. Ik wist eerst niet welke ik moest kiezen, maar uiteindelijk koos ik voor de knappe, lieve vrouw die privé ontving. Knap, lief en privé, dat leek me het beste. Ik draaide haar nummer. Soms zeg ik door de telefoon: ‘Pardon, ik hoor niet meer zo goed, kunt u wat harder praten.’ Dat doe ik om ouder te lijken. Dat deed ik dit keer ook. Het werkte. Ik vroeg wat haar tarieven waren. Dat was honderd gulden per uur. Dat viel me reuze mee. Ik had echt veel meer verwacht, ik had driehonderd gulden van de bank gehaald, dat was alles wat ik nog had. Ik vroeg of ik voor vanmiddag nog een afspraak kon maken. Dat kon. Om vijf uur, want om zes uur

hield ze op met werken. Ik hing op, maar ik was vergeten haar adres te vragen. Dus moest ik haar weer bellen, ik schaamde me dood. Het was de Brederodestraat. Ik wist niet eens waar de Brederodestraat was. Toen moest ik naar mijn krantenmannetje om een plattegrond van Amsterdam te kopen. Gelukkig was de Brederodestraat niet ver weg, aan de andere kant van het Vondelpark. Ik nam een douche, poetste mijn tanden zorgvuldig, en deed schone sokken en een nieuwe onderbroek aan. Er een beetje fatsoenlijk uitzien en niet uit je mond stinken. Dat was toch het minste wat je kon doen. Ik dronk nog een paar glazen wijn, maar toen moest ik echt weg.

Eerst liep ik door het Vondelpark. Dat ging nog wel. Ik kwam uit aan het begin van de Brederodestraat, en ik moest aan het eind zijn. Het nummer kwam steeds dichterbij. Het liefst was ik gewoon doorgelopen, zoals al die mensen die op dat moment in de Brederodestraat liepen. Maar ik zei tegen mezelf: ‘Wees een man.’ Dat had ik nog nooit tegen mezelf gezegd, dus ook dat maakte ik nog mee.

Ik belde aan. Er hing een soort zwart doek voor de ramen in plaats van gordijnen, maar voor de rest leek het een gewoon huis. Ze deed open, en ik weet niet of ze lief was, daar kon ik nog niets over zeggen, maar ik wist heel zeker dat ze niet knap was. Allesbehalve knap. Mijn ouders hadden vroeger een werkster, die heette mevrouw Kanon. En vaak trok ze me aan mijn haren en dan zei ze: ‘Wat heb je een mooie krullen, had ik maar zulke krullen, boy.’ Ze noemde me altijd ‘boy’ en ze was zo oud dat ze inmiddels in een bejaardentehuis zit. En die vrouw die opendeed, leek dus op mevrouw Kanon.

We liepen door en kwamen in een soort wachtkamer van een dierenarts. In ieder geval daar leek het op. Het was een halletje, met een telefoon en zelfs een kleine computer. Ik wilde de eerste de beste deur opentrekken die ik zag, ik was nogal nerveus. ‘Ho ho,’ zei ze, ‘ik weet beter waar we naartoe moeten.’

‘Ja natuurlijk,’ zei ik, ‘pardon.’

We gingen een kamer binnen, en daar was alles blauw. Blauw licht, een bed met blauwe lakens, een blauwe wastafel, blauwe vitrage, alleen een zwarte bank en een groene plant. Maar misschien was die van plastic.

‘Ik ben Tina,’ zei ze.

Ik stelde me voor en ze vroeg wat ik wilde drinken. Wijn had ze niet. Alleen maar spa, cola of thee. ‘Doe maar thee,’ zei ik.

‘We werken hier met z'n tweeën,’ zei Tina, ‘straks komt het andere meisje zich voorstellen en dan mag je kiezen bij wie je wilt blijven.’

Ik bleef alleen achter op de bank. Aan de muur hing een foto, maar het licht was te blauw om te zien wat er op die foto stond. Aan een haakje hingen twee blauwe ochtendjassen en verder stond er nog een cassetterecorder waar muziek uitkwam. Muziek die ze draaien in cafés waar te weinig mensen zitten, en zij die er zitten zijn zo oud dat ze te doof zijn om te luisteren naar de muziek en het tikken van de glazen.

Toen kwam het andere meisje binnen. Meisje was goed. Ze was zo mogelijk nog lelijker dan Tina, en volgens mij was het een kwestie van een paar maanden en dan mocht ze een roze strippenkaart kopen. Ik stond op, gaf haar een hand. ‘Arnon Grunberg,’ zei ik, ‘hoe maakt u het.’

‘Nooit je achternaam zeggen.’ Ze siste naar me alsof ik haar een onredelijk voorstel had gedaan. ‘Neemt u me niet kwalijk,’ zei ik. Toen ging ze weer weg.

In de kamer heersten tropische temperaturen. Ik kon niet anders, ik moest mijn jas wel uitdoen. Ik ging er maar op zitten. Ik dacht, voor je het weet nemen ze hem mee, handel is handel.

Tina kwam terug. ‘Ik blijf bij u,’ zei ik, want bij haar mocht ik tenminste mijn achternaam houden en dat was me toch heel wat waard.

Ze kwam naast me zitten op de bank. We dronken samen thee. Het begon gezellig te worden.

‘Ben je al eens eerder in een huis als dit geweest?’ vroeg ze.

‘Lang geleden,’ zei ik, ‘in het buitenland, zo lang geleden dat ik niet meer precies weet wat de codes zijn.’

‘We moeten maar niet over codes praten, dat wijst zich allemaal vanzelf.’

Ze kwam dichterbij. Ik moest denken aan die ene dichtregel van Gottfried Benn: ‘Ein schöner Gedanke, zwischen den Beinen eines Mädchens zu liegen.’ En opeens begreep ik niet waarom ik die regel ooit zo mooi had gevonden.

‘Doet u dit iedere dag?’ vroeg ik ten slotte maar, toen ze zo dichtbij me zat dat haar been het mijne raakte. ‘Ja, als u vindt dat ik vervelende vragen stel moet u dat zeggen.’

‘Nee, nee,’ zei ze, ‘ik doe het iedere dag, maar ik ben eigenlijk alleen maar telefoniste en portier en uitsmijter, maar na vijf uur gaat er een meisje weg, en dan val ik nog wel eens een uurtje voor haar in.’ ‘Aha,’ zei ik, en ik keek weer naar haar gezicht dat steeds meer op het gezicht van mevrouw Kanon begon te lijken.

‘Wat voor werk doe je?’ vroeg ze.

‘Ik ben correspondent voor de *Berliner Morgenpost*,’ zei ik.

‘Oh, op die manier.’

‘Het is jammer dat er geen muziek van Jacques Brel opstaat, vindt u niet?’

‘Jacques Brel vind ik meer iets voor privé,’ zei ze, ‘maar je moet “je” zeggen, als we straks intiem worden, is het wel zo gemakkelijk als je “je” zegt. Ben je trouwens joods, als ik dat mag vragen tenminste.’

‘Natuurlijk mag dat. Dat zie je zeker aan mijn grote neus.’

‘Nee, meer aan je manier van doen. Ik ben trouwens ook joods, voor een achtste. En moet je mijn neus zien.’

Ze liet me haar neus zien. Een haakneus, inderdaad. Ik nam een laatste slok van mijn thee.

‘Mijn grootvader was joods,’ zei ze.

‘Oh,’ zei ik, ‘nou, dat is mooi.’

‘Het is Pesach, weet je dat.’

‘Ja,’ zei ik, ‘dat weet ik, het is Pesach.’

Ik keek naar die foto op de muur waarvan ik maar niet kon zien wat er op stond, en ik keek naar het bed, waar die handdoek lag die al net zo blauw was als het laken.

‘Het is gebruikelijk dat we nu het financiële gedeelte afhandelen.’

‘Ja natuurlijk,’ zei ik, en ik zocht de honderd gulden in de binnenzak van mijn jas.

‘Wij moeten ook eten,’ zei ze. Het leek wel alsof ze zich verontschuldigde.

‘Natuurlijk, u moet eten, ik moet eten, we moeten allemaal eten.’

‘*Jij*,’ zei ze, ‘jij, moet je zeggen.’ Toen ging ze naar buiten om het geld weg te brengen en ik probeerde me te herinneren hoe Rosie eruitzag toen ik haar voor het eerst naakt had gezien, maar het lukte me niet.

Ze kwam terug. ‘Ben je met de auto?’ vroeg ze.

‘Ik heb geen auto, ik ben door het Vondelpark gelopen.’

We zaten weer naast elkaar op de bank, en nu rook ik haar parfum voor het eerst, omdat ze heel dichtbij was komen zitten. Ze wreef over mijn been. ‘Zal ik de spulletjes dan maar pakken?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei ik, ‘pak de spulletjes maar.’ En die pakte ze.

‘Wat vind je het lekkerst?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei ik, en veegde met de rug van mijn hand mijn neus af.

‘Ja?’ zei Tina.

‘Ik wil u niet bruuskeren, maar als u me wilt pijpen, dan ben ik reuze tevreden.’

‘Zeg maar gewoon wat je lekker vindt,’ zei Tina, ‘moet ik je pijpen, wil je niet intiem worden?’

‘Nee,’ zei ik, ‘vandaag wil ik maar niet intiem worden.’

Ik wilde eigenlijk ook niet gepijpt worden, ik wilde helemaal niets, ik wilde alleen blijven zitten op die bank en wat praten tot het uur om was, maar dat durfde ik niet te zeggen.

‘Laten we ons uitkleden,’ zei ze.

‘Ja,’ zei ik, ‘laten we dat doen.’

Ze was heel snel naakt, maar ook ik was toch tamelijk snel naakt. En ik was verbaasd, want ik voelde geen enkele gêne - die ik meestal wel voel als ik me uitkleed waar andere mensen bij zijn.

Daar stonden we aan het voeteneind van het bed en het bleef een tijdje stil en tenslotte vroeg ik maar: ‘Heeft u huisdieren?’

‘Nu gaan we ons wassen,’ zei ze.

Ik keek naar haar gerimpelde buik en haar borsten die naar beneden hingen als verlepte bloemen en ik liep naar de wastafel, achter haar aan. Ze waste zich met het blauwe washandje. Haar kut en ook haar billen. Dat beloofde niet veel goeds. Ik wilde al het andere washandje pakken om mezelf te wassen, maar ze zei: ‘Nee, nee dat doe ik wel.’

Ik legde het weer neer. ‘Dat is mooi,’ zei ik, ‘ik ben sinds mijn zevende niet meer gewassen.’

‘Maar je bent na die tijd toch wel onder de douche geweest, hoop ik.’

‘Jawel, maar ik bedoel dat ik *mezelf* altijd heb gewassen.’ Ze waste me heel grondig, net als mijn moeder vroeger.

‘Je moet ook nog even je handen wassen,’ zei ze, en ze pakte mijn linkerhand en spoot er vloeibare zeep op, en nog altijd was er die jengelende muziek die maar niet ophield.

‘Ga maar liggen,’ zei ze.

Ik ging liggen op het bed, mijn hoofd op het zwarte kussen, en ik vroeg me meteen af hoeveel hoofden op dat kussen hadden gelegen.

‘Wil je je bril niet afdoen,’ vroeg ze.

‘Ik houd hem wel op.’

‘Je wilt zeker alles zien hè.’

‘Ja,’ zei ik, ‘ik wil alles zien,’ maar ik dacht, als ik hem afdoe ben ik hem kwijt.

‘Alleen sla hem niet van mijn hoofd,’ stelde ik voor.

‘Wat heb je toch voor een rare ideeën over ons,’ zei Tina terwijl ze over mijn buik wreef en ik moest denken aan mijn huisarts die ook

vaak zo over mijn buik wreef en die al net zulke koude handen had als Tina. ‘Het vooroordeel zegt wel dat wij mannen haten, maar dat doe ik echt niet.’

Dat geloofde ik ook, dat zij geen mannen haatte, in ieder geval niet meer dan ik dat deed.

Ze tikte nu met haar wijsvinger tegen mijn piemel, alsof ze er stof uit wilde kloppen. Ik lag met mijn armen onder mijn hoofd en praatte aan een stuk door terwijl ik naar het plafond keek, alsof daar de engel zou verschijnen die zou roepen: ‘Laat het mes vallen, Abraham.’

‘Kietelt het?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei ik, ‘het kietelt een beetje.’

‘Mijn grootvader is nooit teruggekomen,’ vertelde ze.

Ze was nu met mijn lid bezig. Ze kneedde het, en ook mijn ballen kneedde ze.

Ik zei: ‘Dat spijt me, reuze vervelend,’ en ik dacht dat het allemaal veel makkelijker was dan ik had vermoed. Gewoon liggen, gewoon praten zoals je met iedereen praat, een beetje naar het plafond kijken, zoals je overal naar plafonds kijkt.

‘Ga maar op je buik liggen,’ zei ze, want nog altijd had ik geen erectie, en ik schaamde me niet maar ik vond het wel sneu.

‘Ik zal je lekker masseren, vind je dat goed?’

‘Ja, dat vind ik goed.’

Dus ging ik op mijn buik liggen, en ze ging op me zitten leek het wel en ze masseerde me met een of andere body-lotion die een heel klein beetje naar Dreft rook. Als ze met mijn schouders bezig was, werd mijn gezicht in het zwarte kussen geduwd en rook ik nog meer onbestemde geuren.

‘Doe je nog veel aan je joods-zijn?’ vroeg Tina.

‘Nou, dat valt reuze mee, en jij?’

‘Vroeger wel, maar nu helemaal niet meer. Ik was een tijd heel actief.’

Ze masseerde nu mijn nek en vroeg of ik dat lekker vond. Ik vond er niets aan.

‘Gaat wel,’ zei ik.

‘Vind je dat de Palestijnen een eigen staat moeten krijgen?’

‘Geef ze vijfendertig staten,’ zei ik, ‘ik weet het niet, politiek interesseert me niet zoveel.’

Ik mocht weer op mijn rug liggen. Ze kuste mijn gezicht, dat had ik niet verwacht. Dat ook mijn gezicht zou worden gekust. Toen begon ze aan mijn tepels te zuigen. Ik staarde nog altijd naar het plafond en

naar die foto en ik merkte dat de handdoek verschoven was, zodat ik nu op het laken lag waar ze natuurlijk allemaal op hadden gelegen, en ik vroeg me af hoe vaak ze dat laken vernieuwde. Nog steeds was ze met mijn tepels bezig.

‘Vind je dat lekker?’ vroeg ze. Ik durfde niet nee te zeggen, want ik had op dat soort vragen al een paar keer ‘nee’ gezegd, en ‘liever niet.’ ‘Heerlijk,’ zei ik en ik hoorde die rare Jackson *Heal the World* zingen en ik moest opeens denken aan Jan Ritsema, want die vond dat echt een te gek nummer.

‘Randy Newman, dat is goed,’ zei ik.

‘Ja,’ zei ze, ‘Randy Newman is goed. Maar je moet niet zoveel praten, je moet niet alles willen beredeneren.’

‘Ik ben niets als ik niet praat,’ zei ik.

‘Ontspan,’ zei ze, ‘ontspan.’ Het was een bevel. Maar je kan niet op bevel ontspannen. In ieder geval ik niet.

Toen ging ze met mijn piemel spelen, net zolang tot hij stijf was, en dat deed ze heel professioneel, want ik had niet gedacht dat het haar zou lukken mij deze eeuw nog een erectie te bezorgen, en toen deed ze hup zo het condoom eroverheen. En daarna ging ze doen alsof ze me pijpte. Maar ik had mijn bril op dus ik kon alles zien, ze trok me alleen maar zo'n beetje af. Maar ik wilde helemaal niet kijken, want volgens mij had ze echt precies de lichaamsbouw van mevrouw Kanon. En gelukkig stond er ook nog een leuk liedje op dat bandje van haar, en dat zei ik ook, maar ze zei: ‘Rustig maar, rustig maar, je praat al veel minder.’

En ik rook mijn eigen okselgeur, want ik lag daar maar, met mijn armen onder mijn hoofd op dat zwarte kussen.

Tina was niet lelijk. In ieder geval niet als ze in een lunchroom had gewerkt. Dan was dat anders geweest. Maar nu was ze gewoon onappetijtelijk, en waarschijnlijk was ik ook onappetijtelijk voor haar. Dat kon bijna niet anders.

Ze was me intussen alweer een kwartier aan het aftrekken. Er was niets gebeurd. Ik dacht nergens meer aan, misschien even tussendoor aan Randy Newman, want er zat een liedje van hem in mijn hoofd.

Ten slotte keek ze me aan. ‘Ben je wel eens met een vrouw geweest?’

‘Ja,’ zei ik.

‘De hoeveelste ben ik?’ vroeg ze lachend.

Ik zei: ‘Op de kop af de tweeëntwintigste.’

Maar ze was de vierde, en ik probeerde te denken aan die andere drie, maar dat lukte me ook al niet en ik dacht dat Tina inderdaad de tweeëntwintigste had moeten zijn, of de laatste, of de achtennegentigste. Maar niet de vierde en ze vroeg of we niet toch misschien intiem mochten worden. Dat mocht.

‘Wat fijn,’ zei ze.

Waarom moest ze dat soort dingen zeggen, niemand had haar daar toch om gevraagd.

‘Je moet maar doen wat je wilt,’ zei ik.

‘Jij,’ zei ze, ‘het gaat erom wat jij wilt.’

‘Dat weet ik juist niet.’

Ze ging op me zitten. Ze leidde me naar binnen, maar er was weinig verschil tussen binnen en buiten.

‘Heb jij ook veel mensen verloren in de oorlog?’ vroeg ze.

‘Geen een,’ zei ik, ‘ik ben van na de oorlog.’

‘Ik alleen mijn grootvader.’

Toen begon ze op en neer te bewegen en ik zag die borsten van haar die alle kanten opsprongen als bloemen in een herfststorm en haar buik met de twaalf onderkinnen zag ik, die aan mijn buik grensde als vlees bij de slager.

Maar ze hield al heel snel weer op en toen zat ze nog alleen maar op me.

‘Nu moet jij maar op mij komen liggen.’

Dat deed ik. Maar als ze had gezegd dat ik in de kast moest gaan hangen, had ik dat ook gedaan. Want het was me nu wel duidelijk dat ik de zaak hier niet op de spits moest drijven.

Ze pakte mijn piemel en duwde hem weer bij haar naar binnen. Het voelde alleen maar warm en een beetje vochtig, maar zo voelde het eigenlijk in die hele kamer.

Ik bekeek haar gezicht, en nu rook ik haar parfum nog beter dan daarnet.

‘Ga door,’ riep ze toen opeens, ‘oh ga door, oh ga door, oh ga door.’

Ik had willen zeggen, houdt u alstublieft op, ik heb er geen geluid bij nodig. Maar dat durfde ik niet, want het was ook voor haar vast geen plezier de hele tijd maar te roepen ‘ga door, ga door,’ en zeker niet als je bedacht dat ze dat al vanaf vanochtend tien uur had moeten roepen. Op de klok naast de bank zag ik dat het al vijf over zes was, en opeens bekroop me het gevoel dat ze me niet zou laten gaan voor ik was klaargekomen. Het was waarschijnlijk haar eer te na. Al moest ze

door tot zeven uur. Daarom keek ik naar de muur, en ik pakte haar hoofd vast, haar krullen, zo'n permanent dat er al half was uitgewassen, en ik zette mijn nagels in haar hoofd en ik drukte het tegen mijn borst en alles wat ik rook was twintig kapsalons tegelijk. En ik keek naar de muur, maar ook daar verscheen geen engel, en ik dacht aan Hanne, aan Hanne dacht ik en toen kneep ik mijn ogen dicht en ik dacht nog steeds aan Hanne. En daarna kwam ik klaar. En toen hield ze eindelijk op met roepen ‘ga door, oh ga door.’

‘Weet je wat ik het beste liedje vind van Randy Newman?’ zei ik. *‘Everybody knows my name, but it's just a crazy game, it's lonely at the top.’*

‘Je moet nu van me afgaan,’ zei ze, ‘anders word je zo zwaar.’

Ik ging naast haar liggen.

‘Je kan veel van me zeggen, dat ik poedelhaar heb of dat ik een grote neus heb, maar niet dat ik zwaar ben.’ Ze lachte. Ik wilde me alweer aankleden, maar ze zei: ‘Nee, nee, wacht even, ik moet je nog wassen, ik laat je niet vies weggaan.’

‘Wat een service,’ zei ik. Ze deed mijn condoom af en ze waste me voor de tweede keer, ik hoopte maar dat ze het goeie washandje te pakken had en ik zag dat de handdoek helemaal van het bed was gegleden, maar het licht was gelukkig zo blauw dat het laken bijna onzichtbaar was.

Ik kleedde me aan.

‘Vind je het goed dat ik me niet opnieuw aankleed, dat ik mijn badjas aanhoud?’ vroeg ze. Ik knikte.

Ze zat in haar blauwe ochtendjas naast me en ik trok mijn trui aan.

‘Ik vind Randy Newman helemaal niet goed,’ zei ze.

‘Nee? Maar daarnet zei je nog dat je hem zo goed vond.’

‘Dat was daarnet.’

Ik keek weer naar haar gezicht, dat me nu veel minder tegenstond dan toen ik hier pas binnen was.

‘Mag ik mijn schoenen hier nog aantrekken, of moet ik dat buiten op het stoepje doen?’

‘Wat denk je toch slecht over ons.’

‘Zo denk ik niet alleen over jullie, zo denk ik over hele wereld. Het is hier trouwens verschrikkelijk warm, weet je dat.’

‘Dat komt zeker door mij.’

Ik dacht ze een grapje maakte, maar aan haar gezicht zag ik dat ze het serieus meende. Of dat ze wilde dat ik dacht dat ze het serieus meende. Daarom zei ik: ‘Ja Tina, dat komt door jou.’

En ik legde mijn hand op haar been, maar ik merkte dat ze dat nu

niet meer prettig vond, daarom trok ik hem snel terug.

‘Heb je nog een doekje voor mijn bril?’ Dat had ze.

‘Wat een service,’ zei ik weer, ‘het Hilton kan er niet tegenop.’ En ik beloofde haar deze week nog een bos bloemen te brengen. Toen stonden we op. Ik keek naar de plant, het bed, de muur.

‘Wat ga je vanavond eten?’ vroeg ik.

‘Bij mijn moeder. Lof. En jij?’

‘Ik ga seideravond vieren. Ook bij mijn moeder. En daarna moet ik nog naar een familie met vier dochters.’

En Tina zei: ‘Nou, je viert nu vast veel rustiger seideravond.’

‘Ja,’ zei ik, ‘veel rustiger.’

Ik gaf haar een handkus. We liepen naar de deur, en ik keek of ik dat andere meisje nog ergens zag, maar die was waarschijnlijk al naar huis.

‘Salut,’ zei ik, en bracht mijn hand naar mijn hoofd, zoals soldaten doen.

‘Jij bent echt een beetje gek,’ zei ze.

Ik gaf haar nog een handkus, en nu ze niet op hakken liep was ze kleiner dan ik, en ik zei: ‘Dag Tina, het was een bijzondere ontmoeting.’

‘Je bent in de verkeerde tijd geboren,’ zei ze, ‘je zou met zo'n cilinderhoed door de straten moeten lopen.’

‘We zijn *allemaal* in de verkeerde tijd geboren,’ zei ik.

‘Kom je nog eens terug?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei ik, ‘heel graag, bleib gesund, bis hundertzwanzig, Gut Jom Tov, en een koshere Pesach.’

Toen liep ik alweer over straat en in mijn mond was er een smaak alsof ik in een stuk zeep had gebeten.

En alle vrouwen die ik tegenkwam had ik willen vragen: ‘Hoe duur ben jij nou?’ Maar dat was weer zo'n ander cliché, alleen was het wel waar. Ik ging niet naar huis, hoewel ik had willen douchen, ik ging naar dat café en daar bestelde ik drie witte biertjes. Natuurlijk zat Leo er weer en naast hem stond een man met een bierbuik te oreren, maar Leo deed alsof hij niets hoorde, en daarom haatte ik hem. En dat meisje stond er weer, van wie Leo altijd zei dat ze op Renée Soutendijk leek, maar volgens mij leek ze op niemand.

‘Heb je met je hoofd in de toiletspray gestaan?’ vroeg Leo.

‘Nee,’ zei ik.

‘Wat heb je dan gedaan?’

En ook aan dat meisje had ik willen vragen wat haar tarieven wa-

ren. Maar ik wist dat de lust om dit soort te vragen te stellen al minder was dan tien minuten geleden en dat het over tien minuten nog minder zou zijn. En ik had haar nog willen zeggen dat Tina stukken goedkoper was dan het eten in Zuid Zeeland. Maar wel weer precies even duur als die kaviaar. En dat het Pesach was. En dat je op Pesach helemaal geen bier mag drinken. Maar ik durfde dat niet te zeggen, hoewel ik me niet kon herinneren dat ik ooit zo graag had willen praten als nu. Maar ik wist dat ik dat soort dingen beter tegen Tina kon zeggen, omdat het haar niets kon schelen, en omdat ze toch niet zou weglopen voor het uur om was.

‘Je praat niet veel hè,’ zei die dronkaard tegen Leo.

‘U.’

‘U praat niet veel hè, wil je me weg hebben, willen jullie me weg hebben?’

‘Leo,’ zei ik, ‘toen ik op de lagere school zat was er een liedje dat ze in die tijd heel vaak speelden, maar ik ben de melodie vergeten, ik weet alleen de tekst nog. Het gaat zo. *Eerst zullen we drinken, maar er is drinken voor iedereen, dus drinken we samen, en niet alleen.* Kan je dat voor me zingen, dat liedje?’

‘Nee,’ zei Leo, ‘ik ken het wel, maar ik kan niet zingen, ik heb geen stem.’

‘Niemand kan hier zingen,’ zei die dronkaard.

In mijn mond smaakte het nu minder naar zeep en meer naar citroen en oud bier, en dat was goed. Over anderhalf uur zou de tweede seideravond beginnen, ik wilde nog douchen.

En ik bedacht dat Tina waarschijnlijk helemaal geen joodse grootvader had gehad. Ze was gewoon heel goed. Dat was alles. Als er een Amerikaan bij haar was geweest had ze natuurlijk gezegd dat haar man in Vietnam was gesneuveld, en tegen een Nederlander had ze verklaard dat haar opa op de Grebbeberg was gevallen, en voor een Duitser zal dat wel Stalingrad zijn geweest. En waarschijnlijk was het ook helemaal nietwaar dat ze vond dat ik in een andere tijd geboren had moeten worden. Ze zei gewoon wat ik wilde horen, want zo waren alle Tina's op deze wereld. Ik vroeg om nog een wit biertje om de laatste resten zeepsmaak uit mijn mond te spoelen.

En dat ik aan Hanne had gedacht, dat was net zoiets, want al die mannen die op dat zwarte kussen hadden gelegen hadden natuurlijk allemaal aan hun Hanne gedacht. En allemaal dachten ze zoals ik, dat ze anders waren dan al die anderen. Want zij waren immers veel hoffelijker, zij behandelden Tina niet als een hoer, ze beloofden haar

zelfs bloemen en ze kusten haar op haar hand. En tegen niemand van haar klanten praatte Tina zo als tegen hen. En net zoals ik gingen ze daarna natuurlijk allemaal in het café zitten en ze plasten in het Vondelpark en ze dachten dat ze de enige waren, precies zoals ik dat dacht, de enige die anders was, anders dan al die andere hoerenlopers. Maar nu, in dit café, vroeg ik me af hoe hoffelijk je eigenlijk kon zijn tegen iemand waar je voor honderd gulden overheen mocht.

En nu ik bij Tina was geweest leek maar weinig me nog moeilijk. Je sloeg een paar borrels achterover en je zei tegen jezelf: ‘Wees een man.’ Dat was alles. Dan zou het waarschijnlijk ook niet moeilijk zijn om iemand dood te schieten, want dat ging natuurlijk net zo, of om iemand in stukjes te hakken, of om van het Okura af te springen. Het was gewoon een kwestie van een paar borrels en tegen jezelf zeggen: ‘Wees een man.’

Ik kocht nog bloemen voor mijn moeder, en we deden weer alles wat we gisteravond hadden gedaan. Maar na het eten moest ik naar de familie met die vier dochters. Met de oudste, Deborah, had ik in dezelfde klas gezeten op het Vossius, lang geleden. Toen was ik ook nog op haar verliefd, en haar ouders lieten me die plaat van Randy Newman horen, en ik vroeg of ik die plaat nog een keer mocht horen, maar ze konden hem niet meer vinden.

Toen ik kwam, waren ze al klaar met eten. Ze hadden bijna geen gasten. Ik moest zitten naast een zus van Deborah. Ze had twee zussen, Zotka en Nitka. Zo heetten ze niet echt. Maar zo noemde ik ze in het geheim. Ik zat naast Zotka. Ze keek de hele tijd naar me, maar ik keek niet terug.

En na een tijdje vroeg ik of ik op de bank mocht gaan liggen, want ik was zo moe. Zei ik. Ik deed alsof ik sliep, en ik hoorde ze zacht fluisteren of ik het wel leuk vond, seideravond. Ik vond het heel leuk, ik vond het verschrikkelijk leuk.

En ik dacht aan Hanne. En dat het goed was. Ook dat ze me niet had geschreven uit India. En dat ik haar niet meer zou zien. Het was allemaal goed. En ik wist nu ook dat ik haar niet meer zou bellen, want ik had haar niets te zeggen.

Want waar we ook zouden afspreken, ik zou haar alleen maar in een blauwe ochtendjas zien. En wat ze ook tegen me zou zeggen, ik zou haar toch alleen maar horen zeggen: ‘Zal ik de spulletjes dan maar pakken.’ En ik zou antwoorden: ‘Ja, pak de spulletjes maar.’

De zwaan van Antwerpen
Jan Hontscharenko

Geleidelijk aan zijn bijna alle mensen naar huis getogen. Leeg plastic op het trottoirterras. Aan de toog zitten nog enkele drinkers. Zwijgzaam staren zij voor zich uit. Er broeit niets. De muziek? Een opera? We horen het niet meer. De tijd? Wat bedoel je? Je vraagt je af of die wel in Antwerpen bestaat.

Je schommelt met één been in de negentiende eeuw. Waar sta je met het andere been? Juist, in het graf. Kom, zie je dan zo je toekomst? Langzaam sterven in een stad die zelf al in slaap is gesukkeld. Waarom kwam je hier? De schepen achter je verbrand en nu het verleden in de wind loslaten. Maar tot dusver knalt alles op je af - in een doffe begrafenissfeer.

Wanneer je kijkt naar het Paleis voor Schone Kunsten, word je droevig. Het hele gebouw juicht als het ware van treurnis. Tegen de voorgevel, die net is opgepoetst, spetteren diagonale lichten. Oude, uitgeleefde duiven komen er op af. Ze vallen van de richel en kruipen met een laatste inspanning onder het struikgewas. Kinderen vinden soms zo'n duif. Ze pakken de vogel op, strelen eerbiedig over de veren en schudden, in een mengeling van afschuw en stoere liefde, de slappe nek heen en weer. Ze leggen de duif terug op dezelfde plek, waar hij een prooi zal worden voor een zwerfkat.

Door een harde bons van de deur werd ik in mijn gedachten gestoord. Een man zwaaide naar binnen. Hij had een kale kruin, niettemin slierden zijn haren tot op de schouders. Hij droeg een zwartfluwelen mantel met hoge kraag. Smalle, schokkerige schouders, kringen onder de ogen, een stevig maar verdrietig kakement. Hij leek de uitputting nabij. Op glazen beentjes schreed hij naar de toog, duidelijk getergd door de wittekes en bollekes van het uitgaansleven.

‘Zijt gij de waard?’ riep hij.

‘Wat zal het zijn?’ vroeg de barkeeper en glunderde naar een dame, die een vies rood, synthetisch rokje droeg, te strak voor haar uitdijende heupen. Onder haar kruk lag een plas. Met een vage oogopslag bekeek ze de man en wendde zich meteen af, alsof de paar seconden dat hij midden in het café stond al te lang hadden geduurd.

Het anachronisme hield zich wijdbeens in evenwicht. Met een bijna lieflijke klank antwoordde hij: ‘Een water.’

‘Bruis of plat?’

‘Da's sjuust. Bruis.’

Hij boog zich voorover, friemelde onder zijn mantel en begon vervolgens, alsof hij een bril miste, de laatste franken in zijn handpalm te tellen. Toen hij het geld alvast op de toog legde, stootte hij tegen me aan en wierp z'n stem, ballonzacht van timbre, in mijn oorschelp.

‘Wat doe ik te wezen? Ik heb mijne fouten, dat weet ik. Ge moet geluk hebben. Awel, ik had geen geluk. Pff. Ach, misschien ben ik veroordeeld tot de hel... Ja, ik weet langs welke weg ik moet gaan. Ik kom er wel.’

Ik knikte.

‘Joooohhh, ik ben vaak gevallen, allez, maar mijne ogen vallen niet hè, begrijpt ge? Nooit! Altijd kwam ik thuis. Maar wat moet 'n man als ik nou?’ Kwaad draaide hij zich om, de blik gefocust op het museum. Ik hoefde niets te zeggen. Ik begreep hem. Ooit had ik het zelf geprobeerd: op deze manier praten tegenover een volstrekte vreemdeling. Ik beging toen de fout voor mijn intieme bekentenissen een vrouw uit te kiezen. Hoe ze me wantrouwde! Ze luisterde aandachtig en knikte waarschijnlijk net zoals ik nu knikte. Ze zag mijn kinderlijke geëmotioneerdheid voor een pose aan, dacht dat ik beschonken was - acteur met teveel tekst, teveel wanhopige geilheid. Ik was helder van geest, tilde mij op uit een verdriet dat van mij een hypochonder had gemaakt. Inwendig jubelde ik: eindelijk was ik van het dwangmatige zwijgen bevrijd! Haar gaf ik de eer dat het zo spontaan was gebeurd. Jij bent de personificatie van het schone, niemand anders! Zij hoonde het compliment weg, veronderstelde dat ik uit was op een nachtje... dat ik alles veinsde, terwijl ik schaamteloos en trots mijn hart uitstortte, dat tot dan toe vergrendeld was. Als ik wilde, kon ik mijn tranen laten gaan en het transparante trutje dacht dat ik uitsluitend uit was op wegwerpsex.

Misschien had ze wel gelijk.

Hij blies pufjes lucht uit de mond, een neiging die ik sinds mijn verblijf in de stad herkende als een algemeen trekje uit het scala van de Vlaamse mimiek - het kan onverschilligheid betekenen, ontspanning, maar ook minachting. Langdurig bekeek hij de Romeinse, gevleugelde wagenmenners die boven op het het museum probeerden de paarden te bedwingen. Het had mij ook verwonderd. Het is een onwezenlijk en zwaar tafereel, daar op het dak. De paarden staan op

de rand - waanzinnig hoog - ze steigeren panisch met hun voorpoten in de lucht en dreigen neer te storten.

Even wiebelde hij, als een slapende, lichtelijk naar achteren, toen probeerde hij z'n schoenneuzen te bekijken. Hij keerde zich om, leunde voor het gemak tegen me aan en zocht naar woorden. Ik keek naar hem, zonder verbazing, vriendelijk, open als een fles, maar ik reageerde niet, hetgeen hem aanmoedigde.

‘Nee, ik heb niets te zeggen. Awel, ja, misschien toch! De romantiek zal zich nooit laten verstikken in de stenen van de straat. Het zal...’ Zijn handen zochten, maar het vervolg bleef duister, opgeslokt door een plotselinge pauze. Hij richtte z'n vuist naar het museum, kneep de ogen toe en loerde als langs een loodlijn door het glas heen. Misschien zweefde het gebouw omhoog, met kromme pilaren - alle Permeke's en Ensors de lucht in - en probeerde hij het terug op de plaats te zetten.

Ik vreesde dat hij elk moment zou omvallen en keek naar de grond, die overal dweilnat was. Hij pakte het glas water, nam een flinke slok, zette het glas met teveel voorzichtigheid terug op de toog en zocht m'n oor, deze keer iets dichter bij m'n lippen. Ik rook z'n adem: jenever en knoflook. ‘Gevoelens, dat kunt ge nooit van een man afpakken. Gevoelens, daar blijft ge mee zitten hè.’

Hij schudde z'n kop.

Zijn zangerige stem deed mij denken aan opera's, de tijd van weelderig gedrapeerde toneelgordijnen, toen Charles Baudelaire hier in de goot lag en daarna ‘Arm België’ schreef. De geest van verval en bedwelming waarde nog steeds door de stad rond en plukte aan de mouw van...

‘Ik zie in uw ogen dat ge mij begrijpt.’

Hij keek mij strak aan en wachtte. Tot dusver had hij in zichzelf hardop gepraat, maar nu leek het mijn beurt om iets te zeggen. Ik vroeg hem of hij Baudelaire kende.

‘O, gij zijt Hollander. Maar ge begrijpt me wel, hè. Ik heb mijne best gedaan. Maar dat ene, het geluk, is mij ontzegd.’

Tegen iedereen die hem wilde horen, herhaalde hij: ‘Ik heb mijne best gedaan!’

Een dikke man met een krap wielrennerspetje op, die de hele tijd aan een pakje Belga had gefrunnikt, vroeg hem, eveneens schreeuwend: ‘Maar wat hebt ge dan gedaan?’

Beide mannen verdwenen in de nevels van het Antwerpse dialect.

De zon schijnt. Het wordt dag. Je denkt aan het roze, rubberen

beertje aan het einde van het potlood waarmee je vriendin, die je in Amsterdam achterliet, je nieuwe adres noteerde. Haar weer te zien, het liefst vandaag nog: je hoop is even sterk als je bezwaar. Je bungelt tussen twee uitersten.

Ga naar haar terug. Straks, wanneer je te lang hier hebt rondgezwalkt, strompel je als een infantiele dronkaard Amsterdam binnen, schaduwen onder de ogen. Dan is het te laat. Rottende stof.

Wat een stug gesprek gisteren.

‘Hoe gaat het in het Antwerpse? Ben je tevreden?’

‘Waarom bel je? We hadden toch afgesproken dat...’

‘Ik wou gewoon even je stem horen.’

Stilte.

‘Genoeg gehoord?’

‘Nee.’

‘Nou, meer heb ik niet te melden.’

‘Voel je je nu iets beter?’

‘Nou, een lichte shock en mogelijk nekletsel, dat is alles.’

‘Heb je zin om terug te komen?’

‘Nee.’

‘Zal ik dan... Binnen twee uren ben ik bij je.’

‘Nee, alsjeblieft. Wacht tot ik mijn brief heb gestuurd.’

‘Kan ik hier iets voor je doen?’

‘Nee, je stoort me. Iedereen stoort me!’

‘Ik maak me zorgen.’

‘Dat hoeft niet.’

Stilte.

‘Ben je al aan het werk?’

‘Ik wil nu dit gesprek eindigen.’

‘Goed, succes met je werk.’

Succes? Ik haat dat woord! Vooral wanneer zij het zegt, proef ik er een wraakklank in. Het klinkt zo venijnig - succes! Alsof je door de stront wordt gehaald. En wat weet ze van mijn werk af? Al voor de vierde keer ben ik met die brief bezig...

‘Da's niet goeh!’ schreeuwde de petdrager en sloeg met de vuist op de toog.

‘Awel, da's mijne zwanezang.’

‘Gij zijt een zot!’

‘Een zwaan, sinjoor!’

‘Awel, een zwaneke.’

Uiterlijk onaangedaan ging de man, die steeds wonderwel in ba-

lans bleef, voorzichtig naar de dame met het rokje.

Ze snauwde hem af.

‘Allez, ga naar uw kot!’

Wanneer hij niet meteen langs haar verder was gelopen, bij haar was blijven staan, dan had ze hem ongetwijfeld in het gezicht gespuugd.

Langzaam en zwijgend kwam hij naar me toe. De gloed van z'n stem weer in m'n oor.

‘Die dame, da's ene ramp! Paraatservice, kent ge dat? Allez, waar ik ook heen ga, hel of hemel, i-i-ik kan zeggen, ik heb mijne best gedaan!’

Nu sloeg hij een arm om me heen.

‘Kom mannen, we sluiten!’ riep de barkeeper.

‘Awel, we zijn weg.’

Arm in arm zwenkten we de hoek om, de Leopold de Waelstraat in.

‘Ik woon hier,’ zei ik.

‘Da's ene toeval.’

Ik raadde hem aan een taxi te nemen.

‘Eèèeehh, dat nooit!’ riep hij verschrikt. ‘Allez, we pakken nog een pint ginder.’

Ik liet hem op me leunen. Tamelijk rechtuit liepen we langs de lindebomen. Onderweg vertelde hij dat hij bij z'n lief op bezoek was geweest.

‘Ze is op 'n andere man gegaan, mijne lief. Joohh, d'r zullen klappen zwaaien. Dat zeg ik u. Mijne haren zijn nog niet geteld hè.’ Ik verstond hem niet goed.

‘Uwe jaren?’

‘Mijne haren!’ Hij slikte iets in, keek mij, hoe wazig ook de oogjes, even peilend aan en vervolgde ernstig: ‘Zeg, ik ben stom geweest! Ik heb haar gevraagd of ze het al met hem had gedaan. Ge wilt dat wèten, hè!’

‘En?’ vroeg ik nieuwsgierig.

‘Weet ge wat ze zei? Ja, maar ik heb aan u gedacht!’

Dit maakte hem woedend. Hij rukte zich los, zakte iets door de knieën en brulde met beestachtige kracht: ‘Ja, we hebben het gedaan, maar ik heb aan u gedacht!’

Als een verslagen man viel hij op de knieën. Ik hielp hem overeind en probeerde hem wat te troosten. Het café om de hoek was gesloten. We liepen terug. Ik betuigde mijn sympathie. Dat was inderdaad een gemene opmerking van haar. Castrerend!

‘Sjuust!’ brulde hij. ‘Ge hebt gelijk, dat is toch castrerend hè. Wacht!’

Hij bleef midden op de stoep stilstaan, graaide onder zijn mantel en liet een foto zien: ‘Da's mijne lief.’

Op het bed lag een jonge, naakte vrouw. Haar knieën opgetrokken en haar hoofd afgewend. Ze hield, als in zwijm, de ogen gesloten. Tussen haar benen richtte zich een zwaan op. Gespreide vleugels en een extatisch gerekte hals. Foto van een schilderij. Ik begreep de mythologische toespeling.

‘Ach, u bent kunstenaar?’

‘Awel, zeg! Toch genen notaris, hè!’

Beiden lachten we wat zuurderig. Elk om onze eigen reden. Opeens werd hij melancholisch en stopte de foto weg.

‘Ge zijt een toffe gast.’

Bij m'n voordeur nam ik afscheid, waar hij blijkbaar niet op in wilde gaan. Hij wierp het hoofd in de nek, zette een borst op en keek naar de hemel. Zo liet ik hem dan maar staan. Zwanen stijgen heel langzaam omhoog.

Een coup binnen handbereik
L.Th. Lehmann

Recife ligt, als ik me niet vergis, in de tropen en iedere reiziger binnen de keerkringen wordt geacht aldaar stofwisselingsmoeilijkheden te krijgen. Na bijna veertien dagen in Brazilië was het zover en enige pillen die een studente medicijnen mij gegeven had, werkten niet. Maar mijn reis naar Buenos Aires, bij Varig, was al geboekt.

Het doel van mijn reis was steeds al Buenos Aires geweest. Niet dat ik mij van die stad veel geweldigs voorstelde. Ook niet veel tango, hoewel dat laatste wel een nuance toevoegde aan het vage beeld dat mij bijgebleven was uit mijn vroegste herinneringen, naast andere vreemde berichten uit de verre volwassenenwereld, dubbel ver omdat ik een zeeman tot vader had, wiens verhalen over Buenos Aires (en Rio de Janeiro) ongeveer de enige boeiende waren. Er was mij verteld dat de Avenida Rivadavia huisnummers had tot boven de 20000, en dat imponeerde mij zeer. Wat een vervelende straat moet dat zijn, denk ik nu.

Dus vloog ik langs de Zuidamerikaanse oostkust. Wat ik ervan zag, leek precies op elk ander land dat men uit een vliegtuig ziet. Snelheid is vaak een voordeel, maar een kust dient men te bereizen met een schip.

Tussenstop in Rio de Janeiro, waarvan ik niets zag. Gezond was het er voor een onvoorbereide reiziger uit gematigde streken ook niet: de air-conditioning was zo effectief dat het steenkoud was en daar had ik me, mijn reputatie van ervaren reiziger ten spijt, niet op gekleed.

Het wordt donker op weg naar het zuiden en het is donkere ochtend als ik weer op een vliegveld sta: zoals overal een schemerige hal met gekleurde, glinsterende en gesloten kramen waarvan de intentie duister is. Een waakzaam taxi-ondernemer vraagt mij waarschijnlijk te veel voor de ritprijs, wat negligeabel is gezien de Latijnsamerikaanse valuta. Halverwege de veertig km. naar het centrum wijst de chauffeur mij op een grotesk, betongrijs bouwwerk met twee torens, links van de weg. ‘De Mormonenkerk,’ zegt hij. Ik word afgezet bij Hôtel de la Concorde, 25 de Mayo. In mijn kamer constateer ik iets dat mij verrast. Op een uur dat het in de Europese en Noordamerikaanse ste-

den die ik bezocht heb vrij stil is, gaat hier het verkeersgedruis onverminderd door.

Voor mijn doen sta ik zeer laat op. Mijn kamer komt uit op een smal gangetje, parallel aan de straat. Er moet een lift zijn die ik niet meer kan vinden. Beneden is een ondiepe hal, met televisie, en een trap omlaag naar een sousterraine ontbijtkamer. Ik kom tot de conclusie dat dit hôtel een architectonisch monster is. Met een enorme beitel lijkt er een rechthoekige, vertikale plak uit de straatwand gehaald, waar het hôtel netjes is ingeplakt.

Ik had een rij adressen en telefoonnummers uit Amsterdam meegekregen. Vol telefoon- en mensenvrees probeer ik er een paar, maar ja, het is hier blijkbaar zomervacantie. Bij één krijg ik gehoor, een journalist. Hij verschijnt een paar uur later in mijn hôtel en sleept mij voortvarend mee naar van alles. Ik vertel van mijn reis en plotseling zegt hij: ‘Hier is wel wat anders gebeurd. Vanmorgen stonden er tanks op de Plaza de Mayo.’ Er is, terwijl ik vloog, aankwam en sliep, een militaire coup gepleegd door een zekere Aldo Rico, officier maar geen generaal. Op straat is alles zo alledaags dat ik pas later op het idee kwam om verbaasd te zijn dat er geen kogels door de straten vlogen. Op de Plaza de Mayo is niets meer te zien dan witte omtrekken van mensenlichamen op het plaveisel, waarschijnlijk lang geleden getekend door de *madres locas*.

De journalist bracht mij naar vele plaatsen. Er begon een continue inslag van indrukken die ik mij niet meer chronologisch herinner. Zonder hem zou ik maar een fractie te weten gekomen zijn van wat ik nu hoorde. We passeerden een verscholen moskee. ‘Hier wonen veel Islamieten, dáár wonen Koreanen, daar Joden, daar Japanners. Japanners zijn zeer populair, wat eigenlijk gek is omdat ze zich op allerlei manieren pousseren. Van de Koreanen moeten ze hier niets hebben.’ Soms zag ik, op straathoeken, korte Indianen met ronde gezichten. ‘Die komen uit noordelijker landen en hebben het hier heel moeilijk.’ Mijn zegsman was kritisch en er was mij verteld dat hij veel ellende had gehad tijdens de recente officierstyrannie. Wanneer waren die noorderlingen hier gekomen en hoe erg was het in hun land dat ze hier hun toevlucht zochten? Ik heb verzuimd het hem te vragen.

Hij nam me ook mee naar zijn huis, in of nabij de wijk Pompeya die bij de tekstdichter Homero Manzi de ‘Barrio de tango’ heet (muziek: Anibal Troilo). Sinds mijn taxitocht in het donker is mijn indruk van de stad er een van eindeloosheid. Ook hier eindeloze okergele straten met lage huizen en veel stof dat over het plaveisel waait, al zou dat

laatste wel een zomerverschijnsel zijn. Ter afwisseling zijn er hoge grijze gebouwen die mij opgesomd worden: het Militaire Ziekenhuis, het Luchtmachtziekenhuis, het Politieziekenhuis. De saaiheid lijkt te veranderen in dreiging en primitief hoop ik dat ze heel vol zijn. Hier in de buurt is volgens mijn zegsman ook de Calle Pepiri: Carlos Gardel heeft een tango gezongen over *La mina de la calle Pepiri*. 'Hij zal er wel nooit geweest zijn,' zegt mijn gids. Dan volgt een droevig verhaal dat niemand hoeft te verwonderen, want zo gaan die dingen. Carlos Gardel was voor zijn dood niet zo'n idool als daarna (hij was de eerste popzanger die neerviel met een vliegtuig, bij Medellin in Colombia, in 1935; de twee guitaristen die hem begeleidden, overleefden het ongeluk; dat kon nog met die onvolmaakte vliegtuigen). Gardel werd beschuldigd van homosexualiteit en handel in blanke slavinnen. Volgens de Noordamerikaanse anthropoloog Julia M. Taylor wordt zijn beeltenis tegenwoordig verkocht in winkels waar voornamelijk heiligenbeelden te koop zijn.

We passeren een merkwaardige kerk. Waarschijnlijk uit geld- of plaatsgebrek is zij L-vormig. Twee muren voegen er een kloosterhof aan toe. In het midden van deze hof is een put met een rond muurtje eromheen en vermoedelijk een emmer aan een touw of ketting erin. Mijn gids vertelt dat het water door buurtbewoners als geneeskrachtig wordt beschouwd. Als de kerk dicht is en ze voelen behoefte aan genezing, zetten ze ladders tegen de buitenmuren om langs die weg het water te bereiken. Dus ook zulke dingen gebeuren hier.

Ik koop de ter plaatse blijkbaar vermaarde *Guía Peuser*, nu (1988) in zijn 101ste jaargang, bij een stalletje aan de Avenida Leandro N. Alem, evenwijdig aan de Mayo. Verderop zie ik een muur, daarachter moet de haven liggen. Boven de muur stilstaande kranen zoals in alle havensteden nu, en geen masten.

Op eigen houtje ga ik naar de havenwijk La Boca: de mond is degene waarmee het riviertje de Riachuelo uitkomt in de Rio de la Plata (River Plate in het internationaal zeemans). Hier moest een avantgarde-straattheater zijn geweest volgens een oud nummer van *National Geographic Magazine* (november 1967), het Teatro Caminito, in een straat genaamd Caminito (weggetje). Er moet ook een borstbeeld staan van Juan de Dios Filiberto, componist van de tango *Caminito*. Men beweert wel dat het weggetje in de tango deze straat is, maar er wordt in de tekst gezongen over een landweggetje dat door planten wordt overwoekerd, wat in deze omgeving onwaarschijnlijk klinkt. De *Guía Peuser* vertelt niets van dit alles.

Het havenwater reflecteert een fraaie blauwe lucht, maar bij nadere beschouwing blijkt het voornamelijk te bestaan uit troebele zwarte substanties met een hoge viscositeit. Het enige schip is een klein museumschip, zoals vele metalen schepen in Schotland gebouwd. Hiermee is in 1902 een Argentijnse expeditie Otto Nordenskjöld, derde Zweedse poolbereizer van die achternaam, te hulp gekomen toen hij zijn schip kwijt was en op het Zuidpoolijs moest overwinteren.

Er moet ook een museum te land zijn, met boegbeelden. Een collega-archeoloog heeft me er zelfs eens een foto van gestuurd. Ik vind een *Museo de Bellas Artes de la Boca*. Dicht, en zonder vermelding van openingstijden. Er wordt wel een schilder genoemd, in permanente letters, Quinquela Martin, en onder zuilen voor de gevel stuit men op een heroïsche schildering uit de tijd dat arbeiders nog petten droegen.

In de bus terug zie ik een bedelmethode die nieuw voor mij is. Twee kleine jongens stappen in en leggen op de knieën van elke passagier een bidprentje, voorstellende de heilige Cajetanus die aanspoort tot het geven aan de armen. *Providencia, providencia, providencia!* Ik geef wat en moet het bidprentje nog ergens hebben. Voor het publieke transport is er ook een metro, *subterraneo* genaamd. De stations zijn donker als in New York, maar laten meestal nog ergens wat daglicht toe. De wanden zijn bedekt met vlakke tegels met barokpatronen en (quasi?) Arabische motieven in reliëf. Langs de perrons zie je lange muurschilderingen die evenementen voorstellen uit de, zoals bekend, zeer strijdrijke Argentijnse geschiedenis.

De stad is vol standbeelden en monumenten, waarvan er niet weinige zijn gewijd aan Italiaanse personen en gebeurtenissen (men denke ook aan het aantal tango-componisten met een Italiaanse naam). Eén ervan, als ik mij goed herinner ter nagedachtenis van de gevallenen in de nog door Louis Couperus betreurde slag bij Adowa (in de eerste koloniale oorlog van Italië tegen Ethiopië, 1896) is een heuvelig, bronzen conglomeraat van figuren, met daaromheen een hek met de fasces als spijlen, lang voor Mussolini. Het hek kan ook een latere toevoeging zijn, want Italiaanse delegaties zijn soms (het meest in de Mussolinitijd) instemming komen betuigen met deze monumenten, wat blijkt uit eraan gehechte bronzen plaques. Op een andere bronsberg zie ik op het voetstuk plakken brons met in reliëf landschappen, met daarin waarschijnlijk veldslagen. Het lijken impressionistische schilderijen in brons. Geraffineerd en knap maar wel kitschig!

Ik lees dagelijks het blad *La Nacion*. Aldo Rico heeft veel steun in het land. Burgeraanhangers in Buenos Aires hebben een rel geschopt, maar nog steeds geen doden. Rico wordt zelf geïnterviewd en verklaart van Asturische afkomst te zijn en zich ‘dus’ nooit te zullen overgeven. Ik kan ook de hele dag TV-nieuws over hem zien in het ondiepe lounge-je. Mijn hôtel bevalt me niet, maar de portier wint mijn sympathie door onargentijns, dus onheroïsch, bij de televisie te verzuchten *No quieren dejarnos vivir en paz* (Ze willen ons niet in vrede laten leven). Van het hôtel kreeg ik ook brochures die tangoavonden aankondigden. Ik wantrouwde de bekende toeristische en neppige toon. In Florida, nu een ‘loopstraat’ maar bekend uit tango's, is een filiaal van muziekuitgeverij Ricordi gevestigd. Ik koop er bladmuziek van de oude *Entrerriano*, uit 1899, welks componist Rosendo Mendizabal een van de weinige bekende zwarten was, en een van de weinigen uit de tangogeschiedenis met een Spaanse naam. Iemand heeft er een destijds blijkbaar actuele tekst bij geschreven en het copyrightjaar is 1927. Zulke raadsels vindt men meer bij populaire muziek. De pianozetting is nogal onnozel. Ik koop ook, om de fraai gelithografeerde Art Nouveau-kaft, een mij onbekende tango *La Rubia*, tekst en muziek van de mij even onbekende Ramón Coll. Een bijschrift vermeldt dat de kaft een reproductie is van de eerste uitgave uit 1909. Bovendien is dit de eerste *tango criollo con letra* die werd ingeschreven in het Register van intellectueel eigendom, op 3 januari 1911. Ook is hij *dedicado a la aplaudida Primera Actriz Sta Blanca Podestá*. Het kan niet op! De Podestá's waren hier een vermaarde theaterfamilie in de negentiende eeuw. De naam is natuurlijk, zou men haast zeggen, weer Italiaans. De tekst is dan ook geheel in de geest van het negentiende-eeuwse komische lied. Aan de overkant is een pijpenla van een winkel met cassettes. Vele meters met dezelfde pop die men in dit soort etablissementen in Amsterdam ziet, maar vlak naast de uitgang is een smal vak met tango's. Ik koop er één van het orkest van Julio de Caro, vertrouwd genre, maar ik vind er ook één gekopiëerd van 78-toeren platen uit 1912 en '13, van Juan Maglio, bijgenaamd Pacho. Er speelt een kwartet op, nog zonder piano: fluit, bandoneon, viool en gitaar.

De haaks op de Avenidas lopende straten vormen in hun laatste fase een helling die begint bij de Mayo, waar mijn hôtel staat, en eindigt in de Avenida Leandro Alem, waar vroeger een rivieroever was. Deze hellingen zijn geplaveid met ‘kinderhoofdjes’ en in de calle Tucuman liggen daartussen nog tramrails. Hier moet ooit de paardentram gereden hebben die een rol speelt in vroege tango's. Ik neem

foto's van de rails. Buenos Aires gaat me danig deprimeren (ook heel *tanguero*). Ik ga naar het bureau van Varig om te vragen of ik mijn retour niet wat vroeger kan gebruiken. Dit gaat verrassend makkelijk.

Op de laatste avond een verrassing. In de loopstraat Florida staan straatmuzikanten. Het is wel een gemengd genoegen. Op een hoek staan Indianen met pansfluit, charango en trom, zoals men ze ook in Amsterdam kan horen. Daarnaast een groep met Afrikaanse trommen, onder leiding van een twee meter lange neger, de enige neger die ik hier bewust zag, hetgeen klopt met historische en literaire gegevens (zie Jorge Luis Borges' *Milonga de marfil negro*, rr. 31/32; muziek van Julián Plaza). Men verdenke mij niet van chauvinisme als ik ter plaatse meende te constateren dat beide muzieksoorten in Nederland beter uitgevoerd worden. Ten derde waren daar een man met een accord-, geen bandoneon, en één met een guitaar. Bij hen wordt er gedanst. Maakt u zich geen illusies, men ziet geen *compadritos* meer met vouwen in hun broek, deukhoeden en rode halsdoeken. Dit hele gezelschap zou in de Jordaan niet opvallen, zolang men zijn mond houdt. Men mag roepen of men een tango, foxtrot(!) of wals wil, en het is vaak tango. Ik hoor een snelle milonga en zie hoe een danser daarbij met zijn rechterhand op zijn linkerzool slaat.

Het tangodansen dat ik hier zie lijkt wel vaardig, maar niet elegant. Eerder bonkig, vaak met gebogen knieën. Ik had wel gewild dat een Japanse butoh-danser deze scene had kunnen zien en er een butoh-tangochoreografie bij had gemaakt. Misschien is dat allang gebeurd, want de tango is geenszins onbekend in Japan. Deze gedachte zou een vervolg krijgen. Ik was nog maar enige maanden terug in Amsterdam toen daar een klein butoh-festival plaatsvond. Ik zag er een video van Kazuo Ohno die geldt als de vader van de butoh-beweging. Hij is in de tachtig maar treedt nog op, zoals het hoort. Op deze video danst hij bij een tango die de hyper-*tanguero* titel *Quejas de bandoneon* (Bandoneonklachten) draagt. En ziet, hij danst rechtop en merkwaardig elegant. Ik ben een beetje teleurgesteld en had wel willen zien wat Eiko en Koma ervan gemaakt zouden hebben.

Aldo Rico had zich uit Buenos Aires teruggetrokken in noordelijke richting, naar de provincie Corrientes. Hij hield zich op in een militair kamp bij een plaats genaamd Monte Casero. En zijn Asturische stamboom ten spijt gaf hij zich daar over. De reporter van *La Nacion*, die blijkbaar met het officiële leger was meegereden, vertelt dat dit kamp zo klein was dat het leek of men zich heroïsch aanstelde in een telefooncel. De enige gewonde van het hele avontuur valt hier. In de

weg naar het kamp was een bruggetje ondermijnd en het ontploft onder een legervoertuig. Laat ons zeggen: het was een milde coup.

Het vliegtuig zal zeer vroeg in de morgen vertrekken. Ik vraag of er zo vroeg wel transport is, wat verbazing wekt bij de hôtelmensen. Natuurlijk is dat er. Na ongeveer twintig km. rijden staat er een vreemd grijs gebouw rechts van de weg. De chauffeur wijst: ‘De Mormonenkerk,’ zegt hij.

Nederlandse poëzie

Twee gedichten
Lut de Block

Man van mijn lijf hangt in een lus van slaap. Ik hou
het been stijf. Wat koester ik verdriet van vroeger dat ik
niet wil laten wijken. Ben ik soms bang op hem te lijken
als hij straks tast naar mij, in een vermoeid gebaar
me vatten wil en onderhuids mijn weerstand voelt.
De valkuil van het bed, de strik die ik heb uitgezet
terwijl ik straks mijn rug zal keren. Geen buit,
geen bloed. Het kind werd ingekuild, de vos gekeeld.
Ik moker op hem los alsof ik uit zijn harde spieren
het melkzuur zuig dat ik voor honing hou.

[Er slaapt een man in huis]

Er slaapt een man in huis. Soms noem ik hem de mijne.
Hij neemt fauteuil en ether in, hij snijdt mijn adem af.
Dan sluip ik nors de kamer uit, het werd te veel de zijne.
Te veel zijn lucht, zijn bloed, zijn brood dat ik wel eten moet.
De hand die ik dan bijt en die me steeds weer voedt.

En dat ik zwaarder werd van heupen met de jaren.
Dat is het kind van hem dat ik al eeuwen broed
en wellicht nooit zal baren. Alleen de man zuigt zog,
hij sloeg de diepste wond. Hij scherpt mijn bloedbaan aan
en zet mijn angels klem. Van alle huizen woon ik liefst in hem.

Drie gedichten
Job Degenaar

Joodse begraafplaats Tacozijl (Fr.)

Als een terugblik ligt het daar
onder de brede rug van de dijk

Maar wie zal er niet ontwaken
als iemand in dit vroege voorjaar

de gordijnen openschuift en zegt:
het is licht, tijd om op te staan?

Auschwitz is in hun lange
slaap aan hen voorbijgegaan

maar de tijd heelde de wonden
niet en eiste zijn monument:

‘Juster barde it by ús,
moarn is 't wer earne oars’

Veraf, in het blauw van de oude
Zuiderzee, daagt Jeruzalem

Terugkeer

Voor mijn vader

Moment waarop je je ogen
opslaat en denkt ‘het is
er nog, ik ben er nog’

en weer wegvalt als
een zwakke zender

De machinerie van toe- en
afvoerslangen ruist, zoemt,
flitst codes van onmacht

en stuurt je in je
zachte landing bij

Buiten hangt behaagziek
voorjaar boven de huizen

Sopraanlijster

Onder de haastige wolken
verlangzaamt januari

Mussen pikken naar een lege
kom, wachten als wij
op de ontmaskering van
een grootschalig niets:

wind die rukt aan winkelruiten
en schijndode bomen opeist

Vangt aan een dunne boventoon, met
het ongeduld van eerste krokussen

Isoleren*
Jan Dullemond

Het is een standaardprocedure;
iemand controleert of alles in de isoleer
aanwezig is: matras, deken, scheurhemd en papieren broekje
met het oog op zelfmoord en voldoende bekers water,
maar verder niets;
een ander belt de afdelingen af
voor voldoende mannen.
Je wacht op iedereen
en vertelt ze wat er aan de hand is.

Dan ga je naar hem toe
met tien man
en vertelt hem dat hij zo gespannen is
dat het niet langer gaat op de afdeling
en we hem gaan isoleren
omdat hij anderen bedreigt.
Een kop groter kijkt hij op je neer
in verbaasd onbegrip
en beent met grote passen
naar de deur van de zitkamer
waar iedereen zich onzichtbaar wil maken
en schreeuwt naar binnen
tegen niemand:
‘Als je niet oprot
sla ik je d'ruit;
'tis sluitingstijd’
en je legt een hand op z'n schouder
om hem af te leiden

* *In het lentenummer stond ten gevolge van een door ons betreurde vergissing slechts een gedeelte van dit gedicht afgedrukt. Dit is de volledige tekst. In een recensie in ‘Dietsche Warande & Belfort’ werd de incomplete versie zeer bewonderd, (red.)*

en voert hem ongemerkt weer naar de gang
voor je zegt dat het zo niet langer gaat,
dat hij maar eens een nacht goed moet slapen,
dat hij maar mee moet lopen naar de isoleer
en dat er niets anders op zit, als hij brult
dat je hem niet in de isoleer krijgt
en hij weer naar de zitkamer wil lopen,
waarop je wenkt
naar de anderen dat ze hem vast moeten pakken
en je hem bij een arm pakt en zegt
dat hij even moet wachten
en dat we hem nu naar de isoleer gaan brengen
als hij z'n armen los probeert te rukken
en iedereen heen en weer sleurt die hem vast heeft
en hij noemt je nazi's en trapt
tot hij struikelt en iedereen over elkaar rolt
tot hij op z'n buik ligt en zich niet meer kan verroeren
omdat iedereen op zijn armen en benen zit
en buiten adem knijp je je stem tot rust
om hem te kalmeren
dat er genoeg gevochten is
en hij nu gewoon met je mee moet lopen
en je draagt hem tussen jullie in
aan z'n armen en benen naar de isoleer
met z'n gezicht naar beneden
zodat hij ophoudt met kronkelen en trappen
en alleen nog machteloos
raast dat hij je zal vermoorden
en dreigt met een advocaat
omdat hij vrijwillig is opgenomen
en iedereen gaat weer op hem zitten
als hij uitgekleed is
en je met trillende handen de injectienaald pakt

en diep probeert te ademen
tot je de naald met zo'n vloeiende beweging
in z'n bil kan gooien
dat hij z'n scheldpartij niet onderbreekt
en je wikkelt z'n benen in de deken
en laat zes man vast naar buiten gaan
en je springt met de laatste vier
naar de deur
voor hij z'n voeten vrij trapt en overeind vliegt
en je slaat de deur dicht
en gooit je er tegenaan
zodat hij vergrendeld kan worden
als je de deur al door voelt buigen.

Dan gaat iedereen weer naar z'n afdeling en aan het werk en je rapporteert en legt verantwoording af in de dwangmiddelenregistratie voor alles rond is.

Twee gedichten
J. Eijkelboom

Stadstuin

In dat carré kon 's winters
baksteen rinkelen als glas,
de hemel stond dan zo strak
dat het haast gonsde.

Maar al vroeg in het jaar
liep er lauwe lucht in
die kom, ging men er zich
met schoffels roeren.

De onhandigste aller vaders
caramboleerde er
met de carbolineumkwast
bij de dorstige schuur.

Moeder keek toe hoe
de zware Pers, meegenomen
door mijn reisvaardiger broer,
over de klopstok werd gelegd
door haar twee zonen.

De Keltische krakeling
van haar matteklopper sloeg
er nog zoveel woestijnzand uit
onze klei raakte ondergestoven.

Al helderder werden de oude patronen.

De la musique

1

De zangeres in flamboyant satijn
mocht even rusten, luit en
viola da gamba vlochten
het ritselend struweel

waaruit de blokfluit klonk
als een vogel, maar ook
zoals geen vogel ooit
gezongen heeft.

Spitsneuzig, sluikharig meisje,
recht zittend als Whistlers Moeder,
rokken tot op de grond
voor jou zocht ik

in de mahoniehouten kast
en vond daar tussen stug linnen
het woord kwinkeleren
terug.

2

Sirenes zongen niet meer
maar lispelden
in het donker onderaan de trap
van de glibberige steiger.

Ook lokten ze mij niet,
niet in die zin
dat ik op hun dringende bede
de trap afging.

Ze noodden mij liever
om onder lamplicht
op glinsterende keien
als over water door te lopen.

Drie gedichten
Kees Hermis

Spookdorp

De onbewoonde boerderij ligt in
het land verzonken. De kamers
leeg. De muren krom van
uitgestorven leven.

Etmalen rusten op het dak.
Vleermuizen aan de balken.
Wat hier bewoog, is vastgezet
in spalken van de dood.

De deur van een geteerde schuur
hangt scheef als na een beroerte.
Geen enkel raam dat wacht
en met geduld de weg aftuurt.

Over het erf, de oprijlaan
is loodzwaar licht voortvluchtig.
Meer dan vandaag bestaat hier
niet. Beschonken werkelijkheid.

Niet anders dan gewoon is dat
wat huiden heeft, sterft voort.
Alleen de tijd blijft monotoon
stilzwijgend aan het woord.

Uitweg

Een weg die recht als een kanaal
afzienbaar tot in verte
is uitgerold, liegt niet.

Over het wegdek licht, dat volgzaam
als water zich verbindt
met een verhaal als dit.

Aan weerszijden bomen op appèl
in een ononderbroken rij
die ver- en verderwijzen naar
waar het verdwijnpunt ligt.

Niet in een blinde muur, gapend
moeras die blik en voetstap snijden.

Maar het moment waarop de weg
aan eindigheid verliest,
opgaat in open water.

Dementie

Om dichterbij te komen,
zorgvuldig in te breken in
zijn dichtslibbende bestaan

zoekt zij naar een nieuw alfabet
van heilzame gebaren,
een spaarzaam woord dat telt

In stilte die veelzeggend is,
zonder geweld hun bloedband
raakt, kan zij volstaan met

ik ben het. Haar hand aan
zijn gezicht die hem een ogenblik
bevrijdt uit zijn verkalkt verstand

kan zij eenvoudig eens per week
de engel zijn die bij hem waakt

Twee gedichten
Jan Kostwinder

Metamorfose

Zij heeft wie in veelvoud viel
voorbeeldig in zijn val verbeeld
en aan de wand gespeld.

Zo is hij stilgezet als stomme held,
Faëton gelijk; en de boeren werken
rustig verder op het veld.

Maar zij wenst als nimfijn
de hoogste vlucht te nemen,
niet met mij maar met mijn

metamorfose: complement en evenbeeld.
Een gladiator in het Colosseum moet ik zijn,
in de hoek geslagen, niet uitgeteld.

O jij, voorbeeldig in je val verbeeld
de boeren werken rustig verder op het veld.

Korf

De honingraat is zwanger
van pas ontstaan verlangen,
de werksters draven
en leven van wat was
slechts één kan koningin zijn.

Maar mijn gedachten zijn
bij wie nu ook weer darren
moet maar na die noen
een koning dacht te zijn
hij leeft verder met wat was.

Twee gedichten
Frans Kuipers

ALS DE KIEZELS.
Als de keien.

Met de water-expresse vervoerd.
In de grintlaan gestort.

Door de toevallige schoen weggeschopt;
Eén moest er zijn in de slinger van David.
Een paar in Demosthenes' mond.

Door de betonmolen op het bouwterrein.
Door de broekzakken van kinderen.

Rollend
rollend rollend

Door onderaardse rivierbeddingen.
In de witte walvisbuik van de gletsjer.

Door de bellenblazende waterval.
Door de kolken. Door de stroomversnellingen.

Dondersteenwaarts.

[Weet jij]

WEET JIJ
wat voor wereld
een kever bevoelspriet?

In welke staat
van slaap, dromen of zijn,
deze wild bloeiende brem zich bevindt?

Of hoe, hier, in de hommelgonzende wei van mei,
van vrede en rust vervuld,
een wandelaar liggen kan,
als overal rondom voor wie even
in de blauwe helicopter van de libel
boven het grasland mee wil surveilleren
schilddragers, zwaardvechters, gifspuiters
verwikkeld zijn in een nietsontziende strijd
waarin ogen, poten, koppen vallen
en verorberd worden.

Wanda in memoriam
Auschwitz 1944
Pieter Kuyk

Het hek, afgeschermd met
groen doek, de tennisbanen,
't clubhuis, de granieten trap
waarlangs jij naar 't terras
afdaalde, vroeg of je met ons
mee mocht slaan.

Die baan en drie verlegen jongens
omdat je beter was dan wij, en
om de wind die met je rokje speelde,
in de hoge dennen zong
van wat geen net verdroeg en lijnen.

*

Je zat bij me achterop, we gingen
onderuit, het regende, we hadden
haast; jij was er op tijd afgesprongen,
ik had mijn mouw gescheurd, een elleboog
geschaafd.
Met een kapotte trapper verder fietsen,
jij weer achter mij.
Deed 't pijn? Zal ik eraf?
De zachtheid in je stem was nieuw, je arm ook
zoals die om mijn middel lag.

*

Vermoeden van geheimste gangen,
zweven door geslepen glas een
bodem over die geen bodem was
maar tover naar een hemel toe
van gras.

*

Ik heb een foto, een
met jou erop, teruggevonden;
uiterst links je kon er net
nog bij, een rij van zeven
doden nu lach je naar de kartelrand.

*

Noordwijk, kort bezoek; waar
aan de overkant het busstation
en Albert Heijn het beeld bepalen
lagen onze tennisbanen, het hoge hek,
de dennen eromheen, de toegangspoort,
de laan van zilverpopulieren van 't
clubhuis naar het centrecourt.
Wie nu hier met een racket zwaait, breekt
winkelruiten, riskeert een schrikbewind
van vuisten, vloeken.
Plaag van door vertier verstopte straten,
lucht van vis, patat. Ik voel mijn maag,
heb op staande voet hier niets dan naar
mijn bus te zoeken.

Een zwemmer in de lucht
Willem M. Roggeman

1

Oud en dof geworden scheuren de wolken
die traag schuiven over het eeuwige blauw.
En toch staat de zon zorgeloos te trillen.
Iemand stapt roekeloos uit het landschap.

Dan verschijnt de zwemmer in de lucht.
Hij gaat op en neer over golven van geluid.
Hemelse muziek omringt hem te allen kant
maar als een rivier ontspringt hij de dans.

Boven de daken slaakt hij een lichte kreet
en met vertwijfelde gebaren duikt hij weg
achter een wolk wit van machteloze woede.
Iemand gaat er schouderophalend van door.

2

Met langzame halen graaft hij
diepe golven in de wolken.
Zijn haren hangen in klissen
over zijn nat glanzend voorhoofd.

Vanuit de hoogte gezien
lijkt alles veel echter.
De mensen en dingen daar beneden
zijn allemaal gemaakt van stof.

Zijn lichaam glinstert in de zon.
Is hij van koper of van brons?
Rustig zwemt hij door naar zijn doel,
een onzichtbaar maar tastbaar bestaan.

3

Hij is een archeoloog van de hemel.
Soms duikt hij en haalt op wat rest.
Wat rust op de bodem van de ruimte.
Gewichtloze dingen als geesten en goden.

Wat astronauten hebben vergeten
zweeft tollend langs hem voorbij.
Stilte en leegte wachten ergens
waar een zwart gat werd geverfd.

4

Zoveel angsten heeft hij reeds doorstaan.
Bij nacht zwemt hij tussen de sterren door.
Geduldig ruimt hij al de rommel op
die werd nagelaten door de Kleine Beer.
Dan gaat rinkelend de zon weer op.
Schuw kijkt hij naar het ochtendgloren.
Plotseling suist Ikarus aan hem voorbij.
Een witte kring van schuim bloeit open
overal rondom de harde meedogenloze plons.
Een droom verdween voor altijd in zee.

5

Hij zwemt door een spleet in het licht
en komt terecht temidden van allerlei
wat dartel en vrolijk danst, dronken
in het geluk van nooit te hebben bestaan.
Gejaagd en opgejaagd door de schimmen
van zijn ongeloof herkent hij,
moeilijk zwelgend, verbluft en verrast
in het hete geweld van het hemelgewelf
de dichtklappende hik van de aarde.

6

Druipend van dit wit verblindend licht
waarin alle leugens als gebeden zijn gebed,
wordt hij door stilte en heimwee aangerand.
In de wolken herschrijft hij zijn leven.
Onder hem sneeuwt het terwijl hij zingt
het hoge lied van de aartsengel die de zon
als een jonge bankbediende heeft verduisterd.

7

De zwemmer baart nu opzien in de lucht.
De kranten schrijven lyrisch over hem.
Het tv-journaal laat hem niet meer los.
Na zijn zevende toer om de aarde
wordt hij een beetje moe van alle sensatie.
Hij werd immers bijna heilig verklaard.
In Rome sprak zelfs iemand van een mirakel.
Toen nam de zwemmer een resoluut besluit
en verdween ongemerkt in iemands droom.

Twee gedichten
L.F. Rosen

Buiten kennis

Zwemmend in helder open water dat weer zijn kind
begroet en tussen zijn lauwwarme lakens legt
drijf ik op jaren van geluk: Met een huid
weer warm van slaap, graaf ik mij tussen ouders in.
Een eerste gat. Al wordt naar ouderschap gedregd,
de vrede heerst. Tot er een wekker rukt,
de moed naar boven haalt voor hun echtelijke staat.

Een gat dat groter is dan kan gevuld in bed
alleen. Het blind vertrouwen dat hun voor ogen staat,
opdat woorden blijven stromen, geluk niet overgaat,
en deze ochtendkou hebben zich voorgoed verkleefd
tot wat is uitgespaard voor liefdes vroegste silhouet:
Een vaag paar dat op de tast voor je uit leeft.

Op het droge

Hij heeft aan lucht genoeg, zegt hij, wat wij beamen.
Het schuren van de lakens herinnert hem aan zee.
Een binnenzee. Wij noemen namen,
laten kinderen zien en brengen foto's mee.
Het stoort ook hem dat hij hun naam niet weet.

Als een schildpad op zijn rug ligt hij langs de waterlijn,
staart in hun gezichten of het gordiaanse knopen zijn.

Met handen die langs gladde wanden tasten
duikt hij voor ons de beelden op
van die wonderbaarlijke spijziging elke dag,
de lichtkring waarin hij broers en zusters zag
als gietvorm van een oude weelde toen je nog
in elkaars leven naar uitroeptekens zocht,
elkaar daarmee verraste.

Twee gedichten
Hanneke van Schooten

Onvoltooid

Ze heeft gewacht
paard en ruiter
schuin in het lichte vlak
met oog en hand en sluiter
tot stand gebracht
kind in gesteven
wit gekleed
als bruid
ontsnapt het beeld
vreemd scheef.

Het blijft
zonder samenhang
om wat je niet begrijpt
het fijne rag
van het bewegen
verstard in draf
hier wachtte zij
als ik
dit ogenblik niet ver
van zijn voltooiing
of daaraan net voorbij,
voorgoed onaf.

Rondgang

Dit is de stoel waarop hij heeft gezeten
daar de gang, de trappen die hij ging
dit is de pen waarmee hij heeft geschreven
regels in ritmische bewegingen.

Hier is de hoek waarom zijn stem
zich boog die ik herkende, zacht hees
betoog geplooid tussen plafond en wand
en daar de deurklink voor zijn hand.

Dit is de kamer, daar het raam
waarvoor hij stond met afgewend gezicht
zonder bewegen scherp gestoken tegen
het winterlicht toen hij gesproken heeft

en ik hem vond.

Twee gedichten
Yke Schotanus

Afscheid

De engel moet vallen
het dartele lam moet zich aarden
de hoogvlieger gronden
Ik moet uit de verf

Ik plant mijn voeten in het zand
na een leven op tenen, een vogel
die net niet kon zweven
En wortel mijn opbloei
in zwaarte
beneden

Alsof je je aflegt
je vleugels gestreken,
gestreeld in de kast legt
en afscheid neemt
van je silhouet

Ploeg ik mijn grond om
sta op in de aarde
vul mijn contouren
geef mij gewicht

Kleine man aan de grond
het hoofd uit de wolken
hoger en leger nu
laat nog wat regels op
vlieger of vliegtuig.

Strekdam

Even de angst
dat het water je insluit
Het is alleen het geluid

Kleine man, korte dam
in de lucht, in het water
recht zijn rug, strekt zich uit

En er breekt iets
Je staat daar.

Twee gedichten
Wim Stam

Déjà-vu

Alles herken je, de vlekken
van vaarzen of pinken in de verte,
de schijn van een maanbleke zon,
het leven dat met de vogels
schuilgaat onder het kreupelhout

de vochtige aarde, door
ploegscharen opengescheurd,
wat roeken, of kraaien: zij volgen
de mechanische kevers.

Langs bruine sloten wiegelt
geel riet, de kruinen
van knotwilgen grijpen
naar niets. Geen groter schrik
dan de herkenning van alle dingen.

Na de zondvloed

(bij een beeld van Carel Visser)

Onder een uitspansel van dun
betonijzer, regenbogen
op een einder van autoruit

dobbert op een zee zo groot
als een half olievat
een kleine plaatstalen schuit:

twee popjes van kinderen
zitten te kijk,
een poppendokter

verving ooit één beentje
op de groei door een groter,
nog eentje van echt celluloid.

Drie gedichten
Jaap Tempelman

wat mag

het groot gemak waarmee je de dood aanvaardt
van een vlieg, een vlinder, zo'n kleine vliegenier
die tegen de avond uitgeblust en opgebrand
ergens ongezien, onbetreurd, zelfs toegejuicht sterft.

zo dan duizend van die zangers die een zomer
door een koor van vrolijk gezoem dimensie geven,
kleven tegen het raam, of wiegen teder
in een web dat tussen takken gespannen wurgt.

er hangt altijd wel verdriet in huis en tuin,
je schuift het gordijn weg en staart in de lange nacht,
muziek van een donker celloconcert in je hoofd,
een laatste mug om de lamp, leven dat mag.

4 mei

‘op de vlucht neergeschoten’

geboren om ergens te sterven zochten zij
de wereld na op een glimp van waarheid,
iets moet er zijn om voor te leven,
misschien gingen zij daarvoor dood.
een vlinder vouwt zich open op de steen,
zijn vleugels geven aan hun namen
minder dan een schaduw, heel even,
een vlucht om voor altijd stil te staan.

water

tegen de avond wagen zich de kinderen
tot aan hun schouders in het water, smal
en bleek verdwijnt hun gezicht, verrast
spreidt zich een sterrenbeeld uit.

ze drijven armlengtes van de kant vandaan,
het ruisen van het riet, hun warme adem
maakt het later, grijzer het water, wijder,
onzichtbaar vloeien hun stemmen uiteen.

wijkt het water verder dan de mensen
nog woorden verstaan? nu scheep te gaan
naar hun drinkende wegzingende monden?
een passerende visser vangt het licht.

Twee gedichten
Len Tiber

Liedje

De witte blaadjes van de roos
zijn als de wangen van mijn grootmoeder.

De witte blaadjes van de roos
zijn soms als het wuiven van haar handen.

De witte blaadjes van de roos
zijn wit en stil als toen die dode moeder.

Soms was ook haar witte stem
als het zwijgen van de witte roos.

De witte roos verlangt naar rood
als soms de mond van deze moeder.

De witte blaadjes van de roos
zijn als verlegen sneeuwvlokken
op haar hoed met voile.

[Zoals het licht veranderde, spionnen]

Zoals het licht veranderde, spionnen
zocht en weer werd als vroeger: lampionnen
in een schemering vol weerbarstigheid,
waarin de bloemen geurden naar vergetelheid.

Maar ook de helderheid van die herinnering:
het licht dat zich verbond, de schemering
genoot, zich in de roos begaf en hoe de raven
in hun zwarte pracht pronkten met de gaven
van de bevlogen dag en pikten uit je zij.

Drie gedichten
Marc Tritsmans

Smeltwater (Alpen, zomer)

Van het achterliggend plan is tot nu toe
geen letter uitgelekt. Maar dag en nacht
wordt hier gezwoegd om dalen te verdiepen,
rotsen eindelijk te krijgen waar ze horen:
onderaan. En je ziet geen water, geen

steen die zich tegen deze slavernij verzet.
We sluipen tussen het gebulder door en
kunnen enkel hopen dat waarop we stappen
nog even blijft waar het dat al eeuwen doet.
Wat wij zijn. Details waarop niet wordt gelet.

Gletsjerman

De hele wereld wil nu wel eens weten
hoeveel tanden hem ontbreken, hoe vaak
zijn kleren zijn versteld. Wat hij die
laatste middag heeft gegeten haalt men
ook wel even uit zijn maag. Zijn penis

is men in de drukte kwijtgeraakt. Na
vijfduizend jaar in de verstikkende
stilte van sneeuw en ijs knippert hij
even verdwaasd met de helblauwe ogen.
Sterft dan van schaamte een tweede maal.

Huiswaarts

Hoe vastberaden we telkens huiswaarts
ijlen. Feilloos de juiste wegen kiezen
ondanks alles wat ons tracht te verwarren,
te weerhouden. En na alle omzwervingen

komt onze wagen tot stilstand op diezelfde
vierkante meters. De beste plaats is dit
niet. We zagen er mooiere, warmere waarvan
we de foto's soms zuchtend bekijken.

Maar iets als de geur van aarde na
regen. Iets houdt ons tegen.

Uit: Vaderhuis en heksenkringen
Jos Versteegen

Bloedvlinders

Een aarden wal, twee meter hoog,
begroeid met eik en paddestoel,
omsluit de vijver - vlezen poel,
doorwoekerd, enkelvoudig oog.

De film van roest die, windbestreken,
het stikkend water overspant,
golft op tegen de oeverrand.
Een stormvlaag, en de vliezen breken.

Bezield, bloedvlinders op de huid,
zijn wij de eeuwigheid ontstegen:
wij klommen traag de vijver uit.

En eenmaal aan het oppervlak
heeft broer en zuster lucht gekregen
van zoete pijn die ginds ontbrak.

Ratten en wolken

Bij nacht en ondergronds rumoer
verbleekten en verstijfden wij
als vader met een glimlach zei:
‘De ratten draven door de vloer.’

Wij beefden als op 't middaguur
de bliksem kaatste op het dak
en vader tot het venster sprak:
‘De wolken openen het vuur.’

Hij strooit arseen en plaatst een val
onder de planken van het huis,
op groene drek en metselzand.

Dan wandelt hij tot aan de wal:
zijn schoenpunt trekt een ondiep kruis
door elke uithoek van zijn land.

Vooravond

Ik dronk vandaag de brandewijn
die rustte op het flessenrek
en at gepekeld varkensspek
met lof en droge postelein.

Ik zag de wespen het kozijn
schoonbijten van mijn slaapvertrek.
Prins draafde door het rasterhek
en trapte op een ziek konijn.

Tegen de ramen duwt de wind.
Stil ga ik rond, steek lampen aan,
zet koffie op het gasfornuis.
Dakleien duiken in het grind
en Wolf- hij laat zijn eten staan -
blaft woedend door het holle huis.

Twee gedichten
Victor Vroomkoning

Tuin

Wat vermoedt een tuin van
een scheiding? Een fractie
misschien de vijver als je
jezelf erin bij de lelies ziet
verstijven, maar het is wartaal
dat de merels treurig
zingen, de rozen bleker
blozen, er tranen op de vrouwen-
mantel beven: romantische
projectie is een leugen.

De enige aan wie je je zou
kunnen spiegelen is die je verliet,
van wie geen spore meer te vinden
is. Gebroken hart, vergeet-me-niet.

Orakel

Soms na de daad in schemer-
toestand verhaalt mijn mond
over juist ervaren eeuwigheid.
Zij, nog niet geweken, luistert
ademloos of slaapt zij al?

Het gebrabbel dat ik dan
voortbreng over goddelijke
heelheid? Nooit dieper
dichter dan na het dichten
van haar onvergankelijke wond.

Twee gedichten
Nico Weber

Lente

De buitenwijk ligt in de ochtendzon.
De flatgebouwen zijn betonnen blokken,
rechthoekig naar de hemel opgetrokken,
dezelfde hekken staan op elk balkon.

De dreven lopen alle parallel
met de complexen, zonder een accent,
gespeend van overbodig ornament,
geschapen naar een uniform model.

Een eerste plant breekt door het asfalt heen.
De schaarse bomen staan in grijze hoeken,
de morgen is gebouwd van kleurloos steen.

De felle lucht staat strak boven de grond.
Geen mens zal hier nog naar een voorjaar zoeken
dat in een steenskelet het einde vond.

Stagnatie

De brief die je me sturen zou
bezorgt me nachten fantasie
die ik aan niemand toevertrouw
omdat het over waanzin gaat.

Wat ik in mijn gedachten zie
beleef ik tot de dageraad,
verzonnen brieven, hysterie
in het doorwoelde beddegoed.

Ik weet niet watje zeggen zou
als jij me deze uren zag
met post geschreven namens jou,

een niet te keren woordenvloed,
bezeten van je jongenslach;
ik weet niet hoe het verder moet.

Twee gedichten
Willem Jan van Wijk

Woensdagmiddag

1 Woensdag versmalde
tot een paadje naar de sloot.
Avontuur glom in het schepnet.
Voorbij de huiver van kikkerkelen
lag de roestbruine stilte.

2 Kalm in de kieuwen
getolkt door een voelspriet
kruip ik langs de liezen
van groen verdronken land.

Soms vind ik een plank
en tast naar een vloot.
Het hout wordt voorplecht, scheepswand.
Ik klim aan boord.

3 Op ware grootte
maaiden en molken de boeren.
Geen schip gezien, geen kruit geroken.
De mooiste salamander zwom nog in de sloot.
Ik pakte mijn spullen. Weg was de zee
weg de vloot.

In violet

Te midden
van droogboeket en Haagse School
drinkt ze thee en ontvangt de geesten

Gebaren worden lianen
woorden kaaimannen in het zand.
Het werpnet hangt tussen buit en vangst
een vis vlucht weg in glinstering

Ze zucht
snuift de geur van haar boudoir:
poudre de riz, verbleekte feesten

Op het voorplein ratelt een koets.
Rivalen mengen gif
wanneer ze uitstijgt,
broos in kant en voile

Bij de vijver jaagt een jongen
met zacht klokkende keel
drie witte pauwen naar het nachthok.

Drie gedichten
Fred Wittenberg

De grijns

Hoe het huis te bouwen,
een vrijplaats uit vuursteen en polsslag.

Hoe de vlieger het kind bedriegt,
dromen als vogels worden afgeschoten.

Hoe de liefde, met een slopershamer,
de jaren havent, de handen bevend achterlaat.

En hoe herinnering het stof in de scharnieren
een kier trekt in een mondhoek van de nacht.

Incubatie

Zij heeft zich als een vlinder uitgespreid,
wachtend op de vinder van het vuur.
Het zweet verdampt en in de prikkeling
gaan duizend spillepoten onderhuids op jacht.

En langzaam, in haar heupen, in haar pas
sluipt nu het zoet insect,

dat in haar holten dauw vermoedt,
de larven plaatst en wacht.

Onvolmaakt

Toen zij uit haar huis ontsnapte,
met rode ogen troebel in de wereld zag,
wist zij een vonk die haar wakker sloeg
hoe te keren en te paaien, haar pas
te stellen in de maat.

Maar helaas, te laat, te laat,
want haar staat was opgeheven
en haar hand was nog niet af, daarom
schreven wij maar op haar rustplaats:

'Tot zo! Het wuiven gaat nu wel een beetje,
maar al dat vingeren is laf!'

Amazing maze
Jan Zitman

De Julianatoren. Of zoiets.
In elk geval heeft hij herinnering
aan harde groene hagen, zo te zien
liguster, glad geschoren en geknipt
voor avontuur. Hij glipt vlug door de mazen
van alomspiedend ouderlijk gezag
en loopt er in, loopt er volkomen in.
Al na de vierde bocht is hij de draad
voorgoed kwijt. Goede raad is duur, weet hij,
zal hij nu huilend roepen om zijn moeder
of andere kinderchantage plegen?
Te overwegen valt ook nog het strooien
van kruimels brood, maar hij heeft niets te eten,
dit wordt, o God, dit wordt de hongerdood.
Er snikt er nóg een, aan de andere kant
steeds van de haag, hé jongetje, weet jíj
misschien hoe je hier uit komt? Weet het niet.
Kunnen we dan mekaar niet tegenkomen?
Zo draven die twee door, die spiegelbeelden
en, hoe verbazend, staan plots oog in oog.

Getuigen zeggen later onder ede
dat maar één jongen uit de ingang kwam.
De ander zou voorgoed daarbinnen dolen,
steeds fout kiezend, bang zolang als het duurt,
meespartelend gevangen in het net,
niet delend in ontmazende genade.

Essay

Kanttekening bij Walt Whitman*
Jorge Luis Borges
(Vertaling Robert Lemm)

> 'The whole of Whitman's work is deliberate,' R.L. Stevenson, *Familiar studies of men and books (1882)*

Het beoefenen van de letterkunde kan de ambitie wekken om een absoluut boek te vervaardigen, een boek der boeken dat alle andere als een platonisch archetype omvat en dat de tand des tijds doorstaat. Al wie zich daartoe beijverden, hebben verheven onderwerpen gekozen: Apollonius van Rhodos koos het eerste schip dat de gevaren van de zee trotseerde. Lucanus de rivaliteit van Caesar en Pompejus, toen adelaars tegen adelaars vochten. Camoës de Portugese wapenfeiten in het Oosten. Donne de kringloop van de verhuizingen van een ziel, naar de leer van Pythagoras. Milton de oudste der zonden en het Paradijs. Firdausi de tronen der Sassaniden.

Ik geloof dat Góngora de eerste was die meende dat een belangrijk boek geen belangrijk onderwerp nodig heeft. Het vage verhaal van de *Soledades* is opzettelijk futiel, zoals Cascales en Gracián met afkeuring hebben aangetoond (in respectievelijk de *Cartas filológicas*, VIII, en de *Criticón*, II, 4).

Mallarmé ging nog een stap verder en bepleitte de afschaffing van het onderwerp. Zo kon hij schrijven over de afwezigheid van een bloem of van een vrouw, of over de witheid van een blad papier voorafgaand aan het gedicht. Hij vond, zoals Pater, dat alle kunsten neigen naar muziek: die kunst waarvan de inhoud de vorm is. Zijn plechtige credo, *tout aboutit à un livre*, vat als het ware in een notedop de homerische uitspraak samen dat de goden noodlottige voorvallen weven om de komende generaties stof tot zingen te verschaffen (*Odyssee*, VIII, *in fine*).

* *Dit essay, Nota sobre Walt Whitman, staat zowel in de bundel* Discusión *(1932) als in de bundel* Otras Inquisiciones *(1937-1965). Die laatste is in het Nederlands verschenen onder de titel* De cultus van het boek, *De Bezige Bij, 1981, in vertaling van Barber van de Pol. Het betreffende essay ontbreekt echter.*

Rond 1900 zocht Yeats het absolute in het gebruik van symbolen die het geheugen van de soort, of Grote Geheugen, zouden oproepen dat in elke afzonderlijke geest klopt. Men zou die symbolen kunnen vergelijken met de latere archetypen van Jung. In zijn ten onrechte vergeten boek *L'Enfer* heeft Barbusse de beperkingen van de tijd omzeild (of geprobeerd te omzeilen) door op poëtische wijze de meest wezenlijke gedragingen van de mens weer te geven. Joyce heeft hetzelfde geprobeerd in *Finnegans Wake* door simultaan de kenmerken van verschillende perioden weer te geven. Ook Pound en T.S. Eliot hebben zich opzettelijk van anachronismen bediend om een schijn van eeuwigheid te smeden.

Ik heb enkele methoden gerecapituleerd; geen enkele is frappanter dan de door Whitman toegepaste, in 1855. Alvorens daarop in te gaan wil ik op een paar meningen wijzen die min of meer vooruitlopen op wat ik zelf ga zeggen. De eerste is van de Engelse dichter Lascelles Abercrombie. ‘Whitman - lezen we - heeft aan zijn edele ervaring dat doorleefde, herkenbare personage ontleend dat een van de weinige grootse dingen van de moderne literatuur is: het personage van hem zelf.’ De tweede is van Sir Edmund Gosse. ‘Er is geen echte Walt Whitman... Whitman is literatuur in ongevormde staat; een intellectueel organisme zó eenvoudig dat het zich beperkt tot weerspiegelen van wie het benadert.’ De derde mening is van mij zelf, zoals te vinden op bladzijde 70 van mijn boek *Discusión* (1932). ‘Bijna al het geschrevene over Whitman gaat mank aan twee continue misvattingen. De eerste betreft het klakkeloze vereenzelvigen van Whitman, ‘man van de letteren’, met de ‘halfgoddelijke held’ van de *Leaves of Grass*, zoals Don Quichote de held van het boek *Don Quichote* is. De tweede vergissing betreft de dwaze imitatie van de stijl en het vocabulaire van zijn gedichten, ofwel van het verrassende verschijnsel dat men nu juist wil verklaren.’

Stellen wij ons een biografie over Odysseus voor (gebaseerd op getuigenissen van Agamemnon, Laërtes, Polyphemus, Calypso, Penelope, Telemachos, de zwijnenhoeder, Scylla en Charybdis) waarin staat dat de held nooit uit Ithaca is weg geweest. De teleurstelling die zo'n, gelukkig hypothetisch, boek teweeg zou brengen is dezelfde die alle biografieën over Whitman teweegbrengen. De paradijselijke sfeer van zijn poëzie opgeven voor de saaie kroniek van zijn alledagsbestaan is een treurige terugval. Paradoxalerwijze neemt die onvermijdelijke treurnis nog toe wanneer de biograaf wil ontveinzen dat er twee Whitmans zijn: ‘de vriendelijke, welbespraakte wildebras’ van de

Leaves of Grass en de armzalige literator die dit personage heeft bedacht.[1] De tweede is nooit in Californië of in Platte Cañon geweest; de eerste improviseert een toespraak op de laatstgenoemde locatie (*Spirit that form'd this scene*) en is mijnwerker geweest op de eerstgenoemde locatie (*Starting from Paumanok*, I). De tweede bevond zich in 1859 in New York; de eerste bevond zich op 2 december van datzelfde jaar in Virginia, bij de terechtstelling van de oude abolitionist John Brown (*Year of meteors.*) De tweede werd geboren op Long Island; de eerste werd eveneens op Long Island geboren (*Starting from Paumanok*, I), maar ook in een van de zuidelijke staten (*Longings for home*). De tweede was vrijgezel, ingetogen en nogal zwijgzaam; de eerste is uitbundig en dronken. Men kan die strijdigheden moeiteloos vermenigvuldigen, maar belangrijker is het te begrijpen dat de gelukkige zwerver die uit de verzen van de *Leaves of Grass* op ons afkomt onmogelijk de schrijver van die verzen had kunnen zijn.

Byron en Baudelaire hebben in roemruchte boekwerken hun ongeluk gedramatiseerd; Whitman dramatiseert zijn geluk. Dertig jaar later zou Nietzsche, in Sils-Maria, Zarathoestra ontdekken. Deze leermeester is gelukkig, of prijst in elk geval het geluk aan. Zijn nadeel is alleen dat hij niet bestaat. Andere romantische helden - Vathek is de eerste van de rij, Edmond Teste niet de laatste - benadrukken breedvoerig hun uitzonderlijke omstandigheden. Whitman daarentegen wil met onstuimige deemoed op alle mensen lijken. '*Leaves of Grass*,' merkt hij op, 'is het lied van een groot collectief, volks individu, zowel mannelijk als vrouwelijk.' (*Complete Writings*, V, 192) Of, onsterfelijk gezegd (*Song of myself*, 17):

> *These are really the thoughts of all men in all ages and lands, they are not original with me,*
> *If they are not yours as much as mine they are nothing, or next to nothing,*
> *If they are not the riddle and the untying of the riddle they are nothing,*
> *If they are not just as close as they are distant they are nothing.*
>
> *This is the grass that grows wherever the land is and the water is,*
> *This the common air that bathes the globe.*

Het pantheïsme heeft een genre spreuken in omloop gebracht waarin beweerd wordt dat God allerlei dingen tegelijk of, liever nog, een mengelmoes is. De kernspreuk luidt: 'De rite ben ik, de offerande ben ik, de opdracht aan de vaderen ben ik, het gras ben ik, de bede

ben ik, het plengoffer van vet ben ik, het vuur ben ik.' (*Baghavad Gita*, IX, 16) Ouder, maar dubbelzinnig, is fragment 67 van Herakleitos: 'God is dag en nacht, winter en zomer, oorlog en vrede, verzadiging en honger.' Plotinus schetst voor zijn leerlingen een onbevattelijke hemel, waarin 'alles overal is, ieder ding alle dingen is, de zon alle sterren is, en iedere ster alle sterren en de zon is.' (*Enneaden*, V, 8,4) Attar, een Pers uit de twaalfde eeuw, bezingt de moeizame omzwering van vogels op zoek naar hun koning, de Simurgh; vele komen om op zee, maar de vogels die overleven, ontdekken dat zij zelf de Simurgh zijn, dat de Simurgh in elk van hen allen is. De retorische mogelijkheden van dat rekbare identiteitsprincipe lijken oneindig. Van Emerson, lezer van de Hindoes en van Attar, hebben we het gedicht *Brahma*; van de achttien verzen die het telt luidt het onvergetelijkste: 'When me they fly, I am the wings' (Als zij mij ontvluchten, ben ik hun vleugels). Vergelijkbaar, maar van eenvoudiger zeggingskracht is het 'Ich bin der Eine und bin Beide' van Stefan George (*Der Stern des Bundes*). Walt Whitman heeft dit procédé vernieuwd. Hij heeft het niet, zoals anderen, toegepast om de godheid te definiëren of om met de 'overeenkomsten en verschillen' van woorden te spelen. Hij heeft zich, uit een soort woeste vertedering, willen vereenzelvigen met alle mensen. Hij heeft gezegd (*Crossing Brooklyn Ferry*, 6):

I was wayward, vain, greedy, shallow, sly, cowardly, malignant,
The wolf, the snake, the hog, not wanting in me...

En ook (*Song of myself*, *33*):

I am the man, I suffer'd, I was there.
The disdain and calmness of martyrs,
The mother of old, condemn'd for a witch, burnt with dry
wood, her children gazing on,
The hounded slave that flags in the race, leans by the
fence, blowing, cover'd with sweat,
The twinges that sting like needies his legs and neck,
the murderous buckshot and the bullets,
All these I feel or am.

Dit alles heeft Whitman niet alleen gevoeld, hij is het ook geweest. In wezen was hij - niet alleen in het verhaal, ook in de mythe - zoals de volgende twee verzen (*Song of my self, 24*) zeggen:

Walt Whitman, a kosmos, of Manhattan the son,
Turbulent, fleshy, sensual, eating, drinking and breeding.

Ook was hij wat hij in de toekomst zou zijn, in onze komende nostalgie, gewrocht door de voorspellingen die hem hebben aangekondigd (*Full of life, now*):

Full of life now, compact, visible,
I, forty years old the eighty-third year of the States,
To one a century hence or any number of centuries hence,
To you yet unborn these, seeking you.

When you read these I that was visible and become invisible,
Now it is you, compact, visible, realizing my poems, seeking me,
Fancying how happy you were if I could be with you and become
your comrade;
Be it as if I were with you. (Be not too certain but I am now with you.)

Of (*Song of parting*):

Camerado, this is no book,
Who touches this touches a man,
(Is it night? are we here together alone?)
It is I you hold and who holds you,
I spring from the pages into your arms - decease calls me forth.[2]

Walt Whitman is als mens hoofdredacteur van de *Brooklyn Eagle* geweest en heeft zijn meest elementaire ideeën aan de pagina's van Emerson, Hegel en Volney ontleend. Het ‘poëtische personage’ Walt Whitman ontleende zijn ideeën aan het contact met Amerika, geïllustreerd met denkbeeldige ervaringen opgedaan in de achterkamers van New Orleans en op de slagvelden van Georgia. Die methode impliceert welbeschouwd geen ongeloofwaardigheid. Iets dat niet gebeurd is, hoeft daarom nog niet onwaar te zijn. Het gerucht gaat dat Henry I van Engeland na de dood van zijn zoon nooit meer heeft geglimlacht; het feit zelf is wellicht onjuist, maar kan waar zijn als symbool van de koninklijke verslagenheid. In 1914 hadden de Duitsers, naar verluidt, een paar Belgische krijgsgevangenen gemarteld en verminkt; dat bericht zelf was ongetwijfeld onjuist, maar gaf op nuttige wijze lucht aan de oneindige en verwarrende verschrikkingen van de

invasie. Nog vergeeflijker is het geval van wie een leer toeschrijft aan zijn persoonlijke levenservaring, en niet aan een bibliotheek of een compendium. In 1874 stak Nietzsche nog de draak met Pythagoras' stelling dat de geschiedenis zich cyclisch herhaalt (*Von Nutzen und Nachteil der Historie, 2*). In 1881, op een pad in de bossen van Silvaplana, vatte hij plotseling zelf die stelling op (*Ecce Homo, 9*). Het is grof en platvloers om hier als een politieagent van plagiaat te spreken. Zou men Nietzsche ondervragen, dan had hij geantwoord dat het belangrijkste de verandering is die een idee in ons teweeg kan brengen, en niet louter de redenering die ertoe leidt.[3] Eén ding is het abstracte poneren van de goddelijke eenheid; iets anders, de flits die een paar Arabische herders uit de woestijn rukt en naar een strijd drijft die nog immer voortduurt en waarvan Aquitanië en de Ganges de grenzen waren. Whitman had zich voorgenomen een democratisch ideaal uit te dragen, niet een theorie te formuleren.

Het thema van 's dichters onsterfelijkheid is in de letteren klassiek sedert Horatius - in een platonisch dan wel pythagorisch beeld - zijn hemelse metamorfose voorspelde. Wie daaraan hebben meegedaan, deden dat uit ijdele roemzucht (*Not marble, not the gilded monuments*), om niet te zeggen uit omkoperij of uit wraak. Whitman ontleent aan zijn eigen omgang met dat thema een persoonlijk contact met iedere toekomstige lezer. Hij vereenzelvigt zich met hem en voert dan een gesprek met de ander, met Whitman (*Salut au monde, 3*):

> *What do you hear, Walt Whitman?*

Aldus heeft hij zich opgesplitst in enerzijds de eeuwige Whitman, de vriend die een oude Amerikaanse dichter uit de negentiende eeuw is, maar die anderzijds ook zijn legende is, en ook van ons, en ook het geluk. Enorm, bijna onmenselijk was zijn taak. Niet minder was zijn zege.

Eindnoten:

1 *Dat verschil is heel goed onderkend door Henry Seidel Canby (Walt Whitman, 1943) en Mark van Doren, in zijn Whitman-bloemlezing (The Viking Press, 1945). Verder, voor zover ik weet, door niemand.*

2 *Het mechanisme van die aanroepen is verwarrend. Het ontroert ons dat het de dichter kon ontroeren onze ontroering te voorzien. Zie in verband daarmee de regels van Flecker, gericht aan de dichter die hem over duizend jaar zal lezen:*
O friend unseen, unborn, unknown, / Student of our sweet English tongue / Read out my words at night, alone: / I was a poet, I was young.

3 *Tussen de rede en de overtuiging ligt zo 'n groot hiaat dat de meest serieuze bezwaren tegen willekeurig welke filosofische leer ook doorgaans al vervat liggen in het werk dat die leer verkondigt. In de* Parmenides l*oopt Plato vooruit op het argument van de derde man dat Aristoteles tegen hem aan zal voeren. Berkeley* (Dialogues, IV) *loopt vooruit op zijn weerleggingen door Hume.*

Over Leopoldo Marechal (1900-1970)

Robert Lemm

Opmerkelijk is dat Marechal zijn bescheiden bekendheid dankt aan zijn veel beroemdere landgenoten Julio Cortázar en Ernesto Sábato. Want noch met het modieuze relativisme van de eerste, noch met het geïmporteerde existentialisme van de tweede vertonen de bedoelingen van Marechal de geringste gelijkenis. Adán Buenosayres van Marechal wordt vaak in één adem genoemd met Joyces Ulysses, omdat in beide romans één levensdag wordt verteld in vele honderden bladzijden. Over die vergelijking merkte de Argentijn twee jaar voor zijn dood onder meer op dat zijn roman het tegenovergestelde beoogt van die van Joyce: 'Zijn [Blooms] tocht heeft geen bestemming, is als een labyrint zonder uitgang. Bloom verwaait in een *tijd* die Joyce eindeloos lijkt te rekken [...] Bloom is een 'toerist die zich verstrooit'. Adán Buenosayres daarentegen is een reiziger die zich verplaatst met een bepaald oogmerk.[...] Bovendien is de *Ulysses* vooral een *verbaal* werk. Joyce gaat het om de 'letter'. Mij gaat het om de 'geest'. In de H. Schrift staat dat de letter doodt en de geest levend maakt.'

Op grond van bovenstaande uitlatingen mag het een wonder heten dat Marechals naam nog klinkt en dat kenners als Cortázar en Sábato het erover eens zijn dat *Adán Buenosayres* (1948) en *El Banquete de Severo Arcángelo* (1965) tot de meesterwerken van de twintigste eeuw behoren. Dat deze romans de grenzen van het Spaanse taalgebied niet hebben overschreden, kan liggen aan toevallige smaakmakers, maar is mogelijk het gevolg van het nogal geestloze bedrijf waarin de tegenwoordige 'literatuur' of 'moderne fictie' is verzand. Marechal doet niet mee met de 'ontboezem-kunst' of de 'cultus van het ik'. Hij profileert zich als een 'heterodoxe' schrijver: 'Ik laat me niet meevoeren door de inertie van het water; ik torn tegen de woede van de stroom op om de jeugd van mijn rivier te vinden.' (*Heptamerón*, 1965)

Een gedeeltelijke verklaring voor het feit dat Marechal niet in één adem genoemd wordt met de grote Latijnsamerikaanse schrijvers die

sinds de jaren vijftig en zestig furore maken, is zijn adhesie met het peronisme. Na de val van dictator Juan Domingo Perón (in 1955) trof hem het ostracisme van de Argentijnse intellectuelen. Hoewel hij zich later nooit van de periode 1945-55 heeft gedistantieerd, blijkt nergens uit zijn werk dat hij zich met wat voor concreet politiek feit dan ook heeft gecompromitteerd. In tegenstelling bijvoorbeeld tot de wereldberoemde Chileense dichter Pablo Neruda, die de communistische dictator Stalin bezong en de 'ethische zindelijkheid' van Mao's China prees, zonder dat zulks de Nobelprijs in de weg stond. Linkse sympathieën waren lofwaardig.

Marechal was een christelijke idealist die in de regeneratie van zijn land geloofde. Argentinië stond volgens hem nog in de kinderschoenen. Hij voelde zich profeet van een volk dat na een 'gouden tijd' van nijvere landbouwers en militaire voormannen aan het eind van de negentiende eeuw in een 'ijzeren tijd' van grootsteedse bureaucratie was beland. Marechal was sinds 1918 het socialisme toegedaan en na een geestelijke crisis in het begin van de jaren dertig naar het katholicisme teruggekeerd. Toen Perón in 1945 aan de macht kwam, hoopte hij in het peronisme een synthese van die twee te vinden, ongeveer naar het model van de stichter van de Spaanse Falange, José Antonio Primo de Rivera. De 'sociaal-economische' aspecten van die orde interesseerden hem niet. Hij had alleen een boodschap aan de 'morele en intellectuele verheffing' van zijn land. 'Ik heb niet meegewerkt met een gevestigde regering, maar ben hoogstens een van de velen geweest die uit liefde voor zijn volk heeft meegeholpen het "rechtvaardigheidsgevoel" onder Perón gestalte te geven,' liet hij zich in 1967 ontvallen.

Toen in 1955 een revolutie die zich zelf als een 'bevrijding' aankondigde korte metten maakte met de 'rechtvaardigheid', gaf Marechal zijn functie bij het Ministerie van Onderwijs op. Hij zou zich als ambteloos burger met zijn vrouw Elbia Rosbaco opsluiten in een appartement in Buenos Aires en alleen via een paar trouwe vrienden contact onderhouden met de buitenwereld. Zijn vele dichtbundels, waarvan een aantal was bekroond, en zijn revolutionaire roman *Adán Buenosayres* raakten uit de gunst, en dat precies in de tijd dat de buitenwereld belangstelling begon te krijgen voor de Latijnsamerikaanse literatuur. In 1965 schreef Marechal zich uit zijn isolement met *El Banquete de Severo Arcángelo*, dat tegen ieders verwachting een succes werd, hoewel Marechal zich afvroeg in hoeverre het publiek deze roman begreep. Het succes leverde hem een prijs en een uitnodiging van de

Cubaanse schrijvers op, wat gezien de inhoud van Marechals werk vragen oproept. Roem, had Borges geopperd, heeft niets te maken met begrip. Pas als de politieke en sektarische belangen zijn verouderd, kan blijken wat werkelijke waarde heeft.

Leopoldo Marechal werd in 1900 geboren in Buenos Aires. Zijn grootvader van vaderszijde had wegens zijn betrokkenheid bij de Parijse Commune van 1848 Frankrijk moeten verlaten en was naar Uruguay geëmigreerd, waar hij zijn vrouw, afkomstig uit Spaans Baskenland, leerde kennen. Zijn vader trok naar Buenos Aires en stierf in 1917 ten gevolge van een bedrijfsongeval, reden voor de schrijver om zich bij de socialistische partij aan te sluiten en bewegingen te steunen die betere condities voor de arbeiders bedongen. Op school ontdekte een leraar dat Leopoldo dichter was. In 1922 debuteerde hij met een bundel die hij later kenschetste als het ‘product van zijn omgang met volksdichters en lyrische anarchisten’. Van 1925 tot 1926 dateert zijn eerste reis naar Europa. In Parijs maakte hij kennis met kunstenaars van de avant-garde, zulke uiteenlopende figuren als Picasso en Unamuno. Terug in Argentinië vond hij aansluiting bij de groep rond het tijdschrift *Martín Fierro*, die de poëzie met onconventionele beeldspraak wilde vernieuwen, en onderhield hij contact met Borges en Roberto Arlt. Het meest voelde hij zich aangetrokken tot de dichter Francisco Luis Bernárdez, die een grote invloed zou hebben op zijn terugkeer naar het katholicisme. Een andere invloed was de filosoof Macedonio Fernández, de Socrates van Buenos Aires en leermeester van Borges.

In 1930 maakt Marechal zijn tweede reis naar Europa. In Parijs woont hij opvoeringen van toneelstukken bij van Giraudoux, Pirandello, Claudel, Shaw. Hij bezoekt België en Nederland, de Côte d'Azur en Italië. In dat laatste land volgt hij de sporen van Dante, die een stempel op zijn werk zou drukken. Na zijn terugkeer in Buenos Aires zweert hij de avant-garde af en krijgt zijn poëzie een meer klassiek en vooral metafysisch gehalte. De bundels die hij in de jaren dertig publiceerde, leverden hem in 1941 een nationale prijs op. In 1947 ontmoette hij, na de dood van zijn eerste, zijn tweede vrouw, met wie hij tot aan zijn dood in 1970 een gelukkig leven zou leiden. Ook in 1947 reisde hij voor de derde en laatste maal naar Europa. In Spanje werd hij eervol ontvangen als een groot Spaans-Amerikaans dichter, onder andere door Gerardo Diego. Minder enthousiast was de kennismaking met de filosoof Ortega y Gasset, die ook op Borges een koude en

jegens Zuidamerikaanse schrijvers hautaine indruk had gemaakt. Ten gevolge van een auto-ongeluk bij Burgos moest hij enige weken in een Madrileens hospitaal doorbrengen. Toen hij met zware hechtingen aan zijn hoofd in 1948 weer in Buenos Aires arriveerde, verscheen zijn roman *Adán Buenosayres*, waarvan het belang na de mondiale doorbraak van de Latijnsamerikaanse schrijvers, wier hoofdwerken van de jaren vijftig en zestig dateren, pas langzaam zou worden erkend.

De overeenkomst tussen Marechals werk en dat van Cortázar, Sábato, Onetti, Vargas Llosa, García Márquez, Fuentes en alle andere kopstukken van de zogenaamde 'boom' is niet meer dan een oppervlakkige. Men zag in *Adán Buenosayres* het eerste Spaans-Amerikaanse langademige proza-avontuur dat brak met de traditie van de pittoreske streekroman. De schrijver hoefde het masker van de 'couleur locale' niet langer op te houden. Borges had er al op gewezen dat in de Koran geen kamelen voorkomen en dat niemand in Frankrijk of Engeland ooit Racine of Shakespeare had verweten over Phaedra en Othello te schrijven op grond van het argument dat die personages niet hun nationaliteit hadden. Met die vergelijking negeerde Borges laconiek de negentiende-eeuwse traditie van het 'realisme'. Maar de schrijvers van de 'boom' negeerden het realisme allerminst; ze gaven er hoogstens een eigen, magische of tropische, moderne of postmoderne kleur aan. Die adjectieven zijn niet van toepassing op *Adán Buenosayres*. Argentinië is geen exotisch land en Marechal is geen modernist.

Die laatste kwalificatie onderscheidt Marechal van zijn bewonderaars Cortázar en Sábato, en van de huidige literatuur in het algemeen. De overeenkomsten en verschillen met Borges zijn interessanter. Beiden zijn 'individualist', op voorwaarde dat men die benaming niet opvat in moderne of 'egocentrische', maar in 'archetypische' zin: niet het hoogst persoonlijke is belangrijk, maar het algemeen menselijke. Vandaar dat hun personages altijd 'voorbeeldig' zijn in hetzij deugdelijke, hetzij ondeugdelijke zin. Beide auteurs getuigen van een gepassioneerde metafysische gepreoccupeerdheid. Het onbeduidendste verschil is dat Borges zich beperkt tot het korte verhaal, terwijl Marechal de roman kiest. Een wezenlijker verschil wortelt in het idealistische anarchisme van de ene versus het nationalistische utopisme van de ander. Het meest wezenlijke verschil is van filosofische aard. Marechal lijkt een neo-platonisch, mogelijk door Swedenborg beïnvloed christendom te belijden; Borges belijdt een universa-

lisme waarbinnen de ‘geopenbaarde God’ slechts een van de mogelijkheden is.

Marechal past wellicht in de lijn van schrijvers als Bloy, Unamuno, Chesterton, Bernanos, Péguy, met dien verstande dat de Argentijn onmiskenbaar tot de ‘nieuwe wereld’ behoort; tot een continent dat nog niet geschonden was door de wanhoop en het cynisme waarmee Europa, vooral sinds de tweede wereldoorlog, worstelde. Paul Valéry vond dat filosofie en enthousiasme elkaar uitsluiten; Macedonio Fernández bewees dat die stelling in de ‘nieuwe wereld’ niet hoeft op te gaan. Marechal is daarvan een illuster bewijs. In zijn dichtwerk *Heptamerón* pleit hij voor de afschaffing van de ‘elegie’, van de treurnis, van de rouw en van alles wat de dood als iets beklagenswaardigs of afschrikwekkends voorstelt. De zekerheid van onze eeuwige bestemming maakt de droefheid verdacht. Borges had opgemerkt dat Chesterton, die openlijk katholiek was, in zijn werk weinig blijk geeft van de ‘blijheid’ die het christelijk geloof volgens hem past. Hetzelfde was hem opgevallen bij Bloy. Het werk van Marechal had daarentegen een ondertoon van onbezorgdheid zonder dat de ernst van de noodzakelijke strijd op aarde gebagatelliseerd wordt. *Adán Buenosayres* en *El Banquete de Severo Arcángelo* hebben alles in zich wat de latere Latijnsamerikaanse romans laten zien, maar houden bovendien de hoop op redding in stand. En dat is nogal uitzonderlijk in wat men de grote literatuur van de twintigste eeuw noemt.

Meer dan enige andere Latijnsamerikaanse auteur, met uitzondering van Borges, valt Marechal op door wat hij heeft gelezen. Niet de negentiende-eeuwse romanciers vormden zijn inspiratiebron, zoals in het geval van de andere Zuidamerikanen, maar Plato en Boethius, Dante en Rabelais, Quevedo en Schopenhauer. De relatie tot Dante springt het meest in het oog vanwege de hellevaart van Adán Buenosayres, protagonist van de wellicht meest ambitieuze roman die er in de twintigste eeuw op het Amerikaanse continent is geschreven. Die ambitie stoelt op zijn typering van de klassieke ondeugden in hun eigentijdse manifestaties. Een waagstuk, lijkt me, dat sinds 1945 zijn weerga niet heeft en dat irritatie moest uitlokken. Marechal zwakt zijn hel enigszins af door de ernst die Dante aan zíjn *Inferno* geeft te verluchtigen met satirische typeringen in de trant van Rabelais' *Pantagruel* en Quevedo's *Sueños*. Maar hij verschoont de moderne mens niet door, zoals gebruikelijk, op de immer falende maatschappij te wijzen. Ieder wordt een persoonlijk geweten toegeschreven. En hij spaart zichzelf niet.

Wél verontschuldigt hij diegenen die geen ‘vrije wil’ hebben: de verschillende volkstypen. Tegenover hen schetst hij een aantal ‘olympische’ geesten, tot wie hij zichzelf rekent. In feite probeert Adán Marechal zich te ontworstelen aan zijn ‘gelijken’, die als spiegels trekken van hemzelf èn algemeen herkenbare trekken vertegenwoordigen. Tot zijn ‘gelijken’ behoren de intellectuelen, in casu diegenen die op grond van hun kennis of inzicht leiding zouden moeten geven aan de nationale regeneratie. Marechal karakteriseert ze met uitspraken en gedragingen, en herleidt ze tot een of andere ondeugd, die hij van een helse sfeer voorziet. Vooral ‘hoogmoed’ en ‘toorn’ blijken van toepassing op wie met een meer dan normaal verstand zijn begiftigd. De ‘volkse’ typen blijken veeleer te zwichten voor de ‘gulzigheid’ en de ‘wellust’, die in de klassieke reeks ondeugden (die door Dante werd aangehouden) een graad minder erg zijn. De volgens Quevedo en Unamuno voor de Spaanse natie kenmerkende ondeugden van de ‘nijd’ en de ‘praatzucht’ zijn door Marechal voorzien van saillante behuizingen met bijbehorende bewoners. De journalisten, die Marechal niet tot de intellectuelen rekent, vindt men omschreven als ‘zij die op grond van hun arbeid als dagloners, gedoemd zijn om over alles te schrijven zonder ergens iets van af te weten.’ De surrealisten krijgen het verwijt ‘zich op te werpen als kleine goden wier visioenen niet tot de hemelse werkelijkheid behoren, maar voortkomen uit hun eigen dromen, obsessies en nachtmerries.’ De academici wordt een laf neutralisme aangewreven, een ‘nergens een mening over hebben’. De kunstenaars hebben zich verkocht aan de commercie en de liefde tot gymnastiek verlaagd. Marechal heeft zijn *Inferno* bevolkt met een grote verscheidenheid aan personages, van politici tot doodgravers, bankiers tot feministes, geweld-voyeurs, oude snoepers, kleine egoïsten en cynici, allemaal van kernachtig tegendraadse karakteristieken voorzien. Men kan zich de verontwaardiging voorstellen waarmee *Adán Buenosayres* werd ontvangen. Geen modern heilig huis bleef gespaard, geen beroep of er zat een luchtje aan. Wie de schoen past trekke hem aan, zei Marechal, zich verdedigend tegen het verwijt als zou hij hier en daar in zijn roman concrete personen op het oog hebben gehad. Een verwijt dat overigens ook tegen Dante is geuit. Nietzsche foeterde nog in de negentiende eeuw dat de Italiaanse dichter zijn persoonlijke vijanden in de hel had gezet.

Dat het makkelijker is de menselijke slechtheid te beschrijven dan de goedheid, moet niet alleen Dante hebben geweten. De scherpzinnige Borges viel het op dat zijn *Inferno* meer overtuigt dan zijn *Paradi-*

so, zoals het Mario Praz was opgevallen dat Miltons duivels meer fascineren dan zijn engelen. Swift kon het mensenras aanklagen, Rabelais en Quevedo konden de ondeugden belachelijk maken, maar waar ze niet in slaagden was betekenis geven aan het tegendeel. Ook Marechal ontsnapt niet aan dat onvermogen. Aan het eind van zijn moralistische satire blijft Marechal de lezer de beloofde hemel schuldig. Het *Purgatorio* is min of meer verdisconteerd in de loutering en bekering van de protagonist die aan de hellevaart voorafgaan, maar wat het *Paradiso* betreft, is er niet meer dan een aanzet in de vorm van een poëtisch vooruitzicht, een platonische droom waarin Adam de vereniging wordt beloofd met zijn Beatrice.

Marechal kreeg de tijd om over de hemel te speculeren toen hij na de val van Perón voor vrijwillig huisarrest koos. Het resultaat van die tienjarige opsluiting is *El Banquete de Severo Arcángelo*. Het 'banket' heeft te maken met het Symposium van Plato en met het Laatste Avondmaal; maar ook met de Ark van Noach, met de onzichtbare kerk der rechtvaardigen. De schrijver laat in het midden wat hij precies onder zijn 'banket' verstaat, maar geleidelijk wordt duidelijk dat het om een soort reddingsprocedure gaat. De verwikkelingen zijn zo ingenieus en met zoveel spanning gedoseerd dat men het boek in één adem uitleest. Dat alles wat er gebeurt metafysisch bedoeld is, kan niemand ontgaan. Men is al lezend voortdurend bezig de gebeurtenissen en personages te decoderen, zonder dat de spanning daaronder lijdt. Wat Marechal doet, roept zowel Huxley (*Brave New World*) als Orwell (1984), zowel Chesterton (*The Man Who Was Thursday*) als C.S. Lewis (*That Hideous Strength*) in herinnering, kortom de beste Angelsaksische fictie.

Hoofdfiguur van de roman is Lisandro Farías, die net als Adán Buenosayres autobiografische trekken van Marechal vertoont. Als het verhaal begint is Farías tot de conclusie gekomen dat zijn leven geen zin meer heeft. Juist als hij zelfmoord wil plegen, wordt er aan de deur geklopt. Een onbekende vrouw, een soort engelbewaarder, stuurt hem naar het buitenhuis van Severo Arcángelo, een gepensioneerde mijnexploitant. De gebeurtenissen in het buitenhuis zijn een voorspel op het einde van de wereld. Farías komt er in aanraking met een aantal op mysterieuze wijze geselecteerde kandidaten voor de Ark, in aanbouw vanwege de op handen zijnde zondvloed. Hij krijgt twee lotgenoten in de personen van een professor filosofie en een astrofysicus, die een voorgeschiedenis hebben vergelijkbaar met de zijne. Gedurende onbepaalde tijd zijn Farías en consorten getuigen van een

reeks spektakels, lezingen, concerten en bijeenkomsten, waaraan ze soms zelf actief deel hebben. Geleidelijk blijkt dat hun vertrouwen op de proef wordt gesteld. Ze moeten zich zelf een weg banen door het labyrint van symbolen, waarbij ze af en toe aanwijzingen krijgen van Severo Arcángelo, diens handlangers en superieuren, want achter het gebeuren laat zich een hiërarchie vermoeden van hemelse agenten. Buiten het huis bevinden zich twee 'clowns', met de typerende namen Gog en Magog, die het vertrouwen van de kandidaten met inside-informatie ondermijnen. Tijdens de proefperiode doet de held allerlei metafysische ontdekkingen die hem dicht bij de doorgronding van het wereldraadsel brengen, maar op het uur van de waarheid deserteert Farías. Vijftien dagen later overlijdt hij in het ziekenhuis. Scepticisme, verstrooidheid, twijfel en gebrek aan geloof hebben zijn verlossing verijdeld. Tot zover in grote lijnen het verhaal, dat Marechal zegt te hebben geschreven 'voor volwassenen op weg naar het kind in zichzelf'.

Maar hoe apart *El banquete de Severo Arcángelo* ook is, Marechal blijft behoren tot de eeuw van Kafka, die niet in het Slot doordringt. Het sympathieke van Marechal is dat hij zijn persoonlijke redding niet los wil zien van die van zijn volk. Vandaar dat hij met een derde roman de trilogie voltooide: *Megafón o la guerra* (1970). Die zou het *Paradiso* moeten opleveren. Megafón, ook wel de Autodidact genaamd, heeft zich tot taak gesteld twee oorlogen te voeren, een aardse en een hemelse.

Hij krijgt daarbij hulp van zijn geliefde Patricia Bell, een soort Pallas Athene, en zijn vriend Samuel Tesler, een jood die hij in *Adán Buenosayres* tot de hel van de hoogmoed had veroordeeld. Na hem uit de onderwereld te hebben gehaald, ronselt Megafón een serie 'metafysische' krijgers. Zij zullen de 'gouden eeuw' van Argentinië herstellen door haar te bevrijden van de Amerikaanse Mammon en zijn binnenlandse handlangers. Het ware Argentinië is voorgesteld als een maagd die in een kasteel door de kapitalistische draak wordt bewaakt. Tijdens de bestorming van de veste sneuvelen de helden. Het lichaam van Megafón-Osiris wordt in stukken verdeeld en verspreid. Patricia Bell-Isis weet de delen tot een geheel te herenigen, maar de fallus ontbreekt. De moraal van het verhaal: de toekomstige generaties moeten naar de fallus blijven zoeken. 'Een revolutie,' schrijft Marwchal 'is niet belangrijk om haar ideologie, maar om de openingen die zij biedt naar het mogelijke.' Marechal is dan ook niet een revolutionair, maar een rebel. Zoals Don Quichote en Unamuno, zoals George Orwell en Luis Buñuel vond hij in wezen dat het een intellec-

tueel past om altijd tegen wat voor gevestigde orde dan ook te ageren. Er is geen aardse orde die deugt. En daarom heeft Marechal zijn hoop gesteld op de hemel, van het verlangen waarnaar zijn werk is doortrokken.

Light Verse

Twee gedichten
Frits Criens

Inspiratie

Ze had me voor een glas geïmiteerd
En zo; het dichten was een slappe boel
Ik dacht: en zo lala, dat inspireert

Wellicht; de drank was koel, ze kroop heel zwoel
Meteen op schoot, (reeds breekt een stoeterij
Kwatrijnen bronstig los!) de stugge stoel

Verdreef ons naar het waterbed (joechei,
Daar steigert fier een hengst van een terzet!)
Net toen schoof K. Arweien, Schoonmaakmij,

Op ladders langs de ramen van haar flat
En werd als muzezoon de ader van
De levensechte chute van dit sonnet

Want daar - dat ik dit nog vertellen kan! -
Stond haar in vechtsport zo getrainde man.

[Je bent fantastisch, liefste, ongelogen]

Je bent fantastisch, liefste, ongelogen
Al ziet mijn moeder dat met lede ogen
Je bent met warme zorgen steeds attent
Was ik je kind, je lichaam zou me zogen

Het is geweldig hoe je voor me rent
Voor mij, je knuffelbeer, je malle vent
Die jij niet één moment alleen zult laten
In kerk of kroeg, nee nooit ben jij absent

Ja, sta ik met de buurvrouw eens te praten
Ze heeft phytophthora in haar tomaten
Dan hou je mij met valse ellebogen
En knietjes in mijn kruis wel in de gaten

Genoeg: een balk, een touw, genevermoed
En hup, daar hangt mijn lieve vrouw, voorgoed!

Assepoester revisited
(voor J.)
Kees van den Heuvel

Het bal ging juist zoals ik mocht verwachten
Het was gelukt mijn droomprins te bekoren
En samen zwierden we door sprookjeszalen
Tenslotte had ik gauw een schoen verloren

Wat deed het zeer, dat hunkeren, dat smachten!
Wat was hij mooi die neus, die kin, die oren!
Ik bad vol vuur dat hij me snel kwam halen
Tenslotte had ik toch een schoen verloren

Ik hinkte wekenlang op twee gedachten
'Het lukt hem vast niet om me op te sporen'
'Natuurlijk wel, ik gaf genoeg signalen'
Tenslotte had ik zelfs een schoen verloren

Ik vul mijn dagen nu met jammerklachten
En loop onafgebroken zwaar te balen
Tenslotte heb ik wel een schoen verloren

Zevenklapper voor het Fonds voor de Letteren

Jan Kal*

1 Een weggewerkte figurant

't Fonds voor de Letteren heeft rare kuren:
de werkbeurshoogte staat in scheef verband
met iemands kwaliteit - echt Nederland -
waardoor ik het voortdurend moet bezuren.

Een eerste aanvrager of debutant
moet bij zijn aanvraag 't werk in viervoud sturen.
Ik kreeg een debutantenprocedure
dit jaar, bij bundel elf! Erg elegant.

De machtsgroep ziet mij niet als geestverwant
- ik houd niet zo van misbruik van structuren -
en gaf mij, derde keer, een lege hand.

In '90 nog bij de randfiguren,
ben ik een weggewerkte figurant.
Het Fonds of ik: wie is de querulant?

* *Jan Kal (Haarlem, 1946) publiceerde* Fietsen op de Mont Ventoux *(1974)*, Vinger in de hoed *(om en om met Nico Scheepmaker, 1976)*, Praktijk hervat *(1978)*, December *(1979)*, Waarom ik geen Neerlandistiek studeer *(1980)*, Assepoester *(met tekeningen van Irene Wolfferts, 1981)*, Chinese sonnetten *(1984)*, Amsterdam/Halfweg *(1987)*, Mijn manier, 144 Sinatra-sonnetten *(1990)*, 100 Doortimmerde sonnetten uit 25 jaren 1966-1990 *(1991) en* Oprechte Haarlemse sonnetten en tekeningen *(in samenwerking met Hans van der Horst, 1992). In deze elf bundels staan 694 verschillende sonnetten. Het Fonds voor de Letteren kent jaarlijks werkbeurzen toe aan literaire auteurs en vertalers die voldoen aan bepaalde voorwaarden. Als belangrijkste geldt de kwaliteit van het gepubliceerde werk in boekvorm. Verder spelen een rol de omvang van het oeuvre en de continuïteit (minstens één boek per drie jaar). In 1975 kreeg de dichter een stipendium van f3000,-. Met ingang van 1976 wordt de hoogte van de werkbeurzen uitgedrukt in een aantal maandeenheden: 12, 10, 8, 6, 5, 4, 3, 2 of 1. De maandeenheid is in de loop der jaren gegroeid van f2200,- tot f3900,-. Met ingang van 1992 zijn de 1- en 2-maandeenheidsbeurzen afgeschaft. Een beurs van 3 maandeenheden heel nu basisbeurs, 'het minimum waarop een professioneel schrijverschap zich kan ontwikkelen'. Het aantal aan de dichter toegekende maandeenheden bedroeg van 1976 tot en met 1993: 2, 2, 1, 2, 2, 2, 1, 2, 2, 2, 1, 2, 2, 2, 1, 0, 0 en 0. Het Fonds verdeelt de door de overheid beschikbaar gestelde gelden. 'Zevenklapper voor het Fonds voor de Letteren' is een vervolg op* Duizendste sonnet *(Het Parool, 2 mei 1992) en* Kleine bonsjes *(Hel Parool, 20 juli 1992)*.

2 Fonds voor de Letteren-bestuurders*

U dacht dat ze hun eigen zakken vulden?
H.C. ten Berge toch wel uitgezonderd?
Hij zat op 38.000 gulden,
ik op een twaalfde: 3200.

Ten Berge vond die misstand niet te dulden,
en sprak, drie jaar aaneen nu: ‘Opgedonderd.’
Hij, om zijn werk, waarvan de mensen smulden,
krijgt zesenveertig mille. Bent u verwonderd?

Ach, ik ben Indiaan noch Eskimo.
Ik zing van Haarlem, niet van Mexico.
Mijn naam is Kal, niet Schurft, laat staan Ten Berge.

Ik ben geen epigoon van Ezra Pound,
maar heb, net als *The Voice*, mijn eigen *sound*.
En ik dicht duidelijk. Dat is het erge.

* *H.C. ten Berge (Alkmaar, 1938), bestuurslid van het Fonds voor de Letteren, publiceerde onder meer* Poolsneeuw, Siberiese vertellingen, Zelfportret met witte muts, De witte sjamaan, Een geval van verbeelding, Verdediging van de poëzie, Poëzie van de Azteken, Texaanse elegieën, Mijn naam is Schurft, Het geheim van een opgewekt humeur en Va-banque. *In de Moderne Encyclopedie van de Wereldliteratuur schrijft Rein Bloem over Ten Berge: ‘Tenslotte laat hij zich als redacteur van het tijdschrift* Raster *(eerst door hem alleen geleid, later in samenwerking met anderen) kennen als een zeer strijdbaar, consciëntieus en veeleisend schrijver, die opkomt voor bedreigde culturen, waar ook ter wereld.’ In Literair Lustrum 2 wijdde Wam de Moor een beschouwing aan zijn werk: ‘De vorm van een afwezige inhoud’.*

3 Lidy van Subsidie, Fonds voor de Letteren-bestuurster*

Wie mij nog méér één maandeenheid verbiedt?
't Marxistisch vrouwtje! Ook nog Raster-achtig!
Zij steeg van zes naar acht - het soort graait krachtig -
na negen jaar met slechts twee titels. Ziet.

Na ‘De vrouw die een rookspoor achterliet’
uit '86, kwam in '88
‘Twee vrouwen die één keel opzetten.’ Prachtig.
Eerst víer jaar zonder boek, dan twéé jaar niet.

Kijk hoe hervormster Lidy van Marissing
zichzelf met zesentwintig mille bedeelt,
en mij m'n drie mille in het jaar ontsteelt.

Ze zet het mes, zo stelt ze, in het beeld,
en vangt nu eenendertig mille. Dat scheelt.
't Is mede háár advies en háár beslissing.

* *Het verzameld oeuvre van Fonds voor de Letteren-bestuurslid Lidy van Marissing (Bussum, 1942), bestaat uit* 28 interviews *(1971)*, Ontbinding, anti-roman *(1972), De* omgekeerde wereld, een leesboek voor middengroepen *(1975)*, Het mes in het beeld *(1976), samen met Hugo Verdaasdonk (thans hoogleraar literatuursociologie te Tilburg èn voorzitter van het Fonds voor de Letteren), Jacq Firmin Vogelaar (‘Kunst kan haar revolutionaire taak alleen vervullen als ze niet zelf deel van de gevestigde orde wordt’) en Daniël Robberechts (zelfmoord 1992)*, Het gedroomde leven, een denkbeeldig onderzoek *(1979)*, Reis door loopgraven *(1981)*, De vrouw die een rookspoor achterliet *(1986)*, Twee vrouwen die één keel opzetten, *met foto's van Helle Alofs (1988) en* De plons van een vlok, gedichten *(1991). Over haar werk schreef Anthony Mertens in Kritisch lexicon van de Nederlandse literatuur na 1945*.

4 Soort literatuurbedrijvertjes

Een losse dichter wordt vaak afgeschreven
door eigentijdse inteelt-schrijvertjes,
het soort literatuurbedrijvertjes
dat ook graag machtsposities na wil streven.

Daar kunnen zij subsidiegeld vergeven
op grond van zelfbepaalde cijfertjes,
ten koste van de arme blijvertjes
wier werk het hunne lang zal overleven.

Ze schrijven heel aanmatigende boeken
waarin ze zeggen iets te onderzoeken
- de taal, de maatschappij - in alle hoeken.

Geen ambtenaar hecht aan zijn plekje vaster,
maar 't groepje houdt zich voor onaangepaster.
De tijd hanteert als zeef een ander raster.

5 Steeds hetzelfde liedje

De beste schrijvers - noem er maar een paar:
Ten Berge, Hamelink en Vogelaar -
krijgen het meeste staatsgeld, van elkaar,
en dat gebeurt al vijfentwintig jaar.

Maar ík ben blijven steken, bij Ronsard,
en mijn ontwikkeling lijkt nergens naar.
‘Wíj zijn een halve ton waard, zonneklaar,’
beslissen zij, ‘en jij bekijkt het maar.’

Brengt een sonnettenbakkend rijmelaar
ooit de bestaande orde in gevaar?
Zo praat het groepje ergens toch, nietwaar?

Klinkklare feiten maak ik openbaar,
begrijpelijk, steeds op dezelfde snaar.
Nee, daaraan tilt een machtsstructuur niet zwaar.

6 Tilburgs pseudo-schrijver: kwart eeuw topsubsidie!

Franciscus Wilhelmus Maria Broers,
zich noemende Jacq Firmin Vogelaar,
mijdt niet slechts de geslachtsnaam van z'n vaar,
maar ook z'n dieventaal is niet z'n moers.

Voorin ‘Het heeft geen naam’ schrijft hij platvloers:
‘Steel dit boek, lezer. De boekhandelaar
verdient 40%.’ De kunstenaar
toont hier zijn revolutionaire koers.

Hij acht zich solidair: geen woord van waar.
‘Het opperhoofd van de subsidieschrokkers,’
noemt Maarten 't Hart hem in ‘Het wonderjaar’.

Voor Raster-rampokkers en -samenhokkers
dient hij als onbekeerde tollenaar
van nietsvermoedende belastingdokkers.

7 Aan de Minister van Wel Vol Cul

't Fonds voor de Letteren ontbeert fatsoen.
Het beeld dateert niet van vandaag of gister.
Vervangt men een verdeler van de poen,
dan is de opvolger net zo'n filister.

Bevroedt u, Nederlands Cultuurminister,
hoe men te werk gaat met die paar miljoen?
Mevrouw, u weet, ik ben geen redetwister.
Ik schrijf sonnetten. Meer kan ik niet doen.

De opperschrokker stelt onopgesmukt:
‘Men moet het kunstwerk niet als eindprodukt,
maar ook als middel zien om in te grijpen.’

Grijp dus uw mes, ga het zorgvuldig slijpen,
en zet het in het beeld. Als u dat lukt,
kan alle pus er worden uitgedrukt.

Ezelsbrug
Drs. P

Al bakt Charlotte dagelijks een friet
Grof happen in je keuken ligt me niet
Ook peuzelt Quinten rauwe suikerbiet
Te Utrecht, vaak, waar Xerxes yoghurt ziet

Lezers die zich afvragen waar dit gedicht zijn bestaansrecht vandaanhaalt, wil ik graag attent maken op de onberispelijke metriek, het zuivere rijm, de onaanvechtbaarheid van grammatica en zinsbouw, en de rechtschapen spelling.

Maar in dit geval is de functie nog belangrijker dan de taalkundige en lyrische kwaliteiten. Deze tekst werd namelijk opgesteld ten dienste van hen die het alfabet maar niet kunnen onthouden.

Nauwkeurig onderzoek van de voorkanten der 26 woorden wijst uit dat die gezamenlijk alle letters van ons alfabet opleveren bovendien in de officiële volgorde.

Mocht u die reeks altijd maar weer moeten opzoeken, dan heeft u thans een handige, tevens inhoudrijke geheugensteun. Leer de vier achtereenvolgende versregels uit het hoofd en noteer de letters waarmee de woorden beginnen.

Maak ook uw gezinsleden en vrienden deelgenoot van dit feilloze mnemotechnische hulpmiddel.

Geen nerveus geblader meer, geen figuren als modder als men bij u naar het alfabet informeert.

In de toekomst wanneer u deze kennis onder de knie heeft zal ik u een methode aan de hand doen voor het memoriseren der Stelling van Pythagoras.

Drie gedichten
Frank van Pamelen

Joepie

Joepie Joepie is gekomen
Heeft m'n meisje weggehaald
Maar ik kan er niet om treuren
Gauw een ander weer gehaald

Het ergste van het lied is niet zozeer
Het feit dat Joepie Joepie is gekomen
En *en passant* dat wicht heeft meegenomen
Want dat gebeurt vandaag de dag wel meer

De reden dat ik luidkeels protesteer
Is dat de tekst vervolgens zonder schromen
Vergeven is van allerlei symptomen
Van onbekommerd seksueel verkeer

Het is absurd dat jongetjes en meisjes
Steeds vroeger op de onbetrouwbaarheid
Van wisselend kontakt worden gewezen
Terwijl ze dit soort zedeloze wijsjes
Vol openlijke promiscuïteit
Nog altijd in de bundels kunnen lezen

Ze zegt

Ze zegt dat alle heren de
Gemeenste vrouwonterende
Beschouwingen ontvouwen
Dat generaliserende
Is typisch iets voor vrouwen

Laat

Het is al laat als hij voor de tv
En languit in een lekker luie stoel zit
En zij zich met een strijkplank en een bout

En pasgewassen washandjes als doelwit
Op haar manier best nuttig bezighoudt
Al vindt het werk maar moeizaam zijn voltooiing

De buurvrouw, zegt ze, heeft me toevertrouwd
Dat ik als huisvrouw recht heb op ontplooiing
Wat denk je, wat bedoelt ze daar nu mee?

Dan zegt hij, zonder op of om te kijken:
Ontplooien is een ander woord voor strijken

‘Sommige mensen zijn gewoon en anderen zijn weer anders.’
Henk Raaff

Maar wat te doen wanneer zoals vandaag
de eenzaamheid mij loodzwaar overvalt?
Vertrekken en dan doodgaan of vergald
zoals gewoonlijk doorgaan met gestaag

hetzelfde vaag gelul van alledag,
de al te vaak herhaalde holle toer
de met de tang gehaalde taaie grol

van prots geklede dan wel geitenwol-
len lul te horen en de ouwehoer-
ende bezwadder honen met mijn lach?

Meditatie bij een Opstanding*
Klaas de Wit

Ik weet niet wat mij overkomen is,
of dit een onverwacht, zeer aards ontwaken
dan wel een soort van hemels dromen is?

De stad met al haar torens, muren, daken,
de middeleeuwen met hun vrome waan,
de kleine engel die het denkt te maken

door mij ‘voilà, de Heer is opgestaan!’
het graf uit en de hemel in te prijzen,
ik heb er eventjes geen boodschap aan.

Ternauwernood bekomen van 't verrijzen
waag ik beschroomd mijn allereerste stap,
geen oog of oor voor het benauwd afgrijzen

der omgevallen wachters. Wat een grap,
voor 't eerst na heel dat drama weer naar buiten,
na al dat lijden mensenlief, ik stap!

Zie mij, de mens, ik hunker om te muiten,
draai als een danser m'n doorboorde voet,
wufte muziek van trommels en van luiten

maakt dat ik vrolijk vingerknippen moet,
mijn naakte lijf begint spontaan te beven,
ik duizel van het kloppen van mijn bloed

Godallemachtig, geef mij tijd van leven...

* *N.a.v. Isenmanns ‘Résurrection’, 1465 (Museum Unterlinden, Colmar)*

Tekeningen

[Tekeningen]

Esta noche me emborracho
Letra y Música de: Enrique S. Discépolo.

Sola, fané, descangayada,
la ví esta madrugada
salir de un cabaré.
Flaca, dos cuartas de cogote
y una percha en el escote,
bajo la nuez.
Chueca, vestida de pebeta.
teñida y coqueteando
su desnudez...
Parecía un gallo desplumao
mostrando, al compadraer,
el cuero picoteado....
Yo, que sé, cuándo no aguanto más;
al verla así, rajé,
pa' no llorar.

¡Y pensar que hace diez años,
fué mi locura!
Que llegué hasta la traición
por su hermosura.
Que esto, que hoy es un cascajo
fué la dulce metedura
donde yo perdí el honor.
Que chiflao por su belleza
le quité el pan a la vieja
me hice ruin y pechador....
Que quedé sin un amigo
que viví de mala fe,

que me tuvo de rodillas,
sin moral, hecho un mendigo
cuando se fué.

Nunca soñé que la vería
en un resquiescat in pace
tan cruel como el de hoy.
¡Mire si no es pa'suicidarse
que por ese cachivache
sea el que soy!
Fiera venganza del tiempo
que le hace ver deshecho
lo que uno amó.....
Este encuantro me ha hecho tanto mal,
que si lo pienso más
termino envenenao.
Esta noche me emborracho bien,
me mamo ¡bien mamao!
pa'no pensar.

¡Chorra!
Letra y Música de: Enrique S. Discépolo.

Por ser bueno me pusiste a la miseria
me dejaste en la palmera me afanaste hasta el color.
En seis meses me corniste el mereadito
la casiya de la feria, la ganchera, el mostrador.

¡Chorra...! me robaste el amor.
Aura, tanto me asusta una mina
que si en la calle me afila
me pongo al lado del botón.
to que más bronca me dá
es haber estao tan gil.
Si hace un mes me desayuno
con lo que he sabido ayer,
no era a mí que me cachaban
tus rebusques de mujer.
Hoy me entero que tu mamá, noble viuda de un querrero
es la chorra de más fama que ha pisado la treinta y tres
y he sabido que el guerrero que murió lleno de honor
ni murió ni fué guerrero como me engrupiste vos.
Esta en cana prontuariado como agenté é la camorra
profesor de cachiporra, maladrín y estafador.

Entre todos me pelaron con la cero,
tu silueta fué el anzuelo donde yo me fuí a ensartar.
Se tragaron, vos, la viuda y el guerrero
lo que me costó diez años de paciencia y de yugar.

¡Chorros.....! vos, tu vieja y tu papá.

¡Guarda....! cuídense porque anda suelta
si los cacha los dá vuelta
no les da tiempo a rajar.

Cambalache
Letra y Música de: Enrique S. Discépolo.

Que el mundo fué y será una porquería, ya lo sé
en el quinientos tres y en el dos mil también.
Que siempre ha habido chorros, maquiavelos y estafaos
contentes y amargaos, valores y dublé.
Pero que el siglo veinte es un despliegue
de maldá insolente ya no hay quién lo niege.
Vivimos revolcados en un merengue
y en un mismo lodo todos manoseados.

Hoy resulta que es lo mismo ser derecho que traidor,
ignorante, sabio, chorro, generoso o estafador.
¡Todo es igual! ¡Nada es mejor!
Lo mismo un burro que un gran profesor.
No hay aplazaos ni escalafón,
los in morales nos han igualao.
Si uno vive en la impostura y otro roba en su ambición
da lo mismo que si es cura, colchonero,
rey de bastos, caradura o polizón.
¡Que falta de respeto, que atropello a la razón!
Cualquiera es un señor, cualquiera es un ladrón.
Mezclao con Stavisky van Don Bosco y la Mignon
Don Chicho y Napoleón, Carnera y San Martín.
Igual que en la vidriera irrespetuosa de los cambalaches
se ha mezclao la vida y herida por un sable sin remache
ves llorar la Biblia contra un calefón.

Siglo Veinte, cambalache problemático y febril,
el que no llora no marna y el que no mama es un gil.

¡Dale no más! ¡Dale que va!
Que allá en el horno nos vamos a encontrar.
No pienses más, sentate a un lao
que a nadie importa si naciste honrao.
Es lo mismo el que labura noche y día como un buey
que el que mata, que el que cura o está fuera de la ley.

Yira... yira...
Letra y Música de: E. Santos Discépolo.

Cuando la suerte que es grela,
fayando y fayando
ta largue parao.
Cuando estes bien en la vía
sin rumbo desesperao;
cuando no tengas ni fe
ni yerba de ayer
secándose al sol.
Cuando rajés los tamangos
buscando ese mango
que te haga morfar,
la indiferencia del mundo
que es sordo y es mudo
recién sentirás.
Verás que todo es mentira
verás que nada es amor;
que al mundo nada le importa
yira, yira.
Aunque te quiebre la vida
aunque te muerda un dolor,
no esperes nunca una ayuda
ni una mano ni un favor.

Cuando esten secas las pilas
de todos los timbres
que vos apretás
buscando un pecho fraterno
para morir abrazao.

Cuando te dejen tirao
después de cinchar
lo mismo que a mi,
cuando manyés que a tu lado
se prueban la ropa
que vas a dejar,
te acordarás de este otario
que un día cansado
se puso a ladrar.

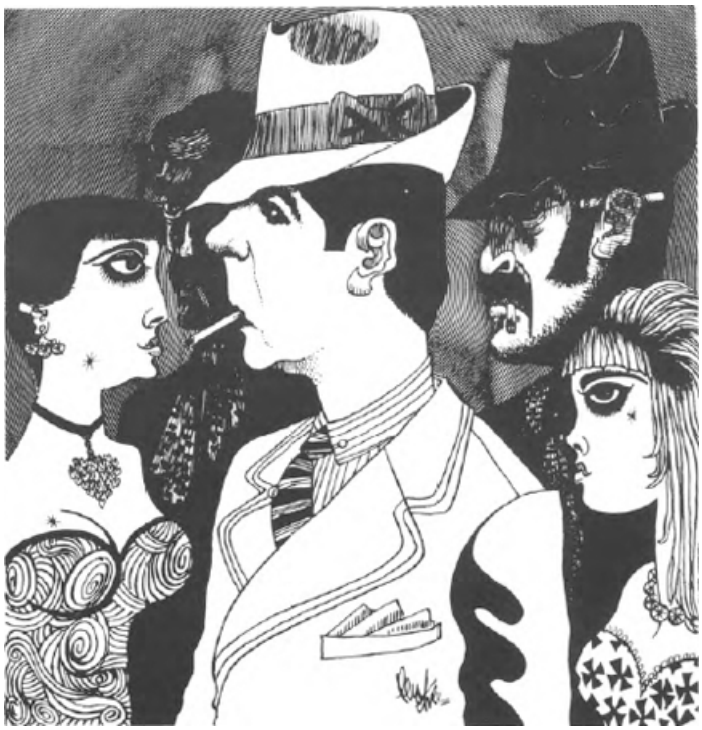

Malevaje
Letra de: E.S. Discépolo. Música de: J. de D. Filiberto.

Decí, por Dios que me has dao
que estoy tan cambiao, no sé más quién soy.

El matevaje extraño me mira sin comprender,
me vé perdiendo el cartel de guapo, que ayer
brillaba en la acción.

No ves que estoy empretao,
vencido y maniao en tu corazón.

Te ví pasar taconeando altanera,
con un compás tan hondo y sensual....
que no fué més que verte y perder
la fé, el coraje, el ansia de guapear.

No me has dejao ni el pucho en la oreja
de aquel pasado malevo y feroz;
ya no me falta pa'completar
más que ir a misa a hincarme a rezar.

Ayer, por miedo a matar, en vez de pelear
me puse a correr;
me ví a la sombra obstinado
pensé en no verte y temblé....

Si yo que nunca aflojé, de noche, angustiao,
me encierro a llorar.

Decí, por Dios... que me has dao
que estoy tan cambiao, no sé más quién soy.

Fumando espero
Letra de: Félix Garzo. Música de: Juan V. Masanas.

Fumar es un placer
genial, sensual,
fumando espero
a la que tanto quiero,
tras los eristales
de alegres ventanales,
y mientras fumo
mi vida no consumo
porque flotando el huma
me suelo adormecer
tendido en mi sofá.

Fumar y a mar,
ver a mi amada,
feliz y enamorada,
sentir sus labios
besar con besos sabios
y el devaneo
sentir con más deseo
cuando sus ojos veo
sedientos de pasión.

Por eso estando mi bien
es mi fumar un edén,
dame el humo de tu boca,
dame que mi pasión provoca,
corre que quiero enloquecer
de placer

sintiendo ese calor
del humo enbriagador
que acaba de prender
la llama ardiente del amor.

La hora de inquietud
con él no es cruel
sus espirales son sueños
celestiales,
y forman nubes
que hacia la gloria suben
y envuelta en ella
su chispa es una estrella,
que hace clara y bella
con límpido fulgor.

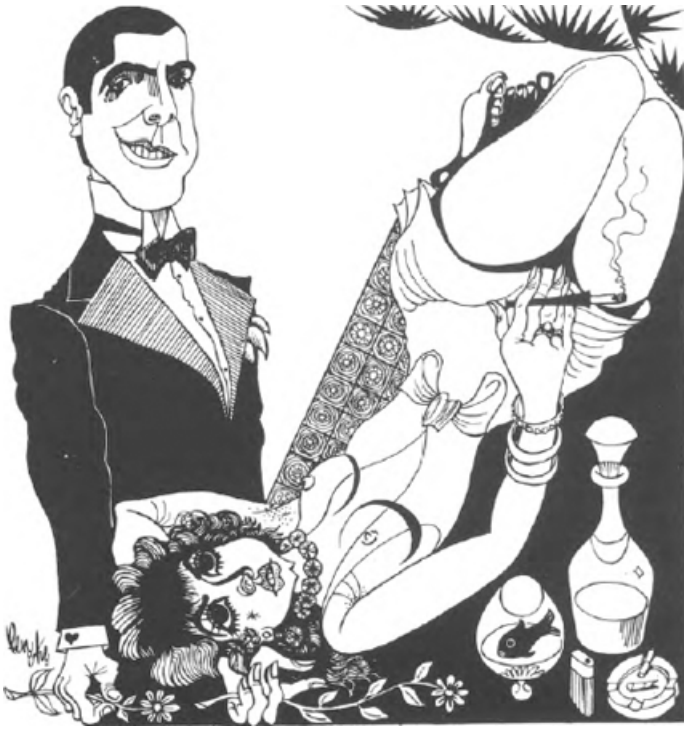

Muñeca brava
Letra de: Enrique Cadícamo. Música de: Luis Visca.

Che madam, que parlás en francés
y tirás ventolin a dos manos;
que escarbias copetín bien frapé
y tenés un gigoló bien bacan.
Sos un biscuit de pestañas bien arqueadas,
muñeca brava, bien cotizada.
Sos del Trianón, el Trianón de Villa Crespo,
milonguerita.... juguete de ocasión.

Tenés un 'camba' que te hace el gusto
y veinte abriles que son diqueros
y bien repleto tu monedero
pa'patinarlo de norte a sur.....

Te dicen todos muñeca brava,
porque a los giles mareas sin grupo.
Pa'mi sos siempre la que na supo
guardar un cacho de amor y juventud.

Comprobé que la vida se vá
muñeca brava, flor de pecado....
y si el llanto te vierte a buscar,
acordáte muñeca de mí.
De mí, que siempre soñé con tu cariño
y allá en el barrio, te amé de niño.
Pero, pa'que via decirte cosas viejas,
si ya has cambiado, muñeca, el corazón.

Vertaald proza

Drie prozastukken
Jorge Luis Borges
(Vertaling Sander de Vaan)

25 augustus 1983

Ik zag op de klok van het stationnetje dat het al over elven was. Ik liep terug naar het hotel. Ook nu had ik weer dat gevoel van berusting en verademing dat een vertrouwde omgeving ons pleegt te schenken. Ik ging de hal binnen, waar de doffe spiegels de planten uit de salon verdubbelden. Vreemd genoeg herkende de eigenaar mij niet en hij overhandigde me het register. Ik pakte de pen die aan de lessenaar was bevestigd, doopte hem in de bronzen inktpot en toen ik me over het geopende boek boog, bezorgde de avond mij de eerste van een lange reeks verrassingen. Mijn naam, Jorge Luis Borges, stond er al en de inkt was nog niet opgedroogd.

De eigenaar zei tegen mij: ‘Ik dacht dat u al naar boven was.’

Vervolgens keek hij me nog eens goed aan en herstelde zijn vergissing: ‘Neemt u mij niet kwalijk meneer. Die ander lijkt sprekend op u, maar u bent jonger.’

Ik vroeg hem: ‘Welke kamer heeft hij?’

‘Hij wilde kamer 19,’ luidde het antwoord.

Daar was ik al bang voor.

Ik liet de pen vallen en rende de trap op. Kamer 19 was op de tweede verdieping en keek uit op een armzalige, verwaarloosde patio met een hekje en, dat weet ik nog, een bankje. Het was de kamer met het hoogste plafond van het hotel. Ik opende de deur. De kroonluchter brandde nog. In het genadeloze licht herkende ik mijzelf. Ik lag op mijn rug op het smalle ijzeren bed: ouder, magerder en lijkbleek; mijn ogen dwaalden over het gepleisterde plafond. Een stem bereikte mijn oor. Het was niet bepaald de mijne; het was de stem die ik gewoonlijk op bandopnamen van mijzelf hoor: onaangenaam en monotoon.

‘Wat gek,’ zei hij, ‘wij zijn twee en dezelfde. Maar in een droom is niets gek.’

‘Geschrokken vroeg ik: 'Is dit alles dan een droom?’

‘Het is, daar ben ik van overtuigd, mijn laatste droom.’

Hij wees met zijn hand naar de lege flacon op het marmeren nachtkastje. ‘Jij zult echter nog heel wat moeten dromen eer je bij deze avond bent aangekomen. Op welke datum bevind jij je?’

‘Dat weet ik niet precies,’ zei ik verbouwereerd. ‘Maar gisteren ben ik eenenzestig geworden.’

‘Als jij in wakende toestand deze avond hebt bereikt, zul je gisteren vierentachtig zijn geworden. Het is vandaag 25 augustus 1983.’

‘Zoveel jaren moet ik dus nog wachten,’ mompelde ik.

‘Mij rest helemaal niets meer,’ zei hij op barse toon.

‘Ik kan ieder moment sterven, ik kan verdwijnen in het onkenbare en ondertussen droom ik alsmaar van mijn dubbelganger. Het afgezaagde thema dat mij door de spiegels en Stevenson werd aangereikt.’

Ik had het gevoel dat het noemen van de naam Stevenson een afscheid was, en geen pedant trekje. Ik was hem en begreep hem. Zelfs het meest dramatische moment maakt iemand nog niet tot een Shakespeare die gedenkwaardige uitspraken doet. Om hem wat afleiding te bezorgen zei ik:

‘Ik wist dat jou dit zou overkomen. Jaren geleden begonnen wij hier, in een van de kamers beneden, aan de eerste kladversie van het verhaal van deze zelfmoord.’

‘Ja,’ antwoordde hij langzaam, alsof hij het zich weer begon te herinneren. ‘Maar ik zie het verband niet. In die versie had ik een enkele reis naar Adrogué gekocht en was ik na aankomst in Hotel Las Delicias naar kamer 19, de meest afgezonderde kamer, gegaan. Daar had ik zelfmoord gepleegd.’

‘En daarom ben ik hier,’ zei ik.

‘Hier? Wij zijn altijd hier. Hier ben ik jou aan het dromen in het huis in de Calle Maipú. Hier ben ik aan het inslapen, in de kamer die ooit van moeder was.’

‘Die ooit van moeder was,’ herhaalde ik zonder het te willen begrijpen. ‘Ik droom jou in kamer 19, bij de patio op de bovenverdieping.’

‘Wie droomt wie? Ik weet dat ik jou droom, maar ik weet niet of jij mij aan het dromen bent. Het hotel in Adrogué is lang geleden gesloopt, misschien wel twintig of dertig jaar geleden, wie zal het zeggen.’

‘Ik ben de dromer,’ antwoordde ik op enigszins uitdagende toon.

‘Je beseft niet dat het van essentieel belang is om vast te stellen of er nu één aan het dromen is of dat er twee elkaar aan het dromen zijn.’

‘Ik ben Borges, die jouw naam in het register zag staan en vervolgens naar boven ging.’

‘Borges ben ik, die op sterven ligt in de Calle Maipú.’

Er viel een stilte, toen zei de ander:

‘Laten we de proef op de som nemen. Wat is het meest afschuwelijke ogenblik in ons leven geweest?’

Ik boog me naar hem toe en vervolgens praatten we een tijdje. Ik weet dat we allebei logen.

Een flauwe glimlach verlichtte zijn verouderde gelaat. Ik had het gevoel dat die glimlach op de een of andere manier de mijne weerspiegelde.

‘We hebben tegen elkaar gelogen,’ zei hij, ‘omdat we ons twee voelen en niet één. Eigenlijk zijn we twee èn één.’

Dit gesprek begon me te irriteren. Ik zei het hem.

Ik voegde eraan toe: ‘En ga jij, in 1983, mij niet iets verklappen over de jaren die ik nog heb te gaan?’

‘Arme Borges, wat zal ik je zeggen? Je zult opnieuw de tegenspoed ondervinden waaraan je inmiddels al gewend bent geraakt. Je zult alleen achterblijven in dit huis. Je zult boeken zonder letters betasten, en het medaillon van Swedenborg en het houten dienblad met het Federale Kruis. Blindheid is geen duisternis; het is een vorm van eenzaamheid. Je zult terugkeren naar IJsland.’

‘IJsland! Het IJsland van de zeeën!’

‘In Rome zul je versregels van Keats voordragen, wiens naam net als alle namen geschreven werd in water.’

‘Ik ben nog nooit in Rome geweest.’

‘Er is nog meer. Je zult ons mooiste gedicht schrijven, een elegie.’

‘Bij de dood van...’, zei ik. Ik durfde haar naam niet te noemen.

‘Nee. Zij zal jou overleven.’

We zwegen allebei even. Toen vervolgde hij:

‘Je zult het boek schrijven waarvan wij al die tijd hebben gedroomd. Rond 1979 zul je inzien dat jouw zogenaamde oeuvre enkel uit kladversies bestaat, een gevarieerde reeks kladversies, en je zult bezwijken voor de ijdele, bijgelovige verleiding om jouw meesterwerk te schrijven. Het bijgeloof dat we te danken hebben aan Goethe's *Faust*, aan *Salammbô* en *Ulysses*. Ongelooflijk, ik heb vele bladzijden volgeschreven.’

‘En uiteindelijk besefte je dat je had gefaald.’

‘Iets veel ergers. Ik besefte dat het een meesterwerk in de meest overweldigende betekenis van het woord was. Mijn goede bedoelin-

gen waren blijven steken in de eerste bladzijden; de overige waren gevuld met labyrinten, messen, een man die denkt een droombeeld te zijn, een weerspiegeling die denkt echt te zijn, een tijger in de nacht, veldslagen waarbij opnieuw bloed wordt vergoten, een blinde Juan Muraña die er beroerd aan toe is, de stem van Macedonio, een schip dat werd gebouwd van nagels van doden, het Oudengels dat 's middags werd voorgedragen.'

'Dat museum komt mij bekend voor,' merkte ik ironisch op.

'En met valse herinneringen, het dubbelspel met symbolen, lange opsommingen, vakkundige bewerkingen van alledaagse gebeurtenissen, onvolmaakte symmetrie die ontdekt wordt door uitgelaten critici, citaten die niet altijd even apocrief zijn.'

'Heb je het boek gepubliceerd?'

'Ik heb zonder veel overtuiging met de melodramatische gedachte gespeeld het te vernietigen, het eventueel te verbranden. Uiteindelijk heb ik het onder pseudoniem in Madrid gepubliceerd. Men sprak van een onbeholpen imitator van Borges, die het gebrek had Borges niet te zijn en die alleen de buitenkant van het model had herhaald.' 'Dat verbaast me niets,' zei ik. 'Iedere schrijver wordt uiteindelijk zijn minst intelligente navolger.'

'Dat boek was een van de wegen die mij naar deze nacht voerden. Wat de overige betreft... De vernederende ouderdom, de vaste overtuiging iedere dag al eens beleefd te hebben...'

'Ik zal dat boek niet schrijven,' zei ik.

'Jawel. Mijn woorden, die nu het heden vormen, zullen slechts een sluimerende herinnering aan een droom zijn.'

Ik ergerde mij aan zijn dogmatische toon, die ik ongetwijfeld zelf tijdens college ook aansla. Het stoorde me dat we zo sprekend op elkaar leken en dat hij misbruik maakte van de straffeloosheid die de nabijheid van de dood hem verschafte. Om me te wreken zei ik:

'Weet je wel zeker dat je gaat sterven?'

'Ja,' antwoordde hij. 'Ik voel een zoetheid en opluchting die ik nog niet eerder heb gevoeld. Ik kan het niet beschrijven. Ieder woord vereist een gedeelde ervaring. Waarom raak je toch zo geïrriteerd door wat ik zeg?'

'Omdat we te veel op elkaar lijken. Ik verafschuw je gezicht, dat een karikatuur is van dat van mij, ik verafschuw je stem, die de mijne nabootst, ik verafschuw je pathetische woordkeus, die de mijne is.'

'Ik ook,' zei de ander. 'Daarom heb ik besloten zelfmoord te plegen.' Buiten klonk het gezang van een vogel.

‘Dat is de laatste,’ zei de ander.

Hij gebaarde me dichterbij te komen. Zijn hand zocht de mijne. Ik deinsde terug; ik was bang dat de twee zouden versmelten. Hij zei tegen mij:

‘De stoïcijnen leren ons, niet te klagen over het leven; de gevangenispoort staat open. Zo heb ik dat altijd gezien, maar ik heb lang gedraald omdat ik lui en laf ben. Een dag of twaalf geleden hield ik in La Plata een lezing over Boek VI van de *Aeneas*. Plotseling, tijdens het scanderen van een hexameter, besefte ik welk pad ik moest inslaan. Toen nam ik dit besluit. Vanaf dat moment voelde ik me onkwetsbaar. Jij zult mijn lot ondergaan, het zal je opeens geopenbaard worden te midden van het Latijn van Vergilius, en dan zul je dit merkwaardige profetische gesprek dat op twee tijdstippen en op twee plaatsen gevoerd wordt allang vergeten zijn. Als je dit opnieuw droomt, zul jij mij zijn en jíj zult mijn droom zijn.’

‘Ik zal het niet vergeten, ik ga het morgen opschrijven.’

‘Het zal diep in je geheugen wegzinken, in het getij van je dromen. Als je het opschrijft zul je denken dat je een fantastisch verhaal aan het smeden bent. Morgen zal het nog niet gebeuren, je hebt nog heel wat jaren te gaan.’

Hij hield op met praten, ik besefte dat hij was gestorven. In zekere zin stierf ik samen met hem; bedroefd boog ik me over het hoofdkussen, maar er lag niemand meer.

Ik vluchtte de kamer uit. Er was buiten niets meer te bekennen van de patio, de marmeren trappen, het grote rustige huis, de eucalyptusbomen, de beelden, het prieeltje, de fonteinen, het tuinhek van het landhuis in het dorp Adrogué.

Buiten wachtten mij nieuwe dromen.

De verbijstering

Een inwoner van Morón vertelde mij het volgende voorval:

‘Niemand weet eigenlijk precies waarom Moritán en de Mulat Rivarola zulke aartsvijanden werden. Ze waren allebei lid van de conservatieve partij en volgens mij hadden ze elkaar leren kennen in het afdelingsbestuur. Moritán kan ik me niet meer herinneren, want hij stierf toen ik nog heel klein was. Men zegt dat zijn familie uit Entre Ríos kwam. De Mulat heeft hem vele jaren overleefd. Hij was allesbehalve een *caudillo*, maar hij had er wel veel van weg. Hij was vrij klein en dik, en altijd zeer stijlvol gekleed. Ze waren geen van beiden bang uitgevallen, maar Rivarola was de meest bedachtzame, zoals later ook zou blijken. Hij had het al een tijdlang op het leven van Moritán gemunt, maar hij wilde voorzichtig te werk gaan. Ik geef hem groot gelijk; als je iemand doodt en vervolgens in de gevangenis moet gaan zitten wegkwijnen, ben je een stommeling. De Mulat smeedde een weldoordacht plan.

Het zal een uur of zeven geweest zijn, een zondagavond. Op het dorpsplein wemelde het van de mensen. Zoals gewoonlijk liep Rivarola daar ook te kuieren, in zijn zwarte pak en met een anjer in zijn knoopsgat. Hij werd vergezeld door zijn nichtje. Plotseling duwde hij haar weg, ging op zijn hurken zitten en begon als een haan te klapwieken en te kraaien. De omstanders gingen verschrikt voor hem opzij. Zo'n eerbiedwaardig man als de Mulat, dat deed je toch niet ten overstaan van heel Morón! En zeker niet op zondag! Vijftig meter verder sloeg hij nog altijd kraaiend en klapwiekend de hoek om en ging het huis van Moritán binnen. Hij duwde de tochtdeur open en was met één sprong op de binnenplaats. Buiten liep een rumoerige menigte te hoop. Moritán hoorde het kabaal en kwam vanuit het achtergebouw aanlopen. Toen hij die monsterachtige vijand op zich af zag stuiven, trachtte hij nog een goed heenkomen te zoeken, maar hij werd door twee kogels getroffen. Twee agenten voerden Rivarola weg. De kraaiende man verzette zich heftig.

Een maand later was hij weer vrij. De arts verklaarde dat Rivarola het slachtoffer was geworden van een vlaag van krankzinnigheid. Had het gehele dorp soms niet gezien hoe hij als een haan tekeer was gegaan?

Jij

Eén enkel mens is geboren, één enkel mens is gestorven op aarde.

Het tegendeel beweren is louter statistiek, een onmogelijke optelsom.

Niet minder onmogelijk dan het bij elkaar optellen van de geur van regen en de droom die je vannacht droomde.

Die mens is Odysseus, Abel, Kaïn, de eerste mens die de sterrenbeelden ordende, de mens die de eerste piramide oprichtte, de mens die de hexagrammen in het Boek der Veranderingen neerschreef, de smid die runetekens graveerde in het zwaard van Hengist, de boogschutter Einar Tamberskelver, Luis de León, de boekhandelaar die Samuel Johnson voortbracht, de tuinman van Voltaire, Darwin op de voorsteven van de Beagle, een jood in de kamer des doods, in de loop der tijd, jij en ik.

Eén enkel mens is gestorven bij Ilion, bij de Metaurus, bij Hastings, bij Austerlitz, bij Trafalgar, bij Gettysburg.

Eén enkel mens is gestorven in ziekenhuizen, op schepen, in bittere eenzaamheid, in de slaapkamer van gewoonte en liefde.

Eén enkel mens heeft het immense ochtendgloren aanschouwd.

Eén enkel mens heeft zijn gehemelte gestreeld met verfrissend water, en vlees en vruchten gesmaakt.

Ik heb het over de enige, over de mens, en die is altijd alleen.

De vuurregen
Herinnering van een ontvleesde bewoner van Gomorra
Leopoldo Lugones[*]
(Vertaling Sander de Vaan)

> *En ik zal uw hemel maken als ijzer en uw land als koper*. Leviticus, XXVI, 19.

Ik weet nog dat het een prachtige, zonnige dag was, op straat krioelde het van de mensen en de rijtuigen maakten een oorverdovend lawaai. Een zeer hete dag, van een volmaakte zuiverheid.

Mijn dakterras keek uit op een uitgestrekte warboel van daken, afgewisseld door boomgaarden, een van masten doorsneden deel van de baai, de grijze lijn van een laan...

Om een uur of elf vielen de eerste druppeltjes. Eentje hier, eentje daar - koperdeeltjes die op de vonken van een brandende kaarsepit leken; witgloeiende koperdeeltjes die zachtjes als zandkorrels op de grond vielen. De lucht was nog altijd even helder; het stadsgedruis werd niet minder. Alleen de vogels in mijn volière hielden op met zingen.

Het was me bij toeval opgevallen toen ik in gedachten verzonken naar de horizon staarde. Aanvankelijk dacht ik aan een optisch bedrog, veroorzaakt door mijn bijziendheid. Ik moest een hele poos wachten alvorens ik een nieuw druppeltje zag vallen, want door het zonlicht werden ze grotendeels aan het oog onttrokken; maar het koper gloeide dermate dat de druppeltjes toch opvielen. Een pijlsnel vuurstraaltje, en dan een lichte klap op de grond. Zo ging het, met lange tussenpozen.

Ik moet bekennen dat ik een vage angst voelde toen ik dit constateerde. Met een bevreesde blik speurde ik de hemel af. Het bleef helder. Waar kwam die eigenaardige hagel toch vandaan? Dat koper? Was het wel koper...?

* *Leopoldo Lugones (1874-1938), schrijver van verhalen, gedichten en essays, een van de meest vooraanstaande figuren van het Spaans-Amerikaanse modernismo, omstreden vanwege zijn extreem-nationalistische opvattingen, maar door iedereen - zelfs door zijn politieke tegenstanders - beschouwd als een briljant literator, pleegde in 1938 zelfmoord.*

Er was net een druppeltje op mijn dakterras gevallen, op enkele passen afstand van mij. Ik strekte mijn hand uit; het was, dat leed geen twijfel, een koperkorreltje dat heel geleidelijk afkoelde. Gelukkig stak er een briesje op, waardoor die wonderlijke regen naar de overkant van het dakterras ging vallen. Bovendien waren de druppels erg klein. Je dacht soms even dat de regen was opgehouden. Maar het hield niet op. Druppelsgewijs, dat wel; maar de angstaanjagende korreltjes bleven onophoudelijk vallen.

Enfin, dat zou me er niet van weerhouden om te gaan eten, het was immers twaalf uur. Ik liep met een zekere angst voor de druppeltjes door de tuin naar de eetzaal. Terwijl ik toch beschut werd door het zonnescherm...

Werd ik wel beschut? Ik sloeg mijn ogen op; maar er zitten zoveel gaatjes in een zonnescherm dat ik niets kon ontdekken.

In de eetzaal wachtte mij een heerlijk maal; mijn gelukkige vrijgezellenbestaan bestond immers vooral uit twee dingen: lezen en eten. Behalve de bibliotheek was de eetzaal mijn trots. Ik was de vrouwen beu en had een beetje last van jicht, en ik kon op het vlak der aangename ondeugden enkel nog iets verwachten van mijn gulzigheid. Ik at altijd alleen, terwijl een slaaf mij aardrijkskundige verhalen voorlas. Ik had nooit het nut kunnen inzien van een gezamenlijke maaltijd; en als ik mijn buik vol had van vrouwen, zoals ik al zei, zullen jullie zeker wel begrijpen dat ik mannen verafschuwde.

Mijn laatste orgie lag alweer tien jaar achter me! Sindsdien ontbrak het mij aan tijd om uit te gaan, aangezien ik me volledig aan mijn tuinen, mijn vissen en mijn vogels wijdde. Zo nu en dan, wanneer het bijzonder warm was, maakte ik in de namiddag wel eens een wandeling langs het meer. Ik keek er graag naar als de maan bij het vallen van de avond zilveren schubben op het water toverde, maar dat was dan ook alles, en er gingen maanden voorbij zonder dat ik het meer bezocht. Voor mij was de uitgestrekte stad met al haar losbandigheid een woestijn waar mijn geneugten een toevlucht zochten. Weinig vrienden; korte bezoekjes; urenlang aan de dis; lectuur; mijn vissen; mijn vogels; af en toe een avond met een of ander fluitensemble, en twee of drie jichtaanvallen per jaar...

Ik rekende het mij tot een eer geraadpleegd te worden wanneer er een banket werd georganiseerd, en op tafel prijkten dan gewoonlijk ook twee of drie door mij uitgevonden sausjes waarmee ik tal van complimenten oogstte. Hierdoor had ik recht - ik zeg het zonder trots - op een borstbeeld in de stad, hetgeen net zo billijk was als in

het geval van de landgenote die net een nieuwe kus had uitgevonden. Ondertussen was mijn slaaf aan het lezen. De siësta-tijd was reeds aangebroken en hij las verhalen voor over de zee en de sneeuw, waarin op bewonderenswaardige wijze gewag werd gemaakt van de milde koelte van de amforen. Misschien was de vuurregen wel opgehouden, want de bedienden leken niets te merken.

Plotseling slaakte de slaaf die met een nieuw gerecht door de tuin liep een schreeuw. Hij kwam niettemin naar de tafel; zijn lijkbleke gezicht duidde echter op afschuwelijke pijnen. Hij had een gaatje in zijn blote rug, en je kon daarbinnen nog het vernietigende druppeltje horen sissen dat de opening had gemaakt. We blusten de brandplek met spijsolie en vervolgens werd hij kermend van de pijn naar bed gebracht.

Ik had plotseling geen eetlust meer; en hoewel ik van de gerechten bleef proeven om de bedienden niet te ontmoedigen, bleken ze mij al snel te begrijpen. Ik was geheel van mijn stuk geraakt door het voorval.

Halverwege de siësta ging ik opnieuw naar het dakterras. De vloer was bezaaid met koperen korreltjes; het leek echter niet harder te regenen dan voorheen. Ik begon net wat kalmer te worden toen ik door een nieuwe ongerustheid werd overvallen. Er heerste een doodse stilte. Het verkeer was ongetwijfeld lamgelegd als gevolg van de zonderlinge gebeurtenis. Je kon een speld horen vallen in de stad. Er klonk alleen nu en dan een zacht geritsel van de wind in de bomen. Ook het gedrag van de vogels was verontrustend. Ze waren in een hoekje samengedrongen en zaten bijkans boven op elkaar. Ik kreeg medelijden met ze en besloot de kooi te openen. Ze wilden niet naar buiten; ze doken nu nog angstiger weg. Op dat moment begon ik te vrezen voor een geweldige ramp.

Hoewel ik niet bijzonder erudiet ben, wist ik dat niemand ooit melding had gemaakt van deze witgloeiende koperregen. Koperregen! Er zijn helemaal geen kopermijnen in de lucht. Bovendien kon ik onmogelijk gissen naar de herkomst van de regen, omdat de hemel zo helder bleef. En dat was nu juist het verontrustende van het geval. De druppeltjes kwamen overal en nergens vandaan. De onmetelijkheid verpulverde onzichtbaar tot vuur. Uit het hemelgewelf viel het verschrikkelijke koper; het hemelgewelf bleef echter onbewogen blauw. Een vreemde angst bekroop mij; maar, wat gek: tot dusver had ik niet aan vluchten gedacht. Deze gedachte vermengde zich met een aantal onaangename vragen. Vluchten! En mijn tafel, mijn boeken, mijn vo-

gels, mijn vissen die juist een nieuwe kweekvijver hadden ingewijd, mijn door ouderdom edel geworden tuinen, mijn vredige vijftig jaren, het geluk van het heden en de onverschilligheid voor de dag van morgen...?

Vluchten...? En ik dacht met afgrijzen aan mijn bezittingen (die ik nooit had gezien) aan de overkant van de woestijn, waar de kameeldrijvers in zwarte wollen tenten wonen en zich enkel voeden met gestremde melk, geroosterde rijst en zure honing...

Dan bestond er nog de mogelijkheid om over het meer te vluchten; al met al zou dat een korte vlucht worden als het niet alleen koper regende in de woestijn maar ook op het meer, wat in de lijn der verwachtingen lag; want nu die regen uit geen enkele zichtbare bron ontsproot moest het wel overal regenen.

Ondanks het feit dat ik verontrust was door deze onbestemde angst, zag ik dit alles glashelder en ging ik hierover met mijzelf in discussie; eerlijk gezegd was ik een beetje versufd door de slaperigheid die mij na het middagmaal altijd overvalt. En per slot van rekening zei iets in mij dat het hierbij zou blijven. Toch kon het geen kwaad om het rijtuig in te spannen.

Op dat moment klonk overal in de lucht klokgelui. En vrijwel tegelijkertijd viel mij iets anders op: de koperregen was opgehouden. Het gebeier was een dankbetuiging die vrijwel onmiddellijk werd begeleid door het gebruikelijke stedelijke geroezemoes. De stad ontwaakte dubbel zo hard kwetterend uit haar kortstondige apathie. In enkele wijken werd zelfs vuurwerk afgestoken.

Ik steunde met mijn ellebogen op de balustrade van het dakterras en keek met een ongekend gevoel van solidair welbehagen naar de avonddrukte, die een en al liefde en weelde uitstraalde. De hemel was nog altijd even zuiver. Koortsachtig werkende jongens verzamelden met kommetjes de koperkorrels, die de koperslagers begonnen op te kopen. Het was alles wat restte van de grote dreiging uit de hemel.

De mannen en vrouwen van plezier, talrijker dan ooit, kleurden de straten; en ik herinner me zelfs dat ik flauwtjes glimlachte naar een twijfelachtige knaap, toen deze in een zijstraatje al springend zijn tuniek tot de heupen optrok en zijn onbehaarde, door veters geruite benen liet zien. De courtisanes, wier borsten volgens de laatste mode onbedekt waren en gesteund werden door een oogverblindend borststuk, liepen onverschillig rond en wasemden hun parfums uit. Een oude souteneur stond als een zeiler op zijn kar met een stuk tinfolie in zijn handen, waarop met passende schilderingen monsterlijke lief-

desavonturen van wilde dieren aangekondigd werden: de geslachtelijke vereniging van hagedissen en zwanen; een aap met een zeehond; een jonge vrouw die overdekt wordt met de fantastische juwelenpracht van een pauw. Een fraai tafereel, dat verzeker ik jullie; en de echtheid van de beesten werd gegarandeerd. Dieren die gedresseerd waren met behulp van de een of andere barbaarse hekserij en uit hun balans gebracht met opium en duivelsdrek.

Een uiterst vriendelijke neger die vergezeld werd door drie gemaskerde jongemannen ging alle patio's langs en tekende geheimzinnige taferelen met kleurpoeder dat hij al dansend rondstrooide. Hij epileerde ook met zwavelarseen en kon nagels vergulden.

Een slap heerschap, uit wiens weekheid je kon afleiden dat hij een eunuch was, liep al klepperend met bronzen castagnetten beddespreien aan te prijzen van een bijzonder weefsel dat lust en afkeer van slaap opwekte. Brave burgers hadden gevraagd om een verbod van de beddespreien. Ja, mijn stad wist te leven en te genieten.

Bij het vallen van de avond kreeg ik twee mensen op bezoek die samen met mij dineerden. Een vrolijke klasgenoot, een wiskundige wiens ongeregelde leven een schandaal had veroorzaakt in het wetenschappelijke wereldje, en een rijk geworden landbouwer. Men had na die koperkorreltjes behoefte om bij elkaar op bezoek te gaan. Om op bezoek te gaan en om te drinken, want beiden waren stomdronken toen ze weer vertrokken. Ik ging een ommetje maken. De grillig verlichte stad had van de gelegenheid gebruik gemaakt om voor zichzelf een feestnacht af te kondigen. Aan enkele kroonlijsten hingen geurige wierooklampen. Buitensporig opgesmukte jonge burgeressen vermaakten zich op hun balkons door plotseling nietsvermoedende voorbijgangers bekladderde, krakende ratelslangedarmen in het gezicht te gooien. Er werd op iedere straathoek gedanst. Op de balkons werden bloemen en zoetigheid uitgewisseld. Het gras in de parken trilde onder de paartjes...

Ik voelde me doodmoe en ging vroeg naar huis. Nog nooit was ik met zo'n aangenaam, slaperig gevoel in bed gestapt.

Ik werd badend in het zweet wakker, mijn ogen waren troebel en ik had een kurkdroge keel. Buiten kletterde de regen. Terwijl ik aan het rondtasten was, leunde ik even tegen de muur, en op dat moment liep er een rilling als een zweepslag over mijn rug. De muur voelde warm aan en trilde zonder enig geluid te maken. Ik hoefde het raam maar een klein stukje open te doen om te beseffen wat er aan de hand was. Het regende opnieuw koper, maar dit keer viel het met bakken naar

beneden. Er hing een donkere, verstikkende walm boven de stad; het stonk naar iets dat het midden hield tussen fosfaat en urine. Gelukkig werd mijn huis omringd door zuilengalerijen en viel die regen niet tegen de deuren.

Ik opende de tuindeur. De bomen waren zwart en al geheel ontdaan van hun loof; de grond lag bezaaid met verkoolde bladeren. Er hing een doodse stilte in de van brandende streepjes doortrokken lucht; en daartussen was het firmament zichtbaar, dat er nog altijd even onbewogen en hemelsblauw uitzag.

Ik riep, ik riep tevergeefs. Ik ging zelfs de bediendenkamers binnen. Het personeel was vertrokken. Met mijn benen gewikkeld in een deken, en mijn schouders en hoofd beschermend met een metalen badkuip waardoor ik bijna ineenzakte, slaagde ik erin om de paardenstallen te bereiken. Ook de paarden waren verdwenen. En met een kalmte die mijn zenuwstelsel eer aandeed, besefte ik dat ik reddeloos verloren was.

Gelukkig was de eetzaal vol met levensmiddelen en de kelder propvol met wijn. Ik ging naar beneden. Het was er nog steeds koel; de trillingen van de zware regen en de echo van het harde geknetter drongen daar niet door. Ik dronk een fles leeg en vervolgens haalde ik uit de geheime muurkast het flaconnetje met giftige wijn. Alle bezitters van een wijnkelder hadden zo'n flesje, ook al gebruikten we het niet als we geen vervelende gasten hadden. Het was een doorzichtige, smakeloze vloeistof die ogenblikkelijk werkte.

Ik werd opgemonterd door de wijn en nam mijn situatie eens onder de loep. Het was zeer eenvoudig. Aangezien er geen vluchtmogelijkheid bestond was ik ten dode opgeschreven; maar met dat vergif behoorde de dood mij toe. Ik besloot alles in het werk te stellen om niets van het schouwspel te missen, want het was ongetwijfeld een uitzonderlijk spektakel. Een regen van witgloeiend koper! De stad in vlammen! Dat was de moeite waard.

Ik ging naar het dakterras, maar ik kwam niet verder dan de toegangsdeur. Toch kon ik het vanaf dat punt vrij goed zien. Ik keek en luisterde. De stad lag er eenzaam en verlaten bij. Het gekletter werd alleen onderbroken door het gehuil van een enkele hond of door een buitengewoon zware ontploffing. De hele omgeving was rood; overal lichtten boomstammen, schoorstenen en huizen wit op en boden hierdoor een uiterst macabere aanblik. De weinige bomen die nog gebladerte hadden werden blauwzwart en schrompelden ineen. Het licht was iets minder fel geworden, hoewel de hemel helder bleef.

De horizon was nu wel veel dichterbij en werd als het ware ondergedompeld in as. Boven het meer hing een dichte waterdamp die de buitengewoon droge lucht iets vochtiger maakte.

De brandende regen was duidelijk zichtbaar door de ontelbare koperen strepen, die trilden als de snaren van een harp, met daartussen zo nu en dan wimpeltjes van vuur. Zwarte rookwolken duidden erop dat op verscheidene plaatsen brand was uitgebroken.

Mijn vogels stierven bijna van de dorst en ik moest naar de regenput om water voor ze te halen. De kelder stond in verbinding met dat reservoir, een diepe cisterne, die bestand was tegen het hemelvuur; er was echter via de regenpijpen van het dak en de patio's een beetje koper in de put gekomen, en er zat een eigenaardige, zoutige smaak aan het water, die het midden hield tussen soda en urine. Ik hoefde alleen maar de afsluitkleppen van mozaïek omhoog te doen om het water volledig van de buitenwereld af te sluiten.

De stad bood die hele avond en nacht een gruwelijke aanblik. Mensen die in hun huizen een prooi van de vlammen waren geworden vluchtten vol afgrijzen naar buiten en verbrandden op straat of op de verwoeste velden; de bevolking verkeerde in een vreselijke doodsstrijd en het gejammer en geschreeuw was zo luid, afgrijselijk en gevarieerd dat het prachtig was om te horen. Niets is zo subliem als de menselijke stem. Door het instorten van gebouwen, de verbranding van veel koopwaar en andere goederen, en met name door de vele door het vuur verteerde lichamen werd aan de ramp nog de foltering van een helse stank toegevoegd. Toen de zon onderging zag de lucht bijna helemaal zwart van de rook en de stofwolken. De vuurwimpeltjes die 's morgens nog in de koperregen hadden gedanst, waren nu sinistere steekvlammen geworden. Er stak een dichte, gloeiendhete wind op die deed denken aan brandende teer. Het leek wel of ik me in een enorme donkere oven bevond. Hemel, aarde, lucht: alles liep ten einde. Er was alleen nog duisternis en vuur. Ach! Die verschrikkelijke duisternis, die door al dat vuur, dat enorme vuur van de brandende stad niet verdreven kon worden; en die stank van vodden, van zwavel, van kadavers, die in de droge lucht hing en de mensen bloed deed spugen; en dat gejammer waar om een onbegrijpelijke reden maar geen eind aan kwam, dat gejammer dat het geraas van de branden overstemde en harder loeide dan een orkaan, dat gejammer van alle huilende, jankende, brullende beesten die een onuitsprekelijke angst voor de eeuwigheid hadden...!

Ik ging naar de cisterne; tot op dat moment had ik mijn tegenwoor-

digheid van geest nog steeds niet verloren, maar ik was wel erg waakzaam geworden door die afgrijselijke toestand; en toen ik mij opeens in de vertrouwde duisternis van de kelder bevond, in de beschutting van de koelte, bij het stille, onderaardse water, werd ik bevangen door een angst die ik - daar ben ik zeker van - in geen veertig jaar had gevoeld, de kinderlijke angst voor een vage, vijandige aanwezigheid; en ik begon te huilen, als een gek te huilen, te huilen van angst, in een hoekje, zonder enige schaamte.

Pas een hele tijd later, toen ik hoorde dat een deel van het dak instortte, kwam ik op het idee om de kelderdeur te stutten. Ik gebruikte daarvoor de keldertrap en enkele ijzeren dwarssteunen van het wijnrek, en door dat verdedigingswerk werd ik weer iets rustiger; niet omdat ik nu in veiligheid was, maar vanwege de heilzame werking van het bezig zijn. De uren verstreken terwijl ik om de haverklap in slaap viel en weer wakker schrok door rampzalige nachtmerries. Vlakbij was onophoudelijk het lawaai van instortende muren te horen. Ik had twee lampen bij me, die ik had ontstoken om moed te scheppen, want het was erg donker bij de cisterne. Uiteindelijk at ik zelfs de restjes van een koek op, alhoewel ik geen trek had. Ik dronk daarentegen wel veel water.

Plotseling begon het licht van de lampen te verflauwen, en tegelijkertijd werd ik overvallen door een hevige angst, ditmaal was het een verlammende angst. Ik had onverhoeds al mijn licht verbruikt, daar ik enkel over deze lampen beschikte. Toen ik die middag was afgedaald had ik er niet aan gedacht om alle lampen mee te nemen.

Het schijnsel werd zwakker en doofde tenslotte. Op dat moment merkte ik dat het in de cisterne begon te stinken naar vuur. Er zat niets anders op dan naar buiten te gaan; want alles, werkelijk alles was beter dan als een stuk ongedierte te stikken in zijn hol.

Ik slaagde er met veel moeite in om het kelderluik, dat onder het puin van de eetzaal lag, te openen... Voor de tweede maal was de helse regen opgehouden. Maar de stad bestond niet meer. Daken, poorten, een groot aantal muren en alle torens waren in elkaar gestort. Er heerste een kolossale stilte, een echte catastrofale stilte. Uit vijf of zes zware rookwolken stegen nog altijd rookpluimen op; en dat tegen een hemel die geen ogenblik zijn helderheid had verloren, een hemel waarvan de eeuwige onbewogenheid bevestigd werd door dat meedogenloze blauw; de arme stad, mijn arme stad die voorgoed gestorven was, stonk als een echt kadaver. Mijn leed werd verzacht door de bizarre situatie, door het geweldige natuurverschijnsel en onge-

twijfeld ook door het leedvermaak dat ik als enige de dans was ontsprongen, en het maakte plaats voor een naargeestige nieuwsgierigheid. De poort van de hal stond nog overeind, en ik slaagde er in om via de getande rand naar het hoogste punt te klimmen.

Er was niets brandbaars meer te bekennen en het had allemaal veel weg van een lavabedding. Hier en daar, op plaatsen die niet met as waren bedekt, schitterde het vuurrode metaal dat uit de hemel was gevallen. In de richting van de woestijn flonkerde een koperen zandvlakte zo ver het oog reikte. In de bergen aan de overkant van het meer verdichtte het verdampte water zich tot een onweersbui. Aan die waterdamp was het te danken geweest dat de lucht tijdens de ramp geschikt was gebleven om ingeademd te worden. Het zonlicht was ontzettend fel en het werd me steeds droever te moede door die eenzaamheid, toen ik opeens in de richting van de haven een gedaante ontwaarde die tussen de ruïnes ronddwaalde. Het was een man, en hij moest mij ook gezien hebben want hij kwam mijn kant op.

We maakten geen enkel gebaar van verbazing toen hij bij de poort was aangekomen, en hij klauterde omhoog en kwam naast me zitten. Het bleek een stuurman te zijn, die zich net als ik verscholen had in een wijnkelder, maar hij had eerst de eigenaar neergestoken. Hij was naar buiten gekomen omdat hij geen druppel water meer had.

Wat dit betreft had ik niets van hem te vrezen, en ik begon hem te ondervragen. Alle schepen, aanlegsteigers en opslagruimtes stonden in brand; en het water uit het meer smaakte nu bitter. Hoewel ik besefte dat we zachtjes praatten, durfde ik niet - waarom weet ik niet - mijn stem te verheffen. Ik bood hem aan om naar de wijnkelder te gaan, waar nog twee dozijn hammen lagen, enkele kazen, alle wijn...

Plotseling zagen we in de richting van de woestijn een wolk stof. Een stofwolk van ruiters. Misschien was het wel een hulpexpeditie die door onze bondgenoten uit Adama of Zeboïm werd gestuurd. Maar al snel moesten we deze hoop laten varen en werden we getuige van een even treurig als gevaarlijk schouwspel.

Het was een troep leeuwen, de roofdieren hadden de woestijn overleefd en stormden brullend van de dorst en helemaal dol geworden door de ramp op de stad af, als ware het een oase. Niet de honger, maar de dorst maakte hen furieus, want ze liepen vlak langs ons zonder acht op ons te slaan. En wat zagen ze er uit! Door niets en niemand werd de catastrofe op zo'n lugubere wijze geopenbaard als door deze dieren. Ze waren kaal als schurftige katten, hun manen waren vrijwel geheel verschroeid, de flanken ingevallen, hun slecht geproportio-

neerde lichaam deed denken aan half ontklede komieken met een leeuwekop, ze krulden hun spitse staart als een rat die wegschiet, hun klauwen zaten vol zweren, ze bloedden hevig - dit alles sprak boekdelen over de hemelse geseling die ze gedurende drie afgrijselijke dagen hadden ondergaan, terwijl ze aan hun lot overgeleverd waren in onveilige grotten die hun geen bescherming hadden kunnen bieden.

Ze liepen met een verdwaasde, menselijke blik in hun ogen rond de opgedroogde fonteinen en renden opeens weg op zoek naar een ander waterreservoir, dat eveneens leeg zou blijken te zijn; uiteindelijk zegen ze rond de laatste bak neer, met hun geblakerde snuit omhoog en met een door droefenis en eeuwigheid wazig geworden blik in hun ogen, en vervolgens begonnen ze brullend hun beklag te doen bij - daar ben ik van overtuigd - de hemel.

Ach... niets was zo afgrijselijk als het gejank van die roofdieren tussen de ruïnes, zelfs die ramp met al zijn verschrikkingen niet, noch het gejammer van de zieltogende stad. Dat gebrul sprak duidelijke taal. Ze richtten zich huilend tot de een of andere duistere godheid, wellicht omdat ze gepijnigd werden door een gevoel van zelfvergetenheid en verlatenheid. Het beperkte denkvermogen van de beesten voegde aan hun doodsangst de vrees voor het onbegrijpelijke toe. Als er niets veranderd was, de zon van alledag, de eeuwige hemel, de vertrouwde woestijn, waarom verbrandden zij dan en waarom was er dan geen water...? En omdat ze het vermogen ontbeerden om een verband te leggen tussen de gebeurtenissen, was er bij hen sprake van blinde angst, wat nog verschrikkelijker was. Doordat zij buiten zichzelf raakten van pijn kregen zij ten overstaan van die hemel waaruit de helse regen was gevallen een vaag besef van hun afkomst; en met hun gebrul vroegen zij ongetwijfeld iets aan dat enorme ding dat hun lijden had veroorzaakt. Ach... dat gebrul, het laatste restje grootsheid dat nog restte van die roofdieren: wat zouden zij zeggen over het afgrijselijke geheim van de catastrofe; hoe zouden zij in hun onontkoombare smart de eeuwige verlatenheid, de eeuwige stilte, de eeuwige dorst uitleggen...

Dat gebrul zou binnenkort afgelopen zijn. Het begon opnieuw roodgloeiend metaal te regenen, compacter en zwaarder dan ooit tevoren.

We gingen snel naar beneden en konden nog net zien dat de roofdieren uiteenstoven op zoek naar een schuilplaats tussen het puin. We bereikten de wijnkelder, maar werden wel door enkele druppels getroffen; en omdat ik begreep dat deze nieuwe stortbui de ruïne met

de grond gelijk zou maken, begon ik mij voor te bereiden op het einde.

Terwijl mijn kameraad zich te buiten ging aan de wijn - het was duidelijk dat dit de eerste en tevens de laatste keer zou zijn - besloot ik het water van de cisterne te gebruiken voor mijn doodsbad; en nadat ik tevergeefs een stuk zeep had gezocht, daalde ik in de put af via de stenen trap die voor het reinigingswerk werd gebruikt.

Ik had het flaconnetje met gif bij me, hetgeen mij een gevoel van enorm welbehagen bezorgde dat maar nauwelijks verstoord werd door mijn nieuwsgierigheid naar de dood.

Het frisse water en de duisternis verschaften mij weer de weldaden van het rijke leven dat ik nu zou gaan beëindigen. Ik lag tot mijn nek in het water, en de vreugde van het wassen en een zoet gevoel van huiselijkheid vermochten mij uiteindelijk tot rust te brengen.

Ik hoorde buiten de brandende orkaan. Er vielen opnieuw puin-brokken. Uit de wijnkelder kwam geen enkel geluid meer. Toen zag ik de weerschijn van vlammen, die door de kelderdeur naar binnen kropen, ik rook die typische urinestank. Ik zette het flaconnetje aan mijn lippen, en...

Uit: *Adán Buenosayres*
Zevende Boek, hoofdstuk VI
Leopoldo Marechal[*]
(Vertaling Robert Lemm)

‘Gelukzalig zij die sterke nieren en onwrikbare lendenen hebben! Gelukzalig wie, zonder de ziel met de waanzin van het lichaam te besmetten, noch het lichaam met de waanzin van de ziel te vernietigen, het juiste midden en de harmonieuze orde hebben bewaard dankzij welke de mens met ere zijn plaats inneemt tussen het niveau van de Engel en het niveau van het Dier! Gelukkig wie de fantasie niet kenden, of haar vleugels hebben afgeknipt met de schaar van de redelijke liefde! En gelukkig zij die, bij het horen van het koor der sirenen, deden wat Odysseus deed vanaf de mast waaraan hij was vastgebonden, zodat hij van hun muziek kon genieten zonder op de klip van het zintuiglijke te stranden!’

Die woorden sprak Schultze op plechtige toon, toen de aanzet van de tweede spiraal voor onze ogen opdoemde.

En nu ik de beelden van dat tweede helle-oord oproep, stem ik in met de *flatus vocis* waarmee de astroloog ze mij aankondigde, maar mijn pen aarzelt, zo erg waren de taferelen die ik in die cirkel heb gezien en zo talrijk de scharen die daar de straffen van de Aardse Venus verduurden.

We hadden de *Modderbuurt* door een andere spleet in de muur verlaten; en met achterlating van paraplu en laarzen hielden we halt bij een kloof die ons de pas afsneed. Ik keek in het ravijn, en een hete windvlaag sloeg me in het gezicht; maar geen enkel menselijk geluid drong vanuit de diepten tot mij door. Plotseling hoorde ik beneden iets dat op een ver tromgeroffel leek: de roffel zwol aan tot een donderen, dat de wanden van de afgrond deed trillen en mij naar achteren deed springen. Maar tegelijk verflauwde, niet minder snel, dat donderen tot een geroffel en het geroffel tot een stilte die gonsde van gevaren.

‘Daar is de brug,’ zei Schultze, terwijl hij afliep op een broos bouwsel dat de ene rand van het ravijn met de andere verbond.

* *Zie over Marechal de rubriek* Essay

Ik volgde hem zonder enig commentaar te durven geven, maar vol argwaan jegens die brug die vanuit de verte op een glijbaan leek of op een van die vele maaksels die aan de vruchtbare verbeelding van Schultze ontsproten. Groot was mijn opluchting toen ik, dichterbij gekomen, kon vaststellen dat het een echte brug was, voorzien van houten leuningen; van het soort dat op Chinese etsen beken overspant. En op mijn verademing volgde, zoals gewoonlijk, een gebaar van overmoed; ik rende de brug met de grootste ongeremdheid op, zonder acht te slaan op de bezorgde uitdrukking en de fronsende wenkbrauwen die het gelaat van de astroloog vertoonden. We hadden het midden van de brug nog niet bereikt of het geroffel en het donderen begonnen elkaar weer af te wisselen, maar ditmaal gevolgd door een brutale windvlaag die uit de afgrond omhoogschoot en ons omver dreigde te blazen.

‘Klamp je aan de leuning vast!’ schreeuwde Schultze me toe.

Ik gehoorzaamde terstond en sloot mijn ogen totdat het geroffel en de windvlaag even snel waren verflauwd als ze aan kracht hadden gewonnen. Maar Schultze behield zijn tegenwoordigheid van geest: ‘Dat is niet alles,’ kondigde hij aan. ‘Het moeilijkste komt nu.’

Zijn blik speurde naar iets op het traject van de brug dat we nog moesten afleggen.

‘Waar zou dat smerige beest zich verstopt hebben?’ vroeg hij, terwijl hij met buitengewone voorzorg zijn weg vervolgde.

Hij had zijn zin nog niet afgemaakt of aan het andere eind van de brug liet het gedrocht zich zien. En nu ik me de gebeurtenissen van de reis weer voor de geest haal, moet me van het hart dat de verschijning van dat dier de afschuwelijkste poets is die Schultze mij in de windingen van zijn Trechter heeft gebakken. Wat ons de weg versperde was een gigantische vrouwenfiguur, geheel naakt; haar verwarde haren waren doorvlochten met rozen van nikkel en laurierbladeren van stof; ze had het scheve gezicht van een idioot, twee dolle ogen en een paar vlezige lippen die hunkerend naar de vier windstreken uitwaaierden; op de plaats van de borsten had ze twee hondekoppen waarvan de ogen, als ingeslapen, half gesloten waren; haar omvangrijke, ronde buik leek het slagveld van alle zotternijen; een krab met starre scharen maskeerde of verving haar geslacht, en een lompe hoenderachtige vlerk ontsprong aan elk van haar billen. De algehele indruk die het beest wekte, was van zo'n smartelijke zinnelijkheid dat alleen al bij haar aanblik mijn pezen verslapten.

‘Ik ga niet verder,’ protesteerde ik, mijn ogen afwendend van de

hetaere die het bruggehoofd bewaakte.

‘Laat je niet intimideren door Vrouwe Wellust,’ vermaande de astroloog me. ‘Je moet niet laten zien dat je bang voor haar bent.’

‘Ik ben niet bang voor dat soepdier!’ gaf ik ten antwoord. ‘Maar die vlerken van haar billen lijken me van een heel twijfelachtige smaak.’

Zonder naar mijn protest te luisteren, nam astroloog Schultze me bij de arm en voerde me in de richting van de vrouw. Maar Vrouwe Wellust begon zich juist op dat moment te roeren; haar twee *hondekoptieten* sperden hun bekken open en lieten een woedend geblaf horen; haar *geslachtskrab* richtte de dreigende scharen op ons, en haar logge *bilvlerken* sloegen krachtig uit, in een vruchteloze poging tot vliegen. Met kippesprongetjes plantte de vrouw zich pal voor ons neer:

‘Moeten jullie wat, jongens!’ fluisterde ze monotoon. ‘Moeten jullie wat, jongens!’

‘Ja, ja,’ antwoordde Schultze, zonder zich te laten ophouden.

‘Moeten jullie wat, jongens! Moeten jullie wat, jongens!’ neuriede Vrouwe Wellust, terwijl ze telkens met sprongetjes voor ons terugdeinsde.

Zo kwamen we bij het andere eind van de brug en stapten aan land.

‘Vervloekte rokkenjagers!’ schreeuwde de vrouw ons na, onder het teruglopen naar haar uitkijkpost, waarbij de twee hondekoppen elkaar woedend beten.

Alvorens de sferen van de tweede spiraal en de volgorde waarin we ze doorliepen te beschrijven, moet ik zeggen dat deze hel niets had van een woonbuurt; hij leek, naar ik me later herinnerde, op een reusachtige filmstudio, waar vreemde decorbouwers zes onderling zeer verschillende entourages hadden gecreëerd, de ene naast de andere, maar zonder doorlopende opeenvolging.

De eerste entourage waar we terechtkwamen (ik weet niet hoe) was een enorme schouwburgzaal verlucht met pornografische attributen van gips, aangevreten gordijnen en door vliegen besmeurde spiegels. Een menigte van hitsige mannen vulde de parterre en de galerijen tot aan het plafond; de lucht was te snijden van de sigarettenrook, een dierlijke zweetdamp, knoflooksoep en goedkope parfum. Terwijl de astroloog twee lege plaatsen zocht, onderscheidde ik in de menigte de sierlijke wambuizen van de melkboeren, de blauwe overalls van de monteurs, de opgepoetste kostuums van de kantoorklerken, de hoeden van de studenten, de cilinders van de aristocraten en de gabardines van de burgers.

‘Half Villa Crespo is hier,’ zei ik tegen Schultze, toen ik naast hem

plaats nam.

‘Drie kwart van de stad,’ corrigeerde de astroloog. ‘Maar laten we nu luisteren.’

De menigte was zichtbaar ongeduldig. Een hels gestamp van schoenen liet zich horen, dat stinkende stofwolken deed opwaaien; degenen die in de engelenbak zaten riposteerden met een snerpend gefluit, en een regen van bananeschillen kletterde tegen het brandscherm, waarop de namen van onze grootste specialisten op het gebied van geslachtsziekten te lezen stonden. Als om het ongeduld van het publiek wat te temperen, zette een onzichtbaar muziekkorps van ontstemd koper de mars van San Lorenzo[1]) in. Maar het fluitconcert werd op dubbele kracht hervat, en duizenden verontwaardigde stemmen schreeuwden in koor:

‘Geen hoempa, maar toespraak! Geen hoempa, maar toespraak!’

Het korps viel stil, het brandscherm ging omhoog en de zaal hield de adem in. Vanuit de rode gordijnen schoot een mannetje het toneel op. Hij liep tot aan het voetlicht en nam triomfantelijk een daverend applaus in ontvangst.

‘Dat is die onderkruiper van een Bernini!’ riep ik uit, toen ik hem herkende.

‘Zwijg!’ beval Schultze. ‘In deze spiraal is het ongepast om namen te noemen.’

Het was inderdaad Bernini die ten tonele was verschenen om een ovatie in ontvangst te nemen met de ietwat vermoeide majesteit van een *condottiere.* En aangezien het applaus aanzwol, toverde het opdondertje een dankbare glimlach op zijn gezicht.

‘Laten we luisteren naar de Leider!’ schreeuwde iemand vanuit de parterre.

‘De Leider! De Leider!’ jankte de waanzinnige menigte.

Toen hief Bernini gebiedend zijn hand op:

‘Studenten met de jachtige ogen van hazewinden!’ declameerde hij, ‘winkelbedienden idolaat van film, arbeiders met daadkrachtige polsen, burgers van gedwongen kuisheid, en vooral gij, 's lands ambtenaren! Wat ons hier vandaag op dit enthousiaste congres heeft bijeengebracht, is geen platvloers probleem, maar een probleem dat de mens zo lang de wereld de wereld bestaat heeft dwarsgezeten. Hoezeer dat probleem de mensheid heeft geobsedeerd, blijkt uit de gloeiendste pagina's van de Geschiedenis. Ik bedoel het seksuele probleem.’

‘Heel goed!’ schreeuwde iemand.

‘Hoe groot wordt hij onder het spreken!’

‘Stilte! Stilte!’

De tribuun gaf een teken, en een verborgen projector hulde hem in een geel licht.

‘Dat gewichtige probleem,’ vervolgde de onderkruiper ‘neemt thans onder ons katastrofale proporties aan. Gij weet natuurlijk dat een verstoord evenwicht tussen aanbod en vraag een schaarste aan primaire levensbehoeften tot gevolg heeft, vooral wanneer de vraag groter is dan het aanbod. Welnu, mijne heren, dat is het geval met de vrouw in onze stad Buenos Aires.’

Diepe zuchten klonken op vanuit de zaal, terwijl de lichtbundel die Bernini bescheen van geel overging in rood.

‘Zucht gij, mijn dappere toehoorders?’ riep de kleine uit. ‘Ja, het is inderdaad uw kreunen en niet een ongelegen briesje, dat tot mij komt en dat de snaren van mijn lier doet trillen! Ik zal uw gerechtvaardigde aandacht niet op de proef stellen met statistische gegevens. Maar zegt mij: wie van u heeft niet, samen in een nachtelijk café met honderd of meer exemplaren van ons geslacht, wie heeft niet begerig, in stilte maar gek van verlangen, uitgezien naar die drie of vier vrouwelijke godheden die, vanuit een ontoegankelijke loge, probeerden om hun weerspannige muziekinstrumenten te gebruiken? Wie van u - herhaal ik - heeft tijdens een familiepartijtje in Villa Ortúzar niet zijn kwijl en geduld verspild aan nutteloze pogingen om een dansje te maken met een van die hooghartige schoonheden die zich voor dat onschuldige spelletje leenden en niet leenden? En ik noem ze hooghartig omdat wij - alsof we niet genoeg te lijden hadden onder het numerieke tekort aan dergelijke aanbeden schepselen - aan hun hoogmoed en superioriteit zijn overgeleverd, een superioriteit - en dat zij ter ere van de rechtvaardigheid gezegd - die zij uitsluitend en alleen danken aan hun voordelige positie op de markt.’

‘Dàt is het! Dát is het!’ schreeuwden sommige stemmen, terwijl de rest van het publiek dof loeide.

‘Gij zijt verontwaardigd, collega's!’ schetterde Bernini. ‘Een terechte toorn vervult uw harten en wordt zichtbaar in de wildheid van uw blikken. En wat te zeggen van de Florida-straat? Zij flaneren daar in groepen van twee of drie, gekleed en gekapt als godinnen, met het afwezige air van mythologische beesten en het uitdagende van de chic. En als u ze ziet, krijgt u een prop van heilige vrees in uw keel; en gij zoudt de tramkaartjes van de straat willen oprapen zodat die godinnen zich daaraan niet zouden stoten, of voorzichtig hun navels

losschroeven om ze met de nutteloze zijde van uw stropdassen te poetsen.'

'Dat is puur Castelar!'[2] riep een buitenzinnige Galiciër uit.

' Zelfs Alfredo Palacios[3] sprak in zijn voorlaatste jeugd niet zo goed als deze man,' zei een electriciën met tranen in de ogen.

'Ach, mijne heren!' vervolgde de kleine. 'Tevergeefs scheert u dagelijks uw lelijke wangen; tevergeefs put gij de fantasie van uw kleermakers uit; tevergeefs probeert gij met massage, epileren en plastische chirurgie de bekoorlijkheid te compenseren die stiefmoeder Natuur u zo wreed heeft onthouden. Het schone geslacht negeert u, of veinst u te negeren. En laat nu de baardige filosofen van het noorden aanrukken! Laat ze maar komen en, als ze durven, hun baardige theorieën over de treurnis van Buenos Aires uiteenzetten! Ik zal hun aantonen dat onze zware melancholie enkel en alleen haar oorsprong vindt in de eenzaamheid waartoe het andere geslacht ons veroordeelt! Ach, mijne heren, geeft toe dat u allemaal wel eens te middernacht in deze contreien de neiging hebt gevoeld om bitter uit te huilen aan de schouder van een ingetogen nachtwaker!'

De zaal hield zijn snikken niet langer in, vochtige ogen verborgen zich in kleurige zakdoeken; en de lichtbundel die op de tribuun viel, vloeide van rood over in een luguber violet.

'Maar het ergste heb ik nog niet gezegd,' kondigde Bernini aan. 'Ik zou hier niet op dit spreekgestoelte staan als onze zaak niet van nationaal belang was, van een gewicht dat alle afzonderlijke belangen ver te boven gaat. Want ik vraag mij af wat er van ons vaderland terecht moet komen als die onuitstaanbare scheiding van geslachten voortduurt! Ach, mijne heren, ik geloof dat ik de botten van onze voorvaderen in hun graven hoor kraken! Hun tandeloze monden openen zich om ons toe te schreeuwen: "Het Vaderland is in gevaar!"'

Een algehele consternatie maakte zich van het publiek meester; sommigen in de parterre bezwijmden, en vijf portretten van nationale helden die het toneel sierden kwamen met geraas van hun hoogte naar beneden. Temidden van van het lawaai en het schuifelen van de brancard-dragers, verhief Bernini zijn donderende stem om de rust te herstellen:

'Welnu, collega's!' schreeuwde hij. 'Verheft uw harten! Want het uur is gekomen om het probleem op te lossen.'

Zijn woorden werden met hoera en applaus ontvangen, en de tribuun maakte glimlachend een buiging onder een regen van bloemen die hem van overal werden toegeworpen, terwijl de bundel van

donker violet overvloeide in het meest optimistische roze:

‘Maar mijn toehoorders zullen zich afvragen: Wat is dan die oplossing? Daarop is mijn antwoord: ofwel door de productie van mannen te beperken (een maatregel die alleen haalbaar is als de Nationale Regering besluit de onrechtvaardige orde van de Natuur te corrigeren), ofwel via de pedagogische weg en met de wet in de hand de vrouwen verplichten om cursussen te volgen waarin ze alles leren met betrekking tot ons in zijn waarde aangetaste geslacht, zowel vanuit topografisch als vanuit historisch, emotioneel, financieel en hedonistisch oogpunt. Dat alles met behulp van foto's, kleurenprenten, beroemde anekdotes, gipsen modellen, profielweergaves en zelfs levende exemplaren.’

Lachsalvo's van geluk en vrolijk gebrul weerklonken in de zaal; stokken en hoeden vielen bij duizenden op het toneel; en een eerzame burger liet met een royaal gebaar twaalf duiven los die hij in een kooi bij zich had. Vervolgens stortte het publiek zich massaal op de spreker, van plan - naar ik begreep - de onderkruiper op de schouders te nemen en in triomf rond te dragen. Ik heb nooit geweten of dat ook werkelijk is gebeurd, want Schultze rukte mij los uit die menselijke werveling en voerde mij door een verlaten corridor naar de uitgang.

Ik heb al gezegd dat zich tussen de ene entourage en de andere geen tussenruimte bevond. En inderdaad bleek die uitgang toegang te geven tot de tweede helse atmosfeer, waarvan ik nu een beschrijving zal geven, zij het met een zekere terughoudendheid, want sommige details waren van dien aard dat al te expliciete weergave de verheven bedoeling van mijn relaas zou schaden, hoewel de lezer nochtans zal merken dat ik mij daarvoor zo nu en dan in bochten moet wringen. Op de drempel van het tweede tafereel waarschuwde de astroloog Schultze me plechtig:

‘Kijken en zwijgen is het devies van de Vijver. Je zult misschien velen op deze plaats herkennen, maar de barmhartigheid gebiedt dat we discretie en stilte in acht nemen.’

We waren de nevelige, vochtige en warme ruimte nog maar nauwelijks binnen, of ik had het gevoel alsof ik mij in een Turks bad bevond; een indruk die nog versterkt werd toen ik tussen dampslierten door enige Arabische architectuur-ornamenten ontwaarde. De stilte die hier heerste drukte zwaar op me, maar plotseling hoorde ik een geplons, en een paar treurige stemmen riepen:

‘Beweeg het water niet!’

Toen zag ik, door de damp die langzaam oploste, een reusachtige vijver waarin, tot aan de knieën in het water, duizenden naakte mannen en vrouwen vegeteerden. En ik gebruik expres ‘vegeteren’, want dat was de indruk die de torso's wekten, roerloos maar met de armen om elkaar, tot kwellens toe aan elkaar vastgeklonken in alle denkbare standen van het liefdesbedrijf, in één grote verstrengeling, als de duizenden takken van een bos. Kunstmatige, strategisch verspreide zonnen stortten hun vuur uit over die menigte, waarbij ranzige bokkegeuren vrijkwamen en stromen zweet, die van nekken, glimmende ruggen, persende buiken, harige lijven neerwaarts gutsten. Het water van de vijver leek dood onder een korst van roodachtige schimmels en rottende wieren. Hier en daar groeiden, tussen de kluwens van naakte lijven, planten met vlezige bloemen van een schrikwekkende luister, zwammen met boosaardige kleuren en lianen scherp als priemen waaromheen roze spiraalvormige eieren dreven. Aangetrokken door de mensenlucht, bestookten glanzende muggen en razende horzels de menigte met hun beten. Zo nu en dan probeerde een van de lijven de insecten van zich af te schudden en verbrak daarbij de omhelzing die het met de anderen verbond; en dan wankelde de hele mensenboom. Uit de roerige vijver rezen vreselijke dampen op, en klagende stemmen stamelden: ‘Laat het water met rust!’

Als op hete kolen snelden de astroloog en ik langs de oever van de vijver, buiten adem, kletsnat van het zweet en vastbesloten om uit die hitte weg te komen. Maar bij het verlaten van de Vijver der Wellustelingen belandden we in een derde sfeer, die niet minder naargeestig was, en die ik later in mijn aantekeningen de naam Stroombed der Overspeligen heb gegeven. Je kreeg de indruk dat het om een oude rivierbedding ging; doch in die steenmassa was geen water maar een metallurgische hitte of onzichtbaar vuur dat het zand van de bedding, zijn veelkleurige rotsblokken en stekelige kaktussen verzengde. Menselijke wezens van beide geslachten en van een trieste naaktheid sjouwden en sleepten zich een ongeluk. Om hun werk te ondersteunen bracht een fanfare van ontstemd koper ‘De Wolgaschippers’ ten gehore, maar met zulke geestige wanklanken dat ze Strawinsky van een intens geluk hadden vervuld.

‘Zie je dat de mannen veruit in de meerderheid zijn,’ zei Schultze.

‘Dat lijkt me niet oneervol voor de stad,’ antwoordde ik. ‘Maar wat verslepen die mensen voor de duvel nog aan toe?’

‘Ga naar ze toe en kijk zelf.’

Ik liep naar de oever van de bedding en ik zag wat de arbeiders ver-

sleepten: hun eigen teelorganen, maar van onwaarschijnlijke afmetingen. Ze sleepten ze met horten en stoten voort, over de scherpe stenen van het stroombed.

'Wat ontzettend!' riep ik uit, niet wetend of ik moest lachen of huilen.

Precies op dat moment hield de fanfare op met spelen; het werk viel stil en de arbeiders namen een afwachtende houding aan.

'Hadden jullie aan één niet genoeg?' vroeg een stem als van een luidspreker.

'Tja,' antwoordden de arbeiders in koor, 'we hadden aan één niet genoeg!'

'Hadden jullie er twee nodig?'

'Tja, we hadden er twee nodig!'

'En waarom niet drie?'

'Tja, waarom niet drie!'

'Van andermans erf?'

'Tja, van andermans erf!'

'Goed. Dan is het nu zweten in het stroombed!'

'Goed. Dan zweten we nu in het stroombed!'

Daarop liet de fanfare zich weer horen en de arbeiders hervatten hun zware werk. Ik keek en keek, in de verwachting dat ik vele bekenden zou zien in die schare. Maar geen enkel gezicht kwam me bekend voor, en degenen die ik meende te herkennen verborgen zich toen ze mij gewaar werden, met een verdacht grote snelheid. Ineens maakte zich uit de groep iemand los die op mij afliep, met alle krijgslust die zijn sleepwerk toeliet.

'In de houding, recruut!' beval hij met stentorstem.

'Kolonel!' zei ik, terwijl ik, hem herkennend, in de houding sprong.

'Ssst!' bracht hij me tot zwijgen. 'Absolute discretie! Als u rapport uitbrengt, zeg dan dat u Kolonel X hebt gezien.'

'Tot uw orders, kolonel,' verzekerde ik. 'Maar, tussen ons gezegd en gezwegen, ik zou graag een paar woorden vernemen omtrent uw huidige staat.'

'Niet één,' zei hij vastberaden. 'Absolute discretie! Ik moet u er evenwel op attenderen dat er een buitenechtelijke relatie bestaat tussen Venus en Mars, zoals de mythologie aantoont. Overigens (en dat zeg ik u als wapenbroeder), ben ik momenteel, op twee passen van hier, in een treffen verwikkeld met een zekere nymf uit Palermo[4]. *Sex appeal*, noemen de Yankees dat. Maar ik heb mijn kaarten op iets ho-

gers ingezet.'

'Maar, kolonel...'

'Zwijg, recruut! In de houding! Ingerukt, mars!'

Ik gehoorzaamde werktuigelijk en voegde me bij Schultze die, zonder zich te verbazen, op me stond te wachten.

'Goed,' zei de astroloog. 'Laten we nu die bekwijlde muur eens onder de loep nemen.'

De vierde entourage van deze hel, waar hij mij zonder omhaal introduceerde, heette de Frontmuur van de Oude Snoepers; en onder de uitvindingen van Schultze leek die me de meest indrukwekkende, hoewel ik toen de Weide van de Ultra-Vrouwen en het Rietveld van de Sodomieten nog niet had gezien...

Eindnoten:

1 *Naar een veldslag, geleverd door de Argentijnse vader des vaderlands, San Martín, begin negentiende eeuw.*
2 *Een beroemd Spaans redenaar uit de negentiende eeuw.*
3 *Socialistisch held en redenaar, begin twintigste eeuw.*
4 *Wijk in Buenos Aires.*

Kolonel Fazzoletto's barbecue

Mario Paoletti*
(Vertaling Sander de Vaan)

Dit is het ergste moment van de dag. We zijn gelucht, hebben gedoucht en onze bestelling is bezorgd, het enige dat dus nog overblijft is een zwijgend avondmaal. Daarmee zal opnieuw een dag ten einde lopen (‘weer een dag minder’, zal Borges vanuit nummer 14 kraaien; ‘weer een dag erbij’, zal Lunadei hem vanuit nummer 16 verbeteren) en dan zal de nacht intreden, de boezemvriend van de vaste slapers en de meest gevreesde hel voor de overigen.

Als ik op mijn tenen naast de celdeur ga staan, kan ik door het hoge raampje de kruin van een boom zien. Die boom is zowel mijn klok als mijn kalender. Nu is hij een zielig winters schepsel dat meer weg heeft van een luchtpijp met bronchiën. Maar 's zomers brengt hij ons veel vogels, ons enige groen en de prachtige, onbetaalbare muziek van zijn ritselende bladeren. In de winter kan de arme stakker niet voorkomen dat hij er net zo haveloos uitziet als wij. De winter is een gevangenis voor bomen.

Dit is het ergste moment van de dag. Nu hoeft de Uruguayaan alleen nog maar een paar noten op zijn papieren fluit te spelen en de moed zal ons helemaal in de schoenen zinken. Een slechte zaak, want het geheim om te overleven in deze onderwereld bestaat hierin, dat je de waakhond van het gezonde verstand niet moet irriteren: als er in de hersenen kortsluiting dreigt te ontstaan dien je voorzichtig een stap achteruit te doen en alles tot rust te laten komen.

* *Mario Paoletti (1940), schrijver en journalist, was onderdirecteur van het dagblad* El Independiente *in de Argentijnse provincie La Rioja, toen het leger op 26 maart 1976 een staatsgreep pleegde. Paoletti werd gearresteerd en zat als ‘ideologisch delinquent’ vier jaar gevangen. Sinds 1980 woont hij in Spanje, waar hij directeur is van het Centrum voor Internationale Studies ‘Ortega y Gasset’. In 1989 publiceerde hij de roman* Antes del diluvio *(Voor de zondvloed), het eerste deel van een trilogie waarin de recente geschiedenis van Argentinië centraal staat. In 1993 verscheen het tweede deel, getiteld* A fuego lento (Op een laag pitje). *Bovenstaand verhaal is een bewerking van het beginfragment van deze roman en verscheen eerder in een Engelse vertaling in de compilatie* Hand in hand alongside the tracks *van de Amerikaanse literatuurcriticus Norman Thomas di Giovanni.*

Daarom heb ik de laatste brief van mijn oma weer uit de enveloppe gehaald.

Een gevangene leest geen brieven: hij duikt er als een zwemmer in. Ieder woord en iedere zin worden telkens weer opnieuw op een goudschaaltje gewogen. Een gevangene analyseert de vorm van de letters, hij vergelijkt de a's uit de eerste regels met de a's aan het einde, en alle a's in deze brief met de a's uit de vorige brief, en elke brief met alle brieven van vroegere en latere datum. Door een inktvlek of een doorhaling verandert hij plotsklaps in Sherlock Holmes (een meelijwekkende Holmes zonder loep en zonder poederdoos voor vingerafdrukken), hij stelt een grondig onderzoek in en speurt en vorst net zolang totdat hij de verschrijving heeft gereconstrueerd van de onschuldige briefschrijver, die nimmer had kunnen bevroeden dat hij in de gaten zou worden gehouden door een gek. En wat een verdriet wanneer de brief eindigt zonder dat alle beschikbare ruimte is benut en er achter de plotseling kolossale letters (‘ik houd heel veel van jou, duizend zoenen’) gehaastheid verborgen gaat. Harteloos mens, als je echt van mij hield, zou je die vier prachtige regels sappig wit papier die voor mij het verschil tussen rijkdom en armoede uitmaken niet verspillen.

Maar dit geldt niet voor mij, omdat mijn ongeletterde oma haar brieven dicteert aan de kleindochter van doña Amelia, haar buurvrouw, die zich weliswaar zonder bezieling maar mét een leesbaar priegelschrift van haar taak kwijt, en dat is zeer verdienstelijk, want op deze manier hebben de twee schamele blaadjes die volgens het gevangenisreglement zijn toegestaan een rendement van honderd procent. Bovendien zou ik er niets mee opschieten als mijn oma haar eigen brieven schreef. Geen enkele vergissing zou mij immers iets nieuws kunnen onthullen over deze vrouw, die één grote, voortdurende vergissing is en met wie ik langs geestelijke weg, zonder tussenkomst van een brief, kan communiceren wanneer ik maar wil. Ik weet vaak niet eens zeker of ik nu aan háár denk of dat ik in feite de golven van haar eigen gedachten opvang.

De brief maakte gewag van haar ontmoeting met kolonel Fazzoletto, voor wiens vrouw mijn oma jarenlang had gestreken. Kolonel Fazzoletto was gepensioneerd en een beetje ziekjes en slechts kolonel in naam, want hij had zich uitsluitend hoeven te wijden aan de verstrekking van kantoorartikelen aan de regimentsstaven, en dat werk had hem nou niet bepaald het voorkomen van een echte militair bezorgd. Voor mijn oma was deze man echter de kwintessens van de krijgsman

én de militair, alles in één, want ze kende geen andere militairen. Bovendien was mijn oma alleen geïnteresseerd in het feit dat deze kolonel mij misschien kon bevrijden uit de donkere kist waar ze mij in hadden gegooid.

De briefschrijfster gaf de gesproken zinsbouw van mijn oma trouw weer, zodat haar stem zich beetje bij beetje van het papier begon te verheffen en ze al spoedig rechtstreeks tot mij sprak. Maar mijn oma was diep teleurgesteld over de bedroevende uitkomst van haar onderhoud met de kolonel en ze ging vrijwel geheel voorbij aan de details en besteedde geen aandacht aan het decor, de beschrijving van de personages en de choreografie. Daarom besloot ik de brief te verrijken met een Camus (dat wil zeggen, een gedetailleerde, geestelijke reconstructie van een gebeurtenis), hetgeen de wijze is waarop wij Hierbinnen ons een paar minuten aan de terreur kunnen onttrekken.

Een buitenwijk van Buenos Aires, zaterdagochtend. Onder een geïmproviseerd rieten afdakje begint kolonel Fazzoletto het onontbeerlijke ritueel voor een geslaagde barbecue. Mijn oma wordt ontvangen door mevrouw Fazzoletto.

‘U hier, doña Rafaela?’

‘Ja,’ luidt het zuinige antwoord van mijn oma, die weet dat je aan begroetingen geen energie moet verspillen, omdat bij dit soort zaken de wijze van afscheid nemen van belang is. De kolonel kijkt even op vanonder het afdakje, hij lijkt niet op zijn gemak. Een onbekend oud vrouwtje dat geheel in het zwart gekleed gaat, als in een Griekse film, is geen gunstig voorteken voor de barbecue in wording. Dat riekt naar gejammer, naar problemen, naar de dood. Kortom: naar politiek.

‘Aníbal...’

Aníbal Fazzoletto draait zich nerveus om, terwijl hij een mes in zijn hand houdt.

‘Doña Rafaela is de oma van die jongeman die je bij *Clarín* hebt aanbevolen. Weet je nog wel?’

Aníbal weet het nog; nu is hij pas echt op zijn hoede.

‘Natuurlijk weet ik dat nog! Hoe gaat 't met hem?’

Mijn oma geeft niet direct antwoord, omdat ze naar Fazzoletto kijkt. Het is de typische blik van een bewoonster van een huurkazerne: met de ogen van de vijand als uitgangspunt laat zij haar blik als een waaier over zijn hele gestalte strijken, zonder dat het beginpunt

ook maar een moment aan haar aandacht ontsnapt. De eerste indruk die door deze inspectie wordt gewekt zal definitief en onherroepelijk zijn, ook al verandert de onderzochte persoon, wordt hij monnik, of snijdt hij een spastisch meisje de keel af. Het is het laatste Oordeel, maar tijdens het leven.

De vrouw van de kolonel is echter nog het meest ongerust. Ze heeft daar zo haar redenen voor: het moeilijke moment dat Aníbal nu doormaakt, de welhaast zekere vertraging van de barbecue, de pijnlijke situatie die ontstaat wanneer de gasten komen, en tenslotte het verstorende, onmiddellijk teruggedrongen beeld van die verre jongen die ze op een stille, lang vervlogen zomermiddag hadden ontmoet en die zich nu op een nog stillere, verder verwijderde plek bevond die mevrouw Fazzoletto zich enkel kon voorstellen als de cel van Burt Lancaster - inclusief vogels - in *Birdman of Alcatraz*.

‘Mijn jongen zit gevangen in Sierra Chica.’

Fazzoletto heeft het vlees gezouten en bedekt het met een blauwwit geruite theedoek.

‘Ik heb hem gezegd dat hij zich niet met politiek moest inlaten,’ legt hij mijn oma uit, terwijl hij met zijn mes zwaait. ‘Maar blijkbaar heeft hij mijn raad in de wind geslagen.’

‘Mijn jongen doet niet aan politiek. Hij is journalist.’

De kolonel schudt afkeurend zijn hoofd.

‘Kijkt u eens mevrouw, het heeft geen zin om hierover te redetwisten. Als uw kleinzoon gevangen zit zal hij wel iets op z'n geweten hebben. Hoe 't ook zij, ik kan niets voor hem doen.’

Na een nieuwe waaierende beweging met haar ogen besluit mijn oma de kolonel bij hoge uitzondering een tweede kans te geven.

‘Ik vraag u enkel dit: of u met iemand wilt praten die er voor kan zorgen dat zijn zaak wordt herzien. Mijn kleinzoon heeft niets misdaan.’

Fazzoletto port met een pook in het vuur. Als hij een van de grotere houtblokken verplaatst, ontstaat er een vonkenregen die een enigszins duivels aureool om zijn hoofd vormt.

‘Ik vind het vervelend wat er met de jongen is gebeurd, maar hij had zich van tevoren moeten bedenken. En eerlijk gezegd geloof ik ook dat ú hierover eerder had moeten nadenken, want de recente gebeurtenissen in dit land zijn te wijten aan het feit dat de voor de opvoeding van de jeugd verantwoordelijke mensen hun plicht hebben verzaakt.’

Die arme Fazzoletto heeft zich kennelijk laten misleiden door het

hulpeloze voorkomen van mijn oma, die in de tussentijd is gaan tandenknarsen en een geluid maakt dat sterk doet denken aan het houtblok, toen dit in vonken uiteenspatte.

‘Ik ben hier om u een gunst te vragen, geen raad. Helpt u mij of niet?’

Nu is het voor Fazzoletto zaak om zich van zijn professionele blik te bedienen. Maar hij kijkt als een kolonel van de intendance, die uitsluitend dingen kan beoordelen die niets met leven en dood te maken hebben.

‘Het is geen kwestie van willen of niet willen,’ protesteert Fazzoletto.

‘Alles is een kwestie van willen of niet willen.’

Mijn oma heeft haar stem veranderd en spreekt op een andere toon. Ze is niet langer een oud bedelvrouwtje. Fazzoletto haalt wat worstjes uit een plastic zak en begint ze op het vleesrooster te leggen.

‘U moet ze eerst met water besprenkelen. Anders barsten ze.’

Fazzoletto kijkt niet begrijpend op.

‘Ik heb het over de worstjes,’ zegt mijn oma, die de situatie onder controle begint te krijgen.

Fazzoletto kijkt naar de worstjes alsof hij nog nooit van zijn leven worst heeft gezien, en een ogenblik later besluit hij deze onalledaagse tegenpartij eveneens een tweede kans te geven.

‘Meent u dat?’

‘Ja. En het is ook niet verstandig om het vlees meteen helemaal te zouten, dat moet pas als het wordt omgedraaid.’

‘Waarom?’

‘Omdat er anders sap verloren gaat.’

Met veel moeite haalt Fazzoletto de worstjes weer van het vleesrooster. Zijn vrouw wacht het bevel niet af en gaat op zoek naar een bak met water. De kolonel en mijn oma zijn nu alleen, ze staan tegenover elkaar, klaar om het duet van deze opera in te zetten.

‘U heeft voor ons gestreken, nietwaar?’

‘Ja.’

De kolonel wil zijn hand op mijn oma's onderarm leggen, maar ze stapt achteruit.

‘Gelooft u me nou, ik kan helemaal niets voor hem doen...’

‘U kunt op zijn minst toch wel met iemand praten?’

‘Dat heeft geen enkele zin...’

Op dat moment concludeert mijn oma dat de onderhandelingen beëindigd zijn en ze spreekt in haar hart de onherroepelijke veroor-

deling uit: eeuwige verdoemenis voor Fazzoletto.

‘Goed. Dan ga ik maar.’

‘Ik zal u uitlaten,’ zegt de kolonelsvrouw, die behoedzaam met een bak water is komen aanlopen. De geur van gebraden vlees heeft intussen alle andere geuren verdreven en voert nu de onbetwiste heerschappij over het gebied onder het rieten afdakje.

Fazzoletto zet de pook tegen het onderstel van de barbecue, veegt zijn handen af aan de blauwwitte theedoek en steekt mijn oma vervolgens zijn rechterhand toe.

‘Bedankt, mevrouw. Ik zal uw advies opvolgen.’

‘Dat kan ík niet zeggen,’ antwoordt mijn oma vinnig. ‘Trouwens, u heeft zich vlees van een oude koe laten aansmeren.’

Fazzoletto kijkt van mijn oma naar het vlees en van het vlees weer naar mijn oma.

‘Hoe weet u dat?’

Mijn oma pakt een riblapje en wijst naar het vlies tussen het bot en het vlees.

‘Aan deze blauwachtige kleur kun je zien dat het een oud dier was. Bovendien is het vet bruin en niet geel.’

Fazzoletto glimlacht.

‘Hoe kan een Spaanse als u zoveel verstand hebben van barbecuen?’

Mijn oma kijkt woedend en voor het eerst ook een beetje minachtend naar Fazzoletto.

Mijn reconstructie van het geheel begint uiteen te rafelen wanneer mijn oma op de bus terug naar Barracas stapt. Zelfs nu gunt ze zich niet de opluchting van een paar tranen; die bewaart ze voor het geheime, besloten en anonieme ogenblik waarop ze op haar bed neervalt. Maar als ze eenmaal ligt, wint de vermoeidheid het van haar verdriet en uiteindelijk valt ze in slaap terwijl ze zich als een drenkeling aan haar kussen vastklampt.

*

De kleur grijs moet haast wel inherent zijn aan gevangenissen, zoals water nu eenmaal altijd nat is en goud goudkleurig. Maar díe gevangenis was werkelijk helemaal grijs, zonder enige variatie of nuance. Evenals het staatsarchief in Parijs, waar de uit platina en iridium vervaardigde standaardmeter berust, zou deze gevangenis zeer wel ver-

kozen kunnen worden om tot in lengte van dagen de exacte, onbetwistbare kleur grijs te bewaren.

Sierra Chica werd in het begin van deze eeuw gebouwd van stenen uit de onuitputtelijke steengroeven in de omgeving en van overtollig materiaal van de door de Engelsen aangelegde spoorweg. Overal staat *made in England* op, zelfs op mijn toiletpot, waar de blauwachdge letters geleidelijk aan even grijs worden als de rest van de gevangenis. In plaats van gewone balken heeft men gebruik gemaakt van rails, die als een rij galgen in het gangpad uitsteken. Desondanks is het gangpad onze metafoor van de vrijheid, ook al is het slechts de beperkte vrijheid om onze cel te verlaten. We komen echter niet veel op het gangpad, behalve om drie keer per week naar de luchtplaats en op zaterdag naar de bezoekruimte (als er überhaupt bezoek komt) te gaan, en om de kleren in ontvangst te nemen die door onze familieleden zijn opgestuurd. Ook zijn er velen over het gangpad weggelopen om nooit meer terug te keren. Van sommigen weten we dat ze op wonderbaarlijke wijze weer deel zijn gaan uitmaken van de Buitenwereld. De overigen zijn opgeslokt door het Zwarte Gat, en over hen hebben we niets meer vernomen, goed noch slecht nieuws, hetgeen alleen maar slecht nieuws kan betekenen. (Hier in Sierra Chica praten we zelden over dit soort dingen, misschien omdat ze door ons stilzwijgen minder aannemelijk worden, maar we weten allemaal dat de ovens dag en nacht branden. Hoewel onze familieleden in de Buitenwereld plechtig gezworen hebben om ons niet gek van angst te maken, glippen de ergste berichten tijdens het bezoekuur toch naar binnen. We hebben gehoord dat ze bij de vrouwelijke gevangenen levende ratten in hun vagina stoppen.)

Wat duren die winteravonden toch eindeloos lang! Soms lijkt het wel of de dag vergeet dat hij voorbij moet gaan en zich gedwee naar de nacht moet begeven, naar zijn natuurlijke einde. De nacht zal echter weer de angst voor het onbekende met zich meebrengen. Intussen is Braulio, de Uruguayaan, op zijn papieren fluit gaan spelen, die hij zelf heeft gemaakt van een paar opgerolde bladzijden uit *Clarín* en met het stijfsel dat voor ons eten moet doorgaan. Net als alle Uruguayanen is Braulio sentimenteel. Hij speelt *El Condor Pasa*, het verhaal van een andere zware nederlaag, hoewel ik moet bekennen dat mijn voorouders noch tot de overwinnaars noch tot de overwonnenen behoorden, aangezien ze pas veel later naar dit land kwamen, toen de koek al lang en breed verdeeld was. Het is veel erger voor Abregú: vijfhonderd jaar geleden werden zijn voorouders verrot geslagen en nu

overkomt hem hetzelfde. Maar hoogstwaarschijnlijk denkt Abregú helemaal niet aan deze geschiedkundige wetenswaardigheden en zit hij rustig *mate* te drinken en naar de bronchiën-boom te staren, want een indiaan weet dat je maar het beste kunt zeggen dat het regent als je wordt afgezeken.

Morgen is het bezoekdag.

Nu ik erover nadenk is het moment van opstaan evenmin prettig. Zelfs de meest afschuwelijke dromen (ik moet examen doen en ik weet geen woord meer, haar huid is volmaakt maar ik heb niets tussen mijn benen) werpen ons nog over de muren, en maken ons weer vrij. Iedere droom is een zeldzaam juweel, schitterend en eenmalig. Om nog maar te zwijgen van het feit dat een aangename, tijdens het ontwaken goed overdachte droom een urenlange Camus van topkwaliteit kan opleveren.

Het probleem is het wakker worden, want een mens die in zijn dromen vrij is blijkt bij het ontwaken weer gevangen te zitten. Iedere ochtend beleef je de gebeurtenissen (arrestatie, opsluiting, mishandeling) gedurende drie tiende van een seconde (klik) opnieuw, alsof het de eerste keer is. Gedurende twee van de drie tiende seconde is het niet duidelijk of je nu Chuang Tzu bent of de vlinder, of je nu de gevangene bent die wakker wordt uit een droom of een doodgewone man die droomt dat hij wakker is geworden in een gevangenis.

Vandaag ben ik wakker geworden in de overtuiging dat ik een vlinder ben die droomt dat hij Chuang Tzu is. Een ordelijke, gehoorzame vlinder die toegewijd zijn bed opmaakt volgens de huisregels, die een aantal bijzonder ingewikkelde vouwen en plooien voorschrijven. Gelukkig bevind ik mij al geruime tijd niet meer in het stadium van de huishoudelijke klachten. Per slot van rekening is dit niet mijn gevangenis.

De wereldverbeteraars lijden hier het meest. Degenen die daarentegen door woedeuitbarstingen in de armen van de revolutie werden gedreven hebben meer geluk: dit is de beste plek op aarde om in alle richtingen haat te destilleren. Maar de mensen die zich bij de revolutie aansloten om een nieuwe, perfecte wereld op te bouwen worden door de overigen - de waardeloze meerderheid - kapot gemaakt. Neem nou bijvoorbeeld Ottolía, die zojuist mijn cel is binnengekomen om het raampje te repareren dat tijdens de laatste storm uit z'n voegen is geraakt (als ik een ander type mens was zou dit kapotte raampje een weg naar de vrijheid kunnen betekenen). Ottolía loopt

met gebogen hoofd door mijn cel en hij wordt gevolgd door een bewaker, die er op moet toezien dat de gevangene/arbeider en de gevangene/ gevangene niet samenspannen.

We hebben Ottolía een maand geleden al eens gewaarschuwd voor zijn dubbelzinnige gedrag en de risico's die hij daardoor liep.

‘Je laat je door hen gebruiken.’

Ottolía legt wat shag op een vloeitje en draait met slechts drie vingers van één hand een sigaret. Hij heeft zelfs wel eens filters gemaakt van de rafels van een handdoek.

‘Ik weet 't. Maar als ik niets om handen heb word ik gek.’

Dus bleef hij voor de gevangenisautoriteiten werken en repareerde hij alles wat oud en kapot was, omdat hij gedreven werd door de behoefte om zijn magische handen uit de mouwen te steken, en misschien ook wel omdat dit zijn Camus was, zijn manier om terug te denken aan zijn dorp in de buurt van Ceres, in de provincie Santa Fé, waar de jongetjes vertrouwd worden gemaakt met sleutels en tangen voordat ze hebben leren lopen. Ottolía is de kolonel uit *Bridge Over the River Kwai*. Op een dag zeg ik dit tegen hem.

‘Heb je de film gezien?’

Natuurlijk had hij dat, maar hij kon zich alleen nog die afschuwelijke scène herinneren waarin de kolonel in een kooi werd opgesloten. Terwijl ik hem het verhaal vertel, worden de beelden diep in zijn blauwe ogen geprojecteerd: de Birmaanse jungle, het haveloze maar intacte Britse leger, de cynische Amerikaan (William Holden), de Britse kolonel, waardig en koppig, en de Japanse kolonel, koppig en waardig (en wreed, als een Jap uit Hollywood).

‘Ja,’ zegt Ottolía. ‘En Alec Guiness speelt de Britse kolonel die zijn mannen overhaalt om de brug te bouwen. En ze slaan een prachtige brug over de rivier.’

Ottolía ziet het geheel uit boomstammen bestaande onderstel van de brug weer voor zich en zijn ogen beginnen te glinsteren van bewondering.

‘Inderdaad,’ zeg ik (en ik schaam me ervoor dat ik gelijk heb, want mijn gelijk valt in het niet bij de diepe emotie die de prachtige houten brug bij Ottolía opwekt), ‘maar over die brug zal het materieel worden aangevoerd waarmee de Japanners vele Engelsen zullen doden, Engelsen, net als de kolonel...’

Ottolía neemt een laatste trekje van zijn *Made in Ottolía*-sigaret, trapt de peuk op de grond uit en leunt tegen de afrastering van de luchtplaats.

‘Je bedoelt dat ik op Alec Guiness lijk...’

Ik kijk met mijn Zuidmediterrane ogen naar zijn Noordmediterrane ogen.

‘Misschien heb je wel gelijk,’ zegt hij. ‘Maar als ik niets om handen heb word ik gek...’

Op een dag kwam hij mijn cel weer binnen met zijn gereedschapskistje en zijn bewaker, maar ditmaal had hij wel een bijzonder onvriendelijke opdracht. Hij haalde al zijn schroevedraaiers en tangen - net zo Engels en grijs als de rest van de gevangenis - tevoorschijn en begon het slot van mijn deur te repareren, dat blijkbaar niet goed genoeg werkte. ‘Goedemorgen kolonel,’ zei ik tegen hem, toen de bewaker weg was gelopen om een sigaret van een gevangene te jatten. ‘Hoe staat 't met de brug?’

Ottolía keek me strak aan, in een poging om vast te stellen of ik de draak met hem wilde steken. Maar hij zag dat ik slechts een grapje maakte, en dat stelde hem gerust.

‘Dat is waar ook,’ zei Ottolía. ‘Vannacht herinnerde ik me opeens dat de kolonel aan het eind van de film zelf de brug opblaast.’

‘Ja, aan het eind. Maar op dit moment staat het als een paal boven water dat jij hem aan het bouwen bent.’

‘Paal voor paal,’ zei hij glimlachend.

Na een half uur had hij de klus geklaard. Voordat hij wegging probeerde hij het slot een paar keer uit, totdat hij zeker wist dat het mechanisme perfect werkte. Hij gebaarde met zijn hand alsof hij wilde zeggen: ‘Opdracht volbracht’, en stopte het gereedschap met een luid gekletter weer in zijn dokterstas voor eerste hulp bij materiaalpech.

‘Bedankt voor de service, kolonel.’

Hij knipoogde naar me en liep weg.

Jaren later, toen de Zondvloed allang voorbij was, liep ik Ottolía in Spanje tegen het lijf.

We begroetten elkaar met het enhousiasme van twee uit de dood opgewekte drenkelingen en vertelden elkaar over onze situatie (huiselijk, financieel en politiek, in deze volgorde). Uiteindelijk begonnen we herinneringen op te halen aan onze vroegere onderwereld.

‘Weet je nog dat je een keer het slot van mijn celdeur hebt gerepareerd?’

Er trok een schaduw van verbijstering over de ogen van Ottolía.

‘Ik?’

‘Ja, jij. Je bent je gereedschapskist toch niet vergeten? Alec Guiness? De *Bridge Over the River Kwai*?

Nog meer verbijstering.

‘Ik denk dat je mij met iemand anders verwart’, antwoordde Ottolía terwijl hij een heuse filtersigaret opstak. Er was niet het minste spoor van twijfel in zijn ogen te lezen.

Ottolía was erin geslaagd om zijn brug op te blazen.

Over het voorbijgaan van het leven

Ricardo Piglia[*]

(Vertaling Ineke van Geloven)

Ik praat met Artigas in het café.

Of beter: in het café vertelt de Vogel Artigas zijn liefdesgeschiedenis met Lucía Nietzsche.

Ik ken al een deel van dat verhaal, omdat de Vogel het al verschillende keren verteld heeft en nu lacht hij als hij opnieuw begint, want de Vogel zegt dat de onverwachte varianten hem altijd verwonderen.

Elke zondag bezoekt hij Lucía Nietzsche die al jarenlang in een psychiatrische gevangenis zit opgesloten. Ze wandelen in de tuin en praten en de vrouw wordt ongemerkt ouder. Het lijkt wel of de tijd van haar lichaam glijdt en haar niet beroert. Hetzelfde kun je van de Vogel zeggen die er nog net zo uitziet als vroeger, zoals hij zich van vroeger herinnert. Een man, gevangen in een verhaal, dat hij halsstarrig steeds opnieuw vertelt alsof hij wil laten zien dat het onmogelijk is een belevenis uitputtend te vertellen.

Hij bracht in 1956 een zomer met Lucía Nietzsche door en sinds die tijd heeft hij de feiten tot in de kleinste details gereconstrueerd als iemand die een lens zolang polijst totdat deze oplost in het niets.

* *Ricardo Piglia werd in 1941 in Adrogué (provincie van Buenos Aires), Argentinië geboren. Hij publiceerde verhalenbundels, een roman, essays en ontving verschillende prijzen voor zijn werk. Zijn boeken zijn in het Frans en Portugees vertaald. Hij geeft college aan Noord-Amerikaanse universiteiten maar woont in Buenos Aires. Verhalenbundels:* La invasión *(1967, Casa de las Américas-prijs);* Nombre falso *(1975);* Prisión perpetua *(1988); Roman:* Respiración artificial *(1980, Bons Vianprijs); Essays:* Crítica? fïcción *(1986).*
Over Het voorbijgaan van het leven *schreef Piglia: 'Altijd heeft de zus van Nietzsche mij geboeid. En ook haar echtgenoot, doctor Bernard Förster, die een paranoïde kolonie stichtte in het Paraguayaanse oerwoud. Elizabeth Nietzsche-Förster schreef er een boek over*, La colonia de Bernhard Förster 'Nueva Germania en Paraguay', *om deze waanbeelden 'à la Kurtz' van haar man te verklaren. Het paar zette het Nietzsche-archief op en gaf vorm aan de persoonlijke cultus die ontstond rond het werk van de filosoof. Dat echtpaar (met de nakomelingen ervan) vormde de oorspronkelijke kern van dit verhaal dat later in een novelle veranderde*, Prisión perpetua, *waar Het voorbijgaan van het leven een zelfstandig deel van is. Het enige punt waarop het leven met de literatuur kan wedijveren is het einde; daarom is het hierna volgende verhaal (vanaf het begin) geschreven als een einde.'*

Een verteller moet, volgens de Vogel, trouw blijven aan de *status* van een thema. Hij probeert in een spiegel de weerkaatsingen op te vangen van een scène die zich elders afspeelt. Het verhaal is verwant aan de voorspellingskunsten, zegt de Vogel. Vertellen is de hartstocht voor wat nog staat te gebeuren op de taal overbrengen.

De Vogel is een traditionele verteller, daarom last hij overpeinzingen en stelregels in zijn verhalen in. Eigenlijk is dat een manier om het verloop te vertragen. Denken is een manier om spanning te creëren, zegt hij. Een ruimte scheppen tussen de ene gebeurtenis en de volgende, dat is denken.

Hij denkt dat zijn manie om het verstrijken van het leven vast te leggen, begon bij haar, toen hij haar kwijt raakte. Wat Artigas de kunst van het vertellen noemt. Dat langzaam verstrijken van het leven vastleggen, zegt de Vogel, die moeilijk te onderscheiden beweging stilzetten.

Lucía was de kleindochter van de zus van Nietzsche. Haar vader had de achternaam van zijn moeder gekozen om de kenmerken uit te wissen van zijn *eigen vader*, de paranoïde doctor Förster, antisemiet en nazi *avant-la-lettre*, plagiator, crimineel, utopist en vervalser. Volgens de Vogel vestigde Förster zich in Paraguay om er een phalanstère te stichten voor de Duitse adel, toen Friedrich Nietzsche nog leefde.

Lucía Nietzsche bracht haar jeugd door in wat nog altijd overeind stond van het bouwwerk dat haar grootvader had neergezet. Een stenen kasteel in het bos met in de kelder een laboratorium voor biologisch onderzoek en met een ommuurde paardenwei.

Na een belachelijke reeks processen en formaliteiten die zijn wettelijke afkomst moesten bewijzen, kon de vader van Lucía alles wat niet geconfiskeerd was door de Paraguayaanse politie tegen een lage prijs verkopen en, met wat nog over was van de familie-erfenis, verhuisde hij naar Argentinië, waar hij zich in Adrogué vestigde en de kost verdiende als fotograaf en portrettist.

De verhuizing werd versneld omdat de moeder van Lucía Nietzsche onder vreemde omstandigheden was overleden. Ze werd naakt en vergiftigd in een hotel in een achterbuurt van Asunción gevonden. Ze had tweeduizend dollar en een reisbiljet naar New York in een *secretaire* van cuero-hout. De al te duidelijke tekenen die op zelfmoord wezen, maakten iedereen wantrouwend. Lucía Nietzsche zou hem Paraguayaanse kranten laten zien die bizarre foto's van haar moeder hadden afgedrukt over vier kolommen en waar boven stond: ‘Misdaad uit hartstocht?’ Want Lucía's vader had bijna uitsluitend

foto's van zijn vrouw in bed gemaakt en de kranten drukten de meest schandalige afbeeldingen af.

Er is niets zo afschuwelijk als wanneer een man en een vrouw samenleven, zei Lucía. In theorie kunnen we iemand wel begrijpen, maar in de praktijk verdragen we hem niet. Het huwelijk is een misdadige instelling. Het eindigt er altijd mee dat een van de echtelieden door de huwelijksbanden wordt opgehangen. Dat is ook de betekenis van de formule: tot de dood ons scheidt.

Haar vader had haar moeder in alle mogelijke houdingen gefotografeerd: liggend, van opzij, met maskers, poedelnaakt, in Duitse of Paraguayaanse kleding. Hij was een beeldkunstenaar en geobsedeerd door zijn werk. Ze sloten zich hele dagen op bovenin het huis en lieten hun dochter aan haar lot over; zij verveelde zich dood en liep blootsvoets de trap op om hen te bespieden.

Tot mijn moeder er tenslotte genoeg van had, denk ik, en er vandoor wilde gaan, zei Lucía.

De zelfmoord van de vrouw werd als twijfelachtig sterfgeval bestempeld en de vader werd niet gerechtelijk vervolgd; de doodsoorzaak bleef oningevuld, maar hij kon met zijn dochter naar Argentinië reizen. De leden van het oude collectief van geëxpatrieerde Duitsers uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog beschermden hen. Zij waren allen overtuigde antifascisten, antinazi's en liberale aristocraten die zich gevoegd hadden naar De Bevrijdende Revolutie (want ze waren ook antiperonistisch geweest). Deze Duitsers, filosofen, musici en criminelen, financierden de Vereniging van Vrij Duitsland, die zorgde voor de expatriëring van Lucía's vader.

Expatriëren is wel een groot woord, zei Lucía Nietzsche, in werkelijkheid leenden ze ons wat pesos en ze haalden ons min of meer gedwongen uit Paraguay weg, want ze vonden het niet prettig om de Duitse adel (nakomelingen van Duitse en Poolse edellieden, zoals de broer van mijn opa zei) verstrikt te zien raken in onfrisse gebeurtenissen.

Ze trokken in een huis dat de Vereniging aan hen verhuurde en dat opgeknapt moest worden omdat er, tot september '55, de Basiseenheid van de streek in gevestigd was. Het hing vol met gebroken portretten van Perón en Eva, de muren waren beschreven met leuzen en de vloer was bezaaid met vertrapte Peronistische oude munten, met ledenlijsten en stembiljetten.

Enkele maanden later zou Lucía een soort zolderkamer ontdekken waar een doos verstopt was, vol met grammofoonplaten van de

Peronistische Mars gezongen door Hugo del Carril, twee pistolen. 45 Ballester Molina, met het onderscheidingsteken van het Argentijnse leger, in doeken gewikkeld en half verstopt in een schuilplaats onder het dak. En in de la van een ingebouwde muurkast vond zij een canvas tas vol met brieven van mensen uit de buurt die zij aan Eva Perón hadden gestuurd tijdens de laatste dagen voor haar dood.

Ze schilderden de gevel en haar vader richtte zijn fotostudio in en al snel was men er aan gewend hem foto's te zien maken op de feesten van de Club Adrogué.

Mij kan het niet schelen dat mijn vader een mislukkeling is, zei Lucía, en de ongehoorde geschiedenis van mijn grootvader Förster interesseert me evenmin. Het enige dat ik belangrijk vind, is hier weg te kunnen gaan en terug te keren naar Europa waarvan ik nooit had moeten vertrekken, hoewel ik er nooit geweest ben. Ik ben een Europese Duitse die ten onrechte in Paraguay geboren is en ik wil daar niet wonen.

Zij werd aangenomen als bibliothecaresse bij de Vereniging van Vrienden van Vrij Duitsland en haar taak bestond er uit de oude geëxpatrieerden te woord te staan en de imbecielen te helpen die besloten om de Duitse taal te bestuderen, alsof die taal waarin alles verbogen wordt, aangeleerd zou kunnen worden. Alsof het al niet bijna onmogelijk is de eigen moedertaal te leren en die met een bepaalde elegantie te spreken. Of had de broer van haar opa soms al niet beweerd dat de grote kunstenaars trouw bleven aan hun geboortetaal en geen andere wilden leren en daarom grote kunstenaars en stilisten waren? Men moet zich niet laten corrumperen door de vreemde glans en de dode, onbruikbare, zilveren en gouden voorwerpen van andere talen.

En de Vogel stemde daarmee in en beaamde het en zou alles wat zij beweerde, beaamd hebben. Artigas was toen zeventien en hij werd op het eerste gezicht verliefd op haar. Zelfs nu nog, bijna dertig jaar later, herinnert hij zich heel precies het beeld van Lucía Nietzsche in de spiegel van de klerenkast, met haar gekleurd haar, haar verdorven gezichtje en haar ogen die brandden alsof ze verblind werd door de helderheid van de lucht.

Ze wandelden door het achterhuis, dat grensde aan dat van de Vogel, zodat hij zijn moeder de was op kon zien hangen, terwijl hij het meisje hoorde zeggen dat zij nooit zou geloven dat een moeder iemand was aan wie je met fatsoen kon denken. Mijn moeder was bijvoorbeeld gek, zei Lucía Nietzsche-Förster, en ik ben gek en alle vrou-

wen uit mijn familie zijn gek, te beginnen met mijn grootmoeder Elizabeth. Of is het soms geen eigenschap van de Duitse taal om alle vrouwen gek te maken en alle mannen moordenaars? Soms dacht zij dat ze 's nachts de stem hoorde van haar grootmoeder, die zij nooit gekend had. Haar grootmoeder Elizabeth was daarginds, in Paraguay, een brief van haar broer aan het lezen. Haat is het enige dat ons in leven houdt. Wie het aan slechtheid ontbreekt, leeft niet rustig. Of is dat soms niet zo? Natuurlijk is dat zo. Medelijden is een vals sentiment. Kijk naar mijn vader: hij maakt foto's om de werkelijkheid vast te leggen omdat hij buiten de realiteit leeft.

Ze zat in een rotanstoel papieren door te kijken toen zij het verhaal van de reis en van de Vereniging van anti-nazistische Duitsers die hen geholpen hadden en het verhaal over haar grootvader Förster aan de Vogel begon te vertellen. Ze kende hem toen pas een paar dagen. Ze begon met dat verhaal zoals zij met welk ander verhaal dan ook had kunnen beginnen.

In ieder geval was zij in die tijd gefascineerd door de aan Eva Perón geschreven brieven, die zij in de canvas tas gevonden had in het ingebouwde meubel op de zolderkamer en vooral door een (werkelijk buitengewone) brief die iemand in de gevangenis verstuurd had. Deze man heette Aldo Reyes en hij probeerde de *Santa Maria* te bouwen, het escorte schip van het Onoverwinnelijk Eskader, een fregat met drie masten en een dubbele brug dat hij op schaal namaakte van een afbeelding uit een nautisch tijdschrift dat hij gevonden had op het gevangenistoilet waar het - Joost mocht weten hoe - terecht was gekomen. Hij was van plan om het schip cado te doen aan de sticheauting Evita zodat die het kon veilen en het geld kon besteden aan hulp voor kinderen van gevangenen en daarom had hij die brief aan Eva Perón geschreven.

De man vertelde een verhaal van tegenspoed en onrechtvaardigheid dat Lucía aan de Vogel begon voor te lezen toen ze op de veranda zaten die op de patio uitkeek. Reyes had zijn vrouw en dochtertje vermoord en de lijken begraven in het sousterrain van de club waar hij als nachtwaker en tuinier werkte en hij was tot levenslang veroordeeld. Het schepseltje was niet direct doodgegaan, volgens Reyes, omdat de veiligheidspal van het wapen, dat hij in een doek had gewikkeld (zijn vuist met een poncho omwikkeld), vast was komen te zitten; hij wilde namelijk de blik van zijn dochtertje vermijden en het lawaai dempen. Ik dacht dat zij dood was, maar zij was alleen maar gewond.

En ik moest dus weer het huis in om haar nogmaals te doden, zei Reyes tijdens het proces, als om zich te rechtvaardigen. Zij kwamen hem bijna twee jaar later in Uruguay op het spoor, toen hij een gestolen paard probeerde te verkopen.

'Mevrouw, het lot heeft me hier gebracht! Ik zit al twintig jaar gevangen. In Caseros. Toen ik hier kwam was ik net tweeëntwintig jaar geworden. Ik zat eerst in Ushuaia. Ik deelde de cel met Mateo Banks die zijn zes zusters had vergiftigd in Trenque Lauquen om een erfenis op te strijken. Ik heb deze jaren aan verschillende dingen besteed. Ik heb de geschiedenis van Argentinië gelezen. Ik heb wat filosofie gelezen. Ik heb de replica van de *Santa Maria* gebouwd. Wanneer iemand opgesloten zit (zoals ik), met het zekere vooruitzicht dat dit levenslang is, kan hij, denk ik, tenslotte nadenken over de toekomst en de betekenis daarvan. Bijvoorbeeld: ze hebben Claudio Cuenca, een dichter, in Caseros gedood. Hij was arts in het Federale Leger (u zult nog merken wat het lot betekent) en hij werd verrast door een voorhoede van het Grote Leger (een Braziliaanse patrouille) toen hij een plek probeerde te vinden om een riviertje over te steken. Ze fusilleerden die grote dichter (de duivels) ter plekke, naast het beekje. Ik heb geen belangstelling voor historische romans, ik ken de plots van de fictie en de accoorden van de Argentijnse gitaar. Met zakken omwikkelden zij de benen van de paarden om 's nachts als spoken te kunnen rijden: de ruiterij van Entre Ríos. Ik ben een langgestrafte, vol droefenis. Hoe moet ik het zeggen? De *harde* waarheid. Cuenca schreef gedichten en bewaarde die in een geheime zak van zijn pandjesjas. Hij was een unitariër! De enige unitarische dichter die niet in ballingschap was gegaan. En juist die mensen die waren gekomen om hem te bevrijden, hebben hem gedood. 's Nachts schreef hij zijn gedichten; in de diepe duisternis. Het licht in zijn kamer dat altijd brandde, diende als baken voor de smokkelaars die de rivier overstaken. Een licht in de nacht. Je moet weten waar je naar moet kijken. Ik voor mij weet te voorzien wat zal komen, ik zie in de monotone routine van de dagen de toekomst van het vaderland. Daar komt terreur van! Ik vertel u dit: *zij* zijn genadeloos (onechte kinderen van generaal Urquiza, bastaarden). Tot alles in staat, zoals bijvoorbeeld het bombarderen van een bejaardenhuis; maar die oudjes zijn immers peronisten! Mevrouw, het is nodig om de boeren te bewapenen. Op zijn minst met een mauser. Als dat niet gebeurt, dan zullen ze ons bij de doorwaadbare plaats fusilleren, tegenover het ravijn, onder de wilg, vlakbij de beek, in de drinkwaterplaats. Het zijn moordenaars.

Over, laten we zeggen, vijfentwintig jaar, zullen hier nog steeds rivieren van bloed stromen in dit land. Ieder die maar een beetje nadenkt kan toch zien wat er gaat gebeuren. Misdaden, misdaden, misdaden! Hier (in Caseros) zijn alle dagen hetzelfde. Wij richten de wereld niet in op basis van onze ervaring, straffen leren ons niets. Wij hebben alleen maar kennis van het verleden, Mevrouw, omdat de toekomst bevestigt dat het waar was. Probeer nooit een gestolen paard te verkopen in de provincie Durazno in de Oostelijke Republiek van Uruguay. Want als ze je te pakken krijgen, veroordelen ze je tot honderd jaar strenge opsluiting! De ervaring heeft een ingewikkelde structuur, in alles tegengesteld aan de mogelijke vorm van de waarheid. Men leert niets van de ervaring! Je kunt slechts dat wat nog niet beleefd is, leren kennen.

Lucía las me deze brief voor (vertelt de Vogel), omdat ze in die misdadiger, opgesloten in zijn cel, de ware erfgenaam van de filosofie zag (de ware erfgenaam en vertegenwoordiger van de filosofische geest van haar oudoom). De Gestrafte die aan de Dame schrijft die al overleden is, zonder dat hij dat weet (in de gevangenis weet men alles pas *drie* dagen later) is een moderne incarnatie van wat tegenwoordig een filosoof wordt genoemd; moordenaar van vrouw en kind, paardendief, die met eindeloos geduld een Spaans fregat namaakt op de planken tafel in zijn cel in Caseros, in de provincie Buenos Aires. En die in die brieven een paar dingen schreef, waarvan Lucía wilde dat ik ze met een (onuitgegeven) brief van haar oudoom vergeleek. Een brief geschreven door Nietzsche aan zijn zus Elizabeth en naar Asunción in Paraguay gestuurd in die ongeluksweek van januari 1889, vanuit Turijn, vanuit het pension aan het Carlo Alberto plein, toen hij leed aan wat een zenuwinstorting wordt genoemd. Een brief die hij na die aanval schreef, terwijl hij wachtte op de komst van zijn goede vriend Overbeck. De brief kwam *drie* maanden later aan, toen mijn grootmoeder, zoals bekend is, al samenwoonde met die gestoorde man in een huis dat tevens het Nietzsche Archief was en waar zij (de filosoof en zijn zus) gedurende tien jaar samen zouden verblijven. Deze brief werd ontvangen door zijn zwager, doctor Förster, die in Paraguay was gebleven waar hij probeerde zijn imperium te redden. Mijn vader, die drie en een half was, bleef bij hem, in de steek gelaten door zijn moeder (Elizabeth Nietzsche) alsof hij een bastaard was, een kind van haar maar onecht (alsof een vrouw überhaupt een onwettig kind kon hebben) zodat zij naar haar broer terug kon keren en zich met hem in het Duitse huis terug kon trekken.

‘De toekomst is het enige raadsel. En daar liggen alle geheimen van de filosofie in opgesloten: dat wat wij de waarheid noemen heeft de *vorm* van dit raadsel. Ik lees de toekomst als iemand die tekens in het zand ziet (de poten van een zeemeeuw), omdat ik de enige ben die de woestijn heeft kunnen doortrekken. Ik ben een Poolse aristocraat *pur sang* en in een geheim zakje van mijn pak bewaar ik enkele onthullingen waarvoor de wereld nog niet rijp is. Ik zal per ongeluk gefusilleerd worden in de eerste veldslag waarin ik me meng (ik ben een Poolse arts). Gevangen genomen door een Engelse patrouille en gefusilleerd in Waterloo. Ik, de grote Poolse dichter (Poolse graaf en aristocraat) die geen enkele druppel verkeerd bloed heeft en zeker geen Duits bloed. In Paraguay leefde Voltaire die mijn ware *tegenhanger* is. Mijn andere, Frans-aristocratische ik, het omgekeerde van mijzelf. *Maar* als ik mijn tegenhanger zoek, dan vind ik die steeds in u en in mijn moeder (in mijn zus Elizabeth en in mijn moeder). Te denken dat ik met dat *canaille* verwant ben zou een lastering zijn tegen mijn goddelijkheid. Aan wie men het minste verwant is, is aan de eigen familie: verwant zijn aan de eigen familie (bloedverwanten) zou een teken zijn van de opperste platvloersheid.

De brief was een soort elliptisch antwoord op het boek van doctor Förster, *Duitse kolonies in het bovenstroomgebied van de Rio de la Plata, met speciale aandacht voor Buenos Aires en Paraguay*, dat in de herfst van 1888 gepubliceerd was en dat Nietzsche in december had gelezen. In januari, als hij al bijzonder gespannen is, schrijft hij aan zijn zus (en niet aan doctor Förster) een commentaar op het boek, opgesloten in zijn pensionkamer in Turijn, waar hij zijn werk herziet en brieven stuurt naar Europese keizers en koningen en bestuurders om hen te waarschuwen voor de ramp die hij in zijn werk voorspeld had. Lucía was er vooral in geïnteresseerd (vertelde de Vogel) om de brief van Nietzsche te vergelijken met die van Reyes, de moordenaar en paardendief. En we waren juist begonnen om de details te bespreken die zich in de beide brieven herhaalden (met variaties), toen zij, vanuit het achterhuis, vanuit het fotolaboratorium, eigenlijk vanuit de rood verlichte kamer aan de straatkant, door haar vader (de fotograaf en portrettist) geroepen werd. Lucía stond op, maakte naar mij een gebaar dat uitdrukte dat ik niet ongeduldig moest worden en ging het huis binnen; ik bleef in de avond, onder de lamp op de veranda zitten die op de patio aan de achterkant uitkwam (en op mijn eigen achterhuis) en de insekten die door het licht werden aangetrokken, vlogen te pletter tegen de lichtbron alsof ze in een cirkel van helder water

verdronken en vielen op tafel en op de brieven. Ik wilde de papieren die Lucía had laten liggen ervan ontdoen; ik stond op om ze op te ruimen; de bladzijden die Lucía me had voorgelezen waren in werkelijkheid aantekeningen die zijzelf met kleine letters had geschreven. Er lag daar helemaal geen brief, zegt de Vogel me. Is dat niet buitengewoon? Dat is buitengewoon, zegt de Vogel en hij lacht van harte. Een les. Was het geen voortreffelijke les? Die vrouw heeft me alles geleerd wat ik nu weet. Ze leerde me om de realiteit niet te verwarren met de waarheid, ze leerde me fictie te begrijpen en de nuances ervan te onderscheiden. Ze las me vervalste of werkelijke brieven voor en ze vertelde me verhalen, de verhalen die ik wilde horen, een hele zomer lang, tot die nacht, zegt de Vogel, dat we opnieuw op diezelfde plek zaten op de veranda bij de patio en de insekten vlogen tegen de lamp en zij las me voor of ze vertelde me een of ander verhaal over haarzelf of over haar oudoom of over doctor Förster, toen de fotograaf haar binnenriep en ik bleef daar zitten, weer alleen. Een exacte herhaling (in mijn herinnering). Lucía maakte een gebaar dat uitdrukte dat ik niet ongeduldig moest worden en ging het huis binnen; ik bleef zitten op de veranda die op de patio aan de achterkant uitkwam (en op mijn eigen achterhuis). Plotseling hoorde ik een vreemd geluid, een soort gezang, snap je, waar ik een blij gevoel van kreeg (ik was zeventien); ik ging voor het raam staan en door een vreemde combinatie (de hoeken, het perspectief) zag ik het spiegelglas van de klerenkast die het licht van het laboratorium weerspiegelde, als een waterschijnsel in de duisternis, en middenin die cirkel, op de achtergrond, kon je Lucía zien die omhelsd en gekust werd, afijn, door die man die volgens haar zeggen haar vader was. En uit de vrouw steeg een soort gekreun op, in een vreemde taal, een geprevel als een gezang, een Duits muziekje, zou je kunnen zeggen, dat meer opviel dan het volgzame wijsje van haar lichaam, dat, zo mooi als het was, stond afgetekend in de heldere spiegel. Alsof je haar zag door een transparant gepolijste lens, een kristallen object, zo zuiver dat het onzichtbaar was; lijkend op dat wat een verteller kan gebruiken als hij een detail in de herinnering wil prenten en voor een ogenblik het voorbijgaan van het leven stilzet om in dat vluchtige ogenblik heel de waarheid te vatten.

Vertaalde poëzie

Twaalf gedichten
Jorge Luis Borges[*]
(Vertaling Eric Coenen)

De regen

Bruusk is de vroege avond opgeklaard:
Nu komt de fijnste regen naar beneden.
Die valt of is gevallen. Uiteraard
Is regen iets dat plaatsvindt in 't verleden.

Wie regen hoort, herovert een vergeten
Verleden toen het lot hem welgezind
De bloem geopenbaard heeft, *roos* geheten,
En in het rood die wonderlijke tint.

De regen, die de ramen blind doet lijken,
Verkwikt in de verloren buitenwijken
De zwarte druiven op een binnenhofje

Dat nu niet meer bestaat, en brengt mij nader
De zo verlangde stem, die van mijn vader
Die thuisgekomen is en niet gestorven.

La lluvia

* *Hoewel Borges zich tot zijn dood in de eerste plaats als dichter is blijven beschouwen, is het zijn verhalend proza dat hem internationale roem heeft bezorgd, en helaas is zijn poëtisch oeuvre door zijn vertalers lichtelijk verwaarloosd. Hij is een van die schaarse dichters die zich zowel van het vrije vers als van klassieke vormen hebben bediend. Robert Lemm heeft een groot deel van zijn vrije verzen voortreffelijk vertaald voor de Bezige Bij; de eerste ruime keuze uit zijn gebonden poëzie ziet hier en nu het licht. Ondergetekende wil van de gelegenheid gebruik maken degenen te bedanken die hem met suggesties terzijde hebben gestaan, met name Jan Bakker en Wiebe Hogendoorn.*
Een aantal van Borges' verwijzingen behoeft enige toelichting: In 'Schaakspel (II)' verwijst 'Omar' naar Omar Khayyam, en 'Omars spreuk' naar het volgende kwatrijn uit de Rubáiyát (in de door Borges geprezen vertaling van Fitzgerald: 'Impotent Pieces of the Game he plays/ Upon this Chequer-board of Nights and Days;/Hither and Thither moves, and checks, and slays;/ And one by one, back in the Closet lays.'). In 'Van het gevarieerde Andalusië' verwijst 'Rafael' (in de vertaling 'Cansinos') naar Rafael Cansinos-Assens, wiens nachtelijke literaire bijeenkomsten Borges regelmatig bezocht gedurende zijn verblijf in Córdoba. Het gedicht over kolonel Francisco Borges betreft een militaire voorouder die, waarschijnlijk met opzet, in een hinderlaag van de regeringstroepen reed, toen de opstandige troepen waar hij zich bij had aangesloten, de terugtocht bliezen, een bevel dat hij weigerde op te volgen. De slotverzen van 'Het geslacht Borges' hebben betrekking op het in Portugal nog steeds wijdverbreide geloof dat Koning Sebastiao (1554-1578), wiens kruistocht naar Noord-Afrika uitliep op de totale afslachting van zijn manschappen in de woestijn, destijds ongeschonden ten hemel is opgestegen en op een dag zal terugkeren om Portugal uit de misère te verlossen. 'Groussac' uit het 'Gedicht van de gaven' is Paul Groussac (1848-1929), een voorganger van Borges als directeur van de Nationale Bibliotheek van Buenos Aires; beiden verloren kort na hun benoeming het gezichtsvermogen. De gedichten 'De regen', 'Schaakspel I' en 'II', 'Zinspeling op de dood van kolonel Francisco Borges', 'Het geslacht Borges' en 'Gedicht van de gaven' komen uit de bundel El hacedor *(1960); 'De zee' en 'Odyssee, drieëntwintigste boek' uit* El otro, el mismo *(1964); 'De apex' uit* La cifra *(1981); 'Caesar', 'Van het gevariëerde Andalusië' en 'De som' uit* Los conjuradores *(1985).* (Eric Coenen)

Bruscamente la tarde se ha aclarado
Porque ya cae la lluvia minuciosa.
Cae o cayó. La lluvia es una cosa
Que sin dada sucede en el pasado.

Quien la oye caer ha recobrado
El tiempo en que la suerte venturosa
Le reveló una flor llamada *rosa*
Y el curioso color del Colorado.

Esta lluvia que ciega los cristales
Alegrará en perdidos arrabales
Las negras uvas de una parra en cierto

Patio que ya no existe. La mojada
Tarde me trae la voz, la voz deseada,
De mi padre que vuelve y que no ha muerto.

Schaakspel

1

In hun gewijde hoek gezeten, sturen
De spelers trage stukken uit. Het bord
Houdt hen gekluisterd tot het ochtend wordt
Waar wit en zwart elkander niet verduren.

Magische wetten stralen uit hun vormen:
Trojaanse toren, koning achterin,
Lichtvoetig paard, gestaalde koningin.
De raadsheer schuin, pionnen die bestormen.

Wanneer de spelers eenmaal zijn verzwonden,
Wanneer de tijd hen eenmaal heeft verslonden,
Is 't zeker dat de rite niet verdwijnt.

In de Oriënt is deze strijd ontbrand
Waarvan 't toneel nu heel de aarde omspant.
Zoals dat andere kent dit spel geen eind.

Ajedrez (I)

En su grave rincón, los jugadores
Rigen las lentas piezas. El tablero
Los demora hasta el alba en su severo
Ambito en que se odian dos colores.

Adentro irradian mágicos rigores
Las formas: torre homérica, ligero
Caballo, armada reina, rey postrero,
Oblicuo alfil y peones agresores.

Cuando los jugadores se hayan ido,
Cuando el tiempo los haya consumido,
Ciertamente no habrá cesado el rito.

En el Oriente se encendió esta guerra
Cuyo anfiteatro es hoy toda la tierra.
Como el otro, este juego es infinito.

2

De raadsheer schuin, koning traag, toren recht,
Pionnen steels en dame arrogant,
Zo schrijden zij door dit zwart-witte land,
Bereiden 't veld en leveren gevecht.

't Ontgaat ze dat hun noodlot vastgelegd
Wordt door de aangewezen spelershand,
't Ontgaat ze dat, zo vast als diamant,
Hun reis bepaald wordt en hun wil geknecht.

De speler - zo luidt Omars spreuk in 't kort -
Zit zelf gevangen op een ander bord,
Daar zijn de dagen wit, de nachten zwart.

De speler zet het stuk en hem zet God.
Maar welke god smeedt achter Hem 't komplot
Van stof en droom en tijdsverloop en smart?

(II)

Tenue rey, sesgo alfil, encarnizada
Reina, torre directa y peón ladino
Sobre lo negro y blanco del camino
Buscan y libran su batalla armada.

No saben que la mano señalada
Del jugador gobiema su destino,
No saben que un rigor adamantino
Sujeta su albedrío y su jornada.

También el jugador es prisionero
(La sentencia es de Omar) de otro tablero
De negras noches y de blancos días.

Dios mueve al jugador, y éste, la pieza.
¿Qué dios detrás de Dios la trama empieza
De polvo y tiempo y sueño y agonías?

Zinspeling op de dood van kolonel Francisco Borges (1833-1874)

'k Laat hem te paard en in de schemeruren
Waarin hij toereed op zijn eigen dood;
Mag van de uren die het lot hem bood
Dit bittere triomfuur eeuwig duren.
Nu naderen paard en poncho blinkend wit
Door 't veld. Geduldig ligt de dood te wachten
In loop na loop, nu stapvoets op die vlakte
Francisco Borges in het zadel zit.
Dit wat hij ziet, het mateloze veld,
En dit geweervuur dat hem zal doorzeven,
Zijn wat hij zag en hoorde, heel zijn leven,
Zij zijn het dagelijkse, het geweld.
Ik laat hem in zijn episch universum,
Welhaast onaangeraakt door deze verzen.

Alusión a la muerte del coronel Francisco Borges (1833-74)

Lo dejo en el caballo, en esa hora
Crepuscular en que buscó la muerte;
Que de todas las horas de su suerte
Ésta perdure, amarga y vencedora.
Avanza por el campo la blancura
Del caballo y del poncho. La paciente
Muerte acecha en los rifles. Tristemente
Francisco Borges va por la llanura,
Esto que lo cercaba, la metralla,
Esto que ve, la pampa desmedida,
Es lo que vio y oyó toda la vida.
Está en lo cotidiano, en la batalla.
Alto lo dejo en su épico universo
Y casi no tocado por el verso.

Het geslacht Borges

'k Weet niets, heel weinig, van mijn Portugees
Voorgeslacht Borges, onbestemde mensen
Die hun gewoonten, angsten en tendensen
Obscuur vervolgen in mijn eigen vlees.
Schimmig, alsof zij nooit waren geweest,
En niet door het stramien der kunst geleid,
Behoren ze onontwarbaar aan de tijd,
De aarde en wat ontglipt is aan de geest.
Beter zo. 't Werk volbracht, zijn zij dat land,
Dat Portugal, zijn zij 't die roem behaalden
Toen zij de Oost forceerden, en die dwaalden
Op zee, of op die andere zee, van zand:
De vorst in de woestijn mystiek verzworven,
Het volk dat zweert: Hij is daar niet gestorven.

Los Borges

Nada o muy poco sé de mis mayores
Portugueses, los Borges: vaga gente
Que prosigue en mi carne, oscuramente,
Sus hábitos, rigores y temores.
Tenues como si nunca hubieran sido
Y ajenos a los trámites del arte,
Indescifrablemente forman parte
Del tiempo, de la tierra y del olvido.
Mejor así. Cumplida la faena,
Son Portugal, son la famosa gente
Que forzó las murallas del Oriente
Y se dio al mar y al otro mar de arena.
Son el rey que en el místico desierto
Se perdió y el que jura que no ha muerto.

Gedicht van de gaven

Verlaag mijn worden niet tot traan of klacht,
Want ik getuig het meesterschap van God,
Die mij met ironie, met grootse spot,
De boeken gaf en tegelijk de nacht

Hij heeft een stad van boeken toegewezen
Aan ogen waar het licht aan is ontnomen,
Die slechts in bibliotheken van de dromen
De onzinnige passages kunnen lezen

Die hun begeerte ontvangt van 't vroege uur.
Vergeefs schenkt ook de dag ze deze giften,
Onduidbaar als de onduidbare geschriften
Verloren in 't Alexandrijnse vuur.

Een vorst die zich bij gaard en bron bevindt,
Verdorst, verhongert (zegt een Grieks verhaal),
En ík dwaal richtingloos van zaal naar zaal
In deze bibliotheek, hoog, diep en blind.

Met encyclopedieën, West en Oost,
Atlassen, eeuwenlange dynastieën,
Symbolen, kosmossen, kosmogonieën,
Bieden de muren tevergeefs hun troost.

Poema de los dones

Nadie rebaje a lágrima o reproche
Esta declaratión de la maestría
De Dios, que con magnífica ironía
Me dio a la vez los libros y la noche.

De esta ciudad de libros hizo dueños
A unos ojos sinluz, que sólo pueden
Leer en las bibliotecas de los sueños
Los insensatos párrafos que ceden

Las albas a su afán. En vano el día
Les prodiga sus libros infinitos,
Arduos como los arduos manuscritos
Que perecieron en Alejandría.

De hambre y de sed (narra una historia griega)
Muere un rey entre fuentes y jardines;
Yo fatigo sin rumbo los confines
De esta alta y honda biblioteca ciega.

Enciclopedias, atlas, el Oriente
Y el Occidente, siglos, dinastías,
Símbolos, cosmos y cosmogonías
Brindan los muros, pero inútilmente.

[Nederlands]

Traag tast ik in mijn duisternis en steek
Mijn weifelende staf in holle nacht,
Ik die mij 't Paradijs had ingedacht
In de gedaante van een bibliotheek.

Iets dat voorzeker niet te duiden is
Met het woord *toeval*, ordent deze dingen:
Een ander kreeg in andere schemeringen
De vele boeken en de duisternis.

Steeds voel ik, met een heilig onbehagen,
Als 'k dool door zalen die ik niet meer zie,
Dat ik de ander ben, de dode die
Dezelfde tred had in dezelfde dagen.

Wie schrijft dit vers van een meervoudig ik
Dat tot één enkele schaduw is gedoemd?
Wat doet het woord ertoe dat mij benoemt
Als één vervloeking 't lot van twee beschikt?

Groussac of Borges, één van beiden kijkt
Naar deze wereld die mij dierbaar was,
Die zich vervormt en dooft tot vale as
Die op vergetelheid en dromen lijkt.

[Spaans]

Lento en mi sombra, la penumbra hueca
Exploro con el báculo indeciso,
Yo, que me figuraba el Paraíso
Bajo la especie de una biblioteca.

Algo, que ciertamente no se nombra
Con la palabra *azar*, rige estas cosas;
Otro ya recibió en otras borrosas
Tardes los muchos libros y la sombra.

Al errar por las lentas galerías
Suelo sentir con vago horror sagrado
Que soy el otro, el muerto, que habrá dado
Los mismos pasos en los mismos días.

¿Cuál de los dos escribe este poema
De un yo plural y de una sola sombra?
¿Qué importa la palabra que me nombra
Si es indiviso y uno el anatema?

Groussac o Borges, miro este querido
Mundo que se deforma y que se apaga
En una pálida ceniza vaga
Que se parece al sueño y al olvido.

De zee

Eer nog de tijd de dagen munten kon,
En eer de droom of de ontsteltenis
Kosmogonieën weefde en mythen spon,
Bestond en was de zee die altijd is.
Wie is de zee, dat wezen dat gestadig
Knaagt aan de zuilen waar de aarde op ligt,
Dat één zee is en vele en gewelddadig,
En diepte, toeval, wind en schitterlicht?
Wie naar de zee kijkt, ziet voor 't eerst de zee,
Altijd. Met de verwondering waarmee
Men kijkt naar echt elementaire dingen:
De maan, een laaiend vuur, de schemeringen
Wie is de zee, en wie ben ik? Voorbij
De doodsstrijd openbaart zich dit aan mij.

El m̓ar

Antes que el sueño (o el terror) tejiera
Mitologías y cosmogonías,
Antes que el tiempo se acuñara en días,
El mar, el siempre mar, ya estaba y era.
¿Quién es el mar? ¿Quién es aquel violento
Y antiguo ser que roe los pilares
De la tierra y es uno y muchos mares
Y abismo y resplandor y azar y viento?
Quien lo mira lo ve por vez primera,
Siempre. Con el asombro que las cosas
Elementales dejan, las hermosas
Tardes, la luna, el fuego de una hoguera.
¿Quién es el mar, quién soy? Lo sabré el día
Ulterior que sucede a la agonía.

Odyssee, drieëntwintigste boek

Nu is de taak volbracht door't ijzeren zwaard,
En voor de schanddaad is terecht geboet;
Nu is 't verdorven overtredersbloed
Door lans en felle pijlen niet gespaard.

Odysseus is, in weerwil van een god,
Weer thuis bij koninkrijk en koningin;
In weerwil van de zee, de grijze wind,
Het krijgsrumoer van Ares en het lot.

Nu slaapt de stralende vorstin al met
Haar koning in 't gedeelde liefdesbed.
Maar waar is nu de man die zonder faam

Dagen en nachten lang als banneling
Gelijk een zwerfhond door de wereld ging
En voorgaf dat hij Niemand had als naam?

Odisea, libro vigésimo tercero

Ya la espada de hierro ha ejecutado
La debida labor de la venganza;
Ya los ásperos dardos y la lanza
La sangre del perverso han prodigado.

A despecho de un dios y de sus mares
A su reino y su reina ha vuelto Ulises,
A despecho de un dios y de los grises
Vientos y del estrépito de Ares.

Ya en el amor del compartido lecho
Duerme la clara reina sobre el pecho
De su rey pero ¿dónde está aquel hombre

Que en los días y noches del destierro
Erraba por el mundo como un perro
Y decía que Nadie era su nombre?

Caesar

Ziehier wat ons gelaten werd door 't staal:
Dit pover ding, het lijk dat Caesar heette.
Ziehier het rode vlees uiteengereten,
Vol kraters van 't bloeddorstige metaal.
Ziehier het werktuig dat het heeft begeven,
Dat gisteren gebruikt werd voor de glorie,
Voor 't schrijven en voltrekken der historie,
Maar ook om te genieten van het leven.
Zie ook de ander: de prudente keizer
Die veldslagen en schepen commandeerde,
De staatsman die in Oost en West regeerde,
Met wijsheid om de lauwer af te wijzen.
Zie ook de ander, die nog komen gaat,
Wiens schaduw heel de aardomtrek beslaat.

César

Aquí, lo que dejaron los puñales.
Aquí esa pobre cosa, un hombre muerto
Que se llamaba César. Le han abierto
Cráteres en la carne los metales.
Aquí lo atroz, aquí la detenida
Máquina usada ayer para la gloria,
Para escribir y ejecutar la historia
Y para el goce pleno de la vida.
Aquí también el otro, aquel prudente
Emperador que declinó laureles,
Que comandó batallas y bajeles
Y que rigió el oriente y el poniente.
Aquí también el otro, el venidero
Cuya gran sombra será el orbe entero.

De apex

Verlossen zal jou niet wat werd geschreven
Door hen tot wie je smeekt in je beklemming.
Je bent de anderen niet maar de bestemming
Van 't labyrint, door eigen tred geweven.
De dood van Socrates noch Christus' lijden,
Noch glanzende Siddharta die de dood
Aanvaardde in een hof bij avondrood,
Zal jou aan 't einde van de dag bevrijden.
Stof is ook 't woord door jouw mond uitgesproken,
Stof is de schrift door jouw hand voortgebracht.
Het Lot kent geen genade en de nacht
Van God is eindeloos, ononderbroken.
Tijd ben je, onverpoosde tijd. Je bent
Gemaakt van ieder solitair moment.

El ápice

No te habrá de salvar lo que dejaron
Escrito aquellos que tu miedo implora:
No eres los otros y te ves ahora
Centro del laberinto que tramaron
Tus pasos. No te salva la agonía
De Jesús o de Sócrates ni el fuerte
Siddharta de oro que aceptó la muerte
En un jardín, al declinar el día.
Polvo también es la palabra escrita
Por tu mano o el verbo pronunciado
Por tu boca. No hay lástima en el Hado
Y la noche de Dios es infinita.
Tu materia es el tiempo, el incesante
Tiempo. Eres cada solitario instante.

Van het gevariëerde Andalusië

De dingen die hier samengaan. De faam
Van Seneca, Lucanus en hun woord.
De heilige moskee. De toegangspoort.
Het ritme van het water van de Islam.
De stieren van de avond. De muziek
Waarin ontembaarheid zich paart aan broosheid.
Het waardige gebruik der dadeloosheid.
De kabbalist verdiept in zijn mystiek.
Cansinos van de nacht en de bedaarde
Tafels der vriendschap. Gouden Góngora.
Begeerde schatten uit Amerika.
De schepen en de schilden en de zwaarden.
Zoveel stemmen en fierheid komen voort
Uit Andalusië, één enkel woord.

De la diversa Andalucía

Cuántas cosas. Lucano que amoneda
El verso y aquel otro la sentencia.
La mezquita y el arco. La cadencia
Del agua del Islam en la alameda.
Los toros de la tarde. La bravía
Musica que también es delicada.
La buena tradición de no hacer nada.
Los cabalistas de la judería.
Rafael de la noche y de las largas
Mesas de la amistad. Góngora de oro.
De las Indias el ávido tesoro.
Las naves, los aceros, las adargas.
Cuántas voces y cuánta bizarría
Y una sola palabra. Andalucía.

De som

Gezeten voor een muur - en niets belet
Ons deze als oneindig te verbeelden -
Bereidt een man paletten en penselen
Om op de witte kalkmuur nauwgezet
De wereld af te beelden, lijn voor lijn:
Weegschalen, deuren, ankers, hyacinten,
Engelen, boekerijen, labyrinthen,
't Oneindig groot en het oneindig klein.
Hij doet de vormen op de muur verrijzen.
Het lot, dat vreemde gunsten toe kan wijzen,
Vergunt hem de voltooiïng van zijn daad.
Vlak voor zijn dood - zijn allerlaatste tel -
Ontdekt hij in 't immense lijnenspel
De exacte beeltenis van zijn gelaat.

La suma

Ante la cal de una pared que nada
Nos veda imaginar como infinita
Un hombre se ha sentado y premedita
Trazar con rigorosa pincelada
En la blanca pared el mundo entero:
Puertas, balanzas, tártaros, jacintos,
Angeles, bibliotecas, laberintos,
Anclas, Uxmal, el infinito, el cero.
Puebla de formas la pared. La suerte,
Que de curiosos dones no es avara,
Le permite dar fin a su porfía.
El el preciso instante de la muerte
Descubre que esa vasta algarabía
De líneas es la imagen de su cara.

Vijf gedichten
Roberto Juarroz[*]
(Vertaling Mariolein Sabarte Belacortu)

Er zijn sporen die niet met hun voet samenvallen.
Er zijn sporen die op hun voet vooruitlopen.
Er zijn sporen die hun voet maken.
Er zijn sporen die meer voet zijn dan de voet.

Wat kan een voet doen
wanneer hem zulke dingen overkomen?
Enkel
zich naar de lucht keren.

[Spaans]

Hay huellas que no coinciden con su pie.
Hay huellas que se anticipan a su pie.
Hay huellas que fabrican su pie.
Hay huellas que son más pie que el pie.

Qué puede hacer un pie
cuando le ocurren estas cosas?
Solamente
darse vuelta hacia el aire.

* *Roberto Juarroz (Coronel Dorrego, 1925) studeerde en onderwees bibliotheekwetenschap in Buenos Aires en Parijs. Hij debuteert 'laat' als dichter, in 1958, met de bundel* Poesía Vertical. *Al zijn volgende bundels zullen dezelfde naam dragen*, Poesía Vertical XIII *is tot nu toe de laatste in de reeks. Op de Biennale Internationale de Poésie te Luik ontving hij in 1992 de Poëzieprijs.*

[De gezichten de jij achter je hebt gelaten]

De gezichten die jij achter je hebt gelaten
zijn onder je eigen gezicht blijven zitten
en komen soms te voorschijn
alsof je huid ze niet allemaal kan bergen.

De handen die jij achter je hebt gelaten
bollen soms op in je hand
en zuigen de dingen op, of laten ze los
als groeiende sponzen.

De levens die jij achter je hebt gelaten
overleven jou in je eigen schaduw
en op een dag bespringen ze je als één leven,
misschien om eenmaal alleen te sterven.

[Spaans]

Los rostros que has ido abandonando
se han quedado debajo de tu rostro
y a veces te sobresalen
como si tu piel no alcanzara para todos.

Las manos que has ido abandonando
te abultan a veces en la mano
y te absorben las cosas o las sueltan
como esponjas crecientes.

Las vidas que has ido abandonando
te sobreviven en tu propia sombra
y algún día te saltarán como una vida,
tal vez para morir una vez sola.

[Tijd tot tijd]

Van tijd tot tijd
is het nodig de dingen de revue te laten passeren,
opnieuw hun aanwezigheid vast te stellen.
Wij moeten weten
of de bomen daar nog staan,
of de vogels en de bloemen
hun onwaarschijnlijke toernooi voortzetten,
of de verborgen helderheid
de wortel van het licht nog voedt,
of de buren van de mens
nog aan de mens denken,
of god zijn plaats
heeft afgestaan aan een vervanger,
of jouw naam jouw naam nog is

of al de mijne,
of de mens zijn leerschool heeft afgemaakt
zich van buitenaf te bekijken.

En als wij alles de revue laten passeren
moeten wij ons niet laten misleiden:
geen ding kan een ander ding benoemen.
Niets mag het afwezige vervangen.

[Spaans]

Periódicamente
es necesario pasar lista a las cosas,
comprobar otra vez su presencia.
Hay que saber
si todavía están allí los árboles,
si los pájaros y las flores
continúan su tomeo inverosímil,
si las claridades escondidas
siguen suministrando la raíz de la luz,
si los vecinos del hombre
se acuerdan aún del hombre,
si dios ha cedido
su espacio a un reemplazante,
si tu nombre es tu nombre
o es ya el mío,
si el hombre completó su aprendizaje
de verse desde afuera.

Y al pasar lista
es preciso evitar un engaño::
ninguna cosa puede nombrar a otra.
Nada debe reemplazar a lo ausente.

[Misschien is de dood onmogelijk]

Misschien is de dood onmogelijk
en is het de kunst de blik leeg te maken
om het oog te redden.

Misschien vormt jouw hand een deel van de mijne
en is het de kunst hem ter zijde te schuiven
zodat ik een wereld kan maken.

Misschien is de mens de mens
en is het de kunst een god openbaar te maken
zodat de mens alles kan zijn.

[Spaans]

Tal vez la muerte sea imposible
y el truco consista en vaciar la mirada
para salvar el ojo.

Tal vez tu mano forme parte de la mía
y el truco consista en ponérmela al
margen
para que yo haga el mundo.

Tal vez el hombre sea el hombre
y el truco consista en publicar un dios
para que el hombre sea todo.

[Mijn hand liefkoost jouw droom]

Mijn hand liefkoost jouw droom.
En om hem nog beter te kunnen liefkozen
verandert zij ook in een droom.

Maar nu verandert jouw droom
in een hand,
om die liefkozing te kunnen beantwoorden.

Zou de liefde altijd
de kruising zijn tussen een hand die gaat
en een hand die komt?
Of zou het gewoon
het passeren van twee elkaar kruisende dromen zijn?

[Spaans]

Mi mano acaricia tu sueño.
Y para mejor acariciarlo
se convierte ella también en sueño.

Pero entonces tu sueño
se convierte en una mano,
para poder corresponder a esa caricia.
El amor será siempre
el cruce de una mano que va
y otra mano que vuelve?

O será solamente
el paso de dos sueños que se cruzan?

Vijf gedichten
Leopolde Marechal
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

Sophia

Ik zag haar, tussen dansers in hun dans
op 't middaguur de tuin doorkruisen, klein
en eenzaam als een stem in de woestijn,
en zuiver als de lijnen van een lans.

Haar taal was als een bloem op een balans,
exact was het getal, een waar festijn;
haar schoonheid leek een open land te zijn
met op geluk een levensgrote kans.

En niemand zag haar: in de mallemolen
van zwarte dansers tussen de violen
bewees men vuur en jonge loten eer.

Die middag werd ze slechts gezien door mij!
Naakt was ze, en ik hoorde hoe ze zei:
‘Een weide zonder najaar heeft mijn heer.’

De Sophia

Entre los bailarines y su danza
la vi cruzar, a mediodía, el huerto,
sola como la voz en el desierto,
pura como la recta de una lanza.

Su idioma era una flor en la balanza:
justo en la cifra, en el regalo cierto;
y su hermosura un territorio abierto
a la segura bienaventuranza.

Nadie la vió llegar: entre violines,
festejaban oscuros bailarines
la navidad del fuego y del retoño.

¿Ay, sólo yo la he visto a mediodía!
Desnuda estaba, y al pasar decía:
‘Mi señor tiene un prado sin otoño.’

* *Zie over Marechal de rubriek* Essay

Aan een paardentemmer

1

Vier elementen van oorlog
vormen het wilde paard.
Een veulen kan men temmen door de kracht,
de maat en het gewicht hun plaats te wijzen:
Door van het vuur de loodlijn neer te halen
en door de waterlijn te laten stijgen;
De lucht wordt afgeremd
de aarde krijgt twee vleugels.

Een goede temmer, hij die deze lijnen
in harmonie, als snaren, kan bespelen!
(Want vier geluiden in oorlog
vormen het wilde veulen).
Hij heft zijn handen als een muzikant
en legt ze op de furieuze klankkast.
Hij kan de pasgeboren Harmonie
in haar behuilde luier
recht in de ogen zien.
Want het temmen van een veulen
is als het stemmen van een gitaar.

A un domador de caballos

1

Cuatro elementos de guerra
forman el caballo salvaje.
Domar un potro es ordenar la fuerza
y el peso y la medida:
Es abatir la vertical del fuego
y enaltecer la horizontal del agua;
Poner un freno al aire
dos alas a la tierra.

¡Buen domador el que armoniza y tañe
las cuatro cuerdas del caballo!
(Cuatro sonidos en guerra
forman el potro salvaje).
Y el que levanta manos de músico y las pone
sobre la caja del furor.
Puede mirar de frente a la Armonía
que ha nacido recién
y en pañales de llanto.
Porque domar un potro
es como templar una guitarra.

2

Temmer van paarden en vrienden, die geen

grenzen van vriendschap stelt,
en die zich aan de stilte wijdt
als kostelijke wijn!
Waarom kom je naar mij toe met de smaak
van de vergane dagen;
die dagen die zich openden en sloten
zoals de bloemen doen?

Je komt om de geboorte op te eisen
van het beloofde lofdicht,
jij temmer van de paarden?

(Nu komen door mij doodgewaande snaren
tot leven, en hervinden in mijn hand
gevaarlijke vervoering der muziek).

2

¡Domador de caballos y amigos que no pone
fronteras de amistad
Y hombre dado al silencio
como un vino precioso!
¿Por qué vendrás a mí con el sabor
de los días antiguos.
De los antiguos días abiertos y cerrados
a manera de flores?

¿Vienes a reclamar el nacimiento
de un prometido elogio,
domador de caballos?

(Cordajes que yo daba por muertos
resucitan:
Recobran en mi mano el peligroso
revuelo de la música).

Aan de dagloonster Ezequiela Farías

Geboren en gestorven
aan de zijde van een koe.

De zachtheid van de aarde
nam in haar harde handen
de vorm aan van een koe.
Een stilte van een koe
die haar tot aan haar voeten
omringde, als haar schort:
Geen pastorale zingt
zo zuiver als die stilte.

En voor haar ogen trokken
de dagen en de nachten
van de zuidpool voorbij.

Nu rust zij in de aarde
die nuttig, onderdanig
en dik een koe gelijkt.

A la peona Ezequiela Farías

Nacío y murió
junto a una vaca.

Entre sus manos duras,
la suavidad del mundo
tomó formas de vaca.

Un silencio de vaca
la ciñó hasta los pies,
como su delantal:
un silencio cantante,
más puro que la égloga.

Delante de sus ojos,
los días y las noches
australes desfilaron
como vacas macizas.

La tierra en que hoy descansa
gorda, sumisa y útil
se parece a una vaca.

Een opgroeiend meisje

Te midden van de vrouwen al rijzig, wil het meisje
zich noemen naar de Wind.

De wereld is een tak, die diep is doorgebogen
haast samen met haar handen,
het meisje zou de scherpte
der wind willen bezitten.

Maar nu nog niet, ze lacht,
al rijzig onder vrouwen:
De knoop der oorlog maakten
haar vingers nog niet los.

De la adolescente

Entre mujeres alta ya, la niña
quiere llamarse Viento.
Y el mundo es una rama que se dobla
casi junto a sus manos,
y la niña quisiera
tener filos de viento.

Pero no es hora y ríe,
ya entre mujeres alta:
Sus dedos no soltaron todavía
el nudo de la guerra,

[Nederlands]

Noch heeft zij met haar woorden domeinen van de pijn,
gebieden van genot geopend in wie leven.
Haar mond gesloten, samen
met grote vlakken water.

Van haar zeggen de mannen:
‘Zij rijpt, daar men haar lof vol ongeduld bezingt,
en noemde zij zich Wind,
dan zal haar hand ons raken
met straffen overladen.’

Van haar zeggen de vrouwen:
‘Geen mens brak ooit haar lach:
De dagen toonden haar
manieren om te stralen.’
Bewonderd en bejubeld begint het kind haar dag:
bezongen wordt haar jeugd,
ongelooflijk is haar dood.

[Spaans]

ni su palabra inauguró en los vivos
regiones de dolor, campos de
gozo.
Su boca está cerrada
junto a las grandes aguas.

Y dicen los varones:
‘Elogios impacientes la maduran:
cuando se llame Viento
nos tocará su mano
repleta de castigos’.

Y las mujeres dicen:
‘nadie quebró su risa:
maneras de rayar
le enseñaron los días’.
La niña entre alabanzas amanece:
cantado es su verdor,
increíble su muerte.

De rouwstoet

Gekleed en opgesmukt als voor haar bruiloft, rijdt
de Dode voort: Twee jongens
voeren haar mee, ze huilen.
En in dezelfde wagen vervoert men ook het koren
dat rijp is in december.

Het lichaam uitgestrekt op blinkend witte lakens,
assen en wielen zingen
hun oude dienstbaarheid.
En in het weiland boort zich als was het
een gouden lans
de schittering van de middag.

(Mijn broer berijdt een veulen
dat zwart is als de nacht,
en ik een witte merrie,
zij is nog onbeslagen).

Cortejo

Vestida y adornada como para sus bodas
la Muerta va: dos niños
la conducen, llorando.
Y es en el mismo carro de llevar las
espigas
maduras en diciembre.

El cuerpo va tendido sobre lanas
brillantes,
ejes y ruedas cantan
su antigua servidumbre.
Clavado en la pradera como
una lanza de oro
fulgura el mediodía.

(Mi hermano va en un potro
del color de la noche,
yo en una yegua blanca
sin herrar todavía).

[Nederlands]

De Dode in de wagen van het gerijpte koren:
de zon op haar gezicht
geeft het een glans van nikkel.
De vorm van stilte laat zich uit haar lippen raden,
het is een sleutelvorm.

Haar ogen zijn gesloten voor de zichtbare rust
van deze dag, en voor
het spel van vele zangers;
haar handen, zij omklemmen het Kruis met een gebaar
van onzichtbare schipbreuk.

Terwijl de rouwstoet langzaam tussen de bloemen voortgaat
en tussen ruisend linnen
het idioom der wind,
wordt door de reis het hoofd steeds heen en weer bewogen
en schudt het teken: Nee!

Het tweetal voert haar mee: zij fronsen met hun voorhoofd
waaruit het raadsel spreekt:
Waarom toch is de Dode gekleed als voor een bruiloft?
Waarom dezelfde wagen
als voor het winterkoren?

(Mijn broer berijdt een veulen
dat zwart is als de nacht,
en ik een witte merrie,
zij is nog onbeslagen).

[Spaans]

La Muerta va en el carro de los
trigos maduros:
su cara, vuelta al sol,
tiene un brillo de níquel.
Se adivina la forma del silencio en
sus labios,
una forma de llave.

Ha cerrado los ojos a la calma
visible
del día y a su juego
de números cantores;
y se aferran sus manos a la Cruz en
un gesto
de invisible naufragio.

Y mientras el cortejo se adelanta
entre flores
y linos que cecean
el idioma del viento,

la cabeza yacente, sacudida en el
viaje,
traza el signo de ¡no!

Dos niños la conducen: en sus
frentes nubladas
el enigma despunta.
¿Por qué la Muerta va con su traje
de bodas?
¿Por qué en el mismo carro
de llevar las espigas?

(Mi hermano va en un potro
del color de la noche,
yo en una yegua blanca
sin herrar todavía).

Zes gedichten
Baldomero Fernández Moreno[*]
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

Het leven

Ontwaken uit je slaap, een hele zware,
je oud gezicht nog trachten op te knappen,
met lange tanden in je eten happen,
en wat afwezig naar het venster staren.

Wat lezen in een boekje, niet je ware,
een ketel water voor de *mate* tappen,
wat over de Florida lopen stappen,
geen rijm aan thema, zin aan liefde paren...

Terwijl de wondere wereld verder draait,
de zon omarmt, de sneeuw haar vlokken zaait,
en 't ijs in blauwe pegels is bevroren,

een vuist zich balt, een hoofd van dromen weet,
of bij de zee een schone zich ontkleedt.
Ik ben toch voor dit alles niet geboren!

Vida

Dormir pesadamente en la mañana,
adobarme la cara envejecida,
tragar sin entusiasmo la comida,
mirar con displicencia a una ventana.

Hojear después alguna obrilla vana,
ingerir media pava de agua hervida,
dar unas cuantas vueltas por Florida,
rimar sin tema, enamorar sin gana...

Mientras el mundo mágico se mueve,
abrasa el sol, despacio cae la nieve,
se afila en hielo azul el pico enhiesto,

un brazo se arma, sueña una cabeza
o ante el mar se desnuda la belleza.
¡Yo no he nacido para todo eso!

* *Baldomero Fernández Moreno (1886-1950) was een kind van Spaanse immigranten en studeerde zelf in Spanje medicijnen. Zijn werk wordt verdeeld in drie perioden, waarvan de eerste, tot 1923, gekenmerkt wordt door grote eenvoud. Daarop volgde een barokke periode, die loopt tot circa 1937. De zwaarmoedige gedichten uit zijn derde periode zijn postuum gepubliceerd. Moreno is een veelvuldig gelauwerd dichter. Ook zijn zoon, César Fernández Moreno (1919-1976), een slachtoffer van de dictatuur, is een bekend Argentijns dichter.*

Drukte

Ik stond te midden van het stadsgewoel
stil voor het Parlementsgebouw, op straat,
en droomde hoe men langs een landweg gaat
met in mijn hart een wat bedrukt gevoel.

Een gammel hek, een bos, zo dicht en koel,
een molen die zijn wieken draaien laat,
de buurman, met vertrouwde babbelpraat;
zijn zij niet meer waard dan die hele boel?

De bloemen op de straathoek, ze verdronken
in diepe en veelkleurige spelonken;
daar spleet het natte asfalt zich totaal

of 't zonder overtuiging, tragisch lachte.
Wie merkt mij op, te midden van dit jachten?
Wie luistert naar mijn stem, in dit kabaal?

Tráfago

Me he detenido enfrente del Congreso
y en medio del urbano remolino
he soñado en un rústico camino
y me he sentido el corazón opreso.

Una tranquera floja, un monte espeso,
el girar perezoso de un molino,
la charla familiar de algún vecino,
¿no valen algo más que todo eso?

Se ahogaban en la esquina algunas flore,
a formidables tajos de colores
abríase el asfalto humedicido

como esbozando trágica sonrisa.
¡Quién va a fijarse en mí, si hay tanta prisa!
¡Quién va a escuchar mi voz, si hay tanto ruido!

De menigte

Zie, deze menigte is als een stroom,
een zee, zonder oever, ontembaar, enorm,
donker gekleed in een strak uniform,
zonder een rotsblok, een zandplaat, een boom.

Hierin verword ik tot deining en slijk,
een en al vuur, maar niet te verstoren,
zo doof, dat ik schelden noch smeken zou horen,

een druif in de tros van het noodlot gelijk.

Aan jouw woelige oever sleet ik mijn tijd,
boom die wat knikkebolt, reiziger grauw,
langgerekt lint van de eenzaamheid:

maan door de ramen en op het gebouw
als mijn hand in gebed langs de rozenkrans glijdt.
Nu stik ik en sterf in die armen van jou.

Multitud

Ésta es la multitud, río sin cauce,
mar sin ribera, fosca, apelmazada,
en un oscuro sayo uniformada,
sin una roca, un arenal un sauce.

En ella voy hecho oleaje y limo,
imperturbable pero todo fuego,
sordo al insulto, inconmovible al ruego,
uva estrujada en el fatal racimo.

Siempre viví en tu orilla turbulenta,
árbol cabeceante, gris viajero,
cinta de soledad sin fin y lenta:

la luna por ventana y por alero
y rezando mis versos cuenta a cuenta.
Ahora en tus brazos me sofoco y muero.

De maaltijd

Op mijn gemak sla ik de maaltijd gade:
het zijn vier mannen en een oude vrouw.
En diep over hun borden heengebogen
eten ze snel en zonder woorden door.
Het schijnt me toe, dat zij met elke hap
ook een gedachte mee naar binnen slikken.
De mouwen van hun hemden zijn tot aan
de ellebogen opgerold, hun ruggen
dragen het zwarte kruis van hun bretels.
En zij bedient de vier zo goed zij kan,
gedienstig en nerveus, en bijna angstig.
Te zien is, dat zij na de laatste hap
zonder een enkel woord zullen gaan slapen.
Het enig opgewekte aan die tafel
dat is een blauwe spuitfles in het midden.

Cena

Tranquilamente la comida observo:
son cuatro hombres y una mujer vieja.
Ellos están caídos sobre el plato,
comen con rapidez y silenciosos.
Con cada cucharada me parece
que se tragan también un pensamiento.
Y en camisa los cuatro, recogidas
las mangas hasta el codo, y en la espalda
las equis negras de los tiradores.
Ella atiende a los cuatro como puede,
solícita, nerviosa, hasta con miedo.
Se ve que con el último bocado
se han de ir a dormir sin más palabras.
La única alégria de la mesa
es un sifón azul que está en el medio.

Reis

Iedereen slaapt in de trein,
iedereen behalve ik.

Bij het rijden kijk ik, kijk ik
uit het kleine open raam
naar het zwarte land, verzilverd
door de schittering der maan.

Iedereen slaapt in de trein,
iedereen behalve ik.
Niemand die naar ruimte dorst,
naar de maan, of dorst naar God.

Viaje

Todos duermen en el tren,
todos duermen menos yo.

Por la abierta ventanilla,
mirando, mirando voy
el campo negro, que argenta
la luna con su esplendor.

Todos duermen en el tren,
todos duermen menos yo.
Nadie tiene sed de espacio,
sed de luna, sed de Dios.

Zeventig balkonnetjes en geen bloem te zien

Zeventig balkonnetjes telt dit ene pand,
zeventig balkonnetjes en geen bloem te zien...
Heer, wat is er toch met de bewoners aan de hand?
Haten ze de geur, of haten ze de kleur misschien?

Zware smart lijkt hier de naakte stenen te benauwen,
hoe droefgeestig stemmen die balkonnetjes, zo zwart!
Is er in het hele huis geen meisje dat gaat trouwen?
Is er niet een dichter vol verlangen in het hart?

Wil er hier dan niemand door de vensterglazen heen
een piepklein kopietje van een echte tuin zien staan?
Zien hoe rozenstruiken klimmen langs de witte steen,
en daar bij het ijzer de jasmijn zien opengaan?
Als ze niet van planten houden, zal ze niets bekoren;
vogels noch muziek, gedichten, liefde bovendien.
Nimmer zal men hier een kus, een clavecimbel horen...
Zeventig balkonnetjes en geen bloem te zien!

[Spaans]

Setenta balcones y ninguna flor
Setenta balcones hay en esta casa,
setenta balcones y ninguna flor...
¿A sus habitantes, Señor, qué les pasa?
¿Odian el perfume, odian el color?

La piedra desnuda de tristeza agobia,
¡dan una tristeza los negros balcones!
¿No hay en esta casa una niña novia?
¿No hay algún poeta lleno de ilusiones?

¿Ninguno desea ver tras los cristales
una diminuta copia de jardín?
¿En la piedra blanca trepar los rosales,
en los hierros negros abrirse un jazmín?
Si no aman las plantas no amarán el ave,
no sabrán de música, de rimas, de amor.
Nunca se oirá un beso, jamás se oiráa un clave...
¡Setenta balcones y ninguna flor!

Twee gedichten
Silvina Ocampo[*]
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

Later

Wat wordt er later van de roos, haar luister,
van wreedheid die de tijd perfectioneert,
van liefde die de passie propageert
als voorbeeld van het nachtelijke duister?

Hoe zal het later zijn? Slaat dan het uur
om liefde met een toekomst na te streven,
die als een baken stralend licht kan geven;
niet nu, niet eerder, alles op den duur?

O tijd, ben jij dan als een zoutpilaar?
'Keer je niet om,' zegt Lot, 'de hel is daar
in Sodom en Gomorra losgebroken.'

Hij vlucht. Rondom hem wordt de brand gestoken
in takken van de eindeloze tijd
van hedens en verledens vol van spijt.

Después

Después, cómo será después la rosa
o la crueldad que el tiempo perfecciona
o el amor que el amor pregona
a ejemplo de la noche tenebrosa.

Después, cómo será, no será hora
de buscar el amor que nos prepara
el porvenir ardiendo de luz clara.
?Todo después, nada antes, nada ahora?

?No serás, tiempo, una estatua de sal?
'Si te vuelvas atrás, allí está el mal
y Sodoma y Gomorra están en llamas,'

nos dice Lot huyendo entre las ramas
del tiempo que se incendia de contritos
pasados y presentes infinitos.

* *Silvina Ocampo (1906-1991) publiceerde in 1942 haar bundel* Enumeración de la patria *die haar de Premio Municipal opleverde en die door Borges werd beschouwd als een hoogtepunt in de Argentijnse literatuur; haar bundels* Los nombres *en* Lo amargo por dulce *werden eveneens bekroond. Silvina Ocampo schreef ook toneelstukken en korte verhalen, waarvan er één in Nederlandse vertaling is verschenen is:* Tegendraadse Tango's.

Slapende Hydra

Wanneer ik door de ramen
de bliksemflitsen zie,
dan wens ik dat de regen
mijn lichaam zal doordringen
en dat er in mijn aderen
uit iedere vertakking
een boom groeit, zo ontstaat er
een ondoordringbaar bos,
en dat uit elke vlecht
die in mijn haar gemaakt is
de adders komen kruipen
die ik nu door jouw toedoen
boven mijn hart moet dragen,
die jou in steen veranderen.

Hidra dormida

A veces cuando veo
en los vidrios relámpagos
quisiera que la lluvia
penetrara en mi cuerpo,
que de cada arbolito
de mis venas naciera
un árbol y formara
un bosque impenetrable
y que de cada trenza
que hay en mi cabellera
salieran esas víboras
que por tu culpa llevo
sobre mi corazón,
y en piedra te conviertan.

Gedicht
Juan Rodolfo Wilcock[*]
(Vertaling Catharina Blaauwendraad)

De morgenstond

Hier in mijn hoofd is niets bewaard gebleven;
mij kwelt slechts wat de liefde overliet,
een eenzaamheid, die 't zorgzame verdriet
de moed ontneemt mijn nachten te omgeven.

Zoals een vrouw wier zoon is doodgebleven
zijn bed in haar kaal kamertje beziet,
waarin de dood een hardheid die zij niet
bevatten kan, gestalte heeft gegeven,

zo zie ikjouw afwezigheid, en lege
straathoeken in verbleekte morgenstond,
en achter de gordijnen zie ik regen,

met net zo'n vreemde rukbeweging als
een imbeciel maakt, of een manke hond,
soms schuddend met de ketting om zijn hals.

El alba

Ya no me queda nada en la cabeza;
sólo un resto de amor que me atonnenta,
sólo esta soledad que desalienta
mis noches de solícita tristeza

Como una madre que en su pobre pieza
contempla al hijo muerto y se violenta
sin comprender la muerte macilenta
que en esa cama extiende su dureza,

miro tu ausencia, y veo las esquinas
vacías donde el alba palidece;
veo llover detrás de la, cortinas,

con un gesto de imbécil o de perro
herido en una pata, que estremece
de vez en cuando su collar de fierro.

* *Juan Rodolfo Wilcock (1919-1978) was een belangrijk lyricus en vertegenwoordiger van wat in Argentinië de 'Generatie van de jaren veertig' wordt genoemd. Hij is in 1958 voorgoed geëmigreerd naar Italië en publiceerde sindsdien niet meer in het Spaans.*

[De Tweede Ronde 1993, nummer 4]

Voorwoord

Dit Winternummer 1993 heeft de naam Onbekende Russen-nummer gekregen. Het geeft een indruk van acht Russische prozaïsten en twintig dichters die werkten in deze eeuw en burgers waren van de Sovjetunie: strikt genomen is bv. Ajgi geen Rus, maar een Tsjoevasj; met Russisch wordt Russischtalig bedoeld. De mate van onbekendheid is uiteraard variabel; de naam Jesenin zal velen vertrouwd zijn, al is er weinig van hem in het Nederlands vertaald; de onbekendheid van dichters als Koetik en Kotsjetkov gaat zover dat we zelfs hun geboortejaar niet hebben kunnen achterhalen.

Vertaald proza brengt verhalen en fragmenten van zo heterogene figuren als Balmont, lieveling van het fin de siècle-publiek, in '18 geëmigreerd, en Sorokin, geboren in '55, de navrante chroniqueur van het hedendaagse Rusland. Opvallend is hoezeer ze allemaal, typische vertellers als Balmont en Sjoeksjin, experimentele vernieuwers als Mariëngof, en satirici als Ilf en Petrov, worden gekenmerkt door een scherp oog voor het bizarre en irrationele. We verwelkomen speciaal Irina Grivnina, Russin met Nederlandse nationaliteit, die een fragment afstond van haar in 1994 te verschijnen roman.

In *Vertaalde poëzie* en *Light Verse* vallen enkele van dezelfde namen op. In de Russische poëzie viert het rijm nog altijd hoogtij en omdat men zich vaak niet geneert voor enig vertoon van humor was soms moeilijk uit te maken in welke van de twee rubrieken een dichter of een gedicht het beste paste; In *Essay* speciale aandacht voor Severjanin, in beide rubrieken aanwezig.

Ook het Nederlandse gedeelte van dit Winternummer is rijk voorzien: drie verhalen (Andriesse, Hontscharenko, Pointl) in *Nederlands proza* en werk van een elftal dichters, onder wie Erik Coenen, Katrien Hirs, J. Houtsma en Willem Jan van Wijk, in *Nederlandse poëzie*. Jan Hontscharenko figureert ook in *Tekeningen* met eigenzinnige cartoons, geënt op de Russische literatuur. Anne Stoffel was de onmisbare gastredacteur van dit nummer.

Redactie

Nederlands proza

Tuak drinken
Peter Andriesse

We hadden bij het haventje van Prapat wat gegeten en naderden de in traditionele Batakstijl opgetrokken tolpoort die het schiereiland in het Toba-meer scheidde van het stadsdeel dat langs de verkeersweg lag.

‘Ik heb ineens zo'n trek in snoepen,’ zei Heleen. ‘Een reep chocola of bonbons!’

‘Ha!’ lachte ik. ‘Last van de geheimzinnige en onbedwingbare snoepdrang waarvan meestal vrouwen het slachtoffer zijn?’

‘Ja, ik weet ook niet wat het is,’ antwoordde ze grinnikend. ‘Honger kan het niet zijn, maar als ik denk aan een ijsje of een reep chocola loopt het water me in de mond. Mmm!’

‘Dan stappen we toch zo'n winkeltje binnen waar ze allerlei snoeperij hebben uitgestald tussen het toiletpapier, Fanta, Coca Cola, geurwatertjes, zeep, scheermesjes en maandverband.’

Het begon donker te worden en er waren weinig mensen meer te zien langs de verkeersweg waar zich restaurantjes, souvenirshops, winkels, reisbureaus en fruitstalletjes aaneenregen. Behalve de fruitverkoopsters, die onder een parasol of een flard plastic achter hun manga's, doerians, pisangs, salaks, jamboe's of ramboetans zaten gehurkt, waren alle zaken gevestigd in door houtrot aangetaste krotten met roestige golfplaten als dakbedekking. De Chinese winkels en restaurants zagen er nog het meest respectabel uit met hun stenen voorgalerijen en glazen vitrinekasten.

Een Indo-chinees kwam prevelend naar ons toe schuifelen toen Heleen zich over een glazen toonbank vol lekkernijen boog. In haar beste Maleis vroeg ze of hij chocoladerepen met hazelnoten verkocht.

Ik keek ondertussen naar buiten, starend naar het donkere silhouet van het eiland Samosir waarvan het hoogste deel bijna altijd in grijze wolken was gehuld. Nu staken de contouren scherp af tegen de heldere avondlucht. Een eiland op een eiland in een van de grootste meren van dit werelddeel, hoog in de bergen van Sumatra.

Heleen had haar begeerde chocoladereep en terwijl ze betaalde

vroeg ze aan de winkelier of hij ook *tuak* verkocht.

Glimlachend schudde de man zijn hoofd. Nee, tuak verkocht hij niet, maar hij kon ons wel wijzen waar we het konden krijgen. Op straat strekte hij zijn arm in zuidelijke richting. Daar, ergens aan het eind van de lange rij huizen en krotjes langs de verkeersweg Medan-Padang, daar zou de door Heleen begeerde tuak te koop zijn.

Ik liep achter Heleen aan en vroeg: ‘Wat is dát nou weer, tuak? Ook een snoeperij?’

‘Nee...’ zei Heleen geheimzinnig. ‘Tuak is een soort palmwijn, een alcoholhoudende drank die alleen in de Bataklanden wordt gemaakt. 't Stond in het ‘Indonesia Handbook’. Ze maken het van gegiste kokosmelk.’

‘Mhm, 't zal mij benieuwen,’ mompelde ik.

Indonesiërs drinken zelden alcohol, ook als ze niet islamitisch zijn. Ondanks de alom aanwezige reclameborden voor *Bir Bintang* kon je alleen bier krijgen in Chinese restaurants en in westers georiënteerde hotels. De prijs voor een driekwartliterfles was gelijk aan die van vijf pakjes sigaretten of een maaltijd in een goed restaurant.

Zodra ze even de kans kreeg en geen brief schreef naar haar minnaar, zat Heleen in de reisgids te lezen. Ik ben minder fanatiek in die dingen, ik geef de voorkeur aan het onbevooroordeeld rondkijken. Ik laat alles in een vreemd land maar over me heenkomen zonder tekst en uitleg van een reisgidsenschrijver. Alleen de kaarten en plattegronden bestudeer ik, want ik wil in ieder geval weten waar ik zit en waar ik heen ga. Het grootste deel van de gids bevatte echter tips voor de op een koopje rondtrekkende rugzaktoerist en deze informatie was bovendien vaak al verouderd. Zo zou er langs de boorden van het Toba-meer en op het eiland Samosir tot gekwordens toe aan je kop worden gezeurd door jongens die je *ganja*, ofwel marihuana, aan wilden smeren. We liepen hier nu al dagenlang rond en ganja hadden we nergens gezien of geroken en geen mens die het te koop had aangeboden. Ernaar vragen wilde ik niet, want wie weet stonden er inmiddels strenge straffen op het verkopen en gebruiken ervan. Je wist het maar nooit in dit soort landen.

We liepen voorbij het reisbureau, een houten lokaaltje met een afgekloven balie en wat gammele tafels en stoelen, waar we die ochtend plaatsen hadden gereserveerd voor het vliegtuig dat ons over twee dagen naar Singapore zou vliegen. Een eindje verder hield Heleen ineens de pas in en draaide zich naar me om. ‘Zie jij iets wat lijkt op een winkel waar ze het verkopen?’

‘Ik zou niet weten waaraan ik dat zou moeten zien.’

‘Dan vraag ik het nog maar eens een keer.’ Heleen stapte een winkel anneks restaurant binnen en kwam terug met een jongen van ongeveer tien jaar.

‘Hij zal ons erheen brengen,’ zei Heleen.

Het jongetje liep in zo snelle pas voor ons uit dat we bijna moesten rennen om hem bij te houden. Ik begon te zweten van inspanning.

De huisjes werden steeds armetieriger, winkels en restaurants zagen we niet meer. Plotseling bleef het jochie stilstaan en wees met een verlegen lach naar een houten bouwval waarin, anders dan de laatste huisjes die we voorbijgelopen waren, helder neonlicht brandde. Het was geen restaurant of winkel, maar ook geen woonhuis. De voorzijde was open en er stonden tafels en banken van ruw hout. Het jongetje sprong over de *paret*, een slootje langs de weg voor het afvoeren van regen- en afvalwater, en terwijl hij naar ons wees vertelde hij iets aan een vrouw met een slonzig voorkomen. Aan een tafel die half buiten stond zaten een paar opgeschoten jongens en een militair in een verfomfaaid uniform achter Duitse bierpullen met een waterige witte vloeistof erin. Nieuwsgierig en lacherig keken ze naar Heleen en mij, alsof ze zeker meenden te weten dat deze witte mensen hier niets te zoeken hadden.

De vrouw had wild krullend haar, vermoedelijk bewerkstelligd door krultang of permanent en ze was opgemaakt met lipstick en rouge. Ze droeg geen sarong en kebaja, maar een katoenen bloemetjesjurk die haar te ruim zat. Ze maakte een uitgesproken losbandige indruk op me. Haar bewegingen waren ook niet elegant en ingetogen zoals die van de vrouwen die je hier gewoonlijk zag.

De opgeschoten jongens aan de voorste tafel riepen haar brutaal lachend dingen toe en ze antwoordde rad en grinnikend. Ze wees ons op een leeg bankje achter de tweede tafel.

Ik voelde dat al onze bewegingen nauwlettend werden gevolgd door de grijnzende of meewarig lachende jongelui. Dit was duidelijk geen plaats voor oppassende mensen.

Toen ik eenmaal naast Heleen zat en opgelucht constateerde dat het smalle bankje niet onder ons gewicht bezweek, keek ik behoedzaam om me heen. Achterin, half verscholen achter een vitrine met sigaretten en flesjes limonade, hingen een paar jongens landerig op een gehavend bankstel uit de jaren zestig. Op het lage salontafeltje tussen hen in stonden ook bierpullen met het bleke vocht. Eén van hen tokkelde op een gitaar zonder dat bleek dat hij het instrument

ook echt kon bespelen. De anderen lachten en praatten op een manier alsof ze zwaar beschonken waren. Hun oogopslag was troebel en ze rookten hun krètèks alsof het marihuanasigaretten waren. Dit waren jongelui die nergens voor deugden en ook nooit ergens voor zouden deugen. Galgenaas, leeglopers, nietsnutten die hun ouders veel verdriet bezorgden.

De vrouw veegde met een doek de tafel schoon en vroeg met een glimlach wat we wilden gebruiken.

'*Tuak*,' zei Heleen. '*Dua tuak*,' en ze stak twee vingers omhoog.

De vrouw wees op de glazen met het bleke vocht en keek ons vragend aan, alsof de bestelling ongebruikelijk was. Heleen knikte heftig ja. Achter ons klonk rauw gelach, maar de jongens aan de tafel voor ons knikten ons instemmend toe.

'*Tuak bagus!*' riep de soldaat en met een lodderoog hief hij zijn glas.

Een meisje van ongeveer dertien jaar zette bierpullen voor ons op tafel en de vrouw schonk ze vol uit een thermoskan. Alle ogen waren op ons gericht toen we de eerste slok namen.

'*Enak?*' vroeg een jongen van de voorste tafel die tegenover ons was gaan zitten. De vrouw ging naast hem zitten en ze keken ons zo gespannen aan alsof ze verwachtten dat de drank met een vies gezicht uitgespogen zou worden.

'Mmm, *enak*!' riep Heleen uit en ze deed of ze een uitzonderlijke wijn proefde.

Dat vond ik een beetje overdreven, maar het spul smaakte niet echt smerig. Het was gewoon waterige klappermelk met de smaak van bederf.

De dronken soldaat hief zijn glas en proostte. De andere jongens lachten en namen ook een slok. Ze begonnen wat met elkaar te stoeien en het ontging me niet dat de jongen die naast de vrouw zat haar stevig in de boezem greep in zijn poging haar tegen te houden toen ze op wilde staan. De vrouw ontworstelde zich giechelend aan zijn greep en liep heupwiegend met haar thermoskan terug naar de tafel met de spoelbak en de glazen.

Wat hier nu weer van te denken? De broeierige, sensuele sfeer die er heerste, maakte op mij de indruk dat we in een huis van ontucht verzeild waren geraakt. Het was onwaarschijnlijk, want ik wist wel zoveel van de Bataks dat ze er een bijzonder strenge gedragscode op nahielden aangaande de omgang tussen de seksen. Toen het christendom nog niet zijn beschavende vernisje over deze eeuwenoude cultuur had gesmeerd, straften ze hier incest, losbandigheid en overspel

met de dood door onthoofding en niet zelden werden de overtreders daarna al dan niet geroosterd door de familieleden opgegeten. Oorspronkelijk waren de Bataks koppensnellers en kannibalen met een culinaire voorkeur voor het vlees van handpalm en voetzool.

Wat kon het mij verder ook schelen of men hier gelegenheid gaf tot het plegen van ontucht? Het was niet aan mij deze mensen te wijzen op de zedelijke aspecten van hun eigen culturele geschiedenis. Ik wilde alleen maar een beetje aangeschoten raken na ruim een maand nauwelijks gedronken te hebben. Het spul was niet lekker, maar goed beschouwd smaakten bier en jenever veel smeriger. Ik dronk m'n glas leeg en keek in de richting van de vrouw terwijl ik met mijn wijsvinger naar mijn glas wees.

De vrouw stuurde het jonge meisje met de thermoskan naar onze tafel. Ik bekeek het meisje nu pas met meer aandacht. Ze droeg een te krap, rafelig jurkje en daaroverheen een brede *selendang*, een brede draagdoek die over één schouder tot op de heupen hangt, waarin meestal kleine kinderen worden vervoerd. Ze liep op blote voeten en haar ogen stonden slaperig. Ze schonk onze glazen vol, zette de kan op tafel en wreef in haar ogen. Ze leunde voorover op de tafel zodat haar lange zwarte haar langs de zijkanten van haar fijnbesneden gezichtje viel en zonder een spoor van verlegenheid keek ze ons recht aan met haar grote donkerbruine ogen.

'*Where you from?*' vroeg ze ineens. Na het antwoord volgde de geijkte stroom van vragen, en ten behoeve van de anderen vertaalde ze de antwoorden in het Bataks.

Hoe oud we waren? Veertig en vijfenveertig.

'You look very young!' riep ze bewonderend. Ook de anderen verbaasden zich over ons jeugdige uiterlijk.

'*Are you married couple?*'

Altijd dezelfde vragen, dacht ik en nam een slok uit m'n glas. Het beantwoorden ervan liet ik aan Heleen over. Ik had geen zin in een leugen en ook niet in de omslachtige uitleg die zou moeten volgen na een eerlijk antwoord.

'*No*,' zei Heleen geduldig, '*we are brother and sister*.'

'*Brother and sister?*' herhaalde het meisje en ze keek aandachtig van Heleen naar mij, alsof ze door mijn reactie de juistheid van de uitspraak wilde toetsen. De vrouw en de jongens aan de voorste tafels bekeken ons met ongelovige ogen. Heleen begon uit te leggen hoe het kwam dat we als broer en zus op Sumatra rondreisden. Dat we als kinderen enige jaren op Sumatra hadden gewoond en in Siantar, zestig

kilometer van hier, op een internaat hadden schoolgegaan. En dat we nu, na dertig jaar, terug waren gekomen om de plaatsen waar we als kind hadden gewoond opnieuw te zien.

'*Ah, nostalgie!*' riep de dronken soldaat begrijpend.

Wij knikten. *Nostalgie*, dat was het woord dat we telkens hoorden als we ons verhaal hadden gedaan. Men vond dat een afdoende verklaring, maar het meisje bleek nog niet tevreden.

Of we allebei een *lover* hadden in Holland?

Heleen bekende dat zij een *lover* had en dat ze die erg miste.

'*And you, mister, you have girlfriend?*'

Ik moest ontkennend antwoorden, maar voegde eraan toe dat ik twee keer getrouwd was geweest.

'*Two times?*' herhaalde ze en ze keek me met haar donkere ogen bewonderend aan. '*You rich man. They are dead now, your wives?*'

Gelukkig hoefde ik deze vraag niet meer te beantwoorden, want er was een kleine, drukte makende man over het slootje gesprongen die ook bij ons aan tafel kwam staan. Hij had pientere oogjes en een slecht gebit dat hij blootlachte toen hij ons luidruchtig begroette.

'*You drink tuak?*' zei hij. '*Tuak good. Old Batak drink*.'

'Kennen wij die knaap ergens van?' vroeg ik aan Heleen. 'Dat is toch dat mannetje van het reisbureau waar we onze vliegreis hebben bevestigd.'

Als om dat te bewijzen haalde de man een verfomfaaide envelop uit zijn broekzak. Daarin zat volgens hem de brief met de reservering. De volgende ochtend zou hij die meegeven met de bus naar Medan.

'*Don't forget!*' zei Heleen en ze hief haar wijsvinger.

'*No, no, I never forget things*,' riep de man onbezorgd. Grijnzend stopte hij de brief weer in zijn broekzak en nam een slok van zijn tuak.

Ik beduidde de vrouw onze glazen nog eens bij te schenken.

De man boog zich ver voorover naar Heleen en leunde met zijn ellebogen op de tafel. Hierdoor werd het meisje opzij gedrongen en ze stond nu schuin achter mij. Weer volgde een uitwisseling van persoonlijke informatie waarbij ik me afzijdig hield. Om de heftige armgebaren van de man te ontwijken boog ik mijn bovenlichaam wat naar achteren. Ik voelde dat mijn rechterbovenarm in aanraking kwam met de jonge borsten van het meisje en het bevreemdde me dat ze niet meteen terugdeinsde. Eerder was het tegendeel het geval; het leek wel of ze zich juist tegen me aandrukte en opzettelijk met haar borstjes langs mijn bovenarm schurkte. Het gevoel wond me op en ik onttrok me niet aan de aanraking. Ik vergiste me niet, het meisje

streek met haar bovenlichaam langzaam heen en weer langs mijn arm zodat ik afwisselend de ene en de andere prille borst tegen m'n arm voelde drukken. Was het meisje bezig zich aan me op te dringen? Was dit dan toch een hoerenkast, en wel een heel perverse waar de moeder haar dochter dwong de gasten te verleiden? Dat kon haast niet, het was hier geen Bangkok. Toch werd mijn denken geheel in beslag genomen door het voelen van het warme, tengere lijfje dat tegen mijn arm en rug aanwreef. Ze leunde nu ook tegen m'n dijbeen en ik kreeg een lichte duizeling van het hevige verlangen dat ze in me opriep. Mijn droomwens: een donkere prinses met de schoonheid van het nog niet volgroeide. Ik moest me met rationalisaties in de hand houden, want de neiging was groot om het kind bij me op schoot te trekken en haar te strelen.

Heel waarschijnlijk besefte het meisje niet eens wat haar gedrag bij me teweegbracht en was de aanraking voor haar heel gewoon. Ook was het mogelijk dat ze gedachtenloos en heel onschuldig lust beleefde aan de prikkeling van haar ontluikende borsten. Wie weet werd ik levend gevild, gebraden en opgegeten als ik ook maar één beweging maakte die als een onzedelijke handeling kon worden opgevat.

Ik kreeg het ondragelijk warm. Had de tuak, die geen dronkenschap veroorzaakte, dan toch een andersoortige uitwerking, die van een liefdesdrank of van een stimulans van erotische hallucinaties?

Het gesprek tussen Heleen en de man van het reisbureau kon ik nauwelijks volgen, daarvoor was mijn aandacht te veel afgeleid. Ik hoorde Heleen de man vragen of hij een meisje had. De kleine man ging rechtop staan en strekte theatraal zijn armen naar het plafond van golfplaten.

'*No girl for me. Me poor man. No money, no honey?*' riep hij uit als om medelijden te wekken, maar direct daarop schoot hij in een giechellach en liet zich naast de vrouw op het bankje tegenover ons vallen. Hij vertelde hoe weinig hij verdiende en hoeveel geld er nodig was om een meisje te kunnen trouwen.

Ik schoof iets naar voren om me te bevrijden van de zinnelijke beroering van het jonge meisjeslichaam. Het meisje kwam weer tegen de tafel leunen en staarde met haar grote, donkere ogen naar mij.

'*You very handsome, mister*,' lispelde ze en haar gezicht kwam zo dicht bij het mijne dat haar lange haar mijn wang streelde. Ik raakte in verwarring.

'*Thank you*,' zei ik schaapachtig. '*You too*' zou een passender antwoord zijn geweest, maar de nabijheid van het mooie gezichtje, dat ik

had kunnen kussen zonder me van m'n plaats te verheffen, benam me het vermogen tot helder denken. Stel dat mijn vrees ongegrond was en dat de moeder haar dochter aanzette tot... of dat het kind zelf zo uitgekookt was om te proberen een rijke toerist geld uit de zak te kloppen door zich aan te bieden... Wat wist ik nou van deze mensen? Misschien was het meisje geen maagd meer en dus onrein voor iedere Batakse huwelijkskandidaat, zelfs voor de kleine man van het reisbureau... Het enige dat moeder en dochter dan te verliezen hadden was de klandizie van een rijke witte man... De tienduizenden rupiah's die ik betaalde voor een overnachting in een hotel is een bedrag dat een geschoolde vakman als maandsalaris krijgt...

Ik probeerde me voor te stellen hoe het zou zijn als ik me met het meisje mocht afzonderen, hoe dit kindvrouwtje zich in haar tengere naaktheid aan me zou vertonen... zich tegen me aanvleien, bereidwillig en met een ingetogen lach... voor een paar duizend rupiah...

Een oude smeerlap was ik, een vieze patser die misbruik wilde maken van de armoede die hier heerste. Ik wilde er niet meer aan denken en wendde mijn gezicht af van het meisje. Ethische motieven, of gewoon bang om gebraden te worden? Met morele bezwaren hoorde ik eigenlijk niets te maken te hebben, daarvan dacht ik me al heel lang bevrijd te hebben. Maar plat cynisme ging me toch moeilijk af. Of was het niet meer dan lafheid, miste ik het talent om mijn opvattingen over amoreel en 'gevaarlijk leven' in de praktijk te brengen?

'*No money, no honey!*' hoorde ik de kleine man weer in dolle pret uitkraaien.

Ik had minder pret. *Money* had ik wel, en desondanks geen *honey*. Hier niet, in Holland niet, nergens.

Heleen vertelde uitvoerig wat voor werk ze deed.

'*And you, mister, what job you have?*' vroeg de kleine man me.

'*Dreams*,' zei ik. '*I make dreams*.' Ik boog wat naar achteren en keek om me heen. Het meisje hielp haar moeder met het naar binnen duwen van de vitrinekast. Maar op hetzelfde moment realiseerde ik me dat ik het bovenlijf van het meisje tegen mijn arm voelde. Wat nu, ook nog tactiele hallucinaties? Ik keek opzij en voelde me uit het lood geslagen. Het meisje stond wel degelijk tegen mijn bovenarm geleund, maar een paar meter verder hielp ze haar moeder. Was mijn waarneming aangetast door dat smerige bocht? Voor de rest zag ik alles normaal. Er moesten twee meisjes zijn, misschien tweelingzusjes, want ze waren nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Door al dat gedroom was de aanwezigheid van twee meisjes me ontgaan, ik had ze door el-

kaar gehaald en zag ze nu voor het eerst allebei tegelijk. Wie had me het hoofd op hol gejaagd door haar borstjes tegen me aan te drukken en wie had me in verlegenheid gebracht door te zeggen dat ik zo aantrekkelijk was? Het kon dezelfde zijn geweest, maar ook konden ze elkaar afgewisseld hebben.

‘*What? You make dreams? Can you live from that?*’

‘*Sometimes*,’ zei ik afwezig.

‘Je merkt er niets van. Ik voel me zelfs niet aangeschoten,’ zei Heleen toen we naar ons hotel liepen.

‘Nee...’ zei ik dromerig, ‘dronken word je er niet van.’

Hamlet
Jan Hontscharenko

Het atelier is vroeger een ziekenhuiszaal geweest voor militairen. Vele schilderijen, linnendoeken geniet op spielatten, leunden met hun achterkant tegen de muur. Werk in wording. Maar eigenlijk, met hun ongesigneerde kont naar me toegekeerd, intrigeerden ze me al voldoende. In de hoek bij de ramen stond een werktafel. Er lag een vadsig rood boek op dat bijzonder mijn aandacht trok: ‘The Complete Works of William Shakespeare’. Een wat doods licht slenterde langs het glanzende papier van de omslag, waarop gele en witte letters vloekten. Shakespeare wel heel erg groot. Ik telde het aantal letters van zijn naam: elf. Het getal roept weinig op, tenzij je het in de gedaante van een jonge vrouw voorstelt. Maar ik was nu niet om een elfensprookje verlegen. Als model heb je slechts één geliefkoosde bezigheid: gedachtenloos blijven en jezelf objectiveren. Een hele kunst en tot dusver had ik weinig succes.

Ook lichamelijk is het een zwaar en dwingend proces. Alles stond onder spanning en ik moest er tegen knokken om in de houding te blijven, de benen recht en het hoofd wat voorovergebogen, de armen gekruist over de borst en de handen in de oksels weggeborgen om, zo had ik begrepen, de indruk van moedeloosheid te versterken.

Eerder hadden we de op Rodin geïnspireerde houding van het beeld ‘Het koperen tijdperk’ uitgeprobeerd. Maar het gebaar dat de man maakt, hij grijpt naar het hoofd, beviel haar na een paar schetsen al niet meer, terwijl ze een hele tijd bezig was geweest mij als een mechanische pop in de juiste houding te krijgen.

Ze zocht een mythische verschijning.

Toen kwam ze op het idee van dat zenuwachtige, dat uit balans gebrachte, dat onnatuurlijke van het constant vooroverbuigen. Op den duur dreigde ik keurig met de armen over elkaar voorover te vallen, boven op de mannen, die ze kris kras voor m'n voeten had neergelegd.

‘Hier, heb je wat om naar te kijken.’

Ik observeerde de foto's gebiologeerd. Brutale zwijglippen. Ogen die minachting uitspuugden. Hun geslachten hingen er als protheses

bij. Homo-erotische scènes. Leren zweepjes en kettingen.

Woorden die alles bederven, zoals pervers, smerig en obscurantistisch, hadden zich aan mij opgedrongen, maar mijn aanvankelijke weerzin zwakte langzaam af. De naakte mannenlijven imponeerden me. Er ging een verwarring van uit die me prikkelde. Vele betekenissen liepen in deze fotografie door elkaar. Moeilijk om een keuze te maken.

Je wachtte op het breekpunt, een soort stille ontploffing, waarna je onversplinterd en uren lang kon blijven staan, zonder de lichamelijke ongemakken te voelen. Maar hoezeer ik mijn best ook deed, ik miste de conditie. En mijn ontploffing kwam maar niet. Ongekende zenuwspieren begonnen te trillen. De kuiten werden harder. In de nek voelde ik een pijnlijke kramp. In de neus had zich een koude kriebeling vastgebeten, die daar hardnekkig bleef zitten en maar niet in een verlossende ha-ha-tjie wilde losbarsten. Het tochtte tussen m'n benen, wat de winter terugriep, die net was vervangen door een warme lente.

Ik had Zoezie, die mij tekende, ontmoet in het Vondelpark waar ik op een zondagmiddag in het gras lag te zonnen onder een ontbloeide wilg. Ze kwam bij me zitten.

‘Dag, mag ik mij even voorstellen, ik ben Zoezie.’

Bij het uitspreken van haar naam tuitte ze haar lippen. (Getuit, wegens die dubbele z, zei ze later, anders, met de lippen op elkaar, krijg je een gemene sisklank.)

‘Mooie naam.’

‘Dank je.’

‘Nederlandse?’

‘Ja,’ lachte ze en gaf me een hand. Zonder blikken of blozen vroeg ze of ik voor haar wilde modelstaan.

‘Pik je altijd mensen uit het park op? Om ze vervolgens thuis te gaan wurgen.’

‘Nee, nee,’ lachte ze onschuldig, ‘ik doe dit voor de eerste keer. Ik zag je liggen en dacht: kom, ik stap gewoon even naar hem toe en vraag het hem. Meestal gebruik ik professionele modellen en eh... Ja, ik wilde eens iets nieuws proberen. Doe je het? Ik betaal je een redelijk bedrag per uur.’

Wie nog nee kon zeggen, was niet goed bij z'n hoofd. Ik kon het geld wel gebruiken. Nadat ze had uitgelegd wat ze wilde en hoe ze werkte, accepteerde ik haar opdracht. Ik was gevleid dat ze mij had

gekozen uit de vele in het gras liggende gegadigden, die toegerust waren met een spectaculair torso.

Eerder had ik model gestaan, in een slaapkamer, voor een vriendin die zich door de eerste jaren van de Rietveldacademie heenworstelde. (Later is ze voor een bank gaan werken.) Destijds had ik veel moeite tot een object gedegradeerd te worden en voelde mij gekrenkt dat ze met haar opeens zo priemende en ambachtelijke blik voorbij ging aan het wezen van mijn bestaan, waar ik toen tamelijk bevlogen ideeën over had. Ik stoorde mij vreselijk aan haar. Zij die van mij hield, hoe kon zij zo koel kijken?

Het was een ziekelijk overdreven antipathie. Zij wist er geen raad mee. Uit ergernis dat ik het doorgaans niet langer dan vijf minuten kon volhouden, riep ze aldoor: ‘Belachelijk, belachelijk!’

Door de uitnodiging van Zoezie te accepteren, had ik nu de kans om te zien in hoeverre ik vrij was van m'n lichaam. Dikwijls had ik het lijf schaamteloos weggegeven. Misschien had zij dit opgemerkt. Bijna de hele middag bleven we met elkaar praten, waarbij Zoezie's ogen onophoudelijk lentedwaas twinkelden. Ze vroeg of ik gemakkelijk uit m'n kleren stapte en lachte een beetje sluiperig ironisch toen ik enigszins hakkelend probeerde duidelijk te maken dat mijn seksuele belangstelling nihil was geworden en dat ik het lichaam een dienende rol toebedeelde om de geest gezond te houden.

Dus waarom niet, dat modelstaan.

De tekening die ze wilde maken was speciaal bedoeld voor een affiche waarop de figuur Hamlet centraal moest staan. Het was een opdracht van een theatergezelschap, dat erom bekend stond klassieke stukken in gewaagde ensceneringen naar hedendaags toneel te vertalen. Ze mocht helemaal vrij werken, maar het moest wel kei-en-kei-hard zijn, mooi agressief en je weet wel blablabla, die theatermakers.

Maar Zoezie was zelf ook niet vies van blabla. Ze snoefde dat ze veel affiniteit had met het thema, ja, eigenlijk altijd uitsluitend mannen tekende en inmiddels al enige faam genoot in het galeriecircuit van Tokio tot New York.

Ik onderbrak haar irritante successtory: ‘Voor mij hoef je niet beroemd te zijn, hoor, wil ik voor je model gaan staan.’

‘Nee, natuurlijk niet,’ twinkelde ze.

Toen kwam er een vreemde wending: buikvet.

Ze wees enkele dikke mannen aan, die sloom voorbij liepen met hun broekriem losjes onder de buik en die als honden met hun blik het gras besnuffelden, waar enkele vrouwen topless lagen.

‘Kijk, dat is een peerman. Dat type daar, dat is een appelman.’

Peermannen en appelmannen...?

‘Vrouwen hebben het ook. Let maar eens op. Bij de een leidt de vetverdeling tussen buik en heup tot de vorm van de peer, bij de andere ontstaat de appelvorm.’

Ze keek naar mijn buik.

‘En wat ben ik? Appel of peer?’

‘Blijf jij altijd op een constant gewicht?’

‘Geloof het wel.

‘Ik niet. Het is bij mij afvallen en weer aankomen. Soms val ik flink af, een half jaar later loop ik weer met vijf kilo extra te puffen.’

‘Mayonaise?’

‘Ben je gek! Nee, absoluut niet. Dan slik je toch regelrecht je eigen buikvet in!’

*

Behalve Shakespeare stond er op de tekentafel een fles wijn met glazen en een kaasplankje, Brie en Camembert, een opgezette fazant, balancerend op een stoffig sokkeltje, diaprojector, tubes en potjes verf, van het merk Windsor, een zak gipspoeder, spuitbussen: Talens Fixative en Mecanorma artwork spray, een fles brandbenzine, een halve liter Rotring oostindische inkt, oude aan haaruitval lijdende penselen, gepropt in een blik gepelde tomaten genaamd Ginelli, lange kromme staven houtskool, allerlei potloodbakjes met bobbels kneedgum ernaast, doezelaars, kistjes vol half afgebrokkeld Rembrandt pastelkrijt, een fotoboek ‘Kiki's Paris Artists and Lovers 1900-1930’, waarop een draadloos telefoontoestel lag. Andere apparatuur had ze niet.

Ik stond in het snijpunt van twee lichtbanen en bekeek hoe Zoezie met het puntje van haar tong haar onderlip van links naar rechts aflikte. Ze vermeed systematisch mijn blik en keek strak naar de lijnen van mijn lichaam en dan weer naar het papier dat ze op haar schoot hield.

Ze zuchtte. Ik dacht ze is klaar. Toen zuchtte ze weer, even diep. Ik zag haar buik lichtelijk opheuvelen. In haar schouders waren spanning en concentratie zichtbaar. Ze hield haar rug recht. Wat had ze een gracieuze zithouding. Zoezie was het mooist wanneer ze niet praatte, ook al kon ze kwikzilverachtig over kunst causeren.

Weer dwaalde m'n blik over haar lichaam, net zoals zij mij bekeek, hoewel zij waarschijnlijk minder dwaalde. Haar ene knie steunde op de andere. Glanzende liklustwekkende benen. Haar enkel was slanker dan mijn pols. Het leek een opvallende ontdekking die evenwel verder niets zei, ook wanneer ik het ritme van haar ademhaling volgde, onthulde dit niets verrassends. Had ik het punt van gedachtenloosheid bereikt?

Ik kreeg een plotselinge haat om op deze manier de tijd te doden - die ledigheid! Ik vervloekte het modelstaan. Dodelijk vermoeid verbrak ik de houding.

‘Hee, wat doe je?’

‘Sorry, maar het gaat echt niet langer.’

‘Nog even, ik ben zo klaar. God, doe niet zo ongeduldig.’

Ik strekte mijn rug, die dankbaar kraakte, liep naar de tafel, nam een slok wijn en bekeek nieuwsgierig haar schets.

Het leek of ze met een of andere krompoot bezig was, iemand die in een donkere tunnel strompelde, een in de benen geschoten metromoordenaar die zijn kleren kwijt was.

Ik verloor mijn geduld en werd woedend.

‘Wat ben je aan het doen? Waarom sta ik daar voor je? Teken je mij of een of ander monstrum? Afgrijselijk! Je bent helemaal verpest door Rietveld...’

Ik wist niet eens of ze daar had gestudeerd. Haar mond viel open.

‘Die klotenacademie voor dwarse huppelkutjes!’

Zoezie lachte. Een onbegrijpelijke lach.

‘Toe maar, toe maar. Ga door! Ik ken het probleem. Alle vuil moet eruit. Toe, knal het eruit, als je mij maar niet aanraakt. Zet dat glas neer.’

‘Alle vuil? Over vuil gesproken...’ Ik pakte een van haar schetsen. Ze had er meer dan een dozijn gemaakt en ze lagen voor het oprapen, de ene slordiger getekend dan de andere.

‘En hoe noem je dit? Moet dit Hamlet voorstellen? De prins van Denemarken die dus de krompoot van Amsterdam is geworden. Een stukje kaas of geen stukje kaas, kwijlt de krompoot...’

Ik gooide de tekening ver van mij weg, bedaarde iets en zette het glas neer, maar pakte meteen een andere tekening waarop Hamlet als een gespierde bonk met een verwrongen, schele kop tussen roestige toneelpilaren stond, op een hellend vlak, zijn geslachtsorgaan hing tot aan de knieën.

‘Long live the bloody king!’ riep ik uit.

‘Ja, die is wel goed, denk ik.’

Door zo onmogelijk koel te blijven, kalmeerde ze me.

‘Zijn ze hier dan niet tevreden mee?’

‘Jaa, maar...’

‘Maar...?’

Ze keek ernaar, weinig overtuigd.

‘Kan je die dan niet uitwerken?’ praatte ik maar wat, intussen verbaasde ik me nog steeds over haar kalmte, dat ze geen aandacht had geschonken aan mijn uitbarsting en beledigingen.

‘Zou kunnen.’

‘Ik vind... tja, het is hem helemaal: Hamlet suffering the winds of heaven,’ glimlachte ik.

‘Er zit teveel kijkwerk in, teveel details.’

‘Welnee,’ zei ik, ‘voor een affiche bedoel je?’

‘Laat me er nog één proberen. De laatste.’

Walgend wendde ik mij af.

Ze kwam achter mij staan, spreidde haar armen om mijn middel, drukte zich tegen me aan, streelde over mijn navel en leunde met haar hoofd op mijn nek, wat mij razend gelukkig maakte.

Ze was onweerstaanbaar.

‘Nog één schets. Heb je zin om daarna met mij naar “Het Dode Hert” te gaan? Je kan wel een borrel gebruiken, lijkt me. Okay?’

‘Okay,’ echode ik slaafs en ging weer als een ezel op dezelfde plek staan.

‘Probeer maar iets anders,’ riep ze toen ze zag met hoeveel onwil ik mij weer vooroverboog.

Ik ging wijdbeens staan, uitdagend, een hand in de zij, de kin achterover, pompende adem, met een wrede, verkrampte grimas erbij.

Ze sprong uit haar stoel overeind.

‘Fantastisch! En nu rukken!’

Ze begon alvast te schetsen.

Rukken?

Ik begon te rukken, heb nooit gedurfd in het aangezicht van een vrouw mij te laten gaan, maar het moment leek nu rijp. Prachtig, dacht ik, niet zonder enige adresloze wraakgevoelens, ik zal haar laten zien wat rukken is!

Maar het lukte me niet.

Het kost je jaren voordat je enigszins thuis bent in de gedachtenwereld van Hamlet. Lullig om te rukken met een plasser, een botloos dingetje in je hand in plaats van een stijve lul.

‘Toe nou!’ riep Zoezie.

‘Het gaat niet. Ik ben niet geil.’

Ze kwam op vossevoetjes naar me toe, stapte behoedzaam over de naakte mannen heen, die netjes in hun geschiedenis bleven liggen, en bracht haar lippen dicht bij mijn oor.

‘Jij bent niet geil...?’

‘Nee.’

‘Zal ik je dan een handje helpen?’

Zij knielde voor mij neer en gaf een tot leven wekkende kus, likte, kneedde, kraste met haar vingers als een hondenkam over de buik en gaf toen het teken dat ik het zelf moest overnemen.

Op de spitsen van m'n tenen. Al m'n spieren trokken samen.

Razendsnel was zij aan het tekenen en riep met een stem, die dwars door de ziel heenging: ‘Dat is het! Dat is het!’

*

Toen Hamlet werd opgevoerd, hing de affiche overal in de stad. Niemand die mij erin herkende, ook ik zelf niet. Samen met Zoezie bezocht ik de voorstelling die mij, hoe bekwaam er ook in werd geacteerd, koud liet. De regisseur had voor een open vlakte gekozen, een abstract landschap waarin uitsluitend het lichtontwerp (smalle banen die als geulen in een met duisternis omhuld bospad de weg naar ongeluk aanwezen) enige emotionele suggesties deed, als vervanging van de uiterst onderkoelde tekstbehandeling.

Zoezie was na afloop nogal enthousiast. Zij had zich Hamlet precies zo voorgesteld als ik destijds in haar atelier tekeerging: een rukker en hystericus. Naar mijn gevoel was dat een goedkope interpretatie. Daar kon ik mij weinig in vinden.

‘Dàt begrijp ik,’ zei ze met opflitsende spotoogjes.

‘Dus Shakespeare een pornograaf?’

Ik trok een azijnvies gezicht.

‘Natuurlijk,’ antwoordde ze laatdunkend en liet daarbij doorschemeren dat dit het einde van Hamlet was.

Ons contact vervaagde, zoals toevallige contacten graag vervagen. Soms bezocht ik een expositie van haar, dan was ze hartelijk en zoenden we elkaar, luisterde ik naar haar blabla, bekeek haar werk, nam een glas wijn, nog een, nam afscheid en liep mismoedig naar huis. Thuis hangt de affiche. Hamlet poseert in een kostuum zelfzeker on-

der zijn naam, ongecompliceerd en realistisch, wetend dat hij in een bepaald opzicht gewoon van alle tijden is.

Een keer kwam ik Zoezie tegen op straat, in de nok van de ochtend. We knikten elkaar toe en liepen verder. Achter m'n rug hoorde ik haar stem snijden: ‘Hamlet!’

Ik draaide me om. Ze zwaaide met beide armen, liet die schaterende lach van haar horen en verdween in de menigte.

Fonkelende dode dingen
Frans Pointl

‘Waarom sluit je je deur nooit af?’ mopperde Ruth.

Paul legde zijn penseel neer. ‘Wat valt er hier nu te gappen, meisje? Een oude tv, shitmeubels, wat romannetjes en wat kleding. Ik kan dit zootje niet eens laten verzekeren. De verzekeringsinspecteur zou de hele bubs op amper vierhonderd gulden taxeren, dus waarom zou ik mijn deur afsluiten? Geld heb ik ook niet zoals je bekend is.’

Hij spoelde het penseel uit, begon twee kleuren dooreen te mengen en ging verder met het schilderen van een klein formaat stadsgezicht.

‘Als ik hier ben moet die deur wèl op slot, je weet waarom. Hier, voor bij de koffie, gemberbolussen.’ Ze zette een gebakdoosje op de tafel, liep naar de toegangsdeur van de kleine etagewoning en schoof de knip erop.

‘Hoe kun je slapen als er elk moment een onverlaat kan binnenstormen? Ik slaap nauwelijks met drie sloten en een ketting op mijn deur. En wat weten we van die onderhuren? Die ordinaire nijlpaardachtige vrouw en dat Prikkebeenmannetje kijken ons aan alsof we stront zijn. Alleen al daarom zou ik, als ik jou was, mijn deur vergrendelen.’

Paul gaf geen antwoord. Ruth besloot koffie te gaan zetten. Ze ging naar het keukentje, opende de keukenlade, zag wat broodkapjes liggen.

‘Waarom eet je die kapjes niet op, moeten die hier beschimmelen?’

Vanuit de huiskamer riep hij dat hij niet van kapjes hield.

Nadenkend bleef ze bij de geopende lade staan:

1943, ergens in Polen. Ze sjokte in de achterhoede van een grotendeels ten dode opgeschreven menselijke kudde. Sommigen gleden herhaaldelijk uit op de bevroren sneeuw. Wie niet snel genoeg overeind kon komen had kans op een doodklap. Voor haar sjokte een vrouw met een jutezak op haar rug. Ruth wist dat er onder andere brood in zat. De vrouw voerde voor zover dat mogelijk was ruilhandel.

Met halfbevroren vingers tastte Ruth in haar plunjezak naar haar schaartje, ja, daar had ze het. Al lopend knipte ze moeizaam een ope-

ning in de jutezak vóór haar. Ze greep erin, haar vangst bestond uit enkele oude, droge stukken bruinbrood. De vrouw had niets van de diefstal bemerkt.

Ruth was nu tachtig. Op deze leeftijd was ze imposant geworden; het zwoele van een bejaarde Pola Negri en de mystieke uitstraling van een Garbo hadden zich in haar verenigd. Ze maakte zich altijd uitgebreid op. Haar lange haar was gitzwart geverfd, haar mond altijd felrood gestift, haar make-up overvloedig. Bij voorkeur droeg ze nauwe, zwarte stretchbroeken en felgekleurde jasjes. Moeizaam maar vastbesloten wankelde ze op hakken die te hoog voor haar leeftijd waren. Iemand die achter haar liep of stond zou kunnen menen dat ze jong was, hoewel haar armzalige billetjes dit tegenspraken. Men keek haar vaak nadrukkelijk aan en na, omdat men haar voor een bejaarde prostituée aanzag.

's Winters en 's zomers droeg ze zwarte handschoenen met lange boord om haar dierbare ringen aan het oog van criminele figuren te onttrekken, maar 's zomers knipte ze ter hoogte van de middenkootjes de vingers ervan af.

In 1943 was ze haar eerste echtgenoot kwijtgeraakt. Haar tweede in 1980. Hij had als ambtenaar op het stadhuis gewerkt. Tot haar vijfenzestigste was ze als cheffin op een mode-atelier blijven werken. Ze hadden altijd sober geleefd. In hun dertigjarig kinderloos gebleven huwelijk waren drie grote reizen geweest: naar New York, Rome en Tel Aviv. Haar voornaamste tijdverdrijf gedurende die vacanties was het bekijken van de vele juweliersetalages geweest.

Vanaf haar prilste jeugd, die armoedig was geweest, hadden juwelen haar gefascineerd, zowel door hun schoonheid als door de waarde die ze vertegenwoordigden. ‘Ik zou in een kamer willen wonen waarvan de wanden met diamanten diademen, broches, armbanden en ringen zijn behangen,’ zei ze vaak tegen haar echtgenoot die haar aanbad en graag aan al haar grillen toegaf.

In de loop van vele jaren had ze nogal wat kostbaarheden vergaard. Het grootste deel ervan bevond zich in een bankkluis. Eens per maand ging ze daarheen om haar opsmuk te verwisselen. Zo kreeg ze het gevoel steeds iets nieuws te dragen; het verschafte haar een zwak gevoel van geluk.

Ze kwam de huiskamer binnen met de koffie. Ze opende Pauls vitrinekast. ‘Waarom koop je niet eens een paar gebakbordjes? Nu moe-

ten ze op een ontbijtbord, dat is toch geen ponem?'

Hij haalde de schouders op. 'Hoe vind je dit stadsgezicht worden?'

Ze ging naast hem staan en boog zich wat voorover; ze was te ijdel om een bril te dragen in het bijzijn van anderen.

'Dat wordt mooi,' mompelde ze terwijl ze genoot van zijn geur die ze voor zichzelf omschreef als robuust en mannelijk.

Hij was een forse gespierde vent met dun blond haar. Hij was éénenvijftig maar zag er met zijn blozende, rimpelloze gezicht uit als vijfendertig. Ze vond dat hij op wijlen Bing Crosby leek toen die in z'n jonge jaren was, wat Paul een anticompliment vond.

Ze was naast hem blijven staan. 'Heb je 't nu nog niet gezien?' vroeg hij spottend en draaide zijn hoofd naar haar toe. Het harde, felle blauw van zijn ogen, het beroerde haar. 's Nachts, als ze weer eens slapeloos lag, kwamen steeds zijn ogen. Op mijn leeftijd moet zoiets toch definitief voorbij zijn, zei ze dan hardop tegen zichzelf.

Hij ontving een bijstandsuitkering waarvan hij al jarenlang de helft aan Hetty, zijn exvriendin, gaf. Door een slopende kwaal was zij gehandicapt geraakt, zodat de kosten van haar levensonderhoud schrikbarend waren gestegen.

Hij was bijzonder bedreven geworden in het beschilderen van paneeltjes met stadsgezichten. Zijn opdrachtgever, een louche handelaar, verkocht die voor grof geld aan de betere souvenirzaken. Dankzij deze zwarte bijverdienste kon Paul zichzelf nog enigszins bedruipen.

'Drink nu eens je koffie op en geniet van je gemberbolus,' zei ze bevelend en ging tegenover hem zitten.

'Wat kun jij toch bazig zijn,' zei hij met zijn zachte stem.

Voor de zoveelste keer herhaalde ze dat dit kwam omdat ze op het mode-atelier dertig jaar lang steeds zo'n twintig vrouwen onder zich had gehad.

'Ik heb ook twintig vrouwen onder me gehad maar niet allemaal tegelijk.' Hij opende wijd zijn mond en propte het halve gebakje erin.

Ze nam een slokje koffie. 'Die er zoveel over praten vallen in bed meestal tegen.'

Hij zette de portable radio aan; een nieuwslezer somde de ellende van de burgeroorlog in Joegoslavië op.

'Dat zoiets in de twintigste eeuw nog mogelijk is,' verzuchtte hij.

Ze verzocht hem de klassieke zender op te zoeken maar hij zette het toestel af.

‘Wat maakt het uit wat ze daar doen? Het zijn daar toch allemaal antisemieten,’ zei ze met harde rode mond. ‘Ik heb met niemand medelijden, wie heeft het met mij gehad?’

Met haar donkere ogen keek ze hem intens aan. Hij bewonderde haar glanzende, donkerblauwe oogschaduw, zag dat ze was vergeten haar valse wimpers op te plakken.

Het met niemand, ook niet met zichzelf medelijden hebben, was haar behoud geweest. Een hardheid die als een laag eelt over de weke plek, die nog steeds leefde, was gegroeid.

‘Jij eet vaak bij mij, ik geef je af en toe een mooi overhemd, vest of nieuwe sokken. Jij steunt die ex-Hetty van je, indirect geef ik dus iets aan haar. Ik heb haar nog nooit ontmoet, misschien is ze totaal anders dan zoals jij haar in woorden aan mij toont.’

Wat springt ze weer van de paarse hak op de gele tak, dacht hij, maar dat is natuurlijk haar leeftijd.

Ze wees op een stapeltje enveloppen en vroeg waarom hij zijn post niet opende. Ze hield een envelop van de Gemeentebelastingen en een van de Sociale Dienst voor zijn gezicht. ‘Die moet je beslist openen, voor je het beseft zit je in de problemen.’

Hij mopperde dat hij al tot aan zijn neusgaten in de problemen zat, sinds enkele weken ‘per dag’ leefde.

‘Ik verdom het deze maand post van welke instantie dan ook te openen. Ze kunnen me de pot op met hun gezeik.’ De uitdrukking op zijn gezicht was opstandig en tegelijk triest. Ze stelde dat hij zich toch aan de wet moest houden, zíj trokken uiteindelijk aan het langste eind.

‘Het ritueel van een deurwaarder tijdens een confiscatie en dat van een bisschop tijdens een eredienst zijn even fascinerend,’ merkte hij op, ijverig doorschilderend.

‘Je bent ècht gek!’ mopperde ze en keek hem liefdevol aan.

Met een zucht legde hij zijn penseel neer. ‘Enerzijds ben je zo hard als gewapend beton, anderzijds is je hart zo plat als een omelet.’ Hij raakte even haar pols aan en staarde naar haar met briljantjes ingelegde horloge.

‘Omdat jij niemand hebt om voor te zorgen koester je die fonkelende dode dingen alsof het organische wezens zijn. Het gaat me geen snars aan maar soms vraag ik me af of je wel goed voor je man bent geweest.’

Spottend vroeg ze wie ze door het dragen van haar sieraden benadeelde.

‘De derde wereld! Maar jij hebt toch met niemand medelijden, oude mooie ijdeltuit!’ Hij wees op een krant. ‘Van gisteren, wil je die straks mee naar boven nemen?’

Ze maakte een afwijzend gebaar. ‘Ik haat lezen, dat weet je toch. Ik kan over alles meepraten, ik heb tenslotte drie radio's, in elke kamer één en ik kijk veel televisie.’

‘Ik kan niet ontkennen dat je bijzonder intelligent bent.’ Hij wist dat deze woorden de rest van haar dag zonnig zouden maken.

‘De buurvrouw van twee huizen verder, je weet wel die magere met dat grijze poedeltje, ligt weer in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis. Die kanker heeft zich nu door haar hele lijf gevreten. Maandenlang heeft ze elke dag een kaars in haar katholieke kerk gebrand en de pannen van de daken gebeden. Wat ik je brom, God is al in 1939 in de VUT gegaan.

Ik heb gisteren toch zo'n prachtige ring in de etalage van Bonebakker aan het Rokin gezien,’ ging ze in één adem verder. ‘De kleuren van de verschillende stenen waren niet meer van deze wereld. Ik kon er gewoon niet van slapen!’

Ze opende haar laklederen tas en legde vier biljetten van honderd gulden naast Pauls koffiekopje. Verwonderd keek hij ernaar, toen wierp hij een vragende blik op haar.

‘Koop alsjeblieft iets wat je nodig hebt of graag wilt hebben. Ik heb duizend gulden in de staatsloterij gewonnen.’

Hij wist dat er niets anders opzat dan te accepteren. Weigeren zou een eindeloos heen en weer geschuif met het geld ten gevolge hebben. Het hele gedoe zou eindigen met haar dreigement het voor zijn ogen in brand te steken. In het afgelopen halfjaar had ze hem al enkele malen geld gegeven.

‘Ik moet je wat bekennen.’ Ze strekte de linkerarm, wees met de wijsvinger van de rechterhand op het fletse blauw van het nummer. ‘Dit vervloekte merkteken heeft me het afgelopen jaar weleens een soort van geluk gebracht. Ik vroeg om een staatslot met dezelfde drie eindcijfers en won duizend gulden. Aan de roulette won ik ook, eerst met het eerste, later met het laatste cijfer.’

Hij stond op en ging achter haar staan. Liefkozend streelde hij over haar haar. ‘Jij bent ook echt gek.’

Nederlandse poëzie

Twee gedichten
Gré Buitenwerf

Op uitkijk

Je moet op het pad gestaan hebben
of anders hogerop. Zo stond je:
de handen op de rug, hoedrand over de ogen,
niks helderheid, niks uitgesproken.

Je zwijgen was de afstand van het landschap:
een veld, een heg, een sloot. Na elke stap
de dreiging van een val en verderop
de bleke dood, die naderde en na kwam.

De dode plek

Dat was in mijn gedachten
al die tijd
de gescheurde zak,
de gans, die graan wegpikte
dat gemorst was
zijn hals
tussen het kooiwiel
door gestoken

waar ik bang voor was
zijn sterke vleugelslag,
zijn roepen
en nu zijn hals, zo
bloot en broos.

Drie gedichten
Erik Coenen

Orde

Gevolg en oorzaak zijn miljarden malen
verstrikt en ware ordening is waan.
Misschien is ordening alleen een naam
voor richtingloos door 't onbekende dwalen.

Misschien kan ordening alleen bestaan
als spiegel van de menselijke talen,
schept ieder mens een orde in zijn verhalen,
verhalen voor geen ander te verstaan.

De chaos ben ik zelf. Toch blijf ik zoeken
naar een systeem, een schema, een inventaris
van alles wat een heel klein beetje waar is.
En netjes ingesloten tussen hoeken
rangschik ik ondertussen poëzie,
en zie: daar heerst welhaast de harmonie.

Objectief

Van licht naar kleur naar netvlies naar neuronen:
organisch lijkt elk mens een camera.
Bedrog van Newtoniaanse fysica!
Gedrocht van negentiende-eeuwse dromen!

De code volgens hoge algebra
gekraakt tot in de kernen der atomen
onthult slechts de geordende symptomen
van wat bestaat maar niet dat ik besta.

't Systeem dat de gedaanten zo wil duiden
waarin zich het bestaande openbaart,
als web van trilling en impuls, verklaart
het weefsel niet van beelden en geluiden.
Wat is wat ziet? Wat waakt? Wie is die waan,
het subject dat eens niet meer zal bestaan?

Een schijn van eeuwigheid

Invallend licht onthult een vreemd verbond
van glinsterende stofjes met de zon,
als was er één oorzakelijke bron
in deze twee gevolgen uitgemond;

een bron waar het verleden aanvang vond
en waar de toekomst heimelijk begon.
Als Onze Lieve Heer dit scheppen kon,
wat had Hij kunnen doen als Hij bestond?

Hij was van stof geweest en van de tijd,
van eenzaamheid, van dood, van ik en jij,
van aarde, water, lucht en vuur in strijd.

Misschien ben ik een beeldspraak, net als Hij,
geschapen met een schijn van eeuwigheid,
heel kort te zien en dan is het voorbij.

Vier gedichten
Katrien Hirs

Medea

O, ik houd ervan die jonge meisjes
te zien met hun strakke witte huid,
hun bruidskleed,
dat belofte is voor vuur vannacht.

Lang keek ik op tegen ouden van
dagen - de oude raad.
Nu ik de tijd voel vervagen,
rest mij slechts de hunkering naar

het onberekenbare.
Ik wil de eenvoud niet kennen,
niet wennen aan de stilering van
alledaagse werkelijkheid.

Nooit ben ik kwetsbaar
al woon ik in woorden van een haveloze,
een tussen wolven opgegroeide -
met ruwheid gesmede.

Ik dwing een ander mijn wit te dragen - de jurk,
op maat gemaakt als een last - terwijl
ikzelf de liefde wil bedrijven
met die verwondering van een meisje.

Pamwe

In de blauwe schulp van de nacht
liggen de beelden van je voorvaderen -
afgeschud - de wimpers kleven
aan elkaar, de ogen breken als
je ze aanschouwt - ongeopend.

In hun handen zijn alle woorden prevelend
gevouwen - zij aanbaden de schaduw
van het vlees,
het beslapen bed is gladgestreken,
de vrouw werkt op het land.

In de groeven van de grond valt het zaad -
eindeloze vlakte omringt haar -
bruin en vruchtbaar - de kille lucht bedekt
de haren, stil, een vlies van hen die
bij haar waren - met rimpels,
vergeten, ze heeft
de dood nooit uitgesloten,
het graan richt zich niet, het loopt uit.

Zalm
Voor Ioannis Kyriakides

Je zuigt je niet aan me vast
als een slijmerige lamprei -
je hoeft me niet te overreden als
een vraatzakmoddersnoek, o nee.
We hebben elkaar langgeleden gevraagd -
we zijn visgeworden
herinnering -
boodschappers van de zoete dood.

De geboortegrond is teruggevonden
met grote sprongen. We zijn moe maar
na de daad maakt
zich ongeduld meester van onze oude lijven.
De beek wordt breder.

Het zuurstofrijke water voedt de ruimte
tussen de graten.

Voor hemelkijker en goochelaar rapen
we de schaduw. Door de donkere lagen
dwaalt zij als gruis naar
de grond.
In de diepzee is het koud -
weinig nieuws -
veel water, matig verkeer.

Saül

Mijn schilder maakt van de cither
een harp -
wat geeft het, zolang de klank bedwelmt.
Het doek wordt gespleten, verknipt als

een geest
en David maar doorspelen -
bezeten van een witte pluim,
de rode baret.

Hij is dat deel van me dat
ik in wil smeren met slechtheid -
hij speelt
de parels voor een zwijn.

Je laat me ook niet het trouwkleed
van een vrouw aandoen -
de kraalogen
achter een sluier verbergen.

Mijn zoon houdt van een liederlijke
muzikant als van zichzelf -
bloedbroeders hebben is tegenwoordig
knap gevaarlijk-

een surrealistisch pakket van
verdoemenis.
De zanger van de koningin
is eraan doodgegaan.

Twee gedichten
Juliën Holtrigter

Verhaal

Achter hem in het dal ligt de stad,
neergedrukt onder vuilgele wolken.

De tuin op de berg is omheind.
Er baadt een vrouw in de zon.

Opzij van het huis staan ramen wijd open.
Daarbinnen ziet hij een opgemaakt bed.

Hij klimt, strekt zich uit
en kijkt naar de roerloze bomen.

Een verzadigde vrucht valt omlaag,
rolt door het gras van zijn slaap,

valt in het gat van zijn droom.
Ongepantserd loopt hij op straat

op zoek naar een veilige plaats,
een huis, een sluitend verhaal.

Kleine pastorale

In D., het diep in de bossen verborgen
gehucht, heerst de rust van een nacht
op het land. De duizend zielen slapen.
De kroegen stomen hun zweetlucht naar buiten.
Het geblaf van de honden verstomt.
De lijven draaien zich nog eens om.
Hun kleine lusten steken de kop op in dromen.

Het schuim staat hoog op de beek
terwijl men slaapt en vergeet.

In dit bevallige dorp waar het kwaad
niet kan komen, rust de hand van het schrijven,
ligt de pols open en bloot op de rand
van het bed, sluipt de weemoedige wesp
omhoog langs het laken, bevuilen de luizen
de eens zo kuise agenda.

Lazarus lepelt de wacht zijn eieren uit
totdat hij zich wakker zal braken.
Aan de muur een verouderde kaart van Europa.

Drie gedichten
J. Houtsma

vermeer fecit

hij kijkt haar heel lang,
heel doordringend aan
met zijn koolzwarte ogen.
dan schildert hij,

met één vloeiende streek
van een zacht penseel
een helderrood lint
op haar blauwe mouw.

verbaasd eet zij
een vijg terwijl
hij de glans aanbrengt

en zich vervolgens
zuchtend begraaft
in haar tere vlees.

alles betrekkelijk
weimar 1823

hofraad rehbein voelt
goethes pols en vindt hem ‘monter,
ja zelfs lichtvaardig’. het hart

van de dichter, zijn logge
runderhart, bonkt verzoenend.
de omstanders knikken
en raadplegen zakhorloges.

in de ruime, de lichte,
de typisch 18e-eeuwse kamer,
heeft de een het 18.24 u.,
de ander houdt het op 18.30 u.

ancien regime

in het kasteel van de duc de luynes, in dampierre, zijn de vrouw des huizes en twee vriendinnen, ergens rond 1895, ten tijde van de affaire dreyfus, ten prooi aan angst voor de revolutie.

de duchesses de luynes & de brissac
en de comtesse de vogüé,
alle drie in verwachting, staan

in de salon als een
school licht verbaasde
vissen bij elkaar.

vlaggen, trommels, de vertoornde ogen
van furies op de barricaden!
half verstikte kreetjes

rijzen als bellen uit
hun monden. moet dit hen

nu treffen? ze deinzen
terug achter de sofa. mompelen *vive la france*.

de overgordijnen roeren
zich statig. statig roert zich

hun vrucht.

Taal
A. van Sabben

Boeken lees ik niet echt:
Lezen doe ik door de ogen van het
kind, dat onbekende woorden uitvindt.

Meisjes die de juiste regels in hals,
buik en benen ontdekken, bewegend
op de deining van hun voeten.

Op gezichten van gejaagde mannen
zie ik nietszeggende zinnen. Vrouwen
aangekleed met leestekens zoeken
de warmte tussen de letters.

Oude mensen die van achteren naar
voren lezen om jong te worden,
kijkend met de ogen van
het kind op hun schoot.

Twee gedichten
Mieke Tillema

n.a.v. Catullus (8): *Quem basiabis? Cui labella mordebis?*

Wie zoen je zacht?
Bij wie bijt je de lippen stuk?
Wie maakt je nachten zoet?
Bij wie vind je de hel - geluk
als felle scheuten pijn
die door je lichaam trekken, als venijn
dat door je strot brandt? Liever
bemin je haar, die tand op tand
zet, tekens, in een lange reeks,
jou stempelend tot slaaf, de feeks.

De zoete liefde, ach -
is goed voor kinderen
of voor je oude dag.

Dag en ontij

Er schijnt koud zon.
Het hek voor de kerk
flikflooit met spietsen,
meer dan Sebastiaan
aankon.

Binnen is zwavel.
Men wordt bediend maar
ongaarne. Slepende stemmen
vervalsen, missen
worden opgedragen maar
voor andere doden.
Het is dag maar
ontij.

De Tweede Wereldoorlog rond mijn ouderlijk huis
Jos Versteegen

I

Als met het knallen van granaten
de aanval op de streek begon,
ontwaakten zij op nat beton
en zagen door de vossegaten

hoe jagers met gepunte kop
en dichtgeklapte rubberwielen
in duikvlucht uit de hemel vielen
en scheerden langs de geveltop.

Zij stegen uit de kelderholen,
bleek, ongekamd, in blauwe lompen,
de ochtend na het luchtalarm.

En in het veld met gladiolen,
omwoeld door vleugels, neuzen, rompen,
vond vader toen een witte arm.

II

's Nachts, tussen kei en uilebal,
snijden de spaden door de grond
en delven in de vijverwal
een holte als een keldermond.

Met hout beschoten, diep en rond,
voorzien van luik en muizeval,
is dit de plaats waar hij aan front
en dwangarbeid ontsnappen zal.

Als vader in de aarde zit,
daalt aan een lus van ijzerdraad
zijn kerstbrood in een oude krant.

Hij eet en luistert, dooft de pit
van zijn carbidlamp. Buiten slaat
de regen op het naakte land.

III

Gebroken ogen, Pruisisch blauw.
Een gifring met een hart van stras
onthulde amper wie hij was.
‘Hans. Martha. Oberammergau.’

Begraven in zijn legerjas,
die kraakte onder witte dauw,
herleefde hij in bereklauw,
vuurdoorn en wuivend fakkelgras.

De jongen - frontsoldaat, piloot? -
lag in het bosje bij de sloot,
met boom en struik als erfgenamen.

En 's zomers, als ik binnendrong
in 't hout, nam hand en lip en tong
de doodskleur aan van rijpe bramen.

Twee gedichten
Lou Vleugelhof

Bezwarend materiaal

Het feit dat je zachtjes snuift
waar niets te ruiken valt,
dat je glimlacht in jezelf
waar niets te lachen valt,
dat je met een jas aan
in de hete zon zit,
dat je anderen bekijkt
met je ogen dicht,
dat je stemmen hoort
die niets te zeggen hebben,
dat je geen namen weet
voor wat benoembaar is,

en al die andere kleinigheden
komen in het dossier
dat t.z.t. ter tafel komt
om te bewijzen dat jij
hier niet meer thuishoort.

Zak van Zuid-Beveland

Een warm nest om in te wonen
was de Zak van Beveland,
mijn moeder droeg er metterhand
twee dochters en vier zonen.

Als vogels zijn we met z'n allen
uit die veel te nauwe zak
met wat pijn en ongemak
de wijde wereld in gevallen.

De hoge dijk waaraan we woonden,
het strijklicht over zee en land,
de kreken die vol water stroomden
als dieren die van dorst vergaan,
het paradijs waarvan wij droomden
en dat het nooit zou overgaan.

Drie gedichten
Willem Jan van Wijk

Dorp

Ik herinner me de geur van roggezoet
bij een kleine bakkerij
de geur van koffiebranden en bierbrouwen
van aangeharkte perken op zaterdag
van trage sigaren op zondag
van wasgoed en blauwsel op maandag

ik herinner me de geur van een mandenmakerij
wanneer het rijshout werd gekookt en geschild
de geur van tabak, zweet en gerookt spek
van schroeiende paardehoeven en vet leer
van vers geploegde akkers
van kuilvoer op een winteravond

ik herinner me de geur van boerenmensen
tijdens de hoogmis
de geur van wierook en waskaarsen
van slechte adem verfrist door pepermunt
van kleren die één keer per week uit de kast kwamen
van zakdoekjes besprenkeld met eau de cologne

ik herinner me de geur van kuipen
bij een leerlooierij
de geur van rottende huiden en afval
van kokend water over slap vlees
van schoongemaakte darmen
van een varken op het ladderkruis

ik herinner me de geur van turf en fiber
op kille avonden
de geur van balkenbrij en kaantjes
van voos gekookte kool
van suddervlees rond het middaguur
en van goudbruine ajuin in de namiddag.

Zomer

Ik herinner me de geur van een spoorbaan
op een zomerse dag
de geur van hei en brem
van dampende dennen druipend van hars
van gagel rond een lauw moeras

want daar sloop de faun
daar rilde dorst in het waterbekken
en zochten handen een drinkplaats
terwijl de buizerd klom in stollend blauw
sprongen kuiten gesabeld uit struiken

ik herinner me de geur van gekneusde munt
in de middaghitte
de geur van een roerloos distelveld
van vee en hooiland
van droge sloten, kalmoes en kamille

ik herinner me de geur van plaveisel
als eindelijk de regen kwam
de geur van schaaldieren en algen
van zilte netten in de wind
van zeewier op basalt

steil stond het water
onder leistenen wolken
dan kromden zich ruggen
tot de sprong van een dier
en striemden de riemen
hun reis in de golven.

Dijk

Ik herinner me de geur van grasland
vroeg in het voorjaar
de geur van soppende dijken
van slib en roest
van bruin weifelend water

en schraal lag de dijk
kleumend in maart
vol geitewit in mei
gulzig in augustus
gestoofd in oktober

nog zweeft de zomer
en klinkt gesis en gefluister
als gras de grauwe lakens verving
en de nacht - in narrenkap -
het lijf een lijf toespeelde

ik herinner me de geur die opsteeg
uit de scheve huizen
de geur van ranzige raapolie
van cichorei en overgekookte melk
van hutspot en van vette beuling

en slonzig lag de dijk
in vuil en in rafels
in rouwrand en in stof

later een dam door het ijs
op weg naar dak en warmte -
klompen, afgetrapte schoenen
en geduldige paardehoeven
stampten door de vrieskou

ergens sloeg een deur
en dreef een vleug van spek en uien,
achter ruiten klonk een kinderliedje
en buiten bleef de schemer haken
aan de schoorsteen en het schuurtje.

Vier gedichten
Staf de Wilde

‘en jouw aanschijn troostend zijn’

troost, meisje,
dat gaat van oh en sst
en trouwens:
ergens toch is er een touw
om wat aan vast te knopen
neen, een ander nog, nog niet dat nauwe

je ogen, om maar te noemen
bruin als ‘het huis mijns vaders’,
als kastanjes, dadels, als glanzende aarde,
als kraaltjes in een knuffelbeest

is het niet pluis,
mijn vingers aan je kinderhuid,
je moet maar pluche zijn
en knorren als ik dat plekje vind,
dat komieke mekaniekje
troost soms is simpel helend wrijven,
eelt wrijven aan gejank dat in je borst begint
en waar je strot, je stotterhoofd,
verhalen bij verzint

van oh en sst
en trouwens
bruin knuffelbeest
je troostvrucht is een truffel
en ik je teder getemde zwijn
dat al dat lekkers uit donker-zware aarde leest

hush

zacht in je haren
verzonken was mijn hoofd een jonk
in een oosterse zee

en al het kostbare
aan camee, lusttuinen van jade
alle genade
die de droom smokkelt
van dag naar nacht
alle schade berokkend
aan het vergeten:

je lippen, een lichtvoetig poliep,
groeven het onder
bedolven het weten
met zwijgen, wit koraal en slijmen
waarin het eindelijk sliep

vertrokken

leeg is het huis
heel de morgen
heeft de wind het geruimd
als het dek van een vastgelopen schip

de bewoner, hij zit bij de telefoon
zoals een scheepsjongen
vroeger
in het kraaienest klom

de kuipzetel staat stil
droeg één nacht de draaitol van haar lach, kipte om
de rugboog is een roer
dat lacht met zijn hand

de luchtmatras ligt scheef opgerold als een zeil
dat haar in een wierookwolk naar vreemde oevers dreef
naar een toekomst één ontmoeting ver

ze had er de ogen vol van
en de echo in haar mond
en hij stond als een ouwe brug
waaronder het goed galmen is

en nu op de brug van dit lege schip
het regent al niet meer, niet meer zo hard
vriendin, zei ze, jouw jongste
misschien wordt het nog warm

you're so beautiful - joe cocker

mooie, nooit dus
handen doen het niet
geen orgaan dat deugt

een kus
ja, zo verheugd trillen wimpers op een wang
zolang

maar ooit toen we nog hoorden
tot de laagste soort
toen hadden we het vel,
versmelten was een zaak van zout
wie meer had, teveel had
ging bij zichzelf overboord
en loste op in minder

nu, je smaakt het zout in dit gezinder
alsof zeewind in wrakhout
zijn heilige runen schrijft

alsof, mooie, alsof
dit gedruil komt van een gekromde zuil
die zijn ogen blind wrijft
die uit zijn drankzuchtig vel jouw beeld verdrijft

Essay

Een fatale pose
Jan Paul Hinrichs

‘Hoe goed, hoe fris zullen de rozen zijn, / Die door mijn land op mijn graf worden gegooid!’ Deze lange tijd weinig toepasselijke regels staan op het graf van een Russisch dichter die ooit zowat de bekendste dichter van Rusland was, na de bolsjewistische staatsgreep van 1917 in het buitenland terechtkwam, door een speling van het lot voor even Sovjet-burger werd en kort daarop in vergetelheid onder Duitse bezetting stierf: Igor Severjanin (1887-1941).

Geen liefhebber van Russische poëzie zal graag toegeven Severjanins naam niet te kennen, maar gelezen lijkt hij slechts door enkelen. Zijn werk was ook gedurende decennia niet in gangbare uitgaven beschikbaar. In 1975 verscheen voor het eerst een uitgave van zijn gedichten in de Sovjetunie. Het blijft voorlopig een eenmalige geste. De afgelopen vijf jaar, onder invloed van de liberale wind die de heruitgave van ‘problematische figuren’ uit het verleden in Rusland krachtig stimuleerde, kwamen tenminste zes nieuwe Severjanin-uitgaven uit. Het is een opmerkelijke come-back voor een dichter die tijdens zijn leven zo modegevoelig was dat hij zelf als geen ander schokken in publieke belangstelling uitlokte.

Igor Severjanin, die lange tijd een streepje tussen beide componenten van zijn naam schreef zodat ‘Severjanin’ (noordeling) eerder als een plechtige toevoeging bij Igor dan als familienaam fungeerde, komt als Igor Vasiljevitsj Lotarjov in 1887 in Petersburg ter wereld. Hij is de zoon van een officier en een adellijke moeder. Over zijn jeugd is weinig bekend, behalve dat hij zijn school niet afmaakt en in 1903 op reis gaat naar het schiereiland Kwantung, waar zijn vader handelsagent is geworden. Kort nadat hij zijn vader verlaten heeft, sterft deze. Zijn leven speelt zich vanaf dan bij zijn moeder in Petersburg af.

Eind 1904 en begin 1905 geeft Igor Lotarjov op eigen kosten enige brochures uit met gedichten over de Russisch-Japanse oorlog. De opname van een van deze gedichten in een soldatenkrant in februari 1905 beschouwt hij later als het begin van zijn literaire carrière. Hij vervolgt met humoristische en satirische gedichten onder verschil-

lende pesudoniemen; de naam Severjanin gebruikt hij vanaf 1907. Zijn grote voorbeeld is Konstantin Fofanov (1862-1911), in die dagen bekend als alcoholist en gevoelig dichter van de natuur en de armoede. In het gedicht ‘Zij als critica’ (1908), een monoloog van een aristocratische dame die zich tot een graaf richt, verdedigt Severjanin Fofanov tegen de aanvallen van de ‘betere standen’. Hier zien we Severjanin in het door hem goed beheerste satirische genre én in de hem even goed passende rol van bewonderaar. Deze laatste rol blijft hij, behalve voor Fofanov, ook lang spelen voor Mirra Lochvitskaja (1869-1905), die in onze tijd eigenlijk bekender is als zuster van Teffi, de fameuze chroniqueur van het Parijse emigrantenbestaan, dan als auteur van liefdesgedichten. Het aardige van Severjanin is dat dergelijke vrijwel vergeten figuren door de herwaardering van zijn werk ook weer enig reliëf krijgen.

Rond 1910 ontwikkelt Severjanin een ‘eigen stijl’ met een hang naar decadente elegantie, filosofische pseudo-diepzinnigheden, leenwoorden, neologismen en woordspel. Zijn wereld is er een van limousines, restaurants, courtisanes, bloemen, vruchten en likeur. Severjanins eerste dichtbundel, *De donderkokende bokaal* (1913), beleeft in vijf jaar tijd tien drukken met een gezamenlijke oplage van ongeveer dertigduizend exemplaren. Al eerder ontdekt Severjanin zijn bijzondere gave om eigen werk voor te dragen. De van een opvallend lang paardachtig gezicht voorziene Severjanin, die op een portretfoto met sigaret uit die tijd overigens verrassend veel van Oscar Wilde weg heeft, groeit uit tot een ware podiumheld. Zijn gedichten werken magnetiserend, sensationeel en betoverend op zijn tijdgenoten.

Een voorbeeld van een gedicht met onvervalste fin-de-siècle sfeer dat zich goed voor voordracht leende, is ‘Champagnepolonaise’ (1912), waarin Severjanin Mignon, een personage uit de gelijknamige opera van Thomas, en Escamillo uit Bizets opera ‘Carmen’ in een alcoholische ambiance laat opdraven. In een letterlijke vertaling, die geen recht doet aan stijlmiddelen als herhaling en binnenrijm die veel aan het effect van dit gedicht bijdragen, kan het aldus luiden:

Champagnepolonaise

Champagne in een lelie! Champagne in een lelie!
Haar kuisheid maakt champagne heilig.
Mignon met Escamillo! Mignon met Escamillo!
Champagne in een lelie is een heilige wijn.

Champagne, bruisend in een lelie, is sprankelend -
een wijn, dronken gemaakt door de bloembokaal.
Geestdriftig prijs ik Christus en de Antichrist
met een ziel, aangestoken door de geestdrift van een slok!

De duif en de havik! De Reichstag en de Bastille!
De courtisane en de monnik! Onstuimigheid en slaap!
Champagne in een lelie! Champagne in een lelie!
In de zeeën van disharmonie is de vuurtoren unisono!

Volgens Ivan Boenin was Severjanin, die met dit soort gedichten naam maakte, ‘niet alleen bekend bij gymnasiasten, studenten, cursistes, jonge officieren, maar ook bij veel winkelbedienden, verpleegsters, handelsreizigers, kadetten, die er in die tijd geen idee van hadden dat er een Russische schrijver bestond genaamd Ivan Boenin.’ Nadezjda Mandelstam uit zich in haar memoires onomwonden negatief over het publiek dat Severjanin bedient: ‘Dit waren avonden voor hysterische studentjes en de tot literatuur geneigde laag van de minnaars van al wat nieuw en op effect berekend was.’

Wie een willekeurige literatuurgeschiedenis openslaat, zal vermoedelijk lezen dat Severjanin een ‘egofuturist’ was. Zo heeft hij zichzelf ooit genoemd, een soort embleem voor individualisme en egocentrisme op een moderne manier, een naam om zichzelf mee te profileren. Rond zijn persoon ontstaat voor korte tijd daadwerkelijk een groep ‘egofuturisten’. De buitenwereld blijft hem voor die ‘egofuturist’ houden, ook al heeft hij zich al spoedig van die pose bevrijd. Het gaat hier ook om een uitgesproken misleidende benaming. In werkelijkheid heeft de overweldigende meerderheid van zijn gedichten uit die jaren rond de Eerste Wereldoorlog, ondanks zijn woordspelingen en neologismen, niets te maken met ‘futurisme’. In 1914 rekent Vladislav Chodasevitsj zijn lezers al voor dat van de 139 gedichten in *De donder-kokende bokaal* er slechts één van een gebruikelijk metrisch schema afwijkt. Severjanin beweegt zich eigenlijk tussen navolging van mode en een streven naar hoogste harmonie. Chodasevitsj noemt Severjanin ‘ongewoon eigentijds’, en schrijft dat ‘het gevoel van eigentijdsheid’ de belangrijkste inhoud van zijn poëzie is, waardoor deze wel het gevaar loopt gauw te verouderen.

Na de publicatie van zijn eerste dichtbundel blijft Severjanin succesvol. Wel treedt hij nogal eens in herhalingen - blijkbaar omdat hij denkt te weten waar applaus te halen is - en volhardt hij in zijn bra-

voure en grootheidswaan. Zo valt hij in oorlogstijd aldus uit tegen Duitsland: ‘Duitsland, sluimer niet in! Tril voor mijn lier!’ Als het Severjanins bedoeling was met scandaleuze opmerkingen naam te maken, slaagde hij daar glanzend in.

Begin 1918 wordt Severjanin op een literaire avond in het Moskouse Polytechnische Museum bij een stemming onder de aanwezigen zelfs tot de ‘koning der dichters’ van Rusland verkozen. Majakovski eindigt op de tweede plaats. In zijn postuum gepubliceerde herinneringen aan Majakovski schrijft Severjanin in 1941: ‘Majakovski ging het podium op: “Weg met de koningen - vandaag de dag zijn ze uit de mode”. Mijn aanhangers protesteerden, een schandaal smeulde. Geprikkeld duwde ik ze van me weg. Majakovski zei tegen me: “Maak je niet boos: ik heb ze tot de orde geroepen, jou heb ik niet beledigd. Het is geen tijd om je met spelletjes bezig te houden”’.

Het schijnbare hoogtepunt van Severjanins roem is tegelijk het moment van zijn razendsnelle val: het masker van de effectbewuste dichter hoeft hij zelf niet meer af te werpen, de omstandigheden zelf brengen hem in een andere rol. In maart 1918 ontvlucht hij de chaotische situatie in Rusland en vestigt zich in Toila, een plaatsje aan de noordoostelijke kust van het zojuist door Duitse troepen bezette Estland. Hij neemt deel aan het Russische culturele leven in Esdand, maar als minstreel van een voorbije tijd heeft hij in de nieuwe omstandigheden geen duidelijke boodschap meer.

Het bijzondere van Severjanins positie in Estland is dat hij weliswaar afstand van het communisme neemt maar zich in politieke zin niet aansluit bij zijn collega's in de emigratie. Eigenlijk is hij ook geen emigrant. Pas na het vredesakkoord van 1920 tussen Estland en Sovjet-Rusland ‘blijkt’ Severjanin in een ander land te wonen. De geografische ligging van het land komt goed met zijn positie in de literatuur overeen. Onder de grote Russische schrijvers die na 1917 het land verlaten, houdt Severjanin een unieke positie. Als enige komt hij in een vertrouwde omgeving terecht: wanneer hij uitwijkt naar Toila, gaat hij naar een datsja waar hij vroeger ook al vaak verbleef.

Severjanin vertrok met zijn echtgenote en zijn moeder. De echtgenote verlaat hem in Estland al spoedig. Een maand na de dood van zijn moeder, in 1921, trouwt hij de dochter van de eigenaar van zijn datsja. Op deze manier bindt hij zich nog sterker aan Esdand. Hij wordt ook Ests staatsburger. Terwijl Russische schrijvers in de emigratie over hun nieuwe omgeving in de regel weinig te melden hebben,

schrijft Severjanin opvallend veel over Estland en de Estlandse natuur. Overigens gaat een en ander niet zo ver dat Severjanin ook Ests leert. Zijn vertalingen uit de Estse poëzie maakt hij aan de hand van letterlijke vertalingen die zijn vrouw voor hem fabriceert.

Severjanin leeft schijnbaar het rustige leven van een datsja-bewoner, die in verskunst en forellenvangst zijn voornaamste bezigheden heeft. Anderzijds is hij gedurende de wintermaanden veel op reis in zijn oude rol van voordrachtskunstenaar met eigen werk. Hij treedt op in Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechoslowakije, Roemeens Bessarabië, en vooral in Joegoslavië. De inhoud van zijn werk verandert overigens sterk. In Estland worden zijn gedichten rustiger en lyrischer. Van een Petersburgs restaurantdichter ontwikkelt hij zich tot een Baltisch-Russisch natuurdichter. Zijn liefdesgedichten, ooit gaand over oppervlakkige flirts, of in het beste geval over een korte voorbijgaande passie, frivool van toon en met niet bijster veel respect voor vrouwen, maken plaats voor ‘eerlijker’ werk, vol overgave aan ‘de enige’, zijn echtgenote. Ook in zijn voordrachten wijzigt zich zijn stijl: hij zingt zijn werk niet meer, maar leest gewoon voor.

Reageert hij in de jaren tien toch vooral op alles wat hij ziet en beleeft, in de afzondering van Toila waagt hij zich meer aan ‘grote thema's’: het lot van Rusland, de zin van het leven, de natuur. Ver van Parijs, waar een pessimistische stadspoëzie ontstaat, en ver van Rusland, waar de experimenten van de jaren twintig ten einde lopen en de slagschaduw van het socialistisch-realisme over de literatuur valt, verheerlijkt Severjanin het eenvoudige Estse leven in sfeervolle gedichten over wandelingen, hengelsport, meren, sneeuw, mist, libellen, vlinders. Voor het eerst klinken zelfs religieuze tonen door. Veel van deze gedichten staan in de bundel *Klassieke rozen* die in 1931 in Belgrado verschijnt.

De laatste bundel van Severjanin, *Medaillons, verschijnt in* 1934 op eigen kosten, eveneens in Belgrado. Het is een van de merkwaardigste werken van de moderne Russische literatuur: in honderd sonnetten karakteriseert Severjanin evenveel dichters, schrijvers en componisten, zowel tijdgenoten als historische figuren. Uiteindelijk lijkt dit werk over Severjanin zelf te gaan die met het dichten over anderen een speurtocht ondernam naar zijn eigen identiteit. Hij formuleert hier wie zijn kameraden zijn en wie zijn vijanden en opponenten. Een van de scherpste gedichten wijdt hij aan Majakovski, die hij een ‘dwaas’ en ‘straatschender’ noemt, met ‘een onovertroffen keel voor massabijeenkomsten’ waar hij zich door ‘de zeven zonden’ te bezin-

gen populair maakt.

Na deze bundel publiceert Severjanin in boekvorm alleen nog vertalingen uit het Ests. Zijn persoonlijk leven verandert ook door zijn vertrek uit Toila naar Tallinn. De scheiding van tafel en bed, in 1935, van zijn Estse echtgenote maakt Severjanin vooralsnog niet openlijk bekend, zodat er in kranten nog jaren foto's van het paar verschijnen, terwijl Severjanin reeds een andere levensgezellin heeft. Zelfs drie jaar na haar vertrek stuurt Severjanin correspondenten nog de hartelijke groeten uit naam van zichzelf en zijn vrouw.

Aan het einde van zijn carrière is Severjanin auteur van tegen de tweeduizend gedichten in de meest uiteenlopende genres, vijftien bundels en vier romans in verzen en wat prozaschetsen, waaronder een interview uit 1940 met zichzelf: ‘Igor Severjanin in gesprek met Igor Severjanin over zijn 35-jarig jubileum’. Dit stuk geeft een sprekend beeld van een verlaten dichter en ex-podiumheld, rokend op de chaise-longue, met verachting, woede en pijn getekend in het gezicht: ‘Ik schrijf gedichten zonder ze op te schrijven en vergeet ze daarna voor altijd’. In een interview met een krant uit Riga beweert hij zelfs dat hij zijn eigen gedichten ‘aborteert’.

Er doet zich nog een onvoorziene gebeurtenis voor die Severjanin de kans geeft nog één keer de lier op te pakken: als Russische troepen in 1940 Estland bezetten. Ogenschijnlijk even gemakkelijk als hij in 1918 de nieuwe Estse republiek begroet die hem onderdak biedt, bezingt hij in 1940 de Sovjet-annexatie van de Baltische staten die aan deze onafhankelijkheid een einde maakt:

Onze feestdag

Het vuurrode vaandel waait open,
Zo vrij als de geest van de tijd.
Al wat wij verwachten en hopen,
Die droom, wordt nu werkelijkheid.

Wij horen de drie nieuwe landen,
Het juichend, geestdriftig rumoer:
‘Wij staan voor de werkende standen,
Wij kiezen voor arbeider, boer.

In 't hart is de lente verschenen,
Het geloof in de liefde keert weer.
Hoera voor d'onsterfelijke Lenin,
Aan Stalin, zijn opvolger, eer!'

(vert. Marja Wiebes & Margriet Berg)

In 1941 ziet Severjanin kans in Moskouse tijdschriften enige gedichten geplaatst te krijgen. De oorlog met Duitsland verhindert zijn verdergaande integratie in het 'vaderlandse kamp'. Alle getoonde loyaliteit ten spijt reageert de Sovjet-regering niet op Severjanins wanhopige telegrammen waarin hij verzoekt hem te evacueren voor de aanstormende Duitse troepen. Zo sterft hij in een door Duitsers bezet Tallinn in 1941, vierenvijftig jaar oud, volkomen verlaten, uitgespeeld in al zijn rollen.

De mengeling van artistieke vindingrijkheid en naïef opportunisme loopt als een rode draad door Severjanins werk. Zijn carrière biedt ook een wonderlijk spiegelbeeld: begonnen als dichter van goedkope gelegenheidsgedichten, naar aanleiding van de oorlog met Japan, eindigt hij op dezelfde wijze. Misschien is hij net op tijd gestorven, anders had hij zijn canon van patriottische Stalin-gedichten nog flink uitgebreid en daarmee het faillissement uitgesproken over de aanstekelijke lyricus waarvoor wij hem nu weer kunnen houden.

Tekeningen

Jan Hontscharenko

Andrej
Platonov.
lees
lees Chekhov.
lees ook een
Goedendag
Andrej Sinjavski
Abram Terts.
Goedemorgen
mijn lees

'Mk koning,
Mk - slaaf.
Mk - worm.
Mk - God.?
Statement
van Derzhavin
1743-1816 ?
In het Engels: 'The house of the Dead'.
Dostojevski's
romen:
een masterpiece
of Gloom.

Dus ook Bezijkin schreef Porno.
Dat doet mij denken.
Kitsch:
Omgekeerde tweeling van de kunst.
Een bedelares in negligé.
moedertje waarheen?
'naar Moskou!'

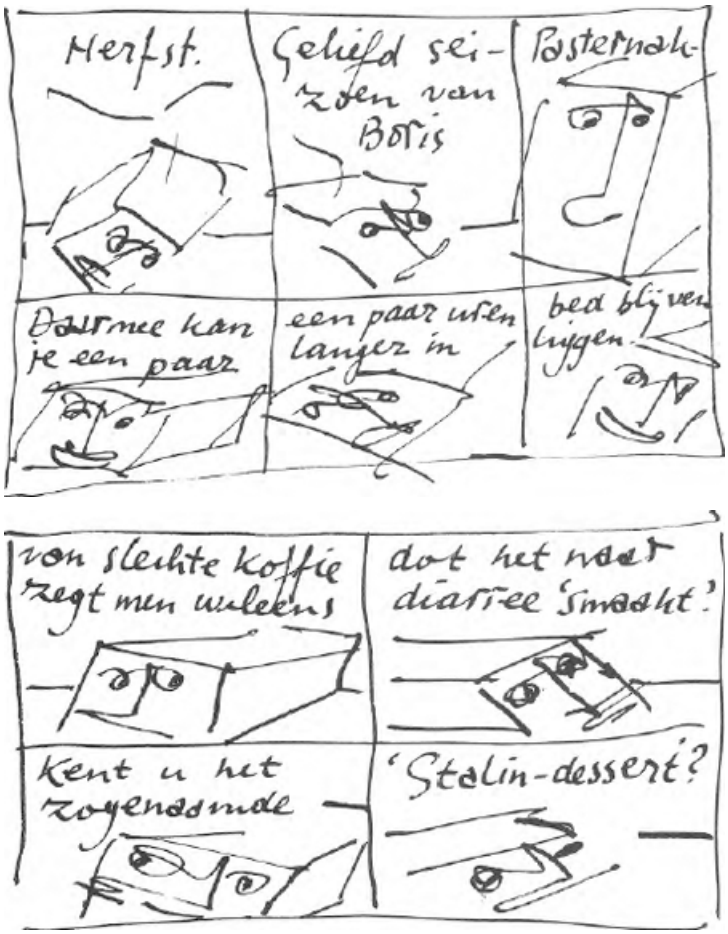
Herfst.
Geliefd sei-
zoen van
Boris
Pasternak-
Daarmee kan
je een paar
een paar uren
langer in
bed blijven
liggen.
Van sterkte koffie
zegt men meestal
dat het naar
diarree 'smaakt'.
Kent u het
zogenaamde
'Stalin-dessert?

Light Verse

[Liedje]

Wod - ka, o wod - ka!
Waar is toch mijn fles met wod - ka?
Gis-te-ren stond hij nog in 't keu-ken-ka-stje,
Nu ligt er en-kel nog een wa- ter- pla- sje...

Wod - ka, o wod - ka!
Waar is toch mijn fles met wod - ka?
Gis-te-ren stond hij nog in 't keu-ken-ka-stje,
Nu ligt er en-kel nog een wa- ter- pla- sje...

De Rus en de wodka, dat is een zeer belangrijk thema,
alleen wat is tegenwoordig een Rus en wat is tegenwoordig wodka?

Jevgeni Popov

Meneer De Vries
Jan Boerstoel

Wanneer je in dit land de Tweede Kamer hebt gehaald,
of edelachtbaar bent of hooggeleerd,
dan word je in de regel meer dan redelijk betaald
en naderhand allicht gedecoreerd.
Maar ben je melkboer in een oude wijk van Amsterdam,
en werkje al je dagen als een paard,
een zorgelijk bestaan voor een bescheiden boterham,
dan is dat nooit een ridderorde waard...

Geen lintje voor Meneer De Vries,
die dapper door blijft gaan,
ondanks de fiscus en de conjunctuur,
die zich nog steeds door niets en niemand uit het veld laat slaan.
En die het niet zal redden op den duur.

En als je goed in voetbal bent of aardig musiceert
of naar de subtop reikt als alpinist,
dan is de pers in alles watje doet geïnt'resseerd
en scoor je hoog bij elke journalist.
Maar als je elke dag zo'n honderdvijftig trappen loopt
naar telkens weer een and're oude klant,
die heel veel aan je kwijt wil en die weinig van je koopt,
dan komt zo'n klimtocht nooit eens in de krant.

Geen nieuws over Meneer De Vries,
die nergens tijd voor heeft,
voor sport, voor politiek of voor cultuur,
die 's avonds blij mag zijn dat-ie de dag heeft overleefd.
En die het niet zal redden op den duur.

Je staat er van te kijken hoeveel liedjes er bestaan,
die steeds weer over liefde en verliefde mensen gaan.
Alsof er in de zuivel nooit eens inspiratie zit,
maar daar ben ik het niet mee eens en daarom schreef ik dit.

Een loflied op Meneer De Vries,
die sappelt en die sjouwt
van 's morgens zes tot 's avonds negen uur,
omdat-ie van zijn werk en bijna al zijn klanten houdt.
En die het niet zal redden op den duur.

Drie gedichten
H.P. Bosman

Schaap

Mijn vacht is vet en vaal
De Here is mijn herder
Ik sjok gestadig verder
En graas mijn hei-land kaal

Verjaard

Al zuipende vereer ik
De jeugd die ik niet had
En nuchter constateer ik
Ik ben der dagen zat

Doorn

‘Mijn kleine hersentjes!’
Heilige huichelaar
Bralde een zelfportret
Voor zijn gehoor

Horig aanbad het de
A-belletristische
Johnny van Doorn, mij een
Doorn in het oor

Drie kinderversjes

Daniil Charms[*]
(Vertaling/bewerking Margreet Strijbosch)

De buldog en de teckel

Een buldog zat eens aangelijnd
Te knagen op een been.
Komt er een heel klein teckeltje,
Dat drentelt om hem heen.
‘O buldog, buldog!’ teemde zij
Plots, ongeïnviteerd,
‘O lieve buldog, geef je mij
De restjes van dat been?’

Gromt buldog tot het teckeltje:
‘Jou geef ik nog geen teen!’
Hij stuift op 't arme beestje af,
Maar zij stuift van hem heen.

Zij stuiven samen in het rond
Om 's buldogs paaltje heen.
De buldog brult, gelijk een leeuw,
Zijn ketting kraakt gemeen.

De arme buldog reikt niet meer
Tot aan 't betwiste been,
Dus gaat de teckel ongestraft
Fluks met het beentje heen.
‘Tot ziens mijn lieve, ik moet gaan,
Het is al vijf voor acht.
Ik heb een afspraak zometeen,
Hou jij hier maar de wacht!’

БУЛЬДОГ И ТАКСИК

Над косточкой сидит бульдог,
Привязанный к столбу.
Подходит таксик маленький,
С морщинками на лбу.
‘Послушайте, бульдог, бульдог!-
Сказал незваный гость. -
Позвольте мне, бульдог, бульдог,
Докушать эту кость’.

Рычит бульдог на таксика:
‘Не дам вам ничего!’
Бежит бульдог за таксиком,
А таксик от него.

* *Daniil Charms (1906-1942), Russisch prozaschrijver en dichter, was een van de oprichters van de vrije experimentele schrijversgroep OBERIOE (1928). In tegenstelling tot het proza van Charms is van zijn kindergedichten nauwelijks iets in het Nederlands vertaald. Margreet Strijbosch vertaalde er twee en liet zich door* Koški *(Poezen) inspireren tot een bewerking.*

Бегут они вокруг столба.
Как лев, бульдог рычит.
И цепь стучит вокруг столба,
Вокруг столба стучит.

Теперь бульдогу косточку
Не взять уже никак.
А таксик, взявши косточку,
Сказал бульдогу так:
‘Пора мне на свидание,
Уж восемь без пяти.
Как поздно! До свидания!
Сидите на цепи!’

Een wonderbaarlijke poes

Een poes had zich eens in haar pootje gesneden,
Zo lelijk dat zij geen stap verder meer kon.
Om sneller de pijnlijke wond te doen helen,
Verbond zij haar poot met een luchtballon!

Meteen kwamen honderden mensen toestromen,
Die schreeuwden uit pure sensatiezucht.
Want daar liep het poesje op twee achterpoten,
Met d'andere twee zweefde zij door de lucht!

УДИВИТЕЛЬНАЯ КОШКА

Несчастная кошка порезала лапу
Сидит и ни шагу не может ступит
Скорей, чтобы вылечить кошкин
Воздушные шарики надо купить!

И сразу столпился народ на дорог
Шумит, и кричит, и на кошку гля.
А кошка отчасти идет по дороге,
Отчасти по воздуху плавно летит

Twee katers en een muis

Ik liep eens door een straatje,
Ik was op weg naar huis.
Toen zag ik uit een ooghoek
Twee katers en een muis.

Ik schreeuwde: ‘Hé daar, katers,
Ja jullie, jullie twee!
Ik woon vlakbij dit straatje.
Gaan jullie met mij mee?’

‘Kom op, we gaan, zeg katers,
Dan maak ik een diner
Van aardappels en uien
Speciaal voor jullie twee!’

‘Welnee,’ zeiden de katers,
‘We zitten hier oké.
Als het een beetje meezit,
Geeft 't muis bij het diner!’

КОШКИ

Однажды по дорожке
Я шел к себе домой.
Смотрю и вижу: кошки
Сидят ко мне спиной.

Я крикнул: - Эй вы, кошки!
Пойдемте-ка со мной,
Пойдемте по дорожке,
Пойдемте-ка домой.

Скорей пойдемте, кошки,
А я вам на обед
Из лука и картошки
Устрою винегрет.

- Ах нет! сказали кошки. -
Останемся мы тут! -
Уселись на дорожке
И дальше не идут.

Kalligraaf
Karel van Eerd

Het Fonds of ik:
Jan Kal*

I

Bedankt voor jouw begrijpelijke rijm
omtrent het rijk gerijmde ons-kent-ons
van vijf bestuurders (m/v) van het Fonds
der Letteren, het openbaar geheim
dat Jan modaal er zonder (s) links geslijm
niet op vooruitgaat, dat je met een bons
(m/v) bevriend moet wezen. Het is honds,
maar jij scheldt met de vlijm van Karel Thijm.

Nu is de tijd gekomen voor een aksie.
Je hebt een vijftal bladzijs ingezonden,
dat is een start: wie maalt er nog om fondsen!

Een coup, een putsch, jij wint, en die redactie
der Tweede Ronde wordt nu heengezonden:
Verste(e)gen, Hogendoorn, Cialona, Fondse.

* *De Tweede Ronde, Herfst 1993, blz. 92*

II

De kamervragen zijn geformuleerd,
niet voor Groen Links, voormalig rood gespuis,
doch, meer en vogue, voor Demokraat Aad Nuis:
hij weet van wanten, heeft ook gejureerd.

Die reageerde: ‘Heeft Kal niks geleerd?
Ten Berge baart elk jaar zowaar een muis
en Vogelaar leeft kuis, en Lidy thuis.
Kal is de winnaar, want hij reageert.’

Begrijp je, Jan? Nu telt slechts de reactie.
Jacq, Lidy, H.C. hebben zich hervonden
en vonden, toen links doodliep, recht(s)e stegen.

Het rijm wordt rijk, jij rijk, en die redactie
der Tweede Ronde weer bereid gevonden:
Cialona, Fondse, Hogendoorn, Verste (e)gen.

Degeneratie
Hajo Francken

Er was een tijd dat ik dacht dat ik alles kon
maken en breken:
zoveel kansen, zoveel keuzes,
de hemel lag aan mijn voeten
en de wereld bestormde ik
met mijn adem.
Het waren mijn handen
die de warme aardkorst
tot bergen kneedden,
mijn tranen
die de bekkens
met water vulden,
en mijn ritme
dat alles
zijn eeuwige cirkels
deed beschrijven.

Maar geleidelijk
aan schrompel ik
door mijn eigen
schepping
heen.
Kon ik
gisteren
nog net
een gras-
spriet
knak-
ken,

van-
daag
val
ik
in
3
a-
to-
men
uit
ı

Rede van kameraad K. Oe. Tsjernenko op het jubileumplenum van het bestuur van de Schrijversbond van de Sovjetunie op 25 december 1984

Timoer Kibirov[*]

(Vertaling Willem Weststeijn)

De zaal werd stil. En hij stond op de planken.
Na even te hebben gekucht begon hij: ‘Beste
kameraden! Uw plenum is gewijd
aan de vijftigste verjaardag van een
zeer belangrijke gebeurtenis...’ Michalkov
boog zich naar zijn buurman over en fluisterde: ‘Prima
ziet hij eruit. Er gingen steeds geruchten
dat hij ziek was.’ ‘Ssst! Laat me luisteren!’... ‘ van het congres
van sovjetschrijvers, en vandaag
kijken wij met trots naar de
door de literatuur afgelegde weg! Een literatuur
waarin hun weerspiegeling hebben gevonden de revolutionaire
omwentelingen van de
twintigste eeuw!’ De stilgeworden zaal
barstte uit in applaus. Proskoerin
was buiten zichzelf. Bij Markov stonden de tranen
in de ogen en Gamzatov
riep, de kluts kwijt, iets in het Avaars,
maar vertaalde het meteen: ‘Aj, schitterend!’
Onwillekeurig glimlachend vervolgde Konstantin
Oestinovitsj zijn redevoering.
Hij was op dreef. De gedachte was nog nooit
zo vrij en veerkrachtig geweest. ‘De zaak,
begonnen door Gorki, Majakovski,
Fadejev en Sjolochov is thans

* *Timoer Kibirov is ongeveer veertig jaar; hij hoort tot de stroming der ‘conceptualisten’ en wordt algemeen gezien als een van de leiders van de nieuwe poëtische generatie.*

voortgezet door schrijvers, dichters...’
En opnieuw applaus. Ook Jevtoesjenko
was ontroerd en kon een opwelling van emotie
niet onderdrukken. En Koegoeltinov
bezwijmde gewoon. Raspoetin vergat
voor enkele ogenblikken het Bajkalmeer
en was onbaatzuchtig blij samen
met Nagibin en Sjoeksjin. Naast hen
loeiden Berggolts en Inber, als volksvrouwen.
Aliger daarentegen
verloor haar spraakvermogen. ‘Ka-ka-ka...’.
Rozjdestvenski kon helemaal niet meer ophouden.
En beheerst en nobel klapte
David Samojlov. De auteur van ‘Longjumeaux’
maakte in extase de revolutionairsdoek los die hij om zijn hals had
geknoopt
en zwaaide ermee boven zijn hoofd.
‘Moe-moe-moe-moe,’ brulde steeds luider en luider
Rozjdestvenski. En Simonov weende
aan de schouder van Ehrenburg en plengde een schaarse
soldaten traan. En Pasternak
keek verschrikt en glimlachte schuchter -

Речь товарища К.У. Черненко на юьилейном пленуме правления союза писателей ссср 25 сентяьря 1984 года

Вот гул затих. Он вышел на подмостки.
Прокашлявшись, он начал: ‘Дорогие
товарищи! Ваш пленум посвящен
пятидесятилетию событья
значительного очень...’ Михалков,
склонясь к соседу, прошептал: ‘Прекрасно
он выглядит. А все ходили слухи,
что болен он’. - ‘Тс-с-с! Дай послушать!’ -
‘...съезда
писателей советских, и сегодня
на пройденный литературой путь
мы смотрим с гордостью! Литературой,
в которой отражение нашли
XX-го столетия революци-
онные преобразования!’ Взорвался
аплодисментами притихший зал. Проскурин
неистовствовал. Слезы на глазах
у Маркова стояли. А Гамзатов,
забывшись крикнул что-то по-аварски,
но тут же перевел: ‘Ай, молодец!’
Невольно улыбнувшись, Константин
Устинович продолжил выступленье.
Он был в ударе. Мысль как никогда
была свободна и упруга. ‘Дело
так начатое Горьким, Маяковским,
Фадеевым и Шолоховым, ныне
продолжили писатели, поэты...’
И вновь аплодисменты. Евтушенко

и тот был тронут и не смог сдержать
наплыва чувств. А Кугультинов просто

[Nederlands]

hij is immers geen monster, het geluk van honderdduizenden
gaat hem ter harte. De geïnspireerde Blok
schreeuwde, zichzelf vergetend: ‘Komt! Komt allen! Komt over de Oeral!’
En daar is ook Poesjkin! Daar is ook Lomonosov!
En Kantemir! En Dante! En Homerus!...

Dit is alles! Het wordt tijd er een punt achter te zetten
en het in het net over te schrijven. Vaarwel,
mijn Konstantin Oestinovitsj! Twee jaar,
twee jaar zijn wij samen geweest.
Slapeloze nachtelijke uren van inspiratie
heb ik aan jou gewijd. En nu is de tijd gekomen
om afscheid te nemen. De lichtzinnige Muze
wil iets nieuws. Ik ben treurig, Konstantin
Oestinovitsj. Maar zo zijn de wetten
van de literatuur, waarover jij
voor je dood hebt gesproken... Rust in vrede
tot de vreugdevolle morgen, dierbaar stof.

[Russisch]

лишился чувств. Распутин позабыл
на несколько мгновений о Байкале
и бескорыстно радовался вместе
с Нагибиным и Шукшиным. А рядом
Берггольц и Инбер, как простые бабы,
ревмя ревели. Алигер, напротив,
лишилась дара речи. ‘Ка-ка-ка...’ -
Рождественский никак не мог закончить.
И сдержанно и благородно хлопал
Давид Самойлов. Автор ‘Лонжюмо’
платок бунтарский с шеи снял в экстазе,
размахивая им над головой.
‘Му-му-му-му’, - все громче, громче, громче
ревел Рождественский. И Симонов рыдал
у Эренбурга на плече скупою
солдатскою слезой. И Пастернак
смотрел испуганно и улыбался робко -
ведь не урод он, счастье сотен тысяч
ему дороже. Вдохновенный Блок
кричал в самозабвении: ‘Идите!
Идите все! Идите за Урал!’
А там и Пушкин! Там и Ломоносов!
И Кантемир! И Данте! И Гомер!

Ну вот и все! Пора поставить точку
и набело переписать. Прощай же,
мой Константин Устинович! Два года,
два года мы с тобою были вместе.
Бессонные ночные вдохновенья
я посвятил тебе. И ныне время

расстаться. Легкомысленная Муза
стремится к новому. Мне грустно, Константин
Устинович. Но таковы законы
литературы, о которой ты
пред смертью говорил... Покойся с миром
до радостного утра, милый прах.

Twee gedichten
Aleksandr Koesjner[*]
(Vertaling Peter Zeeman)

De Donau

De Donau schendt zijn eer door tal van kronkelingen,
Zoals ook mensen soms hun waardigheid vergokken,
Houdt zielsveel van zijn dwaze wilgen, eiken, linden,
En wordt door amusante wijnen aangetrokken.

Naar Oostenrijk doet Beieren hem uitgeleide,
In woelig Wenen vormt hij zelf de hoofdattractie,
Gaat dan meanderend door bosrijk Slowakije
Naar Hongarije voor weer nieuwe inspiratie.

Een ieders troetelkindje! Oorlogen, morele
Teloorgang, niets vermocht dit beeld nog te verstoren,
Noch Mozart die, doodziek, het lamplicht niet kon velen,
De vogel in de kooi niet langer aan kon horen.

Дунай

Дунай, теряющий достоинство в изгибах,
Подобно некоторым женщинам, мужчинам,
Течет, во взбалмошных своих дубах и липах
Души не чая, пристрастясь веселым винам.

Его Бавария до Австрии проводит,
Он покапризничает в сумасбродной Вене,
Уйдет в Словакию, в ее лесах побродит
И выйдет к Венгрии для новых впечатлений.

Всеобщий баловень! Ни войны, ни затменья
Добра и разума не омрачают память,
Ни Моцарт, при смерти просивший птичье пенье
В соседней комнате унять и свет убавить.

* *Aleksandr Koesjner (geb. 1936) figureerde eerder in* DTR, *Winter 1990. In 1994 verschijnt bij uitgeverij De Bezige Bij een bundel met vertaalde poëzie van vier Petersburgse dichters: Annenski, Brodski, Koesjner en Mandelsjtam.*

[Nederlands]

Verstrooid, verliefd van aard, onstuimig en aanbeden,
Riet aan de monding en gotiek nabij de bronnen.
Wat zou hij moeten met het Europees verleden,
Oordeelt u zelf, als niet de toekomst was begonnen?

Zijn bochten rechten en hem tot meer ernst verplichten?
Hem wijzen op zijn wangedrag? Een ijdel streven!
Lichtzinnig? Zo is hij gelukkig, vrolijk, lichter
Dan 't huis van Habsburg, dat hij wilde overleven.

[Wie wil er worden opgevoed? Zelfs struiken en blikken]

Wie wil er worden opgevoed? Zelfs struiken blikken
Argwanend naar de schaar, verzetten zich wanneer
Men ze wat bij wil snoeien. Ja en amen knikken
Slechts huichelaars, want schaamte kennen zij noch eer.

Men wil dat boeken orde scheppen in de chaos,
Dat bellettrie ons sticht... Maar proza, dichtkunst is
Gecondenseerde taal, compact zoals de haardos
Van rozelaars en als een elzeblad zo fris.

Als bellettrie bij lamplicht wijsheid weet te schenken,
De kracht van liefde en van goedheid voelen doet,
Dan dank ik haar - ze handelt zonder na te denken,
Heus, eer en schaamte zitten haar gewoon in 't bloed.

[Russisch]

Вертлявый, влюбчивый, забывчивый, заросший
В верховьях готикой, в низовьях камышами,
И впрямь что делал бы он с европейским прошлым,
Когда б не будущее, посудите сами?

Что выговаривать и выпрямлять извивы,
Взывать к серьезности, - а он и не старался!
А легкомыслие? - так у него счастливый
Нрав, легче Габсбургов, и долго жить собрался.

[Russisch]

Кто хочет, чтоб его воспитывали? Серый
Куст - даже он щипцам противится, когда
Стригут его, дрожит... И только лицемеры
Кивают, нет у них ни чести, ни стыда.

И требуют от книг, чтобы литература
Воспитывала их... Но проза и стихи
Густы в своих речах, как эта шевелюра
Шиповника, свежи, как мягкий лист ольхи.

И если нам они под лампы ярким светом
Почуствовать дают могущество любви
И силу доброты, спасибо им, об этом
Не думающим, - честь и стыд у них в крови.

Hel en paradijs
Ilja Koetik[*]
(Vertaling Peter Zeeman)

In deze duisternis, in 't holst van deze nacht
zijn we gekooid, als in een kist of koker.
En Paradijs en Hel zijn in ons saamgebracht,
als lucht en rook in longen van een roker.

Ze zijn geen polen maar, naar ik veronderstel,
als lucifers dicht bij elkaar gelegen.
Zo hebben deze twee een plaats gekregen,
dus Paradijs naast Paradijs en Hel naast Hel.

Maar wordt het donkerder op aarde, uur na uur,
verlaat een engel goedgezind de Hemelhaven,
strijkt op zijn glijvlucht langs het Hellezwavel
en geeft ons met zijn flakkerende vleugel vuur.

Адирай

И в эту полночь, в этот темный час
мы заперты, как в некий длинный ящик,
где Рай и Ад перемешались в нас,
как воздух с дымом в легких у курящих.

Они не полюса наверняка,
но расположены, предполагаю,
Ад против Ада, Рай напротив Рая
по принципу и виду коробка.

Но чуть на мир нисходит эта мгла
и ангел Рая, хоть ему не надо,
в полете чиркнет вдруг о серу Ада -
мы все прикурим от его крыла.

* *Ilja Koetik is ongeveer 34 jaar, woont in Zweden, doceert af en toe Russische literatuur in New York en is behalve dichter ook poëzievertaler.*

Twee drinkers
Michail Kotsjetkov[*]
(Vertaling Anne Stoffel)

Twee drinkers zaten in een datsja
te drinken zonder iets te eten
en over 't Vaderland te dazen.
Dat duurde nu al ruim twee weken.
Eén was uw nederige dienaar,
de ander Gogol (overleden).
Ook was een zwarte kraai aanwezig,
die bij de deur stond als een ziener.
En niet voor niets!

Want daar komt, na een ‘Vrouw, tabé!’,
bebrilde Tsjechov aangejakkerd.
Het is alsof hij 't ruikt, de stakker,
dat wij hier zuipen met zijn twee!
Maar ach, illusies jaagt hij na,
de hospik, op de sneeuwstorm vloekend,
want wat gebeurt? De kraai, met zoekend
oog, ziet hem en zegt: ‘Jongens, kra!’
En wij verstoppen gauw de flessen,
pakken de dikke samowar,
en spreken nu alleen nog maar
van rammenas en zwarte bessen.
Daar komt de grote schrijver binnen.
Wij zeggen: ‘Ah! Welk hoog bezoek!

Два алкоголика

Два алкоголика на даче
сидели третью неделю
и, не закусывая, пили,
о судьбах Родины судача.
Один из них - покорный Ваш,
второй - покойный ныне Гоголь
с вороной черной, словно уголь,
стоящей при дверях, как страж.
И, кстати, не зря!

Ведь, пожелав жене ‘Адью!’,
уже спешит очкарик Чехов,
не знаю, как и где прочухав,
что без него на даче пьют!!!
Но зря спешит наш санитар,
мороз и вьюгу кроя матом,
его в окне едва заметив,
ворона скажет: ‘Братцы, каррр!’
И мы, под стол бутылки спрятав,
достанем толстый самовар,

* *Michail Kotsjetkov is ongeveer dertig jaar en hoort tot een Moskouse kunstenaarsgroepering die zich ‘De eerste cirkel’ noemt. Hij publiceerde werk in de nieuwe ‘onafhankelijke almanak’* - Konec veka *(Het einde van de eeuw).*

переведя свой разговор
на тему редьки и шпината.
И вот войдет великий классик.
Мы скажем: ‘Ба! Какие гости!
Хотите, выпьем чаю вместе?
Или подать велите квасик?’
И вот сквозь мутное пенсне

[Nederlands]

Wat lust u liever, thee met koek
Of wilt u aan de *kwas** beginnen?
Hij ziet meteen door zijn pince-nez
hoe grotelijks hij wordt belazerd,
dat hij voor niets hierheen geraasd is
door 't rotweer en de natte sneeuw
en zegt: ‘Nee, steekt u dat goedkope
verzuurde bocht maar in uw reet, hoor!’
Dan nokt hij af naar zijn verpleegster
als Bonaparte naar Europa...

De drinkers gaan weer aan de drank,
en, ijverig hun hoofden krabbend,
hervatten zij hun loos gebabbel
over het lot van 't Vaderland.
Zo, om hun Land in angst en beven,
zitten zij dwaas en tierelier
in 't verre huis aan de rivier,
hun leven lang...
En na het leven.

[Russisch]

увидит, как он прокололся, -
что он сюда напрасно рвался
через пургу и мокрый снег,
и скажет: ‘Да, пошли вы в жопу
с прокисшим квасом и заваркой!’
И в ночь отбудет к санитарке,
как Бонапарт в свою Европу...

А алкоголики опять
достанут мутные бутылки
и под чесание в затылке
начнут о Родине пенять.
И, убиваясь по Отчизне,
в далеком доме у реки
они сидят, как дураки,
вот так всю жизнь...
И после жизни.

* *alcoholvrije drank*

Grabbelton
Drs. P

Het uitzicht is als van een hoge toren
Veel weidser dan toen ik de klim begon
Nu zie ik tal van onderwerpen gloren
En ben verliefd tot over beide oren
Op deze nieuwe vorm - de *grabbelton*

Deze versvorm is een kwintijn in pentameter, waarvan het laatste woord het onderwerp aangeeft en tevens de letters levert die de rijmwoorden vormen.

Men hoeft het niet bij één product te laten
Zo'n trefwoord is een genereuze bron
U heeft nu het principe in de gaten
De lasten blijken minder dan de baten
Dus maak nu ook eens zelf een grabbelton

De keuze van het trefwoord is uw eerste en belangrijkste zorg. De cadans moet natuurlijk goed zijn, er moet op gerijmd kunnen worden (eenmaal) en er moeten minstens twee vrouwelijke rijmen uit te halen zijn; vijfmaal mannelijk rijm klinkt nogal bot.

Met woorden als *Sisyphus* en *monomaan* bereikt u niets. Verscheidenheid van medeklinkers, alsook de aanwezigheid van de klinker *e*, daar kunt u mee vooruit. Een *n* is ook nooit weg, maar verval niet steeds in de uitgang -en.

Wat de inhoud betreft: enige samenhang kan geen kwaad.

Herinnert u zich nog de eerste ode
Die u inzake deze krijger las?
Hij was Spartaan, en allerminst een snode
Meer informatie is hier niet van node
U weet wie ik bedoel: Leonidas

‘Zodra we D'Oude Eetery betraden
Begon de spijt,’ alsdus vertelde Driek
‘Het interieur bleek niet in licht te baden
En goudfazanten kunnen ze niet braden
Maar sfeervol is 't er wel - heel rembrandtiek’

Schoon hij de kerkse zielen duchtig drilde
Zag niemand hem bepaald als demiurg
Maar stellig wel als sieraad van zijn gilde
Want in privé had hij dan toch dat milde
Die oude predikant te Middelburg

‘Het plan, mij op dat eiland neer te poten
Is iets dat mij vertoornt en ook benart
Ik krijg geen koetsen daar, en vast geen boten
Ja, zelfs niet eens de kans om vlas te roten...’
(Dat deed hij toch zo graag, hè Bonaparte)

‘Haar schouderspierontwikkeling is pover
Haar hinkstapsprongbekwaamheid slechts gering’
Aldus besprak men haar en zelfs wat grover
Als men zich likkebaardend uitliet over
Haar omgang met de sportvereniging

Deze voorbeelden tonen, dunkt me, voldoende aan omtrent de bekoring en veelzijdigheid van de grabbelton.

Sterk af te raden wegens zijn moeilijkheidsgraad en vrijheidsbeperking is de *lobbertang* (genoemd naar een regionaal, reeds lang in onbruik geraakt werktuig), die voorschrijft dat het eerste rijmwoord een anagram is van het laatste, en voor het overige identiek is aan de grabbelton.

Hier is een aardig onderwerp: legaten
(‘Wat zijn dat?’ vraagt de schoolverlaatster Ant)
Het zijn bedragen die men na kan laten
Helaas, we hebben verder niets op -aten
Dat maakt de tekst wat minder elegant

Gedicht
Aleksandr Romanenko[*]
(Vertaling Peter Zeeman)

Heel die herfst bracht ik door bij een beek,
Eksters, boomklevers, waar ik ook keek.
Ik was blij, leefde licht als een veer.
Kom, ik geef het in vogeltaal weer:
Nu eens twiet, dan weer fuut-fuut of dzjoemt
Werd het klapwiekend leven genoemd
Onder vluchten rondtrekkende mezen.
Vogelachtig verstreek daar mijn leven
In een huis dat nog af moest gebouwd.
Ik at karig maar 't smaakte vertrouwd:
Thee zonder suiker, geen boter op brood
Maar wel kersen- en pruimengelei...
Een geluksvogel voelde ik mij!
In de tuin ga je aardappels rooien
En je gaart ze bijeen - 't kan niet mooier!
Tot december toe kun je daar zijn.
Maar de ochtendkou dringt door 't kozijn
En de heuvels zijn wit van de rijp.
Al tersluiks doet de winter een greep
Naar de ruiten om ijs af te zetten,
Zorgt dat water in plassen verstart.
In de herfstzon vergaan silhouetten.
En een sikkel van kou klieft je hart -
Een voorvoelen van winterse smart.

[Russisch]

В эту осень я жил у ручья
Среди поползней и сорочья -
Жизнь была весела и легка,
Словом птичьего языка:
То ли звень, то ли тинь, то ли дзинь
Называлась полетная жизнь
У кочующих стаек синичьих.
Жизнь моя протекала по-птичьи -
В недостроенном новом дому
На суровом подножном корму:
Чай без сахара с хлебом без масла,
Но с вареньем из вишен и слив -
Никогда я так не был счастлив!
Накопаешь картошки на грящке
И опят соберешь - все в порядке!
Можно жить до конца ноября.
Но все жестче, багровей заря,
И от инея сопки белы,
И зима уже из-под полы

* *Dit gedicht komt uit Romanenko's derde bundeltje, dat een vriend van de vertaler in Nachodka, het andere eind van de wereld, cadeau kreeg van een douanier, een broer van de dichter. De flaptekst meldt dat Romanenko aan een rolstoel is gekluisterd en 'in de jaren zestig een persoonlijk Tsjernobyl beleefde'.*

Достает ледяные оконца,
Примеряет на лужи ледок,
И все ниже осеннее солнце,
И по сердцу серпом холодок,
Как предчувствие зимних тревог.

Drie sonnetten
Genrich Sapgir[*]
(Vertaling Anne Stoffel)

Sonnet over wat er niet is

voor Jan Satoenovski

Dan is er weer geen vlees geen kaas geen boter
Geen muts te koop hoeveel je ook verdient
En soms is de ellende nog veel groter
Geen woning geen gezondheid en geen vriend

Geen vreugde en geen vrede geen geweten
Geen achting voor je eigen werk o wee
En op het platteland geen warme plee
Geen oogst om volgend jaar weer van te eten

Maar wel is er een voorraad VISCONSERVEN
Een vaag verheven doel om voor te sterven
Verveling wodka valsheid kunstgenot -

Raketten bouwprojecten woestenijen
Zelfs mensen ergens in de negorijen
En dat ziet God! - al is er ook geen God

Сонет о том чего нет

Яну Сатуновскому

То мяса нет то - колбасы и сыра
То шапок нет куда я не зайду
Но я встречал и бóльшую беду
Нет близких Нет здоровья. Нет квартиры

Нет радости нет со вести нет мира
Нет уваженья к своему труду
Нет на деревне теплого сортира
Нет урожая в будущем году

Но есть консервы рыбные тефтели
Расплывчатость и фантастичность цели
Есть подлость водка скука и балет -

Леса в степи, стройки и ракеты
Есть даже люди в захолустьи где-то
И видит Бог! - хоть Бога тоже нет

* *Genrich Sapgir (geb. 1928) was in de jaren zestig de leider van de onofficiële avantgardistische dichtersgroep 'Konkret' (met o.a. Eduard Limonov). Hij leeft van het schrijven van versjes, toneelstukken en filmscenario's voor kinderen. Zijn 'volwassen' gedichten kon hij lange tijd niet in eigen land publiceren; zij verschenen sinds 1973 in verschillende westerse tijdschriften en in de in het Westen gepubliceerde almanak* Metropool.

De koffer

Toen ik mij volgevreten had met rommel
Zodat ik een wanstaltig buikje had
Drukte zijn benig achterste mij plat
Ik voelde mij een strakbespannen trommel

Het vliegveld gonsde als een vette hommel
Hij had verzenuwd naast mij postgevat
Maar ik - met alles wat er in mij zat -
Werd schandelijk bevingerd en befrommeld!

Op slot en opgepakt en weer gedragen
Om over vreemde wegen voort te jagen
Hij heeft aan zijn talent zijn hart verpand

Maar ik ben moe en weeg nog maar heel weinig.
Wat heb ik toch misdaan, dat ik straks eindig
Als zwerverskoffer van een emigrant?

Чемодан

Когда я обожрался барахлом
И стал до неприличия пузатым
Он придавил меня костлявым задом
И брюхо мне перетянул ремнем

Как бодрый шмель гудел аэродром
Волнуясь он стоял со мною рядом
А я - наружу всем своим нутром
Позорно перещупанным измятым!

Закрыли подхватили понесли...
Бродя по колеям чужой земли
Он верит в ярость своего таланта

А я устал я отощал давно
За что мне век закончить суждено
Цыганским чемоданом эмигранта!

Priapus

Ik ben een lid! Maar niet van academies
Ik ben orgaan! Maar niet een ‘competent’
Van heel je nageslacht het biochemisch
Substraat en van 't heelal het fundament

'k Ben kaal en kreeg een baard van de natuur
Ik ben een god vanouds geëerd door allen
'k Ben louter liefde... ja ik ben die malle

Slang uit de bijbel: zenuwen plaats uur...

Stel dat jij wil maar ik doe 't liever niet
Dan hang ik slap mijn vriend zoals je ziet
En word je van de dokter ook niet wijzer

Maar voel ik iets dan hef ik als een waar
Soldaat mijn hoofd omhoog en sta ik daar
Recht overeind dik vurig en van ijzer

Приап

Я - член! но не каких-то академий!
Я - орган! но не тот куда ‘стучат’
Я - прародитель всех твоих внучат
Я - главный винтик в солнечной системе

Я от природы лыс и бородат
Я - некий бог издревле чтимый всеми

Я - весь любовь... Я - тот библейский гад.

Змий своенравен: нервы место врем

Пусть хочешь ты да я-то не хочу
Я - тряпочка. Я - бантик. Бесполезно
Меня дружок показывать врачу

Но чу - почуял! Как солдат в бою
Я поднимаю голову свою
Стою горячий толстый и железный

Zij als critica
Igor Severjanin[*]
(Vertaling Gerrit Borgman)

- Ja, absoluut, ik vind dat onze kunst ontaard is,
Spreek me niet tegen, graaf, betweterige vent!
Bezie het punt voor punt en zeg dan wat zij waard is;
Ten eerste poëzie: Volkomen decadent!
Neem nou zo'n Fofanov, een zuiplap en een zwerver,
Die kreeg van de kritiek nog wel een dichtersrol...
Poëet! Welja... een lopend wijnvat, 't kon niet erger!..
Wat door zijn aderen stroomt is pure alcohol.
Wat zei u, beste graaf? Drankzucht is nog geen teken?

Een oordeel heeft pas zin als men het werk bekijkt?
Nou, weet dan, graaf, dat ik zijn werk niet heb bekeken,
Het doet mij werkelijk niets!.. Temeer daar duidelijk blijkt
Dat hij geen regel wijdt aan grappige sujetten,
Verfijnde zeden of... tradities, goede smaak,
Aan schitterende bals, juwelen, epauletten,
Ik weet het zeker, 't is maar Russisch volksvermaak!
't Staat vast dat er door óns, met Shakespeare grootgebracht,

Она критикует

- Нет, положительно, искусство измельчало,
Не смейте спорить, граф, упрямый человек!
По пунктам разберем, и с самого начала;
Начнем с поэзии: она полна калек.
Хотя бы Фофанов: пропойца и бродяга,
А критика ему дала поэта роль...
Поэт! Хорош поэт... ходячая малага!..
И в жилах у него не кровь, а алкоголь.
Как вы сказали, граф? До пьянства нет нам дела?
И что критиковать мы можем только труд?
Так знайте, книг его я даже не смотрела:
Неинтересно мне!.. Тем более, что тут
Навряд ли вы нашли б занятные сюжеты,
Изысканных людей привычки, нравы, вкус,
Блестящие балы, алмазы, эполеты, -
О, я убеждена, что пишет он 'EN RUSSE'
Естественно, что нам, взращенным на Шекспире,

* *Zie het essay van Jan Paul Hinrichs elders in dit nummer.*

[Nederlands]

De adel van de geest, gevoel, diepe gedachten,
Iets beters dan zo'n gammel lierdicht wordt verwacht,
Zulk dronken liergekras, ten prooi aan lage machten...
Spreek me niet tegen, graaf! Want echt, die kroeggedichten,
Die trekken mij niet aan, nee, duizendmaal nee nee!
Als dichter, qua talent telt zoiets toch niet mee.
Een dichter met pardon! zo'n naam... zo'n stom gezicht en
Die kleren, ah! Mon Dieu! Verflodderd, haveloos.

Nog gisteren, toen ik met Paul het park rondreed,
Sleept hij zich naar ons toe, bemodderd, laveloos,
Wie of hij nu bezingt? De keukenmeid, wie weet?!
Die vieze laarzen, bah! Die jas, affreus... aan flarden!
Die bontmuts, nee... 't onvoorstelbaar, maar 't is waar...
En hij práát in zichzelf. Hu, ijselijk.. niet te harden!

'k Bestierf het haast van angst, ja graaf, geloof me maar...
En zeg nu niet: ‘Hij drinkt vanwege wansucces!’
De ware oorzaak kan mij hoegenaamd niets schelen.
Dat huilen? 'k Lach erom... Maar dit is dan de les:
Geen plaats in ons bestel? Niet dat sentimentele!
Weet niets van rang en stand? Dan niet voor dichter spelen!

[Russisch]

Аристократам мысли, чувства и идей,
Неинтересен он, бряцающий на лире
Руками пьяными, безвольный раб страстей.
Ах, да не спорьте вы! Поэзией кабацкой
Не увлекусь я, граф, нет, тысячу раз нет!
Талантливым не может быть поэт
с фамилией - pardon! - такой... дурацкой...
И как одет! Mon Dieu! - Он прямо хулиган!..

Вчера мы с Полем ехали по парку,
Плетется он навстречу - грязен, пьян;
Кого же воспоет такой мужлан?.. кухарку?!.
Смазные сапоги, оборванный тулуп,
Какая-то ужасная папаха...
Сам говорит с собой... Взгляд страшен, нагл и туп...

Поверите? Я чуть не умерла от страха.
Не говорите мне: ‘Он пьет от неудач!’
Мне, право, дела нет до истинной причины.
И если плачет он, смешон мне этот плач:
Сентиментальничать ли создан мужичина
Без положенья в обществе, без чина?!.

Twee trioletten
Fjodor Sologoeb[*]
(Vertaling Anne Stoffel)

13

Wakker worden in de morgen
Bij het kraaien van de haan...
't Leven slecht? Geen denken aan!
Wakker worden in de morgen,
Koude nevel zonder zorgen,
Schuldloos traag de dag doorstaan,
En ontwaken in de morgen
Bij het krijsen van de haan.

13

Просыпаться утром рано,
Слушать пенье петуха,
Позабыть, что жизнь лиха.
Пробудившись утром рано,
В час холодного тумана,
День промедлить без греха
И опять проснуться рано
Под оранье петуха.

* *Fjodor Sologoeb (1863-1927) hoorde tot de Russische symbolisten. In tegenstelling tot zijn proza is zijn poëzie nog nauwelijks in het Nederlands vertaald.*

21

Onbezield en onbelichaamd, ongelukkig, onheilspellend spookgebroed van bos en heide,
Waarom kom je zo dichtbij, en wat zeg je tegen mij?
Glibberig en taai als klei, dood noch levend, geen van bei,
Onbelichaamd, onderaards, in onderstromen onderduikend spookgebroed, wat voor geheimen
Zet je, kwijnend en verdwijnend, met gejank de nacht doorsnijdend en ontwijdend heel de meimaand,
In die enge urnen bij van je boze toverij?
Onbezield en onbelichaamd, ongeliefd en onheilspellend spookgebroed van veld en weiden,
Waarom kom je zo dichtbij, en wat zeg je tegen mij?

21

Неживая, нежилая, полевая, лесовая, нежить горькая и злая,
Ты зачем ко мне пришла, и о чем твои слова?
Липнешь, стынешь, как смола, не жива и не мертва.
Нежилая, вся земная, низовая, луговая, что таишь ты, нежить злая,
Изнывая, не пылая, расточая чары мая, темной ночью жутко лая,
Рассыпаясь, как зола, в гнусных чарах волшебства?
Неживая, нежилая, путевая, пылевая, нежить темная и злая,
Ты зачем ко мне пришла, и о чем твои слова?

Lied van de onbekende Russen
Of: Het feest der volkeren
Jos Versteegen

In Moskou bezocht ik een morsig café.
Ik zat bij de kachel, genoeglijk, tevreden,
en slurpte mijn eerste kop Russische thee.

Kleurrijk was het volk dat ik binnen zag treden:
een nuf met een hondje, een del met een vos,
Jakoeten, Tadzjieken en zelfs Samojeden,

nomadische vrouwen met rokken van mos,
zandkleurige jongens, getulbande mannen -
zij kwamen uit iedere hoek van het GOS.

Zij dronken hun wodka, de sfeer was ontspannen.
Zij dansten, muziek klonk opzwepend en luid.
De barkeeper vulde de kruiken en kannen.

Toen ging er een volle fles dwars door de ruit,
gevolgd door drie krukken, vier stoelen, vijf banken,
en ik dacht ter zake: Dat feestje is uit.

Als ware barbaren begonnen Tataren
twee boeren-Oeigoeren de keel dicht te snoeren.
Ik zag tien Kirgiezen het hazepad kiezen,
bekogeld door koppen en kroezen van louche Toengoezen.
Tsjetsjenen verdwenen, zij namen de benen
zodra de Tsjerkessen met messen hun haat kwamen lessen.

Vandaag was de stemming bepaald ongedwongen.
De volkeren mokerden tafels tot gruis
voordat ze, heethoofdig, elkander besprongen.

Vanuit mijn positie in een der fauteuils
bezag ik het slagveld en dacht bij momenten
aan 't vredige Holland, aan haard en aan huis.

En ach - ik verlangde naar grensincidenten,
gewapende strijd, revolutie in Friesland,
guerrilla in Limburg en oorlog met Drenthe...

Ik zag de Abchazen met glazen en vazen
zich wreken op woedende, bleke Oezbeken
en trappen op tenen van dezen en genen.
Toerkmenen verschenen, bewerkten Evenen met stenen.
Verbeten Osseten, zij vloekten en smeten
de ziekenfondskrukken van oude Kalmukken aan stukken.

Intussen marcheerden elite-soldaten
met uzi's, kalasjnikovs, bommen, granaten,
langs Moskous verwaarloosde pleinen en straten,

bereikten de kroeg, de verbrijzelde ruit,
posteerden zich, vuurden, verschoten hun kruit,
en toen was het volksfeestje werkelijk uit.

Twee liederen
Vladimir Vysotskí
(Vertaling Judit Starreveld)

Hij keerde niet terug van het slagveld

Och, waarom is niet alles precies als altijd?
Als de hemel toch steeds weer naar blauw helt.
Lucht en water en bos blijven realiteit,
Alleen hij kwam niet terug van het slagveld.

Ik weet niet hoe het zat, in ons nachtelijk debat,
Als je steeds maar elkaar de huid volscheldt?
Och, ik miste hem nooit, alleen nu pas, nadat
Hij niet terug is gekeerd van het slagveld.

Als hij zweeg zat hij fout, hij zong niet in de maat,
In gesprek was het iemand die ratelt,
Hij verstoorde mijn slaap, 's morgens vroeg, 's avonds laat.
Gister kwam hij niet terug van het slagveld.

ОН НЕ ВЕРНУЛСЯ ИЗ БОЯ

Почему все не так, вроде все как всегда:
То же небо - опять голубое,
Тот же лес, тот же воздух и та же вода,
Только он не вернулся из боя.

Мне теперь не понять, кто же прав был из нас
В наших спорах - без сна и покоя.
Мне не стало хватать его только сейчас,
Когда он не вернулся из боя.

Он молчал невпопад и не в такт подпевал,
Он всегда говорил про другое,
Он мне спать не давал, он с восходом вставал,
А вчера не вернулся из боя.

* *De beroemde 'bard' Vysotski (1938-1980) is ook in Nederland geen onbekende, maar zelden of nooit zijn zijn teksten zo in het Nederlands vertaald dat ze op de bijbehorende melodieën te zingen zijn. Judit Starreveld deed een poging.*

[Nederlands]

O wat leeg is het nu; vroeger waren we saam.
Dat is iets dat je achteraf vaststelt.
't Is alsof door de wind het vuur uit is gegaan,
Want hij keerde niet terug van het slagveld.

Nu vandaag plots de lente de bodem uitschiet,
Roep ik uit, wat er blij in mij opwelt:
‘Kom toch roken, mijn vriend,’ maar hij antwoordt me niet,
Want hij keerde niet terug van het slagveld.

Onze doden behoeden ons in dit geweld,
De gesneuvelden zijn onze posten
En de hemel weerspiegelt in water en veld
En in blauwtinten kleuren de bossen.

In de schuilplaats was ruimte voor ons allebei,
Toen voor beiden de uren nog telden.
Nu 't alleen geldt voor mij, is het net of niet hij,
Maar ikzelf niet weerom kwam van 't slagveld.

[Russisch]

То, что пусто теперь, - не про то разговор,
Вдруг заметил я - нас было двое.
Для меня словно ветром задуло костер,
Когда он не вернулся из боя.

Нынче вырвалась, будто из плена, весна.
По ошибке окликнул его я:
- Друг! Оставь покурить! - а в ответ - тишина.
Он вчера не вернулся из боя.

Наши мертвые нас не оставят в беде,
Наши павшие - как часовые.
Отражается небо в лесу, как в воде,
И деревья стоят голубые.

Нам и места в землянке хватало вполне,
Нам и время текло для обоих.
Все теперь одному, только кажется мне -
Это я не вернулся из боя.

В. Высоцкий

Lied over de aarde

Wie beweert: Alles ligt in de as?
Strooi op aarde maar niet meer je zaden,
Van de aarde rest slechts een karkas.
Nee - heel even maar stokte haar adem.

't Moederschap ontneem je haar nooit.
Net zo min als je leegschept de zeeën.
Niet in lijkwa, maar rouwkleed getooid,
Dood? Wie heeft er nu zulke ideeën?

Elke loopgraaf - een snee, diepgekloofd,
En de bomgaten - gapende wonden,
Elke zenuw der aarde ligt bloot.
Helse pijnen heeft zij ondervonden.

O nee! Schrijf haar niet af als verminkt!
Zij verdraagt alles, zal overleven.
Wie beweert dat de aarde niet zingt?
Niet een teken van leven zal geven?

Nee! Zij zingt, en er zal nooit een klacht
Uit haar gapende wonden ontsnappen.
Zij is onze ziel, onze kracht.
Nee, geen laars zal haar kunnen vertrappen.

Wie gelooft er: de aarde is dood?
Nee, heel even maar stokte haar adem.

ПЕСНЯ О ЗЕМЛЕ

Кто сказал: ‘Все сгорело дотла,
Больше в Землю не бросите семя?’?!
Кто сказал, что Земля умерла? -
Нет, она затаилась на время.

Материнства не взять у Земли,
Не отнять, как не вычерпать моря.
Кто поверил, что Землю сожгли? -
Нет, она почернела от горя.

Как разрезы, траншеи легли,
И воронки, как раны, зияют.
Обнаженные нервы Земли
Неземное страдание знают.

Она вынесет все, переждет.
Не записывай Землю в калеки!
Кто сказал, что Земля не поет,
Что она замолчала навеки?

Нет! звенит она, стоны глуша,

Изо всех своих ран, из отдушин.
Ведь Земля - это наша душа,
Сапогами не вытоптать душу!

Кто поверил, что Землю сожгли? -
Нет, она затаилась на время.

Aankomend artiest
Co Woudsma

Hij maakt een buiging, pakt zijn zwarte staf
en dirigeert met zwier de dode dingen
naar toverachtige veranderingen,
want ieder voorwerp heeft vandaag vrijaf.

Een touw ontpopt zich als een zijden doek,
uit kleine, goudbesterde kokers vallen
dozijnen hulpeloze pingpongballen,
een vingerhoed verdwijnt, een ring raakt zoek.

Onzichtbaar zweet staat in geschoeide handen:
een wit konijneoor steekt uit een hoed.
De kaarten zijn geschud, de kaarsen branden.

Mocht hij me nu om assistentie vragen,
dan zal het me ontbreken aan de moed -
hij kan mijn hele hart doormidden zagen.

Vertaald proza

Liverpool
Konstantin Balmont[*]
(Vertaling Tom Eekman)

Wanneer u denkt dat ik u iets wil vertellen over de Engelse stad Liverpool hebt u het mis. Ik ben wel in Engeland geweest, meer dan eens zelfs. Ik ben dol op Oxford en Cambridge. Ik heb in Londen gewoond. In het kasteel Warwick heb ik de witte pauwen gezien, en in Stratford on Avon heb ik Shakespeares stoffelijke resten aanbeden. Maar aan Liverpool ben ik nooit toegekomen en waarom zou ik ook? Ik houd me niet met handel bezig, en het is immers, als ik het wel heb, uitsluitend een handels- en industriestad.

Ik wil u iets vertellen over Hotel Liverpool, zijn bewoners en bezoekers. Het bevond zich in mijn geboortestad in de verre jaren dat ik er het gymnasium afliep; om precies te zijn, ik zat in de zesde klas.

Dat was een nare tijd.

Ik had een hekel aan de schoolvakken en de schooldiscipline. Ik wilde van school af, maar mijn ouders voelden daar niets voor. Ik had allerlei plannen in mijn hoofd; ik wilde schrijver worden, of als propagandist 'tot het volk' gaan, of me bij sectariërs aansluiten: de Molokanen, Doechoboren of Stundisten, of, ten slotte, gewoon weggaan en maar zien waar ik terecht zou komen. De ruimte en de wind brachten me altijd in opwinding en riepen me dwingend tot zich. Ik las in die tijd voor het eerst het onvergetelijke *Misdaad en straf*, en dat boek verlichtte, als een nachtelijke gloed, alles in mijn ziel met een onrustig licht, het riep en dreef me ergens heen, joeg me op, zoals een nachtelijk, met tussenpozen afgaand alarm de ontwakende roept en opjaagt.

* *Konstantin Dmitriëvitsj Balmont is geboren in 1867 en stierf als emigrant in Parijs in 1942. Hij werd befaamd als een der leidende Russische symbolisten van de oudere generatie, naast Valeri Brjoesov. Zijn gedichten (waarvan hij er vele honderden schreef) munten uit door vorm- en klankrijkheid, door alliteratie en binnenrijm en werden daarom zeer bewonderd; hun wezenlijke inhoud is vaak niet diep. De schrijfster Nadezjda Teffi herinnerde zich over de jaren omstreeks de eeuwwisseling: 'Rusland was toen gewoon verliefd op Balmont. Iedereen, van de wereldse salons tot een afgelegen stadje ergens in het gouvernement Mogiljov, kende Balmont. Hij werd gelezen, voorgedragen en op het toneel gezongen. Cavaliers fluisterden hun dames zijn woorden in het oor, middelbare scholieres schreven ze in hun schriftjes over...'*

Er was nog een omstandigheid die me soms gewoon gek maakte. Ik had heel vroeg in mijn leven vrouwenliefkozingen leren kennen; tè vroeg. En in de tijd waarover ik het heb was er juist een periode van ascetisme ingetreden, van de wens om mijn kuisheid te bewaren. Aan dat besluit hield ik me al vele maanden. Maar soms kon ik enkele dagen en nachten lang smachten en branden van verlangen, dan verloor ik mijn wilskracht, ik stond zelf verbaasd van mijn wispelturigheid en deed onverwacht iets heel anders dan ik wilde en moest doen. In gedachten zei ik bijvoorbeeld tot mezelf: ‘Nu ga ik hem lezen,’ en vlak daarna greep mijn hand naar mijn pet, ik zette hem op, al was het al elf uur 's avonds, verliet mijn kamer, liep in de gang langs de spiegel en zag daar een vreemde, die ikzelf was. Of ik liep over straat, maar dat was niet ik, alleen mijn voeten stapten er voort, en dat gestap klonk heel ongewoon. In mijn binnenste groeide een gevoel van alarm, van aarzeling. Ik zou willen terugkeren, maar kon dat niet. Al voortlopend zei ik tot mezelf: ‘Ik ga niet,’ maar mijn benen wisten heel goed waarheen ze wilden en dus liep ik verder. Kijk, ik was de straat al door, ik ging langs de kerktoren, sloeg linksaf en stak het grote wijde plein over, waar het op marktdagen door de toestromende boeren wel een Mongoolse invasie leek; hierna ging ik op een voor een provinciestad bovenmatig groot huis toe en beklom de trap. Aan het gebouw hing een uithangbord van onnatuurlijke grootte, van verre zichtbaar: ‘Hotel Liverpool’.

De eigenaar was een nogal uitzonderlijke man met een gewone naam: Ivan Fedoseïtsj Reznin.[1)] Over de oorsprong van het hotel gingen heel donkere geruchten; over Ivan Fedoseïtsj werd in de stad gefluisterd dat zijn achternaam goed bij hem paste. De gefluisterde verhalen kwamen neer op het volgende:

Ivan Fedoseïtsj was kapper geweest en had een eigen zaakje gehad. Hij knipte en schoor dat het een lieve lust was. Dat was in de bekende stad Nizjni Novgorod, waar, zoals iedereen weet, 's zomers een beroemde jaarmarkt plaatsheeft. Op zo'n markt wordt altijd en in alle landen - de Vlaamse schilders zijn er getuigen van - niet alleen gekocht en verkocht, maar ook gegokt, gevrijd (uit wellust meer dan uit liefde - maar soms ook uit liefde) en gedronken: véél gedronken. Ivan Fedoseïtsj' kapsalon was vlakbij de markt. Eens, op een drukkend hete middag, kwam er een rijke Tataar binnen.

1) *Reznin: ‘reznja’ betekent slachting, bloedbad.*

Behalve zij tweeën was er op dat moment niemand in de zaak. Even later - onbekend na hoeveel tijd - sloeg Ivan alarm. Mensen kwamen aanlopen en zagen de Tataar dood op de vloer liggen, zijn strot was doorgesneden, bloed stroomde over de grond als uit een geslacht schaap. ‘Ja, die heeft zichzelf van kant gemaakt,’ zei Ivan. ‘Hij kwam binnen en mompelde iets onverstaanbaars. Het is zo heet, zei hij, ik heb het benauwd. Hij had geld verspeeld en bij de handel alles verloren. Hij pakte een scheermes en floep! Als een schoof viel hij neer...’

Nou, de getuige van deze jaarmarkt-zelfmoord werd flink aan de tand gevoeld. De rechtszaak sleepte zich voort. Een anderhalf jaar zat hij gevangen. Er waren geen bewijzen. Was het moord of zelfmoord? Wie kon dat uitmaken. Het Hof stelde hem uiteindelijk in het gelijk. Maar Ivan Fedoseïtsj had zijn kapperszaak gesloten. Hij vertrok uit Nizjni Novgorod. Enige tijd lang zwierf hij rond, hij verbleef in verschillende steden, ook in ons stadje, dat zich de bijnaam ‘Russisch Manchester’ had verworven, en liet daar dat reusachtige hotel bouwen: vermoedelijk om de reputatie van ons fabrieksstadje te eren, doopte hij het ‘Liverpool’.

Liverpool had vier verdiepingen. Beneden bevond zich het café, dat ik beter een kroeg kan noemen; daar huisde ook de eigenaar, in twee ruime zogenaamde hotelkamers. ‘Dan is hij dichter bij de tapkast als de zuiplust hem overmant,’ zeiden de plaatselijke grappenmakers, want Ivan had inderdaad last van drankzucht, en wel een van episch-dramatische proporties; dat was de voornaamste bijzondere eigenschap van deze ongewone man.

De eerste etage werd verhuurd voor concerten en amateurvoorstellingen; dit was de meest luxueuze van het hele gebouw. Op de tweede was de ‘club’ gevestigd. En op de derde en vierde bevonden zich de hotelkamers. Die waren ook weer in een soort aparte domeinen verdeeld, beheerd door Ivans twee zonen, die slechts een jaar in leeftijd verschilden; de een heette Pjotr, de ander Pavel. Hun vader had ze opzettelijk zo genoemd om de rest van zijn leven van tijd tot tijd, en vooral in perioden van drankzucht, godslasterlijke grappen te kunnen vertellen. Dochters waren er niet, of liever, ‘die zijn er geweest’, zoals Ivan placht te zeggen: één was al als baby gestorven, de tweede was door een dronken jager per ongeluk doodgeschoten, de derde was weggelopen en wie-weet-waarheen verdwenen.

Ivan Fedoseïtsj was een logge en gesloten man. Enige opvoeding had hij niet genoten, maar hij las graag in de bijbel; soms kon hij daaruit op een onverwachte, onheilspellende manier midden in een

dronkemansgesprek een treffend citaat te pas brengen. Wanneer hij helemaal stomdronken was, declameerde hij graag uit het hoofd gedichten van Poesjkin, Lermontov, Lomonosov en Derzjavin. ‘In de natuur zijn vier elementen’, zo beweerde hij graag, ‘en wij hebben in Rusland vier dichters. Lomonosov is de aarde, zonder hem kunnen we niet. Derzjavin is het water, ruisend als een waterval. Poesjkin is de lucht: dat was een luchtige sinjeur. En Lermontov is het vuur: die schrijft niet, maar brandt gewoon met zijn verzen.’ Die opsomming hoorde ik met mijn eigen oren van Ivan toen ik eens naar zijn zoon Pavel toe ging; hij trok me toen zijn kamer binnen en vergastte me op wodka en een gesprek. Wodka dronk ik niet; in die jaren koesterde ik een ziekelijke afkeer van die drank en een diepe verachting, gemengd met angst, voor iedereen die zich door alcohol liet bedwelmen. ‘Jij, jongeman,’ zei Ivan, ‘bent naar ik hoor van plan literator te worden. Hoe komt het dan dat je geen wodkaatje wilt slikken? Literatoren zijn allemaal drinkebroers. Wie schrijft moet drinken. Dan ziet hij namelijk alles in een dubbele spiegel. Nee, lach daar nou niet om! Ik bedoel niet dat je soms scheel ziet als je te veel op hebt, nee, dan ga je te ver, dan krijg je last met duivels en met insecten en moet je ophouden met drinken. Daarover heb ik het niet. Maar als je zo'n hele dag maar aan het raam of achter de tapkast zit, zie je veel mensen, almaar mensen, al zie je ze dan ook alleen van de buitenkant. Toch ga je dan allerlei aan ze merken. Je krijgt ook door hoe ze er van binnen uitzien. En als je dat doet, kun je de wodka niet meer weerstaan. Je neemt een glaasje, goed. Je neemt er nog een, en het is net of je zo'n mens op je handpalm hebt. Je ziet alles. Wat ze denken, waar ze bang voor zijn, wie van wie gestolen heeft, wie op wie jaloers is, wie wat in zijn schild voert - ga zo maar door! Je weet alles van die mensen, alsof ze op de heiligenkalender staan. Dat zou dus voor jou ook nuttig zijn. De menselijke natuur leren kennen. Dus, maar eens inschenken? Het is een paradijselijke drank. Drink eens mee, Vasili Mitritsj. Toch niet? Nou ja, ik ga je niet dwingen. De menselijke ziel moet vrij zijn. Maar breng mij nog maar een fles, jong (hij richtte zich tot de kok Prosjka) en doe er geen nuchter water door!’

Prosjka - eigenlijk geen kok, maar koksmaatje - was Ivans vertrouweling. Hij sleepte op last van zijn baas een onnoemelijke hoeveelheid flessen wodka en zoete wijn aan (in de provincie houdt men van die vieze rommel). En zo veranderde de welbespraakte baas van Liverpool langzamerhand in een bezetene. Als de drankzucht hem overviel, liep hij alleen in zijn ondergoed rond, of het nu zomer of

winter was. In die luchtige kleding verscheen hij op de stoep van het hotel, hij keek rustig en zelfs sterk uitdagend naar degenen die voorbijliepen of reden, en als het toevallig marktdag was, wees hij op de boeren die zich op het plein verdrongen en declameerde het gedicht ‘Het gepeupel’.

's Zomers was zijn dronken bui gewoonlijk vrij snel over, het duurde een dag of twee-drie, hoogstens een week. Het was dan warm en hij kreeg het benauwd. Hij placht dan met half huilende, half lachende stem te roepen: ‘Geboefte! Wie zit daar boven en daar beneden? Ze hebben het heelal warmgestookt. En het met kolendamp gevuld. Hé, jullie duivels! Met kolendamp. Je kunt niet meer ademhalen. Prosjka! Bevries alles en iedereen. Het is om te stikken hier! Ik heb het benauwd, ik wil het bos in!’

Maar hij ging het bos nooit in, hij had zelfs een mystieke angst voor bomen. Zowel in dronken als in nuchtere staat meende hij in de takken gewrongen handen en vertrokken gezichten te ontwaren; toen hij het stuk grond kocht om Liverpool op te bouwen, liet hij in de eerste plaats het mooie oude park omhakken dat op die plaats stond.

Dus zoals gezegd, in de zomer eindigde Ivan Fedoseïtsj' roes spoedig: hij lag wat in bed, en dan ging hij er weer fatsoenlijk uitzien en verzonk in zijn sombere zwijgzaamheid. 's Winters ging het anders: dan zoop hij nooit minder dan een week lang, soms duurde het enkele weken. Uiteindelijk weigerde zijn maag het edele vocht tot zich te nemen; maar tegen die slimmigheid van een hem ondergeschikt lichaamsdeel, zoals Ivan het noemde, bedacht hij een handig, origineel en heroïsch middel. Hij liet zijn koetsier het paard inspannen en ging in de arreslee zitten met Prosjka, die uit voorzorg een extra wolvenpels, een fles wodka en wat eetwaren meenam. ‘Naar het heilige watertje’, gelastte Ivan; en de koetsier zette koers naar de rivier.

Niet ver van de molen zat er altijd een groot wak in het ijs. Daar aangekomen kleedde Ivan zich naakt uit, bibberend niet zozeer van de kou als van de alcohol. Hij plonsde in het ijswater en sprong er weer uit alsof hij eruitgegooid werd; Prosjka reikte hem onmiddellijk een glaasje wodka aan, het gehoorzame lichaamsdeel was tot rust gekomen en nam de alcohol zonder protest in zich op. Ook een tweede en een derde glaasje, glinsterend in de vrieslucht, werd in die mensenmaag geleegd; Prosjka wikkelde Ivans blote logge lijf vlug in de wolvenvacht en de koetsier reed in volle snelheid naar Liverpool terug.

Dit middel was inderdaad heroïsch; de hele stad bewonderde Ivan erom, en als hij weer naar ‘het watertje’ reed kwamen velen kijken,

wat voor hem de aanleiding was tot heel wrange grapjes. Dat kwam iedere winter minstens eenmaal voor, en nooit vatte hij kou. Het vuur in zijn binnenste moest wel sterk zijn, en één van de vier natuurelementen werd door een ander overwonnen. Of de elementen zich echter altijd aan de menselijke wil onderschikken - dat zou iedereen weldra duidelijk worden.

Op de benedenverdieping van Liverpool was ik, zoals gezegd, toevallig terechtgekomen. Behalve de eerste, waar ik soms toneelvoorstellingen bijwoonde, had ik alleen nog de vierde bezocht, waar mijn schoolmakker Pavel Reznin woonde; een enkele keer ging ik naar de derde, naar zijn oudere broer Pjotr, een wonderlijke, maar heel geestige kerel die ook nog uitstekend gitaar speelde. Pavel was twee jaar ouder dan ik en zat in de hoogste klas toen hij plotseling van school ging en besloot voor het hotel te gaan werken. Hij dronk geen wodka, evenmin als ik, en kon zich fanatiek en met verachting over drinkers uitlaten. Toch is hij later een der verstoktste dronkelappen van het Russische Manchester geworden. Zijn oudere broer dronk niet geregeld, maar bij buien, net als zijn vader. Hij kon het soms vier maanden zonder drank uithouden, soms vijf, of zeven, en éénmaal dronk hij een heel jaar niet. Als hij in zo'n lange verlichte periode verkeerde, ging hij de wodka angstig uit de weg. Maar dan verzwakte zijn gewone afkeer van wodka, en dat was altijd een teken dat hij van daag of morgen weer aan de drank zou gaan. Het begon altijd precies op de klassieke manier. ‘Wat doet één glaasje ertoe?’ zei hij dan. ‘Ik wil één glaasje drinken, juist omdat ik de duivel overwonnen heb.’ En met een bleek gezicht en bevende handen ontkurkte hij een fles (hij moest er altijd een openen, uit een aangebroken fles dronk hij nooit); hij dronk, nam zijn gitaar en begon ‘Geen fijn herfstregentje’ te zingen. Eerst klonk het gezang harmonisch en speelde de gitaar melodisch. Dan dronk hij onder een of ander voorwendsel een tweede en een derde glas, en hoe minder drank er in de fles achterbleef, hoe vreemder en wonderlijker zijn gezang en het gitaarspel klonken. Niet dat je volkomen valse klanken hoorde, nee, het leek of er een gek aan het spelen en zingen was, die van tijd tot tijd met een treffende geroerdheid en tragiek tot een helder besef terugkeerde, maar zelf begreep dat die helderheid slechts enkele ogenblikken zou duren en zo dadelijk zou verdwijnen - daar verdween ze al, en ergens uit een met nevel gevulde afgrond weerklonk de laatste klagelijke kreet.

Vreemd genoeg dronken Ivan Fedoseïtsj en zijn oudste zoon nooit tegelijk. Als Pjotr onder de invloed was, kon je er zeker van zijn dat

Ivan nuchter en extra somber was. Dan wisselde hij met niemand een woord. Hij vroeg alleen Prosjka grommend: ‘Is die hond daar aan de fles?’ en als hij een bevestigend antwoord kreeg, wachtte hij drie of vier dagen, maar dan gaf hij Prosjka opdracht: ‘Ga hem tot rede brengen.’ Dat betekende dat Pjotr Reznin met de methodes van het huis bewerkt werd. Hij werd in een verre hotelkamer opgesloten, op een bed vastgebonden en kreeg de eerste dag van zijn gevangenisleven drie glaasjes wodka - driemaal is tenslotte scheepsrecht; de volgende dag maar twee - een stok heeft twee einden; de derde dag nog maar één - een mens wordt ook alleen geboren. Daarna werd hij nog gespeend met wat melk, en dan was de drankzucht over.

En ook de zoon dronk nooit als de vader het te pakken had; alleen kon die zijn vader niet tot rede brengen en de hand niet tegen hem opheffen. ‘Je armen zijn te kort,’ placht Ivan te zeggen. Vader en zoon haatten elkaar; Pjotr kwam nooit bij zijn vader op de benedenverdieping en Ivan ging nooit naar boven naar zijn zoon, ze leefden geheel gescheiden. Pjotr was al heel vroeg, in de derde klas van school gegaan; maar hij las graag en kon met veel humor - als hij tenminste nuchter was - zijn gasten de mooiste scènes uit Gogol of Dickens navertellen. In de cultuurloosheid die onze fabrieksteden heerst, vormde hij een weldadige oase; maar het zat hem niet mee.

Hij kon maar niet van zijn kwaal afkomen. Met enorme wilsinspanning lukte het hem de tussenpozen maandenlang te rekken, maar uiteindelijk gaf hij toch weer toe. Eenmaal had hij een afschrikwekkend middel voor zichzelf bedacht. Toen hij met een groepje vrienden zat - de plaatselijke notaris, de Latijnse leraar, een kruidenier en een ambteloos burger - zwoer hij dat hij van zijn leven geen druppel meer zou drinken. De vrienden betwijfelden dat; maar hij zei: ‘Als ik de fles weer aanraak mogen jullie me afranselen.’ ‘Goed, goed!’ lachten zij. Maar de kruidenier, gewend om bij de handel afspraken vast te leggen, eiste dat hij een schriftelijke verklaring zou tekenen. Pjotr tekende inderdaad een verklaring waarin hij de bovengenoemden machtigde hem lijfstraf toe te dienen, en wel hem met roeden te kastijden, wanneer hij, Pjotr Reznin, ook maar één glaasje wodka tot zich zou nemen. Zeven maanden ging alles goed; toen bedronk hij zich weer. Zijn goede vrienden kwamen als gewoonlijk 's avonds om naar scènes uit de Pickwickclub te luisteren, maar troffen hem aan met een fles port. De overtreder trachtte casuïstisch aan te tonen dat hij de schriftelijk vastgelegde belofte niet verbroken had, maar de vrienden waren onverbiddelijk. Ze riepen Prosjka te hulp en gaven Pjotr

een flink pak slaag: de kruidenier, Prosjka en de ambteloze burger hielden hem vast, de Latijnse leraar sloeg er op los en de notaris zat voor de fles port, en terwijl hij slokjes dronk, noteerde hij alles: de lengte van de pauzes, van de strafvoltrekking, het precieze aantal slagen en alle woorden die daarbij door elk van hen gesproken werden. ‘Dat zal hem later van pas komen,’ zei hij, ‘dan kan hij ons weer op een grappig verhaal trakteren.’

Pjotr dacht er echter niet aan van dit voorval een humoristische vertelling voor zijn vrienden te maken. Hij vertrok uit onze stad. Een halfjaar was er taal noch teken van hem; maar enige maanden later kwam ik hem toevallig in een naburige stad tegen. Hij verkeerde in de beklagenswaardige staat van een straat-dronkelap. Ik hoorde dat hij al lang niets meer at, alleen nog maar dronk. Ik kreeg zijn broer ertoe naar hem toe te gaan. Die zocht hem op, wist hem van de drank af te helpen, en nu zat Pjotr alweer enkele maanden thuis op zijn derde etage.

De nacht waarover ik begon te vertellen, waarin ik weer naar Liverpool ging, was een vervloekte nacht. Dat dacht ik toen; en dat geloof ik nog. Er zijn personen en plaatsen die een vloek dragen, en zo zijn er ook vervloekte momenten.

Ik liep over straat, terneergedrukt door een innerlijke walging van mezelf. Die dag was me het volgende overkomen. Al enkele etmalen snakte ik naar liefkozingen, en alles wat ik aanraakte of waarover ik begon na te denken riep ideeën en verlangens in me wakker die me tot vertwijfeling brachten. ‘Dit mag niet gebeuren,’ zei ik tot mezelf. ‘Je hebt zelf gezegd dat dit niet meer zou voorkomen,’ hield ik mezelf met martelende aandrang voor, ‘laat het dus uit zijn!’ Mijn brein was beneveld, ik voelde me geïrriteerd en vernederd. 's Avonds zat ik naast mijn jongere broer en hielp hem bij zijn huiswerk. Het was een lieve jongen van een jaar of twaalf-dertien. Ik hield van zijn vrolijke aard en zijn vlugheid van begrip. Voor de derde keer herhaalde ik een begonnen zin voor hem, waarvan ik het einde vergeten was, toen ik opeens voor het eerst zag dat hij een erg blanke, mooie hals had. Ik raakte die met mijn vingers aan en zei: ‘Wat heb jij een witte hals!’ Hij lette nauwelijks op wat ik zei, maar ik kon met mijn vingers niet van zijn hals afblijven, ze voelden de warmte en zachtheid van zijn huid en drukten de jongenshals allengs steeds sterker dicht, tot mijn broer verschrikte ogen opzette en riep: ‘Je doet me pijn!’ Het was of er een warme golf door mijn hersenen sloeg. Ik trok geschrokken mijn hand terug, hoewel ik voelde dat ik grote zin had mijn vingers heel stevig aan te drukken.

Nu liep ik door de slapende stad en onderging een diepe vernede-

ring tegenover mezelf omdat er dergelijke gevoelens in me wakker konden worden. Ik wilde mijn kameraad Pavel opzoeken - die had zo'n open karakter en zo'n heldere kijk op alles dat een instinctieve stem me influisterde dat ik naar hem toe moest en met hem moest praten. Ik klom naar de vierde etage en liep naar zijn kamer; de deur was niet goed gesloten en ik zag dat hij gekleed op de divan lag te slapen. Op de tafel naast de divan brandde een lamp en lag een geopend boek. Ik ging zachtjes naar binnen en sloot de deur achter me, toen ging ik op een stoel bij de divan zitten. Pavel werd niet wakker.

Toen ik naar Liverpool toeging, werd ik getroffen door de onheilspellend uitziende balken van de vijfde verdieping die op het hotel gebouwd werd. ‘We worden geacht vijf zintuigen te hebben,’ had Ivan Fedoseïtsj me eens gezegd, ‘en zo heeft mijn Liverpool vijf verdiepingen, de begane grond meegerekend. Maar sommige goochemerds beweren dat we nog een zesde zintuig hebben. Dus zet ik er nog een zesde laag op.’ En hij begon nog een etage op zijn hotel te bouwen. Dat had hij 's zomers gezegd, maar nu het winter was stond het bouwwerk er nog onvoltooid.

‘Hoe komt het dat de gewoonste zaken soms zo'n uitwerking op mij hebben?’ vroeg ik me af toen ik aan de balken van het onvoltooide bouwsel dacht. ‘Er staat daar toch geen galg! Een verdieping in aanbouw, dat is alles. Waarom komen er dan van die akelige gedachten in me op, zoals vanavond?’

Pavel sliep vast. Ik keek naar hem met strakke, doordringende blik, en langzamerhand maakte een hardnekkige gedachte zich van me meester. De kraag van Pavels overhemd was los en ik zag zijn hals. Wat is er toch zo aantrekkelijk aan een hals? Als ik mijn vingers zachtjes naar die hals toe zou brengen en ze met volle kracht zou toeknijpen zou hij waarschijnlijk niet eens meer wakker worden, en als hij al ontwaakte zou hij zich niet meer kunnen bevrijden. Enkele krampachtige bewegingen, en hij zou nog onbeweeglijker liggen dan nu. Dan zou ik even ongemerkt de hoge trap af kunnen gaan als ik nu, op dit nachtelijke uur, door niemand opgemerkt naar boven was gekomen. En hij zou hier liggen, stil liggen.

‘Vasia!’ riep Pavel eensklaps, hij ontwaakte en kwam met een krampachtige beweging overeind op de divan. Ik bleef onbeweeglijk vóór hem zitten, ik had niet bewogen sinds ik de kamer was binnengekomen.

‘Wat is er met je, Pavel?’ vroeg ik.

In zijn ogen zat nog een uitdrukking van verdwijnende slaap. Hij

rilde nog eens en zei: ‘Ik weet niet. Ik droomde iets angstigs. Ben je al lang hier?’

‘Nee, ik kom net binnen,’ zei ik.

‘Ach, er gebeuren hier zulke akelige dingen,’ zei Pavel. ‘Zoals je weet is Pjotr al een hele week aan de drank, en vandaag gebeurde er iets heel onverwachts: vader is ook gaan drinken...’

‘Is je vader aan de drank?’ riep ik uit met een instinctieve schrik en verbazing, alsof ik 's nachts de zon naast de maan zag schijnen.

‘Ja,’ bevestigde Pavel, ‘en dat zal niet goed aflopen. Ik heb het gevoel dat er iets zal gebeuren...’

Maar hij kon zijn veronderstelling niet afmaken. Opeens hoorden we onder ons, op de derde verdieping, een doordringend geschreeuw, gevolgd door het lawaai van een gevecht, omvallende stoelen, snelle voetstappen: iemand rende weg en werd achtervolgd. Wij snelden de gang op, naar de trap, waarheen de voetstappen gingen; die verwijderden zich, en enkele mensen liepen vóór ons omhoog naar de vijfde verdieping in aanbouw.

Het volgende had zich afgespeeld. De dronken Ivan had Prosjka weggestuurd om zijn zoon ‘tot rede te brengen’. Maar die wenste helemaal niet tot rede gebracht te worden, hij smeet Prosjka de trap af. Toen nodigde Ivan zijn vriend de politiecommissaris bij zich uit en vergastte hem en zichzelf op wodka.

‘Wat moet ik daar nu mee?’ vroeg hij. ‘De mens wordt geacht een vrije ziel te hebben. Als ik wil drinken doe ik dat, zo niet dan drink ik niet. Maar hij hoort mij te gehoorzamen. Een vader kan toch geen slaaf van zijn eigen zoon zijn? Ik wil nu drinken. Maar dan moet hij ermee uitscheiden. Laten we hem gaan arresteren!’

De commissaris en Ivan begaven zich naar de derde verdieping en grepen Pjotr onverhoeds beet. Wie had kunnen denken dat de vader ooit naar de derde verdieping zou klimmen? Ze pakten hem vast, maar de angst, de haat en de dronkemans-opwinding gaven hem zo'n krampachtige kracht dat hij beide vertegenwoordigers van de huiselijke en de openbare orde samen met de hun te hulp snellende Prosjka door de kamer slingerde en wegrende. Met de handigheid van een slaapwandelaar balanceerde hij nu op een van de overstekende balken en zond vanuit de hoogte de vreselijkste vervloekingen omlaag naar zijn vijanden.

Op dat ogenblik kwamen wij aanlopen, maar vóór we iets konden zeggen of doen riep Ivan Fedoseïtsj: ‘Kom er ogenblikkelijk vanaf, verdoemde! Ik zet je in het gevang! Ik stuur je de dwangarbeid in!

Kom eraf! Ik kom je zelf halen!'

'Kom jij maar! Kom maar achter me aan!' riep Pjotr, hij sprong en stortte zich hals over kop naar beneden. Hij was natuurlijk meteen dood - zo verminkt dat hij niet te herkennen was. Kort erna werd hij begraven.

Ivan Fedoseïtsj liet zich door zo'n kleinigheid niet van de drank afbrengen, integendeel, hij gooide er nog een schepje bovenop. En hij kwam niet op de begrafenis.

'In de natuur zijn vier elementen,' oreerde hij, het ene glas na het andere legend. 'Mijn goede zoon, de Here hebbe zijn ziel (ik houd me aan de regels), mijn goede zoon haalde het in zijn hoofd om het lucht-element in te springen. Daar had hij het volste recht toe. De menselijke ziel is vrij geschapen. En nadat hij zo het lucht-element heeft leren kennen, ligt het in de rede dat hij nu het aarde-element ondergaat. De Here hebbe zijn ziel!' en hij begon aan een nieuwe fles.

De bewoners van Liverpool kregen weldra ook met de realiteit van de andere twee natuurlijke elementen te maken. Het hele spectrum werd afgewerkt.

Ivan sprak de fles duchtig aan, net zolang tot het onwillige lichaamsdeel als gewoonlijk begon op te spelen. Toen wierp hij de weldaden van de alcohol ver van zich, en daarmee was het uit. Het klassieke repertoire van de plons in het heilige watertje volgde. Alles volgens de regels. Prosjka stond aan het wak met wodka en een wolvenpels. Maar ditmaal sprong Ivan om onopgehelderde redenen niet met een veerkracht alsof hij eruit gegooid werd uit het wak, maar zonk als een baksteen naar de bodem. Onder het ijs, in het blauwe water.

Haastig werden boothaken en allerlei andere werktuigen gezocht. Men wilde hem ophalen en begon het ijs op verschillende plaatsen stuk te hakken. Maar wat kon hem nog redden? Het had allemaal geen zin. De rivier stroomt ook onder het ijs en had hem al meegevoerd. Hij lag in het heilige watertje tot het ijs ging kruien. Toen het smolt vonden tuinders zijn opgezwollen lijk: het hoge water had het uitgeworpen bij de tuinen langs de oever.

En wat is er met Liverpool gebeurd, zult u vragen? Ik ben er huiverig voor didactisch te lijken, maar de waarheid moet volledig uit de doeken gedaan worden, ook al is ze onbelangrijk en weinig waarschijnlijk. Liverpool viel ten deel aan mijn vriend Pavel Reznin. Prosjka onsloeg hij. En enige tijd later brandde het gebouw af. Men verdacht Prosjka van brandstichting, maar er waren geen tastbare bewij-

zen. Pavel liet het weer opbouwen, alleen liet hij, een eenvoudig man met een heldere kijk op de dingen, het zesde zintuig en de zesde woonlaag geheel buiten beschouwing. Het kolossale vier-verdiepingen-gebouw met zijn massa ramen, zowel naar de marktkant als aan de achterzijde, prijkt tot op heden in mijn geboortestadje. Maar Pavel wilde de naam niet handhaven. Die was in het vuur-element opgegaan. Waar eens ‘Liverpool’ stond, staat nu triomfantelijk ‘Hotel Birmingham’.

Uit: De generaalsdochter (fragment)

Irina Grivnina*

(Vertaling Anne Stoffel)

Prelude

In de nacht van 21 op 22 december 1980, in de langste nacht van het jaar, de nacht dat de Zon het teken van de Boogschutter verlaat en de zonderlinge, poëtische maand van de Steenbok aanbreekt, droomde ik van een jonge vrouw. Zij droeg een lichtblauwe strooien hoed en een lichtblauwe japon van fijne crêpe de Chine met een lange klokrok in de stijl van de jaren vijftig.

De vrouw liep, een beetje wankel op haar hoge blokhakken, over een smal paadje tussen dicht struikgewas. Ik herkende dat paadje: dit was de binnenplaats uit mijn jeugd. Dikke trossen witte bloemen lagen als sneeuwkappen op de struiken en verspreidden een sterke, nooit vergeten geur. Een ongewoon heldere zon, zoals je die alleen als kind of in dromen ziet, scheen door de transparante kronen van de oude berken.

Ik herkende de japon: zo een had mijn moeder gehad in de tijd dat ik, heel klein nog, zo naar haar verlangde. Meteen herinnerde ik me ook de zoete geur van haar parfum, dat ‘Rood Moskou’ heette en dat ik verrukkelijk vond, en het platte kartonnen doosje waar het in zat, met een zijden kwastje erop.

Ik stak mijn hand omhoog en zette de hoed recht. Pas toen besefte ik dat ikzelf die vrouw was, die ik van een afstand bewonderde, ikzelf als de werkelijkheid geworden fantasie uit mijn armzalige kindertijd: groot, volwassen, in een ouderwetse zijden jurk en op ongemakkelijke schoenen met stompe neuzen en grote glimmende strikken. Alsof er een wens in vervulling was gegaan.

* *Irina Grivnina (geb. 1945) werd in Rusland vervolgd wegens ‘antisovjetpropaganda’ en emigreerde in 1985 naar Nederland. Hier werkt zij als journaliste en publiceerde bovendien een aantal gedichten en vier boeken, die een ontwikkeling van journalistiek naar bellettrie laten zien.* De generaalsdochter, *haar eerste roman, verschijnt in 1994 bij uitgeverij Nijgh en Van Ditmar.*

Ik sloeg rechtsaf en belandde in iemands tuin. Kleurige bloemen op hoge stengels groeiden bij een beschaduwde veranda, waarvan de omheining bruin was van ouderdom. Op de veranda zat, diep weggezonken in een rieten stoel, een zeer oude vrouw. Zij legde een hand op het boek dat ze zat te lezen en begon boos tegen me te praten. Nu wist ik het weer: toen ik klein was, mochten wij van deze oude dame niet langs haar veranda lopen.

Net als toen deed ik of ik schrok, ik nam een spurt, boog voorover, kroop door het gat dat ik tussen de struiken wist en kwam uit aan de andere kant van het huis. Daar speelden kinderen. Ik liep naar ze toe en riep naar een klein donkerharig meisje met keurige dikke vlechtjes. Ze rende naar me toe, ik legde met een gewoontegebaar mijn arm om haar schouders en zei: ‘Kom mee naar huis, dochtertje.’

En we liepen een hoge, steile trap op. Langzaam klommen we omhoog, er kwam geen eind aan die trap en...

... Er rinkelde iets, ik werd wakker en zag vuilbruine wanden, een vuilwit plafond waarin een lamp van honderd watt was gemonteerd, en een met ijzer beslagen grijze deur met een minuscuul rond raampje. Door dat raampje keek het waakzame oog van een cipier. Hij sloeg met zijn sleutelbos tegen de deur en riep: ‘Opstaan!’

Ik was dus in de gevangenis waar, zoals ervaren mensen beweren, alle zintuigen scherper worden. Dromen in de gevangenis worden goed onthouden en blijken soms voorspellend te zijn... Ik heb er gedroomd van steden die ik nog nooit had gezien, van het huis waar ik nog niet woonde, van het kind dat ik nog niet had.

Vijf jaar later herkende ik, als ik met mijn dochtertje door Amsterdam wandelde, soms een stukje park, of de steile wallekanten van een met bomen omzoomde gracht, of de mooie speelgoedhuisjes uit mijn gevangenisdromen. En haar kleine hand die in de mijne lag, gaf me een geluksgevoel dat ik al uit die dromen kende.

Uit een droom vol kleur en zon terugkeren naar de gevangenis was altijd onaangenaam, maar deze dag was het ontwaken wel bijzonder spijtig: ik kon het meisje, mijn nog ongeboren kind, dat in de droom was achtergebleven, maar niet vergeten.

Bovendien werd ik geplaagd door de gedachte dat de oude dame van het bruine terras al zo lang dood was. Ik had medelijden met haar. En ook met haar herinneringen, waarvan ik alleen wat brokstukken uit volwassen gesprekken had opgevangen: iets over een man die bang

was dat hij gearresteerd zou worden en zelfmoord had gepleegd toen er niemand thuis was. Daar werd gewoonlijk aan toegevoegd: ‘Maar hij heeft er wel zijn vrouw en kinderen mee gered.’ Die man was, dacht ik, de echtgenoot van de oude dame. Of zou hij haar vader zijn geweest?

‘En ze zijn allemaal dood, dood, dood...’

Nog jaren later moet ik steeds terugdenken aan die droom, aan dat heimwee naar spoorloos verdwenen, door iedereen vergeten mensen en hun verloren gegane herinneringen. Misschien heeft het verlangen zo niet andermans leven, dan toch andermans herinneringen te redden, mij ertoe gebracht journaliste te worden en de hele wereld rond te rennen om vreemde mensen rare vragen te stellen.

Dit boek is het resultaat van een van mijn eerste pogingen andermans herinneringen aan de vergetelheid te ontrukken. Het is gebaseerd op een reeks interviews met Lena Ionovna O., de dochter van sovjet-generaal Iona O.

Generaal O. was in Moskou een legendarische persoonlijkheid. Over hem werd bijvoorbeeld verteld dat hij als gewoon soldaat in discussie trad met de toen almachtige generaal Toechatsjevski en zich niet geneerde om de veldtocht tegen Warschau ‘een avontuur’ te noemen, en dat hij in de Tweede Wereldoorlog, inmiddels zelf generaal, ergens onder Koersk door persoonlijk een aanval te leiden de aarzelende infanterie met zich meekreeg...

Maar het meest was ik getroffen door de geschiedenis met het ‘Molotov-complot’, een slimme constructie van Iona O., waaraan hij het te danken had dat hij tijdens de Grote Terreur ongedeerd bleef, zodat hij later, in het genot van een generaalspensioen en op feestdagen rinkelend met een hele ikonostase van medailles, een hoge ouderdom kon bereiken.

De memoires van zo'n persoonlijkheid zouden ongetwijfeld hoogst interessant zijn. Maar de generaal was lui en, hoe paradoxaal ook, niet geneigd om naar de pen te grijpen. Daarom stelde ik hem voor, samen te werken: de generaal zou vertellen, ik zou bandopnamen maken, die bewerken en de uiteindelijke tekst aan hem voorleggen. Ik had, zo leek het, alles mee: ik was een goede kennis van Lena Ionovna en bevriend met haar zoon. Helaas trokken een paar artikelen die ik ondergronds had gepubliceerd de aandacht van de KGB. Die begon me in de gaten te houden, en dat betekende dat een gesprek met

mij voor generaal O. onaangename gevolgen kon hebben. Terwijl wij nog in afwachting waren van gunstiger tijden, nam mijn lot de zoveelste grillige wending, die mij voor een paar jaar in een godverlaten gehucht in de steppen van Kazachstan deed belanden. In die tijd stierf Iona O. Maar ik wilde zo graag over hem schrijven dat ik, ondanks de risico's, besloot zijn familie een serie interviews af te nemen.

Jammer genoeg wist de familie maar heel weinig; zijn intiemste gedachten deelt een mens immers bij voorkeur niet met zijn familie. Zelfs de moeder van Lena Ionovna, met wie ik een halve dag heb gepraat, kon me weinig meer over haar man vertellen dan er bekend was uit zijn staat van dienst en zijn korte brieven aan zijn gezin.

Geïnterviewd worden maakt in de regel openhartig. Zowel Lena Ionovna als haar moeder probeerden eerlijk op mijn vragen te antwoorden, maar ze dwaalden daarbij gemakkelijk af en praatten graag en veel over zichzelf. Zonder enige gêne vertelden zij mij intieme details die men niet geacht wordt aan een buitenstaander mee te delen.

Ten slotte bleek dat het verzamelde materiaal slechts zijdelings te maken had met het veelbewogen leven van generaal O. Des te meer was ik te weten gekomen over het leven van zijn familie. Een typische sovjetfamilie, een gelukkige familie zou ik haast zeggen, althans voor die tijd, die monsterlijke periode die er in Rusland aanbrak na de bolsjewistische omwenteling van 1917. De uitzonderlijke karakters van de generaal en zijn kleinzoon maakten het materiaal nog extra interessant. Want volgens mij wordt de Geschiedenis niet gemaakt door de massa, maar door de Held.

Ik houd niet op me te verbazen dat dit boek geschreven is. Toen we in 1985 uit Moskou vertrokken, had ik het niet in mijn hoofd moeten halen bandopnamen en manuscripten mee te nemen; die zou de douane onmiddellijk in beslag hebben genomen. Ik heb een aantal jaren moeten wachten op een gelegenheid om mijn archief uit Moskou te smokkelen. Hoe mij dat ten slotte met de hulp van Argentijnse diplomaten is gelukt, is een spannend verhaal, haast een detectiveroman waardig, maar ik durf het nog niet aan de openbaarheid prijs te geven.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om Lena Ionovna te bedanken voor de documenten en brieven die zij me heeft gegeven, voor haar dagboekaantekeningen (hoe fragmentarisch en onregelmatig ook) en voor haar toestemming om met de papieren uit haar archief te doen wat ik nodig achtte.

Bovendien stuurde Lena Ionovna mij de dagboeken, het proza en

de poëtische experimenten van haar zoon, die op drieëndertigjarige leeftijd een tragisch einde vond. Een verhalenbundel van hem wordt momenteel in het Catalaans vertaald en zal, in overeenstemming met de laatste wens van de auteur, binnenkort verschijnen in Argentinië.

*

Het was niet eenvoudig om uit de stapel ongecoördineerde papieren en geluidsbanden die zich over mij uitstortte, een enigszins samenhangend verhaal te destilleren. De tijd schreed voort, hetmateriaal lag in grote kartonnen dozen te verstoffen, en ik kon maar niet besluiten hoe ik hetwerkzou aanpakken. Toen ik op een dag door een grote winkelstraat liep, werd mijn aandacht getrokken door de etalage van een juwelierszaak. De achterwand was bespannen met zwart fluweel, en achter mijn vage spiegelbeeld in de ruit glom een merkwaardige constructie. Een langzaam draaiende metalen arm sleepte eens per minuut een stalen balletje mee en schoof het in een schuin aflopend gootje. Een-twee-drie-vier-vijf wendingen - vijf minuten -, het gootje klapte om, vier balletjes rolden terug en het vijfde kwam op een lager niveau terecht. Nog eens vijf minuten, en nog eens... Als er een uur om was, keerden er elf balletjes terug naar hun plaats, het laatste viel nog een niveau lager, en alles begon weer van voor af aan. Langzaam draaide de arm, de gootjes helden nu eens naar rechts, dan weer naar links, en onafwendbaar, als het aantal omgekomen negertjes in het bekende liedje, groeide het aantal balletjes op het laagste niveau.

Als behekst staarde ik naar dit eenvoudige perpetuüm mobile. De tijd verstreek voor mijn ogen en gooide minuut na minuut in de onherroepelijke afgrond van het verleden. De tijd riep herinneringen wakker, van mijzelf en van anderen. De tijd bezwoer mij: haast je! het leven is kort! En plotseling zag ik in de donkere etalageruit in plaats van mijn eigen spiegelbeeld dat van een oudere, gezette vrouw met een hooghartig gezicht...

De gast uit Zuid-Amerika

Ilja Ilf & Jevgeni Petrov[*]
(Vertaling Frans Stapert)

Op zondagochtend verscheen in de Grote Stadscomité-straat een voor Kolokolamskse[1] begrippen weergaloos man van beschaving. Hij droeg een roze lamswollen kostuum en een das met sterretjes. De gentleman rook naar geurige prairies. Hij draaide verdwaasd zijn hoofd in de rondte en over zijn bolle wangen biggelden parelmoeren tranen van vertedering. De wonderlijke gentleman werd gevolgd door een handkar vol veelkleurige koffers, voortgeduwd door de stationskruier.

Bij het Ledenplein aangekomen, hield de stoet halt. Hier ontvouwde zich zulk een verrukkelijk uitzicht op Kolokolamsk en de rivier de Zbruja, die haar omspoelde, dat de roze gentleman luid begon te wenen. Uit beleefdheid snikte de kruier ook een keer, waarbij hij een verstikkende wodkalucht verspreidde.

In deze toestand trof de directeur van de dekmantel-corporatie 'De Thuiswerker', *monsieur* Podlinnik[2], die het Ledenplein overstak op weg naar corporatiezaken, hen een uur later aan.

Podlinnik hield op tien passen van de vreemdeling halt en vroeg verbaasd:

* *Het schrijversduo Ilja Ilf (ps. voor I. Fajnzilberg; 1897-1937) en Jevgeni Petrov (ps. voor J. Kataev; 1903-1942) behoort met oa. Olesja, Zosjtsjenko en Boelgakov tot de belangrijkste sovjetsatirici van deze eeuw. Hun belangrijkste werken zijn* De Twaalf Stoelen *(1928) en* Het Gouden Kalf *(1931). Ilf en Petrov zijn in Nederland betrekkelijk onbekend; wellicht omdat hun werk in de Sovjetunie nooit echt verboden is geweest en ze zodoende niet hebben 'geprofiteerd' van de Westerse belangstelling voor dissidentenliteratuur. Gelukkig neemt de Nederlandse belangstelling voor het duo snel toe. In oktober jl. verscheen bij uitgeverij Bondi een nieuwe vertaling van* De Twaalf Stoelen *(vert. Frans Stapert, 280 blz, fl. 39,50) en dezelfde uitgeverij heeft een nieuwe uitgave van* Het Gouden Kalf *in voorbereiding.*
Het hier gepresenteerde verhaal 'De gast uit Zuid-Amerika' is afkomstig uit de verhalencyclus 'Ongewone gebeurtenissen uit het leven van de stad Kolokolamsk' (1928), die in Rusland pas in 1989 integraal werd gepubliceerd.

1 Kolokolamsk*: zinspeling op Volokolamsk, een echt bestaand stadje, ongeveer 80 km. ten Westen van Moskou; het Russische 'Lutjebroek'.*

2 Podlinnik*: 'Van der Echt'.*

‘Excuseer, waar hebt u dat kostuum vandaan?’

‘Uit Buenos Aires,’ antwoordde de huilende gentleman.

‘En uw das?’

‘Uit Montevideo.’

‘Maar wie bent u dan?’ riep Podlinnik uit.

‘Ik ben Horatios Fjodorenkos,’ antwoordde de gentleman. ‘Uit Kolokolamsk.’

De verrukking van de corporatievoorzitter was grenzeloos. Hij greep de roze dikkerd bij zijn middel, tilde hem op, kuste hem luidruchtig en stelde luid vragen.

Tien minuten later wist Podlinnik alles. Gerasim Fjodorenko was dertig jaar daarvóór uit Kolokolamsk vertrokken, had een diamantmijn aangeboord en was schat- en schatrijk geworden. Maar al zwervend over de steppen van Zuid-Amerika droomde Horatios van - al was het maar één blik - een weerzien met zijn geboortestad Kolokolamsk. En nu was hij hier en huilde van geluk.

De huldiging van de stadgenoot vond plaats in de registratiezaal van de Gemilitariseerde Cursussen voor Declamatie en Zang. Horatios Ivanovitsj vulde een ere-formulier in dat in een geiteleren map zat en wisselde zoenen uit met cursusdirecteur Sindik-Bugajevski. Tijdens het informele gedeelte van de plechtigheid danste Fjodorenkos de kazatsjok. Met kronkelende rug trappelde hij zachtjes met zijn gummi schoenzolen. Bij het ochtendgloren besloot de vertederde Horatios zijn komst naar Kolokolamsk te vereeuwigen met de bouwvan een eenendertig verdiepingen hoge wolkenkrabber voor haar bewoners.

‘Liegbeest!’ riepen dezen en jonasten de gast. ‘Alles goed en wel, maar dat van die wolkenkrabber is een leugen. Zulke gebouwen zijn onnatuurlijk.’

Hoe groot echter was hun verbazing toen nog geen week later op het Ledenplein hijskranen verschenen. Uit gouvernementshoofdsteden arriveerden hele colonnes technici, ingenieurs en bouwvakkers. Horatios zelf leidde de bouw. Gekleed in een blauw canvas doorwerkpak liep hij vakkundig te schelden in een vreemde mengeling van Russisch en Spaans.

De burgers van Kolokolamsk keken spottend toe. Met de blik van een pruilende jarige liepen ze om de bouw heen, ze beperkten zich tot het stelen van bouwmateriaal om de kachel te stoken en uitten hun misnoegen over de trage voortgang van het werk.

Na krap twee maanden was de wolkenkrabber bijna klaar. De eenendertigste verdieping boorde zich de wolken in. Diep onder de

grond werden de liftmotoren nog geïnstalleerd. In het vierkante vensterglas van de laagste verdiepingen spiegelden zich de sluimerende wouden en meren uit de omstreken van Kolokolamsk. En de ramen van de vierentwintigste verdieping weerspiegelden zelfs de gouvernementshoofdstad, 180 kilometer verderop.

Enkel het installeren van de verwarmingsketels, het plaatsen van de porseleinen wc's en het aansluiten van de fornuizen op het interne elektriciteitsnet moest nog gebeuren. Bovendien wachtten nog enkele details op afwerking, absoluut noodzakelijk voor de bewoonbaarheid van zo'n groot gebouw.

Op dat moment verspreidde zich het gerucht dat Nikita Psov die nacht op eigen houtje met heel zijn huishouden - kettinghond incluis - het gebouw was binnengetrokken en, zo zei men, de beste woning had ingepikt. Het hondehok stond op de gang in het trapportaal.

Dit volstond om de burgers van Kolokolamsk, brandend van ongeduld, als lava naar het onvoltooide bouwwerk te stuwen om een woning te veroveren. Onderweg liepen ze monteurs en voormannen van de sokken. Tevergeefs riep Horatios Fjodorenkos zijn medeburgers op tot bezinning. Blootshoofds stond hij bij de koperbeslagen hoofdingang en schreeuwde:

‘Militios!’

Maar de burgers, die zich al aan het installeren waren, grinnikten slechts en Horatios Ivanovitsj incasseerde pijnlijke stoten van hun bijzettafels en britsen. Fjodorenkos reisde af. Zijn vertrek werd niet eens opgemerkt.

In het flatgebouw werd heel Kolokolamsk ondergebracht: de bevolking, de bierlokalen, de instanties, de runderen en het pluimvee. Het militiebureau en de talrijke boudoirs ter ontnuchtering van de burgerij werden midden in het gebouw ondergebracht, op de zestiende etage.

Conform de bewonerseis werden de bierlokalen evenredig over het gebouw verdeeld en om ze ten snelste te kunnen bereiken was het toegestaan de rij voor de lift te couperen. De snelliften - dat waren de grootste - kregen de functie van rundveevervoer. Elke ochtend jaagde de boer zijn koeien de lift in en liet ze beneden los, de wei in.

Aanvankelijk gaven de dolblije burgers zich over aan mateloos feestvieren. Als een regelmatige bloedsomloop circuleerden ze door de wolkenkrabber: van de woning naar het dichtstbijzijnde bierlokaal, vervolgens naar het ontnuchteringsboudoir, dan naar de militie voor het proces-verbaal, daarna naar de begane grond - de rechtbank - en

enslotte naar de achtentwintigste verdieping - de gevangenis.

Het gefeest maakte plaats voor het leven van alledag. 's Ochtends waren op alle verdiepingen bijlen in de weer. De bewoners hakten de tussenwanden tot brandhout, waarmee ze hun van thuis meegebrachte noodkacheltjes stookten.

De buizen van de onvoltooide centrale verwarming verwerkten de burgers tot bedden. Van het koperen hang- en sluitwerk maakten ze aanstekers en verkochten deze thuiswerkprodukten aan het gouvernementele handelscentrum. Over de gelakte trapleuningen hing de was te drogen en in de marmeren trapportalen werden houten boerderijprivaten opgetrokken.

Nikita Psov van de achttiende etage kreeg heimwee naar het Kolokolamskse buitenleven en nam de lift om hout te gaan hakken. Zijn bijl bleef achter een knopje haken en de lift snelde er vandoor maar bleef onophoudelijk op en neer gaan. De burgers dromden samen in het marmeren trappehuis om het dolgedraaide toestel te bekijken. Hun blikken verrieden wantrouwen in de techniek. Psovs vrouw, een vreselijk dom mens, rende op-en-neer de lift achterna en schreeuwde:

‘Nikita! Geef me tenminste de sleutel! Zo kan ik er niet in!’

Ze braken de deur van de Psovs open. Nu afsluiten onmogelijk was, haalden dieven diezelfde nacht nog de hele woning leeg. Hoofdverdachte was de vierde verdieping, die buitengewoon louche was en al het ‘Ravenest’ werd genoemd.

De lift stoppen lukte pas een dag later, 's avonds, door het stroomaggregaat onklaar te maken. Het gebouw was nu in duisternis gehuld. Toen Nikita Psov meer dood dan levend uit de lift werd gesleept, steunde hij boosaardig:

‘Zo'n flat is niks voor ons! Allemaal de schuld van dat internationale heerschap!’

Toen hij bovendien zijn leeggejatte woning onder ogen kreeg, verliet hij de wolkenkrabber onmiddellijk, terug naar zijn oude boerenhut, maar gooide eerst alle ruiten van het gehate ‘Ravenest’ aan diggelen. Verdreven door de kou namen de ‘nestbewoners’ met geweld bezit van de vijfde verdieping, waar de aanzienlijk uitgebreide Cursussen voor Declamatie waren ondergebracht. De Cursisten vervielen tot straatschenderij. Het donkere trappehuis werd tot roversdomein. Alleenstaande burgers werden van hun pelsmantels en overschoenen beroofd.

In de woning van de Podlinnikovs - de afvoerbuizen waren stuk -

op de afgelegen eenendertigste verdieping vond een overval plaats. Doodsbang volgde de directeur van de dekmantel-corporatie het voorbeeld van Nikita Psov. Bij het woningbeheer verklaarde hij bang te zijn zo hoog te wonen en last te hebben van vocht bij laaghangende bewolking.

Drie dagen later was de wolkenkrabber volkomen verlaten. Op de militie na, maar na enige tijd vertrok ook die. Geleidelijk aan werd alles wat aan de wolkenkrabber los en vast zat naar de boerenhutten gesleept. Van het gebouw hield slechts het geraamte stand. De zwarte vierkante ramen keken somber uit over de sluimerende bossen en meren uit de omstreken van Kolokolamsk en de ruiten van de vierendertigste verdieping hadden opgehouden de gouvernementshoofdstad te weerspiegelen.

Uit: Cynici

Anatoli Mariëngof

(Vertaling Elena Pereverzeva en Robbert-Jan Henkes)

1922

1

In de herfst van het jaar '21 begonnen mijn vingers, God weet waarom, weer te jeuken. Er verschenen snippertjes en vodjes papier op het bureau. De zwarte neusjes van de potloden werden spits. Iedere ochtend nam ik me voor om een schriftje te gaan kopen, iedere avond was ik van plan hersenactiviteit te ontplooien. Maar dan werd ik opnieuw geveld door een aanval van luiheid. Ik heb aan dat betoverende wezen nooit weerstand kunnen bieden, het zou naar mijn idee zelfs van onfatsoenlijkheid getuigen.

De zachtere velletjes van mijn aantekeningen werden op de spijker van het peinskabinetje geprikt, de hardere bleven behouden. Mijn dank gaat uit naar Olga voor haar zorgvuldige schifting.

Omdat ik altijd vergeet te dateren moet ik nu alles in een chronologische wanorde overschrijven.

* *Anatoli Mariëngof (Nizjni-Nowgorod, 24 juni 1897 - Moskou, 24 juni 1962), van Lijflandse origine en opgegroeid in de provinciestad Penza, was in 1919 de grondlegger, met Sergej Jesenin, Vadim Sjersjenevitsj en Alexander Koesikov, van het Russische Imaginisme. Losjes geënt op Ezra Pounds Imagisme predikten zij de Almacht van het Beeld. Pamfletten en manifesten, vlugschriften en puntdichten, plakkaten en schandalen begeleidden de triomftocht van het Imaginisme in Moskou. In de cafés weerklonken de oorvijgen die de vijanden van het Beeld toegediend kregen. Vooral de Futuristen en Majakovski deugden niet: die waren passé, dat waren luidkeelse huilebalkjes, die de essentiële vorm (het woord dat beeld is) hadden verwaarloosd ten koste van de onbelangrijke inhoud (de stad). De Imaginisten wilden verder: over het lijk van het futurisme heen vooruit en voorwaarts, naar links en immer naar links. Het beeld, alleen het beeld en niets dan het beeld.*
Na de periode van schandalen, het overschilderen van Moskouse straatnaambordjes met hun eigen namen, het illegale drukken van dichtbundels op de mobiele drukpers achter aan de trein waarmee Trotski het land doorkruiste en een mobilisatie-order waar de Moskoviet zich geen raad mee wist (Imaginisten aller landen verenigt u!), kwam de periode van verwijdering. Jesenin en Mariëngof dreven allengs uiteen en daarmee was het met de groep ook gedaan. Jesenin ging aan de drank en naar Amerika met zijn echtgenote Isadora Duncan mee. Leeg en ontmoedigd kwam hij terug. Jesenin was Jesenin niet meer, schrijft Mariëngof in zijn Jesenin-boek Roman zonder Leugens, geschreven in *1928, drie jaar nadat Jesenin zich in een Leningrads hotel had opgehangen. In dat jaar werd ook* Cynici gepubliceerd, en wel een paar maanden voor de Grote Ommekeer, waarmee doorgaans het einde van de beperkte economische vrijheid van Lenins Nieuwe Economische Politiek en het begin van het Stalinisme wordt aangeduid. Deze Ommekeer bezegelde ook het lot van Cynici. Verschenen in Berlijn en Leningrad werd het, evenals Zamjatins Wij, door de Schrijversbond in Moskou veroordeeld als anti-maatschappelijk verschijnsel op het gebied van de literatuur. Er waren andere tijden aangebroken.
Naast gedichten, manifesten en memoires heeft Mariëngof ook veel toneelstukken geschreven (onder andere Narrencomplot en De advocaat van Babylon); Het Boejaan-eiland *over zijn idee achter het imaginisme en de roman De geschoren man, die net als zijn latere memoires* (Mijn eeuw, mijn jeugd, mijn vrienden en vriendinnen) *pas onlangs boven water is gekomen.*

2

De droge en schrale eerste helft van de zomer heeft de winter- en zomerzaden, de groentenbedden en de hooioogst van Astrachan tot Wjatka vernield.

3

Sprinkhanen en warme schrale winden zaaiden dood en verderf over de late gierst. Late groenten en planten verschrompelden in de hitte. Watermeloenen raakten van binnen aan de kook (Don-stroomgebied).

4

Hete en mistige winden hebben van gierst, meloenen en aardappelen niets overgelaten (Oekraïne).

5

Op de xde Partijdag zijn de grondslagen gelegd van de NEP (Nieuwe Economische Politiek).

8

De misoogst heeft zich tot alle broodgranen uitgebreid.

13

Eikeltjes gelden als luxe. Er worden pasteitjes van lindebladeren gebakken. In de Kamastreek nuttigt men een bijzonder soort klei. In het gouvernement Tsaritsyn houdt men zich in leven met gras dat eerst alleen kamelen aten.

16

De sneeuw die gevallen is heeft de laatste voedselbronnen van de hongerende bevolking toegedekt.

19

Dokoetsjajew draagt een slappe hoed van sabelbont. Hij herinnert aan het oude Moskou met zijn herenhuizen, kroegen, badhuizen voor de koopmansstand, blokhouten gaarkeukens, wachthuisjes, kwas-potten en schuren met witbrood. Aan het Moskou van de winkeltjes en de semi-winkeltjes, pannekoekenbakkerijen en groezelige kraampjes, peperkoeken bankjes, arcaden, barbiers, pachtlanderijen en plaatsen waar je sleeën kon kopen.

De sabelbonten hoed rijmt niet met zijn dikke, geschoren bovenlip en zijn gladde kin. De kin is stoer en breed als een voetbalschoen.

Zijn biografie vertelt Ilja Dokoetsjajew naar bekend model: tot 1914 was hij loopjongen in een stoffengroothandel aan de Nikolskaja. De oorlog bracht hij door in Pskow waar hij in een militair ziekenhuis de po's met uitwerpselen wegbracht. Zijn filosofie was eenvoudig en welgefundeerd. Hij zei tegen zichzelf: het is beter dat ik die voor hen wat heen en weer draag dan dat iemand anders zo'n ding onder mij vandaan moet trekken. Uit verveling begon Ilja Petrowitsj in een intrigerende statistiek het aantal po's tegen het aantal doden af te zetten. Er bleek dat tegenover iedere tien *vrachtjes* één dode stond. In de loop van drie oorlogsjaren leegde Dokoetsjajew zesentwintigduizend beddepannen.

In 1917 werd hij van het front naar Petersburg gestuurd als lid van een delegatie. Na een kwartier lang met Kerenski zelf te hebben gesproken mat, hij zich een democratische wereldbeschouwing aan. In oktober hield Ilja Petrowitsj zich strikt neutraal. In de jaren van het oorlogscommunisme maakte hij reizen. Meer dan eens was hij in Turkestan, de Krim, de Oekraïne, de Kaukasus, over de Oeral en in Minsk. En hoewel hij geen slaapwagen tot zijn beschikking had, maar meestal op het dak van de wagon meereisde, of op de buffers en de kolen voor de locomotief, bewaarde hij aan zijn voyagiën de zoetste herinneringen.

Zijn bagage was altijd zeer divers: rijst, gedroogde Aziatische abrikozen, Kaukasische rozijnen, eersteklas wit tarwemeel, gierstekorrels, spek, zout, suiker, goud, Kerenski-biljetten, Nicolaas-briljanten, briljanten, dollars, ponden, kronen, Engelse cheviot, Cotypoeder, zijden kousen, bustehouders, koopactes van huizen, hypotheken, aandelen,

rentes, geannuleerde leningen, oude meesters, miniaturen, cameeën, tabaksdozen uit de tijd van Jelizaweta, allerhande brons, porselein, sterke drank, morfine, cocaïne en tenslotte Joden: dat was toen hij door het gebied Goeljaj Polje kwam, waar Machno de scepter zwaaide.

Dokoetsjajew beweert dat hij de NEP al een jaar voor de xde Partijdag voorzag.

Nu pacht hij een textielfabriek, huurt een aardig huisje, is leverancier van het Rode Leger en effectenmakelaar op de beurs. Bovendien bezit hij een stoffenzaak in de Passage, een parfumerie op de Petrowka, een kledingzaak aan de Sretenka en verschillende stalletjes op de Soecharewski- en Smolenskimarkt, het Troebnajaplein en op de Bolota.

Maar zoals dat heet, momenteel interesseert Ilja Petrowitsj zich in toenemende mate voor de honger.

Hij vraagt mij:

- Beseft u dat, Wladimir Wasiljewitsj, hele dorpen leven alleen van water. Zo'n mannetje drinkt dan drie emmers per dag - nogal logisch dat hij dan een beetje opzwelt, niet? Het begint met overgeven en scheurtjes in de huid en op een gegeven moment knapt hij gewoon uit elkaar.

- Ontzettend.

- Ontzettend. Dat hebt u heel juist opgemerkt.

Hij plukt met zijn hand aan zijn natte, rauw rundvleeskleurige lippen en kijkt me een beetje van opzij aan.

- Alleen al in het gouvernement Samara, Wladimir Wasiljewitsj, meldt het statistisch bureau daar, lijden er momenteel twee miljoen achthonderdduizend mensen honger.

Hij pakt me bij mijn arm.

- Nogal veel, wat?

- Heel veel.

De fauteuilspijkertjes krijgen een bijna enthousiaste glans.

- Ik zie daarin, als ik het u mag zeggen, ongekende commerciële mogelijkheden, Wladimir Wasiljewitsj!

20

We zitten aan een tafeltje in Empire.

Dokoetsjajew reikt Olga het menu aan.

- Alstublieft, Olga Konstantinowna, het programmaboekje.

De hoofdober buigt als een knipmes. De gestijfselde kleren en de

oude wervels kraken ervan. Als jichtige buikjes hangen zijn gele wangen, gladgeschoren en gerimpeld, van zijn kaken. Zijn ogen wiebelen losjes als slecht aangenaaide knoopjes. Achter onze stoelen zijn de obers tot zwarte zuilen versteend.

Olga bestelt:

- Côtelette maréchal... verse augurken...

De hoofdober herhaalt iedere beweging van haar lippen. Zijn woorden eindigen met een kort gecoupeerd bulldoggestaartje.

- ... eenmaal côteletje maréchal, mevrouw-t... verse augurken, mevrouw-t... roomijs-t... koffie op t vuur, mevrouw-t...

Dokoetsjajew kijkt met zichtbaar plezier naar de geknakte oude wervelkolom, de gerimpelde, geschoren en klotsende wangen, de sidderende, slecht aan het gezicht vastgenaaide oogjes, het onzichtbare kwispelen van het buldoggestaartje.

De zwarte zuilen nemen de bestelling in ontvangst. De zwarte zuilen spoeden zich weg.

Olg'as blik zwerft over de tafeltjes:

- Eigenlijk begrijp ik niet waarom u mij het hof maakt, Dokoetsjajew. Moet u zien: hier om ons heen zitten zeker drie dozijn prostituées, van wie er minstens tien mooier zijn dan ik.

Een paar zien er werkelijk heel mooi uit. Vooral de twee die tegenover ons zitten. Ze zijn zo dun als breinaalden.

Olga vraagt:

- Moet je dan echt een onreine teint en een slecht karakter hebben om te kunnen trouwen? Ik weet zeker dat die meisjes alleen op straat terecht zijn gekomen omdat ze zo'n goed hart hebben. Ze hebben het te goed voor met de mensen.

Olga vangt de wegschietende ogen van Dokoetsjajew op:

- Hoeveel heeft u er voor over, Ilja Petrowitsj, als ik het bed met u deel?

Dokoetsjajew verbrandt zich aan de soep. Een dun straaltje vettigheid loopt langs zijn gladgeschoren brede kin.

Olga gooit hem een servet toe.

- Veeg uw mond af. Het is geen gezicht.

- U hebt me helemaal van mijn à propos gebracht, Olga Konstantinowna.

Hij wrijft lang over zijn zware vette kaak.

- Voor laten we zeggen vijftienduizend dollar zou ik me misschien wel aan u geven, Dokoetsjajew.

- Goed.

Olga wordt bleek.

- Ik heb gehoord dat in een dorp ergens in het gouvernement Kazan kinderen zichzelf van de honger verdrinken in de waterput.

- Dat heeft vorige week in de krant gestaan, Olga Konstantinowna.

- Voor vijftienduizend dollar kun je veel kinderen te eten geven.

- Dat klopt, Olga Konstantinowna. Dat hebt u heel juist opgemerkt.

- Ik sta vanavond om elf uur bij u op de stoep.

- Mooi.

Dokoetsjajew voelt heel goed dat het helemaal niet om die hongerige kindertjes gaat. Olga verliest het spel.

De charmante breinaalden onderhouden zich al blikkend met een erg grappig uitziend heertje. Zijn beentjes bungelen onder de bank zonder de grond te raken; zijn buik ligt over zijn knieën en waar een gezicht zou moeten zijn, zit bij hem een Griekse spons.

Met zijn vingers geeft hij aan hoeveel de twee mogen kosten. Zij vragen meer. Het heertje doet er iets bij. De dunne vrouwen steken een papirossa tussen de tere, volle lippen en gaan aan zijn tafeltje zitten.

- Dokoetsjajew, vraagt u om de rekening.

De ober zet een grote kristallen bokaal met fruit op tafel.

Olga steekt haar mesje in een perzik:

- Ik heb Sergej Wasiljewitsj beloofd om zes uur precies thuis te zijn.

Er vloeit amberkleurig bloed uit de perzik. Als van een hoofd dat zojuist van het hakblok is gevallen.

- Mijn God, mijn God!

Mijn blik kruist die van de vrouw die volgens Olga z'on goed hart heeft, ik stoot mijn kop koffie om, prik me in m'n handpalm met het zilveren nageltje van het fruitmesje en roep uit:

- Maar dat is 'r! Ja toch?! Margarita Pawlowna von Dicht! De charmante gemalin van de gefusilleerde ritmeester. Tot op de dag van vandaag kan ik haar lichaam niet vergeten, zo wit en buigzaam als Italiaanse spaghetti. Heeft die potige agent van politie, tot afdelingschef bevorderd, haar de straat op gejaagd en is hij met een ander getrouwd, een ander die op z'n minst een gravin is? IJdelheid bij dit soort mensen groeit onwaarschijnlijk snel. Als er ooit een Russische Bonaparte opstaat, dan is hij begonnen als verkeersagent. Dat past precies bij het karakter van mijn vaderland.

22

- Olga, vindt u Dokoetsjajew aardig?

- Ik weet het niet.

- U wilde hem het hart verwonden en daarvoor in de plaats hebt u hem de liefde verklaard.
- Ik geloof dat u gelijk hebt.
- Gaat u vanavond naar hem toe?
- Ja

27

Er is tien pond gekookt mensenvlees geleverd aan het bestuur van het consumentengenootschap in het dorpje Bosljaja Goesjtsjitsa in het gewest Poegatsjow. Men had het op het kerkhof ‘buitgemaakt’. Tien families hebben ervan gegeten.

23

Zojuist hebben wij, Olga en ik, vijftienduizend dollar bij de Voedselhulp ingebracht.

38

- Vorige maand: een... twee... de veertiende - drie...

Olga buigt haar vingers naar binnen:

- Vorige week: vier... maandag - vijf... gisteren - zes...

Dokoetsjajew bijt het puntje van zijn sigaar af:

- Wat bent u aan het tellen, Olga Konstantinowna?

Olga heft haar donkere oogleden op waarachter geen ogen maar koud, grijs stof ligt:

- Wacht even, wacht even.

En rekent in gedachten na:

- Ik ben aan het tellen hoe vaak ik met u naar bed ben geweest, Ilja Petrowitsj.

Het kamermeisje sloeg met de deur. Een briesje voerde haar koude stof mijn kant op:

- Hoe duur was een hoer in vredestijd per nacht?

De sigaar huppelt in Dokoetsjajews vingers.

Ik zeg:

- In ieder geval geen vijftienduizend dollar.

Ze laat twee dunne rookdraadjes vrij uit haar nauwelijks zichtbare, als het ware met een speld gestoken neusgaten:

- Het is tijd om aan mijn oude dag te denken. Ik ga op de Petrowka een dikke spaarpot kopen en daar ga ik geld in stoppen. Als ik mij niet vergis, heb ik nog voor zes nachten tegoed.

Met niets begrijpende vingers overhandigt Dokoetsjajew haar zijn

portefeuille.

Als deze vrouw morgen zou vragen: Ilja Petrowitsj, draai een haak vast in het plafond... neem een stuk touw... maak een lus... zeep het touw in... en hang uzelf op! - Hij hangt zich op. Daar steek ik mijn hand voor in het vuur - Hij hangt zich op.

Je zou Olga moeten voorstellen voor de grap zo'n experiment te doen.

39

In het dorpje Andrejewka ligt op het politiebureau het hoofd van een zestig jaar oude vrouw. Haar lichaam is opgegeten door een inwoner van hetzelfde dorp, Andrej Pigorov.

45

- Mijn grootvader was niet van gisteren, Wladimir Wasiljewitsj. Zijn baard was zo groot als een poort, maar ook zijn verstand was niet van het achterdeurtje.

Dokoetsjajew schenkt zichzelf en mij wodka in.

- Hij is met niets begonnen. Schraapte lindenbast samen met de spleetogen uit Mordwinië. Maar jawel, ik zeg het u, toen puntje bij paaltje kwam, klapperden zijn scheepjes als eendjes in het water. Drieënvijftig jaar lang heeft hij gespaard, en toen - in één nacht - heeft hij alles erdoor gejaagd, tot aan het laatste kleingeld... Nog wat drinken, Wladimir Wasiljewitsj?

- Graag.

- En dan hield hij natuurlijk verschrikkelijk van hanengevechten. Hij heeft ervan geleerd hoe hij moest leven. Had zelf rasvogels, om je aan te vergapen. Een feest voor de ogen. Lichtgele veren, maar ook rood-roestbruin en zwart. En ze hadden een krop: zo zwart als ravevleugels. En de poten: zwartgebrand, groen, geel. Klauwen zwart, ogen rood... Nog eens bijschenken, Wladimir Wasiljewitsj?

- Schenk nog eens bij.

- Vechten konden volgens hem de eenjarigen het best. Zo heetten de haantjes die net hun tweede verenkleed hebben gekregen.

Dokoetsjajew stond op en begon de kamer te doorkruisen.

- Vogels moet je, net als ons, kort houden. Hangt er vet aan: meteen op dieet - kruimeltjes roggebrood en droge haver. Als je pluimvee niet op de juiste wijze verzorgt, wordt het vlees week als witbrooddeeg, dat is een feit. En wat de kam of het uniform betreft - daar hoeven we helemaal geen woorden aan vuil te maken! Dat purper, die glans!... Nog eentje, Wladimir Wasiljewitsj?

- Nog eentje.

- In het gevecht, moet u weten, heeft iedere vogel zijn eigen gang. De ene vechter is recht voor z'n raap. Die heeft de gang van een hengst. Een lust voor het oog. Niks haan, je reinste ridder. Maar het haalt niets uit. Is allemaal maar voor de schone schijn.

Ilja Petrowitsj glimlacht.

- Er zijn ook draaikonten. Die zijn al wat slimmer. Een draaikont kan een ridder op elk moment een lesje lezen. Ja. En dan heb je de sluiper. Dat is een sluwe vos, Wladimir Wasiljewitsj, een stuk tuig. Die valt van achteren aan. Een draaikont houdt het van zijn leven niet uit tegen zo eentje.

Dokoetsjajew schonk nog een glaasje in, dronk uit. At vervolgens wat eekhoorntjesbrood. En boog zich samenzwerend naar mijn oor toe:

- Maar wie er van alle hanen en haantjes wint, Wladimir Wasiljewitsj, die er de koning van is, dat is de kruiper. Niet leuk om naar te kijken, hoe die vecht. Of het loeder blijft aan zijn tegenstander hangen, of hij kruipt eronder. Geen spoor van trots, moed, fierheid, niets! Hij irriteert de ander alleen maar, hij haalt het bloed onder zijn nagels vandaan. Een wonderlijke strategie. Maar een koppie! Een koppie, moet u weten! Geen vogel, je reinste Socrates... Op onze gezondheid, Wladimir Wasiljewitsj!... Mijn grootvader tikte me soms op mijn voorhoofd en zei dan: Daar kun je wat van leren, Iljoesjka. Niet als een hengst overal op af stormen, lummel dat je bent. Niet gaan zwemmen als een zwaan. Wie, vraag ik je, is wijs? De kruiper, jongen, het reptiel. De Verzoeker. De slang! Hoor je - de slang! Het geeft niks dat je buik in de drek hangt, daarvoor is het verstand nog niet in het donker, jongetje! Snap je: *niet in het donker!*

En Dokoetsjajew besproeide, overgoot en verslikte zich van het lachen.

- Waar moet u om lachen?

- De oprichters van het communisme!

Hij wreef zijn knieën tegen elkaar, kneep zijn dikke onderlip in zijn handen fijn alsof het een stuk roze stopverf was en bracht met zijn wenkbrauwen een militaire groet.

- Ik heb net een kleine handelstransactie voltooid, Wladimir Wasiljewitsj. Zal ik er in twee woorden iets over vertellen?

- Doet u dat.

- Ziet u, de Polesski Lucifertrust had paraffine nodig. Op het douanekantoor van de Buitenlandse Handel lag nog een flinke partij. Voor een zeker bedrag. Wat doet in zo'n geval een recht voor z'n raap

zakenman? Dat is niet moeilijk: hij koopt het zaakje van de staatsdouane, doet er een aantal procenten bovenop en verkoopt het direct weer door aan de Staats-Lucifertrust.

- Waarschijnlijk.

- Nu de draaikont en de sluiper: die - laten we zeggen - kopen ook, houden het misschien iets langer achter en verkopen dan door. De winst wordt wel wat groter maar het kapitaal is nog niet in beweging gekomen. Ligt er nog als een vet zwijn. Dat is toch beledigend voor het kapitaal.

- En hoe staat het met de kruiper?

De pupillen in Ilja Petrowitsj ogen vlammen op als twee zwarte kaarsen:

- Twee weken geleden koopt de burger Dokoetsjajew bij de douane een partij paraffine en verkoopt hem aan de chemische afdeling van Petrograd. Dan speculeert hij à la baisse. Hij koopt de paraffine bij de chemische afdeling van Petrograd en verkoopt het spul aan die van Riwosj. Koopt het daar en zet het weer af aan de Noord-zuid-trust. Koopt het bij de Noord-zuid-trust en geeft het door aan Techno-Leverancier, vindt daarbij echter een afnemer bij het chemische hoofdbureau. Tenslotte koopt hij de hele boel weer daarvandaan en biedt het... de Lucifertrust aan. Bovendien konden wij bij iedere transactie onze procenten, mag ik u wel vertellen, broederlijk in overeenstemming brengen...

- ... met het geweten en met de wet?

- Precies... Wilt u, Wladimir Wasiljewitsj?

- Goed.

Dokoetsjajew opent een fles champagne.

- En vandaag laat de Lucifertrust de paraffine bij het douanekantoor afhalen.

- Die heeft dus de volle twee weken bij de douane gelegen?

- Zonder zich te verroeren. Laten we klinken, Wladimir Wasiljewitsj!

De wijn briest in het glas als een ongeduldig paard.

Ilja Petrowitsj slaat zijn handen ineen. Er klinkt een droog gekraak, alsof iemand twee latjes tegen elkaar slaat.

Hij voelt de behoefte om op te scheppen:

- En nu moet iemand durven zeggen dat Dokoetsjajew de bolsjewieken niet naar eer en geweten leert wat handelen is!

Ik merk glimlachend op:

- Fioraventi, die in Bologna een klokketoren verplaatste en in Cen-

to een andere toren rechtzette, heeft de Moskovieten geleerd hoe ze bakstenen moesten maken.

Hij herhaalt:

- Fioraventi, Fioraventi.

46

Sergej gooit nog wat brandhoutjes op het vuur. Olga leest voor uit een theater blaadje:

- Een paard aan het lachen maken, dat is het doel dat Forreger zich gesteld heeft. Maar het is nog een hele opgave om zo'n dier in de juiste stemming te brengen... Nog moeilijker wordt het als men een paard wil ontroeren, of opwinden. Daarmee zijn anderen bezig, andere onderzoekers, regisseurs en dichters... Onze kennis van wat er in een paard omgaat, staat nog maar in de kinderschoenen...

Met een ijzeren tang verlegt Sergej de kolen in de kachel en vraagt:

- En wat denkt u, Olga, is Dokoetsjajew een paard of niet?
- Jazeker.

Ik speel op:

- Als Dokoetsjajew een dier is, dan toch...

Sergej valt me in de rede:

- Die kennen we al. Een geniaal dier?
- Ja.
- En hoe denkt u daarover, Olga?
- Een sterk dier.
- Is hij echt zo sterk?

Dan houd ik het niet langer uit en ik vertel ze in geuren en kleuren de geschiedenis van de paraffine.

Sergej blijft in de rozige en gouden kolen poken:

- Je zegt dus... eerst de chemische afdeling van Petrograd... dan Riwosj... dan de Noord-zuid-trust... Techno-leverancier... het chemische hoofdbureau en tenslotte de Lucifertrust... geweldig!

Olga lacht uit volle borst.

- Geweldig!

Sergej haalt een kooltje uit de haard en steekt er met een glimlach om zijn bewegende, vriendelijke mond een papirossa mee aan. Er kringelt een rookvaantje uit omhoog, zacht en blauw als zijn ogen.

47

De consumptie van mensen en kadavers neemt massale vormen aan. (Prawda)

48

Gisterennacht om twee uur is Dokoetsjajew in zijn huis gearresteerd.

49

Sergej is in de hal zijn grappige hoge pope-schoenen aan het vegen. Daarmee is hij nog twee uur bezig. Daarna is hij nog een tijdje bezig om als een grote ruige hond de sneeuw van zich af schudden. Dan gaat hij zijn neus snuiten. Dan...

Ik roep opgewonden:

- Heb je het al gehoord? Ilja Petrowitsj is gearresteerd!

Hij geeft Olga een hand. En weer lijkt hij op een slaperige lobbes die heeft geleerd pootjes te geven.

- Ik heb het gehoord.
- Weet je misschien ook waarom?
- Jawel.

Olga is zeer geconcentreerd in haar bonbons aan het graven. Een indrukwekkende vierkante driepondsdoos. Dokoetsjajew bracht hem eergisteren mee.

Zij zucht:

- Het meeste ter wereld houd ik van kersenlikeur.

En springt als een klein meisje op haar knieën op de divan rond:

- Gevonden! Gevonden! Twee tegelijk!
- Geeft u er mij ook een.
- Nooit van mn leven.

Sergej spreidt zijn armen in een teleurgesteld gebaar. En Olga propt ze allebei wellustig in haar mond.

- Vertel dan eens, wat je over Dokoetsjajew weet.
- Wat moet ik daarover vertellen?

Hij richt zijn zachte blauwe kijkers op mij:

- Ze hebben hem gearresteerd voor die paraffine-geschiedenis. We hebben jouw inlichtingen gecontroleerd...

Ik schreeuw:

- Wie is dat wij? Wat zijn dat voor mijn inlichtingen?
- Jij bent ook niet normaal. Eerst vertel je me zelf omstandig het hele epos en nu doe je alsof je een hartaanval krijgt.

Olga glimlacht en reikt me op een zilveren drietand een bonbon van Dokoetsjajew aan:

- Wladimir, ik heb uw lievelingsbonbon gevonden. Gekneusde pistachenoten. Doe uw mond open.

Mille pardons, madame

Vasili Sjoeksjin[*]
(Vertaling Monse Weijers)

Wanneer er stedelingen naar deze contreien komen om wat te jagen en ze informeren in het dorp wie er met hen mee zou kunnen gaan om de plekjes te wijzen, zeggen de dorpelingen: ‘Bronka Poepkov, die weet er alles van hier.’ En daarbij glimlachen ze wat vreemd.

Bronka (Bronislav) Poepkov is een nog potige, goedgebouwde moezjiek met blauwe ogen, hij is goedlachs, rap ter been en niet op zijn mondje gevallen. Hij is al over de vijftig en heeft aan het front gediend, maar zijn verminkte rechterhand (er zijn twee vingers afgeschoten) heeft hij daar niet aan overgehouden: als jonge kerel nog was hij eens op jacht, hij kreeg dorst en begon met de kolf van zijn geweer (het was in de winter) op het ijs te beuken. Het geweer hield hij vast bij de loop, met twee vingers over de mond heen. De grendel van het Berdangeweer stond op de veiligheidspal, schoot los en... een vinger vloog er helemaal af, de andere bungelde aan de huid. Bronka trok hem er zelf af. Beide vingers - de wijs- en middelvinger - bracht hij naar huis en begroef ze in de moestuin. Hij sprak zelfs de woorden: ‘Dierbare vingertjes van me, rust zacht tot in alle eeuwigheid.’

Hij wilde er een kruis op zetten, maar dat vond zijn vader niet goed.

Bronka had in zijn tijd behoorlijk de beest uitgehangen, hij vocht vaak, en kreeg af en toe flinke klappen; hij bleef dan een tijd in bed liggen, stond weer op en raasde opnieuw op zijn oorverdovende motorfiets door het dorp. Hij bleef op niemand lang kwaad, hij leefde makkelijk.

Bronka wachtte op de komst van jagers uit de stad als op een feest. En als ze kwamen, stond hij klaar: of het nu voor een week was, of voor een maand. Hij kende de plekjes in de omgeving als de drie vingers van zijn rechterhand en was een intelligent en succesvol jager.

* *Vasili Sjoeksjin (1929-1974) was zeer populair als filmacteur, -regisseur en schrijver. Voor de verfilming van een van zijn eigen scenario's kreeg hij een Gouden Leeuw. Hoewel hij ook twee romans schreef, heeft hij zijn faam als schrijver vooral te danken aan zijn 125 korte verhalen, die in een beknopte stijl vol levendige dialogen de wederwaardigheden van eenvoudige, soms wat zonderlinge mensen beschrijven.*

De stadsbewoners waren gul met wodka, gaven soms geld, en als ze dat niet deden, dan was het ook goed.

‘Voor hoe lang is het?’ placht Bronka op zakelijke toon te informeren.

‘Voor een dag of drie.’

‘Komt dik voor de bakker. U zult uitrusten, uw zenuwen tot bedaren brengen.’

Ze trokken dan een dag of drie-vier, een week, met elkaar op. Het was plezierig. De stedelingen respecteerden je, met hen hoefde hij niet te vechten, zelfs niet als ze een borrel op hadden. Hij vertelde hen graag allerlei jagersverhalen.

Pas op de allerlaatste dag, wanneer het afscheidsfeestje gevierd werd, ging Bronka over tot het vertellen van zijn belangrijkste verhaal.

Op die dag wachtte hij vol ongeduld, hij hield zich uit alle macht in... En wanneer de langverbeide dag aanbrak, voelde Bronka van de ochtend af een aangename opwinding en zweeg hij plechtig.

‘Wat is er met u?’ werd er dan gevraagd.

‘O, niets,’ antwoordde hij. ‘Waar gaan we een feestje bouwen? Bij de rivier?’

‘Waarom niet?’

...Later op de dag kozen ze een gezellig plekje uit aan de oever van een mooie, snelstromende rivier en legden een kampvuur aan. Terwijl ervan brasem vissoep gekookt werd, dronken ze een eerste borrel en praatten.

Na twee aluminium bekertjes met wodka achterover geslagen te hebben, stak Bronka een sigaret op.

‘Zijn jullie aan het front geweest?’ informeerde hij schijnbaar terloops. Mannen van boven de veertig zijn bijna allemaal aan het front geweest, maar hij vroeg het ook aan de jongeren: hij moest zijn verhaal beginnen.

‘Heeft u dat van het front overgehouden?’ stelde men hem een wedervraag, wijzend op zijn verminkte hand.

‘Nee, aan het front was ik ziekenverpleger. Ja... wat ik toen niet allemaal heb meegemaakt...’ Bronka zweeg lang. ‘Hebben jullie wel eens gehoord van de aanslag op Hitler?’

‘Jawel.’

‘Nee, daar heb ik het niet over. Toen zijn eigen generaals hem wilden vermoorden?’

‘Ja.’

‘Nee. ik bedoel een andere.’

‘Welke andere? Was er dan nog een?’

‘Jazeker.’ Bronka hield zijn aluminium bekertje onder de fles. ‘Nog een slokje graag.’ Hij dronk het bekertje leeg. ‘Die was er, waarde kameraden, die was er. Ha! De kogel ging rakelings lang zijn hoofd, op zo'n afstand.’ Bronka liet het topje van zijn pink zien.

‘Wannneer was dat?’

‘Op vijfentwintig juli negentiendrieënveertig.’ Bronka verzonk opnieuw in een langdurig gepeins, alsof hij zich een ver en dierbaar verleden trachtte te herinneren.

‘Maar wie schoot er?’

Bronka hoorde de vraag niet, hij rookte en keek in het vuur.

‘Waar was die aanslag dan?

Bronka zweeg.

De mannen keken elkaar verbaasd aan.

‘Ik schoot,’ zei hij opeens. Hij zei het op zachte toon, staarde nog een poos in het vuur, en keek toen op... Hij keek, alsof hij wilde zeggen: ‘Verbaast jullie dat? Mij verbaast het ook.’ En hij grijnsde droevig.

Gewoonlijk zweeg men dan lang en keek naar Bronka. Hij rookte en wipte met een stokje weggesprongen kooltjes terug in het vuur... Dat was altijd het zinderendste moment. Alsof er een beker zuivere alcohol door je bloed gemengd werd.

‘Meent u dat serieus?’

‘Wat dacht u? Dacht u dat ik niet weet wat er op geschiedvervalsing staat? Dat weet ik, waarde kameraden.’

‘Waar heeft u dan geschoten? Hoe?’

‘Met een browning. Zo: ik haalde met mijn vinger de trekker over en: poef!’ Bronka keek ernstig en bedroefd, omdat de mensen zo achterdochtig waren. Hij was immers al niet meer aan het dollen, hij hing niet langer de pias uit.

De achterdochtigen wisten niet wat ze ervan moesten denken.

‘Waarom weet niemand daar dan iets van?’

‘Als er nog honderd jaar voorbijgaan, zal er nog steeds veel in nevelen gehuld zijn. Begrijpt u dat? Maar u weet dat niet... Dat is nu juist de hele tragedie, dat veel helden onbekend blijven.’

‘Dat riekt naar...’

‘Wacht eens. Hoe ging dat in zijn werk.’

Bronka wist dat ze het toch wilden horen. Ze wilden het altijd horen.

‘U vertelt het vast verder.’

Opnieuw heerste er verwarring.

‘We vertellen het niet verder...’

‘Erewoord..?’

‘We vertellen het niet verder! Vertelt u maar.’

‘Nee, erewoord! U kent de mensen bij ons in het dorp niet... Die gaan kletsen.’

‘Alles komt in orde!’ De mannen konden hun ongeduld niet langer bedwingen. ‘Vertelt u maar.’

‘Nog een slokje graag!’ Bronka hield opnieuw zijn bekertje bij de fles. Hij maakte een volkomen nuchtere indruk. ‘Het gebeurde, zoals ik al zei, op vijfentwintig juli negentiendrieënveertig. Ha! We vielen aan. Als er wordt aangevallen, hebben de ziekenverplegers meer werk. Ik sleepte op die dag een man of vijfentwintig naar het veldhospitaal. Ik had er net een zware luitenant gebracht en legde hem in de ziekenzaal... In die ziekenzaal lag een generaal. Een generaal-majoor. Zijn wond was niet ernstig, hij was in zijn been geraakt, even boven de knie. Men legde hem net een verband aan. Die generaal krijgt mij in de gaten en zegt: ‘Wacht even, hospik, ga niet weg.’

Ik denk: Hij moet ergens heen, en wil dat ik hem ondersteun. Ik wacht. Met generaals is het leven een stuk boeiender: de hele situatie wordt op slag overzichtelijk.’

De mannen luisteren aandachtig. Het vrolijke vuurtje knapt en knispert; vanuit het bos kruipt de schemering naderbij, ze verspreidt zich over het water, maar het midden van de rivier, waar de stroming het snelst is, glimt en glinstert nog, alsof een enorme, lange vis door het midden van de rivier snelt en in het halfduister met zijn zilveren lichaam speelt.

‘Goed, men heeft de generaal een verband aangelegd... De dokter zegt hem: ‘U moet een poos in bed blijven!’ ‘Ja, ga nou gauw!’ antwoordt de generaal. Wij waren toen wel bang voor doktoren, maar generaals konden ze de reet roesten. De generaal en ik stappen in een auto en we rijden ergens heen. De generaal ondervraagt me: Waar kom ik vandaan? Waar heb ik gewerkt? Hoeveel school heb ik gehad? Ik zet hem alles uitvoerig uiteen: ik kom daar en daar vandaan (ik ben hier geboren), ik heb in de kolchos gewerkt, maar eigenlijk meer gejaagd. ‘Dat komt goed uit’, zegt de generaal. ‘Kun je goed schieten?’ Zeker, zeg ik, ik wil niet opscheppen, maar op vijftig pas afstand kan ik met een geweer een kaars doven. Veel school heb ik niet gehad: mijn vader nam me al als kind mee naar de tajga. ‘Geeft niet,’ zegt hij,

‘daar heb je geen hogere opleiding nodig. En als jij, zegt hij, een zekere verderfelijke kaars, die de wereldbrand heeft aangewakkerd, voor ons dooft, dan zal het Vaderland je niet vergeten.’ Een voorzichtige toespeling op gevaarlijke toestanden. Vat u hem?... Zelf had ik nog steeds niets in de gaten.

We arriveren bij een grote bomvrije schuilplaats. De generaal jaagt iedereen de deur uit, en gaat zelf verder met zijn ondervraging. Heb je bloedverwanten in het buitenland, vraagt ie. Hoe zou ik? Onze familie woont al sinds mensenheugenis in Siberië... We stammen van de kozakken af, die niet ver hiervandaan de vesting Bij-Katoensk gebouwd hebben. Dat was nog onder tsaar Peter de Grote. Daar stammen wij nog van af, bijna het hele dorp trouwens...

‘Hoe komt u aan die voornaam - Bronislav?’

‘Die heeft de pope in een dronken bui bedacht. Daar heb ik die baardaap nog een dreun voor gegeven, toen ik hem in drieëndertig naar de GePeOe[1] escorteerde...’

‘Waarheen? Waarheen heeft u hem geëscorteerd?’

‘Naar de stad. We hadden hem gearresteerd, en er was niemand om hem weg te brengen. Vooruit, Bronka, zeiden ze, jij hebt nog een appeltje met hem te schillen.’

‘Waarom eigenlijk? Het is toch een goede naam?’

‘Bij zo'n deftige voornaam moet je een passende achternaam hebben. Maar ik heet Bronislav Poepkov[2]. Als mijn naam in het leger werd afgeroepen, lachten ze. Vanja Poepkov, dat zou nog gaan bij ons.’

‘Goed, maar hoe ging het verder?’

‘Verder ging het dus zo... Waar was ik gebleven?’

‘De generaal ondervraagt u.’

‘Precies. Toen hij alles gevraagd had, zei hij: ‘Partij en regering dragen u, kameraad Poepkov, een bijzonder verantwoordelijke taak op. Hitler is incognito in de voorste linies gearriveerd. We hebben de kans om hem uit de weg te ruimen. We hebben, zegt ie, een ploert te pakken gekregen die met een speciale opdracht naar ons toe was gestuurd. Zijn opdracht heeft ie uitgevoerd, maar zelf is ie erin gestonken. Hij had hier de frontlinie moeten passeren en zeer belangrijke documenten aan Hitler moeten overhandigen. In eigen persoon. Hitler en zijn hele boevenbende kennen die man van gezicht.’

1 *GePeOe - van 1924 tot 1934 benaming van de politieke politie*
2 *De naam Poepkov komt van het woord poepok - navel*

‘Maar wat had u daarmee te maken?’

‘Wie me onderbreekt moet inschenken. Nog een slokje graag! Ha! Ik zal het uitleggen: die ploert en ik lijken op elkaar als twee druppels water. En zo begon het goede leven, beste vrienden!’ Bronka geeft zich met zoveel wellust over aan zijn herinneringen, met zo'n ingehouden hartstocht, dat zijn toehoorders, onwillekeurig ook een aangename sensatie van exclusiviteit ondergaan. Ze glimlachen. Een soort stille verrukking maakt zich van hen meester. ‘Ze brachten me onder in een aparte kamer, in datzelfde ziekenhuis, en gaven me twee ordonnnansen... De een had de rang van adjudant-onderofficier, terwijl ik gewoon soldaat was. ‘Vooruit, kameraad adjudant,’ zeg ik tegen hem, ‘reik me mijn laarzen eens aan. Het is een bevel, dus hij moet gehoorzamen, of hij wil of niet. Ondertussen word ik klaargestoomd. Ik krijg een training...’

‘Wat voor training?’

‘Een speciale training. Daar mag ik voorlopig geen mededelingen over doen, ik heb mijn handtekening gezet. Dat mag pas als er vijftig jaar voorbij zijn. En er zijn...’ Bronka bewoog zijn lippen, hij telde. ‘Er zijn vijfentwintig jaar voorbij. Maar dit terzijde. Het goede leven gaat verder! 's Morgens sta ik op en krijg ontbijt: voorgerecht, hoofdgerecht, nagerecht. Een ordonnans brengt me een fles goedkope port, ik stuur hem onmiddellijk terug... Dan komt hij met spiritus aanzetten, daar hebben ze in het ziekenhuis toch genoeg van. Ik neem zelf de spiritus, verdun hem naar smaak met water en geef de port aan hem. Zo gaat er een week voorbij. Ik denk, hoe lang gaat dat nog duren? Eindelijk laat de generaal me ontbieden. ‘Hoe staat het ermee, kameraad Poepkov?’ Ik ben gereed, zeg ik, voor de uitvoering van mijn opdracht. Vooruit dan maar, zegt ie. Veel geluk, zegt ie. We verwachten je terug als Held van de Sovjetunie. Maar schiet wel raak! Ik zeg, als ik mis, dan ben ik de ergste verrader en vijand van het volk! Ofwel, zeg ik, ik sterf naast Hitler, ofwel u redt een Held van de Sovjetunie uit handen van de Duitsers: Poepkov, Bronislav Ivanovitsj. De zaak was, dat er een grootscheepse aanval gepland werd. Vanaf de flanken moest onze infanterie oprukken, en van voren: een machtige, frontale tankaanval.

Bronka's ogen gloeien als kooltjes, ze flonkeren. Hij vergeet zelfs om zijn aluminium bekertje bij de fles te houden. Het schijnsel van het vuur speelt over zijn wat schrale, regelmatige gezicht, hij is mooi en nerveus.

‘Ik ga u niet vertellen, waarde kameraden, hoe ik door de frontlinie

geloodst werd en hoe ik de bunker van Hitler binnenkwam. Ik kwam er binnen!'

Bronka staat op. 'Ik kwam er binnen! Ik daal de laatste treden van het trappetje af en bevind me in een grote zaal van gewapend beton. Er brandt een fel elektrisch licht, een massa generaals... Ik oriënteer me snel: waar is Hitler?' Bronka is nu zeer gespannen, zijn stem breekt voortdurend af, nu eens zakt ze weg tot een sissend gefluister, dan weer schiet ze met onaangename, gekwelde uithalen omhoog. Hij spreekt ongelijkmatig, houdt vaak op, onderbreekt zichzelf midden in een zin, slikt speeksel in...

'Mijn hart klopte hier... in mijn keel. Waar is Hitler?! Ik had zijn vossekoppie minutieus bestudeerd en van tevoren vastgesteld waar ik moest schieten - op zijn snor. Ik salueer: 'Heil Hitler!' Ik heb een groot pakket in mijn hand en in dat pakket zit een browning, geladen met giftige brisantkogels. Een generaal komt op me af en steekt zijn hand uit naar het pakket: 'Geef maar hier'. Ik maak een beleefd gebaar: Mille pardons, madame, dit is voor de Führer. In zuiver Duits zeg ik: Führer!' Bronka slikte. 'En op dat moment... kwam hij binnen. Het was of ik een elektrische schok kreeg... Ik dacht aan mijn verre vaderland... Aan mijn moeder en vader... Een vrouw had ik toen nog niet.' Bronka zwijgt een poos, hij kan wel huilen, brullen, zijn overhemd aan flarden scheuren...'Dat komt voor, weet u, dat je hele leven aan je geest voorbijflitst... Als je oog in oog staat met een beer, gaat het ook zo. Ha!.. Ik kon het niet!' Bronka huilt.

'En toen?' vraagt iemand zachtjes.

'Hij komt me tegemoet. De generaals zijn na het commando 'Geef acht,' allemaal in de houding gaan staan... Hij glimlacht. En op dat moment scheur ik het pakket open... Je lacht, schoft! Hier, dit is voor ons lijden!.. Voor onze wonden!... Voor het bloed van de sovjetmensen!.. Voor de verwoeste steden en dorpen. Voor de tranen van onze vrouwen en moeders!..' Bronka schreeuwt. Hij houdt zijn hand alsof hij schiet. Niemand voelt zich nog op zijn gemak. 'Je lacht?! Baad dan nu in je eigen bloed, vuile schoft!!' Dat was al een hartverscheurende kreet. Daarna een doodse stilte... En een gefluister, haastig, bijna onverstaanbaar: 'Ik schoot...' Bronka laat het hoofd op zijn borst zakken, lang huilt hij zwijgend, hij grijnst, knarst met zijn gezonde tanden, schudt ontroostbaar het hoofd. Hij kijkt op, het gezicht in tranen. En opnieuw zacht, heel zacht, zegt hij met afgrijzen in zijn stem: 'Ik miste.'

Allen zwijgen. De toestand van Bronka maakt zoveel indruk, ver-

baast hen dermate, dat iets zeggen verkeerd zou zijn.

‘Nog een slokje graag,’ zegt Bronka op zachte, gebiedende toon. Hij leegt zijn glas en loopt naar het water. Lang zit hij in zijn eentje aan de oever, uitgeput van de doorstane opwinding. Hij zucht en hij hoest. En hij weigert om van de vissoep te eten.

...Gewoonlijk komt men het in het dorp te weten, als Bronka weer over ‘de aanslag’ verteld heeft.

Bronka komt thuis in een sombere stemming, bereid om beledigingen aan te horen en om zelf te beledigen. Zijn vrouw, een lelijk mens, met dikke lippen, stort zich onmiddellijk op hem: ‘Wat loop je er weer bij als een geslagen hond? Is het weer zover?’

‘Schiet toch op jij!..’ bijt Bronka sullig van zich af. ‘Waar is m'n vreten?’

‘Je vreten? Je vreten? Een klap voor je harses met de unster zal je bedoelen,’ brult zijn vrouw. ‘Hoe kan ik de mensen nu nog onder ogen komen?’

‘Blijf dan thuis, ga niet de straat op.’

‘Nee, ik ga nu meteen!.. Ik ga nu naar de dorpssovjet, laat die je maar weer oproepen, idioot die je bent! Want ze gaan jou, idioot met je drie vingers nog eens voor de rechtbank slepen! Wegens geschiedvervalsing...’

‘Daar hebben ze het recht niet toe: het is geen gedrukt werk. Begrepen? Geef m'n vreten.’

‘Ze lachen hem uit, ze lachen hem in zijn gezicht uit, maar hem kan het allemaal niets schelen... Woesteling, met je ongewassen smoelwerk!... Heb je dan geen geweten? Of hebben ze dat er helemaal uitgeslagen. Bah! Ik spuug op die brutale ogen van je. Poepkov!’

Bronka werpt een strenge, kwade blik op zijn vrouw. Hij zegt zacht, maar nadrukkelijk: ‘Mille pardons, madame... Zometeen geef ik je een stoot voor je kop!’

Zijn vrouw sloeg de deur met een klap achter zich dicht, ze ging weg om zich te beklagen over haar ‘woesteling’.

Ze zei ten onrechte dat het Bronka allemaal niets kon schelen. Dat was niet zo. Hij had het er moeilijk mee, leed eronder, maakte zich kwaad... En twee dagen zat hij thuis te drinken. Hij stuurde zijn tienerzoon naar de winkel om wodka te halen.

‘Luister daar naar niemand,’ zei hij op schuldige, kwade toon tegen zijn zoon. ‘Koop een fles en kom meteen naar huis.’

Hij werd inderdaad een paar keer opgeroepen door de dorpssovjet, men zei dat hij zich moest schamen, men dreigde maatregelen te ne-

men. Een nuchtere Bronka zei, zonder de voorzitter aan te kijken, kwaad, nauwelijks verstaanbaar: ‘Ja, het is al goed!.. Laat maar!.. Kom nou toch!’

Vervolgens dronk hij in de winkel een halve liter wodka, zat wat op het stoepje om die te laten ‘inwerken’, stond op, stroopte zijn mouwen op en verkondigde luid: ‘Nou, kom maar op!.. Wie? Gelieve niet kwaad te worden, als ik u wat toetakel. Mille pardons!’

En toch was ie een uitstekend schutter.

Uit: De rij (fragment)

Vladimir Sorokin*

(Vertaling Helen Saelman en Anne Stoffel)

- Kameraad, wie is de laatste?
  - Ik, geloof ik, maar achter mij is nog een vrouw met een blauwe jas.
  - Dus dan ben ik achter haar?
  -Ja. Ze komt zo terug. Gaat u maar vast achter mij staan.
  - U staat hier nog wel even?
  - Ja.
  - Ik wou even weg, heel even maar...
  - U kunt misschien beter wachten tot zij terug is. Anders weet ik niet wat ik tegen de volgende moet zeggen. Ze zei ik ben zo terug...
  - Oké, dan wacht ik wel. Staat u hier al lang?
  - Valt wel mee...
  - Weet u ook wat het maximum per klant is?
  - Geen idee... Niet eens gevraagd. Weet u wat het maximum is?
  - Vandaag niet. Gisteren twee, heb ik gehoord.
  - Twee?
  - Klopt. Eerst vier en toen twee.
  - Wat weinig! Is het dan wel de moeite...
  - U mag ook twee plaatsen bezet houden. Die van buiten komen nemen soms wel drie plaatsen in.
  - Drie?
  - Ja hoor.
  - Maar dan kan je hier de hele dag staan!
  - Welnee. Het gaat best hard.
  - Nou, dat vraag ik me af. Wij zijn nog geen meter opgeschoten...
  - Er zijn er daarzo een paar teruggekomen die even weg waren.
  - Dat gaat maar weg, en dan komt er weer een hele meute tussen...
  - Geeft niet, nu gaat het opschieten...
  - Weet u wat het maximum per klant is?

* *Vladimir Sorokin (geb. 1955) is een in Rusland veelbesproken avantgardistisch schrijver. Zijn 'roman'* De rij *(Parijs, 1984), waarvan het begin hier is afgedrukt, verschijnt in 1994 bij uitgeverij De Wereldbibliotheek.*

- Drie, zeggen ze.
- O, dat valt nog mee! Bij het Savjolovski is het één.
- Dat is maar goed ook, daar heb je die provincialen die alles opkopen.
- Mevrouw, stond er gisteren ook zo'n lange rij?
- Bijna wel.
- Was u er gisteren ook?
- Ja.
- Lang?
- Gaat wel...
- Waren ze niet al te beurs?
- Eerst niet, maar later zat er van alles tussen.
-Vandaag zijn de mooiste er natuurlijk ook het eerst uit, en wij krijgen de rommel.
- Ze zijn allemaal hetzelfde, ik heb ze gezien.
- Echt?
- Ja. De rotte halen ze eruit.
- Ja, ja. Dat zal wel.
- Ze zijn verplicht ze eruit te halen en af te schrijven.
- Gelooft u het zelf? Verplicht! Daar spekken ze lekker hun eigen zak mee...
- Nou ja, we zien wel.
- Daar komt die vrouw aan. Waar u achter bent.
- Die lange?
- Ja.
- Ik ben dus achter u?
- Ik denk het. Ik ben achter deze meneer.
- Dan ben ik achter u.
- En ik achter u.
- En u achter mij, goed. Kan ik dan nu even weg?
- Natuurlijk.
- Ik ben zo terug, even de was ophalen... het is vlakbij...
- Zijn ze vandaag tot zes uur open?
-Ik dacht het wel...
- O, dan kan ik straks ook nog...
- Weet u misschien of ze ook kool hebben?
- Nee. Die rij daar is voor sinaasappels, kool is er niet.
- Die is ook nog niet goed, daar heb je niks aan.
- Op de Leninski hadden ze hele mooie jonge kooltjes.
- Ach ga weg! Een en al blad.

- Jonge kool is heel gezond.
- Moet je nou zien wat onbeschoft! Hé meneer, waarom laat u die mensen voorgaan? Moeten wij hier dan de hele dag staan? Dat dringt maar voor!
- Die stonden er al, ze waren gewoon even weg...
- Niet waar!
- Wel waar, wij stonden hier al, u hoeft niet zo te schreeuwen.
- Niet waar! Ik was hier al heel vroeg!
- Nou, ik heb ze gezien, hoor.
- Zo kan ik het ook, de halve dag wegblijven.
- Volgens mij stonden ze er helemaal niet. Ik heb ze niet gezien.
- Welles!
- Ja hoor...
- Ze stonden er al, maak u niet druk.
- U bent zelf druk!
- Kom, laten we nou geen herrie maken om niks. Die mensen waren gewoon even weg. Niks aan de hand...
- Die is ook niet al te vlot...
- Kunt u dan wat zien?
- Beetje.
- Die rooie voert niks uit. Gisteren was ze ook al zo sloom.
- Staat er dan maar één?
- Nee, twee.
- Ik zie niets...
- Kijk, van hier uit kunt u ze zien.
- O ja. Twee. Die andere heeft wat meer pit.
- Ja, die donkere werkt sneller.
- Ach, ze doen het allebei goed, het is alleen erg druk.
- Het is altijd druk.
- En die staan nog op hun gemak uit te zoeken.
- Hm... geen meter opgeschoten...
- Geeft niet, zometeen gaat het sneller.
- Hopelijk doen ze drie per persoon...
- Doen ze wel.
- Als we maar aan de beurt komen...
- Wij nog wel.
- Hoe laat waren ze gisteren uitverkocht?
- Ik zou het niet weten, ik ben weggegaan...
- Pardon, ik was toch achter u?
- Nee, u was voor mij.

- O ja! Ik ben achter u.
- Ja.
- Hè hè, net gehaald.
- Hoezo, gaan ze dan vroeger dicht vandaag?
- Ik was de laatste die erin mocht.
- O jee...
- Die boter, hebt u die aan de overkant gekocht?
- Nee, in het centrum.
-Vanochtend kostte hij daar drie vijftig, nu is hij op.
- Zij hebben 's middags weleens...
- 's Ochtends ook hoor... Nou, hoe zit het met die meiden. Kletskousen!
- Alweer Georgiërs... Welja, mooi makkelijk! Mevrouw, niet voor laten gaan! Brutaal als de neten!
- Die nemen er ieder twintig en verkopen ze weer door.
- Zeker weten... Zo, heel goed. En hij mag er ook niet tussen!
- Die wasserij, is die goed?
-Volgens mij wel. Duurt alleen wat lang.
- Hoe lang?
- Maandje.
- Da's lang. Maar er raakt niets weg?
- Zelden.
- Dat is mooi... shit, alweer een Georgiër...
- Ik heb nog nooit een Georgiër in de rij zien staan.
- Ik denk dat ik maar ga...
- Gaat u weg?
- Ja. Het is al over tweeën, en we zijn nog geen stap verder...
- Bent u de laatste?
- Ja.
- Juffrouw, komt u maar hier staan. Hier is net een jongen weggegaan, u mag zijn plaats hebben.
- O, dank u wel.
- Geen dank. U moet hém bedanken. Hebt u die anjers van de markt?
- Nee, uit de winkel.
- Die daar rechts?
- Ja.
- Wat een mooie. Hebt u even geboft.
- Ze waren allemaal zo groot.
- Nou, ik ben zulke grote nog nooit tegengekomen. U moet een geluksvogel zijn.

- Dat ligt toch niet aan mij.
- Tuurlijk wel. Zulke mooie meisjes hebben altijd geluk.
- Ach kom... Staat u hier allang?
- Valt wel mee.
- Gaat het langzaam?
- Vanaf nu zal het beduidend sneller gaan.
- Waarom?
- Omdat u erbij bent gekomen.
- O, o wat zijn we geestig! Een amateur-komiek.
- Dat is niet aardig. Ik ben geen amateur.
- O, u hebt ervoor geleerd?
- Jazeker.
- Waar dan?
- Overal en nergens.
- Zo'n beetje hap-snap?
- Precies. Hoe heet u, als ik vragen mag?
- Wat kan u dat schelen?
- Heel veel.
- Ach welnee. Ik zeg het niet.
- Hè toe, doet u niet zo flauw.
- Nee.
- Hè toe, alstublieft.
- Wat kan het u dan schelen?
- Maar het kan toch geen kwaad?
- Dat niet. Nou goed, ik heet Lena.
- En ik Vadim.
- En?
- Niks, maar het lucht op.
- Schei uit!
- Waarmee?
- Laat maar.
- Wat laat maar?
- Kan het niet wat rustiger, jongeman?
- U hebt anders helemaal geen last van mij.
- Dat geklep de hele tijd. Je kunt toch wel even je mond houden.
- Hou zelf uw mond.
- Zo is dat: mond houden.
- Hou zelf uw mond. En maak u niet dik.
- Je bent zelf dik.
- Ach schei toch uit... Lena, zit jij niet toevallig op de modevakschool?

- Goed geraden.
- Geen kunst. A: die school is hier om de hoek, en B: jij bent een mooi meisje. Klopt als een bus.
- Jij doet ook niet moeilijk zeg... Jemig, wat een gedrang...
- Hé daar, rustig een beetje! Niet zo duwen!
- Dat doen ze daar vooraan, ik doe niets!
- Hè jakkes! Verdomme, kijk toch uit...
- Au, straks worden we nog doodgedrukt.... menéér! Kijk nou toch uit!
- Maar ik doe niks!
- Wat is dit nou weer? Waarom gaan we achteruit?
- Hoe kan dat nou?
- Geen idee...
- Hé mevrouw, wat gebeurt daar?
- Ze zijn de rij aan het rechttrekken
- Wat een onzin... hier stond ik een uur geleden ook al... waar is dat goed voor...
- Zeg dat wel, we waren er toch bijna...
- Maar zo gaat het sneller.
- Ik geloof er niets van. O, dat geduw... Wat heb je daar nou aan?
- Ik duw helemaal niet, ik sta gewoon.
- Is hij al dicht meneer, de wasserij?
- Ja. Ik zeg toch: net gehaald.
- Dan zijn wij te laat. Na de middagpauze dan maar.
- Lena, laat mij die tas maar dragen.
- Nee hoor, hoeft niet.
- Jawel, kom.
- Nee echt niet, ik draag hem zelf wel.
- Geef nou maar, anders pak ik hem af.
- Nou, als je het dan per se wilt. Hier...
- Goh wat zwaar! Dat jij die kan tillen!
- Waarom niet.
- Wat zit erin, halters?
- Boeken.
- Aha.
- De tentamens zitten er net op.
- Gefeliciteerd! Ik was het woord al helemaal vergeten,
- Wat heb jij dan gestudeerd?
- Geschiedenis.
- Goh. Waar?

- Aan de universiteit.
- Wat goed. Geschiedenis, nooit een bal van gesnapt.
- Dat komt alleen maar doordat je je er nooit in verdiept hebt.
- Misschien. Maar eigenlijk is het wel machtig spannend, tsaren, oorlogen, gletsjers... Vadim, weet jij toevallig uit welk land ze komen?
- Ze zeggen Joegoslavië.
- Het zijn Tsjechische.
- Weet u dat zeker?
- Ik was hier toch gisteren ook.
- Hoor je dat, Leen: Tsjechische.
- Goed idee om de rij recht te trekken. Zo gaat het sneller.
- Lijkt mij ook.
- Zeg, heb jij een sigaretje voor me?
- Hier.
- Bedankt.
- Is het een grote partij, weet jij daar iets van?
- Wat ik niet weet, dat weet ik niet.
- Maar komen wij nog aan de beurt?
- Beste man, stel niet van die geleerde vragen.
- Daar loopt iemand met nieuwe aardappels.
- Van de groentewinkel zeker.
- Kom ik net vandaan. Geen aardappel te bekennen.
- Nee, daarvoor moet je naar de markt.
- Ja, natuurlijk. Hé, joh, je laat iets vallen...
- Dank u...
- Nou kan je het weer naar de stomerij brengen!
- Welnee, niets aan de hand... dat beetje stof...
- Zeg, woon jij hier in de buurt?
- In dat blok daar.
- Weet je hier dan misschien een kapper?
- Hoezo, wil je je prachtige haren laten verpesten?
- Mag ik dat zelf weten...Au, wat dringen jullie toch.
- Niet zo dringen.
- Ik dring helemaal niet. Dat doen zij daar.
- Mijn hele voeten zijn platgetrapt... Was er nou een kapper of niet?
- Jawel, alleen niet zo dichtbij. Eh... hoe zal ik het uitleggen... je loopt rechtdoor tot halverwege dit blok en dan rechtsaf. Zo'n smal straatje.
- Hoe heet het?
-Weet ik niet...huppeldepupsteeg...
- Dus rechtdoor en rechtsaf?

- Ja. Maar ik kan eigenlijk beter even meelopen, anders verdwaal je.
- Hoeft niet, ik vind het wel.
- Kom op.
- En de rij dan?
- Denk je dat onze beurt straks voorbij is? Kom nou! Goh, wat zijn er veel bijgekomen...
- Jeetje. Er komt geen eind aan.
- Kunnen wij een half uurtje weg?
- Ja hoor.
- Kom mee.
- Ja, ja... Geen zin om te staan...
- Geef ze eens ongelijk. Die jongelui vervelen zich kapot.
- Wij niet soms?
- Zij lekker rondlopen, en wij hier puffen van de hitte.
- Ja, het is om te stikken... Het was net toch bewolkt, maar nu... niet te harden!
- Wat was er voorspeld?
- Drieëntwintig graden.
- Volgens mij is het nu wel vijfentwintig.
- Welnee, lang niet.
- O jawel, zéker.
- Dat lijkt maar zo. Er is geen wind, dat maakt het benauwd.
- Vreemd. Die populieren bewegen, maar je voelt de wind niet. Nergens verkoeling.
- Nogal wiedes, in de stad, met al dat stof en asfalt... Bij een rivier ja, op het gras...
- Straks krijgen we schaduw van die huizen...
- Dat duurt nog wel even... er zit helemaal geen beweging in...
- Wel waar. We hebben die afvalbak al achter ons.
- Volgens mij was die altijd al achter ons.
- O nee hoor.
- Zal ik maar eens een ijsje gaan kopen... Ik ben even weg
- Kunt u er voor mij ook een meebrengen. Van 28 kopeke. Hier hebt u geld...
- Goed.
- Als het niet teveel moeite is...
- Helemaal niet...
- Misschien staat er voor het ijs ook wel een rij.
-Ja, een kleintje, maar dat geeft niet.
- Kijk die met haar jas aan. Dan ben je wel goed gek.

- Zeg dat wel...
  - Ze zal het koud hebben. Er zijn van die ziektes.
  - Weet u ook... weet u wat voor kleuren ze hebben?
  - Verschillende.
  - Lichtbruin vooral, schijnt het.
  - Geen donkere kleuren?
  - Ja, ook.
  - Gelukkig.
  - Ik wou eigenlijk wel iets donkers.
  - Het is afwachten.. het wisselt.
  - Ja, het is maar net wat ze hebben.
  - Pardon, ik stond toch achter u?
  - Nee, u bent achter die mevrouw.
  - O ja.
  - Eerst weggaan, en het dan nog niet eens weten...
  - Wat gebeurt daar...
  - Wat dan?
  - Die vrouw daar... waarom schreeuwt ze zo...
  - Er dringt iemand voor...
  - Waar komt die nou weer vandaan...
  - Heel goed...
  - Wat een idioot...
  - Gewoon wegjagen zo'n vent...
  - Allemaal tijdverlies.
  - Hier is een mooi plekje voor uw tas. Op dit muurtje.
  - Inderdaad.
  - Gisteren kon je ze in het centrum krijgen, schijnt het.
  - Daar kom je nooit aan de beurt.
  - Maar wel allemaal donkerbruine.
  - Echt?
  - Ja.
  - Soms zijn ze ineens ergens, maar je kunt toch niet ruiken waar.
  - Hier komen ze ook maar uit de lucht vallen... ik had ze bijna gemist...
  - Ik heb het van mijn buurvrouw gehoord. Gisteren.
  - En die had het zeker van de verkopers?
  - Weet ik niet...
  - Jezus, wat doen ze er lang over...

Uit: Op het gelukzalige eiland van het communisme (fragment)

Vladimir Tendrjakov*
(Vertaling Jelle Tolsma)

De blinde Themis haalde een virtuoze grap uit door Chroesjtsjov te laten afrekenen met Stalin. Rechter van de beul werd de man die door Stalin zelf als een paljas was beschouwd.

Stalin heb ik maar één keer in mijn leven gezien. Dat was op 7 november 1945, toen ik temidden van vele duizenden mensen op het Rode Plein aan het Mausoleum voorbij ging. Ik herinner me dat ik werd getroffen door zijn kleine postuur, als het ware op het bordes ineen gedrukt door zijn pet met harde klep. Het slappe, futloze gebaar van zijn bejaarde hand bracht een uitzinnig gebrul teweeg bij de van enthousiasme gek geworden menigte. Het spreekt voor zich, dat ook ik buiten zinnen met iedereen meebrulde...

Chroesjtsjov heb ik vele malen gehoord en gezien, van een afstand en van tamelijk dichtbij. Ik heb hem echter nooit persoonlijk gesproken en ik heb hem ook nooit de hand mogen schudden.

Eén van die ontmoetingen, dat moet gezegd, is het waard nader te belichten. Destijds viel mij de eer te beurt een dag in het Communisme door te brengen. Jawel, ik zou terechtkomen in dat herhaaldelijk beloofde en luidruchtig verheerlijkte communisme, waarin al lang geen enkele weldenkende burger van ons land meer gelooft.

* *Vladimir Tendrjakóv (1923-1984) studeerde eerst aan de filmacademie, daarna aan het Gorkiinstituut voor Letterkunde in Moskou. Hij was één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de culturele 'dooi' ten tijde van Chroesjtsjov. In zijn verhalen en romans speelt zijn geboortestreek, het agrarische noorden van Rusland, een belangrijke rol. Hij wordt dan ook tot de 'dorpsschrijvers' gerekend, schrijvers die het leven op het platteland niet langer socialistisch-realistisch beschrijven, maar waarheidsgetrouw en met respect voor de tradities. Tendrjakov bekritiseert daarbij tevens de sovjet-bureaucratie.*
Andere belangrijke thema's in zijn werk zijn onderwijs en opvoedingen de strijd tussen goed en kwaad. In de jaren zeventig schreef hij een aantal historisch-politieke verhalen met een autobiografische inslag, die pas in het 'glasnost'-tijdperk, dus na zijn dood, gepubliceerd konden worden. Eén daarvan is het lange verhaal 'Op het gelukzalige eiland van het communisme', waaruit hier een fragment is afgedrukt.

Het was 15 juli 1960. Ik werd gebeld door het bestuur van de Schrijversbond:

- Wij verzoeken U morgen in de loop van de dag langs te komen in verband met een belangrijke kwestie.

Aangezien de Schrijversbond - dat moet ik ze nageven - mij nooit heeft lastiggevallen en al helemaal niet met belangrijke zaken, ging ik gehoorzaam langs in de Vorovskij-straat. Daar kreeg ik een envelop met een feestelijk ogend kaartje op glanzend papier. Voor de ontvangst ervan moest ik tekenen. Op het kaartje stond dat V.F. Tenkov en zijn echtgenote werden uitgenodigd voor een ontmoeting van partij- en regeringsleiders met vertegenwoordigers uit de wetenschap en uit culturele kringen, met het verzoek om er negen uur 's ochtends aanwezig te zijn. Op de achterzijde van het kaartje stond een routebeschrijving: via de Kasjirskoje-snelweg en dan op de afslag van honderdtwintig kilometer naar de ‘Semenovskij’-sovchoz...

- Moeten we voor U plaatsen in een auto vrij houden? werd mij gevraagd.

Ik voelde er niets voor afhankelijk te zijn.

- Ik heb zelf een auto.

Ik had een krakkemikkige Moskvitsj die ik een keer of twee per jaar waste - in een opwelling of vlak voor een grote beurt; in een uitzonderlijk geval dus! Een ontmoeting met de regering is één van die uitzonderlijke gevallen en ik beloofde mezelf plechtig, de auto te zullen wassen.

Maar ik kwam die belofte niet na. De avond voor de bewuste dag kwam ik pas laat thuis en de volgende ochtend stond ik pas na achten op. Hoe kon ik nu nog mijn auto wassen? Om niet te laat te komen en daardoor onbeschoft te lijken, moest ik hals over kop vertrekken.

Ik trok snel mijn enige lichte pak aan, rende samen met mijn vrouw naar onze ongewassen Moskvitsj en scheurde dwars door Moskou richting Kasjirskoje-snelweg.

Haastige spoed is zelden goed, hardlopers zijn doodlopers! Ik heb een bloedhekel aan juist dit soort wijze waarschuwingen en dus kreeg uitgerekend ik, even buiten Moskou, een leegloper. Nadat ik mij van mijn lichte, maar wurgend-knellende en als een boerenkiel zo warme colbert bevrijd had, onderwijl vloekend op de nukkige auto en op die hele regeringspoppekast, op mijzelf en op mijn vrouw, die er al helemaal niets aan kon doen, begon ik in de gloeiendhete zon de smerige band te verwisselen. Over de snelweg gleden onberispelijk glimmende, zwarte ZIL's en patserige Tsjaika's, die in die tijd nog erg exclusief

waren. Alle haastten zij zich ongetwijfeld daarheen, waarheen ook ik me haastte.

Eindelijk had ik het wiel weer vastgezet, de kofferbak dichtgesmeten, mijn handen vluchtig afgeveegd aan een doek - en verder maar weer! Ik verlangde het uiterste van mijn ongewassen karretje, sloeg daarbij weinig acht op de verkeersborden en ging bij voortduring op de linker rijstrook rijden, terwijl ik de glanzende uitnodiging gereed hield. Wanneer de politie mij zou aanhouden dan kregen ze onmiddellijk het veelzeggende document onder de neus: Kijkt U eens even hier, ik ben toch zeker niet op weg naar mijn schoonmoeder. U moet me niet veroordelen maar juist prijzen om mijn ijver. Er was veel politie bij de weg; op bijna iedere kilometer een politiepost. Het leek wel alsof zij door de openlijke brutaliteit, waarmee ik de verkeersregels schond, een vermoeden hadden van het glanzende kaartje dat ik voor hen gereed hield. Ze keken me slechts met afkeurende blikken na. Totdat ik het volstrekt ontoelaatbare deed. Voor een spoorwegovergang haalde ik via de linker weghelft een aantal wachtende zwarte limousines in en zette zonder plichtplegingen mijn auto naast een Tsjaika stil. Een politieman met meerdere strepen op zijn mouw kwam met een treurige, veroordelende blik op mij af. Hij vroeg me niet naar mijn rijbewijs, hij vroeg niet waar ik zo hard naartoe scheurde en hij had verdorie niet eens oog voor het glanzende kaartje.

De overste sprak alleen maar verwijtend:

- Dat gaat zo niet. U veroorzaakt nog een ongeluk. U zit goed fout.

Hij raakte de gevoeligste snaren in mijn ziel, waardoor ik me oprecht begon te schamen. En toen ik even later weer voortjakkerde in mijn ongewassen auto, deed ik mijn best het wat voorzichtiger aan te doen.

Plotseling bemerkte ik dat het stil was geworden op de weg. Alleen een aftands vrachtwagentje hobbelde nog voor me uit. Géén zwarte limousines, en geen trotse Tsjaika's met vergulde bumpers meer. Ik begreep dat ik overijverig was geweest en dat ik de verscholen afslag, die op de achterzijde van het kaartje stond aangeduid, voorbij was geraasd.

Er zat niets anders op dan weerom te keren. Een stereotiepe steen in de berm verbood onbevoegden de doorgang. Een zich vertakkend lint van asfalt leidde door het veld. Onze Moskvitsj bevond zich nu in een rij auto's voor een viermeterhoog gesloten hek, dat in de standaard-legergroene kleur geschilderd was. De branieachtige militairen met blauwe petranden en strepen, glimlachten toen ik naast de

glimmende zil's en Tsjaika's parkeerde. Door het geopende raam was duidelijk hoorbaar hoe de een tegen de ander opmerkte:

- Kijk eens aan, er is een kleine zelfstandige gearriveerd!

Ik toonde hen het kaartje, dat ik nog steeds gereed hield en met nadrukkelijke vriendelijkheid salueerden ze voor mij. Ik reed nu onder een dak van dennetakken, niets begrijpend om me heen kijkend. Waar zou ik hier ergens een plaatsje kunnen vinden? Het smalle hooguit voor één auto berijdbare geasfalteerde pad, leidde naar een eveneens geasfalteerd pleintje. Een jongeman kwam op ons toelopen. Hij was lang, breedgeschouderd en lenig en hij zweefde meer boven de grond dan dat hij erop liep. Hij droeg een donker kostuum dat zijn brede bovenlijf en zijn smalle taille precies omsloot, slechts bij de ellebogen waren enkele kleine, bijna harmonieuze vouwen. En zijn haar was nog kroesender dan dat van Poesjkin of Vasilij Zachartsjenko. Zijn gelijkmatige, masculiene en intelligente gezicht drukte niets dan openlijke goedhartigheid uit.

Zonder enige terughoudendheid legde hij zijn sterke hand - in de ongekreukte mouw met een kraakschoon, gestreept manchet - op de klink van het zolang niet gewassen autoportier; krachtig zwaaide hij het open en sprak met een zware stem tot mijn echtgenote:

- Goedendag. Hartelijk welkom. Komt U verder.

En mijn vrouw in verwarring gebracht door zijn schoonheid en door zijn ridderlijke optreden, stapte uit de ongewassen Moskvitsj op het heilige asfalt. De gastheer gooide krachtig het portier dicht en maakte naar mij een achteloze handbeweging.

- En jij, doorrijden! Verder doorrijden.

Dat was me ook wat moois!..

Overigens, mijn persoon roept om de een of andere reden altijd ongeloof op bij portiers of kelners. Portiers proberen mij niet over hun drempel te laten komen en als ik dan toch eenmaal binnengekomen ben, waarschuwen de kelners mij dat het bier in hun uitspanning duurder is dan in de bierkelder aan de overkant.

Nu was het misverstand echter snel opgelost. Onze ontvangstheer overlaadde mij met verontschuldigingen en droeg mij nadrukkelijk op om verder te rijden. Mijn vrouw, die juist een stap in het beloofde land had gezet, stapte de auto weer in en we reden over het smalle pad dieper het bos in.

Onverwachts week het bos. We reden langs soldaten met blauwe strepen de poort uit en kwamen in een open veld onder een verblindend blauwe hemel en een onbarmhartig brandende zon. Aan beide

kanten van de weg stonden dicht achter elkaar auto's in de berm en ik begreep, dat de grens van gastvrijheid en welwillendheid was overschreden en dat ik weer terug was op de plaats waar de wolfswetten gelden: Waar verscheurd wordt, moet je op je tellen passen.

ZIL's en Tsjaika's, Tsjaika's en ZIL's, ze glansden van de zwarte lak, met hun kraakheldere ruiten en blinkend-gepoetste chroom. Naast iedere wagen had de chauffeur zich lusteloos in het zonnetje uitgestrekt. Net als hun auto's leken ze allemaal op elkaar; zwaarlijvig, roodaangelopen en lui. Zelfs van een afstand kon ik hun verachting voor mij voelen. Een vreemde vogel die in een gehavende en door zijn lelijkheid afstotelijke Moskvitsj is doorgedrongen in deze zo verblindende samenleving.

Terneergeslagen door hun hooghartige verachting reed ik verder en verder. Van slag en zonder hoop bleef ik rondkijken of er in de glanzende rijen niet een klein gaatje kwam, waar ik me tussen zou kunnen persen. Maar nergens was een gaatje. Ik reed nog een goede kilometer verder, totdat de hechte gelederen van auto's eindelijk een einde namen en het vrije veld zich uitstrekte. Daar draaide ik en plaatste mijn ongewassen auto op de plaats die hem toekwam, aan het uiterste einde van de luisterrijke stoet.

Ik sloot de auto af en wisselde een blik met mijn vrouw.

- Zullen we dan maar.

- Ja, vooruit.

En zo gingen wij, terwijl we geblakerd werden door de zon, opnieuw langs de glanzende rijen en onder de geringschattende blikken van de arrogante chauffeurs. De verzengende kracht van de zon, de blikken en het lichtgetinte kostuum, waarin je zelfs 's winters zonder overjas de straat op zou kunnen, met iedere stap begon dit alles mij meer en meer verhit te maken. Aanvankelijk in stilte, maar vervolgens steeds luider en luider begon ik te koken, alles op aarde te vervloeken; de heldere dag, de onbewolkte hemel, de volgevreten stomkoppen in de berm en de hele onderneming om op bezoek te gaan aan het einde van de wereld. Onder mijn colbert stroomde het zweet langs mijn rug, ik moest wat drinken...

Even verderop kruiste de weg een greppel, en achter een bruggetje met fragiele leuningen doemde al de poort, met een militair ernaast, in de groene omheining op. Nog eventjes. En wat had ik een dorst.

Geheel onverwachts sprong er als een soort duikelaar, vanonder het bruggetje een man met een strooien hoed tevoorschijn. Hij kwam stil te staan in een onbegrijpelijke houding en vroeg met een tenor-

stem:

- Waar moet dat heen?

- Hoezo, waarheen? reageerde ik verbaasd. - Daarheen! en ik knikte in de richting van de poort.

Mijn verklaring was niet erg duidelijk, maar tot meer was ik niet meer in staat. Desalniettemin...

- Alstublieft, gaat U verder! En de strooien hoed dook bereidwillig weer onder de brug.

Tot de poort restten ons nog slechts een stap of vijftien, toen ik opeens een koude rilling voelde onder mijn hete colbert.

- Zeg eens, het kaartje?..

Het kaartje was in de auto gebleven, onder de voorruit op het dashboard.

De militairen salueerden, luisterden meelevend naar mij en haalden hun officiers-epauletten op:

- We kunnen u echt niet toelaten.

- U begrijpt toch wel dat alleen een idioot zich zonder uitnodiging hierheen zou wagen. Ik bezit er echt een, gelooft u mij. Als we in deze hitte nog eens heen en terug moeten lopen, dan zullen we zeker uitdrogen.

- We geloven u wel. We voelen met u mee. Maar we kunnen u niet toelaten.

Ik zag dat ze mij geloofden en ik kon hen ook maar al te goed begrijpen. Wanneer ze mij zouden toelaten, zonder dat ik met een stukje glanzend papier naar hen gezwaaid had, zou dat voor hen zoiets zijn als het plegen van het zwaarst denkbare misdrijf en het zou betekenen dat ze de overbodigheid en de onzinnigheid van hun bestaan zouden erkennen. Daar stond ik dan voor die militairen, ellendig, nat van het zweet en uit het veld geslagen. Ik vroeg me af of ik niet van de hele onderneming af zou moeten zien, niet weer die zware tocht onder de gloeiende zon zou hoeven maken en of ik mijn vieze auto niet op huis aan zou moeten koersen.

Het kan niet worden ontkend dat de militairen goeie jongens waren - ze leefden oprecht met ons mee.

Opeens keek één van de goeie jongens opzij, wenkte met zijn arm en riep met een gezaghebbend stem:

- Kom op, hierheen!

Er kwam een eigenaardige auto voorrijden, die mogelijk nog buitenissiger was dan mijn Moskvitsj. Het bleek een gammele ‘Pobeda’, eveneens in lange tijd niet gewassen en onder het stof. Achter het

stuur zat een terneergeslagen man met een grote neus die zijn joodse afkomst verried.

- Neem deze kameraden mee, breng ze bij hun auto en dan weer terug. Is dat duidelijk?!

- Maar mijn cardanas is...

- Doe wat je bevolen is: Je rijdt deze kameraden heen en terug! Duidelijk?... Stapt u in alstublieft.

En vervuld van dankbaarheid kropen wij in de benauwde, stoffige en naar iets zuurs stinkende ‘Pobeda’. Zodra we ons in beweging gezet hadden, begon de grote neus zich mopperend te beklagen:

- Mijn cardanas ligt in de kreukels... Ik rijd met nog slechts één ophanging... Tot de garage red ik het niet eens meer.

Wij luisterden en zwegen schuldbewust, maar reden nu toch maar mooi langs de bonte stoet auto's en de languit liggende chauffeurs.

Het kaartje was van het dashboard naar beneden gevallen en terwijl ik het opviste verdween de ‘Pobeda’ met de grootneuzige bestuurder zonder de intentie nog weerom te komen.

Daar gaan we dan weer, geblakerd door de zon, aan de auto's voorbij en voorbij. Verschrikkelijk wat wil ik graag wat drinken! Mijn verhitte kruin probeer ik met de uitnodiging te beschermen. Ik vervloek al niemand meer, scheld niet meer, maar inwendig kookt het en ik ben bang uit mijn vel te knappen.

Eindelijk dan toch brengen onze doodvermoeide benen ons bij het bruggetje met de leuninkjes. We zijn er bijna!

Als een duveltje uit een doosje, springt monter vanonder het bruggetje het mannetje met de strooien hoed tevoorschijn.

- Waar gaat u heen?

Ik ontplofte.

- Wat moet jij nou weer? Zie je dan niet dat wij hier voor de tweede maal passeren. Waar word jij in godsnaam voor betaald!

De schouders van het duveltje uit het doosje gingen hangen, zijn armen kwamen slap langs het lijf te bungelen en zijn gerimpelde gezicht onder de hoed vertrok zich in een gepijnigde grimas.

- Waarom moet u mij zo krenken? En met een lichte tenorstem vervolgde hij in klaaglijke hulpeloosheid: - Ik doe toch immers alleen maar mijn werk.

Hij dook weer weg onder de brug.

Voor de tweede keer vandaag voelde ik gewetenswroeging. Is het dan inderdaad zijn schuld, dat hij op zo'n vreemde wijze zijn geld moet verdienen? Bovendien ben ik te gast bij hoge heren, hetgeen

mij ook een baas maakt en het is voor mij in die positie wel heel gemakkelijk hem uit te schelden.

Er was geen tijd hier langer bij stil te staan, want wij naderden al de opengezwaaide poort. Ik zwaaide met het magische kaartje: ‘Sesam, open u!’ Er werd eerbiedig voor me gesalueerd en wij overschreden de verboden grens.

Onmiddellijk bevonden we ons in een weldadige schaduw, boven ons klonk het geruis van dennenaalden en er hing een frisse, naar hars geurende en ons teder omhelzende lucht. Een andere wereld.

Ik moest wat drinken, ik stierf van de dorst...

Nog terwijl deze gedachte me bezighield zag ik als op bevel tussen de bomen een stromend beekje en daar middenin - een tafel, waarvan de pootjes door de stroming wegzakten. Onder de tafel staken de halzen van flessen met verschillende soorten mineraalwater en citroenlimonades net boven de waterspiegel uit. Een corpulent, roodwangig en glimlachend meisje met een stugge, gesteven hoofddoek rinkelde achter de tafel met lichte bokalen en schonk water in. De bubbeltjes borrelden tegen het beslagen glas.

Ik stortte me naar de tafel, sloot aan achter een andere dorstige en was er klaar voor om met mijn gewone strijdbaarheid diegenen een voet dwars te zetten die zouden willen voordringen. Maar de sprookjesachtige, Bojaarse maagd reikte me al een volle bokaal aan en glimlachte. Het water was koud geworden door de natuurlijke koelte van de beek.

- Aah, dank u wel! Mag ik er misschien nog een?
- Alstublieft.

Een nieuwe beslagen bokaal en een nieuwe glimlach.

- Dank u...
- Blieft u nog meer?
- Nee, zo is het genoeg.

Ik zoek in mijn broekzak naar kleingeld. Iedereen kijkt naar mij met een geamuseerde, maar geenszins beledigende glimlach - wat een naïveteit.

En ik realiseer me waar ik terechtgekomen ben. Wat betekent geld hier nu! Hier is alles gratis; de harslucht, het verfrissende vocht, de goedheid van het meisje met de blosjes en de hoofddoek, en het gekabbel van de beek.

Vertaalde poëzie

Vijf gedichten
Gennadi Ajgi
(Vertaling Willem Weststeijn en Peter Zeeman)

Weinig

geluk - ‘Weinig’
gelukzaligheid - ‘Weinig’:

o gefluister: als de wind komend van de zon:

weinig - brood... en daglicht...

en - weinig klein mensengedruis
als voedsel - klaar voor de Dood...

opdat wij hem vreedzaam tegemoet gaan
alsof wij steeds en altijd bij een drempel staan

in een broederlijk lijden... -

o onze vrijheid!.. - het vlammen van de ziel:

het eenvoudige:

‘Weinig’

НЕМНОГО

счастье - ‘Немного’
блаженство - ‘Немного’:
о шепот: как ветер - от солнца:

хлеба- немного... и света дневного... -

и - малого ума людского
как пищи - для Смерти готовой... -

чтоб мирно ее мы встречали
как будто мы все и всегда у любого порога

в страдании братском... -

о наша свобода! - свеченье душевное:

простое:

‘Немного’

* *Gennadi Ajgi (geb. 1934), dichter en poëzievertaler, schreef aanvankelijk in het Tsjoevasjisch, begon in 1960 op aanraden van Pasternak in het Russisch te dichten. In zijn poëzie bouwt hij voort op de traditie van de futuristen en de Oberioeten (zie de noot bij Charms).*

mijn vriend - de boom - vanuit het raam

o had ik maar zijn ouderdom en eenzaamheid,
koud en standvastig!
en liefst - *terstond!.. meteen - deze nacht - totaal!*
dezelfde koude en eenzaamheid
als van deze boom
een eenvoudige (zelfs in het oog vallende onopvallende)
door niemand! - te onderwerpen - onmerkbaarheid
bevrorenheid waardigheid en afgezonderdheid
en afstandelijkheid (o God! wat een
onvoorstelbare - hier - afzijdigheid)

ДРУГ МОЙ - ДЕРЕВО - ИЗ ОКНА

о старости б и одиночества
холодного стойкого! -
да только бы- сразу же!., вмиг-в эту ночь-до конца!
такого бы холода и одиночества
как этого дерева
простая (и даже бросаясь в глаза неприметная)
не покоримая - никем! - незаметность
мерзлость достоинство и обособленность
да непричастность (о Боже! какая
невообразимая-здесь-непричастность)

nog een liedje voor mijzelf

ik slaap het is ergens
lang geleden zonder land deze plaats waar ik ben
een troost - ergens onder de sneeuw ligt brandhout
een sneeuwjacht sindsdien
en ook ik ben overbodig
vriendschap nu - met mijn mouwen in het ijs
smelt tegen hout mijn-bloed-droom:
hoe er wordt voorgezongen! mijn eigen schaduw wiegend
pijn als in de lucht
vol verlangen naar de gestichten-en-gekkenhuizen- in-deze-wereld
een overbodig lied wiegend
op het veld in een sneeuwjacht tussen vlokken-schepselen
met doorkliefd voorhoofd
de wereld in zingend! - voor de Heer
het brandhout
verzamelend
onder de sneeuw

ЕЩЕ ОДНА ПЕСЕНКА ДЛЯ СЕБЯ

сплю это где-то
давно без страны это место где я
а утешение - где-то под снегом дрова
вьюга с тех пор
и не нужен и я
дружба теперь - рукавами во льду
тает об дерево кровь-моя-сон:
как запевается! тенью своею качаясь
болью как в воздухе
в тоске по столбам-в-этом-мире-иль-ганнушкиным
песнью ненужной качаясь
в поле во вьюге средь хлопьев-существ
лбом рассеченным
в мир распеваясь! - для Господа
перебирая
под снегом
дрова

nabij het bos

en
eindelijk nader ik waar nooit iemand placht te zijn
slechts het zilver
van een oud gevoel - als vrije warmte boven voorhoofd en schouders
o
dit lichte
veld - als een schittering naar de hemel

dit is
de ziel van de eenzaamheid als het flonkeren van schuchterheid
houdt rondom vast
en schemerde vrij en wit nabij
en zuiverheid wordt geschapen - eenvoudig: door de zuiverheid zelf
het veld
ligt open
(steeds zo
als het veld voor de hemel)
straalt daarvan - voor zichzelf

РЯДОМ С ЛЕСОМ

а
наконец приближаюсь там нет никого никогда не бывало
лишь серебро
давнего чувства - свободным теплом надо лбом и плечами
о
это легкое
поле - сиянием в небо

это
душа одиночества будто мерцанье застенчивости
держит вокруг
и забелела свободная рядом
а чистота сотворяется - просто: самой чистотою
поле
открыто
(все так же
как поле для неба)
ею лучится - себе

[Nederlands]

wat
over het andere? de schittering immers ging er dwars doorheen
om te - houden van
als van een zekere engel - overal - van mijn onbelemmerdheid
daardoor scheppend
een plaats van reinheid:
hoeveel winden waren er niet van nauwelijks duister heengaan en
leven
dit is rustiger dan de rust van god!
daar
in de stilte
hemelsblauw

[Russisch]

что
о другом? ведь насквозь проходило сиянье
чтобы - любить
будто ангела некого - всюду - мою беспрепятственность
тем и творя
целомудрия место:
- сколько бы ни было ветров чуть темных уходов и жизней

это спокойнее бога покоя!
там в тишине
голубо

bossen - terug

in de nevel
zijn de schitteringen van het vaderland
eilanden gebleven parels gebleven
bossen die
ik nooit heb bereikt -

- iets kinderlijks herinner ik mij: of er staken schoudertjes in uit - ze
  staken wit af hellend naar de velden
of als een klacht
ineens - nam de beweging af: eerder in droefheid
dan het zichtbare - daar aan de onbereikbare
zoom van het bos -

(er waren zulke - ik heb ze van zo nabij gezien
maar al gauw
was er alleen nog maar wind -

makkelijk - als in de wind - heb ik geleerd
makkelijk te begrijpen dat er geen terugkeer meer is)

ЛЕСА - ВСПЯТЬ

в тумане
сияния родины
островами остались жемчугами остались
леса до которых
я никогда не добрался -

- детское что-то я помню: то ль плечики в них выступали - белели наклонно к полям
то ли жалобой
вдруг - расслаблялось движенье: скорее в печали
чем зримое - там на опушке
недостижимой -

(были такие - я видел столь близко
а скоро
был только лишь ветер -

легко я - как в ветре - учился
легко понимать что уже не вернуться) -

[Nederlands]

in het licht van de valleien-viersprongen
leek het - dat de kinderen tussen het gras ontwaakten
en hun gezang woorden zocht - ergens nabij
alsof
het daarvandaan leek -

in de nevel zijn de schitteringen van de wereld
parels gebleven eilanden gebleven:

pijnlijker dan in het leven - te schitteren

[Russisch]

в свете долин-перекрестков
казалось - что дети средь трав просыпались
и пенье искало слова - где-то рядом
будто
оттуда казалось -

в тумане сияния мира
жемчугами остались островами остались:

больнее чем в жизни - сиять

Twee gedichten
Sergej Jesenin[*]
(Vertaling Margriet Berg en Marja Wiebes)

[Zilveren weg, in sneeuw verzinkend]

Zilveren weg, in sneeuw verzinkend,
waarheen roep je me, hoever?
Als een paaslicht, helder blinkend,
straalt er boven jou een ster.

Breng je vreugde, breng je lijden?
Voer je mij de waanzin in?
Zorg dat ik in lentetijden
nog jouw barse sneeuw bemin.

Reik mij avondrood als slede
berketwijg als leidsel aan.
Mogelijk zal ik daarmede
ooit Gods poorten binnengaan.

[Russisch]

Серебристая дорога,
ты зовешь меня куда?
Свечкой чисточетверговой
над тобой горит звезда.

Грусть ты или радость теплишь?
Иль к безумью правишь бег?
Помоги мне сердцем вешним
полюбить твой жесткий снег.

Дай ты мне зарю на дровни,
ветку вербы на узду.
Может быть, к вратам господним
сам себя я приведу.

* *Sergej Jesenin (1895-1925) geldt in Rusland als een van de belangrijkste dichters van zijn tijdperk. Aanvankelijk bezong hij het boerenleven, later de verderfelijke invloed daarop van de urbanisatie die volgde op de revolutie van 1917. In 1919 sloot hij zich aan bij de imaginisten, waar hij zich een paar jaar later weer van distantieerde. Zie ook de noot bij het proza van Mariëngof.*
Marijke de Raadt won vorig jaar met haar vertaling de hoofdprijs in een vertaalwedstrijd van het literatuurfestival Herfstschrift te Groningen.

[Langzaam aan gaat onze reis beginnen]
(Vertaling Marijke de Raadt)

Langzaam aan gaat onze reis beginnen
Naar het land waar goedheid heerst en rust.
Moet ook ik mij spoedig gaan bezinnen
Op wat 'k meeneem naar die verre kust?

Lieve steppegronden, lieve berken,
U, mijn moeder aarde, zie mij aan!
Hoe kan ik mijn droefheid ooit verbergen
Bij het zien van allen die nu gaan?

Te veel had ik lief op deze aarde
Al wat aan de ziel gestalte geeft.
Vrede aan de olm, wiens takken staarden
In het roze water naar hun beeld.

Menig lied heb ik gemaakt in stilte
Veel gedacht en voor mij heen gepeinsd.
Dankbaar ben ik dat ik ademhaalde,
Op die trieste wereldbol mocht zijn.

Dankbaar ben ik dat ik vrouwen zoende,
Rolde in de klaver en het kruid.
Dat ik dieren, onze kleine broeders,
Nimmer heb geslagen op de snuit.

In dat land zal er geen rogge wuiven,
Kan ik nooit meer bos in bloei zien staan.
Daarom voel ik altijd weer die huiver
Bij het zien van allen die nu gaan.

In dat land vind ik geen korenvelden.
Gouden gerst, die in de nevel droomt.
Dierbaar zijn mij daarom alle mensen
Met wie ík op deze aarde woon.

[Russisch]

Мы теперь уходим понемногу
В ту страну, где тишь и благодать.
Может быть, и скоро мне в дорогу
Бренные пожитки собирать.

Милые березовые чащи!
Ты, земля! И вы, равнин пески!
Перед этим сонмом уходящих
Я не в силах скрыть моей тоски.

Слишком я любил на этом свете
Все, что душу облекает в плоть.
Мир осинам, что, раскинув ветве,

Загляделися в розовую водь.

Много дум я в тишине продумал,
Много песен про себя сложил,
И на этой на земле угрюмой
Счастлив тем, что я дышал и жил.

Счастлив тем, что целовал я женщин,
Мял цветы, валялся на траве
И зверье, как братьев наших меньших,
Никогда не бил по голове.

Знаю я, что не цветут там чащи,
Не звенит лебяжьей шеей рожь.
Оттого пред сонмом уходящих
Я всегда испытываю дрожь.

Знаю я, что в той стране не будет
Этих нив, златящихся во мгле.
Оттого и дороги мне люди,
Что живут со мною на земле.

Gedicht
Joeri Joertsjenko[*]
(Vertaling Anne Stoffel)

Eerste dag van een onbekend jaar.
Vreemde stad, er ligt sneeuw in de straten -
Eerste sneeuw van de wintervakantie.
's Nachts gevallen, gestopt toen het daagde.
Een bedroefd laagje wit op de kade...
En je hoofd stond zo fier op je nekje
En je lachte zo jong en aanstekelijk,
Niet gewend meer aan wijn en geschater,
Heel de nacht; je hield op toen het daagde
En je viel in mijn armen in slaap.
In mijn armen in slaap...
Nee, die aanraking was maar toevallig,
Nacht en kamer begonnen te wankelen,
En je sliep in een klein ledikantje
Aan de andere kant van de muur,
Van de deur, van de nacht, van de kinderen,
Van de geyser, de watten, de kerstboom,
De moraal en de planken met boeken,
Van de stemmen, de wijn en de ogen,
Ver voorbij aan de eeuwige bossen
En het eerste verdriet van dit jaar...
Van ons jaar dat zo mooi leek te worden...
In een taxi dreef andermans vrouw
Naar de stilte terug, naar de kou.
Deze ochtend, die was nog voor ons,

* *Joeri Joertsjenko is ongeveer veertig jaar. Hij groeide op in een strafkamp, woonde later o.a. in Tbilisi, Moskou en München, werkte onder meer als sjouwer en acteur. Na de ineenstorting van de Sovjetunie publicerde hij een aantal dichtbundels en 'verzen en liedjes voor het theater'.*

En de wind rukte wild aan het raam
En de nacht die we kregen was lang...
Maar daarna liep het allemaal spaak.
Alle taxichauffeurs namen wraak.
In de auto die eindelijk stopte
Bracht ik, schuw als een schuldbewust boefje,
De Madonna terug naar het Louvre...
En de sneeuw lag verlaten en droevig -
Eerste sneeuw van een onbekend jaar...

[Russisch]

В первый день незнакомого года
Выпал в улицы странного города
Первый снег новогодних каникул.
Выпал ночью, к рассвету поникнув,
Загрустив на речных берегах...
И, носящая голову гордо,
Ты смеялась красиво и молодо,
От вина и от шума отвыкнув,
Ночь держалась, к рассвету поникнув
И уснув у меня на руках.
У меня на руках...
Нет - руки ты случайно коснулась,
Ночь и комната тихо качнулись,
Ты на детской кровати уснула
За стеною, за дверью, за ночью,
За хозяйской дошкольницей-дочерью,
За колонкой,за ватой, за елкой,
За моралью, за книжною полкой,
За глазами, вином, голосами,
За горами-морями-лесами,
И за первой в году - за печалью...
Обещал быть наш год замечательным...
Уплывая, такси в тишину
Уносило чужую жену.
Было нам это утро дано,
И выламывал ветер окно,
И дана была долгая ночь...
А потом все пошло невпопад.
Шли такси по заказам и в парк.
И в захваченной все же машине
Я сидел, как мальчишка-мошенник,
Возвращающий Лувру Мадонну...
Снег лежал сиротливо, бездомно -
Первый снег незнакомого года...

Drie gedichten
Aleksandr Koesjner[*]
(Vertaling Peter Zeeman)

Oude man

Nog stiller dan een muis
Ligt deze broze grijsaard,
Die in het ziekenhuis
Door 't raam een vogel nastaart.

Hij ziet nabij een hoek
Een uithangbord, wat takken.
Gestreept, te wijd de broek
Die hem werd aangetrokken.

Hield hij de boeken bij
Of moest hij land opmeten?
Wat voor soort werk deed hij?
Dat is hij zelf vergeten.

Was hij een knutselaar?
Wat schreef hij in zijn kladblok?
Eén raam rest hem nu maar,
Als in zijn jeugd een zuurstok.

Een verre berkeboom
Ziet hij tot in de nerven.
Misschien komt dat gewoon,
Omdat hij gauw gaat sterven.

Loopt onder hem ineens
Een streep, de langverbeide,
Dan staat de boom aan deez',
En hij aan gene zijde.

СТАРИК

Кто тише старика,
Попавшего в больницу,
В окно издалека
Глядящего на птицу?

Кусты ему видны,
Прижатые к киоску.
Висят на нем штаны
Больничные в полоску.

Бухгалтером он был
Иль стекла мазал мелом?
Уж он и сам забыл,
Каким был занят делом.

* *Zie de noot in* Light Verse

Сражался в домино
Иль мастерил динамик?
Теперь ему одно
Окно, как в детстве пряник.

И дальний клен ему
Весь виден, до прожилок.
Быть может, потому,
Что дышит смерть в затылок.

Вдруг подведут черту
Под ним, как пишут смету,
И он уже - по ту,
А дерево - по эту!

[Je slaapt en ontwaakt uit een loodzware, treurige droom]

Je slaapt en ontwaakt uit een loodzware, treurige droom.
Bij dag blijft verborgen waarmee je bij nacht zo vertrouwd bent.
Het leven op aarde heeft blijkens je droom dit patroon:
Benauwend, benauwend, benauwend, fantastisch, benauwend.

Uit angst om zichzelf bloot te geven en bang voor verwijt,
Ligt doodstil en weerloos een man, huilt geluidloze tranen,
Zijn hoofd in het kussen. En of hij zijn ogen nu sluit
Of opent, het blijft even donker. Het waait langs de ramen.

Dan schiet er een schim door die gitzwarte duisternis heen,
Gaat aan hem voorbij, het gelaat in de handen begraven.
Daar ligt hij. Kwam wens met vervulling soms niet overeen?
Verlangde hij meer? Maar hij zwijgt - onbeantwoorde vragen.

In jachtige regen of tijdens machinekabaal
Zoekt hij in het daaglijks bestaan een verwant, een gelijke,
Vergeet dat hem Orpheus het naaste staat van allemaal,
Toen deze, verstenend, bij Charon nog één keer ging kijken.

Hij wankelt en staat op het punt in de mist op te gaan.
De wind echter klopt bitter schuim op nabij de gordijnen
En wakkert bezorgd dat fantastische één-vijfde aan
(Of is het één-vijftigste?), laat het aanhoudend gedijen.

[Russisch]

Заснешь и проснешься в слезах от печального сна.
Что ночью открылось, то днем еще не было ясно.
А формула жизни добыта во сне, и она
Ужасна, ужасна, ужасна, прекрасна, ужасна.

Боясь себя выдать и вздохом беду разбудить,
Лежит человек и тоску со слезами глотает,
Вжимаясь в подушку; глаза что открыть, что закрыть -
Темно одинаково; ветер в окно залетает.

Какая-то тень эту темень проходит насквозь,
Не видя его, и в ладонях лицо свое прячет.
Лежит неподвижно: чего он хотел, не сбылось?
Сбылось, но не так, как хотелось? Не скажет. Он плачет.

Под шорох машин, под шумок торопливых дождей
Он ищет подобье поблизости, в том, что привычно,
Не смея и думать, что всех ему ближе Орфей,
Когда тот пошел, каменея, к Харону вторично.

Уже заплетаясь, готовый в тумане пропасть,
А ветер за шторами горькую пену взбивает,
И эту прекрасную, пятую, может быть, часть,
Пусть пятидесятую, пестует и раздувает.

Valkenier

Mijn stille tsaar wil ik behagen,
Ik zal niet roken, drink geen wijn,
Maar zal een valk naar buiten dragen
En laat hem los om soeverein
In 't zwerk zijn prooien na te jagen.
Hoezo, niet vrij? Ik zie geen lijn.

Laat, tsaar, geen toorn of passie blijken,
Gelijk de valk die, voorbereid
Om op een reiger neer te strijken,
Kort krijsend wijd zijn vleugels spreidt.
Laat ze maar naar de hemel kijken,
Laat ze genieten van de strijd.

Je ziet, mijn geest kan niet negeren
Wat zich aan onderwerpen biedt,
Zoals de valk in hoger sferen
Koortsachtig naar de reiger spiedt.
Vaarwel, mijn vriend! Wie durft beweren:
Geluk bestaat op aarde niet?

[Russisch]

Я, как помытчик при тишайшем
Царе, курить не буду, пить,
А буду сокола все дальше,
Все выше в небо заводить:
О, как он бел и как он страшен!
Привязан, скажешь? Где же нить?

Смотри, смотри, мой царь, мой кроткий,
Да не заметят гнев и страсть,
Как сокол, крик издав короткий,
На цаплю в небе рад упасть.
Пускай глядят, задрав бородки,
Дай насладиться боем всласть.

Ты видишь мысль мою в работе.
Она находит свой предмет,
Как сокол белый на охоте:
Он тоже ритмом разогрет.
Мой друг, на этой верхней ноте
Прощай! Кто скажет: счастья нет?

1991 - ...
Ilja Koetik[*]
(Vertaling Peter Zeeman)

I

Dood ziet er denk ik uit als een kubus
die op een van zijn scherpe hoeken
balanceert en ronddraait:
duisternis, Cuba,
New York, de Kalininski Prospekt,
sneller, sneller, steeds sneller,
torenhoge kruiswoordpuzzels. Spectrum.

IK BEN HET WOORD KWIJT...
Zwevend
als een deltavlieger, voelt je hoofd je benen niet meer...

Een stem is het eerste dat je vergeet.

1991 - ...
1

Смерть, наверное, формы куба,
стоящего на острие угла
и вращающегося у глаз:
мгла, Куба,
Нью-Йорк, Калининский проспект,
быстрее, быстрее, еще быстрее,
к р о с с в о р д ы многоэтажек. Спектр.

я слово позабыл...
Рея,
как дельтаплан, голова уж не чует ног...

Первое, что забываешь, - голос.

* *Zie de noot in* Light Verse

[Nederlands]

Even leek het of je hem hoorde, maar
het geluid was als een schaats die van je hersens gleed...

(Het is net als in het Frans, na ieder il y a
spits ik de oren: word ik geroepen?
Maar het blijkt dat ze geen Ilja,
nee, dat ze helemaal niemand bedoelen.)

Geluid zonder klauwen is louter gevoel, Alexander Blok,
EEN MEISJE BEGON IN EEN KERKKOOR TE ZINGEN,
Een pupilloos oog zet een standbeeld voor het blok,
marmer kun je niet in vochtig oogwit dwingen.

Dáárvoor zijn er kruiswoordpuzzels, want zolang
je je iets herinnert kun je verder reiken.

Want je iets herinneren is jezelf bijschrijven langs
horizontale lijnen.

[Russisch]

Кажется даже, что помнишь, но
звук с горки мозга скользит, как полоз...

(Это как во французском, где ото всех il y a
я все время вздрагиваю: не я ли?
Но оказывается - не я,
и не только - не я, но вообще - не звали.)

Звук без когтей - это чистое чувство, Блок,
девочка пела в церковном хоре,
глаз без зрачка, где в сырой белок
статуй - не втиснуться априори.

Но - на то и кроссворд, ибо пока ты вспо-
минаеь - МИНУЕШЬ, а там - едва ли...

Ибо ВСПОМНИТЬ - это вписаться по
горизонтали.

2

Het vliegen is, als bij Escher,
geklonken in een kubus
die vrij ronddraait. Impressie
van een bol... Ik hou van het epos,

dus van een bol, en besef dat een bol de scherpe kanten
van een kubus wil verhullen,
een kubus die als Siwa in de rondte
danst, tot hij uiteen moet vallen

in blokjes. Epos, Homerus.
Arme, arme Hecuba.
Al haar negentien
kinderen zijn de dood in
gevlogen. Laat ons bidden.

Het is nu 1991, een jaartal
dat zich vormt vanuit het midden,
zoals een vlinder...
Fladdert op. En verdwijnt al...

2

Полет, как у Эшера,
закован в куб
р а с к р у ч е н н ы й . Шара
впечатление... Эпосолюб,

т.е. - ИМЕННО шара, я сознаю, что шар - ширма
резкости куба,
кружащегося, как Шива
в танце, пока не пришлось распасться

на кубики. Эпос-Гомер.
Гекуба,
бедная-бедная, все 19
детей р а з л е т е л и с ь

в смерть. Поныне

1991 - есть дата,
складывающаяся посредине,
как бабочка...
Вспорх. И летит куда-то...

Twee gedichten
Ilja Kolli[*]
(Vertaling Madeleine Mes)

De glazen hemel

Op je vensterbank is een citroenplant gegroeid
onder 't glas van een heel grote jampot.
Kleine schouders van sla zijn aan weerszij ontbloeid
nog geen meter van waar het zo koud wordt.
...En je kijkt naar een scherm met een flikkerend beeld
van de plant en hoe jij naar het scherm kijkt, -
't is een film die al zo lang daar af wordt gespeeld,
dat hij jou in 't geheel niet meer vreemd lijkt.
En dan wend je je halfblinde blik ervan af -
meubels, sneeuw die 't balkon allang toedekt
en de plant, anarchist onder 't troebele glas
die zijn levende handpalmen uitstrekt.

Стеклянное небо

На твоем подоконнике вырос лимон
под стеклянною банкой литровой.
Два салатовых плечика выдвинул он
в полуметре от стужи суровой.
...Ты глядишь на экран, где мелькает кино -
про лимон и тебя у экрана, -
этот фильм продолжается очень давно,
и тебе уже даже не странно.
Только взором слепым обернешься кругом -
декорации, снег на балконе
да лимон беззаконный под мутным стеклом
выставляет живые ладони.

* *Ilja Kolli (geb. 1959) was poëzieredacteur bij een sovjet-uitgeverij en journalist bij een dissidentenkrant, is nu werkzaam als programmeur. Zijn gedichten zijn gepubliceerd in verschillende tijdschriften en verzamelbundels; tot nu toe verscheen één eigen bundel, 'De glazen hemel'.*

[Nederlands]

En een keer sta je op en je loopt naar het raam,
waar, in tegenspraak tot de seizoenen,
je vriendje in bloei staat... dan stoot je hem aan
en ook om, zonder dat te bedoelen,
en je opent met moeite het dubbele raam,
voor de sneeuwstorm van gort, die je toekrijst -
je bedenkt hoe de wereld je huis in kan gaan,
en je denkt, vriendje, zelfs aan de vrijheid!..
IJskristallen bedekken heel licht en heel zacht
wat van 't plantje is overgebleven.
En zoals een klein vliegje soms tikt tegen 't glas
zoemt een vliegtuigje hoog aan de hemel...

[Russisch]

И, очнувшись однажды, к окну подойдешь,
где, переча положенным срокам,
твой товарищ цветет... но в порыве толкнешь,
опрокинешь стекло ненароком,
многослойную раму откроешь с трудом,
заорет крупяная пурища -
и помыслишь о мире, ворвавшемся в дом,
о свободе помыслишь, дружище!..
Лед хрустальный слетает легко и светло
на остатки салатовой плоти.
И по небу - как муха стучит о стекло -
и гудит, и стучит самолетик...

Liedje over Moskou

Het was vanmorgen vroeg dat ik
Heel wild en somber droomde:
Alsof ik in een grote stad
Echt, vleesgeworden, woonde,
Alsof ik voor me werkelijk
Gebouwen zag en huizen,
Alsof de vreselijke stad
Omhuld was met een sluier
Van straten met een autostroom
Die op hun ratelhuid reed
En langs hun ruggen siste en
Langs boulevards in doodsstrijd.

Daar, in dat slijk van nachtmerries,
Zag ik een angstig droombeeld
Dat lente met benzine echt
De plassen nog wat kleur geeft,
Dat langs betonnen huismuren
Waar vuil op vlagen wind zweeft
Onder getik van hakken gaat
De zelfgemaakte mensheid!
Het ruist en zoemt en het gesprek
Warmt vlammend hun gezichten,
Terwijl het gretig vlees hun blik
En tanden op doet lichten.
Alsof de doffe bocht van 't volk
Die schuimt over de straten,
Ook echt uit vlees en bloed bestond
En niet gevlochten schaduw!

...Een boze, dodelijke droom,
Een straf voor al mijn zonden,
Alsof mijn ergste nachtmerries
Ook werkelijk bestonden!

Песенка о москве

Сегодня я под утро сон
Видал глухой и дикий:
Как будто въяве воплощен
Я в городе великом,
Как будто вправду предо мной
Дома стоят и башни,
Как будто улиц пеленой
Окутан город страшный,
Как будто впрямь поток машин
Шипит гремучей кожей
Агонизирующих спин,
Бульварных и дорожных.

И там, в комарной тине сна,

Привиделся мне ужас -
Что вправду в городе весна
Мазутом красит лужи,
Что вдоль бетонных стен домов,
Где ветер мусор крутит,
Идут под топот каблуков
Всамделишные люди!
И гул стоит, и разговор,
Как пламя, греет лица,
И плотью светит жадный взор,
И блеск зубов искрится.
Как будто толп глухой извив,
Что кожа улиц пенит,
И впрямь из плоти и крови,
А не сплетенье теней!

...Ужасный сон, смертельный сон
Мне снился, словно кара, -
Как будто существует все,
Что вижу я в кошмарах!..

Twee gedichten
Inna Lisnjanskaja[*]
(Vertaling Anne Stoffel)

In dit seizoen van vallend blad,
Terwijl de bomen angstig beven,
Ga jij de tuin verlaten? Wat!
Dat is onmogelijk! Wacht even,

En kijk hoe in dit jaargetij
De bomen op de dichter lijken,
Die telkens weer vergeet dat hij
Zijn inspiratie terug zal krijgen,

Dat alles straks van voor af aan
Opnieuw begint op oude bodem.
Ook bomen hebben moed van node
Om 't eigen zwijgen te doorstaan.

[Russisch]

Зачем сегодня, в листопад,
Когда деревьям так тревожно,
Ты покидаешь этот сад?
Нет, это просто невозможно!

Любое дерево сейчас
Напоминает стихотворца,
Не знающего всякий раз,
Что вдохновение вернется,

Что повторится все опять
От вздоха первого и шага.
Нужна и дереву отвага
Свое молчанье переждать.

* *Van Inna Lisnjanskaja (geb. 1928) verschenen vijf dichtbundels in de Sovjetunie, maar in 1978 kreeg zij vanwege haar deelname aan de almanak* Metropool *een volledig publicatieverbod, waarna zij lange tijd alleen in het Westen kon publiceren.*

Een zwak moment

Ik heb me uit de grote pan bevrijd.
Ik ben onder het deksel door gedoken,
in plaats van lekker warm te liggen koken.
't Was donker en benauwd, maar is dat erg?

Ik heb me uit het groot getal bevrijd,
de andere cijfers ruw opzijgeschoven.
Nu hang ik eenzaam in de lucht erboven.
't Was dringen daar, maar ach, is dat zo erg?

Ga terug, terug naar de pan des onderscheids!
Naar je getal! En laat je niet betrappen.
Wie zich in Rusland waagt aan dit soort grappen
Belandt in het luchtledig. Dàt is erg.

В минуту слабости

Я вырвалась из общего котла,
Из-под чугунной крышки воспарила.
Несчастная! Мне разве плохо было
Вариться в темноте и духоте?

Я вырвалась из общего числа,
Расталкивая маленькие числа,
И в одиноком воздухе повисла.
А разве плохо было в тесноте?

- Назад, назад - в котел добра и зла!
Назад - в число! Нет, дорогая, дудки!
Не шутят на Руси такие шутки,
А шутят - повисают в пустоте.

Twee gedichten
*Larisa Miller**
(Vertaling Anne Stoffel)

Waarom ga je niet weg, nu je eindelijk vrij bent gelaten?
Waarom vlieg je niet uit, nu de poorten zijn opengegaan?
Waarom loop je de stad niet uit, weg van de stoffige straten,
Deze berg af, om daar op die hogere top te gaan staan?
Waarom vlieg je niet? Overal ruikt het bedwelmend naar vrijheid,
En het land is met kleuren en licht uit de hemel verguld.
Deze tijd is de tijd van de uitweg, de eigengereidheid;
Je bent vrij om te kiezen welk pad je bewandelen zult.
Waarom sta je dan zo met je hand aan de deurknop te peinzen?
Waarom streel je dan nog het behang op die lelijke wand?
Waarom kijk je niet op naar het stralende hemelse schijnsel,
Naar de lokkende verten, de bergketens van een nieuw land?

[Russisch]

Почему не уходишь, когда отпускают на волю?
Почему не летишь, коли отперты все ворота?
Почему не идешь по холмам и по чистому полю,
И с горы, что полога, и на гору ту, что крута?
Почему не летишь? Пахнет ветром и мятой свобода,
Позолочен лучами небесного купола край.
Время воли пришло. Время вольности. Время исхода;
И любую тропу из лежащих у ног выбирай.
Отчего же ты медлишь, дверною щеколдой играя,
Отчего же ты гладишь постылый настенный узор,
И совсем не глядишь на сиянье небесного края,
На привольные дали, на цепи неведомых гор?

* *Werk van Larisa Miller (geb. 1940) verscheen eerder in DTR, Winter 1990.*

[Wij schreeuwen en wij fluisteren]

Wij schreeuwen en wij fluisteren,
Van eigen lied vervuld,
En gij blijft naar ons luisteren
Met engelengeduld.

Laat, hoorder van die klanken,
Gij die onzichtbaar zijt,
Ons kwetsbaar hart u danken
Voor uw onzichtbaarheid.

Dat hart, zo vol verlangen,
Weet zelf niet wat of hoe.
Door onze ijle zangen
Slaat licht de waanzin toe.

Gij laat u niet verstoren:
Onzichtbaar, onbekend,
Durft gij ons aan te horen
Tot aan het bitter end.

[Russisch]

Мы одержимы пеньем.
И вновь, в который раз,
Ты с ангельским терпеньем
Выслушиваешь нас.

О слушатель незримый,
За то, что ты незрим,
От всей души ранимой
Тебя благодарим.

Чего душа алкала
Не ведает сама.
От нашего вокала
Легко сойти с ума.

Но ты не устрашился.
И, не открыв лида,
Нас выслушать решился
До самого конца.

Gedicht
Sofia Parnok[*]
(Vertaling Margriet Berg en Marja Wiebes)

De aardse dag vindt zijn besluit,
de avond treft mij aan in vrede,
niet langer werpt zich voor mij uit
de lange schaduw van 't verleden -

waaraan door ons, ter onderscheid
van andere schaduwen in 't leven,
in onze onbeholpenheid
de naam ‘de toekomst’ wordt gegeven.

[Russisch]

Кончается мой день земной,
встречаю вечер без смятенья,
и прошлое передо мной
уж не отбрасывает тени -

той длинной тени, что в своем
беспомощном косноязычьи,
от всех других теней в отличье,
мы будущим своим зовем.

* *Sofia Parnok (1883-1933) schreef 261 gedichten, waarin zij bewust de traditie van Baratynski en Tjoettsjev voortzette. Zij had gedurende anderhalf jaar een verhouding met Marina Tsvetajeva, die de gedichtencyclus ‘Vriendin’ voor haar schreef.*

Maar kent gij ook het land?
Igor Severjanin[*]
(Vertaling Gerrit Borgman)

Kent gij het land, waar alles rijkdom ademt?
(Graaf A.K. Tolstoj)

Maar kent gij ook het land van zwijnekotten,
Waar honger paupers tot de misdaad brengt,
Waar droefheid eeuwig met geluk blijft spotten,
En waar men zelfs aan lachen niet meer denkt?
Daar zijn geen scholen, dokters, maar onwetenden,
Daar vindt men drankzucht, doodslag en... geketenden.

А знаешь край?

Ты знаешь край, где все
обильем дышит?
Гр. А.К. Толстой

... А знаешь край, где хижины убоги,
Где голод шлет людей на тяжкий грех,
Где вечно скорбь, где лида вечно строги,
Где отзвучал давно здоровый смех,
И где ни школ, ни доктора, ни книги,
Но где - вино, убийство и... вериги?..

* *Zie het essay van Jan Paul Hinrichs elders in dit nummer*

Twee gedichten
Arseni Tarkovski
(Vertaling Peter Zeeman)

Portret

Niemand die zich naast mij zet.
Aan de muur hangt een portret.

Over de geportretteerde
Zie ik vliegen rondmarcheren.

Als mijn blik haar blik ontmoet,
Vraag ik: ‘Gaat het u daar goed?’

Vliegen kruipen rond haar ogen,
En zij antwoordt afgewogen:

‘Hoe voel jíj je daar alleen
In je lege huis van steen?’

Портрет

Никого со мною нет.
На стене висит портрет.

По слепым глазам старухи
Ходят мухи, мухи, мухи.

- Хорошо ли, - говорю, -
Под стеклом в твоем раю?

По щеке сползает муха,
Отвечает мне старуха:

- А тебе в твоем дому
Хорошо ли одному?

* *Arseni Tarkovski (1907-1989), de vader van de beroemde filmregisseur, schreef filosofische lyriek in de traditie van Tjoettsjev en Fet. In de jaren zestig leidde hij een ‘poëzie-studio’ waar hij jonge dichters het vak leerde.*

[Het huis slaapt, de bewoners zijn vertrokken]

Het huis slaapt, de bewoners zijn vertrokken.
Leeg, zondeloos, ziet het geen dromen meer.
Het huis bekijkt zichzelf met dichte ogen,
Maar kan zich niet herkennen in zichzelf
En schrikt ineens verwilderd op, wanneer
Een druppel uit de kraan spontaan omlaagplopt.
De afvoer zwijgt, net als de telefoon.
Slaap verder, huis, zo'n stilte hoort gewoon
Bij zoveel kuub aan leegte. Je bewoners
Zijn naar je onderweg en brengen tijd mee
In glazen potten, blauwe emmers, kruiken.
Ze zullen alle ramen openzetten,
Je zult het spoedig voelen tochten, huis.

Zeg, loopt de klok nog? Nee, de klok staat stil.
Word wakker, huis, want kijk, we zijn weer thuis!

[Russisch]

Дом без жильцов заснул и снов не видит.
Его душа безгрешна и пуста,
В себя глядит закрытыми глазами,
Но самое себя не сознает
И дико вскидывается, когда
Из крана бульба шлепнется на кухне.
Водопровод молчит, и телефон
Молчит.
  Ну что же, спи спокойно, дом,
Спи, кубатура-сирота! Вернутся
Твои жильцы, и время в чем попало -
В больших кувшинах, в синих ведрах, в банках
Из-под компота - принесут, и окна
Отворят, и продуют сквозняком.

Часы стояли? Шли часы? Стояли.
Вот мы и дома. Просыпайся, дом!